

วารสาร มหาจุฬาราชการ Mahachula Academic Journal

ISSN : 2408 1078 (Print)

ISSN : 2651-2440 (Online)

ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๓ Vol.7. No.3 September – December 2020

● วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬาราชการ เป็นวารสารวิชาการ ราย ๔ เดือน (ปีละ ๓ ฉบับ) คือ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม-เมษายน, ฉบับที่ ๒ เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม, ฉบับที่ ๓ เดือนกันยายน-ธันวาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย ในการเผยแพร่บทความวิชาการและบทความวิจัยแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา พระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ในขอบข่ายเนื้อหา สาขาวิชาสังคมวิทยา ศิลปศาสตร์และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

- บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาราชการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิง ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร
- ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย ๒ ท่านต่อบทความ
- ทรัพย์สินและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทรัพย์สินของความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๒)

● **เจ้าของ**

กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้อง ๓๐๕ เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ถ.พหลโยธิน ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๓๕ ๒๔๘๐๐๐ ต่อ ๘๗๗๓, โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘๐๑๓

● **ที่ปรึกษาวารสารมหาจุฬารวิชาการ**

พระพรหมบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.	ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์
พระราชปริยัติกวี, ศาสตราจารย์ ดร.	อธิการบดี
พระราชปริยัติมุนี, รองศาสตราจารย์ ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์
พระราชสุตาภรณ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	คณบดีคณะครุศาสตร์
พระศรีสิทธิมนี	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
พระครูปริยัติกิตติธำรง, รองศาสตราจารย์ ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์

● **บรรณาธิการ**

รองศาสตราจารย์ ดร. โกนิฐ์ ศรีทอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● **หัวหน้ากองบรรณาธิการ**

นายสุญา ศิริธัญญ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● **กองบรรณาธิการ :**

พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ พรหมเลิศ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ดร.วีรชาติ นิมนองค์	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ	มหาวิทยาลัยบูรพา
นายคะแนน ปาลิภัทรางกูร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นายสุภูฐาน สุตาจันทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● **คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารมหาวิทยาลัย (Peer Review)**

สาขาวิชา ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, ครุศาสตร์, มนุษยศาสตร์, สังคมศาสตร์

■ **ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

พระราชปริยัติกวี, ศาสตราจารย์ ดร.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร. พระราชปริยัติมุนี, รองศาสตราจารย์ ดร.

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร

รองศาสตราจารย์ ดร.เวทย์ บรรณกรกุล

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง

รองศาสตราจารย์รังษี สุทนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ ศุภษร

รองศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุขะใจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เริงชัย หมั่นชนะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระกาญจน์ กนกกมลเศ

■ **ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย**

ศาสตราจารย์ พิเศษ อติศักดิ์ ทองบุญ

ราชบัณฑิต

ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนธิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา จันทรแก้ว

มหาวิทยาลัยบูรพา

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชชุดา หุ่นวิไล

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

รองศาสตราจารย์ ดร.เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สนธิ สัตโยภาส

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.เสริมศรี ไชยสร

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ สยาม คำปรีดา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.นลินี ณ นคร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

(๕)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม
ดร.วีรชาติ นิมนงค์
ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ
ดร.ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ

มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พิธีกรอักษร

พระมหาถาวร ถาวรเมธี, ดร.
นายศิลป์ชัย วงษ์จำนงค์
นายเอกลักษณ์ เทพวิจิตร
นายสันทัต จันทรทาทอง

พระมหาขวัญชัย ปุตุตวิเสโส
นายสุภูฐาน สุดาจันทร์
นางสาวสุจิตรา ชวดรัมย์
นางสาวสังเวียน พุเพื่อง

งานสมาชิก

นายสุภูฐาน สุดาจันทร์

บันทึกข้อมูล

นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจำง

งานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

นายณพดล เพ็ญประชุม

● นิติกร

นายธวัช แยมปัว

● ภาพ/ศิลปะ

พระมหาสุระศักดิ์ ธีรวโส

นายสมบุรณ์ เฟ่งพิศ

● ออกแบบปก

นายศักดิ์รพี พันพา

- จัดรูปเล่ม

นายสมบูรณ์ เฟ่งพิศ

- พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๐๐ ต่อ ๘๕๕๕-๘๕๕๙ โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๐๐ ต่อ ๘๕๔๕

- จำนวนที่ตีพิมพ์ ๑๐๐ เล่ม

วารสารมหาจุฬาริชาการ
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

บทบรรณาธิการ

วารสารมหาจุฬาริชาการ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๓ ได้รวบรวมบทความวิชาการของผู้บริหาร คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย รวมถึงคณาจารย์ต่างสถาบันได้ส่งบทความทางวิชาการมาร่วมตีพิมพ์ เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ทำให้มีคณาจารย์ ได้มีโอกาสศึกษาพุทธธรรม และการนำไปประยุกต์ บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหลักคำสอนทางพระศาสนา อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม ในฉบับนี้ กองบรรณาธิการและคณะทำงานฝ่ายประสานงาน ได้รับเกียรติจากผู้เขียนทั้งภายในและภายนอก ส่งบทความทางวิชาการ เพื่อลงตีพิมพ์เผยแพร่ จำนวน ๒๒ บทความ มี ๑ ภาค คือ ภาคภาษาไทย ทั้ง ๒๓ บทความ ในบทความทั้งหมด แบ่งเป็นบทความวิชาการ ๖ บทความ บทความวิจัย ๑๗ บทความ อีกทั้งมีบทวิพากษ์หนังสือในท้ายเล่ม ซึ่งรายละเอียด บทความต่าง ๆ กองบรรณาธิการ ได้กล่าวถึงเนื้อหาของแต่ละบทความโดยสรุปดังนี้

บทความวิจัยที่ ๑ เรื่อง “การสร้างความสุขอย่างยั่งยืนเชิงพุทธบูรณาการ” โดย นางสาว ฉันทนา รวงผึ้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ความสุขจริงเชิงรูปธรรม ที่สามารถเข้าถึงได้ขณะนี้ด้วยประสาทสัมผัสของมนุษย์ เป็นความสุขที่เกิดจากการทำให้ความปรารถนาได้รับการตอบสนอง โดยที่ระดับความสุขจะสัมพันธ์กับปริมาณความพึงพอใจที่มีต่อวัตถุภายนอก ความสุขตามแนวคิดนี้จึงเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน เพราะเมื่อขาดสิ่งอำนวยความสะดวกก็จะหมดไป สำหรับพระพุทธศาสนาวางจุดมุ่งหมายไว้ที่ความสุขแท้เจิ่งนามธรรมที่สามารถเข้าถึงได้ด้วยจิตใจภายใน พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธวัตถุแต่สอนให้มีสติในการใช้วัตถุ ไม่หลงติดกับความสุขที่มี และให้พัฒนาระดับความสุขให้ดียิ่งขึ้น ระดับความสุขจะสัมพันธ์กับความเจริญทางจิตใจ อย่างไรก็ตามก็ตีความเจริญทางวัตถุกำลังล้ำหน้าความเจริญทางจิตใจ มนุษย์จึงต้องพบกับความสุขสบายทางกายแต่ขาดแคลนความสุขทางใจ ในการบูรณาการแนวคิดเพื่อสร้างความสุขให้ยั่งยืนเสนอแนวทางประกอบด้วย (๑) จุดมุ่งหมาย คือชีวิตที่มีคุณค่าที่บุคคลและสังคมร่วมกันสร้างให้เกิดขึ้น (๒) เสถียรภาพ เป็นแนวทางการบริโภคที่ใช้คุณค่าของวัตถุสร้างคุณค่าให้กับชีวิต (๓) เครือข่ายความสุข เป็นแนวทางการมีความสุขร่วมกันและรักษาสมดุลของความสุขในสังคม (๔) คลังพลังจิต เป็นแนวทางการทำสมาธิเพื่อสะสมพลังจิตและแผ่พลังความสุข

บทความวิชาการที่ ๒ เรื่อง “กระบวนการพัฒนาเขาวนอารมณ์ของนักศึกษาพยาบาลให้เก่ง ดี มีสุขด้วยสติปัญญา ๔” โดย นางผกาทิพย์ สิงห์คำ นางสาวรสสุคนธ์ พิไชยแพทย์ นางวรรณานานุภาพไพศาล และนางดุขฎิ ไตรยวงศ์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา ผลการศึกษา

พบว่า การเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขเป็นสมรรถนะทางเขาวนอารมณ์ที่บุคคลปรารถนา การพัฒนาเขาวนอารมณ์จึงมีวัตถุประสงค์ให้บุคคลมีสมรรถนะที่สมดุลทั้ง ๓ ด้าน ซึ่งปรากฏให้เห็นได้ในรูปแบบพฤติกรรมและบุคลิกภาพที่เหมาะสม การจัดประสบการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเขาวนอารมณ์ของบุคคลได้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากภายในตน ในแนวทางการเจริญสติปัฏฐาน ๔ เป็นการเรียนรู้ และตามรู้ภายในตนอย่างมีสติตื่นรู้ในอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมทางกาย จึงได้นำแนวปฏิบัตินี้มาเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา ได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติตามแนวทางการเจริญสติปัฏฐาน ๔ เพื่อพัฒนาเขาวนอารมณ์ ผลการประเมินพบว่าหลังร่วมกิจกรรมนักศึกษาพยาบาลมีผลการประเมินด้านเก่ง ดี มีความสุข สูงขึ้นทุกด้าน บทความวิชาการนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาเขาวนอารมณ์ของนักศึกษาพยาบาลให้เก่ง ดี มีสุข โดยใช้การเจริญสติปัฏฐาน ๔

บทความวิชาการที่ ๓ เรื่อง “สถานะชาติกำเนิดของพระสิทธัตถะ” โดย รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า ชีวิตของพระสิทธัตถะ (พระพุทธเจ้า) เป็นส่วนหนึ่งของคำสอนพระองค์ การเรียนรู้เพื่อเข้าถึงคำสอนจึงควรทราบความเป็นมาหรือภูมิหลังของพระองค์ แม้คนฮินดูพยายามเสนอว่าพระองค์เป็นฮินดูพระพุทธรูปศาสนาเป็นศาสนาฮินดู แต่ชาวพุทธชี้แจงว่าความเข้าใจเช่นนั้นไม่มีสาระ ฮินเดียโบราณเป็นที่อยู่ของชนพื้นเมืองดั้งเดิมหลายชาติพันธุ์ ทั้งอารยันและไม่ใช่อารยัน หลักฐานประวัติศาสตร์ชี้ว่าพระสิทธัตถะไม่ได้เกิดในวัฒนธรรมพระเวท ไม่มีหลักฐานว่าพระเวทมีอิทธิพลต่อศากยะ (รวมทั้ง โกลิยะ, มัลละ, ลิจฉวี) ในทางตรงข้าม แนวคิดคนสันโดษ (บรรพชิต, สมณะ) มีอิทธิพลต่อกลุ่มที่ไม่ใช่อารยันและมีก่อนอารยัน พระสิทธัตถะเกิดในวัฒนธรรมสมณะ ซึ่งเก่ากว่าวัฒนธรรมอารยัน ได้รับการศึกษาโดยผู้รู้ (มุนี, พุทธะ) ที่สืบมาก่อนยุคประวัติศาสตร์ พระองค์ไม่ใช่อารยัน แต่ตั้งสังคมอารยัน (อริยะ) ที่มีรูปแบบใหม่ในฮินเดีย ในความหมายเฉพาะของพระพุทธศาสนา

บทความวิชาการที่ ๔ เรื่อง “เทคโนโลยีกับการพัฒนาพระธรรมทูตไทยในสถานการณ์โควิด ๑๙” โดย พระมหาทองเก็บ ญาณพล (สุขพล), ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ในระบบออนไลน์นี้ถือได้ว่าเป็นมิติการศึกษาแบบใหม่และเป็นการพัฒนาการของพระธรรมทูตไทยซึ่งก่อนหน้านี้ในระบบการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ไทยยังไม่มีการเรียนการสอนออนไลน์อย่างเป็นทางการนี่เป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่นำมาปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์และปรับเปลี่ยนระบบการเรียนการสอนในมิติใหม่ตามการเปลี่ยนแปลงและเทคโนโลยี

(๘)

บทความวิจัยที่ ๕ เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ของอณาการิกธรรมปาละ” โดย นายพชรวิทย์ ทองประยูร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า อณาการิก ธรรมปาละ เป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด ในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศไทย อินเดีย หลังจากที่พระพุทธศาสนาเกือบจะสูญหายไปแล้ว และเป็นผู้ก่อตั้งสมาคมมหาโพธิ์ เพื่อเรียกร้องเอาพุทธสถานพุทธคยาในอินเดียกลับคืนมาเป็นของชาวพุทธ นอกจากนี้ท่านยังเป็นชาวพุทธคนแรกในยุคปัจจุบัน ที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปต่าง ๆ คือเอเชีย อเมริกาเหนือและยุโรป การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาของท่านเกิดจากแรงจูงใจ ที่ได้พบเห็นสภาพ ที่ทรุดโทรม ของสังฆนิยสถานพุทธคยา ที่ตกอยู่ในการครอบครองของพวกฮินดูมหันต์ ท่านได้อธิฐานต่อต้นพระศรีมหาโพธิ์ ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ว่าจะทำการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้กลับมาเจริญรุ่งเรืองอีกครั้ง เพื่อเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในที่สุดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินเดียก็ประสบผลสำเร็จ ชาวอินเดียจำนวนมากภายใต้การนำของ ดร.บี.อาร์.เอ็มเบดการ์ กว่า ๓ แสนคน เข้าร่วมปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ รับเอาพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ทำให้พระพุทธศาสนากลับมาเจริญขึ้นอีกครั้งในอินเดีย

บทความวิจัยที่ ๖ เรื่อง “การพัฒนาชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัยโรงเรียนปียวัฒนศาสตร์” โดย นางสาวทับทิม หุ่นหิรัญ และ ผศ.เทียมยศ ปะสาวะโน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผลการวิจัยพบว่า (๑) ชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการเรียนปนเล่น มีคุณภาพด้านสื่ออยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๗๔ และมีคุณภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๘ (๒) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๖.๕๐/๑๕.๖๐ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และ ๓) ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อบทเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๐

บทความวิชาการที่ ๗ เรื่อง “การปรับพฤติกรรมสุขภาวะองค์กรรวมของมนุษย์ในสังคมไทยกับโรคโควิด-๑๙ ตามหลักพุทธจิตวิทยา” โดย พระใบฎีกาจิตติพงษ์ สีสสุทโธ, ดร. และ ผศ.ดร.สุชน ประวัติดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า การควบคุมตนเองเป็นเป้าหมายสำคัญของการปรับพฤติกรรม เพราะการปรับพฤติกรรมมุ่งหมายที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่พึงประสงค์ให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยเขาสามารถบังคับและควบคุมตัวเองได้ ให้ประพฤติปฏิบัติหรือกระทำ แต่ในสิ่งที่ถูกต้องดีงามต่อสุขภาวะองค์กรรวมที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ หรือปัญญาเชื่อมโยงกันเป็นองค์กรรวม และสุขภาวะจะมีความ

เกี่ยวข้องกับปัจจัยกำหนดสุขภาพ ผลจากการปรับพฤติกรรมตามหลัก ภาวนา ๔ คือ การพัฒนา ประกอบด้วยการพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง ไร้โรค มีสุขภาพดี การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ให้เป็นไปด้วยดี ไม่ก่อการเบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนต่อผู้อื่นและสังคม การพัฒนาจิตใจให้มีคุณสมบัติงามพร้อม มีเมตตา มีความรักความเป็นมิตร มีกรุณา อยากช่วยเหลือปลดปล่อย ความทุกข์ของผู้อื่นพัฒนาปัญญา คือพัฒนาความรู้ความเข้าใจของตนเอง ให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง และใช้ความรู้แก้ปัญหาทำให้เกิดสุขได้ ด้วยการป้องกันตัวเองและช่วยป้องกันไม่ให้ไวรัส โควิด (COVID- ๑๙) แพร่กระจายสู่คนอื่นได้ด้วยวิธีล้างมือบ่อย ๆ หลีกเลี่ยงการพบปะใกล้ชิดระยะ ๑ เมตร ควรใส่หน้ากากอนามัยอยู่บ้านและกักตัวเองให้ห่างจากคนอื่น

บทความวิจัยที่ ๘ เรื่อง “การใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา” โดย พระสุวรรณ อินทโชโต (เหือน) และ รศ.ดร.มานพ นักการเรือน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า (๑) หลักอิทธิบาท ๔ คือ หลักธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่างประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจในสิ่งที่เราจะทำ วิริยะ คือ ความเพียรไม่ทอดถอนในการประกอบกิจนั้น ๆ จิตตะ คือ เอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งธุระในเรื่องนั้น ๆ และวิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบหาข้อที่ยังหยาบเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องในกิจที่ทำ (๒) การใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา เป็นการจัดการหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้วิธีการ สุ จิ ปุ ลิ และจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในด้านพุทธานุสส และทักษะ พิสัยและนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และ (๓) ผลการวิเคราะห์คุณค่าการใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า (๑) คุณค่าด้านการเรียนรู้ที่สูงขึ้น คือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น (๒) คุณค่าความเป็นเลิศด้านวิชาการของโรงเรียน เป็นการยกระดับผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และ (๓) คุณค่าการนำหลักธรรมไปบูรณาการในการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยครูมีการสอดแทรกหลักธรรม เพื่อให้มีพุทธิปัญญาที่จะนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้

บทความวิชาการที่ ๙ เรื่อง “ปรัชญาชีวิตที่ปรากฏผ่านอัตลักษณ์บนลวดลายผ้าทอของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทยทรงดำ” โดย ดร.ชลพรรณรัตน์ ดิษบรรจง พระสุทธินสารเมธี, ดร. รศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน และ ดร.กฤษฎา ดิษบรรจง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า

(๑๐)

ไทยทรงดำเป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่มีภูมิปัญญาลวดลายผ้าที่โดดเด่นเป็นอัตลักษณ์เฉพาะสามารถสื่อความหมายที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรม ซึ่งมีรากฐานมาจากความเชื่อเกี่ยวกับผีหรือคติบรรพชนผสมผสานกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏออกมาในรูปของปรัชญาชีวิตด้านเศรษฐกิจ เช่น ลวดลายดอกธรรมจักร เป็นลวดลายที่ชาวไทยทรงดำมีแนวคิดมาจากธรรมจักร ในลวดลายมีการพัฒนาประดับด้วยกระจกวัดตรงกลางเพื่อ ส่งสะท้อนให้เกิดแสงสว่างหรือแนวทางทางดำเนินชีวิต การรู้จักประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภคและอุปโภค เรียกว่า โภชนมัตตัญญูตา รู้จักพึงพอใจในสิ่งของหรือทรัพย์สินที่ตนได้มาและใช้จ่ายในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ รู้จักประหยัด รู้จักออม ไม่ฟุ้งเฟ้อ อยู่อย่างสมถะ สงบเสถียร หากประกอบกิจกรรมการผลิตให้พออยู่พอกินในครอบครัว หากเหลือจากการดำรงชีพจึงนำไปแจกจ่ายขายต่อเพื่อเป็นรายได้ด้านปรัชญาด้านสังคม เช่น ลวดลายขอกุดหรือผักกูด สื่อความหมายถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ลายตัวลิงบ่งบอกถึงพ่อแม่ที่มีความห่วงใยลูก ลายดอกผักแว่นและลายงาบ่งบอกถึงความสามัคคี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความอดทน คุณธรรมเหล่านี้สามารถสร้างความเป็นมิตรไมตรีต่อกันในสังคม ลายหน้าเสือและลายแมงมุม สื่อความหมายถึงการทดแทนบุญคุณ การระลึกถึงน้ำใจไมตรีที่มีต่อกัน ปรัชญาด้านวัฒนธรรม พิธีกรรม และประเพณี เช่น ลวดลายเสมา แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดและเรื่องการทำความดี ละเว้นความชั่ว การยอมรับในกฎของไตรลักษณ์ซึ่งเป็นสัจธรรมของชีวิต

บทความวิจัยที่ ๑๐ เรื่อง “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: การตลาดเชิงประสบการณ์กับการสนับสนุนแบรนด์ของอุตสาหกรรมเครื่องสำอางในประเทศไทย” โดย นายฉัตรพรณ สุกวงศ์-สิริโชค และ ผศ.ณัฐสพันธ์ เผ่าพันธุ์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ผลการวิจัยพบว่า แบบจำลองการตลาดเชิงประสบการณ์กับการสนับสนุนแบรนด์ของอุตสาหกรรมเครื่องสำอางในประเทศไทย ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) ที่เป็นตัวแปรแฝงภายนอก ได้แก่ การตลาดดิจิทัล การตลาดแบบเกม การตลาดแบบแรงดึงดูด และการสร้างแบรนด์ที่จริงจัง และมีตัวแปรแฝงภายใน ได้แก่ การตลาดเชิงประสบการณ์ และการสนับสนุนแบรนด์ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า ปัจจัยทั้งหมดมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ องค์ประกอบของแต่ละตัวแปร สามารถวัดประเมินตัวแปรได้อย่างเหมาะสม

บทความวิจัยที่ ๑๑ เรื่อง “แนวทางพัฒนาความเป็นบริษัทภิบาลที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมในอุตสาหกรรมยานยนต์ กรณีศึกษา บริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด”

โดย นายชาญวิทย์ อริยารนันต์ ดร.ฟ้าใส สามารถ รศ.ดร.พลศักดิ์ จิรไกรศิริ และ ดร.กรเอก กาญจนโกศล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ผลการวิจัยพบว่า (๑) ความเป็นบริษัท ภิบาลที่เหมาะสมกับบริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย คือ การปฏิบัติภายใต้กฎหมาย ระดับสูง (๔.๐๒) (๒) ความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านกฎหมายของบริษัทโตโยต้าอยู่ในระดับสูง (๓.๖๘) (๓) ความสัมพันธ์ระหว่าง บริษัทภิบาลกับความรับผิดชอบต่อสังคม ในอุตสาหกรรมยานยนต์ของบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย พบว่า สมมติฐานรวม บริษัทภิบาลด้านการปฏิบัติภายใต้กฎหมาย มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม ในระดับกลาง (.๖๓๓) (๔) แนวทางการ พัฒนาความเป็นบริษัทภิบาลที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคม ในอุตสาหกรรมยานยนต์ ของบริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย ควรเน้นบริษัทภิบาลในเรื่องการปฏิบัติภายใต้กฎหมาย โดยการแบ่งแยกหน้าที่รับผิดชอบที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม ในเรื่องการปฏิบัติ อย่างมีจริยธรรมขององค์กรที่มีต่อองค์กรอื่น

บทความวิจัยที่ ๑๒ เรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา” โดย นางสาววิมลชญา สติสุนทรพันธ์ รศ.ดร.ธานี เกสทอง และ ผศ.ดร.ทีปพิพัฒน์ สันมหา วิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยใน สถานศึกษา ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ ได้แก่ (๑) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (๒) องค์กรแห่งการ เรียนรู้ (๓) การจัดองค์กร (๔) การบริหารจัดการทั้งระบบ (๕) ปฏิบัติการเรียนรู้ (๖) เครือข่ายความ ร่วมมือ (๗) การพัฒนาแผนกลยุทธ์ (๘) แผนปฏิบัติการสู่คุณภาพ ผลการสร้างรูปแบบการบริหาร จัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ส่วนที่ ๒ ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วยองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาส่วนที่ ๓ เจาะใจ ความสำเร็จ การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา จำนวน ๔ ด้าน (๑) ด้านความถูกต้อง (๒) ด้านความเหมาะสม (๓) ด้านความเป็นไปได้ และ (๔) ด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

บทความวิจัยที่ ๑๓ เรื่อง “ผลกระทบของรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมและการกำกับดูแล กิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย” โดย นางสาวจินตนา ไกรทอง และ ผศ.ดร.ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ผลการวิจัยพบว่า การรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และด้านนวัตกรรมและการเผยแพร่ นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม มีผลต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA)

(๑๒)

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า ด้านนวัตกรรมและการเผยแพร่นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม มีผลต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่การกำกับดูแลกิจการด้านสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารและกรรมการ มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) และ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และขนาดของบริษัท มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บทความวิจัยที่ ๑๔ เรื่อง “พฤติกรรมและปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตในสถานศึกษาในยุค Internet of Things (IOT)” โดย นายอรรถพล อัมวิไลวรรณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และมีปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตโดยรวม อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ข้อเสนอแนะ โดยเฉพาะในเรื่องอุปกรณ์เครือข่ายคอมพิวเตอร์แบบไร้สายที่ไม่สามารถให้บริการได้ครอบคลุมและทั่วถึง เนื่องจากอุปกรณ์มีจำนวนไม่เพียงพอ ส่วนงานที่เกี่ยวข้องควรจัดตั้งงบประมาณ เพื่อจัดซื้อให้มีจำนวนตามความต้องการ และครอบคลุมให้บริการอย่างทั่วถึง

บทความวิจัยที่ ๑๕ เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเทศบาลตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี” โดย ผศ.ดร.อดิพร เกิดเรือง มหาวิทยาลัยชินวัตร ผลการวิจัยพบว่า (๑) สภาพปัญหาของพื้นที่ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีปัญหาที่ต้องดำเนินการแก้ไขเร่งด่วน ประกอบด้วย ปัญหาด้านพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความมั่นคง และด้านการบริหารจัดการ เช่นปัญหาด้านการขาดอาชีพเสริม และไม่มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพอย่างต่อเนื่อง (๒) แนวทางหรือมาตรการในการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกันในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี จะใช้วิธีการมีส่วนร่วม ในการวิเคราะห์ชุมชน เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและสถานการณ์พร้อมแนวทางหรือมาตรการอันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่อการกำหนดแนวทางในการสร้างความรู้และทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้เรียนรู้และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

บทความวิจัยที่ ๑๖ เรื่อง “พระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์ : การพึ่งพาและแนวการปฏิบัติของคนไทยในยุค ๔.๐” โดย รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ ดร.กฤติกาวัลย์ หิรัญสี สถาบันโหราศาสตร์ไทย-สากล ผลการวิจัยพบว่า ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ คนไทย

ในยุค ๔.๐ ยังมีการปฏิบัติธรรม มีความเชื่อในเรื่องบุญ (กุศล) และบาป (อกุศล) เพราะเป็นพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรม และชนบประเพณี ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ พบว่าคนไทยในยุค ๔.๐ ยังมีความเชื่อที่จะปฏิบัติในเรื่องของโหราศาสตร์เช่นกันเมื่อเกิดปัญหา ด้วยการตรวจสอบดวงชะตากับหมอดู หรือประกอบพิธีอื่น ๆ โดยมีความเชื่อว่า จะผ่านพ้นความทุกข์ยากและโชคร้ายไปได้ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ พบว่าเมื่อคนไทยในยุค ๔.๐ มีความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา และเข้าใจในกลไกของโหราศาสตร์อย่างถูกต้อง ใช้ชีวิตในวิถีทางของ ทาน ศีล ภavana แล้ว ย่อมช่วยประกอบสภาพจิตใจได้ ในการฟังพยานักโหราศาสตร์ และพระภิกษุสามารถนำความรู้มาผสมผสานกันและให้คำแนะนำกับบุคคลเพื่อลดความตึงเครียด ความวิตกกังวล มีความมั่นใจ และความกล้าที่จะก้าวผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ได้ นั่นคือการพึ่งพากันระหว่างพระพุทธศาสนาและโหราศาสตร์ที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

บทความวิจัยที่ ๑๗ เรื่อง **“การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์เพื่อเชิดชูเกียรติสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)”** โดย ผศ.ดร.ชลีกาญจน์ จันทจรัสรัตน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และ นายณภัทรกฤต จันทวงศ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินประสิทธิภาพของผู้ใช้งานโดยทั่วไปได้ค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกด้านของระบบ เท่ากับ ๔.๓๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๒๘ ซึ่งแสดงว่าระบบที่พัฒนาขึ้นมานี้มีคุณภาพดีมาก

บทความวิจัยที่ ๑๘ เรื่อง **“การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา : รูปแบบและเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวของวัดในสังคมไทย”** โดย พระศรีสังคม ชยานุวัฑฒ (ธนาวงษ์) และ รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาด้านรูปแบบและบทบาทของวัดที่ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรม พบว่า วัดที่จัดให้มีการปฏิบัติธรรม มีความเป็นเครือข่ายการปฏิบัติธรรมกันอยู่ทั่วในสังคมไทย และมีการจัดการเครือข่ายอยู่ ๒ ระดับคือ (๑) ระดับนโยบาย มีคณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา (มหาเถรสมาคม) เป็นผู้รับผิดชอบด้านการปฏิบัติธรรม ขณะนี้ได้จัดทำโครงการต่าง ๆ ขึ้น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เครือข่ายการปฏิบัติธรรม มีความเป็นเอกภาพและสร้างมาตรฐานการสอนการปฏิบัติ โดยให้ยึดแนวทางเดียวกันคือ การปฏิบัติธรรม ตามแนวสติปัฏฐานสูตร (๒) ระดับปฏิบัติการ ได้แก่ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ ทำหน้าที่บริหารจัดการภายในสำนักของตน และบริหารจัดการสำนักสาขาให้ดำเนินงานได้อย่างราบรื่น สร้างพระวิปัสสนาจารย์เป็นผู้นำรุ่นใหม่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน

(๑๔)

บทความวิชาการที่ ๑๙ เรื่อง “การพัฒนาพระธรรมทูตไทยเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ” โดย พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน (เหลาทอง), ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า เพื่อประโยชน์และความสุขของพุทธศาสนิกชนไทยในต่างประเทศและชนในท้องถิ่นนั้น ๆ พระธรรมทูตจึงต้องมีคุณสมบัติตามบทบาทหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสอดคล้องตามพระธรรมวินัย การพัฒนาคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตไทยเพื่อทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ได้แก่ (๑) การศึกษาเรียนรู้พัฒนาด้วยตนเอง (๒) การเข้าศึกษาเรียนรู้หรืออบรมในหลักสูตรต่าง ๆ และ (๓) การศึกษาเรียนรู้จากบูรพาจารย์ที่เป็นต้นแบบของพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ

บทความวิจัยที่ ๒๐ เรื่อง “การวิเคราะห์วาทกรรมโน้มน้าวใจ: กรณีศึกษาการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษาของหน่วยงานรัฐในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน” โดย นางสาวบัณฑิตา จารุมา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาบัณฑิตเอรีวิทยาลัยในสังฆราชูปถัมภ์ ผลการวิจัยพบว่า วาทกรรมถูกสื่อสารผ่านกรอบความคิด ๔ กรอบ ได้แก่ (๑) สุขภาพ (๒) การพัฒนาชุมชน (๓) วัฒนธรรม และ (๔) กฎหมาย ส่วนเนื้อหาของวาทกรรมจำแนกได้ ๓ ประเด็น คือ (๑) การป้องกัน (๒) การสร้างแรงบันดาลใจ และ (๓) ผลกระทบที่เกิดขึ้น ด้านภาษาพบว่า มีการใช้โวหารโน้มน้าวใจ ๕ ประเภท ได้แก่ (๑) บรรยายโวหาร (๒) พรรณาโวหาร (๓) เทศนาโวหาร (๔) สาธกโวหาร และ (๕) อุปมาโวหาร สำหรับบริบททางสังคมที่นำมาใช้ประกอบการสื่อสารวาทกรรมโน้มน้าวใจ พบว่ามี ๖ ประการ ได้แก่ (๑) วัฒนธรรมชุมชน (๒) สภาพเศรษฐกิจ (๓) การศึกษา (๔) การรวมกลุ่มของประชาชน (๕) การสาธารณสุข และ (๖) การคมนาคม ข้อเสนอแนะคือ (๑) ควรมีการใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายขึ้น (๒) ควรใช้โวหารให้เหมาะสมกับจริตผู้รับสารและกำหนดและเพิ่มโวหารภาพพจน์ (๓) ควรใช้เนื้อหาที่แสดงผลกระทบต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติ และ (๔) ควรเพิ่มการสื่อสารวาทกรรมภายใต้บริบทผลกระทบทางเศรษฐกิจ

บทความวิจัยที่ ๒๑ เรื่อง “รูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” โดย พระครูสังฆรักษ์เอก สุชาโต (สงกา) และ ผศ.ดร.ดำรงค์ เบญจศิริ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ผลการศึกษาค้นคว้าของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากแนวคิด ทฤษฎีเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ได้ร่างองค์ประกอบ ๑๑ องค์ประกอบ ๘๙ ตัวแปร ส่วนผลการสร้างรูปแบบการบริหารทรัพยากร

มนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า มี ๔ องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (๑) ด้านนโยบาย (๒) ด้านดำเนินงาน (๓) ด้านสวัสดิการ และ (๔) ด้านการปฏิบัติงาน และรูปแบบที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบหลัก มีค่าระหว่าง ๐.๘๖-๑.๐๑ องค์ประกอบย่อยมีค่าระหว่าง ๐.๗๔-๐.๙๗ และตัวแปรมีค่าระหว่าง ๐.๖๐-๐.๘๔ และผลการประเมินและรับรองจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๗ รูป/คน พบว่า ผลการประเมินในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๑ อยู่ในระดับมาก

บทความวิจัยที่ ๒๒ เรื่อง **“ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเลิกบุหรี่สำเร็จของผู้มารับบริการคลินิกเลิกบุหรี่”** โดย คุณพวงประภา เพ็ชรมี คุณวิชานันท์ ธนกาญจนพงศ์ คุณรุสนานี ดวงจันทร์ นายไชยพุดดิน สาและ โรงพยาบาลรามัน ตีรห่อห๊ะ ดนรห่อหามาน, ผศ.ดร.รัศมี สังข์ทอง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ ดร.นพ.มูฮัมหมัดฟาห์มี ตาและ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่งเสริมการเลิกบุหรี่สำเร็จ ได้แก่ การนับถือศาสนาอิสลาม การให้ความสำคัญต่อการเลิกบุหรี่ ความวิตกกังวล ความเครียด การสังสรรค์กับเพื่อนที่สูบบุหรี่ประมาณสัปดาห์ละครั้ง หรือตามเทศกาล และปัญหาชีวิตเกี่ยวกับสุขภาพ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จที่สำคัญได้แก่จำนวนที่สูบบุหรี่มากกว่าวันละ ๑๐ มวน โดยเฉพาะเมื่อมากกว่า ๒๐ มวนขึ้นไป จะลดโอกาสการเลิกบุหรี่สำเร็จเหลือเพียงร้อยละ ๑๐ ดังนั้น คลินิกเลิกบุหรี่สามารถเพิ่มโอกาสเลิกบุหรี่สำเร็จโดยส่งเสริมการหนุนใจเชิงศาสนา ช่วยลดความวิตกกังวลและความเครียด ปัญหาสุขภาพ ลดจำนวนบุหรี่ที่สูบต่อวัน และการสูบบุหรี่กับเพื่อนเพื่อสังสรรค์

บทความวิจัยที่ ๒๓ เรื่อง **“การสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวักคัสตฤศาสน์”** โดย บุญพิศ นัยน์พาณิชย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนทางการศึกษาในโลกโดยมากใช้รูปแบบอนุกรมวิธานของ บลูม (Bloom’s Taxonomy) เป็นฐานจิตวิทยาการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียน ๓ ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย ปัจจุบันได้มีปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนมาเป็นทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ มุ่งพัฒนาทักษะผู้เรียน ๕ ด้าน คือ การรู้หนังสือ การคิด การทำงาน การใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ และการใช้ชีวิต ลักษณะการศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาเรียกว่า นวักคัสตฤศาสน์ ๙ ประการ คือ สุตตะ (บรรยาย) เคยยะ (ท่วงทำนอง) เวยยาकरणะ (แจกแจง) คาถา (กวี) อุทานะ (เปล่งออกมาจากความรู้สึก) อิติวุตตะกะ (อ้างอิง) ชาตกะ (อดีตชาติ) อัพภูตธรรมะ (อัศจรรย์) และเวทัลละ (ถามตอบ) แต่ละลักษณะมุ่งทำให้ผู้ศึกษามีความแจ่มแจ้งในเนื้อหา จนเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองได้ การสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวักคัสตฤศาสน์ สามารถบูรณาการ

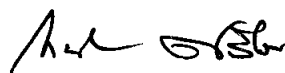
(๑๖)

ใน ๔ มิติ คือ (๑) โครงสร้างองค์รวม เป็นแบบบรรยาย บรรยายประกอบด้วยบทกวี และบทกวี (๒) สารัตถธรรม เป็นคำสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนเกื้อกูลกันในสังคม รักษากฎเกณฑ์ ฝึกฝนอบรมจิตใจให้เข้มแข็งและรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (๓) นิรุกติศาสตร์ เป็นวิธีตีความคำสอนและใช้ภาษาให้เหมาะกับบุคคลและกาลเทศะ (๔) ความพร้อมของบุคคล เป็นการสังเกตความพร้อมของผู้เรียน ทั้งอินทรีย์ภายในและภายนอก การสอนแบบนี้ย่อมสร้างความสมดุลทั้งด้านศาสตร์และศิลป์ ทั้งนี้ ต้องอาศัยรูปแบบทางนวัตกรรมการศึกษาและการรวมลงสู่ความไม่ยึดมั่นถือมั่น เพื่อให้เกิดทักษะทางปัญญา รู้ทันและรู้แก้ปัญหาในชีวิต สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ คือ คำสอนที่เป็นศาสตร์ สุนทรียะ สร้างนวัตกรรม ไม่ยึดมั่นถือมั่น เพื่อให้เกิดทักษะแห่งญาณปัญญา เรียกว่า SAINP Model

บทวิพากษ์หนังสือ เรื่อง “สันติวิธีในวิถีชีวิต” งานเขียนของ พระราชปริยัติกวี, ศาสตราจารย์ ดร. (สมจินต์ สมมาปญโญ) โดย พระมหาขวัณชัย ปุตฺตวิเสโส นักวิชาการศึกษา และ นายสุชนา ศิริธัญญกร กองบรรณาธิการ วารสารมหาจุฬาริชาการ ได้กล่าวถึงหนังสือนี้ไว้ว่า เมื่อกล่าวถึงสันติ หลายคนอาจคิดว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัวเกินไป เป็นเรื่องที่ยากจะเกิดขึ้นในสังคม เพราะไม่ว่าจะไปที่ไหน หรืออยู่ที่ใด ล้วนต้องพบกับความขัดแย้งอย่างไม่มีที่สิ้นสุด หากสันติคือความสงบไม่ได้เลย อาจเป็นเพราะหลายคนมุ่งถึงความสงบที่ภายนอกเป็นหลักโดยหลงลืมหลักการสำคัญที่ว่า ก่อนจะเกิดความสงบภายนอก ต้องสร้างความสงบภายในก่อน สอดคล้องกับหลักการสร้างความสงบหรือสันติวิธีที่บรรจุเนื้อหาและหลักการไว้ในหนังสือ “สันติวิธีในวิถีชีวิต”

เนื้อหาของบทความเหล่านี้ เป็นบทความวิจัยและบทความวิชาการที่ได้รับจากคณาจารย์ สถาบันอุดมศึกษาภายนอกเป็นส่วนใหญ่ ล้วนให้มุมมองในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา รวมทั้งพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ในสาขาวิชาสหวิทยาการ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้ง

สำหรับรายละเอียดบทความทั้งหมดเหล่านี้ ผู้ใคร่ต่อการศึกษาเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้จากบทความดังกล่าว ในวารสารฉบับนี้ และพบกันอีกในวารสารมหาจุฬาริชาการ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม – เมษายน ๒๕๖๔

(รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง)

บรรณาธิการ

วารสารมหาจุฬาริชาการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(๖)
การสร้างความสุขอย่างยั่งยืนเชิงพุทธบูรณาการ นางสาวฉันทนา รวงผึ้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๑
กระบวนการพัฒนาเขาวนักรมณของนักศึกษาพยาบาลให้เก่ง ดี มีสุข ด้วยสติปัญญา ๔ นางผกาทิพย์ สิงห์คำ, นางสาวรสสุคนธ์ พิไชยแพทย์, คุณวรรณณา ธนานุภาพไพศาล, นางดุขฎิ ไตรยวงศ์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา	๑๗
สถานะชาติกำเนิดของพระสิทธิธตตะ รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๓๒
เทคโนโลยีกับการพัฒนาพระธรรมทูตไทยในสถานการณ์โควิด ๑๙ พระมหาทองเก็บ ญาณพล, ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๔๘
การศึกษาวิเคราะห์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาของอนาคาริก ธรรมปาละ นายพชรวิรุ ทอประยูร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๕๗
การพัฒนาชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัยโรงเรียนปิยพัฒนศาสตร์ นางสาวทับทิม หุ่นศิริ, ผศ.เทียมยศ ปะสาวะโน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี	๗๒
การปรับพฤติกรรมสุขภาวะองค์กรของมนุษย์ในสังคมไทยกับโรคโควิด-๑๙ ตามหลักพุทธจิตวิทยา พระใบฎีกาภิตติพงษ์ สีลสุทโธ, ดร., ผศ.ดร.สุชน ประวัติดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๘๕

(๑๘)

การใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา

10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

๙๗

พระสุวรรณา อินทโชโต, รศ.ดร.มานพ นักการเรือน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ปรัชญาชีวิตที่ปรากฏผ่านอัตลักษณ์บนลวดลายผ้าทอของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทยทรงดำ

๑๐๙

ดร.ชลพรรณรัตน์ ดิษบรรจง, พระสุทธิสารเมธี, ดร.,

รศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน, ดร.กฤษฎา ดิษบรรจง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, สำนักงานอัยการสูงสุด

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: การตลาดเชิงประสบการณ์กับการสนับสนุน

แบรนด์ของอุตสาหกรรมเครื่องสำอางในประเทศไทย

๑๒๖

นางสาวถิรวรรณ สุกุลวงศ์ศิริโชค, ผศ.ณัฐพันธ์ เผ่าพันธุ์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

แนวทางพัฒนาความเป็นบรรษัทภิบาลที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคม

ในอุตสาหกรรมยานยนต์ กรณีศึกษา บริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด

๑๔๒

นายชาญวิทย์ อริยารัตน์, ดร.ฟ้าใส สามารถ, รศ.ดร.พลศักดิ์ จิรไกรศิริ,

ดร.กรเอก กาญจนโกศล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

๑๕๗

นางสาววิมลชญา สติสุนทรพันธ์, รศ.ดร.ธานี เกสทอง, ผศ.ดร.ทีปพิพัฒน์ สันตะวัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ผลกระทบของรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมและการกำกับดูแลกิจการ

ที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

๑๗๔

นางสาวจินตนา ไกรทอง, ผศ.ดร.ฐิตาภรณ์ สินเจริญศักดิ์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

พฤติกรรมและปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตในสถานศึกษาในยุค Internet of Things (IOT)

๑๘๖

นายอรรถพล อัมวิไลวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๑๙)

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเทศบาลตำบลบ่อเงิน

อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

๑๙๘

ผศ.ดร.อดิพร เกิดเรือง

มหาวิทยาลัยชินวัตร

พระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์ : การพึ่งพาและแนวการปฏิบัติของคนไทยในยุค ๔.๐

๒๑๒

รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร, ดร.กฤติกาวัลย์ หิรัญสี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สถาบันโหราศาสตร์ไทย-สากล

การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์เพื่อเชิดชูเกียรติ

สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)

๒๒๗

ผศ.ดร.ชลีกาญจน์ จันทจำรัสรัตน์, นายณภัทรกฤต จันทวงศ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา : รูปแบบและเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวของวัด

ในสังคมไทย

๒๓๘

พระศรีสังคม ชยานุวัฑฒโน, รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การพัฒนาพระธรรมทูตไทยเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

๒๕๐

พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การวิเคราะห์วาทกรรมโน้มน้าวใจ: กรณีศึกษาการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา

ของหน่วยงานรัฐในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน

๒๖๕

นางสาวบัณฑิตา จารุมา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยในสังฆราชูปถัมภ์

รูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๒๘๐

พระครูสังฆรักษ์เอนก สุขาโต, ผศ.ดร.ดำรงค์ เบญจศิริ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(๒๐)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเลิกบุหรี่สำเร็จของผู้มารับบริการคลินิกเลิกบุหรี่ ๒๙๔

คุณพวงประภา เพ็ชรมี, คุณวิชานันท์ ธนกาญจนพงศ์, คุณรุสนาณี ดวงจันทร์,
นายไชยพุดดิน สาและ, คุณตี๋หรือห๊ะ ดนหรือหมาน, ผศ.ดร.รัศมี สังข์ทอง,
ดร.นพ.มุฮัมมัดฟาห์มี ตาและ

โรงพยาบาลรามัน, คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

การสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวักคัสตฤศาสน์ ๓๐๙

บุญพิศ นัยน์พาณิซ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทวิพากษ์หนังสือเรื่อง “สันติวิธีในวิถีชีวิต” ๓๒๒

งานเขียนของ พระราชปรียัติโกวิ (สมจินต์ สมมาปญโญ), ศ.ดร.

โดย พระมหาขวัญชัย ปุตุตวิเสโส และนายสุชญา ศิริธัญญกร

กองบรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ภาคผนวก

- คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ ๓๓๐
- แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณานำลงในวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ ๓๓๓
- กระบวนการจัดทำวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ ๓๓๙
- ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ ๓๔๐

การสร้างความสุขอย่างยั่งยืนเชิงพุทธบูรณาการ

The Creation of Sustainable Happiness Based on The Buddhist Integration

ฉันทนา รวงผึ้ง

Chantana Ruangpung

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: chantana655@gmail.com

Received : August 29, 2019

Revised : August 8, 2020

Accepted : November 2, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการสร้างความสุขตามศาสตร์สมัยใหม่ (๒) เพื่อศึกษาการสร้างความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา (๓) เพื่อเสนอแนวทางการสร้างสุขอย่างยั่งยืนเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการศึกษาภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ความสุขจริงเชิงรูปธรรมที่สามารถเข้าถึงได้ขณะปัจจุบันด้วยประสาทสัมผัสของมนุษย์ เป็นความสุขที่เกิดจากการทำให้ความปรารถนาได้รับการตอบสนอง โดยที่ระดับความสุขจะสัมพันธ์กับปริมาณความพึงพอใจที่มีต่อวัตถุภายนอก ความสุขตามแนวคิดนี้จึงเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนเพราะเมื่อขาดสิ่งอำนวยความสะดวกก็จะหมดไป สำหรับพระพุทธศาสนาวางจุดมุ่งหมายไว้ที่ความสุขแท้เชิงนามธรรมที่สามารถเข้าถึงได้ด้วยจิตใจภายใน พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธวัตถุแต่สอนให้มีสติในการใช้วัตถุ ไม่หลงติดกับความสุขที่มี และให้พัฒนาระดับความสุขให้ดียิ่งขึ้น ระดับความสุขจะสัมพันธ์กับความเจริญทางจิตใจ อย่างไรก็ตามความเจริญทางวัตถุกำลังล้ำหน้าความเจริญทางจิตใจมนุษย์จึงต้องพบกับความสุขสบายทางกายแต่ขาดแคลนความสุขทางใจ ในการบูรณาการแนวคิดเพื่อสร้างสุขให้ยั่งยืนเสนอแนวทางประกอบด้วย (๑) จุดมุ่งหมาย คือชีวิตที่มีคุณค่าที่บุคคลและสังคมร่วมกันสร้างให้เกิดขึ้น (๒) เสถียรภาพ เป็นแนวทางการบริโภคที่ใช้คุณค่าของวัตถุสร้างคุณค่าให้กับชีวิต (๓) เครือข่ายความสุข เป็นแนวทางการมีความสุขร่วมกันและรักษาสมดุลของความสุขในสังคม (๔) คลังพลังจิต เป็นแนวทางการทำสมาธิเพื่อสะสมพลังจิตและแผ่พลังความสุข

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; ความสุข; การสร้างสุขอย่างยั่งยืน

Abstract

This article has three objectives: (1) To study the happiness creation of modern theories. (2) To study the happiness creation of Buddhist philosophy (3) To present the creation of the sustainable happiness model integrated from Buddhist philosophy. This is the qualitative research and field research. The result showed that modern theories aim to the real happiness in concrete accessed by human sense. The happiness is occurred from the desire met. The happiness level is related to satisfaction volume on objects. The happiness based on object is uncertain. Missing the external support, happiness is gone. Buddhist philosophy aims to the real happiness in abstract accessed by spirit. Buddhist philosophy have never denied objects. It is taught to use objects consciously, do not fall into happiness and develop to higher happiness. Happiness level is related to mental development. However, the object development is advanced from the mental development. Therefore, human have feel comfortable but lack of happy heart. With integration of modern theories and Buddhist philosophy to create the sustainable happiness, new model consisted of (1) Goal is the valuable life defined by person and society. (2) Supplies are the virtue suppliers which means consumption with the object's value for input and life's value for output. (3) Network is the happiness network which means happiness together and balance of happiness society. 4) Bank is the willpower bank which means meditation for accumulating willpower and spread the willpower to the others.

Keywords: Buddhist Integration; Happiness; Creation of Sustainable Happiness

บทนำ

ความสุขเป็นจุดมุ่งหมายของการกระทำทุกอย่าง ด้วยเหตุนี้ความเจริญทางเทคโนโลยีจึงถูกพัฒนาขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งเพื่อตอบสนองความต้องการที่ไม่สิ้นสุดของมนุษย์ กระแสความคิดสมัยใหม่มุ่งให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ ทำให้ผู้คนในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ต้องตกอยู่ในสถานการณ์ขาดแคลนความสุข รู้สึกโดดเดี่ยวแปลกแยก และไม่รู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม^๑ สอดคล้องกับ “ผลการสำรวจความสุข

^๑ กรมสุขภาพจิต, *เรื่อนำรู้เกี่ยวกับการฆ่าตัวตาย*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.dmh.go.th/news/view.asp?id=947> [๑๕ ม.ค. ๒๕๖๑].

พบว่ามิติของความผ่อนคลายและความสามารถในการรับมือกับปัญหาอยู่ในระดับต่ำเพียงร้อยละ ๔๘ – ๕๒ ตลอด ๕ ปีการสำรวจ^๒ เช่นเดียวกับผลการสำรวจความรู้สึกของประชากรโลกในรอบทศวรรษ พบว่ามนุษย์ต้องเผชิญกับความหดหู่ เศร้าหมอง วิตกกังวล เครียด โกรธ เกลียดชัง เจ็บปวดใจอย่างมีนัยสำคัญ”^๓ ในการพัฒนาความสุขขององค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้วันที่ ๒๐ มีนาคมของทุกปีเป็นวันความสุขสากลเพื่อให้สังคมโลกเห็นความสำคัญและหาทางสร้างความสุขให้กับคนในสังคม

แนวทางการสร้างความสุขตามศาสตร์สมัยใหม่ ใน ๓ ด้าน ได้แก่

๑) การสร้างความสุขด้านการบริโภค ได้แก่ แนวคิดวัตถุนิยม ที่มุ่งสร้างความพึงพอใจจากการบริโภครูปแบบใหม่ ๆ ปัจจุบันมนุษย์ในสังคมกำลังเผชิญปัญหาการบริโภคที่เกินความจำเป็นและก่อให้เกิดโทษ สอดคล้องกับ “หลักกามโกศที่ควรเตือนของพระพุทธศาสนา ซึ่งแก้ไขได้ด้วยหลักกามโกศที่ควรได้รับการสรรเสริญ”^๔

๒) การสร้างความสุขด้านสังคมอยู่เป็นสุข ได้แก่ “แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม ที่มุ่งสร้างโอกาสทางสังคมให้บุคคลสามารถเข้าถึงความสุขด้วยการใช้ประโยชน์จากวัตถุ โดยไม่ลดทอนหรือตัดโอกาสของผู้อื่น”^๕ แต่ปัจจุบันเกิดปัญหาการแก่งแย่งแข่งขันและเบียดเบียนความสุขซึ่งกันและกัน ซึ่งการแก้ปัญหาเพื่อการอยู่เป็นสุขร่วมกันในสังคมสอดคล้องกับหลักพรหมวิหารของพระพุทธศาสนา

๓) การสร้างความสุขด้านจิตใจซึ่งรวมถึงปัญญา ได้แก่ แนวคิดการคิดบวก ที่เสนอว่าคนที่มีความอารมณ์บวกมาก ๆ พยายามมองสิ่งต่าง ๆ ในแง่ดีจะมีความสุขได้ง่าย^๖ อย่างไรก็ตามความสุขตามแนวคิดนี้มุ่งเน้นการหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดทุกข์และไม่ได้แก้ที่ตัวปัญหาจึงมักพบว่ามนุษย์ในปัจจุบันมีความเครียดได้ง่าย ในการแก้ปัญหาเพื่อให้ชีวิตมนุษย์มีความสุขเป็นเครื่องค้ำจุนชีวิต สอดคล้องกับสุขวิทยาธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสว่ามนุษย์ต้องมีความสุขเป็นเครื่องอยู่ โดยที่เครื่องอยู่เป็นสุขของผู้ที่พัฒนาแล้ว ได้แก่ ฌานสุขอันเป็นเครื่องอยู่ของผู้บำเพ็ญฌาน^๗

^๒ คริณันท์ กิตติสุขสถิต, “ความสุขของคนวัยทำงานในองค์กรของประเทศไทย”, วารสารสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑): ๘-๙.

^๓ สำนักข่าวบีบีซี, ผลสำรวจพบปี ค.ศ. ๒๐๑๗ โลกเผชิญความเศร้าหมองสูงสุดในรอบกว่าทศวรรษ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.bbc.com/thai/international-45533427> [๑ ส.ค. ๒๕๖๑].

^๔ อัง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๙๙/๒๓๒-๒๓๘.

^๕ มณเฑียร อรรถวาที, “ความสุขและความทุกข์ในทัศนะของเรามี เบ็นธัม”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๖): ๑๕-๑๖.

^๖ Seligman, M. E. P. (2002). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment*. New York: Free Press. p. 30.

^๗ ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๒๖๗/๒๕๖.

การสร้างความสุขตามแนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่และตามคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความสอดคล้องกันในความที่เป็นวิทยาศาสตร์คือมีเหตุผลและพิสูจน์ได้ ซึ่งทำให้มนุษย์สามารถเข้าถึงความสุขได้จริง โดยที่แนวคิดทฤษฎีสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับความสุขทางกาย แต่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับความสุขทางใจ ในยุคโลกาภิวัตน์ที่พรั่งพร้อมไปด้วยความเจริญทางวัตถุได้ลดทอนความความเจริญทางจิตใจให้ลดน้อยถอยลง ความสุขของบุคคลและความสุขของสังคมจึงเป็นได้เพียงความสุขชั่วคราวและไม่ยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางการสร้างสุขอย่างยั่งยืนเชิงพุทธบูรณาการ ด้วยการเชื่อมโยงแนวคิดวัตถุนิยมกับกามโมคิที่พระพุทธเจ้าสรรเสริญ เชื่อมโยงแนวคิดอรรถประโยชน์กับพรหมวิหาร และเชื่อมโยงแนวคิดความคิดบวกกับสุขวิหารธรรม เพื่อผสมผสานหลักการ แนวทาง และการแก้ไขปัญหา แล้วนำเสนอเป็นแนวทางใหม่ที่เหมาะสมกับมนุษย์ในสังคมโลกาภิวัตน์ ที่มีบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง ให้สามารถพัฒนาชีวิตและสังคมให้บรรลุถึงความสุขที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการสร้างความสุขตามศาสตร์สมัยใหม่
๒. เพื่อศึกษาการสร้างความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อเสนอแนวทางการสร้างสุขอย่างยั่งยืนเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับการสร้างสุขอย่างยั่งยืนโดยการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีการสร้างสุขของศาสตร์สมัยใหม่ และการสร้างสุขตามหลักพระพุทธศาสนา โดยวางขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาโดยอาศัยข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัย วารสาร บทความวิชาการ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสุขตามแนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่ และการศึกษาข้อมูลในพระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา งานวิจัย และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสุขตามหลักพระพุทธศาสนา สำหรับการวิจัยภาคสนาม (Field Research) อาศัยข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ๓ กลุ่ม ๆ ละ ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๓๐ คน โดยการคัดเลือกกลุ่มคนรักสุขภาพ จากกลุ่มตัวอย่างผู้ทำกิจกรรมที่สวนลุมพินี กรุงเทพมหานคร คัดเลือกกลุ่มคนรักสมาธิ จากกลุ่มตัวอย่างผู้ทำกิจกรรมที่

วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร และคัดเลือกกลุ่มรวมใจอาสาจากกลุ่มตัวอย่างผู้ทำกิจกรรมที่ศูนย์บริการโลหิตสถานกาชาดไทย กรุงเทพมหานคร ใช้เวลาในการสนทนากลุ่มย่อยทั้ง ๓ กลุ่ม ๆ ละ ๒ ชั่วโมง ด้วยคำถามเป็นคำถามปลายเปิด จำนวน ๕ ประเด็นคือ

- ๑) การให้ความหมายของความสุข และการวางเป้าหมายชีวิต
- ๒) การดำเนินชีวิตให้มีความสุข
- ๓) การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการมีความสุขร่วมกัน
- ๔) การมีความพึงพอใจในชีวิต การจัดการกับปัญหา และการพัฒนาความสุข
- ๕) ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างความสุขให้ยั่งยืน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีขั้นตอนการวิจัย และกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัย วารสาร บทความวิชาการ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ พระไตรปิฎก และเอกสารที่เกี่ยวข้องสำหรับการสร้างความสุขตามแนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่และตามหลักพระพุทธศาสนา

๒. รวบรวมข้อมูลจากผลสรุปการสนทนากลุ่มย่อย ทั้ง ๓ กลุ่ม

๓. นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ตามขั้นตอนการจัดกลุ่มข้อมูล การวิเคราะห์ปัจจัย การระบุความสัมพันธ์ของหลักการ จุดมุ่งหมาย และวิธีการ การหารูปแบบของการสร้างความสุข การเชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ค้นพบ ประมวลข้อมูลวิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบเป็นข้อความบรรยาย (Description)

๔. นำผลจากการศึกษามาสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อ เสนอองค์ความรู้ใหม่และข้อเสนอแนะการวิจัย

ผลการวิจัย

๑. การสร้างความสุขตามแนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่

แนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่ให้ความหมายของความสุขว่าเป็นความพึงพอใจ ความยินดี ความสุขสบายทางกายหรือประสาทสัมผัส มีจุดมุ่งหมายคือความสุขที่สัมผัสได้จริงในปัจจุบันซึ่งเป็นความสุขเชิงรูปธรรมที่จับต้องได้ มนุษย์สามารถเข้าถึงความสุขด้วยการตอบสนองความต้องการที่มีหลายระดับ ความสุขระดับสังคมมีความหมายที่กว้างกว่าความสุขระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งต่างก็เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากวัตถุ สอดคล้องกับคำว่าความสุขในภาษาอังกฤษ คือ “Happiness” ที่หมายถึงความโชคดี และความอุดมสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ “คนที่มีความสุขจะมีลักษณะ ดังนี้

“คกงุช ไตรยวงศ์, “ความสุขในสังคมประชาธิปไตย”, มติชนสุดสัปดาห์, (วันที่ ๑๕-๒๑ กันยายน ๒๕๖๐): ๑๐.

- ๑) มีสภาวะอารมณ์เป็นสุขมากกว่าเป็นทุกข์
 - ๒) มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้างและมีความสามารถจัดการกับปัญหา
 - ๓) มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
 - ๔) อยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนความสุข”^๙
- สำหรับสังคมที่มีความสุขจะมีลักษณะดังนี้

- ๑) มีคุณค่าที่ยึดถือร่วมกันในสังคม
 - ๒) มีเป้าหมายและสามารถตอบสนองความต้องการร่วมกัน^{๑๐}
- การสร้างความสุขตามแนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่ มีดังนี้

การสร้างความสุขทางกายตามแนวคิดวัตถุนิยม วัตถุนิยมคือการกำหนดคุณค่าและให้ความสำคัญกับวัตถุ^{๑๑} เป็นแนวคิดที่ยึดถือว่าความสุขที่แท้จริงต้องสัมผัสได้ด้วยกายสัมผัส ในการสร้างความสุขจึงมุ่งขยายขีดความสามารถของการบริโภคและพัฒนาความเจริญของวัตถุ เพื่อยกระดับความรู้สึกพึงพอใจทางผัสสะของมนุษย์ ส่วนความสุขจากจิตใจหรือจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่ไม่ได้ถูกให้ความสำคัญเพราะอยู่นอกเหนือการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ แนวคิดที่มุ่งวัตถุนิยมได้ขยายไปสู่มิติบริโภคนิยม ที่ผู้คนนิยมบริโภควัตถุเกินความจำเป็นโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น มุ่งแต่แสวงหาวัตถุรูปแบบใหม่ ๆ มาบริโภคตามสมัยนิยม อย่างไรก็ตาม “การบริโภคในปริมาณที่มากขึ้น ความสุขของบุคคลจะเพิ่มขึ้นจนถึงระดับหนึ่งเท่านั้น หลังจากนั้นระดับความสุขที่เกี่ยวข้องกับวัตถุจะไม่เพิ่มขึ้นอีกเลย”^{๑๒} ในการตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปการบริโภคจึงพัฒนาไปสู่การบริโภคเชิงสัญลักษณ์ที่เป็น “การบริโภคเพื่อสร้างคุณค่าสำหรับการมีตัวตนในสังคมและการหลีกเลี่ยงความรู้สึกโดดเดี่ยวขาดแนวร่วม เห็นได้จากรูปแบบการกินการใช้สินค้าที่สื่อถึงคุณค่าด้านรสนิยม การแต่งกายที่ดูภูมิฐานเพื่อแสดงฐานะทางสังคม การเล่นกีฬาที่กำลังเป็นนิยม”^{๑๓} ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปอีกไม่อยู่นิ่ง

การสร้างความสุขทางสังคมตามแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม อรรถประโยชน์ หมายถึง การสร้างประโยชน์จำนวนมาก แนวคิดนี้มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ประโยชน์สูงสุดของคนจำนวนมากที่สุด โดยเสนอโอกาส

^๙ Seligman, M.E.P. (2002). Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment. New York: Free Press. ISBN: 0743222970.

^{๑๐} มณฑิร ธรรมวาทิ, “ความสุขและความทุกข์ในทัศนะของเรามี เบ็นธัม”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๖): ๑๕-๑๖.

^{๑๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๗๕๘.

^{๑๒} ดร. เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์, “ก้าวอย่างใหม่ในการพัฒนา: สู่สังคมแห่งความสุข”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.happysociety.org> [๑ ก.ย. ๒๕๖๑].

^{๑๓} สันทนา กลุ่มย่อย, กลุ่มคนรักสุขภาพ, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน ความสำคัญจึงอยู่ที่การร่วมกันสร้างเงื่อนไขและภาวะทางสังคมให้เอื้อต่อการที่บุคคลจะสามารถแสวงหาและบรรลุถึงสิ่งที่ต้องการโดยไม่เบียดเบียนความสุขของผู้อื่นในสังคม เพราะหากระดับความสุขของบุคคลลดลงระดับความสุขของสังคมจะลดลงด้วยเช่นกัน ในการวัดความสุขแบบอรรถประโยชน์ใช้การเปรียบเทียบระหว่างค่าความสุขกับค่าความทุกข์^{๑๔} แนวคิดนี้เสนอว่าวิธีสร้างแรงจูงใจให้บุคคลยอมเสียสละเพื่อส่วนรวม จะต้องให้ประโยชน์แก่บุคคลอย่างเต็มที่เสียก่อน เมื่อบุคคลได้รับประโยชน์ตามที่ต้องการเต็มที่แล้วก็จะคิดทำประโยชน์แก่ผู้อื่นอันได้แก่ครอบครัว องค์กร และสังคมแวดล้อมในภายหลัง “อย่างไรก็ดีกลุ่มตัวอย่างสร้างสุขได้แสดงความเห็นที่แตกต่างว่า หากบุคคลคิดถึงประโยชน์ส่วนตัวมาก่อนส่วนรวม ความสุขร่วมกันจะไม่มีทางเกิดขึ้นเพราะความโลภของบุคคล แต่หากบุคคลคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนส่วนตัว ความสุขของบุคคลและสังคมจะมีความสุขร่วมกันได้ และจะทำให้มีแบบอย่างที่ดีงามในการสร้างความสุขทางสังคมสำหรับคนรุ่นต่อไป”^{๑๕}

การสร้างความสุขทางใจตามแนวคิดการคิดบวก ความคิดบวก หมายถึง ความคิดที่ก่อให้เกิดอารมณ์เป็นสุขและกำจัดสิ่งทีก่อให้เกิดอารมณ์เป็นทุกข์ เป็นกระบวนการจัดการกับอารมณ์ในการรับมือกับสิ่งที่ไม่พึงประสงค์และหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่ง แนวคิดนี้เสนอวิธีการสร้างความสุข ได้แก่

๑) การสร้างความรู้สึที่ดี ๆ ให้เกิดขึ้น และมีประสบการณ์ใหม่ ๆ กับกิจกรรมที่สร้าง的快乐ผลิต

๒) การมีมุมมองด้านบวกกับบุคคลหรือสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

ซึ่ง ๒ อย่างนี้จะเป็นสิ่งสนับสนุนให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมในด้านบวก^{๑๖} สอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ที่อธิบายว่าจิตสำนึกที่ดีเกิดจากการผลักดันของจิตใต้สำนึกที่ซึมซับประสบการณ์ความสุข^{๑๗} โดยที่กลุ่มตัวอย่างสร้างสุขมีความเห็นว่าความคิดบวกช่วยให้มีอารมณ์ดีและบรรเทาความทุกข์ร้อนใจ การคิดบวกสร้างได้ด้วยการฝึกฝนให้มีนิสัยของการมีมุมมองที่ดีและการสร้างโอกาสให้ตนเองและคนรอบข้างได้มีความสุข แต่อาจมีประเด็นที่เป็นปัญหาคือการพยายามคิดในแง่ดีอาจทำให้มองข้ามปัญหาที่แม้เพียงเล็กน้อยก็สามารถก่อตัวเป็นปัญหาใหญ่ในอนาคต จนยากที่จะแก้ไขได้^{๑๘}

^{๑๔} มณเฑียร อรรถวาทิ, “ความสุขและความทุกข์ในทัศนะของเรามี เบ็นธัม”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๖); ๑๒-๑๓.

^{๑๕} สทนากลุ่มย่อย, กลุ่มรวมใจอาสา, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, “จิตวิทยาเชิงบวก”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org> [๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑].

^{๑๗} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๔-๓๖

^{๑๘} สทนากลุ่มย่อย, กลุ่มคนรักสมาธิ, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ปัญหาของการเข้าถึงความสุขตามแนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่ มีดังนี้

๑) การขาดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชีวิตให้มีความสุขอย่างแท้จริง สาเหตุเกิดจากการให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเจริญทางวัตถุมากกว่าการพัฒนาความเจริญทางจิตใจ ทำให้มนุษย์มีความสุขสบายทางกายแต่ขาดแคลนความสุขทางใจ

๒) ปัญหาการบริโภคที่เกินความจำเป็นและก่อให้เกิดโทษ สาเหตุเกิดจากการบริโภคที่ไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ที่แท้จริงของวัตถุ ทำให้เกิดการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน

๓) ปัญหาสังคมขาดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีความสุขร่วมกัน สาเหตุเกิดจากการขาดความสมดุลของความสุขของปัจเจกบุคคลและความสุขของสังคม ทำให้เกิดสภาพสังคมเสื่อมทรามและการเอารัดเอาเปรียบเบียดเบียนทำร้ายกัน

๔) ปัญหาการขาดความสุขทางใจ มีความเครียดสูง ซึมเศร้า วิตกกังวล สาเหตุเกิดจากการขาดการเสริมสร้างพลังใจ ทำให้บุคคลขาดการพัฒนาความสุขและขาดความสามารถในการรับมือกับปัญหาที่เป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

๒. การสร้างความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาแสดงความหมายของความสุขไว้หลายนัย สรุปได้ดังนี้

๑) ความสุข คือ อารมณ์ของความสบาย ความมีใจแช่มชื่น ความยินดี ความอึดเอิบ ความมีใจสูงที่เกิดจากการประสบกับสิ่งที่พึงปรารถนา^{๑๙}

๒) ความสุข คือ ใจที่ปราศจากอารมณ์ ได้แก่ ความสงบ ที่เกิดจากการระงับอารมณ์ด้วยสมาธิหรือการตัดอารมณ์ด้วยวิปัสสนา^{๒๐}

จุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือนิพพานที่เป็นความสุขที่สุดและไม่ทำให้บุคคลต้องกลับมาเป็นทุกข์อีก ความสุขตามคำสอนของพระพุทธศาสนามีคุณสมบัติ คือ การกำจัดความทุกข์ ความผ่อนคลายความสงบตั้งมั่น^{๒๑} และการสนับสนุนให้ความดีอื่น ๆ เกิดขึ้น^{๒๒} สำหรับการเข้าถึงความสุข ได้แก่

๑) การสำรวมอินทรีย์และการรู้จักประมาณในการบริโภค^{๒๓}

๒) การทำความสงบกายและสงบใจ

^{๑๙} พ.ม. (ไทย) ๒๕/๑-๒/๑-๓.

^{๒๐} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๐๒/๔๕.

^{๒๑} อภิ.สง.อ. (ไทย) ๗๕/๒๓๒-๓, พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๐๒/๔๕.

^{๒๒} พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, สมเด็จพระพุทธปาหัง (อาจ อาสภมหาเถระ) แปลและเรียบเรียง, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๒๕๔.

^{๒๓} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๔/๓๗๖.

๓) การไม่ทำเหตุให้เกิดทุกข์และการทำให้จิตหลุดพ้นจากกิเลส^{๒๔}

การสร้างความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา มีดังนี้

การสร้างความสุขทางกายตามหลักกามโมคี หลักธรรมนี้นำมาแก้ไขการบริโภคที่เกินพอดีและก่อให้เกิดโทษ กามโมคี หมายถึง ผู้ครองเรือนที่สามารถสร้างความสุขจากการมีทรัพย์และการใช้ทรัพย์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าการเป็นผู้ครองเรือนที่ควรตีสอน ได้แก่

- ๑) การแสวงหาทรัพย์ในทางที่ไม่ชอบธรรม หรือชอบธรรมบ้างไม่ชอบธรรมบ้าง
- ๒) การไม่ใช้ทรัพย์บำรุงตนเองให้เป็นสุข
- ๓) การไม่นำทรัพย์มาแบ่งปันและทำความดี
- ๔) การหมกมุ่นมัวเมาในความสุขเดิม ๆ

พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าการเป็นผู้ครองเรือนที่ควรสรรเสริญ ได้แก่

- ๑) การแสวงหาทรัพย์ในทางที่ชอบธรรม
- ๒) การใช้ทรัพย์บำรุงตนเองให้เป็นสุข
- ๓) การนำทรัพย์มาแบ่งปันและทำความดี

๔) การเป็นผู้ฉลาดในการบริโภค คือ ไม่เป็นผู้มัวเมา หมกมุ่น จดจ่ออยู่กับวัตถุ เห็นโทษของการหมกมุ่นในความสุข มีปัญญาไม่ยึดติด รู้จักใช้สอยโภคทรัพย์เพื่อสร้างความเจริญและป้องกันความเสี่ยง^{๒๕}

สำหรับความสุขด้านการบริโภคของกลุ่มตัวอย่างสร้างสุขพบว่าการพิจารณาถึงความจำเป็นและประโยชน์ที่แท้จริงของการบริโภค ช่วยทำให้ใช้ประโยชน์จากสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างคุ้มค่าตรงตามวัตถุประสงค์ ลดการสิ้นเปลือง และรู้สึกเป็นสุขมากขึ้นเมื่อได้ใช้ชีวิตอย่างรอบคอบ แต่ประเด็นปัญหาคือ บ่อยครั้งที่ละเลยการพิจารณาถึงความจำเป็นและประโยชน์อันเนื่องมาจากการคล้อยตามกระแสความนิยมที่มีอิทธิพลสูงต่อการตัดสินใจในการบริโภค^{๒๖}

การสร้างความสุขทางสังคมตามหลักพรหมวิหาร หลักธรรมนี้นำมาแก้ไขปัญหาการขาดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีความสุขร่วมกัน พรหมวิหาร หมายถึง ธรรม ๔ ประการ สำหรับการมีชีวิตที่ประเสริฐและการมีสังคมที่เกื้อหนุนให้มีชีวิตที่ประเสริฐ ได้แก่

- ๑) การมีเมตตาจิต คือ การคิดเผื่อแผ่ความรักความปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตแผ่เมตตาและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ แล้วคิดแผ่เมตตาไปทุกทิศ
- ๒) การมีกรุณาจิต คือ การช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ ใส่ใจปลดเปลื้องความทุกข์ยากเดือดร้อนของมนุษย์และสัตว์ แล้วคิดแผ่กรุณาไปทุกทิศ

^{๒๔} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๐๒/๙๕.

^{๒๕} อ.ทกส. (ไทย) ๒๔/๙๑/๒๐๗-๒๑๒.

^{๒๖} สทนากลุ่มย่อย, กลุ่มคนรักสุขภาพ, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๓) การมีมุทิตาจิต คือ ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใส มีความแช่มชื่นเบิกบาน อยู่เสมอ แล้วคิดแผ่มุทิตาไปทุกทิศ

๔) การมีอุเบกขาจิต คือ ความวางใจเป็นกลาง รู้จักวางเฉยสงบใจ ไม่เดือดร้อนวุ่นวาย ปล่อยวางความทุกข์และความสุขตามสมควรแก่เหตุและผล แล้วคิดวางอุเบกขาไปทุกทิศ^{๒๗}

สำหรับการสร้างความสุขทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างสร้างสุขพบว่าการแผ่เมตตาและกรุณาเป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยากในชีวิตประจำวัน ซึ่งเมื่อปฏิบัติจนเป็นนิสัยแล้วจะช่วยเหลือสนับสนุนให้มุทิตาคือความยินดีในความสุขของคนอื่นและอุเบกขาคือความวางใจเป็นกลางทำได้ง่ายขึ้น^{๒๘}

การสร้างความสุขทางใจตามหลักสุขวิทยารธรรม หลักธรรมนี้นำมาแก้ไขปัญหาคาความทุกข์ทางใจและความเครียด สุขวิทยารธรรม หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า ความสุขเป็นธรรมชนิดหนึ่งที่มนุษย์ใช้ยึดเหนี่ยวสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ โดยที่มนุษย์แต่ละวัยและแต่ละบุคคลจะมีเครื่องอยู่เป็นสุขต่างกัน เช่น ของเล่นคือเครื่องอยู่เป็นสุขสำหรับเด็ก กามคุณคือเครื่องอยู่เป็นสุขสำหรับผู้ใหญ่ ศิลคือเครื่องอยู่เป็นสุขสำหรับผู้ออกบวช และ “ฌานคือเครื่องอยู่เป็นสุขสำหรับผู้บำเพ็ญฌาน”^{๒๙} ความสุขที่สุดที่พระพุทธเจ้าสรรเสริญคือความสงบจากกิเลส^{๓๐} ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสร้างสุขได้แสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องว่าความสุขในฌานที่เกิดจากการทำสมาธิเป็นความสุขที่พิเศษ มีลักษณะซาบซึ้ง อบอวน และใสเย็นของจิตใจภายใน เมื่อออกจากฌานแล้วจะรู้สึกสัมผัสได้ถึงความมั่นคงและความเข้มแข็งของจิตใจ แตกต่างจากความสุขที่ได้รับจากคนอื่นหรือสิ่งที่ถูกใจที่เป็นความสุขที่ไม่เต็มอึดเนื่องจากจะมีความหวงและหวงกังวลในการเปลี่ยนแปลงของความสุขนั้น^{๓๑}

๓. แนวทางการสร้างความสุขอย่างยั่งยืนเชิงพุทธบูรณาการ

ปัญหาขาดจุดมุ่งหมายสำหรับการพัฒนาชีวิตให้มีความสุขอย่างแท้จริง โดยที่แนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ความสุขที่สัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทางกาย ในการบรรลุความสุขจึงมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางวัตถุและละเลยการพัฒนาความเจริญทางจิตใจ มนุษย์จึงมีความสุขสบายทางกาย แต่ขาดแคลนความสุขทางใจ ในการแก้ปัญหาได้เสนอให้นำจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางจิตใจมาช่วยเติมเต็ม เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาความสุขซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างความสุขทางสังคม ด้วยการวางจุดมุ่งหมายไว้ที่ชีวิตที่มีคุณค่า ที่เป็นคุณค่าที่เต็มเปี่ยมไปด้วยประโยชน์ต่อตนเองทั้งในปัจจุบันและเบื้องหน้าและประโยชน์ต่อสังคม เมื่อบุคคลวาง

^{๒๗} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๒๓๕/๑๗๖.

^{๒๘} สนทนากลุ่มย่อย, กลุ่มรวมใจอาสา, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} อ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๙๙/๒๓๒-๒๓๘.

^{๓๐} ข.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๐๒/๙๕.

^{๓๑} สนทนากลุ่มย่อย, กลุ่มคนรักสมาธิ, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

จุดมุ่งหมายไว้ที่ชีวิตที่มีคุณค่าแล้วเมื่อใด เมื่อนั้นบุคคลก็จะมุ่งดำเนินชีวิตให้มีคุณค่าเพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมาย สำหรับข้อสรุปของกลุ่มตัวอย่างสร้างสุขทั้งสามกลุ่มพบว่ามีความมุ่งหมายที่ต่างกัน และมีแนวทางการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน ดังนี้ “กลุ่มคนรักสุขภาพมีความมุ่งหมายอยู่ที่การมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเพื่อให้สามารถทำงานให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ”^{๓๒} “กลุ่มรวมใจอาสาสมัครมีความมุ่งหมายอยู่ที่การอุทิศชีวิตเพื่อประโยชน์สุขของสังคม”^{๓๓} และ “กลุ่มคนรักสมาธิมีความมุ่งหมายอยู่ที่การทำจิตให้บริสุทธิ์เพื่อความสงบและการพ้นทุกข์”^{๓๔}

ปัญหาการบริโภคเกินความจำเป็นและก่อให้เกิดโทษ โดยแนวคิดวัตถุนิยมได้ถูกใช้ไปในการเสพติดการบริโภคและหมกมุ่นกับความเจริญทางวัตถุ ทำให้เสียทรัพย์ เสียสุขภาพ และการเบียดเบียนทำร้ายกัน ในการแก้ปัญหาได้นำหลักกามโกศที่พระพุทธเจ้าทรงตีเตียนมาพิจารณาให้เห็นโทษ และนำหลักกามโกศที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญมาเติมเต็มแนวคิดวัตถุนิยม แล้วเสนอเป็นแนวใหม่คือเสขิยบุญ ที่เป็นแนวทางการบริโภคที่พิจารณาคุณค่าที่แท้จริงของวัตถุเพื่อนำมาสร้างคุณค่าให้กับชีวิต กล่าวคือวัตถุที่ใช้บริโภคต้องได้มาด้วยความสุจริต ก่อนการบริโภคควรพิจารณาถึงประโยชน์และความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ ขณะบริโภคต้องมีสติระวังไม่หลงติดกับความพอใจ และควรหาโอกาสทำความดีด้วยการเผื่อแผ่แบ่งปัน เพื่อลดความตระหนี่และยกระดับจิตใจ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสร้างสุขได้ให้ความเห็นเชิงสนับสนุนว่าเมื่อลดการบริโภคตามกระแสนิยมและแบ่งปันคนอื่นให้มากขึ้น ทำให้เกิดความพอเพียงและความอึดใจในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยิ่งทำยิ่งมีความสุขเพิ่มมากขึ้น^{๓๕}

ปัญหาสังคมขาดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีความสุขร่วมกัน เกิดจากความเสื่อมของสังคมที่เต็มไปด้วยการเอารัดเอาเปรียบเบียดเบียนทำร้ายกัน ซึ่งเป็นสภาพที่ผิดเพี้ยนไปจากจุดมุ่งหมายเดิมของทฤษฎีอรรถประโยชน์ที่มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การทำให้คนจำนวนมากได้รับความสุขจากการใช้ประโยชน์จากวัตถุโดยไม่เบียดเบียนความสุขซึ่งกันและกัน ในการแก้ปัญหาควรนำหลักพรหมวิหารมาเติมเต็มแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม แล้วเสนอแนวทางใหม่คือเครือข่ายความสุข ที่เป็นแนวทางการสร้างสมดุลของความสุขในสังคม กล่าวคือเมื่อมีความสุขก็ไม่หวงความสุขไว้คนเดียว แต่ให้เผื่อแผ่แบ่งปันให้คนอื่นได้มีความสุข ด้วยการคิดเกื้อกูลและช่วยเหลือให้ผู้อื่นได้มีโอกาสมีความสุขเช่นเดียวกับเรา เมื่อคนอื่นมีความสุขเราก็มองว่าโอกาสในการร่วมมีความสุขด้วยการพลอยยินดี และเมื่อต้องพบกับเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ก็ควรรู้จักวางตัววางใจและปลดปล่อยความทุกข์ ซึ่งการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงความสุขทางสังคมของกลุ่ม

^{๓๒} สทนากลุ่มย่อย, กลุ่มคนรักสุขภาพ, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๓} สทนากลุ่มย่อย, กลุ่มรวมใจอาสา, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๔} สทนากลุ่มย่อย, กลุ่มคนรักสมาธิ, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} สทนากลุ่มย่อย, กลุ่มคนรักสุขภาพ, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ตัวอย่างสร้างสุขได้แสดงว่า “หากคนทุกคนในสังคมมีความคิดว่าความสุขของตนเองที่เกิดขึ้นมีความสุขของคนอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย ความสุขของสังคมก็จะพัฒนาไปพร้อมกับความสุขของบุคคล”^{๓๖}

ปัญหาการขาดความสุขทางใจ มีความเครียดสูง และขาดความสามารถในการรับมือกับปัญหา เกิดจากการขาดการเสริมสร้างพลังใจให้มีความสุข โดยที่แนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่ได้เสนอแนวคิดการคิดบวกที่เป็นการทำงานคิดในด้านดีหรือคิดมุ่งประโยชน์ หลีกเลี่ยงการความคิดลบหรือเสียประโยชน์ เพื่อช่วยลดภาวะอารมณ์เป็นทุกข์และเสริมสร้างอารมณ์เป็นสุข แต่ประเด็นปัญหาคือการไม่สามารถมีความสุขได้ในระยะยาว ในการแก้ปัญหาควรใช้หลักสุขวิทยาธรรมมาเติมเต็มแนวคิดการคิดบวก และเสนอแนวทางใหม่คือคลังพลังจิต เป็นแนวทางการทำสมาธิให้จิตสงบอย่างต่อเนื่องเพื่อสะสมพลังจิต โดยใช้การคิดบวกเรื่องประโยชน์ของสมาธิและมีความสุขเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดกำลังใจในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตอย่างสม่ำเสมอ คลังพลังจิตมีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านการสะสมสมาธิ เนื่องจากการสะสมพลังสมาธิเป็นการสะสมพลังมานและส่งผลให้เกิดการสะสมพลังความสุข ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้แสดงว่า ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌานมีความสุขเป็นองค์ประกอบเหมือนกัน แต่ระดับความสุขจะมีความประณีตละเอียดลึกซึ้งมากขึ้นตามการยกระดับของจิตในระดับองค์ฌานที่บุคคลสามารถบรรลุถึง^{๓๗}

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แนวทางการสร้างสุขอย่างยั่งยืนเชิงพุทธบูรณาการ ตามรูปแบบ GSNB

^{๓๖} สันทนากรณมัย, กลุ่มรวมใจอาสา, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๗} สันทนากรณมัย, กลุ่มคนรักสมาธิ, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

รูปแบบ **GSNB Model** เป็นรูปแบบของการสร้างความสุขอย่างยั่งยืนเชิงพุทธบูรณาการ ดังมีรายละเอียดคือ

“**G**” (**Goal**) = จุดมุ่งหมาย เป็นการวางจุดมุ่งหมายไว้ที่ชีวิตที่มีคุณค่า สำหรับให้เป็นจุดยืนในการสร้างและสะสมคุณค่าให้กับชีวิต คุณค่าของชีวิตมีความสัมพันธ์กับระดับความเจริญของจิตใจและการทำคุณประโยชน์แก่ตนเอง บุคคลรอบข้าง และสังคมโดยรวม คำสอนในพระพุทธศาสนาได้แสดงว่าชีวิตที่มีคุณค่าเป็นชีวิตที่มีความสุขและสามารถสร้างประโยชน์สุขให้กับสังคมอย่างไม่มีข้อจำกัด โดยที่พระอรหันต์จะมีคุณค่าของความดีและความสุขมากกว่าพระอนาคามี พระสกทาคา และพระโสดาบัน การวางจุดมุ่งหมายของชีวิตเป็นสิ่งที่สำคัญสูงสุดของการมีชีวิต ดังที่พระพุทธเจ้าในอดีตชาติทรงเป็นสุเมธดาบส ได้ตั้งจุดมุ่งหมายสำหรับเป็นพระพุทธเจ้า จุดยืนนี้เองได้ทำให้วิถีชีวิตของพระองค์ดำเนินไปสู่การสั่งสมบุญ วาสนา บารมี เมื่อถึงซึ่งความบริบูรณ์จึงได้บรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าดังที่ปรารถนา

“**S**” (**Supplies**) = เสบียงบุญ เป็นแนวทางการบริโภคให้เกิดประโยชน์ ไม่เกิดโทษ และให้เกิดการพัฒนาชีวิต เนื่องด้วยการใช้ชีวิตตามปกติของมนุษย์จำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับวัตถุ แนวทางการสร้างเสบียงบุญเสนอแนวทางการใช้ประโยชน์จากวัตถุให้เกิดคุณค่ากับชีวิต ด้วยความตั้งใจใช้สอยวัตถุเพื่อการดำรงอยู่ของชีวิตสำหรับให้เป็นกำลังในการพัฒนาชีวิตให้มีคุณค่า ได้แก่ การรับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพทางกายและเพื่อการมีสุขภาพกายที่พร้อมจะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จการใช้วัตถุเพื่อทำประโยชน์และบรรเทาทุกข์ให้กับคนในสังคม การใช้วัตถุสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเข้าถึงความสุขและการยกระดับจิตใจ และการบริโภควัตถุโดยการสำรวมกายและใจไม่ให้ถูกครอบงำด้วยกิเลสและการหลงเพลิดเพลินในความสุขที่อาจนำไปสู่ความเสื่อม

“**N**” (**Network**) = เครือข่ายความสุข เป็นแนวทางการมีความสุขร่วมกันและการรักษาสมดุลของความสุขในสังคม เนื่องด้วยความสุขของสังคมเกิดขึ้นจากความสุขโดยรวมของปัจเจกบุคคล และความสุขของปัจเจกบุคคลมีความสุขของสังคมเป็นปัจจัยสนับสนุน ในการสร้างความสุขให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องรักษาสมดุล หากมีความสุขด้านใดด้านหนึ่งบกพร่องต้องรีบแก้ไขไม่ให้เสียสมดุล เช่น กรณีที่บุคคลเพิ่มความสุขให้ตนเองด้วยการเบียดเบียนความสุขของผู้อื่นให้ลดลง ส่งผลให้ความสุขของสังคมลดลง และเมื่อความสุขของสังคมลดลงย่อมส่งผลกระทบต่อสถานะที่ไม่เกื้อกูลต่อการพัฒนาความสุขของบุคคลทุกคนในสังคม ความสุขเป็นสิ่งที่เผื่อแผ่ให้กันได้ ยิ่งเผื่อแผ่ความสุขออกไปอย่างไม่มีจำกัด ยิ่งทำให้ความสุขขยายอิทธิพลอย่างกว้างขวาง ประการสำคัญคือ การสร้างเครือข่ายความสุขต้องมุ่งที่การพัฒนาชีวิตและสังคมให้มีคุณค่าอย่างแท้จริง

“**B**” (**Bank**) = คลังพลังจิต เป็นแนวทางการทำจิตให้สงบเป็นสมาธิเพื่อสะสมพลังจิต และสะสมพลังงานที่เป็นความสุขพิเศษที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยวิธีอื่น การทำสมาธิเป็นการสร้างและสะสมความสุขที่รวมถึงบุญ วาสนา บารมี คัมภีร์พระพุทธศาสนาได้แสดงว่าฌานสุขเป็นวิหารธรรมหรือ

เครื่องอยู่เป็นสุขของผู้บำเพ็ญฌาน ฌานมีหลายระดับ ความละเอียดประณีตของความสุขจะสอดคล้องกับระดับฌานที่บรรลุ ความสุขในฌานเมื่อได้สัมผัสแล้วจะไม่หายไปไหน แม้เมื่อออกจากฌานความสุขจะหดตัวไป แต่ประสบการณ์ความสุขจะปรับปรุงจิตใจให้เกิดความผ่องใสและพัฒนาพฤติกรรมให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมในปัจจุบันทำให้บุคคลเกิดความเครียดได้ง่ายและบ่อยครั้ง จึงควรนำแนวทางการหลีกเลี่ยงความคิดลบมาเป็นส่วนสนับสนุน เนื่องจากความเครียดเป็นส่วนหนึ่งของนิรโทษที่เป็นอุปสรรคต่อการทำสมาธิ ดังนั้นคลังพลังจิตจึงเป็นแนวทางการพัฒนาคุณค่าของชีวิตให้บรรลุถึงความสุขที่ยั่งยืน

สรุป

แนวคิดทฤษฎีการสร้างความสุขของศาสตร์สมัยใหม่และการสร้างความสุขตามหลักพระพุทธศาสนามีความสอดคล้องในด้านการใช้เหตุผลและการพิสูจน์ให้เห็นจริง การสร้างความสุขตามศาสตร์สมัยใหม่มุ่งพัฒนาความสุขทางกายโดยอาศัยความเจริญทางวัตถุ ทำให้มนุษย์มีความสุขสบายทางกายแต่ขาดแคลนความสุขทางใจ ในการบูรณาการการสร้างความสุขได้นำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาแก้ไขปัญหาและพัฒนาความสุขให้เกิดความยั่งยืนรอบด้าน โดยมีแนวทางการสร้างสุขอย่างยั่งยืนตามรูปแบบ GSNB ประกอบด้วย

๑) จุดมุ่งหมายของชีวิต คือชีวิตที่มีคุณค่า เพื่อใช้เป็นจุดยืนในการพัฒนาชีวิตให้มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม เป็นการบูรณาการจุดมุ่งหมายความสุขที่สัมผัสได้ทางกายของศาสตร์สมัยใหม่ กับความสุขแท้ที่สัมผัสด้วยใจของพระพุทธศาสนา สำหรับแก้ปัญหาการขาดจุดมุ่งหมายสำหรับการพัฒนาชีวิตให้มีความสุขอย่างแท้จริง

๒) เสี่ยงบุญ คือ การบริโภครายได้พิจารณาถึงคุณค่าหรือประโยชน์ของวัตถุเพื่อนำมาสร้างคุณค่าให้กับชีวิต เป็นการบูรณาการแนวคิดวัตถุนิยมกับกามโภคีที่พระพุทธเจ้าสรรเสริญ สำหรับแก้ปัญหาปัญหาการบริโภคเกินความจำเป็นและก่อให้เกิดโทษ

๓) เครือข่ายความสุข เป็นแนวทางการสร้างสุขร่วมกันและรักษาความสมดุลของความสุขในสังคม เป็นการบูรณาการแนวคิดอรรถประโยชน์กับพรหมวิหาร สำหรับแก้ปัญหาการขาดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีความสุขร่วมกัน

๔) คลังพลังจิต เป็นการสร้างและสะสมพลังใจให้มีความสุขและรับมือกับปัญหา เป็นการบูรณาการแนวคิดการคิดบวกกับสุขวิหารธรรม สำหรับแก้ปัญหาความเครียดและการขาดความสุขทางใจ โดยที่แนวทางทั้ง ๔ ประการนี้เป็นรูปแบบการสร้างสุขอย่างยั่งยืนที่ควรต้องปฏิบัติไปพร้อมกัน เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลคือความสุขที่สมดุลอย่างรอบด้าน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการสร้างสุขอย่างยั่งยืนเชิงพุทธบูรณาการ ผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้า ดังนี้

- ๑) การสร้างสุขอย่างยั่งยืนท่ามกลางวิกฤติโลก
- ๒) การสร้างสุขอย่างยั่งยืนของสังคมไทยยุคดิจิทัล
- ๓) การสร้างตัวชี้วัดสุขอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- คงกฤษ ไตรยางค์. “ความสุขในสังคมประชาธิปไตย”. **มติชนสุดสัปดาห์**. (๑๕-๒๑ กันยายน ๒๕๖๐): ๑๐.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต. “ความสุขของคนวัยทำงานในองค์กรของประเทศไทย”. **วารสารสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล**. ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑): ๘-๙.
- พระพุทธโฆสเถระ. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ) แปลและเรียบเรียง. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๖.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- มณฑิร อรรถวาทิ. “ความสุขและความทุกข์ในทัศนะของเรามี เบ็นธัม”. **วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๖): ๑๕-๑๖.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.
- Seligman, M. E. P. **Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment**. New York: Free Press, 2002.
- สนทนากลุ่มย่อย: กลุ่มคนรักสุขภาพ, ศูนย์สร้างสุขทุกวัยลุ่มพินี กรุงเทพมหานคร, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- สนทนากลุ่มย่อย: กลุ่มคนรักสมาธิ, วัดปทุมวนาราม ราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- สนทนากลุ่มย่อย: กลุ่มคนรวมใจอาสา, ศูนย์บริจาคโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

เว็บไซต์

กรมสุขภาพจิต. “**เรื่อนำรู้เกี่ยวกับการฆ่าตัวตาย**”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [https:// www.dmh.go.th/news/ view.asp?id=947](https://www.dmh.go.th/news/view.asp?id=947) [๑๕ มกราคม ๒๕๖๑].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. “**จิตวิทยาเชิงบวก**”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org> [๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑].

เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์, ดร. “**ก้าวอย่างใหม่ในการพัฒนา: สู่สังคมแห่งความสุข**”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.happysociety.org/uploads/HsoDownload> [๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

สำนักข่าวบีบีซี. “**ผลสำรวจพบปี ค.ศ. ๒๐๑๗ โลกเผชิญความเศร้าหมองสูงสุดในรอบกว่าทศวรรษ**”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.bbc.com/thai/international-45533427> [๑ สิงหาคม ๒๕๖๑].

กระบวนการพัฒนาเชาวน์อารมณ์ของนักศึกษาพยาบาล
ให้เก่ง ดี มีสุข ด้วยสติปัฏฐาน ๔
The Process of Developing Emotional Intelligence of Nursing Students
In Order to Be Well-rounded and Happy By Satipaṭṭhāna 4

ผกาทิพย์ สิงห์คำ
Pakatip Singkham
รศสุคนธ์ พิไชยแพทย์
Rossukhon Pichaipaet
วรรณภา ธนานุภาพไพศาล
Wanna Thananuphaphaisan
ดุซงญอ ไตรยวงศ์
Dussadee Triyawong
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา, ประเทศไทย
Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Ratchasima, Thailand
Email : pakatip@nnc.ac.th

Received : May 22, 2020
Revised : October 9, 2020
Accepted : October 12, 2020

บทคัดย่อ

การเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขเป็นสมรรถนะทางเชาวน์อารมณ์ที่บุคคลปรารถนา การพัฒนาเชาวน์อารมณ์จึงมีวัตถุประสงค์ให้บุคคลมีสมรรถนะที่สมดุลทั้ง ๓ ด้าน ซึ่งปรากฏให้เห็นได้ในรูปแบบพฤติกรรมและบุคลิกภาพที่เหมาะสม การจัดประสบการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเชาวน์อารมณ์ของบุคคลได้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากภายในตน ในแนวทางการเจริญสติปัฏฐาน ๔ เป็นการเรียนรู้ และตามรู้ภายในตนอย่างมีสติตื่นรู้ในอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมทางกาย จึงได้นำแนวปฏิบัตินี้มาเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมาได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติตามแนวทางการเจริญสติปัฏฐาน ๔ เพื่อพัฒนาเชาวน์อารมณ์ ผลการประเมินพบว่า หลังร่วมกิจกรรมนักศึกษาพยาบาลมีผลการประเมินด้านเก่ง ดี มีความสุข สูงขึ้นทุกด้าน บทความวิชาการนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาเชาวน์อารมณ์ของนักศึกษาพยาบาลให้เก่ง ดี มีสุข โดยใช้การเจริญสติปัฏฐาน ๔

คำสำคัญ : เชาวน์อารมณ์; สติปัฏฐาน ๔; นักศึกษาพยาบาล

Abstract

Being smart, good, and happy is the emotional intelligence that most people desire. Emotional intelligence enhancement, therefore, aims to encourage individuals to have a balanced performance in all three aspects, which will appear through their proper behaviors or personality. Learning inside out is one of the techniques to develop the emotional intelligence of a person. In the light of Buddhism, The Process of Developing Emotional Intelligence of Nursing Students In Order to Be Well-rounded And Happy By Satipaṭṭhāna (the four foundations of mindfulness; the contemplation of the body, mind, and mind object) is learning and consciously aware of one's inner self, including emotions, feelings, and physical behaviors. The practice of Satipaṭṭhāna was applied to enhance the emotional intelligence of nursing students in Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Ratchasima. The results showed that after practicing Satipaṭṭhāna, nursing students perceived higher emotional intelligence regarding being smart, good, and happy. The purpose of this article is to present the process of Satipaṭṭhāna practice as an alternative to improve emotional intelligence among nursing students.

Keywords: Emotional Intelligence; Satipaṭṭhāna 4; Nursing students

บทนำ

การเรียนการสอนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ นักศึกษาสามารถดูแลสุขภาพบุคคล ครอบครัว และชุมชนได้ นักศึกษาพยาบาลจึงต้องมียุทธศาสตร์ความรู้ที่แม่นยำในการประเมินภาวะสุขภาพ วินิจฉัย ปฏิบัติการพยาบาลและประเมินผลการพยาบาลได้ นอกจากนี้ยังต้องมีจิตใจเอื้ออาทรให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ดังนั้น นักศึกษาพยาบาลจึงต้องมีความรับผิดชอบสูงทั้งองค์ความรู้และพฤติกรรมการทำงานตามลักษณะวิชาชีพและความคาดหวังของสังคม ประกอบกับการฝึกปฏิบัติงานที่ต้องเผชิญสภาพความเจ็บป่วย ปัญหาของผู้รับบริการ การสอนนิเทศงานจากอาจารย์และอาจารย์พี่เลี้ยงหลายคน นักศึกษาต้องเผชิญกับอารมณ์ความรู้สึกที่หลากหลายทั้งของตนเองและผู้อื่น จึงต้องมีการปรับตัวปรับอารมณ์ตามสถานการณ์ที่เผชิญ และในวัยของนักศึกษาที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย ประสบการณ์ในการเข้าใจชีวิตยังน้อยและรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์ยังไม่พัฒนาอย่างเต็มที่ จึงอาจส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลมีความเครียดสูงในเรื่องการเรียน การฝึกปฏิบัติงาน การปรับตัว ไม่มีความสุขในการเรียน มีพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามที่สังคมและวิชาชีพคาดหวัง ปรับตัวไม่ได้ จนถึงขั้นลาออกจาก การเรียน

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาของนักศึกษาพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา พบว่า นักศึกษามีปัญหาการเจ็บป่วยทางจิตใจและอารมณ์เพิ่มมากขึ้น ระดับของปัญหาแตกต่างกันจากประเภทและระดับความรุนแรงของปัญหาแตกต่างกัน และมีการลาออกก่อนสำเร็จการศึกษามากขึ้น จากเหตุผลด้านความเครียด การปรับตัว ปัญหาด้านการเรียน และปัญหาอื่น ๆ โดยในปีการศึกษา ๒๕๕๕-๒๕๖๐ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา มีนักศึกษาลาออกและพักการศึกษาจำนวน ๕-๑๒ คนต่อปี คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๓-๒ ของจำนวนนักศึกษาทั้งหมดทุกชั้นปี ซึ่งนับว่าเป็นการเสียเวลาและเสียทรัพยากรทางการศึกษา โดยนักศึกษาที่ลาออกทุกรายมีสาเหตุมาจากปัญหาสภาพจิตใจและอารมณ์ ซึ่งสะท้อนสมรรถนะทางเขาวนอารมณ์ของนักศึกษาที่ไม่สมดุล สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พบว่า ความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขมากที่สุด คือ พฤติกรรมการดูแลตนเองด้านจิตใจ ส่วนเหตุการณ์เครียดในชีวิตและภาวะสุขภาพกายเป็นลำดับรองลงมา^๑

เป้าหมายของการผลิตและพัฒนา นักศึกษาพยาบาล คือ ต้องมีสมรรถนะเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขอย่างสมดุล ซึ่งเรียกสมรรถนะทั้ง ๓ ด้านนี้ว่าเขาวนอารมณ์ ในด้านสมรรถนะการเป็นคนเก่งนั้น นักศึกษาพยาบาลได้รับการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพจากภายนอกอย่างเต็มที่ในด้านการเรียนการสอนทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติตามมาตรฐานของหลักสูตรที่สถาบันการศึกษาจัดให้ แต่ในด้านการเป็นคนดีและมีความสุขนั้นต้องมีการพัฒนาจากภายในผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน การเรียนรู้จากภายในตนช่วยให้นักศึกษามีสติ มีปัญญา มีความเข้มแข็งมั่นคงทางอารมณ์ มีความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น ช่วยให้มีความรู้เท่าทันการแสดงออกเหมาะสม รักษาสัมพันธภาพที่ดีของตนเองและผู้อื่นได้ เป็นการสะท้อนการเป็นคนดีและมีความสุขได้ ในแนวทางของพุทธศาสนากการเจริญสติปัญญา ๔ เป็นการเรียนรู้และตามรู้ภายในตนให้มีสติตื่นรู้ในอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมทางกาย ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะทางเขาวนอารมณ์ให้สมดุลได้^๒

บทความนี้จะขอนำเสนอกระบวนการพัฒนาเขาวนอารมณ์ของนักศึกษาพยาบาลให้เก่ง ดี มีสุข ด้วยสติปัญญา ๔

^๑ กรรณิการ์ กิจนพเกียรติ และ กาญจนา เลิศถาวรธรรม, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขในการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชนบุรี”, วารสารการพยาบาล และการศึกษา, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม, ๒๕๖๓) : ๑๓ - ๒๔.

^๒ พัทธมน อินตะนัย, “การเปรียบเทียบผลการฝึกปฏิบัติสติปัญญา ๔ ตามคำสอนของหลวงพ่อดำรง จิตธมโม และผลการให้คำปรึกษากลุ่มตามแนวคิดของโรเจอร์ส ต่อเขาวนอารมณ์ของครูระดับมัธยมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๗-๑๒๘.

การพัฒนาเขาวนอารมณ์สำหรับนักศึกษาพยาบาล

เขาวนอารมณ์เป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดู ภาวะแวดล้อม วัฒนธรรมการเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการปรากฏให้เห็นได้จากบุคลิกภาพที่มีผลต่อการพัฒนาทางสังคม อารมณ์ สติปัญญาของบุคคล ซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้ภายในตนและภายนอกตน

เขาวนอารมณ์ “Emotional Intelligence” (EI) หรือ “Emotional Quotient” (EQ) หมายถึง สติปัญญาในการรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถวิเคราะห์และเข้าใจสาเหตุของอารมณ์และพฤติกรรมแสดงออกของตนเองและผู้อื่น สามารถเลือกพฤติกรรมแสดงออกที่ดี ที่เหมาะสมในการโต้ตอบกับผู้อื่นเพื่อรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีได้ สามารถให้อภัยในพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นที่ไม่ถูกต้องตนเองได้ เป็นทักษะที่ผ่านการเรียนรู้ หล่อหลอม ฝึกฝนจนชำนาญและฉับไวในการปฏิบัติ^๓

กรมสุขภาพจิตได้พัฒนาแนวคิดเรื่องเขาวนอารมณ์ โดยสรุปว่าเขาวนอารมณ์ประกอบด้วยปัจจัย ๓ ประการ คือ

๑. **เก่ง** หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ โดยรู้จักกายภาพตนเองสร้างขวัญกำลังใจให้ตนเองได้ มีความมุ่งมั่นที่จะไปถึงเป้าหมาย สามารถตัดสินใจแก้ปัญหา โดยรับรู้และเข้าใจปัญหามีขั้นตอนในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความยืดหยุ่นและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น โดยรู้จักการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์

๒. **ดี** หมายถึง ความสามารถในการรู้อารมณ์และความต้องการของตัวเอง สามารถควบคุมได้ รู้จักเห็นใจ ใส่ใจ เข้าใจและยอมรับผู้อื่น มีการแสดงออกทางอารมณ์และความเห็นใจได้อย่างเหมาะสม มีความรับผิดชอบ รู้จักการให้ การรับ รับผิดชอบ ให้อภัยและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

๓. **สุข** หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเองและเชื่อมั่นในตนเอง พอใจในชีวิตมองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ และมีความสุขสงบทางใจ มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข รู้จักผ่อนคลาย และมีความสุขทางจิตใจ

เก่ง ดี มีความสุข ตามหลักธรรมของพระพุทธองค์^๔ ช่วยส่งเสริมสมรรถนะของการเป็นนักศึกษาพยาบาลที่สมบูรณ์ได้ดังนี้

^๓ กรมสุขภาพจิต, **คู่มือความฉลาดทางอารมณ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๘), หน้า ๑ ; สมณะโพธิรักษ์, **EQโลกุตระ เรียนรู้อารมณ์อันวิเศษของพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: ฟาอภัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘๘.

^๔ พระอาจารย์ธมมทีโป และ พระอาจารย์สุรพจน์ สุธาธิโก, **เก่ง ดี มีความสุข ตามหลักธรรมพระพุทธองค์**, (ศูนย์พัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติบ้านวังเมือง, (มปป.)), หน้า ๒๔.

การเก่งด้วยปัญญา (Intelligence Quotient)

เป็นปัญญาภายใน (Insight) คือมีทุกข์แล้วดับทุกข์ได้ เป็นความเก่งขั้นสูงสุด เพราะรู้จักสาเหตุแห่งความทุกข์ที่แท้จริง และมีวิธีดับที่สาเหตุนั้น เรียกว่าเข้าใจสาเหตุของปัญหาและแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ดังนั้น ความเก่งของนักศึกษาพยาบาลจึงประกอบด้วยความรู้ความสามารถในทางวิชาชีพ การพยาบาลและความสามารถในการเข้าใจเหตุแห่งทุกข์และสามารถดับทุกข์ของตนเองได้ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ผู้ป่วย และผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยความรักและเมตตาออกมาจากภายใน

ดีด้วยศีล (Moral Quotient)

คือเป็นผู้มีศีลอันเกิดจากจิตที่มีเมตตา มีปัญญาเห็นตามความเป็นจริง สามารถละกิเลสอันประกอบด้วยโลภ โกรธ หลง มีผลต่อการคิดดี พูดดี ทำดี ส่งผลให้เป็นคนเก่งสามารถแสดงออกในทางที่ดีต่อผู้อื่นได้

ดังนั้น ความดีของนักศึกษาพยาบาลจึงหมายถึงการเป็นผู้มีจิตใจดี มีศีลธรรม มีเมตตา คิดดี พูดดี ทำดี สามารถปฏิบัติหรือแสดงออกดีต่อผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้องได้ สามารถควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเองรู้จักเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

มีความสุข (Emotional Quotient)

คือเป็นผู้มีสติปัญญาที่จะระงับความคิด รักษาจิตให้ผ่องใสได้ ทำจิตใจให้สงบได้ มีความฉลาดในการจัดการอารมณ์ให้มีความสุขสดใสอยู่เสมอ

ดังนั้น การเป็นผู้มีความสุขของการเป็นนักศึกษาพยาบาลจึงต้องเป็นผู้ที่มีสติตามเท่าทันอารมณ์ความรู้สึกหรือสิ่งที่มากระทบจิตใจ รู้จักผ่อนคลายทำจิตใจให้สงบได้ด้วยตนเอง มีความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง

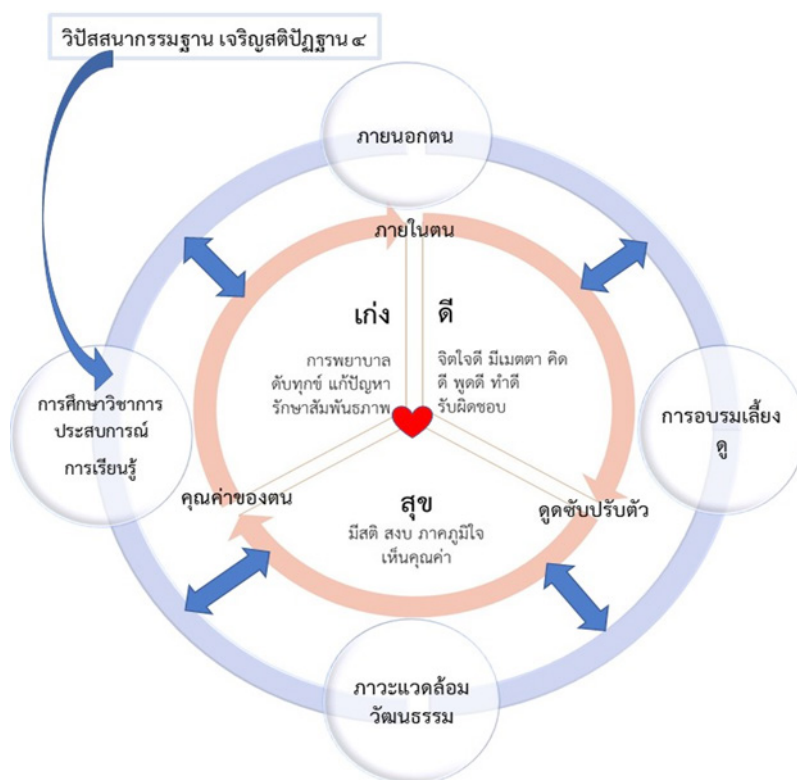
เชาวน์อารมณ์เป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดู ภาวะแวดล้อม วัฒนธรรมการเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการปรากฏให้เห็นได้จากบุคลิกภาพที่มีผลต่อการพัฒนาการทางสังคม อารมณ์ สติปัญญาของบุคคล ซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้ภายในตนและภายนอกตน

การพัฒนาเชาวน์อารมณ์ของแต่ละบุคคลนั้น เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา อันเป็นผลร่วมของปฏิสัมพันธ์ใน ๒ ลักษณะ คือ (๑) การซึมซับเข้าสู่ตัวเอง และ (๒) การแสดงออกกับสิ่งแวดล้อมนอกตน การหล่อหลอมพัฒนาเชาวน์อารมณ์เป็นผลร่วมจากทั้ง ๔ ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกตน ได้แก่^๕

^๕ วีระวัฒน์ ปันนิตามัย, เชาวน์อารมณ์ (EQ) : ดัชนีวัดความสุขและความสำเร็จของชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒๑.

- ๑) การกำหนดคุณค่าภายในตน (ปัจจัยภายในตน)
- ๒) การดูดซึมซับและการปรับตัว (ปัจจัยภายในตน)
- ๓) การขัดเกลานิสัยทางสังคม (ปัจจัยภายนอกตน)
- ๔) การแสดงออกให้ปรากฏ (ปัจจัยภายนอกตน)

โดยสรุปแล้ว การพัฒนานักศึกษาพยาบาลให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข จึงเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดู วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมที่เจริญเติบโตขึ้นมา และประสบการณ์จากการศึกษาและการดำเนินชีวิต นักศึกษาเรียนรู้สิ่งเหล่านี้จากภายนอกและมีดูดซึมปรับตัวสู่ภายในตนเอง ส่งผลต่อการแสดงออกภายนอกในสู่ภายนอก เป็นวงจรที่มีผลซึ่งกันและกันไปเรื่อย ๆ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี การเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีจากภายนอกจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนานักศึกษา การจัดกิจกรรมวิปัสสนากรรมฐานเจริญสติปัฏฐาน ๔ จึงเป็นการจัดประสบการณ์จากภายนอกเพื่อหวังผลให้นักศึกษาดูดซึมปรับตัวเกิดการเรียนรู้ขึ้นภายในตน ซึ่งมีผลต่อภาวะเก่ง ดี มีสุข ของนักศึกษาได้ทางหนึ่ง ดังแสดงในภาพที่ ๑

ภาพที่ ๑ การพัฒนาเขาวารมณสำหรับนักศึกษาพยาบาล

ดังนั้น เขาวนอารมณ์ของนักศึกษาพยาบาลจึงสามารถพัฒนาได้โดยการเสริมสร้างองค์ประกอบของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นให้สมบูรณ์นอกเหนือจากวิชาการในห้องเรียน โดยการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน เป็นองค์ประกอบจากภายนอก และให้นักศึกษาเรียนรู้พัฒนาภายในตนให้เก่ง ดี มีสุขอย่างสมดุลได้

สติปัฏฐาน ๔ และการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาเขาวนอารมณ์นักศึกษาพยาบาล

สติและสติปัฏฐาน มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ดังนี้^๖

สติ หมายถึง ความระลึกรู้ ไม่ลืม สติเกิดกับจิตที่ติงามเท่านั้น ไม่เกิดกับจิตที่ไม่ดี สติคอยช่วยให้จิตที่ติงามนึกถึงแต่เรื่องที่เป็นประโยชน์ ให้ผลเป็นความสุข ระลึกถึงแต่สิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดโทษ

สติปัฏฐาน หมายถึง ชื่อธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งสติ ๔ อย่าง คือ กาย เวทนา จิต ธรรม

สติปัฏฐาน ๔ เป็นการปฏิบัติเพื่อการดับทุกข์ในพระพุทธศาสนา เป็นหนทางเดียวที่นำสู่พระนิพพานได้ วิธีการปฏิบัติตามหลักการสติปัฏฐานทั้ง ๔ นั้น ประกอบด้วย ๑) การตามสังเกตลงไปที่กาย เรียกว่า “กายานุปัสสนา” ๒) การตามสังเกตลงไปที่ความรู้สึก เรียกว่า “เวทนานุปัสสนา” ๓) การตามสังเกตลงไปที่จิต เรียกว่า “จิตตานุปัสสนา” และ ๔) การตามสังเกตลงไปที่ธรรม เรียกว่า “ธรรมานุปัสสนา” เป็นการตั้งสติตามรู้ตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับรูปและนามหรือกายกับจิต ซึ่งต้องอาศัยความเพียรในการฝึกสติให้มี ความชำนาญและเร็วพอจึงจะสามารถตามรู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นกับรูปและนามได้อย่างแจ่มแจ้งและเป็นปัจจุบัน เมื่อตามรู้เท่าทันแล้วเห็นการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับลง ของสิ่งที่เกิดขึ้นทางรูปกับนามหรือกายกับจิต สามารถแยกแยะแยกนามได้ มีผลช่วยให้บุคคลไม่หลงยึดตามสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ว่าสุขหรือทุกข์ ชอบใจหรือไม่ชอบใจ ส่งผลให้จิตใจสงบสบาย มีพฤติกรรมที่เหมาะสมไม่หลงตามกิเลสหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้นโดยมีรายละเอียดดังนี้^๗

๑. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นการตั้งสติกำหนดความรู้สึกตัวอยู่กับร่างกายและการเคลื่อนไหวของร่างกายในอิริยาบถใหญ่และอิริยาบถย่อย อิริยาบถใหญ่คือการเคลื่อนไหวทั้งตัวเช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน เป็นต้น อิริยาบถย่อยคือการเคลื่อนไหวเล็กน้อย ที่ไม่มีผลต่อแกนกลางของร่างกายเช่น ก้ม เงย ขยับมือ เป็นต้น รวมทั้งการพิจารณาธาตุทั้ง ๔ ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟมาประชุม

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, “พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://dictionary.orst.go.th/> [๑๕ มกราคม ๒๕๖๓].

^๗ พระมหาทองมั่น สุทธิจิตโต, **คู่มือการเจริญสติปัฏฐาน ๔**, (ศูนย์ปฏิบัติธรรม ตาฉิ่ง เล่งฉิ่ง เฉลิมราช ๖๐ ปี๒๕๔๙), (อัสสัมชัญ) ; พระราชสุทธินามมงคล (จรัญ ฐิตธัมโม), **การเจริญกรรมฐาน**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๑) ; พระอาจารย์ธัมมทีโป และ พระอาจารย์สุรพจน์ สุธาธิโก, **เก่ง ดี มีความสุข ตามหลักธรรมพระพุทธองค์**, (ศูนย์พัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติบ้านวังเมือง, (มปป.)), หน้า ๒๔ ; พระเมธีวชิโรดม (วฑฺฒชัย วชิรเมธี), **ว.วชิรเมธี ๐๖๙ สติปัฏฐาน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://youtu.be/burEuHA5gVo> [๑๕ มกราคม ๒๕๖๓].

รวมกันเป็นร่างกาย การตามดูการเคลื่อนไหวของร่างกายเป็นการฝึกสติให้มีความไวในการตามรู้เท่าทันได้เป็นปัจจุบันขณะ ตามความเป็นจริงของการเคลื่อนไหวการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย

การฝึกกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ที่นิยมปฏิบัติคือการเดินจงกรม และการนั่งสมาธิ โดยตั้งสติกำหนดรู้ให้เท่าทันตามการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น ขณะเดินจงกรม สติต้องจับที่การก้าวเท้าขวา – ซ้าย พร้อมกำหนดตามไปเรื่อย ๆ ว่า “ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ” หรือเมื่อหยุดยืน ต้องกำหนดรู้ว่ายืนหนอ ๆ เมื่อยืนนิ่ง ๆ ไม่มีการเคลื่อนไหว ก็ให้พิจารณาร่างกายว่าประกอบด้วยธาตุทั้ง ๔ มาประชุมรวมกัน ส่วนการนั่งสมาธิ เมื่อกำหนดรู้วามั่งแล้ว การเคลื่อนไหวที่ยังมีอยู่คือท้องพองยุบตามการหายใจ จึงนำสติไปจับที่ท้องบริเวณสะดือ และกำหนดรู้ตามการพองยุบของท้องว่า “พองหนอ-ยุบหนอ”

๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นการตั้งสติกำหนดรู้ความรู้สึก ซึ่งเป็นการกำหนดรู้ที่ละเอียดขึ้นมากกว่าการกำหนดรู้การเคลื่อนไหวทางกาย ซึ่งสามารถแบ่งเป็นความรู้สึกทางกาย เช่น เย็น ร้อน อ่อน แข็ง เจ็บ ปวด เป็นต้น และความรู้สึกทางใจซึ่งเป็นนามธรรมไม่สามารถเห็นได้แต่รู้สึกได้ แบ่งลักษณะกว้าง ๆ เป็นความรู้สึกสุข ทุกข์ และเฉย ๆ (อุเบกขา) การฝึกกำหนดรู้ความรู้สึกของกายและใจนั้นเพื่อให้เห็นการเกิดดับของความรู้สึกต่าง ๆ สามารถแยก रूप แยกนาม คือเห็นความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นผู้มองดูความรู้สึกนั้น แต่ไม่เป็นไปตามความรู้สึกนั้น

การฝึกเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน สามารถฝึกไปพร้อมกับกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เช่น ขณะเดินจงกรมแล้วรู้สึกคัน เมื่อความรู้สึกคันเด่นชัดให้หยุดการเดินและหยุดการกำหนดเดิน ให้เอาสติไปจับบริเวณที่คัน กำหนดว่า “คันหนอ ๆ” จนกว่าความคันจะหายไป แล้วจึงเดินต่อ การกำหนดรู้ความรู้สึกอื่น ๆ ก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน

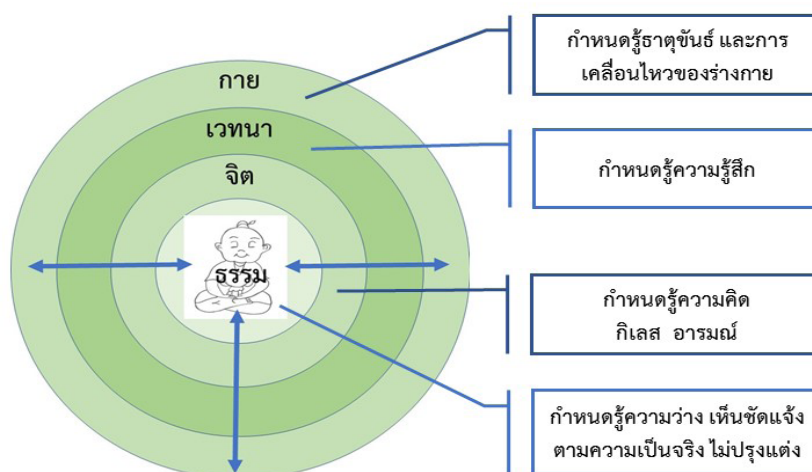
๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นการตั้งสติกำหนดรู้ความคิด ซึ่งเป็นการกำหนดรู้ที่ละเอียดขึ้นมากกว่าการกำหนดรู้ความรู้สึก และต้องอาศัยสติที่มีความเร็วมากในการตามรู้เท่าทันความคิด ซึ่งความคิดเป็นที่มาของกิเลสหรืออารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นรัก โลภ โกรธ หลง หมกมุ่น ขุ่นเคือง ขัดข้อง หมองใจ การฝึกกำหนดรู้ความคิดนั้นเพื่อให้เห็นการเกิดดับของกิเลสหรืออารมณ์ต่าง ๆ สามารถแยก रूप แยกนาม คือเห็นความคิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นผู้มองดูความคิดนั้น แต่ไม่เป็นไปตามความคิดนั้น

การฝึกจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน สามารถฝึกไปพร้อมกับกายานุปัสสนาสติปัฏฐานและเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน แต่ผู้ฝึกปฏิบัติต้องมีทักษะการมีสติตื่นรู้เท่าทันในกายานุปัสสนาสติปัฏฐานและเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานก่อน เพราะจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานเป็นการตั้งสติรู้ตามความคิดซึ่งมีความละเอียดและเร็วกว่าความรู้สึก การกำหนดเมื่อเกิดความคิดหรืออารมณ์ เช่น โกรธ ให้นำสติจับที่อารมณ์โกรธหรือจับที่บริเวณระหว่างคิ้ว กำหนดว่า “โกรธหนอ ๆ” จนอารมณ์โกรธดับลง

๔. ฌมานุปัสสนา สติปัญญา เป็นภาวะความว่างจากความคิดความรู้สึก สามารถแยกแยะ แยกนามได้อย่างชัดเจน เห็นทุกอย่างตามความเป็นจริง ไม่คิดปรุงแต่งด้วยอารมณ์ความรู้สึกต่อไป เห็นการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เห็นความไม่เที่ยง ไม่มีตัวตน คน สัตว์ เรา เขา สามารถเรียกภาวะนี้ว่า นิพพานได้ ภาวณนี้เรียกว่าสภาวะธรรม ซึ่งก็ต้องมีสติกำหนดรู้อยู่อีก ฌมานุปัสสนาสติปัญญา ไม่ใช่ภาวะที่ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นอีกเลย มีทุกสิ่งเกิดขึ้นเป็นปกติตามความเป็นจริง แต่การรับรู้ของผู้ปฏิบัติจะสักแต่ว่ารู้ ไม่รู้สึก ไม่มีอารมณ์ปรุงแต่ง เป็นความตื่นรู้ที่ว่างเปล่า เปรียบเสมือนสามารถแยกตัวออกมาเป็นผู้ดูสิ่งที่เกิดขึ้นในกายในจิตได้ โดยไม่เข้าไปเป็นสิ่งนั้น เช่น เห็นความเจ็บปวดเกิดขึ้นในร่างกายแต่ไม่เข้าไปรู้สึกเจ็บปวด

การปฏิบัติเมื่อรู้ว่ามีสภาวะธรรมเกิดขึ้น ให้นำสติไปจับที่บริเวณลิ้นปีกำหนดว่า “รู้หนอ ๆ” การกำหนดรู้แต่ละฐานมีการแปลงอยู่ตลอดเวลา อาจไม่หยุดอยู่ที่ฐานใดฐานหนึ่งผู้ปฏิบัติก็กำหนดตามการเปลี่ยนแปลงตามความเป็นจริง

การเริ่มฝึกปฏิบัติมีความจำเป็นต้องเรียนรู้การกำหนดรู้ในแต่ละฐานให้เข้าใจ โดยเริ่มจากกาย เวทนา จิต และธรรมตามลำดับ แต่เมื่อปฏิบัติจริงแล้วการกำหนดรู้ในแต่ละฐานอาจเกิดขึ้นพร้อมกันหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามสภาวะการเคลื่อนไหวของร่างกาย ความรู้สึก และอารมณ์ที่เกิดขึ้น อาจไม่อยู่นิ่งในฐานใดฐานหนึ่ง ผู้ปฏิบัติจึงต้องฝึกสติให้ตามรู้เท่าทันกำหนดตามสภาวะนั้น ๆ จนดับไปในแต่ละสภาวะ แม้กระทั่งมีสภาวะธรรมคือความว่างเกิดขึ้นก็สามารถหมุนเวียนเปลี่ยนกลับไปมาได้ ดังภาพที่ ๒

ภาพที่ ๒ การปฏิบัติและกำหนดรู้ในสติปัญญา ๔

การปฏิบัติสติปัญญา ๔ เหมาะกับการนำมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะกับบุคคลที่ต้องเผชิญกับความรับผิดชอบและสิ่งเร้าหลายด้านอย่างนักศึกษาพยาบาล เพราะเป็นการฝึกสติตื่นรู้ตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นทางกายและทางจิต ยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น และเผชิญอย่างเหมาะสม เช่น

เมื่อนักศึกษาต้องเผชิญกับการปฏิบัติงานที่หนัก (กาย) อาจเกิดเวทนาคือความรู้สึกเหนื่อยรู้สึกเป็นทุกข์ (เวทนา) แล้วอาจเกิดอารมณ์โกรธตามมา (จิต) อาจจะรู้สึกโกรธผู้ป่วย โกรธผู้เกี่ยวข้อง และแสดงออกมาไม่เหมาะสม แต่ถ้านักศึกษามีสติรู้เท่าทันความเหนื่อยหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้น กำหนดรู้อย่างต่อเนื่องก็จะสามารถควบคุมพฤติกรรมการแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น การปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔ จึงช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีสติเข้าใจสิ่งที่เกิดดับภายในตนเอง เข้าใจสิ่งเกิดดับภายนอกตนและผู้อื่น สามารถดำรงตนอย่างคนเก่ง คนดี และมีความสุขได้ สอดคล้องกับการศึกษาของพชมณ อินตะนัย ที่พบว่า ผู้ที่ฝึกปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔ ตามคำสอนของหลวงพ่ोजรรณ จิตธมโม มีเขาวนอารมณ์สูงขึ้นกว่าก่อนฝึกปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความสุข สงบในจิตใจ ใจเย็นมากขึ้น และพยายามทำตนให้เป็นประโยชน์โดยการช่วยเหลือผู้อื่น มีสติทุกขณะตามความเป็นจริงอยู่กับสิ่งที่ เป็นปัจจุบัน มีการเอาใจใส่ เห็นใจ เข้าใจและยอมรับผู้อื่นมากขึ้น ควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเองได้ รู้สึกมีความสุขใจกับการให้อภัยผู้อื่น มีการยืดหยุ่นในการทำงานมากขึ้นกว่าเดิม^๑

ในปีการศึกษา ๒๕๕๙ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา ได้วางแผนกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อพัฒนาเขาวนอารมณ์นักศึกษาให้เก่ง ดี มีความสุข โดยใช้กิจกรรมเจริญสติปัฏฐาน ๔ โดยให้นักศึกษาทุกชั้นปีจำนวน ๖๓๕ คน เข้าร่วมกิจกรรมระยะเวลา ๒ วัน ๒ คืน มีรายละเอียดดังนี้

การจัดโครงการปฏิบัติตามกระบวนการดัง ตารางที่ ๑

^๑ พชมณ อินตะนัย, “การเปรียบเทียบผลการฝึกปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔ ตามคำสอนของหลวงพ่ोजรรณ จิตธมโม และผลการให้คำปรึกษากลุ่มตามแนวคิดของโรเจอร์ส ต่อเขาวนอารมณ์ของครูระดับมัธยมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๗ – ๑๒๙.

ขั้นตอน	กิจกรรม
๑.วางแผน (Plan)	๑. นำสภาพปัญหาของนักศึกษาพยาบาลมาวางแผนการทำกิจกรรม/โครงการ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงจากภายในจิตใจ
	๒. พิจารณาเลือกวิธีการพัฒนาและเสริมสร้างความแข็งแรงของ พบว่าการปฏิบัติธรรมโดยปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน เป็นวิธีการที่พัฒนาบุคคลให้เก่ง ดี มีสุขอย่างสมดุลได้ เป็นพื้นฐานที่บุคคลสามารถ ปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
	๓. พิจารณาระบุนิเทศการอย่างเฉพาะเจาะจงเพื่อให้สามารถสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้ตาม วัตถุประสงค์ ได้กราบนิมนต์พระวิทยากรจากวัดอัมพวัน จ.สิงห์บุรี โดยใช้วิธีการปฏิบัติตามหลัก พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน จ.สิงห์บุรี
	๔. ระบุสถานที่ วันเวลา จัดทำโครงการโดยตระหนักถึงการความปลอดภัยในการเดินทาง ค่าใช้จ่าย และผลกระทบในการเรียนการสอน เนื่องจากนักศึกษามีจำนวนมาก จึงได้เลือกจัดทำโครงการภายใน วิทยาลัยฯ ในวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ เพื่อลดความเสี่ยงในการเดินทาง ค่าใช้จ่าย และลดการรบกวนเวลา ในการเรียนการสอน
	๕. วางแผนการจัดการให้นักศึกษาเข้าอบรมทุกชั้นปี โดยจัดกลุ่มนักศึกษาตามชั้นปี เข้ารับการอบรม ในวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ จนครบทุกชั้นปี และทุกคนที่เป็นพุทธศาสนิกชนต้องเข้าร่วมโครงการตลอด เวลา ไม่หนีหายจากการอบรม โดยการจัดเรียงเบาะนั่งตามเลขที่ มีการจัดการการเข้าร่วมโครงการ อย่างเป็นระบบ ส่วนนักศึกษาที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ให้ทำหน้าที่เป็นธรรมบริกรอยู่ในทีมผู้จัดโครงการ
๒.ปฏิบัติ (Do)	๑. จัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ไม่มีสิ่งรบกวนจนเกินไป มีพื้นที่พอ ในการปฏิบัติเดินจงกรม
	๒.เชิญวิทยากร
	๓.ชี้แจง ประชาสัมพันธ์ลำดับพิธีการในโครงการ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมมือได้อย่างเหมาะสม
	๔.ทีมงานจัดโครงการ เข้าร่วมในโครงการตลอดเวลาเช่นเดียวกับนักศึกษา
	๕. ผู้ร่วมโครงการถือศีล ๘ และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักพระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จ.สิงห์บุรี โดยมีกำหนดการปฏิบัติดังนี้ วันศุกร์ ๑๘.๐๐ น. แนะนำตัว เปิดโครงการ สมาทานข้อศีล ๘ ขึ้นพระกรรมฐาน แนะนำกรรมฐานเบื้องต้น หลักปฏิบัติและคุณประโยชน์ ทดลองปฏิบัติ (เดินจงกรม-นั่งสมาธิ) วันเสาร์ ๐๓.๓๐ น. ตื่นนอน ทำกิจส่วนตัว ๐๔.๐๐-๐๖.๓๐ น. สวดมนต์ทำวัตรเช้า เพิ่มเติมหลักกำหนดสติในการปฏิบัติ ปฏิบัติกรรมฐาน พักรับประทานอาหารเช้า - ผ่อนคลายอิริยาบถ (พักผ่อน)

ขั้นตอน	กิจกรรม																																														
	๐๘.๐๐-๑๑.๐๐ น. ปฏิบัติกรรมฐาน พักรับประทานอาหารเที่ยง - ผ่อนคลายอิริยาบถ (พักผ่อน) ๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น. ปฏิบัติกรรมฐานพักทานน้ำปานะ - ผ่อนคลายอิริยาบถ (พักผ่อน) ๑๘.๐๐-๒๑.๐๐ น. สวดมนต์ทำวัตรเย็น ปฏิบัติกรรมฐาน พักผ่อน เข้านอน วันอาทิตย์ ตารางเหมือนวันเสาร์ถึงเวลา ๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น. สรุปรโครงการ ให้ข้อคิด ธรรมะ และหลักธรรมต่างๆ ขมากรรม สมาทานขอศีล ๕ ปิดโครงการ **สิ่งที่ต้องเตรียม หนังสือสวดมนต์ทำวัตรตามจำนวนผู้เข้าโครงการ**																																														
	๖. ควบคุม จัดระเบียบนักศึกษาให้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างเคร่งครัดและเหมาะสม เช่นควบคุมไม่ให้ออกจากกรอบโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร โดยสังเกตจากตำแหน่งที่นั่งที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ ไม่ให้ใช้เครื่องมือสื่อสารระหว่างอบรม การแต่งกายต้องเหมาะสมกับการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น																																														
๓. ประเมินผล (Check)	ประเมินผลการจัดโครงการเป็น ๒ ส่วน คือ ๑. ความพึงพอใจในกระบวนการจัดโครงการ ประเมินหลังจัดโครงการ ผลการประเมิน ความพึงพอใจในกระบวนการจัดโครงการอยู่ในระดับดีมาก (๔.๕๘ จาก ๕ คะแนน)																																														
	๒. การรับรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับเขว่นอารมณ์ของตนเองก่อนและหลังการฝึกอบรม ผลการประเมิน <table><tr><th rowspan="2">ด้าน</th><th rowspan="2">ด้านย่อย</th><th colspan="2">คะแนนก่อนร่วมกิจกรรม</th><th colspan="2">คะแนนหลังร่วมกิจกรรม</th></tr><tr><th>รายด้าน</th><th>รวมเฉลี่ย</th><th>รายด้าน</th><th>รวมเฉลี่ย</th></tr><tr><td rowspan="3">ดี</td><td>๑.๑ ควบคุมตนเอง</td><td>๓.๑๖</td><td rowspan="3">๓.๓๕</td><td>๓.๓</td><td rowspan="3">๓.๔๕</td></tr><tr><td>๑.๒ เห็นใจผู้อื่น</td><td>๓.๓๓</td><td>๓.๔๒</td></tr><tr><td>๑.๓ รับผิดชอบ</td><td>๓.๕๖</td><td>๓.๖๒</td></tr><tr><td rowspan="3">เก่ง</td><td>๒.๑ มีแรงจูงใจ</td><td>๓.๑๑</td><td rowspan="3">๓.๐๒</td><td>๓.๓๓</td><td rowspan="3">๓.๑๗</td></tr><tr><td>๒.๒ ตัดสินใจและแก้ไขปัญหา</td><td>๓.๐๒</td><td>๓.๑๓</td></tr><tr><td>๒.๓ สัมพันธภาพ</td><td>๒.๙๕</td><td>๓.๓๕</td></tr><tr><td rowspan="3">สุข</td><td>๓.๑ ภูมิใจตนเอง</td><td>๓.๐๒</td><td rowspan="3">๓.๒๒</td><td>๓.๒๒</td><td rowspan="3">๓.๓๙</td></tr><tr><td>๓.๒ พอใจชีวิต</td><td>๓.๔</td><td>๓.๕๔</td></tr><tr><td>๓.๓ สุขสงบทางใจ</td><td>๓.๒๓</td><td>๓.๔๑</td></tr></table> จากผลการประเมินจะเห็นว่าค่าเฉลี่ยหลังการอบรมเพิ่มขึ้นทุกด้าน ค่าเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นสูงที่สุดคือด้านความสุข นอกจากนี้นักศึกษายังให้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่น่าสนใจดังตัวอย่างต่อไปนี้ “รู้สึกประทับใจในการร่วมกิจกรรมนี้มาก ทั้งการจัดเตรียมสถานที่ การดูแลจากอาจารย์และเจ้าหน้าที่ ขอบคุนที่จัดโครงการดี ๆ เช่นนี้ให้พวกหนู”	ด้าน	ด้านย่อย	คะแนนก่อนร่วมกิจกรรม		คะแนนหลังร่วมกิจกรรม		รายด้าน	รวมเฉลี่ย	รายด้าน	รวมเฉลี่ย	ดี	๑.๑ ควบคุมตนเอง	๓.๑๖	๓.๓๕	๓.๓	๓.๔๕	๑.๒ เห็นใจผู้อื่น	๓.๓๓	๓.๔๒	๑.๓ รับผิดชอบ	๓.๕๖	๓.๖๒	เก่ง	๒.๑ มีแรงจูงใจ	๓.๑๑	๓.๐๒	๓.๓๓	๓.๑๗	๒.๒ ตัดสินใจและแก้ไขปัญหา	๓.๐๒	๓.๑๓	๒.๓ สัมพันธภาพ	๒.๙๕	๓.๓๕	สุข	๓.๑ ภูมิใจตนเอง	๓.๐๒	๓.๒๒	๓.๒๒	๓.๓๙	๓.๒ พอใจชีวิต	๓.๔	๓.๕๔	๓.๓ สุขสงบทางใจ	๓.๒๓	๓.๔๑
ด้าน	ด้านย่อย			คะแนนก่อนร่วมกิจกรรม		คะแนนหลังร่วมกิจกรรม																																									
		รายด้าน	รวมเฉลี่ย	รายด้าน	รวมเฉลี่ย																																										
ดี	๑.๑ ควบคุมตนเอง	๓.๑๖	๓.๓๕	๓.๓	๓.๔๕																																										
	๑.๒ เห็นใจผู้อื่น	๓.๓๓		๓.๔๒																																											
	๑.๓ รับผิดชอบ	๓.๕๖		๓.๖๒																																											
เก่ง	๒.๑ มีแรงจูงใจ	๓.๑๑	๓.๐๒	๓.๓๓	๓.๑๗																																										
	๒.๒ ตัดสินใจและแก้ไขปัญหา	๓.๐๒		๓.๑๓																																											
	๒.๓ สัมพันธภาพ	๒.๙๕		๓.๓๕																																											
สุข	๓.๑ ภูมิใจตนเอง	๓.๐๒	๓.๒๒	๓.๒๒	๓.๓๙																																										
	๓.๒ พอใจชีวิต	๓.๔		๓.๕๔																																											
	๓.๓ สุขสงบทางใจ	๓.๒๓		๓.๔๑																																											

ขั้นตอน	กิจกรรม
	“ประทับใจพระวิทยากรที่สามารถถ่ายทอดและเป็นผู้นำการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้ดี โดยเฉพาะการตอบข้อซักถามในช่วงสุดท้ายมีประโยชน์มาก” และยังมีข้อความที่สะท้อนความรู้สึกมากกว่าประเมินผลลัพธ์ เช่น “ที่แรกหนูไม่ชอบใจเลย ที่บังคับให้เข้าร่วมโครงการนี้ ความเชื่อความศรัทธาควรเป็นความสมัครใจ และตารางกิจกรรมยังต้องตื่นแต่เช้า จนถึง ๓-๔ ทุ่มเป็นอย่างน้อย แต่พอร่วมจนจบโครงการ หนูรู้สึกขอบคุณที่จัดโครงการดี ๆ นี่ให้หนู อย่างน้อยหนูก็รู้หลักการจัดการอารมณ์ตนเองได้ สุขหรือทุกข์อยู่ที่ตัวเราจริง ๆ หนูจะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์นะ” นอกจากนี้จากการประเมินผลโดยการสังเกตและมีส่วนร่วมพบว่า เมื่อเข้าสู่วันที่สองและวันที่สามของการปฏิบัติ นักศึกษาส่วนใหญ่มีความตั้งใจปฏิบัติด้วยตนเอง ไม่มีแสดงอาการหงุดหงิด เบื่อหน่าย มีส่วนน้อยที่เปลี่ยนอิริยาบถโดยการเดินเข้าออกห้องประชุมบ้าง และสังเกตความสนใจ และการมีอารมณ์ร่วมของนักศึกษาในช่วงก่อนปิดโครงการ โดยพระอาจารย์ได้เปิดโอกาสว่าใครมีคำถาม หรือรู้สึกอย่างไรให้เขียนส่งให้พระอาจารย์ พบว่านักศึกษาเขียนคำถามและความรู้สึกส่งพระอาจารย์ มากกว่าร้อยละ ๘๐ โดยไม่มีการบังคับว่าต้องเขียน ส่วนใหญ่เป็นข้อคำถามเพื่อแก้ปัญหาและต่อยอด การฝึกปฏิบัติ ส่วนความรู้สึก ส่วนใหญ่เป็นความรู้สึกทางบวก สิ่งที่ได้จากการสังเกตจึงสามารถสรุปได้ว่าหลังการอบรม นักศึกษามีอารมณ์ ความรู้สึกร่วมกับการฝึกปฏิบัติเป็นไปในทางบวก
๔. การนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ (Act)	จากผลการประเมินพบว่า การปฏิบัติสติปฏฐาน ๔ สามารถพัฒนาเขาวารมณของนักศึกษาให้เป็นคนเก่ง ดี มีสุขได้ จึงเสนอแนะให้งานพัฒนานักศึกษาใช้เป็นทางเลือกในการพัฒนาเขาวารมณนักศึกษาต่อไป และจากปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมพบว่า ในวันศุกร์นักศึกษายังมีการเรียนการสอนตามปกติ ทำให้การมาร่วมกิจกรรมไม่ตรงเวลาและร่างกายเหนื่อยล้ามาทั้งวัน ไม่พร้อมในการร่วมกิจกรรม การพัฒนาในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไปคือ ควรงดการเรียนการสอนในวันศุกร์เพื่อให้นักศึกษามีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมและสามารถเริ่มกิจกรรมได้เร็วขึ้น

บทเรียนจากการพัฒนาเขาวารมณนักศึกษาพยาบาลด้วยสติปฏฐาน ๔

การพัฒนาเขาวารมณของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา ถือได้ว่าประสบความสำเร็จทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งสามารถถอดบทเรียนปัจจัยแห่งความสำเร็จ ดังนี้

ด้านผู้จัดการโครงการ

๑. ต้องมีศรัทธาและทักษะการปฏิบัติสติปฏฐาน ๔ เป็นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถวางแผนดำเนินกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม เช่น การเตรียมสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ลำดับพิธีการ การรับศีล ๘ เป็นต้น และสามารถให้คำแนะนำ ช่วยอธิบายให้นักศึกษาเข้าใจในหลักการและเหตุผลของการปฏิบัติ พร้อมการปรับและประยุกต์ตามความจำเป็นของบริบทได้ สามารถเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตัว ร่วมฝึกปฏิบัติได้ตลอดกระบวนการเนื่องจากเคยฝึกปฏิบัติมาก่อน โดยปฏิบัติตามตารางได้เช่นเดียวกับนักศึกษา เพื่อแสดงออกถึงการร่วมรักษาระเบียบวินัยเดียวกัน

๒. วางแผนการดำเนินการโครงการอย่างละเอียดรัดกุม เพื่อเอื้อต่อการฝึกปฏิบัติในระยะแรก ซึ่งนักศึกษาอาจยังไม่มีประสบการณ์ฝึกปฏิบัติมากนัก เช่น บรรยายภาค สิ่งแวดล้อม และกฎระเบียบจะช่วยให้การฝึกปฏิบัติราบรื่น การวางระบบตรวจสอบผู้เข้าอบรมโดยไม่ต้องขานชื่อ การงดใช้เครื่องมือสื่อสาร ขณะฝึกปฏิบัติโดยห้ามนำเข้ามาในห้องอบรม การตกแต่งสถานที่ให้สวยงามสบายตา มีอาสนะเพียงพอ ปรับอุณหภูมิห้องให้พอเหมาะพอดี การพิจารณานิมนต์พระวิทยากรที่มีความสามารถในการถ่ายทอด ทั้งหลักการและการปฏิบัติ เป็นต้น

๓. ทีมงานมีความเข้าใจในขั้นตอน กระบวนการดำเนินการ และบทบาทหน้าที่ของตนสามารถ ปฏิบัติตามหน้าที่ได้อย่างราบรื่น

ด้านผู้เข้ารับการอบรมหรือนักศึกษา

๑. ต้องได้รับการสื่อสารและประชาสัมพันธ์โครงการและเงื่อนไขล่วงหน้า เพื่อการเตรียมกาย เตรียมใจให้พร้อม

๒. ให้การยอมรับนักศึกษาที่นับถือศาสนาอื่น ให้ละเว้นการฝึกปฏิบัติในโครงการได้ แต่ต้อง อยู่ร่วมในโครงการในบทบาทผู้เอื้ออำนวยสะดวกให้เพื่อน เช่น จัดการอาหาร เตรียมน้ำปานะ

๓. อธิบายเหตุผลในระเบียบวิธีปฏิบัติที่ต้องขอความร่วมมือทุกอย่างให้นักศึกษาเข้าใจ เพื่อลด ความขัดแย้ง เมื่อนักศึกษาเข้าใจเหตุผลแล้วก็พร้อมให้ความร่วมมืออย่างดี และราบรื่น

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

๑. สถาบันการศึกษาควรสนับสนุนจัดตารางเวลาและวิทยากรให้นักศึกษาเรียนรู้การปฏิบัติ สติปัญญา ๔ อย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เพื่อให้มีความชำนาญความเข้าใจมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งสามารถ นำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นปกติ ช่วยสร้างเขาวนอารมณ์เก่งดีมีสุขอย่างยั่งยืนได้

๒. สถาบันหรือองค์กรอื่นสามารถนำแนวคิดนี้ไปจัดพัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมการเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขจากภายในตนได้

บรรณานุกรม

กรรณิการ์ กิจนพเกียรติ และ กาญจนา เลิศถาวรธรรม. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขในการเรียนรู้ ของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี”. วารสารการพยาบาล และการศึกษา. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม, ๒๕๖๓.

กรมสุขภาพจิต. **คู่มือความฉลาดทางอารมณ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทย, ๒๕๔๘.

พระมหาทองม้วน สุทธิจิตโต. **คู่มือการเจริญสติปัฏฐาน ๔**. ศูนย์ปฏิบัติธรรม ตาฉั่ง เล้งฉั่ง เฉลิมราช ๖๐ ปี, ๒๕๔๙.

พระราชสุทธินาถมณฑล (จรัญ จิตตมโม). **การเจริญกรรมฐาน**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๑.

พระอาจารย์ธมฺมทีโป และ พระอาจารย์สุรพจน์ สุทธิจิตโก. **เก่ง ดี มีความสุข ตามหลักธรรมพระพุทธองค์**. ศูนย์พัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติบ้านวังเมือง, ม.ป.ป.

พัชฌณ อินตะนัย. “การเปรียบเทียบผลการฝึกปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔ ตามคำสอนของหลวงพ่ोजรัญ จิตตมโม และผลการให้คำปรึกษากลุ่มตามแนวคิดของโรเจอร์ส ต่อเขาวนอารมณ์ของครูระดับมัธยมศึกษา”. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. **เขาวนอารมณ์ (EQ) : ดัชนีวัดความสุขและความสำเร็จของชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๔๔.

สมณะโพธิรักษ์. **EQ โลกุตตระ เรียนรู้อารมณ์อันพิเศษของพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: ฟ้าอภัย, ๒๕๔๓.

_____. **คู่มือการฝึกอบรมพัฒนาจิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. สิงห์บุรี: วัดอัมพวัน, ม.ป.ป.

เว็บไซต์

พระเทพสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตตมโม). (๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๔). “**สติปัฏฐาน ๔ หลวงพ่ोजรัญ ๑/๗**”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://youtu.be/Zm5n3pj0X9c> [๑๕ มกราคม ๒๕๖๓].

พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี). “**ว.วชิรเมธี ๐๖๙ สติปัฏฐาน**”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://youtu.be/burEuHA5gVo> [๑๕ มกราคม ๒๕๖๓].

_____. “**ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานคืออะไร**”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.cp.eng.chula.ac.th/~thong/supawan/leaves_thai/ch11.htm [๑๕ มกราคม ๒๕๖๓].

ราชบัณฑิตยสถาน. “**พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://dictionary.orst.go.th/> [๑๕ มกราคม ๒๕๖๓].

สถานะชาติกำเนิดของพระสิทธัตถะ Siddhattha's birth Status

สมิทธิพล เนตรนิมิตร*

Samiddhipol Netnimitra

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: samiddhipol_@hotmail.com

Received : July 14, 2020

Revised : October 4, 2020

Accepted : October 10, 2020

บทคัดย่อ

ชีวิตของพระสิทธัตถะ (พระพุทธเจ้า) เป็นส่วนหนึ่งของคำสอนพระองค์ การเรียนรู้เพื่อเข้าถึงคำสอน จึงควรทราบความเป็นมาหรือภูมิหลังของพระองค์ แม้คนฮินดูพยายามเสนอว่าพระองค์เป็นฮินดู พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาฮินดู แต่ชาวพุทธชี้แจงว่าความเข้าใจเช่นนั้นไม่มีสาระ

อินเดียโบราณเป็นที่อยู่ของชนพื้นเมืองดั้งเดิมหลายชาติพันธุ์ ทั้งอารยันและไม่ใช่อารยัน หลักฐานประวัติศาสตร์ชี้ว่าพระสิทธัตถะไม่ได้เกิดในวัฒนธรรมพระเวท ไม่มีหลักฐานว่าพระเวทมีอิทธิพลต่อศากยะ (รวมทั้ง โกลิยะ, มัลละ, ลิจฉวี) ในทางตรงข้าม แนวคิดคนสันโดษ (บรพชิต, สมณะ) มีอิทธิพลต่อกลุ่มที่ไม่ใช่อารยันและมีก่อนอารยัน พระสิทธัตถะเกิดในวัฒนธรรมสมณะ ซึ่งเก่ากว่าวัฒนธรรมอารยัน ได้รับการศึกษาโดยผู้รู้ (มุนี, พุทธะ) ที่สืบมาก่อนยุคประวัติศาสตร์ พระองค์ไม่ใช่อารยัน แต่ตั้งสังคมอารยัน (อริยะ) ที่มีรูปแบบใหม่ในอินเดีย ในความหมายเฉพาะของพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : สถานะ; ชาติกำเนิด; พระสิทธัตถะ

Abstract

The life of Siddhattha (the Lord Buddha) is a part of the background to his teaching. So as to approach Buddhist doctrines, knowledge of Siddhattha's background life should be studied. Though modern Hindu have tried to present the Lord Buddha as a Hindu and Buddhism as a branch of Hinduism, the Buddhist say that is therefore entirely non-sense.

* รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร Assoc. Prof. Dr.Samiddhipol Netnimitra

India in those days was populated by many autochthonous people who were then far numerous than Vedic Aryan and Aryanized tribes and races. According to historical data, Siddhattha was born in a non-Vedic culture. There is no evidence to think that Vedicism was prevalent among the Sakyas (including Koliyas Mallas and Licchavis). On the contrary, the ideologies of recluses (Pabbajjitas, Samanas) seem to have been contributions of non-Aryan and pre-Aryan people of India.

Siddhattha was born in belonged to the Samana culture which was elder than the Vedic Brahmanic culture. He was educated by sages or ascetics (Muni) who succeeded primary knowledge of ancient India since pre-historical age. So, he was not an Aryan. He established the Ariya community in the particular sense of Buddhism, not the sense of Aryan Brahmanism. There is special characteristic of new form of community that never come into pre-Buddha age.

Keywords : Status; Birth; Siddhattha

บทนำ

การรักษาพุทธพจน์ถือเป็นกิจสำคัญเท่ากับรักษาพระพุทธรูปศาสนา ตั้งแต่ยุคทอง จารึกเป็นลายลักษณ์ จนถึงศึกษาด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ เริ่มในทวีปยุโรปยุคนั้นมีนักศึกษาได้แก่ เฮนรี โทมัส โคสบูเก ปี.เอช. ฮอดจ์สัน อเล็กซานเดอร์ โซมา เดอะ โคโรส เออร์เจนย์ เบิร์นอฟ เป็นต้น ปัจจุบันนักศึกษาศาสนา (๑) กลุ่มศึกษาบาลี (๒) กลุ่มศึกษาข้อมูลอินเดีย ทิเบต มองโกเลีย และจีน (๓) กลุ่มศึกษาวรรณกรรมและโบราณคดี (๔) กลุ่มพราหมณ์ฮินดู

คำที่ว่า “สิ่งทั้งหลายเกิดจากการประชุมกันของส่วนประกอบต่าง ๆ” กล่าวเพื่อให้ชาวพุทธเข้าใจ ในเบื้องต้น เพราะแท้จริงสิ่งทั้งหลายยังมีส่วนประกอบอื่นแต่ละอย่างย่อยลงไปอีก อันเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีใครสร้าง สิ่งที่เราเรียกในที่นี้ว่าสถานะชาติกำเนิด เป็นสิ่งสมมติอย่างหนึ่ง เพื่อให้เข้าใจว่าใคร มีสถานะ ชาติกำเนิดความเป็นมาอย่างไร โดยกฎธรรมชาติแล้วสถานะชาติกำเนิดไม่มีอยู่จริง สมมติขึ้นเหมือน เส้นรุ้งเส้นแวง ในวาเสฏฐสูตรมีคำว่า “อันที่จริง ชื่อและโคตรที่กำหนดให้กันเป็นเพียงสมมติบัญญัติในโลก ชื่อและโคตรปรากฏอยู่ได้เพราะรู้ตามกันมา ญาติสาโลหิตกำหนดให้ตั้งแต่เกิด ชื่อและโคตรที่กำหนด เรียกกันเป็นความเห็นที่ฝังแน่นอยู่ในใจมานานของคนผู้ไม่รู้ความจริง”^๑ สถานะชาติกำเนิดก็ไม่ต่างจากชื่อ

^๑ ชุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๖๕๔-๖๕๕/๖๕๓-๖๕๔.

จากโคตร ชาติเป็นสิ่งที่รู้ได้ยาก (ชาติ นาม ทูชานา)^๒ วิทยาการยุคใหม่อาจจะบ่งว่าเป็นใคร มีเชื้อสายเอเชียหรือคนยุโรป บางทีไม่ต้องใช้เครื่องมือ มองรูปลักษณ์ดูอากัปกิริยาอุปพรรณสัณฐานยังพอคาดได้ว่ามาจากถิ่นไหน หากย้อนไปนับพันปี อย่างว่าแต่เครื่องมือเครื่องมือ แม้รูปพรรณสัณฐาน ยังไม่มีใครเคยเห็นด้วยซ้ำ

ความรู้โบราณคดีประวัติศาสตร์เป็นหน้าที่หลักทางด้านสถานะชาติกำเนิด ในที่นี้อาศัยพระไตรปิฎกและอรรถกถาเป็นหลัก สถานะชาติกำเนิดพระสิทธัตถะไม่ใช่สิ่งสำคัญ แม้จะรู้หรือพยายามจะรู้ก็ไม่เห็นมีประโยชน์อย่างไร รู้ไปทำไมเพื่ออะไร มีผู้ศึกษาสถานะชาติกำเนิดของพระสิทธัตถะกว่าร้อยปีมาแล้ว ฝ่ายหนึ่งว่าพระสิทธัตถะคือพราหมณ์ฮินดู อีกฝ่ายหนึ่งว่าพระสิทธัตถะมีชาติกำเนิดมอญกอลอยด์ เรื่องนี้ไม่ได้ช่วยให้บรรลธรรมหรือเกิดก้าวหน้าในธรรมปฏิบัติ แต่ถ้ารู้หรือพยายามที่จะรู้จะแยกได้ว่าพุทธสอนว่าอย่างไร พราหมณ์สอนว่าอย่างไร จะได้ไม่เสียเวลาศึกษา ไม่เสียเวลาในชีวิตเพราะรู้จักแยกแยะ

พระพุทธเจ้าข้ามพ้นสถานะชาติกำเนิด

ในบาลีมีบทพุทธคุณถวายพระเกียรติ ว่า อรหัง สมมาสมพุทโธ แปลว่า พระอรหันต์ผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง พระพุทธเจ้าคือพระอรหันต์ พระอรหันต์มีคุณสมบัติประการหนึ่งคือ ข้ามพ้นสถานะชาติกำเนิด (ชีณา ชาติ) พระพุทธศาสนาซึ่งมีคำสอนทวนกระแส สถานะชาติกำเนิดทำให้หมดไปได้ด้วยการประพาสชอบ ดังคำที่ว่า ในโลกนี้สถานะชาติกำเนิดจักทำอะไรได้ ความประพาสคือศีล สำคัญ (ชาติ นามเสา ก็ กริสสติ.)^๓ พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าทรงข้ามพ้นสถานะชาติกำเนิด ทรงอยู่เหนือเชื้อชาติ ตั้งแต่บรรลุนิพพานสถานะชาติกำเนิดย่อมไม่มีประโยชน์ (นิรตลกา)

คำว่า ชาติ (ชา-ติ) บาลีใช้หลายนัย หมายถึง ภพ (ชาตินี้ ชาติหน้า) นิกาย สังขตลักษณะ ปฏิสนธิเกิดในครรภ์ ตระกูล และ อริยะศีล ภาษาไทยคำที่เกี่ยวกับสถานะชาติกำเนิด เช่น ชนชาติ สัญชาติ เชื้อชาติ เชื้อสาย ชาติกำเนิด ชาติพันธุ์ ชาตินิยม คำว่าสถานะชาติกำเนิดในที่นี้ หมายถึง ตระกูล เชื้อชาติ เชื้อสาย ชาติพันธุ์ ตอนยังเป็นพระสิทธัตถะทรงมีสถานะชาติกำเนิดศากยะ ในช่วงนั้นไม่ใช่พระอรหันต์เมื่อเป็นพระอรหันต์จึงข้ามพ้นสถานะชาติกำเนิด

สมณะและพราหมณ์

พระไตรปิฎกอ้างสมณะพราหมณ์หลายต่อหลายครั้ง จนสองคำนี้ดูจะเป็นคำมาคู่กัน

สิ่งใดมีก่อน เก่ากว่าหรืออยู่สถานะสูงกว่า เวลาเขียนท่านเขียนคำที่เก่ากว่าไว้ก่อน เช่น ธรรมมีก่อนวินัยมีภายหลัง จึงเขียน “ธรรมวินัย” (ธมฺมวินย) สถานะมารดาที่ยกย่องว่าสูงกว่าบิดา จึงเขียน “มารดาบิดา” (มาตาปิตุ) กุศลมีก่อนอกุศล จึงเขียน “กุสลากุศล” สมณะมีก่อน พราหมณ์มีภายหลัง จึงเขียน

^๒ ที.ส.อ. (ไทย) ๑/๒๖๙/๒๓๗.

^๓ ขุ.ชา.อ. (ไทย) ๖/๔๙๐/๒๘๙.

“สมณะพราหมณ์” (สมณพราหมณา) แต่พราหมณ์คงไม่ชอบใจนักที่เขียนสมณะไว้ก่อน เพราะพราหมณ์อ้างว่าเขาเกิดมาจากพระพรหม แต่สมณะเกิดที่หลังเท้าพระพรหม พราหมณ์จึงต้องมาก่อนสมณะ ตามภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์อินเดียสมณะอินเดียมีในอารยธรรมหมู่บ้าน ที่ยุคนั้นพราหมณ์ยังไม่มีเลย มีแต่ผู้ท่องเที่ยว นักแสวงบุญคือจรรยา (Charana) หรือจระะ จากจระะ ก็มีสมณะ สมณะมีก่อนพราหมณ์มาที่หลัง สมณะในอารยธรรมหมู่บ้าน เกิดจากคนท้องถิ่น มี พวกโปรโต-ออสตราลอยด์ พวกเมดิเตอร์เรเนียน และ พวกมองโกลอยด์ เป็นต้น อารยธรรมในชุมชนหรืออารยธรรมหมู่บ้านมีก่อนยุคพระเวทก่อนพราหมณ์

สมณะ (บรรพชิต)

กลุ่มที่เรียกจระะ (wandars) จาริกเที่ยวเรื่อยไป นักจาริกมีด้วยกันหลายกลุ่ม ที่เด่นคือปริพาชก และอาชีวก สมัยพุทธกาลสมณะพราหมณ์มีมากกว่า ๕๐ กลุ่ม สมณะคือผู้สงบ สมณะมีหลายประเภทหลายบุคลิก ทั้งเดียรฉัตร ปุณฺณ เสขะบุคคล พระชีนาสพรหมถึงพระพุทธเจ้า วิธีชีวิตสมณะที่วุ่นวายแตกต่างกัน ส่วนพราหมณ์ ชื่อที่ชาวโลกสมมติเรียกคนบูชายัญ ความเป็นมาของสมณะพราหมณ์ เกิดขึ้นต่างยุคสมัย สมณะยุคแรกมีในวัฒนธรรมฮาร์ป้า (Harappa culture) มีก่อนอารยันเข้ามาอินเดีย พราหมณ์สืบจากอารยันในอินเดีย ความเคลื่อนไหวของสมณะพราหมณ์ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์สมัยพุทธกาล

ประวัติศาสตร์อินเดียไม่ได้เริ่มเมื่ออารยันเข้ามาทางเหนือของแม่น้ำสินธุ ไล่เจ้าของถิ่นหรือจับเป็นทาสแล้วสร้างอาณาจักรครอบครองแถบลุ่มแม่น้ำสินธุไปถึงแม่น้ำคงคา ทางทิศตะวันออกที่อานาจารยันแผ่ไปยังไม่ถึง มีลัทธิโบราณของคนมกน้อยสันโดษ ลัทธิของนักพรต ที่เป็นแบบอย่างของเซน (ไชนะ) และพุทธ แบบอย่างเซนคือติดังกร แบบอย่างพุทธคืออดีตพุทธะ พุทธะในอดีตเป็นแบบอย่างของพระโคตมพุทธเจ้า คือ บุคคลในประวัติศาสตร์ การค้นพบที่ฮาร์ป้าสะท้อนความเป็นมาของเซนและพุทธ

สำหรับชาวพุทธ พระไตรปิฎกและอรรถกถาเล่าเรื่องพระพุทธเจ้าในอดีตหลายแห่ง เช่น อรรถกถาเล่าเรื่องพระพุทธเจ้าในกาลก่อน เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะทรงสดับข่าวที่พระโอรสตรัสรู้ ทรงส่งทูตไปเชิญนิวัตเมืองกบิลพัสดุ์ ครั้งที่ ๙ ได้ส่งกาฬุทายี เมื่อถึงกบิลพัสดุ์ทรงดำริว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายในกาลก่อน (ปุพฺเพ พุทฺธา) เมื่อกลับถึงบ้านเกิดไปรับอาหารที่ไหน ทรงทราบว่าเป็นบิณฑบาต พระองค์ทรงยกย่อง **พุทธวงศ์** คือวงศ์พระพุทธเจ้า จึงไม่ไปรับอาหารในเมืองกบิลพัสดุ์ ทรงบอกพระเจ้าสุทโธทนะว่าการเที่ยวบิณฑบาตคือประเพณีของพระองค์ แต่ไม่ไช่หาสมมุติชาติตียวงศ์ของพระเจ้าสุทโธทนะ^๔

พระพุทธเจ้าในกาลก่อน ก็คือพระพุทธเจ้าที่มีก่อนพระโคตมพุทธเจ้า (ในยุคพวกเรา) พระโคตมพุทธเจ้าทรงตระหนักถึงประเพณีที่พระพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ ได้เคยปฏิบัติ การตระหนักถึงจารีตในที่นี้

^๔ วิ.อ. (ไทย) ๓/๑๐๕/๕๘. (ราหุลวัดฤทธา)

ไม่มีอิทธิปาฏิหาริย์ ไม่ใช่ญาณพิเศษ ทรงตระหนัก/นึกถึง (อวชฺเชสิ) จึงได้ทราบที่พระพุทธเจ้าในอดีตมีก่อนพระองค์ คำถามคือทรงทราบจากใคร เรื่องนี้จะสัมพันธ์กับการบรรพชาของพระสิทธัตถะหรือไม่ พระพุทธเจ้าในกาลก่อนเป็นปริมปราคติหรือเป็นเรื่องจริงกันแน่

อรรถกถาเล่าถึงประเพณีในการสืบทอดลัทธิสมณะ ท่านใช้โวหารซ่อนนัยปัญหา เล่าว่า **พระโพธิสัตว์ทั้งปวง** เห็นนิมิต (สัญลักษณ์) คือ ทูตแสงสว่าง สื่อปัญญา (เรียกว่าเทวทูต) จึงบรรพชา พระโพธิสัตว์ทุกองค์เห็นเทวทูตก่อนบรรพชา ใครเป็นคนกำหนดให้พระโพธิสัตว์ทุกองค์จะต้องเห็นเทวทูต ที่ไหน ๆ ก็มีคนแก่ คนเจ็บ คนตาย แต่บรรพชิต(สมณะ)มีไม่ทั่วไป บรรพชิตในเทวทูตก็คือสมณะ ผู้ที่ไม่ทำร้าย เบียดเบียน ไม่กล่าวร้ายว่าร้าย สรรพปาติโมกข์ รู้ประมาณอาหาร อยู่ในที่สงัด ประกอบความเพียรในอธิจิต บรรพชิตในเทวทูตต่างกับนักพรตอื่นที่อ้างตนเป็นสมณะ เมื่อพระสิทธัตถะได้เป็นพระพุทธเจ้า ทรงยืนยันพระองค์ว่ามหาสมณะ ไม่ใช่สมณะเหมือนที่อ้างกันเวลานั้น

กปิลมุนี, ปารศวนาถมุนี

ทั้งสองคือมุนี ผู้รู้ประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น ทั้งสองเกี่ยวกับสมณะ มีชีวิตอยู่ก่อนประวัติศาสตร์ ก่อนยุคพระเวท กปิลมุนีและปารศวนาถมุนีสืบมาตั้งแต่วัฒนธรรมฮารัปปา กปิลมุนีเป็นผู้ตั้งลัทธิสงฆา-โยคะ (Early Sangaya-Yoka) ชื่อของเมืองกปิลพัสดุ์ได้จากชื่อกปิลมุนีนี้ ปารศวนาถมุนีเป็นบรรพบุรุษของเซน สองมุนีเป็นชาวพื้นเมืองแต่ดั้งเดิม สะวาปัน เค. บิสวาส กล่าวว่า “พุทธและเซนเป็นลัทธิโบราณที่คนพื้นเมืองตั้งขึ้นมา มีแต่ดั้งเดิม”^๔ ลาล มณี โจชิ กล่าวว่า “วัฒนธรรมของคนสันโดษ (สมณะ ; ศรามณะ) ในอินเดีย ไม่ใช่ของพระเวท มีก่อนอารยัน หลักคิดในพระเวทรับอิทธิพลจากลัทธิที่ไม่ใช่พระเวท ได้แก่ โยคะยุคแรก สงฆา พุทธะ และไชนะ .. หลักปฏิบัติของไชนะ พุทธะ โยคะ สงฆะ และบางสิ่งในอุปนิษัทเป็นหนี้ของมุนีและสมณะ”^๖ พราหมณ์ไม่ใช่ต้นตำหรับ แต่รับไปจากลัทธิที่มีอยู่ก่อน

กลุ่มที่ไม่ใช่อารยัน ไม่เชื่อถือพระเวท มีก่อนเซนและก่อนพุทธ ได้แก่ ปริพาชก อาชีวก และมุนทะ (โกณศิระชะ) พระสิทธัตถะเกิดในวัฒนธรรมของผู้เชื่อถือลัทธิสงฆา-โยคะ ไม่ได้มีวรรณอย่างพราหมณ์ ครูของพระสิทธัตถะ (วิศวามิตร อาฬาระกาลามะ และอุทกะรามบุตร) ไม่ได้สอนพระเวทให้ พระสิทธัตถะ เมื่อพระสิทธัตถะได้เป็นพระพุทธเจ้า ทรงสอนทวนกระแสสังคมสมัยนั้นที่พราหมณ์เป็นใหญ่ เช่น ปฏิเสธพระเวท ปฏิเสธวรรณะ ไม่ให้เรียนคำสอนด้วยภาษาพราหมณ์ ให้เรียนด้วยภาษาถิ่น (สกายนิรุตติยา)^๗ ท่าทีการปฏิเสธพราหมณ์ก็ถือไม่เห็นด้วย ทั้งนี้ ก็เพราะพระองค์เป็นมหาสมณะ ไม่ใช่พราหมณ์

^๔ Swapan k Biswan, *Buddhism the religion of Mohenjodaro & Harappa Cities*, (Delhi: Richa Offset Press Shahara), p. 26.

^๖ Lal Mani Joshi, *Discerning the Buddha*, (New Delhi: Munshiram Manoharlal, 1983), p. 45.

^๗ วิ.จุ. (ไทย) ๗/๒๕๕/๗๑.

เมื่อคราวที่ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา พระสิทธัตถะได้ทดลองลัทธิโอเจลก (อเจลโก โหมิ)^๘ ตามหลัก
ทรมานตนของปารศวนาถมนี ประพฤติบะ อยู่เศร้าหมอง รังเกียจบาป อยู่สงัดเงียบ จึงพบว่ามันไม่ใช่
ทางตรัสรู้ จึงหยุด ปารศวนาถมนี เป็นคนสืบทอดลัทธิอัสตทิกิลมณานิโยคของเซน วัปปศากยะผู้เป็นอาของ
พระสิทธัตถะเชื่อถือนิครนถนาฏบุตร ปฏิบัติลัทธิของนิครนถ์เช่นกัน

พระสิทธัตถะและพระมหาวิระมาจากรวรรณะนักรบ (ชาติติยะ : บาลี, กษัตริย์ : สันสกฤต) เป็นกษัตริย์
นักรบ (Ksatriya warrior) จากวัฒนธรรมของผู้ไม่เชื่อถือพระเวท ทั้งสองสืบทอดลัทธิสมณะ คนหนึ่งสอน
อัสตทิกิลมณานิโยค คนหนึ่งสอนมัชฌิมาปฏิปทา พระสิทธัตถะไม่ใช่กษัตริย์ที่พราหมณ์บอกว่าเกิดจาก
แขนพระพรหม ตระกูลของพระสิทธัตถะไม่ใช่เผ่าอารยันร่ำร่อน แต่เป็นตระกูลนักปกครองที่เป็นนักรบ
มาแต่เดิม (aboriginal martial)

คราวเมื่อสงฆ์ทำสังคายนาในเมืองเวสาลี^๙ สอบถามกันเรื่องถิ่นเกิดของพระพุทธเจ้า คำบาลีที่ใช้คือ
พุทธา หมายถึง ผู้รู้ทั้งหลาย (พุทธะทั้งหลาย) “พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลายอุบัติขึ้นในชนบทที่อยู่
ด้านหน้า (ปุรตถิมเสสุ ชนบทเสสุ พุทธ) ชนบทที่อยู่เบื้องหน้า หมายถึง อินเดียตะวันออก ซึ่งเป็นที่อุบัติของ
พระพุทธเจ้า ระบุว่าย้ายมาจากฮาร์ปา (ปัญจาป-สินธุ) เผยแผ่อยู่ทางลุ่มแม่น้ำคงคา

พราหมณ์

พราหมณ์ คือ คนบุชายัญ พราหมณ์สอนว่าพระพรหมคือผู้สร้าง มนุษย์ถูกแบ่งให้เป็นวรรณะ มนุษย์
เกิดจากพระพรหม พราหมณ์ที่เป็นคนแบ่งจึงแบ่งพวกตนให้ใกล้ชิดสนิทกับพระพรหมยิ่งกว่าวรรณะใด
ประเพณีการทอ้งใช้ปากสาธยายพระเวท เหมือนยั่วว่าพราหมณ์เกิดจากปากของพระพรหม จึงต้องทอ้ง
ต้องสาธยาย ต้องปกปิด จะทำให้หลังให้ศักดิ์สิทธิ์ วรรณะอื่นเกิดต่างกันไปตามเรื่องที่พราหมณ์กำหนดไว้
กษัตริย์เกิดจากแขน ไวศยะเกิดจากสะโพก ศูทรเกิดจากเท้า พราหมณ์ซึ่งมีอคติต่อสมณะ จึงแต่งเหยียด
ว่า สมณะเกิดจากหลังเท้าพระพรหม

ส่วนพวกที่พยายามจะให้พระพุทธเจ้าเป็นพราหมณ์ฮินดู อังนครสูตร ในสังยุตตนิกาย ที่ว่า
“ทางเก่าที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ เคยไป” พวกเขาตีความกันไปว่าพระสัมมาสัมพุทธะก่อน ๆ
คือ พราหมณาจารย์ในอดีต^{๑๐} ดังที่กล่าวมาแล้วว่าประวัติศาสตร์อินเดียสมณะมีในวัฒนธรรมฮาร์ปา
ก่อนยุคพระเวท ก่อนอารยัน (ก่อนพราหมณ์) ในแวดวงสมณะไม่แบ่งแยกให้เป็นนั่นเป็นนี่ แต่เพราะเหตุที่
ใคร ๆ ไม่อาจจะบริสุทธิ์ได้ด้วยสถานะชาติกำเนิด แต่ความบริสุทธิ์เกิดจากการปฏิบัติชอบของตนนั่นเอง
สมณะสอนให้ชำระสิ่งไม่บริสุทธิ์ด้วยสิ่งบริสุทธิ์ สอนให้ทำลายสถานะชาติกำเนิดด้วยวิธีปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ
แต่พราหมณ์สอนตรงกันข้าม

^๘ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๕๕/๑๑๙.

^๙ วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๕๔/๔๐๘.

^{๑๐} ส.น. (ไทย) ๑๖/๖๕/๑๒๘.

ความเป็นมาของสมณะไม่มีต่อเนื่องเหมือนความต่อเนื่องของพราหมณ์ ความเป็นมาของสมณะมีหลักฐานในเถรวาท (เท่านั้น) จึงเป็นเหตุให้พวกที่พยายามจะให้พระพุทธเจ้าเป็นพราหมณ์อื่นดูไม่ยอมรับ เพราะไม่ต้องการให้สมณะโดดเด่นยิ่งไปกว่าพราหมณ์

ศากยวงศ์ไม่เชื่อถือพราหมณ์

ศากยวงศ์ คือ วงศ์ศากยะ วงศ์ของชนเผ่าศากยะ พระสิทธัตถะถือกำเนิดในศากยวงศ์จึงได้ชื่อตามวงศ์ว่า ศากยมนี หรือ สักยมนี คือ มุนีของศากยะ สมัยพุทธกาลศากยวงศ์ตั้งอยู่ในเขตแคว้นโกศล เมื่อพระสิทธัตถะบรรพชาไม่นานทรงไปบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบเรื่องที่พระสิทธัตถะบรรพชาก่อนหน้านั้น จึงไปสอบถาม พระสิทธัตถะทรงตอบว่า “มีชนบทแห่งหนึ่งตั้งอยู่ในแคว้นโกศล ตรงด้านข้างหิมวันตประเทศ เป็นเมืองที่มั่งคั่ง ประชาชนขยันขันแข็ง อาตมภาพมีนามตามโคตรว่าอาทิตย มีนามตามชาติกำเนิดว่าศากยะ”^{๑๑} บอกภูมิหลังพระสิทธัตถะว่าเกิดในศากยวงศ์ศากยะ (กับโกลิยะ) อยู่ในสักกชนบท แถบเขาหิมาลัย ศากยะเลือกหัวหน้าขึ้นปกครอง สุทโธทนะพุทธบิดา ภัททิยะเพื่อนของอนรุทธะ มหานามะพี่ชายของอนรุทธะเคยได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าของศากยะ เพราะเหตุที่ไม่ใช่แคว้นใหญ่โตพวกศากยะจึงต้องอาศัยกำลังของมหาอำนาจอย่างแคว้นโกศล คอยคุ้มครองสนับสนุน ศากยะอยู่ที่นั่นนานเท่าไรหรือว่าอยู่มาตั้งแต่รุ่นไหนไม่ปรากฏ ศากยะเป็นคนแถบนั้นแต่เดิมหรือย้ายจากที่อื่นมาอยู่ก็ไม่ปรากฏ ครั้งพุทธกาลศากยะอิงกับกลุ่มมหาอำนาจ คงเพราะนิสัยที่ไม่เหมือนใครของศากยะ จึงต้องเลือกหัวหน้าปกครองกันเอง

ศากยะไม่ใช่ชนบทเล็ก ในบาสิระบุเมือง หมู่บ้าน นิคม นครของศากยะ มี จาตุมา (จาตุมสูตร) เมทพุปะ (ธัมมเจติยสูตร) โขมพุสสะ (โขมพุสสุต) สามคามะ (สามคามสูตร) เทวทหะ (เทวทหสูตร) ศีลาวดี (สัมพหุลสูตร) อุพุมปะ (อรรถกถาธรรมบท เรื่องวิจุฑา) กบิลพัสดุ (มหานามสูตร) โทณวัตถุ (อรรถกถาอังคุตตรนิกาย เรื่อง พระอัญญาโกณฑัญญะ) ส่วนเทวทหะอยู่ในเขตของศากยะ มีนิคมหลายแห่ง ได้แก่ หลีททวสนะ (กุกกุรวตติกสูตร) ปัชชนละ (สุปปวาสาสูตร) สาปุคะ (สาปุคียสูตร) อุตตระ (ปาฏลียสูตร) กักกรปัตตะ (ทีฆชาณสูตร) พยัคฆปัชชะ (อรรถกถาอังคุตตรนิกาย สาปุคียสูตรตวันณนา) แม่น้ำโรहिณีเป็นเขตกั้นระหว่างศากยะกับโกลิยะ ศากยะและโกลิยะเป็นเพื่อนบ้านใกล้ชิด ที่ได้ชื่อว่าศากยะ เพราะมีความสามารถ ที่ได้ชื่อว่าโกลิยะ เพราะนำไม้กระเบามาสร้างเมือง ความมั่งคั่งของศากยะและโกลิยะไม่ต่างกันมาก ศากยะยอมรับอำนาจแคว้นโกศล โกลิยะก็คงเช่นเดียวกัน

แคว้นโกศลเป็นแคว้นใหญ่ แคว้นมั่งคั่ง มีความสำคัญสมัยพุทธกาล โกศลเป็นหนึ่งในมหาชนบท (๑๖ แคว้น) มหาโควินทสูตร^{๑๒} ระบุ ๗ แคว้นก่อนพุทธกาล (กาลิงคะ, อัสสกะ, อวันตี, โสวีระ, วิเทหะ,

^{๑๑} พ.ศ. (ไทย) ๒๕/๔๒๕-๖/๕๕๗.

^{๑๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๐๔ /๑๕๗.

อังคะ, กาสี) ไม่มีชื่อแคว้นโกศล ผู้นำแคว้นโกศลในบาลี เช่น อังคะ, สัพพมิตต์, ทีฆิติ, ทีฆาวุ, มหาโกศล, ปเสนทิโกศล ในสมัยพุทธกาลสาวัตถีเป็นเมืองหลวง มีครอบครัว ๑๕๗,๐๐๐ ครอบครัว ประชากร ๗๐ ล้าน (สาวตถิย สัตตชนโกฏิโย) รวมทั้งแคว้นประชากร ๑๘๐ ล้าน (อฏฐารสโกฏิมนุสสา) สาวัตถีเป็นเมืองใหญ่หนึ่งใน ๖ เมือง (จัมปา, ราชคฤห์, สาวัตถี, สาเกต, โกสัมพี, เวสาลี) เรื่องที่เกี่ยวกับแคว้นโกศลในพระไตรปิฎก เช่นพราหมณ์ที่มีชื่อเสียงหลายคนอยู่ในแคว้นโกศล เสนาบดี อำมาตย์ หมูบ้าน นิคม นคร บทบาทของพระเจ้าปเสนทิ เสด็จในโกศลสังยุต^{๑๓} แคว้นโกศลปัจจุบัน คือ สาเหฐ-มเหฐ (Saheth-Maheth) ตั้งอยู่เขต Bahraich และ Gonda ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของลัคเนา อุตฺตรประเทศ อินเดีย

พระพุทธเจ้าประทับจำพรรษาที่เชตวันมหาวิหาร ๒๕ พรรษา คำสอนที่รวบรวมใน ๔ นิกาย มี ๘๗๑ พระสูตร ตรัสในเมืองสาวัตถี ๘๔๔ พระสูตร ตรัสในเชตวัน ๒๓ พระสูตร ตรัสในบุพพาราม ๔ พระสูตร ตรัสที่อื่นเช่นในป่า ๔ พระสูตร แยกไว้ในทีฆนิกาย ๖ พระสูตร ในมัชฌิมนิกาย ๗๕ พระสูตร ในสังยุตตนิกาย ๗๓๖ พระสูตร ในอังคุตตรนิกาย ๕๔ พระสูตร ชาตก ๕๔๗ เรื่อง ชาตกที่ตรัสในเมืองสาวัตถี ๔๑๖ ชาตก

ศากยอยู่แถบเชิงหิมาลัยทิศตะวันออกแคว้นโกศล พระเจ้าปเสนทิโกศล และพระพุทธเจ้าทรงเป็นกษัตริย์ ทรงเป็นชาวโกศล ทรงมีชนมายุ ๘๐ ปี พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเป็นกษัตริย์ นับถือพราหมณ์ทำยัญพิธี พระพุทธเจ้าเป็นนักรบ (กษัตริย์) ศากยะ พระเจ้าปเสนทิโกศลร่ำเรียนวิชาที่ตักกสิลา เมืองศุณย การศึกษาของพราหมณ์ พระพุทธเจ้า (สมัยเป็นพระสิริธัตถะ) ไม่ได้เรียนกับพราหมณ์ เรียนกับวิศวามิตร ที่เมืองกบิลพัสดุ์

อัมพฤษฐสูตร^{๑๔} ทีฆนิกาย เล่าต้นวงศ์ของศากยะ คือ โอกกาการาช เมื่อครั้งที่อัมพฤษฐะไปรายงานแก่พราหมณ์โปกขรสาติ อัมพฤษฐะเคยไปที่เมืองกบิลพัสดุ์ แต่พวกศากยะไม่ต้อนรับ เขายังแค้นเคืองเมื่อสบโอกาสจึงไปว่ากล่าวรุกรานศากยะ แล้วมารายงานว่า “พวกศากยะ ดุร้าย (จณฺหา) หยาบช้ำ (ผรุสา) วู่วาม (ลหุสา) พุดพล่าม (รภสา) เป็นเจ้าบ้าน (อิพฺภา) ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่ยกย่อง ไม่บูชาพราหมณ์” ที่ดุร้าย เพราะความโกรธถือตัว ที่หยาบช้ำ เพราะแข็งกร้าว วู่วาม ใจเบา หุนหัน ผลุนผลัน ยินดียินร้ายกับสิ่งเล็กน้อย เลื่อนลอยตามอารมณ์ในเรื่องเล็กน้อย เหมือนกะโหลกน้ำเต้าลอยตามน้ำ พุดพล่าม เมื่อศากยะอ้าปากพูด คนอื่นไม่มีโอกาสพูด

อัมพฤษฐะกล่าวรายงานเพราะเคืองแค้น แต่สะท้อนนิสัยพวกศากยะ ซึ่งตรงกับในบาลี ดุร้าย เพราะถือตัวมาก หยาบช้ำ วู่วาม ศากยะนิสัยดุร้าย (un-Aryan) ไปรยาพิชในแม่น้ำโรหิณีทำลายพวกโกลิยะ เป็นเจ้าบ้านเจ้าถิ่น ศากยะปกครองกันเองในสักกชนบท เชิงหิมาลัยเหนือแคว้นโกศล แม้ยอมรับ

^{๑๓} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๑๒-๑๓๖/๑๒๗-๑๓๔.

^{๑๔} ที.ส. (ไทย) ๙/๒๖๔/๙๐-๙๑.

อำนาจฝ่ายโกศลแต่เลือกหัวหน้าปกครองเอง ไม่ยอมรับคนต่างสายเลือดแม้จะมีอำนาจว่า ดังคราวที่พระเจ้าปเสนทิโกศลส่งทูตไปขอขัตติยนารีของศากยะ พวกศากยะไม่ยอมยกนารีให้แก่คนต่างสายเลือด “พวกเราอยู่ในอำนาจปกครองของพระเจ้าโกศล (โกศลธัญญ์ อาณาปวตติภูฐาน เวสสม)” เหตุที่ไม่ยอมรับ เพราะพระเจ้าปเสนทินับถือพราหมณ์ทั้งไม่ใช่พวกของศากยะ ไม่เคารพนับถือ ไม่ต้อนรับพราหมณ์ อัมพัฏฐะศิษย์พราหมณ์อยู่ในเมืองสวตถิที่มีผู้นำเป็นพราหมณ์ แต่ศากยะไม่เห็นพราหมณ์มีความสำคัญ พระพุทธเจ้าทรงดำหนิการกระทำของพวกศากยะ ทั้งโปรยยาพิษลงแม่น้ำและให้ลูกทาสี

จุดเด่นของศากยะ คือ รักษาคำสัญญา รักษาคำสัตย์ (สัจจปฏิญญา)^{๑๕} เมื่อคราวที่วิฑูทกะเข้าทำลายศากยะ สั่งให้ฆ่าศากยะทุกคนเว้นเพียงเจ้ามหานามะ พวกศากยะแม้จะถูกฆ่าก็ไม่พูดปด คราวหนึ่งพระพุทธเจ้าตรัสโทษการกล่าวเท็จกับพระราหุล ทรงสอนด้วยการสาธิต ล้างพระบาทเหลือน้ำไว้หน่อยหนึ่งในภาชนะน้ำ ทรงเปรียบว่าผู้ใดมีความละเอียดในการพูดปดทั้ง ๆ รู้ ความเป็นสมณะของผู้นั้น ย่อมเป็นของน้อยเหมือนน้ำที่มีอยู่ในภาชนะน้ำ ทรงเห็นว่าที่เหลือน้ำอยู่ทั้ง ตรัสเปรียบว่าผู้ใดไม่มีความละเอียดในการพูดปดทั้ง ๆ รู้ ความเป็นสมณะของผู้นั้น ชื่อว่าเป็นอันทั้งเสียแล้ว ทรงว่าภาชนะน้ำ ตรัสเปรียบว่าผู้ใดไม่มีความละเอียดในการพูดปดทั้ง ๆ รู้ ความเป็นสมณะของผู้นั้น ชื่อว่าเป็นอันคว่ำ (หมดสิ้น)^{๑๖} ความหมาย ก็คือ ผู้ไม่มีความละเอียดในการพูดปดทั้ง ๆ รู้ สามารถทำความชั่วได้ทุกชนิด ลงว่าถ้าเริ่มพูดปดเมื่อใด ก็ต้องโกหกต่อไปเรื่อย ไม่สิ้นสุด คนพูดปดทำความชั่วได้ทุกชนิด การรักษาคำสัตย์ ไม่กล่าวเท็จจึงเป็นจุดเริ่มในพระพุทธศาสนา

อัมพัฏฐสูตรเล่าสถานะของนักรบว่า แม้อยู่ในสถานะตกต่ำเพียงใด ก็ดีกว่าพราหมณ์ “นักรบที่ถูกนักรบด้วยกันให้โกนหัว มอมด้วยขี้เถาแล้วขับไล่จากแว่นแคว้นหรือไล่จากเมือง ชื่อว่าเป็นผู้ตกต่ำอย่างยิ่ง นักรบเมื่อตกต่ำขนาดนี้ ก็ยังดีกว่าพราหมณ์”

ถ้าศากยะไม่ใช่พราหมณ์ ทำไมมีบทบาทพราหมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น เล่าเมื่อตอนที่พระสิทธัตถะเกิดได้ ๕ วัน เชิญพราหมณ์ให้ทำนายลักษณะ หรือต่อมา หลังตรัสรู้ไม่นาน สหัมบดีพรหมที่พราหมณ์เคารพนับถือเข้าไปเชิญให้แสดงธรรม (ยุคนั้นคนนับถือพระพรหม) เรื่องนี้ ต้องยกย่องคนแต่งอันเป็นเหตุให้พุทธศาสนามีฐานที่ตั้ง ถ้าไม่อ้างไม่คล้อยตาม คำสอนคงไม่มาถึงอนุชน การเผยแพร่ความเชื่อไม่ว่าที่ไหนหรือในสังคมใด ถ้าหวังความมั่นคงให้มีที่ตั้ง ให้สังคมกล่าวถึง ให้ชาวบ้านจดจำเล่าขาน จะต้องรับเอาลัทธิประเพณีในท้องถิ่น ไม่เช่นนั้นไม่อาจติดตั้งได้ แต่เรื่องนี้เหมือนดาบสองคม บางทีกลับเพิ่มความหลงผิดถ้าแยกไม่เป็น รู้ตามในหนังสือแต่ไม่รู้ภูมิหลังที่ไปที่มา

^{๑๕} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๓๐/๑๗๐.

^{๑๖} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๐๗/๑๑๗.

อีกพระสูตรหนึ่ง คือ อัคคัญสูตร^{๑๓} สะท้อนสังคมสมัยพุทธกาล พราหมณ์เหยียดหยามสมณะ ยกย่องตนให้เป็นวรรณะประเสริฐที่สุด วรรณะอื่นเลว วรรณะที่ขาวคือพราหมณ์ วรรณะอื่นดำ พราหมณ์เท่านั้นที่บริสุทธิ์ ผู้ไม่ใช่พราหมณ์ไม่บริสุทธิ์ พราหมณ์เป็นบุตร เป็นโอรส เกิดจากโอฐของ พระพรหม เกิดจากพระพรหม พระพรหมสร้างพราหมณ์ให้เป็นทายาทพระพรหม วรรณะที่เลวทรามคือ สมณะศีระะโหล้น ซึ่งพราหมณ์มองว่าเป็นคนรับใช้ เป็นคนวรรณะต่ำ เป็นเผ่าของมาร เกิดจากบาปของ พระพรหม

พราหมณ์รังเกียจคนศีระะโหล้น มองว่าคนศีระะโหล้นเป็นผู้รับใช้ (เจ้าหมานามศากยะมีทาสีศีระะโหล้น ชื่อ นาคมุนทา) ครั้งหนึ่ง สุนทริกพราหมณ์บูชาไฟที่ฝั่งแม่น้ำสุนทริกา เสร็จแล้วลุกขึ้นเหยียบบรรยากาศไปรอบ ๆ พรางคิดว่าใครควรบริโภคน้ำที่เหลือจากบูชา เห็นพระพุทธรูปเจ้าคุณพระวรกายตลอดพระเศียรนั่งอยู่ที่ โคนไม้ จึงถือข้าวเหลือ พร้อมคนโทน้ำตรงเข้าไป พระพุทธรูปเจ้าเปิดผ้าคลุมพระเศียรเพราะได้ยินเสียง พราหมณ์เห็นพระองค์ศีระะโหล้น แต่ผิวน้ำเข้าไปถามว่า “ท่านเชื่อชาติอะไร (กัซจโง)” ทรงตอบว่า “อย่าถามเชื่อชาติ จงถามความประพฤติ”^{๑๔} พราหมณ์ถามเพราะกลัวว่าสิ่งที่ให้คนศีระะโหล้นจะไม่ได้ อานิสงส์ คำตอบนี้มีนัยลุ่มลึก ผู้ถามและผู้ตอบเสมือนผู้แทนพราหมณ์กับนักรบ

ศากยวงศ์ และ โกลิยวงศ์

ศากยวงศ์เป็นวงศ์ฝ่ายพุทธบิดา โกลิยวงศ์เป็นวงศ์ฝ่ายพุทธมารดา สองวงศ์เป็นเพื่อนบ้าน ตั้งอยู่ในชนบทเชิงเขาหิมาลัย

ความสัมพันธ์ : ศากยวงศ์กับโกลิยวงศ์ทำอวาทะและวิวาทะสืบวงศ์ไม่ขาดสายจนถึงพุทธกาล ที่สมรสด้วยกันเองก็เพราะไม่ต้องการให้สถานะชาติกำเนิดปนกับชนต่างเผ่า ตี. ดี. โกสัมพี (๑๘๗๖ – ๑๙๔๗) มองว่า ประเพณีสมรสด้วยกันเองไม่ใช่ประเพณีอารยันในอินเดีย มตินี้แย้งอรรถกถาและพวกที่พยายาม จะให้พระสิริธัตถะเป็นเครือญาติเดียวกับพวกอารยันเร่ร่อน

อรรถกถาเล่าว่าพระนามของพุทธบิดา คือ สุทโธณะ แปลว่า ข้าวสะอาด พระนามของพุทธมารดา คือ มายา ที่มาของชื่อมาจาก “มา” (อย่า) และ “ยาหิ” (จงไป) รวมคำแรกเข้าด้วยกันเป็นมายา เป็นคำที่ พวกโกลิยะห้ามนางไปอยู่กับพวกศากยะ เพราะถือตัวว่ามีชาติตระกูล รูปและทรัพย์สมบัติเสมอเหมือนกัน ที่มาของชื่อชวนให้คิดไปถึงความสัมพันธ์ของสองตระกูล ต่างฝ่ายต่างถือตัว สิ่งนี้จะเป็นเหตุทำให้ พระสิริธัตถะยึดมั่นว่าเป็นทางมาแห่งธูติ จนต้องออกไปแสวงหาว่าอะไรเป็นกุศล หรือไม่

อาชีพ : ศากยะมีด้วยกันหลายพวก บางพวกยึดอาชีพทำลูกธนู แต่ส่วนใหญ่ทำนาข้าว จากชื่อศากยะ สุทโธณะ สุกโกโธณะ โธโตโธณะ ขนิโตโธณะ และ อมิโตโธณะ ทำยาคามีคำโธณะ ที่แปลว่า ข้าว แสดงว่า

^{๑๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๔/๘๔.

^{๑๔} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๙๕/๒๗๖, ชุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๔๖๗/๖๐๖.

ศากยะเกี่ยวข้องกับข้าว ศากยะกับโกลิยะขัดแย้งกันเคยแย่งน้ำทำนาข้าว เจ้ามหานามะเคยเล่าวิธีทำนาให้น้องชาย คือ อนุรุทธะ ฟัง

บุขางู : มหานามะของพระสิทธัตถะได้ทาสีชื่อนาคมณฑา เป็นภรรยา นาคมณฑา แปลว่า ผู้มีศีระะโล้น นัถีอู (นาคะ=งู, มณฑา =ศีระะโล้น) ทำให้ทราบวาศากยะบุขางู (นาค) โกลิยะก็บุขางู ตอนขอแบ่งพระอัฐิธาตุ พวกโกลิยะขอพระอัฐิธาตุไปเก็บไว้ที่รามคาม (รามคาม นาคราชา มเหติ) ดี. ดี. โกสัมพี กล่าวว่า ปัจจุบันปรากฏร่องรอยบุขาสถูปุงูที่รามคาม

คำบรรยายบทบาทพระพุทธเจ้า

พระโคตมพุทธเจ้าปรินิพพานได้ ๓๐๐ ปี พวกภิกษุเวตุลละกะเชื่อว่าพระพุทธเจ้าไม่มีตัวตนอยู่จริงในโลกมนุษย์ ที่เห็นนั้นเป็นพุทธเนรมิต องค์จริงสถิตอยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิต^{๑๙} ผ่านไปอีก ๒๐๐ ปี พระเจ้ามิลินท์ถามพระนาคเสนว่าใครเคยเห็นพระพุทธเจ้าบ้าง ท่านตอบว่าไม่มีใครเคยเห็น พระเจ้ามิลินท์ตรัสว่าถ้าเช่นนั้นพระพุทธเจ้าไม่มีจริง^{๒๐} สมัยพระเจ้าอโศกพระองค์รับสั่งพญานาคให้เนรมิตรูปเปรียบของพระพุทธเจ้า จนเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๙ (ค.ศ. ๑๘๘๖) ที่ประเทศฝรั่งเศส นักวิชาการศาสนาเสนอว่าพระพุทธเจ้าอาจไม่มีตัวจริง พุทธประวัติอาจจะเป็นนิทาน เฮอริแมน โอลเดนเบิร์ก จึงเขียนหนังสือ แปลเป็นภาคอังกฤษ คือ Buddha His Life, His Doctrine, His Order ยืนยันความเป็นมาและบทบาทของพุทธะว่ามีจริงในประวัติศาสตร์อินเดีย

ในการศึกษาพุทธประวัติ โดยทั่วไปนิยมแบ่งออก ๒ ช่วง ช่วงแรกสมัยที่เป็นพระสิทธัตถะครองเรือนในโลกียวิสัย อยู่ในโลกียชาติ ช่วงต่อมาเป็นบรรพชิต ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากระทั่งดับขันธปรินิพพาน ช่วงที่เป็นบรรพชิตได้พัฒนาพระองค์จนเป็นเทวดาในหมู่มนุษย์ เป็นเทพในหมู่มนุษย์ ช่วงนี้เป็นอริยชาติ คำบรรยายบทบาทพระองค์ มีทั้งบรรยายว่าเป็นมนุษย์และเป็นเทพ

ความเป็นมนุษย์ : ชีวิตในโลกียชาติ ช่วงยังไม่ได้อบรม ยังไม่เป็นพุทธะ ความเป็นมนุษย์แม้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ก็ยังเป็นมนุษย์ เหมือนมนุษย์ทั้งหลาย ประสบปัญหาทางกายภาพเหมือนมนุษย์ทั่วไป เช่น ปวดหลัง ปวดท้อง ปวดศีรษะ ลมในท้อง ขับถ่าย ห้อพระโลหิต หน้าที่และบทบาทของพระองค์เหมือนช่างศึกในสงคราม ต้องคอยระวังอาวุธที่มาจากทิศานุทิศ ขณะเดียวกันก็สั่งสอนตักเตือนผู้คนให้มีสติ ให้มีหิริ ให้เป็นสัมมาทสิฐิ ในความเป็นมนุษย์ของพระองค์มีตัวอย่างจากคราวจาริกไปแคว้นมัลละที่หมู่บ้านถุณะ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นพราหมณ์ พอรู้ว่าพระองค์จะมา หวังแกล้งไม่ให้พระองค์มีน้ำดื่ม จึงใช้หญ้าใช้แกลบถมใส่บ่อเต็มจนล้นปากบ่อ^{๒๑} บางครั้งพระองค์ช่วยแก้ปัญหาชาวบ้าน ดังเล่าว่า

^{๑๙} อภิ.ปญจ.อ. (ไทย) ๘๐๒-๘๐๓/๒๙๗.

^{๒๐} มิลินท. หน้า ๗๘.

^{๒๑} ขุ.อ. (ไทย) ๒๕/๖๙/๓๑๗.

ชาย ๔ คนมีคุณสมบัติต่างกัน ไปหลงรักลูกสาวพราหมณ์ จึงไปสู้ขอกับผู้เป็นบิดา พราหมณ์ที่เป็นบิดาไม่รู้จะยกลูกสาวให้ใครจึงไปถามพระพุทธเจ้า^{๒๒} บทบาทความเป็นมนุษย์ บรรยายถึงพระองค์ว่ามีพระเนตรดำสนิท (อภินิเสนโต) พระเนตรแจ่มใสดุจตาลูกโค (โคปขุโม) มีสีผิวดุจเงิน (ชาตรูป นาม สตถุณโณ)^{๒๓} (บ้างก็ว่า สีผิวดุจทอง : สุวณฺณโณ) เป็นธรรมราชา ไม่ประดับตกแต่ง เช่นไม่ใช้ต่างหู ไม่สวมกำไลมือ กำไลเท้า ไม่ใส่มงกุฎ เหมือนผู้นำคนอื่นที่นิยมประดับกัน ในสมัยนั้น

ความเป็นเทพ : พระองค์มีสถานะเป็นเทพ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๖๐๐ ยุคที่บรรดาลัทธิแข่งขันอวดกัน หาวิธีสร้างแรงจูงใจมวลชน อิทธิปาฏิหาริย์ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องอวดแข่งกัน แข่งขันกันว่า ศาสดาใครจะเหนือชั้นหรือเก่งกว่ากัน อิทธิปาฏิหาริย์เป็นเครื่องมือที่ทำให้สังคมเลื่องลือกล่าวถึง สถานะความเป็นเทพ เล่าเรื่องตั้งแต่ก่อนจะมายังโลกมนุษย์ มาจากสวรรค์ภพดุสิต เลือกลงสถานที่เกิด ขณะเกิดมีเหตุการณ์แปลกพิสดารชนิดที่ไม่มีใครเสมอเหมือน ต่อมาเป็นบรรพชิตกระทั่งวันถวายพระเพลิง มีเรื่องอัศจรรย์ให้สังคมโจษขานกล่าวได้ไม่จบสิ้น เพราะว่าพระโพธิสัตว์เป็นดุจเทพ (โพธิสโต เทโว วีย)^{๒๔} เมื่อมอบความเป็นเทพให้พระองค์ จึงบรรยายคุณสมบัติให้เหมือนกับคุณสมบัติของเทพ เช่น ประสูติแล้วพูดได้ทันที (ชาติที่เกิดมาพูดทันที คือ มโหสถ เวสสันดร ชาติสุดท้าย) ความเป็นเทพเลื่องลือไปไม่สิ้นสุด ยุคที่คนชอบฟังนิทาน เรื่องเล่าจัดลำดับเหตุการณ์ให้จำเรื่องได้แม่น คนจึงชอบฟังนิทาน

ผู้รู้ให้ข้อคิดเหตุการณ์ตอนประสูติ ไว่น่าสนใจ ดังนี้

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) กล่าวว่า เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะประสูติ มีเหตุการณ์ที่เป็นสัญลักษณ์ว่าได้เสด็จย่างพระบาทไป ๗ ก้าว ทรงเปล่งอาสภิวาจา ว่า “เราเป็นผู้เลิศแห่งโลก เราเป็นผู้ประเสริฐแห่งโลก เราคือผู้เป็นใหญ่แห่งโลก” พระดำรัสนี้ ถ้าไม่สังเกตให้ดีจะเข้าใจผิด ว่าทำไมเจ้าชายสิทธัตถะมาอวดตัวว่ายิ่งใหญ่ แต่พึงทราบว่ นี่คือการประกาศอิสรภาพของมนุษย์

เสถียร โกเศศ กล่าวถึงความอัศจรรย์ตอนประสูติของฝ่ายมหายาน ว่า เรื่องผู้วิเศษ เวลาจะเกิดไม่ออกโดยธรรมดา มีกล่าวไว้ในคัมภีร์พระเวท เรื่องพระฤาษีชื่อวามเทพ พระฤาษีนั้นมีอานุภาพ ถึงจะพูดได้ก่อนเกิด คือ ขอร้องออกมาว่า “... อย่าให้ข้าออกทางนี้เลยเพราะมันลำบาก ให้ข้าออกไปทางสี่ข้างเถิด” นักปราชญ์สันนิษฐานกันว่า พระพุทธประวัติที่พระคัมภีร์กล่าวถึงการประสูติแห่งพระมหาบุรุษจากพระปรีศวแห่งพระมารดา คงนำความในพระเวทท่อนนี้ไปสวมพระพุทธประวัติ เพื่อต้องการให้เป็นผู้วิเศษบ้าง แต่พระพุทธประวัตินี้มีในฝ่ายคัมภีร์อุตตฺตนิกาย เพราะฉะนั้น พวกเราผู้ทักขิณิกาย จึงทราบเรื่องกันไปคนละอย่าง

^{๒๒} พ.ช.อ. (ไทย) ๓/๒๐๐/๑๓๗.

^{๒๓} วิมพา. (ไทย) ๒/๕๘๔/๖๐.

^{๒๔} พ.ช.อ. (ไทย) ๑/๘๘.

เรื่องราวผู้วิเศษมักต่างจากสามัญชน ผู้วิเศษบางคนเกิดจากขาอ่อนมารดา บางคนเกิดจากแขนมารดา บางคนเกิดจากกระหม่อมมารดา บางคนเกิดจากรักแร้มารดา

ก่อนอธิษฐานเพศเป็นบรรพชิต พระสิทธัตถะใช้พระขรรค์ตัดพระเกสาเหลือสั้น ๒ องคุลี แล้วไม่ตัดอีกเลย เวียนเป็นทักษิณจนถึงวันปริณิพพาน ยกย่องพระองค์ให้เป็นเทพ เพราะว่าเทพไม่ตัดผมไม่โกนหนวด (เทวานัม ปน เกสมสฺสกุณณกมมํ นาม นตฺถิ) ถามว่า ถ้าตัดพระเกสาอีกใครจะเป็นคนตัดผม (กัลบก) เถรวาทไม่มีคำตอบเรื่องนี้ มหายานระบุว่าพระอุบาลีเถระผู้เคยเป็นกัลบกของศาकยะ บวชแล้วไปเป็นกัลบกประจำพระองค์ เถรวาทเน้นบทบาทพระอุบาลีผู้เด่นเป็นเอกทิศคະทางวินัย ไม่มีอะไรเกี่ยวกับหน้าที่ของกัลบก (นิทานชาดกเล่าว่าผู้นำในอดีตเมื่อไปเป็นดาบส ผู้บวชตามมักเป็นผู้เคยรับใช้ใกล้ชิด ที่ได้รับความไว้วางใจที่สุดนั่น คือ กัลบก)

อีกเรื่องหนึ่ง คือ เทวทูต คือ ทูตดุจเทพ (เทวา วีย ทูตา) ทูตแสงสว่าง สื่อทางปัญญา เทวทูตเป็นนิมิต เป็นสัญลักษณ์ทำให้พระสิทธัตถะเห็นก่อนบรรพชา สื่อที่ทำให้เกิดปัญญา มี คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และบรรพชิต (สมณะ) เทวทูตมีอยู่ทุกที่ ยกเว้นบรรพชิต มีเฉพาะในวัฒนธรรมฮาร์ปลา สมัยต่อมาเมื่อมีอริยวงศ์ สิ่งที่อริยวงศ์ปฏิเสธอันดับแรกคือ วรรณะ “วรรณะ ๔ เหล่านี้คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ออกจากเรือนมาบวชในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละชื่อและโคตรเดิม รวมเรียกว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตร” คำว่า สมณะศากยบุตร หากจะแปลว่าบุตรศากยะที่เป็นสมณะ แปลเท่านี้มองว่ายังไม่ครอบคลุม ควรโยงถึงพระพุทธเจ้าในกาลก่อนด้วย จึงขอแปลว่า “บุตรของศากยะผู้สืบทอดลัทธิสมณะ” การที่อริยวงศ์ปฏิเสธวรรณะ มองว่าสัมพันธ์กับบรรพชาของพระสิทธัตถะ เพราะว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายไม่ตระหนัวรรณะ (สมพุทธานุจ วณณมจฺเณรํ นาม นตฺถิ)^{๒๕} ที่สอนกันมาว่าพระสิทธัตถะบรรพชาเพราะเห็นเทวทูต เรื่องนี้จำง่ายไม่ซับซ้อน แยกย่อยกว่าสอนว่าบรรพชาเพราะปฏิเสธวรรณะ

มองไกลอดีตในวรรณคดีนักวิชาการ

ผู้ศึกษาสถานะชาติกำเนิดของพระสิทธัตถะ มีทั้งคนอินเดียและคนยุโรป ส่วนในประเทศไทย พล. ต. เกษ ติลวรรณะ เป็นผู้หนึ่งที่ศึกษาเรื่องนี้ ท่านอ้างคำของพุทธทาสภิกขุที่กล่าวว่า “บรรพบุรุษของพระพุทธเจ้าและพระญาติวงศ์เป็นชนเผ่ามโกลที่อพยพจากไซบีเรีย ข้ามภูเขาหิมาลัยเข้ามาตั้งบ้านเมืองอยู่เชิงเขาหิมาลัย คนพื้นเมืองซึ่งเป็นคนผิวดำเห็นชนเผ่ามโกลผิวเหลืองงดงาม ถามว่ามาจากไหน ก็ชี้มือไปทางภูเขาหิมาลัยที่มีหิมะปกคลุมยอดอยู่ทั้งปี คนพื้นเมืองก็นึกว่าคงเป็นเทวดาลงมาจากเขาไกรลาสที่พระศิวะ (อิศวร) พระเจ้าของคนพื้นเมืองสิงสถิตอยู่ ก็พากันมาฟังพระบรมโพธิสมภารอยู่ในเมืองของ

^{๒๕} ส.นิ.อ. (ไทย) ๒/๑๕๔/๒๐๓.

ชนเผ่าม้งโกล จึงมีพิธีแรกนาขวัญเป็นการสาธิตตัวอย่างการปลูกข้าวให้ราษฎรดู เพื่อการเศรษฐกิจของครอบครัวและบ้านเมือง วงศ์ศากยะจึงเรียกได้ว่าเป็นวงศ์แห่งชานา” กล่าวอีกว่า “ชนเผ่าม้งโกลเป็นนักเร่ร่อน(Nomads) ชี้นำผาความหนาวในไซบีเรีย เทียบรบบพุ่งไปจนถึงยุโรปและเคยยึดครองจีนอยู่ระยะหนึ่ง ชนเผ่าม้งโกลจึงถือว่าทุกคนเป็นเพื่อร่วมรบบร่วมเป็นร่วมตายด้วยกัน เมื่อมาอยู่ในชมพูทวีปได้พบคำสอนของพราหมณ์แบ่งชั้นวรรณะก็ไม่เห็นด้วย และที่พราหมณ์สอนว่า มีพระเจ้าต้องเกรงกลัวพระเจ้านั้น ยังไม่เห็นด้วยใหญ่ เพราะชนเผ่าม้งโกลไปรบมาค่อนโลก ที่ชนะศึกหรือแพ้เขาก็ด้วยกำลังฝีมือและสติปัญญาของตน ไม่เห็นจะไปเกี่ยวข้องกับพระเจ้าตรงไหน”.....คราวนี้เรามาพิจารณาดูว่าใครหนอเขียนตำราให้เราเรียนกัน..สำหรับปัญญาชนชาวอินเดียปัจจุบันนั้นเขารู้ประวัติศาสตร์ชาติเขาดี เขาจึงรู้ว่าพระพุทธเจ้าเป็นชนเผ่าม้งโกล แต่ไม่ใช่ฐานะของเขาที่จะพูด...”^{๒๖}

คนตะวันตกและคนอินเดีย ที่มองว่าพระสิทธัตถะเป็นมองโกลอยด์ เช่น

เบนจามิน วอลท์เกอร์ “ในอินเดีย อารยันเข้ามาสลับกับพวกกิริตตะหรือมองโกล ที่มีหลายเผ่า ได้แก่ อาภิระ อัมภัสฐะ คันถาระ อิกษวาทุ กัมโพชะ ปิศาจะ ปันธระ ศากยะ ศิพี อสินระ วัชชี และ เยวเธระ สุธโตะนะพุทธบิดาเป็นนักเร่ร่อนมองโกล มายาเทวีพุทธมารดาเป็นเจ้าหญิงของลิจฉวี”

วินเซน เอ. สมิธ “โคตมพุทธะมีเชื้อชาติมองโกล มหาวีระของเซน เป็นมองโกลชาวเขา”

ร็อบคิลล์ “ศากยะ ๓ กลุ่มใหญ่ ได้แก่ มหาศากยะกบิลพัสดุ์ ศากยะลิจฉวี และศากยะชาวเขา”

โซมา โครซี “ศากยะเข้าไปอยู่ที่อินเดียทางตะวันตก (แคว้นสินธุ)”

สุนิติ กุมาร ฉัตเตอร์จี “มองโกลอยด์มีถิ่นฐานในอินเดียเหนือและตะวันออกเมื่อ ๑๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาล (ก่อน พ. ศ. ๑๕๐๐) แยกออก ๒ สาย คือ (๑) ซิโน-ทิเบต (Sino-Tibeton) และ สยาม-จีน (Siamese-Chines) ยังแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆอีก มี ดาลัก ลิกซิม ภูฏาน อัสมัเหนือ นาคา พม่า คะฉิน ฉาน อาหม เป็นต้น ลิจฉวีเมืองเวสาลี และโกเลียะ (ศากยะ)แยกมาจากพวกซิโน-ทิเบต”

สวาบัน เค. บิสวาส “ศากยวงศ์เป็นตระกูลนักเร่ร่อน เรียกว่ากษัตริย์ หรือขัตติยะ เป็นกษัตริย์เหมือนกษัตริย์พราหมณ์ แต่หน้าที่ต่างกัน กษัตริย์ศากยวงศ์เป็นนักเร่ร่อน ทำนา ไม่บูชายัญ จัดอยู่ในกลุ่มโปรโต-มองโกลอยด์ (Proto-Mongoloid) ศากยะไม่ใช่คนเร่ร่อนแต่ว่าเป็นนักเร่ร่อนนักปกครอง มีอยู่แต่เดิม ส่วนกษัตริย์พราหมณ์ บูชายัญ สืบสายจากอารยันเร่ร่อน ตำนานศากยะสืบมาหลายชั่วอายุตั้งแต่ผู้ก่อตั้งคือโอกกาการาชจนถึงสุทธโตะนะ”

ลาล มณี โชครี กล่าวว่า คำที่ว่า พระพุทธเจ้าเป็นพราหมณ์ฮินดูนั้นไร้สาระ

^{๒๖} พลตรีเดช ตุลวรรณะ, *เรียนพุทธศาสนาอย่างปัญญาชน เล่ม ๗*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไทย. โอ. อี. มปป.), หน้า ๑๒๔, ๑๒๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า^{๒๗} “...อินเดียอาจจะถือว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาของคนต่างชาติ เขาเลยพยายามกำจัดอยู่เรื่อย พระพุทธเจ้าก็มีนักปราชญ์สันนิษฐานว่าเป็นเชื้อชาติมิงโกล คือแบบพวกเรานี้ ไม่ใช่เชื้อชาติอินเดียอย่างนั้น เพราะเกิดในถิ่นที่ปัจจุบันเรียกว่าเนปาล คนเนปาลก็รูปร่างหน้าตาเหมือนคนไทย เป็นมิงโกลเหมือนกัน พวกอินเดียเลยไม่ชอบ พระเจ้าอโศกเองก็เป็นเชื้อชาติมิงโกล ไม่ใช่เชื้อชาติอินเดีย อินเดียเลยไม่ชอบ เพราะฉะนั้น พระเจ้าอโศกแม้จะยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์แต่ถ้าฝรั่งไม่มาขุดค้นโบราณสถานแสดงหลักฐานให้ปรากฏแล้ว อินเดียไม่รู้จักเลย เขาลืมกันหมดเรียบร้อยแล้ว ... พระเจ้านิคมะหาราช ก็เป็นมิงโกลอีก ไม่ใช่ชาวอินเดียแท้”

สรุป

มีใจว่าด้วยเหตุที่คนไทยเป็นชนเผ่ามิงโกล จึงอยากจะให้พระสิทธัตถะเป็นชนเผ่ามิงโกลเหมือนคนไทย แต่เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์ ตลอดทั้งสิ่งแวดล้อม เช่น พระสิทธัตถะเกิดในวัฒนธรรมที่นับถือพระเวท อยู่แถบหิมาลัย ทิศเหนือแคว้นโกศล อันเป็นถิ่นของพราหมณ์ การบูชาและการบูชาอัฐิไม่ใช่ประเพณีของอารยันเร่ร่อน พวกอารยันเร่ร่อนไม่มีประเพณีสมรสกันเองแต่ศากยะสมรสด้วยกันเอง ศากยะปกครองเลือกผู้บริหารเหมือนลิจฉวี(สังฆกรรมบางอย่างดัดแปลงมาจากการทำหน้าที่ของพวกวัชชี) พระสิทธัตถะชำนาญศิลปวิทยาตามเผ่าพันธุ์ เช่นการยิงธนู ผู้สอนเป็นมุนี ครูประจำเผ่าของศากยะ พระสิทธัตถะไม่ได้ศึกษากับพราหมณ์ ที่ตักกศิลา พระสิทธัตถะผิวสีเงิน บูชาอัฐิของอุบารหบุคคล เก็บอัฐิไว้บูชา ประวัติของพระสิทธัตถะสมัยครองเรือนไม่ขัด ขัดเมื่อตั้งอริยวงศ์ กฎสำคัญในอริยวงศ์คือ ไม่มีวรรณะผู้พัฒนาตนแล้วในอริยวงศ์มีคุณสมบัติพิเศษต่างจากคนในวงศ์อื่น มีความประพฤติอย่างอารยัน (อริยะ) ครองเพศอย่างอารยัน มีทัศนคติอย่างอารยัน และรู้แจ้งแทงตลอดอย่างอารยัน เป้าหมายในอริยวงศ์มีในชีวิตนี้ ไม่มีความเชื่อหรือสิ่งที่พราหมณ์สอนเข้าครอบงำ จึงเกิดความรู้สึกว่าแท้จริงแล้วพระพุทธเจ้าคือใคร สอนสาวกให้ไปไหน หรือสอนให้มีชีวิตอยู่อย่างไรแน่

ยุคนั้นพราหมณ์มีอิทธิพลครอบคลุมทั่วอินเดีย พระพุทธเจ้าไม่เห็นด้วยกับหลักความเชื่อและการปฏิบัติหลายอย่างของพราหมณ์ ทรงคัดค้านโต้แย้งหักล้างคำสอนของพราหมณ์ ในสภาพแวดล้อมอย่างนั้น ต้องใช้คำที่ประชาชนพูดกัน จึงทำให้เกิดคำที่ใช้ตรงกับที่พราหมณ์ใช้ แต่มีความหมายแตกต่างกัน มีหลายคำเช่นคำว่ากรรม กรรมของพราหมณ์มีความหมายอย่างหนึ่ง กรรมของพระพุทธเจ้ามีความหมายอย่างหนึ่ง กรรมของศาสนาเซนมีความหมายอย่างหนึ่ง เป็นต้น

ปัจจุบันนี้ ในแดนพุทธภูมิมีพุทธสถานเป็นประจักษ์สายตาชาวโลก ยืนยันที่ประสูติ ที่ตรัสรู้ ที่ดับขันธ ผู้รู้ชาวอินเดียยอมรับว่าคำสอนพระพุทธองค์มิได้หายไปไหน ยังคงอยู่ในวัฒนธรรมอินเดีย

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), *คนไทยหลงทางหรือไร*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘), หน้า ๗๔.

ดังนั้น ถ้าหากใครมองว่าพระพุทธองค์ไม่ได้มีสถานะชาติกำเนิดอย่างที่เข้าใจกัน คงถูกโต้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ในที่นี้มองว่าหากศึกษาบทบาทพระองค์ที่มีต่อพราหมณ์ จะรู้ว่าสิ่งที่พระองค์สอนเป็นความจริงของโลก และชีวิต ที่ทุกคนต้องรู้และรับผิชอบ เป็นกฎธรรมชาติเกี่ยวกับชีวิตและครอบงำมนุษย์อยู่ตลอดเวลา เมื่อรู้ข้อเท็จจริงอย่างนี้ ก็จะไม่ทำให้สับสน แยกได้ว่าพุทธสอนอย่างไร พราหมณ์สอนอย่างไร เช่นสอนอย่างไร เพราะว่าสิ่งที่พระองค์สอนนั้นคือสมบัติของมนุษยชาติ

บรรณานุกรม

กรุณา กุศลาสัย เก็บความ แปล และเรียบเรียง จาก Brahmanism, Buddhism and Hinduism.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม่คำผาง, ๒๕๓๖.

พลตรีเดช ตุลาธรรมะ. **เรียนพุทธศาสนาอย่างปัญญาชน เล่ม ๑-๗**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสมัย, ม.ป.ป.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). **คนไทยหลงทางหรือไร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๓๙.

_____. **อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธรรม, ๒๕๕๘.

Chatterji, Suniti kumar Ed. **The Cultural Heritage of India**.^{5th}. Vol. I, Calcutta: The Ramakrishna Mission Institute of Culture, 1982.

Joshi, Lal Mani. **Discerning the Buddha**. New Delhi: Munshiram Manoharlal, 1983.

Kosambi, D. D. **An Introduction to the study of Indian History** 7th. Bombay: Lahooti Art Press, 1994.

Lal Mani Joshi. **Discerning the Buddha**. New Delhi: Munshiram Manoharlal, 1983.

Mahajan, V.D. **Ancient India** 19th. New Delhi: S. Chand & Company Ltd, 1997.

Malalasekere, G. P. **Pali Proper Names II V**. Delhi: Munshiram Manoharlal, Rapson, E.J. ed. **The Cambridge History of India Vol. I**. Delhi: S. Chand & CO., 1955.

Swapan k Biswan. **Buddhism the religion of Mohenjodaro & Harappa Cities**. Delhi: Richa Offset Press Shahara.

เทคโนโลยีกับการพัฒนาพระธรรมทูตไทยในสถานการณ์โควิด ๑๙

Technology and Thai Buddhist Missionary Development in Covid-19

พระมหาทองเก็บ ญาณพล*

Phramaha Thongkeb Yanapalo (Sukpol)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: Thongkeb@hotmail.com

Received : September 6, 2020

Revised : September 29, 2020

Accepted : October 3, 2020

บทคัดย่อ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ขณะช่วงเวลาของการเกิดแพร่เชื้อโรคระบาด COVID-19 ซึ่งขณะนั้นเป็นช่วงเวลาของการเปิดโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศและได้เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก ผู้บริหารโครงการอบรมฯ จึงได้มีนโยบายกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างเคร่งครัดทำให้พระธรรมทูตไทยสายต่างประเทศที่กำลังฝึกอบรมอยู่มีอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามปกติ คณะผู้บริหารโครงการฯ จึงได้มีการวางแผนและปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคในรูปแบบผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพระธรรมทูตไทยคณะแรกที่ได้ศึกษาผ่านระบบออนไลน์กับคณาจารย์วิทยากรทั้งในประเทศและต่างประเทศผ่านโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ทั้งโปรแกรม Zoom และ Google Meet

ดังนั้น การเรียนรู้ในระบบออนไลน์นี้ถือได้ว่าเป็นมิติการศึกษาแบบใหม่และเป็นการพัฒนาการของพระธรรมทูตไทยซึ่งก่อนหน้านี้ในระบบการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ไทยยังไม่มีการเรียนการสอนออนไลน์อย่างเป็นทางการนี่เป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่นำมาปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์และปรับเปลี่ยนระบบการเรียนการสอนในมิติใหม่ตามการเปลี่ยนแปลงและเทคโนโลยี

คำสำคัญ: เทคโนโลยี; การพัฒนา; พระธรรมทูตไทย; สถานการณ์โควิด ๑๙

* พระมหาทองเก็บ ญาณพล (สุขพล), ดร. PhramahaThongkebYanapalo (Sukpol), Dr.

Abstract

Mahachulalongkornrajavidyalaya University is the educational institute for the Buddhist monks. When the spreading of Corona Virus 2019, it is the time for training the foreign Buddhist missionaries, so the administrators follow the government's policy strictly. There are many problems for the foreign Buddhist missionaries who are training to attend the learning activities. The administrators have changed the training and teaching system by online system, Thai Buddhist missionaries are the first groups to study by online system such as by mobile phone, computer, zoom, and google meet.

So, the learning by online system is the new normal and the development of Thai Buddhist missionaries. In the past the learning and teaching system of the Thai Sangha community did not have the online learning, this is the first time for Sangha community to use new technology for learning and teaching.

Keywords: Technology; Development; Thai Buddhist Missionary; Covid-19

บทนำ

ด้วยสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ หรือโรคโควิด ๑๙ ที่เริ่มต้นมาจากเมืองอู่ฮั่นประเทศจีนเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้มีการแพร่ระบาดไปทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย^๑ ผู้ว่ากรุงเทพมหานครได้ประกาศสั่งให้ปิดห้างสรรพสินค้า สถานประกอบการ สถาบันการศึกษา ฯลฯ ตั้งแต่วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๓ ถึง ๑๒ เมษายน ๒๕๖๓^๒ เป็นเวลา ๒๒ วัน เพื่อหยุดการแพร่กระจายของเชื้อโควิด^๓ หลังจากนั้น นายกรัฐมนตรีประกาศภาวะฉุกเฉินฉบับที่ ๑ มีผลบังคับใช้เริ่มตั้งแต่วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๓^๔ ในช่วงเวลานั้นการระบาดของโรคยังมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ จึงมีการห้ามมิให้ออกนอกเคหสถานโดยการประกาศเคอร์ฟิวทั่วประเทศเวลา ๒๒.๐๐-๐๔.๐๐ น. ของทุกวัน มีผลบังคับใช้วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๖๓ และได้มีการจัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจโดยสำนักนายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งจัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์

^๑ นภาพัทธ งามบุษบงโสภิน และ มนตรี สิริโรจนานันท์, “พุทธวิธีเพื่อการดูแลตนเองในสถานการณ์โควิด ๑๙”, นภาพัทธ งามบุษบงโสภินและคณะ ปีที่ ๑๖ (ฉบับที่ ๒): ๔๓, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JGSR/article/view/243321> [๕ สิงหาคม ๒๕๖๓].

^๒ ไทยรัฐออนไลน์, “เคอร์ฟิว” ห้ามออกนอกบ้าน ๔ ทุ่มได้เวลาคนไทยต้องปรับเปลี่ยนร่วมหยุดโควิด”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.thairath.co.th> [๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓].

^๓ ฐานเศรษฐกิจ, “กม. สั่งปิดห้าง ๒๒ วัน”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.thansettakij.com/content/> [๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓].

^๔ กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, “สรุป พ.ร.ก. ฉุกเฉิน ฉบับ ๑ ข้อห้ามและข้อปฏิบัติมีอะไรบ้าง”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/872653> [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓].

โควิด ๑๙^๕ เพื่อรายงานผู้ที่ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตด้วยโรคโควิด ๑๙ ให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับอันตรายและความรุนแรงของโรคอย่างต่อเนื่อง การแพร่ของโรคโควิด ๑๙ เป็นไปอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจึงมีคำสั่งไม่ให้มีการอยู่รวมกันให้ประชาชนอยู่บ้านเป็นการหยุดเชื้อเพื่อชาติทำให้บริษัทห้างร้านต่าง ๆ ต้องปิดทำการโดยให้พนักงานหยุดทำงานในที่ทำงานเปลี่ยนไปทำงานที่บ้านหรือที่เรียกว่า Work from Home โรงเรียนและมหาวิทยาลัยทุกแห่งหยุดการเรียนการสอนในห้องเรียนเปลี่ยนไปเรียนทางออนไลน์แทนการออกไปซื้ออาหารหรือทำธุระนอกบ้านต้องมีระยะห่างกัน ๑-๒ เมตร หรือที่เรียกว่า Social Distancing คือ ระยะห่างทางสังคมเพื่อการป้องกันเชื้อโรคที่มาจากสารคัดหลั่งในร่างกายคือการไอการจามและน้ำลายที่อาจกระเด็นหรือมีการฟุ้งกระจายอยู่ในอากาศมีคำแนะนำให้ทุกคนต้องใส่แมสหรือหน้ากากอนามัยและควรหมั่นล้างมือบ่อย ๆ การที่ต้องมีการสัมผัสกับสิ่งต่างๆ ควรใช้แอลกอฮอล์ในการฆ่าเชื้อโรคที่อาจติดปนเปื้อนมาจากการจับต้องสิ่งของต่างๆกลายเป็นต้องเปลี่ยนการใช้ชีวิตประจำวันมาเป็นแบบใหม่หรือที่เรียกว่า New Normal คือ เมื่อออกจากบ้านต้องใส่หน้ากากอนามัยและต้องมีระยะห่างทางสังคม และการล้างมือบ่อย ๆ หรือใช้แอลกอฮอล์เจลทำความสะอาดมือ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของพระสงฆ์ ขณะช่วงเวลาของการเกิดแพร่เชื้อโรคระบาด COVID-19 ซึ่งขณะนี้ในช่วงเวลาของการเปิดโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศและได้เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ทั้งในประเทศไทยและทั่วโลกผู้บริหารโครงการอบรมฯ จึงได้มีนโยบายกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างเคร่งครัดทำให้พระธรรมทูตไทยสายต่างประเทศที่กำลังฝึกอบรมอยู่มีอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามปกติคณะผู้บริหารโครงการฯ จึงได้มีการวางแผนและปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคในรูปแบบผ่านระบบออนไลน์ซึ่งถือได้ว่าเป็นพระธรรมทูตไทยคนแรกที่ได้ศึกษาผ่านระบบออนไลน์กับคณาจารย์วิทยากรทั้งในประเทศและต่างประเทศผ่านโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ทั้งโปรแกรม Zoom และ Google Meet ในช่วงเริ่มต้นของการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์นั้นพบว่าพระธรรมทูตไทยสายต่างประเทศส่วนใหญ่ไม่เคยเรียนรู้ระบบแบบนี้มาก่อนมีเพียงจำนวนน้อยที่มีประสบการณ์ในส่วนของผู้บริหารคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ที่เหมือนกันทำให้ได้รับประโยชน์จากการศึกษาออนไลน์ไปพร้อมกันประเด็นสำคัญในการศึกษาแบบออนไลน์เครื่องมืออุปกรณ์ต้องพร้อมอินเทอร์เน็ตสัญญาณต้องมีความเร็วแรงผู้ใช้งานต้องมีอีเมลเพราะจำเป็นต่อการเข้าใช้งานโปรแกรมออนไลน์อุปกรณ์ต่อพ่วงต่าง ๆ^๖

^๕ รัฐบาลไทย, “ประกาศและคำสั่ง”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thaigov.go.th> [๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓]; ศูนย์ข้อมูลข่าวสารด้านเวชภัณฑ์ กระทรวงสาธารณสุข, “การจัดตั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙)”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.dmsic.moph.go.th> [๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓].

^๖ พระมหาสุเทพ สุวฑฺฒโน (เหลาทอง), ดร., “มิติใหม่การศึกษาเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ของพระสงฆ์ไทย: ศึกษากรณีพระธรรมทูตสายต่างประเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, พิมพ์ไทย, (๕ สิงหาคม ๒๕๖๓) : ๒.

ดังนั้น การสื่อสารผ่านเทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับทุกคนโดยเฉพาะสังคมไทยซึ่งมีพระสงฆ์อยู่ในบวรพระพุทธศาสนาอยู่ร่วมด้วยและมีการใช้การสื่อสารผ่านเทคโนโลยีหลายรูปแบบเพื่อการติดต่อสื่อสารตามปกติ การเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและให้เข้าถึงผู้ฟังอย่างรวดเร็วโดยการสื่อสารเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านเทคโนโลยีที่แพร่หลาย เช่น แอปพลิเคชัน ไลน์ เฟสบุ๊ก ฯลฯ ผู้รับข่าวสารจะรับรู้ได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรู้พื้นฐานช่วงเวลาและโอกาสของผู้รับแต่สิ่งที่ต้องการทราบคือการเผยแพร่หลักธรรมพระพุทธศาสนาในสถานการณ์โควิด ๑๙ สมควรจะใช้แนวทางใดจึงจะเหมาะสมและมีการพัฒนาต่อผู้เผยแพร่โดยเฉพาะพระธรรมทูตไทยเพื่อที่จะเข้าสู่กลุ่มเป้าหมายได้ดีที่สุดบทความนี้ผู้เขียนจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีกับการพัฒนาพระธรรมทูตไทยในสถานการณ์โควิด ๑๙^๗

การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19)

โรคโควิด ๑๙ เริ่มต้นมาจากประเทศจีนเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๖๒ ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีประวัติไปสัมผัสสัตว์ป่าต่าง ๆ ในตลาดขายส่งอาหารทะเลเมืองอู่ฮั่น จีนได้ตรวจวิเคราะห์สายรหัสพันธุกรรมออกมาดูพบว่าไม่เหมือนที่เคยเจอมาก่อน จึงเรียกว่า ‘ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙’ หรือ 2019 novel Coronavirus (2019-nCoV)^๘ ในช่วงแรกของการระบาดของโรคจะมีการเรียกกันจนติดปากว่า “ไวรัสอู่ฮั่น” ทำให้ประชากรชาวอู่ฮั่นถูกสังคมรังเกียจ องค์การอนามัยโรคจึงได้ประกาศชื่อที่เป็นทางการสำหรับใช้เรียกโรคทางเดินหายใจที่เกิดจากไวรัสสายพันธุ์ใหม่ว่า ‘โควิด-ไนน์ทีน’ (Covid-19)^๙ โรคโควิด ๑๙ (COVID-19) เป็นคำย่อมาจาก CO คือ โคโรนา VI คือ ไวรัส D คือ Disease (โรค) และ 19 คือ พบในปี ค.ศ. ๒๐๑๙^{๑๐} ชื่อจริงของโรคโควิด ๑๙ คือ SARS-CoV-2 หรือไวรัสโคโรนาโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรงชนิดที่สอง (Severe acute respiratory syndrome coronavirus ๒) เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับทางพันธุกรรมอย่างใกล้ชิดกับเชื้อไวรัสโรคซาร์ส^{๑๑} โรคซาร์สและโรคโควิด ๑๙ เป็นโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันร้ายแรงที่เกิดจากไวรัสตระกูลเดียวกันก่อนหน้านี้ ได้พบไวรัสโคโรนามาแล้ว ๖ สายพันธุ์ที่เคยเกิดการระบาดในมนุษย์สำหรับไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ที่กำลังระบาดเป็นสายพันธุ์ที่ ๗ โรคไวรัส

^๗ วสิษฐ วาฤทธิและคณะ, “รูปแบบการสื่อสารด้านพุทธศาสนาสู่คนรุ่นใหม่ในประเทศไทยยุคปัจจุบัน”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๓), หน้า ๓.

^๘ พิเชฐ บัญญัติ, *คู่มือเอาตัวรอดจากไวรัส Covid-19*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เซเวนตีบุ๊ก จำกัด, ๒๕๖๓), หน้า ๓๖.

^๙ ทีมงานวิชาการ บริษัท ไชเบอร์บุคส์แอนด์ปริ้นท์ จำกัด, *ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 CORONAVIRUS DISEASE 2019*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอกพิมพ์ไท จำกัด, ๒๕๖๓), หน้า ๓.

^{๑๐} พิเชฐ บัญญัติ, *คู่มือเอาตัวรอดจากไวรัส Covid-19*, หน้า ๓๖.

^{๑๑} ทีมงานวิชาการ บริษัท ไชเบอร์บุคส์แอนด์ปริ้นท์ จำกัด, *ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 CORONAVIRUS DISEASE 2019*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอกพิมพ์ไท จำกัด, ๒๕๖๓), หน้า ๓.

ซาร์โควี-๒ หรือโรคโควิด ๑๙ สามารถติดเชื้อได้ทั้งคนและสัตว์ เป็นไวรัสที่ก่อโรคในระบบทางเดินหายใจ และทางเดินอาหาร และแพร่จากสัตว์สู่คนได้^{๑๒} รวมทั้งติดจากคนสู่คนได้เนื่องจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ สายพันธุ์ที่ ๗ ที่กำลังระบาดอยู่เป็นไวรัสที่เกิดขึ้นใหม่วัคซีนป้องกันยังอยู่ในขั้นตอนการศึกษาวินิจฉัยทางการแพทย์จึงยังไม่มีวัคซีนหรือยาที่สามารถรักษาโรคนี้ได้ทำให้การแพร่กระจายของโรคเป็นไปอย่างรวดเร็วการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ สามารถกระจายจากคนสู่คนได้ผ่านทางไอ จาม สัมผัสน้ำมูกน้ำลายจึงต้องระมัดระวังไม่ให้ผู้ป่วยที่มีอาการนำส่งเสียจากเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ ไปสัมผัสใกล้ชิดหรือใช้สิ่งของร่วมกันกับผู้อื่นเพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่กระจายเชื้อ^{๑๓} การแพร่กระจายของโรคมาจากสารคัดหลั่งในร่างกายที่อาจกระเด็นหรือลอยฟุ้งกระจายอยู่ในอากาศซึ่งทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้สามารถติดเชื้อได้

เทคโนโลยีกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัจจุบันการสื่อสารและเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมอย่างสูงยิ่งทั้งในการดำเนินชีวิตส่วนตัว หรือการทำงานประกอบธุรกิจต่าง ๆ โดยจะส่งผลทั้งบวกและผลลบ ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชีวิตคนเราในสังคมตลอดเวลา และจากอดีตที่ผ่านมาพระพุทธศาสนาคงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและโลกเรามาตลอดเวลา โดยพระสงฆ์ซึ่งอยู่ในบวรพระพุทธศาสนาและอยู่ร่วมกันในสังคมก็จะได้รับผลกระทบ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่รวดเร็วและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง และประชาชนสามารถเข้าถึงรับรู้พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศได้ง่าย โดยจะเป็นการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ทุกที่ และทุกเวลา เนื้อหาธรรมะถูกต้อง ถูกใจ สมสมัยและได้ประโยชน์สำหรับผู้รับสาร มีการนำเสนอที่ตรงเป้า เข้าใจง่าย ตัวผู้สื่อสารธรรมะจำเป็นต้องเป็นผู้รู้ดี มีความชำนาญในการเผยแผ่และรูปแบบต้องมีความเชื่อมโยง และสัมพันธ์และดำเนินตามกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม คือ รูปแบบต้องมีเจตนาการสื่อสารพุทธธรรมต้องเด่นชัดรูปแบบต้องมีการสื่อสารพุทธธรรมต้องโดนใจ ตลอดจนถึงรูปแบบต้องมีเนื้อหาการสื่อสารพุทธธรรมต้องโดดเด่น และต้องมีความเชื่อมโยงเกี่ยวกับองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารพุทธธรรม^{๑๔}

พระธรรมทูตใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพระพุทธศาสนาตามบทบาท และหน้าที่ตามมหาปริณิพพานสูตร ดังนี้

^{๑๒} พิเชฐ บัญญัติ, *คู่มือเอาตัวรอดจากไวรัสCovid-19*, หน้า ๓๖.

^{๑๓} ทีมงานวิชาการ บริษัทไซเบอร์บุคส์แอนด์ปับลิช จำกัด, *ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 CORONAVIRUS DISEASE 2019*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอกพิมพ์ไท จำกัด, ๒๕๖๓), หน้า ๕๗.

^{๑๔} พระมหานิต สิริวัฒน, “รูปแบบและกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย”, *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, (๒๕๕๘): หน้า ๗๕-๘๖.

๑) ด้านการศึกษาพระธรรม ผลจากการที่พระภิกษุอาศัยสื่อการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่พัฒนาให้ทันสมัยขึ้น ช่วยให้พระภิกษุได้เรียนรู้พระธรรมวินัยได้อย่างรวดเร็วสะดวก และเพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น

๒) ด้านการนำความรู้ไปประพจน์ ปฏิบัติ โดยการนำความรู้ไปปฏิบัตินั้น พระภิกษุบางรูปบางครั้งอาจเกิดข้อสงสัย หรือหลงลืมพระธรรมวินัยบางประการ บางข้อ พระภิกษุนั้นก็สามารถค้นหาคำตอบ ข้อมูลแก้ข้อสงสัยนั้นได้โดยผ่านระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยนี้ในทันที

๓) ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพื่อให้บุคคลอื่นเข้าใจมากขึ้นและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ดังนั้น ถ้าต้องการเผยแพร่อย่างทั่วถึง คลอบคลุม และรวดเร็ว ก็มีความจำเป็นยิ่งที่จะต้องมีการเผยแพร่ผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศนี้

๔) ด้านการปกป้องพระพุทธศาสนา ในขณะเดียวกันถ้ามีบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการทำลายพระพุทธศาสนาหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับพระศาสนาอันเป็นเท็จ เป็นการบิดเบือน ทั้งทางตรงและทางอ้อม เราก็ต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการปกป้องให้คำอธิบายชี้แจงข้อเท็จจริง เกี่ยวกับพระธรรมวินัย หลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และรวดเร็ว

สำหรับการใช้เทคโนโลยีกับพระธรรมทูตในสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ นี้ ย่อมเป็นเรื่องใหม่สำหรับพระธรรมทูตในยุคปัจจุบันที่ต้องใช้เครื่องมือเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สอดคล้องกับพระโสภณชिरาภรณ์ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประธานดำเนินการโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศกล่าวถึงแนวทางการป้องกันไวรัสโควิด-๑๙ และการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตว่า ในช่วงดำเนินการอบรมพระธรรมทูต คณะผู้รับผิดชอบโครงการให้ความร่วมมือกับทางเจ้าหน้าที่บ้านเมืองอย่างเต็มที่ จัดแพทย์ พยาบาลคอยสังเกตอาการและคัดกรอง หากพบอาการผิดปกติจะแยกออกจากกลุ่มทันที และจะปฏิบัติตามคำแนะนำจากภาครัฐอย่างเคร่งครัดพร้อมกันนี้พระโสภณชिरาภรณ์ กล่าวด้วยว่า แม้ว่าโลกจะประสบปัญหาไวรัสโควิด-๑๙ แต่พระธรรมทูตไทยสายต่างประเทศก็ยังคงทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมต่อไป แต่ต้องปรับวิธีการโดยใช้สื่อออนไลน์เข้ามาเป็นเครื่องมือมากขึ้น ซึ่งหลักสูตรอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศก็มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อประกอบในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยก็มีหลักสูตรธรรมนิเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นต้นมา เพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของทีวีออนไลน์ แต่เนื่องจากในช่วงนั้นยังไม่พร้อมด้านอุปกรณ์สื่อสาร จึงเน้นสถานีโทรทัศน์เป็นหลัก แต่ยุคปัจจุบันนี้ไม่มีปัญหา “ดังนั้น พระธรรมทูตต้องฝึกการใช้สื่อออนไลน์เผยแผ่ธรรม ประกอบกับเมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่ผ่านมารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้เดินทางมาตรวจเยี่ยมที่มหาวิทยาลัยก็ได้มอบนโยบายในด้านนี้ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้าถึงผู้รับสารได้ทุกช่องทางทั้งตามปกติ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ เช่น เพชฌัญญู ไลน์ ทีวีออนไลน์

ยูทูบ วิแชท ไวท์เบอร์ โดยใช้วิธีจัดกลุ่มพระธรรมทูตมาพัฒนาต่อยอดแต่ละประเภท” ทำให้ปัจจุบันนี้พระธรรมทูตสายต่างที่ผ่านการอบรมใช้สื่อออนไลน์เป็นช่องทางในการเผยแพร่ธรรม ควบคู่ไปกับการด้านภาษาทั้งภาษาหลักและภาษาท้องถิ่น

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตเข้าถึงคนได้เป็นจำนวนมากและในวงกว้าง แต่ประชาชนบางคนยังมองพระธรรมทูตที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตในทางที่น่าสงสัยว่าอาจจะไม่ใช้ในการจัดทำเนื้อหาทางศาสนาอย่างเดียวพระสงฆ์บางกลุ่มหากไม่มีกฎระเบียบในการใช้อินเทอร์เน็ตอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายได้ง่าย ดังนั้น คณะสงฆ์ควรคำนึงการสนับสนุนควบคุมดูแลการใช้อินเทอร์เน็ต เพราะมีแนวโน้มว่าวัดต่าง ๆ จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตมากขึ้นเพราะจำนวนเว็บไซต์ของวัดเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนโดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ มี ๗๐๙ เว็บไซต์แต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ พบว่า มีถึง ๑,๐๒๖ เว็บไซต์โลกยุคปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตจะเป็นปัจจัยสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระธรรมทูตในยุคปัจจุบันจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องการพึ่งพาเทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนั้น พระธรรมทูตต้องเรียนรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองต่อการเผยแผ่ทางศาสนา

อินเทอร์เน็ตถูกใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลกมีเว็บไซต์ต่าง ๆ มากมายและทางการเผยแผ่ธรรมะผ่านทางอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งอีกทั้งชาวต่างชาติที่สนใจศึกษาศาสนาพุทธก็มีมากยิ่งขึ้นตามมาด้วยและมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ มากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตซึ่งเปรียบเสมือนเป็นชุมชนเมืองแห่งใหม่ของโลก เป็นชุมชนของคนทั่วทุกมุมโลกเป็นช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพไม่จำกัดพรหมแดน ไม่จำกัดสถานที่และไม่จำกัดเวลาการกระจายข้อมูลข่าวสาร ในระบบอินเทอร์เน็ตมีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับช่องทางอื่น ๆ เช่น สื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์เป็นต้นนอกจากนั้นสื่ออินเทอร์เน็ตยังสามารถนำเสนอได้ทั้งข้อความภาพเสียงวีดิโอ และสามารถสนทนาโต้ตอบกับผู้ชมได้ด้วยเหตุนี้เององค์กรต่าง ๆ ทั่วโลกจึงหันมาใช้บริการอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก

เมื่อเป็นเช่นนี้พระธรรมทูตจึงต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอในการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือนี้ให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพราะหากจะใช้วิธีการเผยแผ่พุทธศาสนาแบบเดิมอาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ก็เป็นได้เพราะสังคมสมัยปัจจุบันประชาชนไม่ค่อยมีเวลาไปปฏิบัติธรรมฟังเทศน์หรือศึกษาพระธรรมคำสอนที่วัดเหมือนสมัยอดีตที่ผ่านมาการเผยแผ่พระธรรมคำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตหรือสื่ออื่น ๆ จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและกว้างขวางมากที่สุดไม่จำกัดเวลาและสถานที่ผู้ใช้อยู่ที่ไหนเวลาใดก็สามารถที่จะเข้าไปศึกษาพระธรรมคำสอนได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นที่ทำงานที่บ้านหรืออยู่ในต่างประเทศก็ตาม โดยเฉพาะในยุคที่เกิดโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ นี้

สรุป

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ หรือที่เรียกว่า COVID-19 ที่แพร่กระจายไปทั่วโลกนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อสถาบัน องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ไม่เว้นแม้แต่สถาบันการศึกษาที่ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน ซึ่งทุกภาคส่วนจำเป็นต้องปฏิบัติตามมาตรการและการควบคุม โดยให้ความร่วมมือป้องกันควบคุมการแพร่ระบาดของโรคระบาด COVID-19 จากรัฐบาล โดยเฉพาะพระธรรมทูตไทยสายต่างประเทศที่กำลังฝึกอบรมอยู่ในขณะนี้ คณะผู้บริหารโครงการฯ จึงได้มีการวางแผนและปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคในรูปแบบผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพระทูตคนแรกที่ได้ศึกษาผ่านระบบออนไลน์กับคณาจารย์ วิทยากร ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ ทั้งโปรแกรม Zoom และ Google Meet เป็นที่น่าสังเกตว่าการเรียนรู้ในระบบออนไลน์นี้ ถือได้ว่าเป็นมิติการศึกษาแบบใหม่สำหรับพระธรรมทูตไทย ซึ่งก่อนหน้านี้ในระบบการจัดการเรียนการสอนของคณะพระธรรมทูตยังไม่มีการเรียนการสอนออนไลน์อย่างเป็นทางการ นี่ก็เป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่นำมาปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และปรับเปลี่ยนระบบการเรียนการสอนในมิติใหม่ตามการเปลี่ยนแปลงและเทคโนโลยี

ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเรียนรู้แบบออนไลน์หรือแบบปกติทั่วไปในสถาบันการศึกษา การเรียนรู้เชิงประจักษ์จะช่วยให้สามารถเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาได้ตามความเป็นจริง มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งไม่มีห้องเรียนรู้ที่ใดจะยิ่งใหญ่และยั่งยืนเทียบเท่าห้องเรียนรู้ตามธรรมชาติ สิ่งที่สำคัญคือ การศึกษาต้องนำพามนุษย์ไปสู่การเรียนรู้อย่างแท้จริง การศึกษาของมนุษย์นั้น ไม่ควรอยู่ปราศจากธรรมชาติ เพราะธรรมชาติมีสิ่งให้ต้องศึกษาเรียนรู้มากมาย ดังนั้น พระธรรมทูตต้องเรียนรู้เทคโนโลยีเพื่อจุดมุ่งที่แท้จริงคือการเผยแผ่ศาสนาให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย

บรรณานุกรม

- โจววัง. คู่มือป้องกันโรคปอดอักเสบจากการติดเชื้อโคโรนาไวรัสสายพันธุ์ใหม่. แปลโดยกัญญารัตน์ จิราสวัสดิ์. นนทบุรี: บริษัทวารสารพัลลขิงจำกัด, ๒๕๖๓.
- ทีมงานวิชาการบริษัทไซเบอร์บุคส์แอนด์ปริ้นท์จำกัด. ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 CORONAVIRUS DISEASE 2019. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอกพิมพ์จำกัด, ๒๕๖๓.
- พระธรรมมงคลญาณ (วิริยงค์ สิริธโร). หลักสูตรครูสมาธิเล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: หจก. พิมพ์, ๒๕๕๔.
- พระมหาธนิต สิริวัฒน. “รูปแบบและกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย”. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่. [๒๕๕๘] : ๗๕-๘๖.

พระมหาสุเทพ สวทตโน (เหลาทอง). ดร. “มติใหม่การศึกษาเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ของพระสงฆ์ไทย : ศึกษากรณีพระธรรมทูตสายต่างประเทศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. พิมพ์ไทย. (๕ สิงหาคม ๒๕๖๓): ๒.

วสิษฐพัชร วาฤทธิและคณะ. “รูปแบบการสื่อสารด้านพุทธศาสนาสู่คนรุ่นใหม่ในประเทศไทยยุคปัจจุบัน”. รายงานการวิจัย. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๗.

เว็บไซต์

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. “ข้อมูลสำหรับการป้องกันตนเองจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://ddc.moph.go.th> [๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๓].

กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. “สรุป พ.ร.ก. ฉุกเฉินฉบับ ๑ ข้อห้ามและข้อปฏิบัติมีอะไรบ้าง”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/872653> [๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓].

ฐานเศรษฐกิจ. “กทท.สั่งปิดห้าง ๒๒ วัน”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thansettakij.com/content/> [๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓].

ไทยรัฐออนไลน์. “เคอร์ฟิว” ห้ามออกนอกบ้าน ๔ ทุ่มได้เวลาคนไทยต้องปรับเปลี่ยนร่วมหยุดโควิด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th> [๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓].

นภาพัทธ งามบุษบงโสภิน และ มนต์รี สิริโรจนานันท์. “พุทธวิธีเพื่อการดูแลตนเองในสถานการณ์โควิด ๑๙”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๓) : ๔๓. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JGSR/article/view/243321> [๕ สิงหาคม ๒๕๖๓].

พิเชฐ บุญยัติ. คู่มือเอาตัวรอดจากไวรัสCovid-19. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเซเว่นดีบุ๊ก จำกัด, ๒๕๖๓.

รัฐบาลไทย. “ประกาศและคำสั่ง”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.thaigov.go.th> [๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓].

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารด้านเวชภัณฑ์ กระทรวงสาธารณสุข. การจัดตั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.dmsic.moph.go.th> [๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๓].

การศึกษาวิเคราะห์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาของอนาคาริก ธรรมปาละ

An Analytical Study of the Revival of Buddhism

by Anāgārika Dhammapāla

พชรวีร์ ทองประยูร*

Pacharawee Thongprayoon

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: pat.wee32@gmail.com

Received : July 26, 2020

Revised : September 13, 2020

Accepted : October 11, 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาของอนาคาริก ธรรมปาละ” มีวัตถุประสงค์หลัก ๓ ประการ ได้แก่ (๑) เพื่อศึกษาประวัติของอนาคาริก ธรรมปาละ (๒) เพื่อศึกษาบทบาทด้านการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาของอนาคาริก ธรรมปาละ (๓) เพื่อวิเคราะห์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาของอนาคาริก ธรรมปาละ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากเอกสารวิชาการที่นักวิชาการได้ทำการศึกษา จนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันและได้นำออกเผยแพร่

ผลการศึกษาพบว่า อนาคาริก ธรรมปาละ เกิด ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๗ มรณภาพ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ รวมสิริอายุได้ ๖๙ ปี มีชื่อก่อนที่จะมาเป็นอนาคาริก ธรรมปาละว่า ดอน เดวิด เหวะวิตารเน เกิดในตระกูลชาวพุทธผู้มั่งคั่งในเมืองโคลัมโบ ตำบลเปตตาท ประเทศศรีลังกา อนาคาริก ธรรมปาละได้ตั้งใจไว้ตั้งแต่ต้นว่า หากจะตายก็จะขอตายในเพศบรรพชิต อนาคาริก ธรรมปาละได้ก่อสร้าง วัดมูลคันธกุฎีวิหาร ขึ้นที่สารนาถ เพื่อเป็นสถานที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงเป็นอย่างมากมาจนถึงปัจจุบันนี้ อนาคาริก ธรรมปาละได้บรรพชา ณ วัดมูลคันธกุฎีวิหาร ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๓๕ มีฉายาว่า “ภิกขุ ศรีเทวมิตร ธรรมปาละ” อนาคาริก ธรรมปาละ เป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด ในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย หลังจากที่พระพุทธศาสนาเกือบจะสูญหายไปแล้ว และเป็นผู้ก่อตั้งสมาคมมหาโพธิ์เพื่อเรียกร้องเอาพุทธสถานพุทธคยาในอินเดียกลับคืนมาเป็นของชาวพุทธ นอกจากนี้ท่านยังเป็นชาวพุทธคนแรกในยุคปัจจุบัน ที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปต่าง ๆ คือเอเชีย อเมริกาเหนือและยุโรป การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาของท่านเกิดจากแรงจูงใจ ที่ได้พบเห็นสภาพ ที่ทรุดโทรม ของสังฆนิยสถานพุทธคยา

* นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Master of Arts Program in Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ที่ตกอยู่ในการครอบครองของพวกฮินดูมหันต์ ท่านได้อธิษฐานต่อต้นพระศรีมหาโพธิ์ ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ว่าจะทำการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้กลับมาเจริญรุ่งเรืองอีกครั้ง เพื่อเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในที่สุดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินเดียก็ประสบผลสำเร็จ ชาวอินเดียจำนวนมากภายใต้การนำของ ดร.บี.อาร์.เอ็ม.เบ็ดการ์ กว่า ๓ แสนคน เข้าร่วมปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ รับเอาพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ทำให้พระพุทธศาสนากลับมาเจริญขึ้นอีกครั้งในอินเดีย

ปัจจุบันนักแสวงบุญชาวพุทธเดินทางสักการะพุทธคยา ซึ่งเป็นสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าสมกับที่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวพุทธทั่วโลก ซึ่งปัจจุบันพุทธยาได้รับการขึ้นทะเบียนจากองค์การยูเนสโกเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของโลก

คำสำคัญ : การฟื้นฟู; พระพุทธศาสนา; อนาคตาริก ธรรมปาละ

Abstracts

This thesis entitled “An Analytical Study of the Revival of Buddhism by Anāgārika Dhammapāla” has three objectives: (1) to study the history of Anāgārika Dhammapāla, (2) to study Anāgārika Dhammapāla’s role in the revival of Buddhism and (3) to analyze Anāgārika Dhammapāla’s revival of Buddhism. This is a qualitative research done by studying academic documentaries.

In the research, it was found that Anāgārika Dhammapāla was born on 17 September, 1864 in the wealthy family of Buddhism in the city of Colombo, Pettah sub-district, and died on 29 April, 1933; his total age was of 69 years. Before he was named ‘Anāgārika Dhammapāla’, he was named ‘Don David Heva Vitārane’. In early childhood, he was determined that if he were to die, he would die in the form of renouncer and thereby becoming a novice in the temple of *Mūlagandhakutivihāra* in the end of the year 1932 whereby his Buddhist monk’s name was given as ‘*Bhikkhu Siri Devamitta Dhammapāla*’. It is said that Anāgārika Dhammapāla was an exceptional person who pioneered the revival of Buddhism in India after long recession. In this matter, he also established the Association of Mahabodhi in order to taking back Bodh Gaya wherein the Buddhist site located to the Buddhist control and he was regarded as the first Buddhist man in that period who propagated Buddhism to various continents, Asia, America and Europe. It is strongly believed that his chief motivation in the revival of Buddhism was inspired by seeing the ruined Buddhist sites in Buddhagaya where

occupied by the Hindu monastery's abbot or Mahant position for over centuries. Therefore, he made resolution in front of the Bodhi Tree where the Buddha got Enlightenment to re-establish Buddhism in the prosperous way in order to centralize the propagation of Buddhism. Finally, the revival of Buddhism was obviously made where many people come to follow Buddhism again. In the analysis, it was clearly found that Dr. B. R. Ambedkar who used to follow Hinduism converted more than three hundreds thousands of untouchables to Buddhism through taking refuge in the Triple Gems. By virtue of this, it appeared that many Indians from various castes converted to Buddhism later on and thereby bringing prosperity to Buddhism again in India.

Furthermore, many Buddhist pilgrimages once came to pay respect to one of the four places of Buddhist sites proved such a claim due to its being sacred place of Buddhism. Suffice it to say that Bodh Gaya deserves to be the Buddhist place of appreciation to the whole world resulting in the world licensing as the world heritage of the cultural heritage given by UNESCO.

Keywords: The Revival; Buddhism; Anāgārika Dhammapāla

บทนำ

พระพุทธศาสนากำเนิดขึ้นทางตอนเหนือของประเทศไทย และบางส่วนของประเทศเนปาล ในดินแดนชมพูทวีป พระพุทธศาสนาเคยเจริญรุ่งเรือง ในดินแดนแถบนี้เรื่อยมา จนกระทั่งจะหายสาบสูญไปจากดินแดนแห่งมาตุภูมิ มหาวิทยาลัยนาแลนทาเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรือง และยิ่งใหญ่ของพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรม จนการสูญสิ้นของพระพุทธศาสนาด้วยเมื่อกองทัพมุสลิมเติร์ก (เป็นชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในที่ราบสูงอนาโตเลีย อพยพมาจากทางทิศตะวันออกของตุรกี) ยกทัพเข้าเผาทำลายมหาวิทยาลัยนาแลนทา พร้อมทั้งฆ่าพระสงฆ์เป็นจำนวนมาก จนนาแลนทาก็สลายไปพร้อมกับที่พระพุทธศาสนาก็กสูญสิ้นไปจากประเทศไทย^๑

ถึงยุคที่อังกฤษปกครองอินเดีย แล้วเริ่มขุดค้นพบโบราณสถาน ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจำนวนมาก พบจารึกบนแผ่นหินและเสาหิน ในภูมิภาคต่าง ๆ ของอินเดียแต่ก็ไม่มีผู้รู้ในเรื่องราว ที่ปรากฏอยู่บน

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **จาริกบุญ - จาริกธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๒ - ๑๐๗.

แผ่นหินหรือเสาหินที่ขุดพบ นักปราชญ์ชาวอินเดียเองก็ไม่มีผู้ใดที่มีความสามารถจะแปลความหมายจารึกภาษาอินเดียโบราณได้ จนถึงปี พ.ศ. ๒๓๘๐ (ค.ศ. 1837) มีเจ้าหน้าที่ระดับสูงของโรงงานกษาปณ์อินเดียและเจมส์ปรีนเซป (James Prinsep) เลขาธิการสมาคมเอเชียติกแห่งเบงกอล ประสบความสำเร็จในการแปลความหมายบนแผ่นจารึก ซึ่งเป็นภาษาปรากฤต (Prakrit) หมายถึง ภาษาที่ผสมระหว่างภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ในที่สุดเจมส์ปรีนเซป (James Prinsep) สามารถระบุได้ว่า กษัตริย์ปิยทัสสีก็คือพระเจ้าอโศกมหาราชทรงประดิษฐ์ใหญ่แห่งการทํานุบำรุงพระพุทธศาสนา^๒

เมื่อเซอร์ อเล็กซานเดอร์ คันทิงแฮมเดินทางมาถึงอินเดีย ได้เร่งการค้นหาค้นหาและปฏิสังขรณ์สถานที่ทางโบราณคดีในอินเดีย และเริ่มจัดทำแผนที่ทางภูมิศาสตร์อย่างเป็นระบบ สำหรับอินเดียในยุคโบราณคือ “ภูมิศาสตร์โบราณของอินเดีย” เซอร์อเล็กซานเดอร์ คันทิงแฮมได้สรุปว่า ประวัติของพระพุทธศาสนามีความงดงามบรรเจิดยิ่งนัก เซอร์อเล็กซานเดอร์ คันทิงแฮม ได้ขุดค้นบริเวณใกล้กับ วัดมหาโพธิ์และจัดพิมพ์บทความชื่อ “มหาโพธิ์หรือวัดที่ยิ่งใหญ่ของพระพุทธศาสนา ณ พุทธคยา” ทำให้การค้นพบทางโบราณคดี เป็นแรงกระตุ้นต่อการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง เซอร์เอ็ดวิน อาร์โนลด์ ชาวอังกฤษผู้เขียนหนังสือ “Light of Asia : ประทีปแห่งทวีปเอเชีย” ได้เดินทางมาที่พุทธคยา ต้องตกใจเมื่อเห็นสภาพของสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ และมีความสำคัญยิ่งของชาวพุทธ เมื่อกลับถึงอังกฤษ เซอร์เอ็ดวิน อาร์โนลด์จึงเขียนบทความเกี่ยวกับพุทธคยาขึ้น และพยายามเขียนจดหมายร้องเรียนถึงผู้มีอำนาจทางการเมืองของอินเดีย เพื่อขอให้ยกดินแดนตรงพุทธคยาให้กลับเป็นของชาวพุทธ และเขียนจดหมายถึงพุทธศาสนิกชนคนสำคัญทั่วโลก ให้ช่วยกันพยายามขอที่ดินแห่งนี้ให้เป็นสมบัติของชาวพุทธให้จงได้ แต่คำพูดของเซอร์เอ็ดวิน อาร์โนลด์ รัฐบาลอังกฤษที่ดูแลอินเดียไม่ได้ให้ความสนใจ บรรดาพุทธศาสนิกชนก็ไม่มีใครสามารถเป็นหัวหน้า ชักชวนให้ร่วมมือกันในการเรียกร้องเรื่องนี้ได้^๓

เมื่อหนังสือของ เซอร์ เอ็ดวิน อาร์โนลด์ ได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ เทเลกราฟ (Daily Telegraph) ทำให้กลายเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของชาวพุทธ และกระตุ้นให้ชาวพุทธหันมาสนใจฟื้นฟูสภาพวัดมหาโพธิ์หรือพุทธคยา ให้พ้นจากความเสื่อมโทรมและเรียกความศักดิ์สิทธิ์คืนกลับมาสู่พุทธคยาอีกครั้ง การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินเดีย เริ่มต้นขึ้นอย่างจริงจังในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ (ค.ศ. 1891) โดยอนาคาริก ธรรมปาละ ชาวพุทธหนุ่มสิงหล (ศรีลังกา) ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นผู้ทำงานด้านการฟื้นฟูและเผยแผ่พระพุทธศาสนาคนแรกในยุคสมัยปัจจุบัน หนังสือ “Light of Asia : ประทีปแห่งทวีปเอเชีย” ของเซอร์ เอ็ดวิน อาร์โนลด์ กระตุ้นให้ท่านอนาคาริกธรรมปาละต้องเดินทางไปดูสภาพของพุทธคยาด้วย

^๒ พระมหาบุญไทย ปุณณมโน, ประวัติศาสตร์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินเดีย (ตอนที่ ๑), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.cybervanaram.net> [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

^๓ เสฐียร พันธงชัย, พุทธสถานในชมพูทวีป, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรววิทยากรุงเทพฯ, ๒๕๒๕), หน้า ๘๐ - ๘๑.

ตนเอง เขาต้องตกตะลึงเมื่อเห็นสภาพของสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์และมีความสำคัญทางพุทธศาสนา ถูกทำให้เสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ลงอย่างน่าอดสูใจ จากบันทึกประจำวันของ อนาคาริก ธรรมปาละ ได้บันทึกไว้เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๔ ว่าเมื่อเสร็จอาหารเช้า ข้าพเจ้าและพระสงฆ์จากญี่ปุ่น และดอกเตอร์ ชัตเตอร์จี ก็เดินทางเป็นระยะทาง ๖ ไมล์จากตัวเมืองคยา จึงถึงพระมหาเจดีย์พุทธคยาตามทางก่อนถึงพุทธคยา ภายในระยะทางทุก ๑ ไมล์ท่านจะได้เห็นปูชนียวัตถุต่าง ๆ เช่น พระพุทธรูปที่แตกหัก และถูกทำลายทอดทิ้งอยู่เกลื่อนกลาดทั่วไป ทั้งสองข้างกำแพงประตูเข้าวังมหันตัมมีพระพุทธรูปปางสมาธิและปางปฐมเทศนาของพระพุทธเจ้าตั้งอยู่ ดูสวยงามเลิศลอมมาก ในพระวิหารศักดิ์สิทธิ์พระองค์ประทับนั่งเหนือพระแท่น บรรยายภาสที่น่าประทับใจแผ่ปกคลุมอยู่โดยรอบ ทำให้ดวงใจของศาสนิกชนผู้ศรัทธาต้องสะอื้น ช่างน่าปลื้มอะไรเช่นนั้น เมื่ออนาคาริก ธรรมปาละ จรดหน้าผาถ้ำ ณ แท่นวัชรอาสน์ แรงกระตุ้นอย่างฉับพลันก็เกิดขึ้นในใจของเขา แรงกระตุ้นดังกล่าวนี้ทำให้อนาคาริก ธรรมปาละ ต้องหยุดอยู่ที่นั่นเพื่อดูแลรักษาพุทธสถานอันศักดิ์สิทธิ์นั้น พระศรีมหาโพธิ์ต้นนี้เป็นองค์แทนของต้นเดิม อนาคาริก ธรรมปาละ จึงได้ถามพระโกเซน พระสงฆ์ญี่ปุ่นที่มาด้วยกัน ว่าเราจะร่วมกันใหม่ในการฟื้นฟูพุทธคยา พระโกเซนก็ตอบตกลงด้วยความยินดีทันทีและที่ยิ่งกว่านั้นก็คือพระโกเซนเองที่กำลังคิดอย่างเดียวกับอนาคาริก ธรรมปาละ บุคคลทั้งสองได้ให้สัญญากันว่าจะอยู่ที่นั่นจนกว่าจะมีพระภิกษุจำนวนหนึ่งมาอยู่ดูแลรักษาพุทธสถานแห่งนี้ต่อไป ทั้งหมดนี้คือข้อความจากบันทึกประจำวันของอนาคาริก ธรรมปาละ^๕

ในระหว่างดำเนินการเรียกร้องสิทธิในพุทธคยา อนาคาริก ธรรมปาละ ต้องพบปัญหาอุปสรรคมากมาย พอดีกับประเทศทางโลกตะวันตกก็มีการตื่นตัวที่ต้องการศึกษาในเรื่องของพระพุทธศาสนามากขึ้น จึงมีการเชิญอนาคาริก ธรรมปาละเข้าร่วมประชุมในเวทีโลกที่ชิคาโก สหรัฐอเมริกา ท่านต้องรอจนอินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษ รัฐบาลอินเดียออกร่างรัฐบัญญัติว่าด้วยพุทธคยาขึ้น ประกาศใช้เป็นกฎหมายในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ โดยมีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการจัดการพระวิหารพุทธคยา ประกอบด้วยกรรมการฝ่ายพุทธ ๔ นาย ฝ่ายฮินดู ๔ นายกับให้ผู้ว่าราชการจังหวัดคยาเป็นประธานกรรมการคณะนี้โดยตำแหน่ง ให้มหันตแห่งพุทธคยาเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ในจำนวนกรรมการฝ่ายฮินดู ๔ นายนั้นรวมแล้วถึงมีกรรมการโดยตำแหน่ง ๒ นาย กรรมการโดยการแต่งตั้ง ๗ นาย คณะกรรมการประเภทหลังนี้ รัฐบาลแห่งรัฐพิหารเป็นผู้พิจารณาแต่งตั้ง โดยทั้งหมดต้องเป็นคนสัญชาติอินเดีย สิทธิในการครอบครองและดูแลกิจการเกี่ยวกับพระวิหารและที่ดินบริเวณรวมทั้งทรัพย์สินอันเป็นส่วนของพระวิหาร ให้เป็นของคณะกรรมการคณะนี้เป็นผู้ดูแล^๖

^๕ พระราชธรรมมุนี (เกียรติ สุกิตติ), *เกี่ยวกับอินเดีย*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี. อินเตอร์ พรินท์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๖ - ๑๑๙.

^๖ สันติ เตชอัครกุล, *ตามรอยบาทพระพุทธรองค์ พร้อมภาพถ่ายพุทธสถานที่สำคัญ*, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท เจ.ซี.การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๖๕๖ - ๖๕๘.

แต่เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อ อนาคตริกร ธรรมปาละได้มรณภาพไปแล้ว เขาจึงไม่มีโอกาสได้เห็นความสำเร็จนี้จากเหตุการณ์และผลงาน อันเป็นประวัติศาสตร์นี้

ผู้ศึกษาจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาชีวประวัติ แรงจูงใจ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ อนาคตริกร ธรรมปาละ ด้วยเห็นว่าท่านได้เป็นผู้ที่เสียสละชีวิตจนวาระสุดท้าย ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา ตามที่ได้อธิษฐานไว้กับต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่พุทธคยา และกล่าวไว้ก่อนวาระสุดท้ายของชีวิตว่าจะขอ เกิดใหม่อีก ๒๕ ครั้งเพื่อเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธเจ้า เพื่อพระพุทธศาสนาได้กลับคืนมาสู่มาตุภูมิ ถิ่นกำเนิดอีกครั้งหนึ่ง

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาประวัติ ของอนาคตริกร ธรรมปาละ
๒. เพื่อศึกษาบทบาทการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาของอนาคตริกร ธรรมปาละ
๓. เพื่อวิเคราะห์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาของอนาคตริกร ธรรมปาละ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) มีขั้นตอน ดังนี้

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ๒ ประเภท คือ

๑. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) จากหนังสือพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง กับอนาคตริกร ธรรมปาละ ในการรวบรวมนั้น เนื่องจากเอกสารมีจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นหนังสือ ต่างประเทศ ผู้วิจัยจึงคัดเลือกเฉพาะเท่าที่จำเป็น และมีข้อมูลชัดเจนเท่านั้น แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุกรุงเทพ หอสมุดแห่งชาติออสเตรเลีย หอสมุดมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วารสาร เว็บไซต์ต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา

การศึกษาชีวประวัติและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของอนาคตริกร ธรรมปาละ ผู้ศึกษาทำการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ที่เขียนขึ้นจากนักวิชาการประวัติศาสตร์ ที่เป็นที่ยอมรับและมีผลงานมาแล้ว อนาคตริกร ธรรมปาละ เป็นผู้มีบทบาทเด่นในเรื่องของการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เขาทำงานด้วยความมุ่งมั่นและเสียสละ ความรักชาติ และเป็นนักปฏิรูปสังคม เพื่อให้สังคมมีความเป็นอยู่ที่ดี เพื่อนร่วมชาติและชาวพุทธจากทั่วโลก มีความสุขโดยทั่วถึงกันและยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง

เชื่อมโยงกับบุคคล ตลอดจนเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ มากมาย สิ่งที่ อนาคาริก ธรรมปาละ ได้ทำไว้ในอดีตนับเป็นบทเรียนในการนำมาเปรียบเทียบปรับใช้กับเหตุการณ์ในยุคสมัยปัจจุบัน ได้อย่างดียิ่ง

อนาคาริก ธรรมปาละ ชาวพุทธศรีลังกา มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานเพื่อการพระพุทธศาสนา เป็นผู้ที่ยอมอุทิศทั้งชีวิตจนวาระสุดท้าย แม้จะถึงวาระสุดท้ายของชีวิตแล้ว ก็ยังคงกล่าวซ้ำแล้วซ้ำอีกว่า “ขอให้ฉันตายเร็ว ๆ ให้ฉันกลับมาเกิดอีก ฉันไม่อาจทนทรมานได้อีกแล้ว ฉันต้องการจะกลับมาเกิดอีก ๒๕ ครั้ง เพื่อเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธองค์” อนาคาริก ธรรมปาละ มีชื่อเดิมว่าดอน เดวิด เทวะวิตารเน เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๗ ที่ตำบลเปตตาท เมืองโคลัมโบ เป็นบุตรคนหนึ่งของดอน คาโรลิส เทวะวิตารเน และ นางมัลลิกา เทวะวิตารเน^๖

บิดาและมารดามีความตั้งใจตรงกันที่จะได้บุตรชาย อนาคาริก ธรรมปาละเกิดมาในยุคที่พระพุทธศาสนาในศรีลังกากำลังเสื่อมโทรม เนื่องจากภัยจากการล่าอาณานิคมของต่างชาติ ต่างศาสนาเข้ามารุกราน (อังกฤษซึ่งเป็นชาติสุดท้ายที่ปกครองศรีลังกา) ดอน เดวิด เทวะวิตารเน เริ่มเข้าเรียนครั้งแรกที่โรงเรียนสตรีซึ่งเด็กนักเรียนส่วนใหญ่ เป็นลูกผสมระหว่างคนศรีลังกากับคนฮอลันดา หลังจากนั้นดอน เดวิด เทวะวิตารเน ยังย้ายโรงเรียนอีกหลายแห่ง เช่น เข้ารับการศึกษาที่วิทยาลัยคริสเตียนของบาทหลวงคาทอลิก วิทยาลัยเซนต์เบเนดิกต์ในโคลัมโบ บริหารงานโดยนักบวชโรมันคาทอลิก วิทยาลัยเซนต์โทมัส ในมอนแทนาลาเวเนีย ที่เป็นโรงเรียนประจำดำเนินการโดยชาวอังกฤษ และวิทยาลัยโคลัมโบ (ปัจจุบันเป็นวิทยาลัย) เป็นโรงเรียนที่สอนเน้นในเรื่องของพระคัมภีร์ และ ภาษาอังกฤษ ดอน เดวิด เทวะวิตารเน จึงได้เรียนรู้หลักการของศาสนาคริสต์อย่างถ่องแท้ สถานศึกษาที่ดอน เดวิด เทวะวิตารเน เข้าเรียนล้วนเป็นโรงเรียนของชาวคริสต์นิกายต่าง ครุอาจารย์ที่โรงเรียนก็มักพูดดูหมิ่นพระพุทธศาสนา และชักชวนให้ ดอน เดวิด เทวะวิตารเน หันมานับถือศาสนาคริสต์ แต่ดอน เดวิด เทวะวิตารเน ในขณะนั้นก็ยังยึดมั่นคงในทางพระพุทธศาสนาเช่นเดิม จากความมั่นคงในพระพุทธศาสนาตัวเอง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ ดอน เดวิด เทวะวิตารเน ต้องย้ายโรงเรียนบ่อยครั้ง เพราะการเคร่งครัดในพระพุทธศาสนาถึงกับต้องถูกลงโทษจากอาจารย์ที่โรงเรียน เพราะลาหยุดเรียนไปเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา ในวันวิสาขบูชา^๗

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อ ดอน เดวิด เทวะวิตารเน อายุได้ ๑๔ ปี กำลังเรียนอยู่ที่โรงเรียนเซนต์โทมัส เมื่อถึงวันวิสาขบูชาของปีนั้นเวียนมาถึง ดอน เดวิด เทวะวิตารเน ได้ขออนุญาตหยุดเรียนในวันวิสาขบูชาหนึ่งวันกับครูประจำชั้น เพื่อที่จะได้ไปร่วมประกอบพิธีวันวิสาขบูชา คำตอบที่ได้จากครูประจำชั้น คือ โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนคริสต์เตียน จึงไม่อนุญาตให้หยุดเรียน เมื่อดอน เดวิด เทวะวิตารเน ได้ยินเช่นนั้นจึงลุกขึ้นหยิบร่มและหนังสือ เดินออกจากชั้นเรียนและเดินกลับบ้านทันที เพื่อกลับไปประกอบพิธี

^๖ พระราชธรรมมุนี (เกียรติ สุกิตติ), *เกี่ยวกับอินเดีย*, หน้า ๘๕-๘๖.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐ - ๙๕.

วันวิสาขบูชา พอวันรุ่งขึ้นเมื่อ ตอน เควิด เหวะวิตาระเน มาที่โรงเรียนก็ถูกลงโทษคือ การถูกครูดุถูกตีด้วย หวายอย่างแรง แต่เมื่อถึงวันวิสาขบูชาในอีกสองปีต่อมา ตอน เควิด เหวะวิตาระเน ก็หยุดเรียนเช่นนี้อีก และโทษที่เขาได้รับก็เหมือนเดิม พอตอน เควิด เหวะวิตาระเน อายุสิบแปดก็ออกจากโรงเรียน เขาใช้เวลา ที่ไม่ได้เรียนอยู่กับการอ่านหนังสือในห้องสมุดเพทพาทย์ อ่านหนังสือทุกอย่าง อ่านบทกวีภาษาอังกฤษ หลายเล่มด้วยกัน ตอน เควิด เหวะวิตาระเน ทำงานในตำแหน่งเสมียนชั้นผู้น้อยในกรมศึกษาธิการของ กรุงโคลัมโบ ในขณะที่ตอน เควิด เหวะวิตาระเน สบเลื่อนชั้นในตำแหน่งที่สูงขึ้น เขาขอลาออกจากงาน ประจำโดยให้เหตุผลว่า “เพื่อทำงานพระพุทธศาสนา” พอติดกับพันเอก โอลคอตต์ต้องการล่าม อนาคตาธิกร ธรรมปาละ จึงอาสาจะเป็นล่ามและเข้าร่วมงานกับสมาคมธีออสโซฟี่^๔

ที่นั่นอนาคตาธิกร ธรรมปาละ ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาและภาษาบาลีเพิ่มมากขึ้น ตามคำแนะนำ ช่วยเหลือของนาง บลาวัตสกี ในเวลาต่อมานางบลาวัตสกี ต้องเดินทางกลับยุโรป ตอน เควิด เหวะวิตาระเน ก็จำเป็นต้องอยู่ดำเนินงานที่สมาคมธีออสโซฟี่ต่อไป ตอน เควิด เหวะวิตาระเน ได้เขียนจดหมายถึงพ่อแม่ และญาติ ว่าขอถือพรหมจรรย์ ตอน เควิด เหวะวิตาระเน ได้เปลี่ยนชื่อเป็นชื่อทางศาสนาว่า “อนาคตาธิกร” ซึ่งแปลว่า “ผู้ไม่ครองเรือน” และ “ธรรมปาละ” ซึ่งแปลว่า “ชนผู้ซึ่งรักษาซึ่งธรรม” เพื่อให้การทำงาน เผยแผ่พระพุทธศาสนา ง่ายขึ้นโดยไม่ต้องบวชเป็นพระภิกษุ (ถึงตอนนี้ แสดงว่า ตอน เควิด เหวะวิตาระเน จึงได้ชื่อว่าเป็นอนาคตาธิกร ธรรมปาละอย่างสมบูรณ์แล้ว) และขอทำงานที่สมาคมธีออสโซฟี่ต่อไป^๕ เรื่องที่ ท่านทำไว้ในประเทศศรีลังกามีมากมาย เช่น การทำให้เกิดมีการตั้งโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งต่อมากลายเป็นวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง คือ อานันทะ คอลเลจ

พระมหาเจดีย์พุทธคยาอยู่ในความดูแลของรัฐบาลอินเดียและของชาวฮินดู จนกระทั่ง เซอร์ เอ็ดวิน อาร์โนลด์ ชาวอังกฤษเดินทางมาที่พุทธคยา เห็นสภาพของพุทธคยาที่ทรุดโทรม ไม่สมกับเป็นสถานที่ที่ตรัสรู้ ของพระพุทธเจ้า เมื่อกลับไปอังกฤษ เซอร์ เอ็ดวิน อาร์โนลด์ เขียนหนังสือเชิดชูพระพุทธศาสนาชื่อว่า “ประทีปแห่งเอเชีย” (Light of Asia) เป็นหนังสือที่ อนาคตาธิกร ธรรมปาละ อ่านแล้วเกิดแรงจูงใจที่ต้อง เดินทางมาพิสูจน์ความจริงถึงพุทธคยา ในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ เมื่ออนาคตาธิกร ธรรมปาละ ได้เอาหน้าผาก จรดที่พระแท่นวัชรอาสน์ เกิดแรงบันดาลใจขึ้นมีแรงจูงใจ เพื่อให้เขาทำการบูรณะพระมหาเจดีย์พุทธคยา สถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ จนทำให้เกิดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินเดียในเวลาต่อมา โดยที่อนาคตาธิกร ธรรมปาละ ได้ออกเรียไรจากชาวพุทธ เพื่อซื้อที่ดินบริเวณพระมหาเจดีย์พุทธคยา แต่ว่าพวกมหันต์กลับ

^๔ สันติ เตชอัครกุฎ, ตามรอยบาทพระพุทธรองค์ พร้อมภาพถ่ายพุทธสถานที่สำคัญ, หน้า ๖๒๒.

^๕ ปรีดี หงษ์สดัน, “การรื้อฟื้นพุทธศาสนา (Buddhist Revival) ในศรีลังกาภายใต้อาณานิคมอังกฤษ ช่วงปลาย คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙”, วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๐) : หน้า ๑๒๕-๑๒๘.

ไม่ยอมขายให้ เพราะเกรงว่าพวกตนจะเสียผลประโยชน์ที่จะได้รับจากมหาเจดีย์พุทธคยา ทางภาษาอังกฤษกลัวว่าจะมีเรื่องการเมือง เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงได้เข้ามาแทรกแซงโดยให้เหตุผลว่า เพื่อไม่ให้เกิดความยุ่งยากขึ้นภายหลัง พร้อมกับแนะนำให้ อนาคาริก ธรรมปาละ เดินทางกลับโคลัมโบไปก่อน อนาคาริก ธรรมปาละ จึงเดินทางกลับโคลัมโบตามคำแนะนำของรัฐบาลอังกฤษ เมื่อเดินทางกลับมายังโคลัมโบ ท่านธรรมปาละได้จัดตั้งสมาคมขึ้น เพื่อการนำพุทธคยากลับคืนมาสู่ชาวพุทธ ในวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ สมาคมมหาโพธิ์ก็ได้ก่อตั้งขึ้น ใช้ชื่อว่า “พุทธคยา มหาโพธิ์ไซไซเอตี้” เป็นองค์การฟื้นฟูและเผยแผ่พุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ของโลก มีสาขาเกิดขึ้นตามเมืองใหญ่ ๆ ในอินเดียและในหลาย ๆ ประเทศเกือบทั่วโลก เป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษาพระพุทธศาสนาและกระทำความดีของชาวพุทธ ณ กรุงโคลัมโบ ประเทศลังกา มีท่านประธานนายกะเอ็ช. สุมังคลมหาเถระ เป็นนายกสมาคม พันเอกโอลคอตต์เป็นผู้อำนวยการ โดยมีอนาคาริก ธรรมปาละ เป็นเลขาธิการ นอกจากนี้ก็มีผู้แทนจากประเทศและกลุ่มชาวพุทธต่าง ๆ เข้าร่วม ในการก่อตั้งด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผู้แทนจากประเทศไทยที่เข้าร่วมด้วย คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจันทราทิศาธาร ชื่อของสมาคมนี้ต่อมาได้ตัดคำว่า พุทธคยา ออกคงไว้แต่มหาโพธิ์ไซไซเอตี้^{๑๐}

มหาโพธิ์สมาคมคือสมาคมแห่งแรกที่เกิดขึ้นในอินเดีย วัตถุประสงค์ประการแรกเพื่อดำเนินการฟื้นฟูพระมหาเจดีย์พุทธคยา ที่ถูกเปลี่ยนเป็นวัดของฮินดูมหันต์ อนาคาริก ธรรมปาละ จึงได้ตั้งมหาโพธิ์สมาคมเพื่อเป็นศูนย์กลางของการทำงาน สมาคมมหาโพธิ์ก็มีความก้าวหน้าขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะการวางฐานรากที่ดีของอนาคาริก ธรรมปาละ นั้นเอง มีการสร้างพุทธวิหารมากกว่า ๒ แห่งที่ (นิวเดลีและสาณูจิ) และยังคงควบคุมดูแลวิหารที่มีผู้ริเริ่มสร้างไว้อีก ๓ แห่งคือพหุชนวิหาร บอมเบย์, อานันทวิหาร บอมเบย์และพุทธวิหารริสตัลาร์ ปาร์ค ลัคเนา^{๑๑}

หลังจากที่อนาคาริก ธรรมปาละ ถูกขัดขวางจากพวกมหันต์ในการต่อสู้ เพื่อเรียกร้องสิทธิในพุทธคยาของชาวพุทธแล้ว อนาคาริก ธรรมปาละ จึงเดินทางเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังที่ต่าง ๆ เพื่อนำธรรมของพระพุทธเจ้าไปให้ชาวโลกได้เข้าใจในคำสั่งสอนมากขึ้น ในทุกโอกาสที่ท่านจะกระทำได้พอดีกับประเทศทางโลกตะวันตก ก็มีการตื่นตัวที่ต้องการศึกษาในเรื่องของพระพุทธศาสนามากขึ้น ในการประชุมเวทีโลกในทางพระพุทธศาสนาจึงได้เชิญ อนาคาริก ธรรมปาละเข้าร่วมประชุมในเวทีโลกและประเทศตะวันตก อนาคาริก ธรรมปาละตัวแทนชาวพุทธในโลกตะวันตก ไปร่วมงานประชุมศาสนาโลกที่ชิคาโก บริบทที่อนาคาริก ธรรมปาละ อยู่ ณ นั้นได้เกิดมโนทัศน์ที่เรียกว่าศาสนาโลก (world religions) มันเกิดขึ้นพร้อม ๆ ไปกับกำเนิดของโลกศาสนาสันติใหม่ ซึ่งมีฐานที่วางอยู่บนคริสต์ศาสนา^{๑๒}

^{๑๐} พระราชธรรมมุนี (เกียรติ สุกิตติ), เกี่ยวกับอินเดีย, หน้า ๑๐๒ - ๑๒๒.

^{๑๑} สันติ เตชอัครกุล, ตามรอยบาทพระพุทธองค์ พร้อมภาพถ่ายพุทธสถานที่สำคัญ, หน้า ๖๓๐ - ๖๓๑.

^{๑๒} Bhikkhu Sangharakshita, *Bhikkhu Sangharakshita Anagarika Dharmapala* First Edition: 1952, in *Maha Bodhi Society, Diamond Jubilee Souvenir*, p. 29.

ในที่ประชุมรัฐสภาศาสนาของโลกที่ชิคาโก อนาคตริค ธรรมปาละ เป็นผู้หนึ่งที่มีความสนใจและความนิยมยกย่องอย่างสูง เรียกได้ว่าท่านอนาคตริคธรรมปาละประสบความสำเร็จอย่างงดงามทีเดียว การที่อนาคตริค ธรรมปาละ เดินทางมาประเทศยุโรปหลายครั้งเป็นผลดีต่อ อนาคตริค ธรรมปาละเอง ในแง่ที่ทำให้คนยุโรปได้รู้จักในตัวท่านมากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอนาคตริค ธรรมปาละในทวีปยุโรปและเอเชีย หลังจากเสร็จการประชุมแล้ว ปรากฏว่าได้มีนักปรัชญาและการศาสนามอเมริกัน ชื่อ มิสเตอร์ ซี.ที. สเตราส์ แห่งนครนิวยอร์ก มีความเลื่อมใสศรัทธาพระพุทธศาสนา แสดงความประสงค์ขอนับถือพุทธศาสนา ซึ่งนับเป็นครั้งแรกของโลกที่มีคนอเมริกัน ประกาศตนยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาบนแผ่นดินอเมริกา ชาวตะวันตกมีการตื่นตัวที่จะศึกษาพระพุทธศาสนามากขึ้น หรือจากเหตุการณ์ที่นางเมรี อี. ฟอสเตอร์ เศรษฐินิชาสาวายให้การอุปถัมภ์การเงินกับ อนาคตริค ธรรมปาละเป็นจำนวนมาก เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และมีพระสงฆ์ชาวญี่ปุ่นได้ติดตาม อนาคตริค ธรรมปาละกลับมาศึกษาภาษาบาลีในศรีลังกาในคราวที่ท่านอนาคตริคธรรมปาละไปเยือนญี่ปุ่น

จากความอุตสาหะพยายามของอนาคตริค ธรรมปาละ ที่จะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ต้องดำเนินการอย่างมีระบบด้วยการนำเอาพุทธคยามาเป็นแรงจูงใจในการทำงาน ร่วมกับการก่อตั้งสมาคมมหาโพธิ์และสร้างวัดมูลคันธกุฎีวิหาร ตลอดจนการนำเอาสังฆนิยสถานทั้ง ๔ แห่งที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ได้แก่ ลุมพินีวัน สถานที่ประสูติ พุทธคยา สถานที่ตรัสรู้ฯ สารนาถ สถานที่ทรงแสดงปฐมเทศนา และกุสินาราคันเป็นสถานที่ที่พระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน บริเวณที่ตั้งพุทธศาสนาสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วัดมหาโพธิ์ ในพุทธประวัติเล่าว่า พระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ ที่นี้นานถึง ๖ ปีจนพระองค์ได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ สำหรับพุทธคยาแล้ว นับเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางที่สำคัญของนักแสวงบุญ โดยเดินทางมาเข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลพระอานนท์ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า เมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ผู้มีศรัทธาควรไปยัง ณ สถานที่ใดด้วยศรัทธาเสมือนเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบว่า สถานที่ควรไปเพื่อระลึกถึงพระองค์และเกิดความแช่มชื่น เบิกบานใจ เจริญใจ และสังเวชใจสถานที่นั้นก็คือ สังฆนิยสถานทั้ง ๔ ตำบลที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก^{๑๓}

การต่อสูระหว่างพุทธศาสนิกชนกับพวกมหันต์ที่ครอบครองพระเจดีย์มหาโพธิ์ กว้างขวางรุนแรงออกไปทุกที แต่อนาคตริค ธรรมปาละก็ได้ตอบด้วยอหิงสธรรม กลายเป็นเรื่องน่าสงสาร คนอินเดียที่เป็นกลางแสดงความเห็นอกเห็นใจกันทั่วหน้า ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ มีความเคลื่อนไหวจากทั่วโลกของเซอร์ เอ็ดวิน อาร์โนลด์ และ ดร.ริส เดวิดส์ ศาสตราจารย์แมกซ์ มุลเลอร์ ที่เปิดไฮด์ปาร์กทั่วชุมชนต่าง ๆ

^{๑๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๐๒/๑๕๑.

ใน นิวยอร์ก จิกคาโก ซานฟรานซิสโก จนถึงแคนาดา ทำให้เสียงชาวพุทธมีพลังในการเคลื่อนไหว แต่พวกมันหันกลับเพิ่มการรังแกชาวพุทธมากขึ้น แม้ว่าศาลจะพยายามไกล่เกลี่ยให้มันหันต์เพลามือลงก็ตาม^{๑๔}

ข้อพิพาทเรื่องพุทธคยานี้ได้ถูกนำเข้าสู่สภาแห่งอินเดียและสภาชาวอินเดียฮินดู ที่เรียกว่าฮินดูมหาสภา สภาเปิดการประชุมเพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างคน ๒ พวกเป็นการด่วน สภาแห่งชาติอินเดียได้แต่งตั้งท่านราเชนทรประสาท ประธานาธิบดีของสาธารณรัฐอินเดีย ร่างรัฐบัญญัติว่าด้วยพุทธคยานี้ได้ผ่านสภาทั้งสองสภา คือสภาล่างและสภาสูงแห่งรัฐพิหารประกาศใช้เป็นกฎหมาย ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ตามกฎหมายนี้ห้ามหมดสิทธิ์และอำนาจในการเข้าครอบครองมหาวิหารพุทธคยาให้พุทธสถานแห่งนี้อยู่ในความดูแลปกครอง ของคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการจัดการพระวิหารพุทธคยา ประกอบด้วยกรรมการฝ่ายพุทธ ๔ นายฝ่ายฮินดู ๔ นายกับให้ผู้ว่าราชการจังหวัดคยาเป็นประธานกรรมการคณะนี้ คณะกรรมการจัดการพุทธคยาที่รัฐพิหาร ได้แต่งตั้งขึ้นตามความในกฎหมาย แต่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการอะไรได้ รัฐบาลแห่งรัฐพิหารได้พยายามอย่างเต็มที่ เพื่อทำความเข้าใจกับพวกมันหันต์ จนพวกมันหันต์ยอมตกลงตามคำร้องของรัฐบาลคือยอมถอนคดี เรื่องจึงเป็นอันตกลงกันได้ด้วยดี และต่อมากรรมการชุดดังกล่าวที่แต่งตั้งโดยรัฐพิหารก็ได้เริ่มการปฏิบัติงาน ตามอำนาจหน้าที่ซึ่งระบุไว้ในกฎหมาย^{๑๕}

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕) อาการปวดสะโพกเรื้อรัง ได้กำเริบขึ้นอย่างหนักจน อนาคาริก ธรรมปาละ ต้องเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล ใกล้เมืองซูริคประเทศสวิตเซอร์แลนด์ แม้ในขณะที่ท่านยังนอนรักษาตัวอยู่บนเตียงผู้ป่วย แต่สมองก็ไม่ได้หยุดที่จะทำงาน ท่านคิดวางแผนที่จะทำสิ่งสุดท้ายของชีวิต คือการหาทุนเพื่อเผยแผ่ศาสนา ทำการก่อตั้งสมาคมมหาโพธิ์ในประเทศต่าง ๆ และการจัดตั้งวิหารในลอนดอนในปลายปี พ.ศ. ๒๕๗๕ ท่านธรรมปาละได้ล้มเจ็บหนักอีกครั้ง เมื่ออาการป่วยทุเลาลง ท่านรู้ว่าใกล้จกถึงวาระสุดท้ายของชีวิตแล้วท่านธรรมปาละได้ตั้งใจไว้ตั้งแต่ต้นว่า หากท่านจะตายขอตายในเพศบรรพชิต ดังนั้น อนาคาริก ธรรมปาละจึงได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ในวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ปี ๒๕๗๔ ด้วยการนิมนต์พระเถระชั้นผู้ใหญ่จากลังกา ๑๐ รูป มีท่านพระสิทธัตถะอนุชาเถระ คณะสยามนิภาย วัดมัลลววิหารเป็นประธานและเป็นพระอุปัชฌาย์ทำการอุปสมบท อนาคาริก ธรรมปาละได้รับภิกษุฉายาในทางศาสนาว่า “ภิกษุ ศรี เทวมิตร ธรรมปาละ”^{๑๖}

ปี ๒๕๗๖ อนาคาริก ธรรมปาละ ก็ล้มป่วยลงอีกและเป็นการป่วยครั้งสุดท้ายของท่าน เมื่ออาการป่วยมีแต่ทรุดลง นายเทพปริยะวาฬีสิงห์ เลขานุการสมาคมมหาโพธิ์ ผู้ที่มีความใกล้ชิดกับอนาคาริก

^{๑๔} พระเทพโพธิวิเทศ (วีรยุทธโช), *สู่แดนพระพุทธองค์ ฉบับปรับปรุง*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อธิติ หิน ดิน ทราย ๒๕๕๘), หน้า ๘๕.

^{๑๕} สันติ เตชอัครกุล, *ตามรอยบาทพระพุทธองค์ พร้อมภาพถ่ายพุทธสถานที่สำคัญ*, หน้า ๖๕๖ - ๖๕๘.

^{๑๖} พระราชธรรมมุนี (เกียรติ สุกิตติ), *เกี่ยวกับอินเดีย*, หน้า ๑๔๕.

ธรรมปาละซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของอนาคาริก ธรรมปาละ ก็ได้รับรู้มาจากกัลกัตตาพร้อมด้วยนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ต่างก็พากันมาดูแลอาการป่วยที่กำลังเรื้อรังขึ้น ท่านได้ปฏิเสธการกินยาตามที่หมอสั่ง โดยท่านให้เหตุผลว่าต้องการที่จะให้เก็บเงินไว้เพื่องานของพระศาสนาที่จะต้องทำต่อไปดีกว่า เมื่ออาการป่วยของท่านทรุดหนักมากขึ้น ท่านพอจะพูดได้บ้างและสิ่งที่ได้ท่านกล่าวย้ำบ่อย ๆ ในขณะเวลาที่เหลืออีกไม่นานก็คือ “ขอให้ข้าพเจ้าได้มรณะเร็ว ๆ เกิด แต่ข้าพเจ้าจักกลับมาเกิดใหม่อีก ๒๕ ครั้ง เพื่อเผยแผ่ประกาศพระธรรมของพระพุทธเจ้า” และในเวลาเช้าของวันที่ ๒๙ เมษายน อนาคาริก ธรรมปาละ พูดออกมาได้เพียงคำว่า “เทพปริเย” ราวจะฝากฝังให้นายเทพปริเยช่วยให้งานของสมาคมได้ดำเนินต่อไป พอสิ้นเสียงสวดมนต์วิญญานของบุรุษผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งที่เกิดมาเพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนรวม และเชิดชูพระศาสนาของพระพุทธองค์ก็ดับวูบลงเหลือเพียงใบหน้าอันยิ้มแย้ม และเป็นสุขไว้เท่านั้นในเวลาบ่าย ๓ ของวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖^{๑๗} การทำงานเพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินเดียของอนาคาริก ธรรมปาละ ตรงกับทฤษฎีของ แมคคลีแลนด์ ที่ว่าบุคคลที่กระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการความสำเร็จ มิได้หวังรางวัลตอบแทน^{๑๘} ซึ่ง อนาคาริก ธรรมปาละ ก็มีบุคลิกเช่นนั้นตั้งแต่เริ่มที่จะทำการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ดังคำกล่าวที่ว่า “ขอให้ข้าพเจ้าได้มรณะเร็ว ๆ เกิด แต่ข้าพเจ้าจักกลับมาเกิดใหม่อีก ๒๕ ครั้ง เพื่อเผยแผ่ประกาศพระธรรมของพระพุทธเจ้า” หรือการตั้งจิตอธิษฐานต่อต้นพระศรีมหาโพธิ์ อนาคาริก ธรรมปาละ ก็ไม่ทราบได้ว่าการดำเนินงาน จะประสบความสำเร็จ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ในการดำเนินการหรือไม่ด้วยพยายามอย่างไม่ย่อท้อ จนกว่าจะบรรลุจุดหมาย ถึงแม้ว่าจะถูกทำร้ายจากพวกมหันต์ จนต้องขึ้นศาลต่อสู้คดีความกับพวกมหันต์ก็ตามที และได้วางแผนฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในระยะยาว ด้วยการตั้งสมาคมมหาโพธิ์ เป็นศูนย์กลางที่สารนาถเพื่อทรงคัมภีร์ในพุทธคยา จนสมาคมมหาโพธิ์เป็นสมาคมแห่งแรกในอินเดีย ที่มีความเจริญก้าวหน้าทั้งการเผยแผ่พระศาสนา และการให้บริการสังคมแก่ชาวอินเดียในสาขาต่าง ๆ อย่างมากมายจนถึงปัจจุบัน

เมื่อมองย้อนกลับลงไปตั้งแต่ อนาคาริก ธรรมปาละเกิดจะพบว่า อนาคาริก ธรรมปาละ ได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวที่มีความเคร่งครัดในเรื่องของพระพุทธศาสนา ย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้อีกทางหนึ่งว่าสถาบันครอบครัวก็มีส่วนอย่างมากที่ให้การสนับสนุนและเลี้ยงดู อนาคาริก ธรรมปาละมาจนเกิดแรงจูงใจและมีความมุ่งมั่นที่จะทำการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินเดีย ให้ประสบผลสำเร็จจนได้

^{๑๗} สันติ เตชอัครกุล, ตามรอยบาทพระพุทธรองค์ พร้อมภาพถ่ายพุทธสถานที่สำคัญ, หน้า ๖๕๐ - ๖๕๑.

^{๑๘} เดวิด แมคคลีแลนด์, “ชีวประวัติผลงานของเดวิด แมคคลีแลนด์”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://file.siam2web.com/cmmba/david_mcclelland.pdf(GuruOfManagemet : David McClelland [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒]).

การอภิปรายผล/สรุป

ผลที่ชาวอินเดียได้รับจากการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ของอนาคาริก ธรรมปาละ จากการที่ได้ทุ่มเทชีวิตอย่างหนัก เพื่อทวงคืนพุทธคยากลับมาเป็นของชาวพุทธ ปัจจุบันประสบผลสำเร็จแล้ว หลังจากที่มีกฎหมายพุทธคยาขึ้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ พุทธคยาได้ตกเป็นของชาวพุทธโดยสมบูรณ์ การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาได้ประสบผล ชาวอินเดียเองเริ่มต้นการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา โดยบุคคลที่กล่าวขานกันมากจนเป็นประวัติศาสตร์ก็คือ ดร.บี.อาร์.เอ็มเบตการ์ เป็นคนวรรณะจัณฑาล นำคนวรรณะจัณฑาลกว่า ๓ แสนคน เข้าร่วมปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะรับเอาพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ณ บริเวณทิกษาภูมิ นาคปุรี (พิธีมอบพระที่สร้างไว้ที่อินเดีย) กลางเมืองนาคปุระ ในวันที่กระทำพิธีดังกล่าวเรียกกันว่า วันธรรมจักรประวัธน์ ถือได้ว่าเป็นวันที่ธรรมจักรได้หมุนกลับมาสู่อินเดีย ประตูด่านการตะได้เปิดนำพระพุทธศาสนากลับคืนมาตุภูมิ ชาวพุทธกลุ่มที่มาร่วมกับ ดร.บี.อาร์.เอ็มเบตการ์ ถูกเรียกว่า ชาวพุทธใหม่

ผลที่ชาวพุทธได้รับจากการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ของอนาคาริก ธรรมปาละ พุทธคยาในปัจจุบันเป็นสถานที่สำคัญที่สุด ๑ ใน ๔ สังเวชนียสถาน และถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดของชาวพุทธ เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของพระพุทธศาสนา เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเวลากว่าสองพันห้าร้อยปี ในปัจจุบันนี้สถานที่แห่งนี้ก็ยังเป็นศูนย์รวม ของชาวพุทธผู้แสวงบุญทั้งหลาย ได้เข้าเฝ้าพระพุทธองค์เสมือนดังได้เข้าเฝ้าต่อหน้าพระพักตร์ ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้กับพระอานนท์ที่ได้ทูลถามเมื่อคราวที่พระองค์ประทับอยู่ ณ สวนสาละวันของเจ้ามัลละทางเข้ากรุงกุสินารา ปัจจุบันพุทธคยามีชื่อเรียกอีกชื่อว่า วัดมหาโพธิ์ (Mahabodhi Temple) ตั้งอยู่ที่รัฐพิหาร จังหวัดคยา ประเทศอินเดีย พุทธคยาได้รับการบูรณะจากคณะกรรมการพุทธคยาตามกฎหมายบัญญัติพุทธคยามีถาวรวัตถุที่สำคัญ ๆ ที่ชาวพุทธนิยมไปสักการะ คือ พระมหาโพธิเจดีย์ อนุสรณ์สถานแห่งการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ภายในพระวิหารประดิษฐานพระพุทธเมตตา พระพุทธรูปที่รอดจากการถูกทำลายจากภัยสงคราม เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยแบบศิลปะปาละ

ผลที่ชาวโลกได้รับจากการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ของอนาคาริก ธรรมปาละ หลังจากทีพุทธคยาไม่ได้อยู่ในมือของพวกมหันต์ และอยู่ในการดูแลของคณะกรรมการพุทธคยาตามบทบัญญัติของร่างรัฐธรรมนูญแห่งรัฐพิหาร ชาวพุทธจากทั่วโลกร่วมกันเสนอขอให้พุทธคยาได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก จนในที่สุดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่ประชุมคณะกรรมการมรดกโลก จึงได้พิจารณาให้พุทธคยาเป็นมรดกโลก ด้วยข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาแหล่งมรดกโลก (อังกฤษ: World Heritage Site)

ข้อเสนอแนะ

สิ่งที่ผู้ศึกษาวิจัยประสงค์ที่จะเห็นงานวิจัยลำดับต่อไป คือ การนำหลักคำสอนของพระพุทธองค์ที่ตรัสกับ พระเจ้าปเสนทิโกศล โดยพระพุทธองค์เน้นหลักของความไม่ประมาท พระพุทธองค์ทรงยกเอารอยเท้าช้างมาเปรียบ กล่าวคือ รอยเท้าสัตว์บกทั้งหลายไม่มีรอยเท้าใดใหญ่เกินรอยเท้าช้าง รอยเท้าทุกอย่างลงได้ในรอยเท้าช้างทั้งหมด ฉะนั้นใด ธรรมทุกอย่างที่พระพุทธองค์ตรัสก็ล้วนลงในความไม่ประมาทได้ทั้งสิ้น ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยมีประเด็นที่ประสงค์ทำการศึกษาต่อไปอีกเช่น

๑. บทบาทการอนุรักษ์พุทธสถานในประเทศอินเดีย ของสมาคมมหาโพธิ์
๒. อนาคตของ ธรรมปาละ : บุคคลที่ชาวพุทธไม่ควรลืม
๓. การรักษาพระพุทธศาสนาอย่างไม่ประมาทในโลกปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- ปรีดี หงษ์สตัน. “การรื้อฟื้นพุทธศาสนา (Buddhist Revival) ในศรีลังกาภายใต้อาณานิคมอังกฤษช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙”. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๐): ๑๒๕-๑๒๘.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). *จาริกบุญ – จาริกธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ ๔๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.
- พระราชธรรมมุนี (เกียรติ สุกิตติ). *เกี่ยวกับอินเดีย*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี. อินเตอร์ พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๔๔.
- พระเทพโพธิวิเทศ (วิริยฺญโ). *สู่แดนพระพุทธองค์ ฉบับปรับปรุง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อธิษฐาน ดิน ทราย, ๒๕๕๘.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- เสฐียร พันธรัชนี. *พุทธสถานในชมพูทวีป*. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรววิทยากรุงเทพฯ, ๒๕๒๕.
- สันติ เดชอัครกุล. *ตามรอยบาทพระพุทธองค์ พร้อมภาพถ่ายพุทธสถานที่สำคัญ*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เจ.ซี.การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๘.
- Bhikkhu Sangharakshita. *Bhikkhu Sangharakshita Anagarika Dharmapala*. First Edition : 1952. in Maha Bodhi Society. *Diamond Jubilee Souvenir*.
- พระมหาบุญไทย ปุณณมโน. “ประวัติศาสตร์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินเดีย (ตอนที่ ๑)”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.cybervanaram.net> [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

พระมหาบุญไทย ปุณณมโน. “ประวัติศาสตร์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินเดีย (ตอนที่ ๒)”. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://www.cybervanaram.net> [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

เดวิด แมคเคลเลน. “ชีวประวัติ ผลงานของ เดวิด แมคเคลเลน”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://file.siam2web.com/cmmba/david_mcclelland.pdf

GuruOfManagemet:David McClelland) [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

การพัฒนาชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น
เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย โรงเรียนปิยวัฒนศาสตร์
The Development of Interactive Instructional Package
Using Learning Through Play on Chinese Vocabulary
for Early Childhood Piyawatthanasart School

ทับทิม หุ่นหิรัญ

Thubthim Hoonhiran

สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Educational Technology and Communications Rajamangala

University of Technology Thanyaburi

เทียมยศ ปะสาวะโน*

Tiamyod Pasawano

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ประเทศไทย

Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Thailand

Email: thubthim_h@mail.rmutt.ac.th & tiamyod@rmutt.ac.th

Received : July 30, 2020

Revised : September 22, 2020

Accepted : October 13, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) พัฒนาชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่องคำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย ให้ผ่านตามเกณฑ์ให้มีคุณภาพ (๒) เปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ก่อนและหลังเรียน และ (๓) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กนักเรียนระดับชั้นปฐมวัย โรงเรียนปิยวัฒนศาสตร์ อำเภอดุสิต จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๔๕ คน ได้มาโดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการเรียนปนเล่น แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ก่อนและหลังเรียนคำศัพท์ภาษาจีน และแบบศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบเรียนปนเล่นคำศัพท์ภาษาจีน สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การทดสอบค่าทีของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระจากกัน

ผลการวิจัยพบว่า (๑) ชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการเรียนปนเล่น มีคุณภาพด้านสื่ออยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๗๔ และมีคุณภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๘

* ผศ.เทียมยศ ปะสาวะโน Asst.Prof.Tiamyod Pasawano อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Thesis Advisors

(๒) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๖.๕๐/๑๕.๖๐ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และ (๓) ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อบทเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๐

คำสำคัญ : ชุดการสอน; เรียนปนเล่น; คำศัพท์ภาษาจีน; ปฐมวัย

Abstract

The purposes of this research were (1) to develop the interactive instructional package by using mixed learning style. Chinese vocabulary subject for preschool students To pass the criteria for quality. (2) Comparison of learning achievement. Before and after school and (3) study students' satisfaction.

The sample group used in this research is Primary school students Piyawattanasat School, Thanyaburi District, Pathum Thani Province, were collected by using 30 purposive random sampling. The research instruments consisted of Interactive Learning Package by Play Way Test of Learning Achievement Test Before and After Learning Chinese Vocabulary And the study form of the students' satisfaction with the teaching package by using learning techniques in playing Chinese vocabulary. The statistics used in this research were the mean, standard deviation and the t-test of the samples which were not independent from each other.

The results of the research showed that (1) the interactive teaching package by using mixed learning method. The media quality is in a very good level. Have an average of 4.74 and have a very good content quality with an average of 4.58. (2) Students have higher learning achievement than before learning. With an average of 6.50 / 15.60 with statistical significance at the .05 level and (3) the students were satisfied with the lesson is at the highest level With an average of 4.60

Keywords: Interactive Instructional Package; learning Through Play;
Chinese Vocabulary; Early Childhood

บทนำ

การศึกษามีความสำคัญสูงสุดในการเสริมสร้างและพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะเด็กที่เป็นกำลังของประเทศชาติ การศึกษาของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามยุคสมัย จึงเป็นรากฐานสำคัญเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้มีความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน ๓ ด้าน คือ ด้านสังคม คุณภาพ ด้านสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และด้านสมานฉันท์ มีความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้เรียนคือเกิดการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ยึดผู้เรียนเป็นที่สำคัญ คือ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มีแนวทางในการจัดการพัฒนาและปฏิรูปการศึกษา มาตรา ๖ กล่าวว่า เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกด้านและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยและในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช ๒๕๔๖ สาระสำคัญคือการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง ๕ ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนให้มีศักยภาพ ทั้งนี้ สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นต่อเด็ก โดยเฉพาะความสามารถด้านกลั่นเนื้อ ซึ่งควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นองค์ประกอบ สำคัญที่บ่งชี้ถึงความพร้อมทางการเรียนกับเด็ก ในวัยนี้ ต้องการพัฒนาอย่างเต็มที่โดยเฉพาะทักษะการใช้มือ ซึ่งสามารถฝึกฝนได้โดยกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก

สังคมโลกปัจจุบันการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาเพื่อนบ้าน มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เพราะนอกจากเราใช้ภาษาในการสื่อสารกันแล้ว ภาษายังเปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ทั้งในด้านของเทคโนโลยี วัฒนธรรม การทูต การติดต่อการค้าและด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ภาษายังมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม และนำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือระหว่างประเทศ ถ้าหากจะกล่าวถึงการเรียนภาษาต่างประเทศภาษาที่สองในประเทศไทย ภาษาจีนถือว่าเป็นภาษาที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในสังคม และหากต้องการจะเรียนภาษาให้บรรลุถึงจุดหมายของการเรียนภาษานั้น กล่าวคือ การเรียนเพื่อให้เกิดทักษะการสื่อสาร ทั้งฟัง พูด อ่าน และเขียนเพื่อสามารถติดต่อกับชาวต่างชาติได้ แต่การสอนภาษาจีนในฐานะภาษาที่สองเป็นเรื่องยากที่จะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้ระยะเวลาอันรวดเร็ว ทั้งในเรื่องของวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันระหว่างภาษาไทยและภาษาจีนในเรื่องของตัวอักษรการออกเสียง และไวยากรณ์ จากการศึกษาข้อมูลและการสำรวจเกี่ยวกับการเรียนภาษาจีนผู้ศึกษาภาษาจีนชาวไทยส่วนใหญ่พบว่า ตัวอักษรภาษาจีนเป็นเรื่องที่ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นปัญหาในการเรียนภาษาจีนมากที่สุด เพราะเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อนำไปใช้ในการต่อยอดในการเรียนภาษาจีนทั้งในเรื่องของการฟัง การพูด อ่าน และเขียน การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖ การพัฒนา

ของเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง ๕ ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและการพัฒนาของเด็กแต่ละคนให้มีศักยภาพ ตามสาระการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ทักษะหรือกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นต่อเด็ก โดยเฉพาะความสามารถด้านการใช้มือซึ่งควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่บ่งชี้ถึงความพร้อมทางการเรียนและเด็กในวัยนี้ต้องการพัฒนาอย่างเต็มที่โดยเฉพาะการใช้ทักษะการใช้มือซึ่งสามารถฝึกฝนโดยใช้กิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก เต็มสิริ เนาวรังสี (๒๕๔๔) กล่าวว่า เด็กเกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก การเล่นเป็นการแสดงออกถึงความสามารถในการใช้ร่างกาย ความคิด ภาษา และการแสดงออกอารมณ์ และความสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นการใช้พลังงานส่วนเกินของเด็กซึ่งเป็นการฝึกซ้อมตามสัญชาตญาณ ทั้งนี้ ยังเป็นการทบทวนในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเป็นการลองผิดลองถูกที่ค้นคว้าด้วยการสัมผัสด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นผลรวมของพฤติกรรมทั้งหมดของเด็กอันเป็นส่วนสำคัญของพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก และการเรียนปนเล่นเป็นการเล่นที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาต่าง ๆ ให้กับเด็กปฐมวัย ดังนั้น การเล่นจึงมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญาทำให้เด็กสามารถแยกแยะสิ่งต่าง ๆ จากสิ่งเร้าได้และขณะที่เด็กตอบสนองต่อสิ่งเร้า เขาจะสามารถรับรู้สิ่งต่างๆ ที่เข้ามาในสมอง นอกจากนี้การเล่นเป็นการระบายอารมณ์ช่วยให้เด็กเข้าใจสิ่งที่เป็^๑

นอกจากสื่อการสอนและการสอนคำศัพท์นั้นจะมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนแล้ว รูปแบบหรือวิธีการเรียนการสอนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดีของผู้เรียนได้ เพราะนอกจากการปรับการสอนแล้วการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนก็เป็นสิ่งสำคัญมากตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ในหมวดสี่ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในทุก ๆ ด้านมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รวมทั้งเน้นพัฒนาทักษะกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบและการสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย เช่น การเรียนการสอนแบบโครงงาน การเรียนการสอนแบบสืบสอบด้วยการ การเรียนการสอน ฯลฯ จะเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงเผชิญเหตุการณ์จริงจากกระบวนการคิดการทำงานที่กระบวนการใดในการแก้ปัญหา ค้นหาคำตอบ จากการศึกษาข้อมูลตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในทุก ๆ ด้าน ดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒^๒ ซึ่งวิธีการเรียนการสอนเหล่านี้

^๑ เต็มสิริ เนาวรังสี, **ครูปฐมวัยกับศิลปะเด็ก**, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการอนุบาลศึกษา, คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๔), หน้า ๘๓-๘๔.

^๒ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ศุภสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖๕.

ล้วนเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้โดยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของผู้เรียนระดับประถมศึกษาที่มีความสนใจใคร่รู้ในการ คิดและทำ ด้วยตนเองมีความสนใจในการเรียนรู้ช่วงสั้น ๆ ฉะนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องให้ความสนใจและกระตุ้น ความสนใจของผู้เรียนเป็นอย่างมาก เพราะผู้เรียนในวัยนี้มีความสนใจต่อการเรียนการสอนในช่วง ๑๕ นาที ของการเรียนการสอนและจะสนใจทำกิจกรรมและลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองมากกว่าการนั่งฟังครูสอน ดังนั้น การลงมือปฏิบัติคือเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้เรียนให้ความสนใจต่อการเรียนเอง บางครั้งก็ยังเป็นการสนอง ความต้องการรวมไปถึงช่วยพัฒนาความเจริญเติบโตของเด็กได้หลายด้านอีกด้วย การเล่นนอกจากเป็น ความต้องการของเด็กแล้วการเล่นยังส่งเสริมในการพัฒนาทุก ๆ ด้านของเด็กด้วยเช่นกัน ความสามารถในการใช้ภาษาการใช้สติปัญญา การใช้ร่างกายจึงสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษา มาก โดยเฉพาะสามารถนำมาใช้กับการเรียนภาษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งประมวญ ดิคคินสัน (อ้างในบังอร ร้อยกรอง ๒๕๔๑: ๓) ได้ยกตัวอย่างไว้และเป็นที่ยอมรับกันมาเกือบ ๓๐๐ ปีแล้วที่ เฟเนอลอง (Fenelon) ได้ตั้ง ข้อสังเกตว่าเด็กบางรายอ่านหนังสือออกในขณะที่กำลังเล่นสนุกและวงการศึกษาที่ยอมรับว่าเด็ก สามารถเรียนรู้ได้ผ่านการเล่น นับว่า การเล่นเป็นสิ่งที่เด็กต้องการและมีอิทธิพลในการพัฒนาการเรียนรู้ อย่างแท้จริง นอกจากนี้แล้วยังมีนักการศึกษาหลายคนเห็นความสำคัญของการเล่นที่เป็นประโยชน์สำหรับ การเรียน ดังนั้น เรียกว่า Play way โดยมีโรงเรียนต้นแบบที่จัดการเรียนการสอนแบบ Play way ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวางแนวพระราชดำริให้นักเรียนได้เล่นและเรียน ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการเล่นนั้นคือโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย

ปัจจุบัน ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เป็นผู้บังคับการซึ่งได้นำแนวคิด Constructionism ของ Seymour Papert ให้เด็กเล่นแล้วเรียนรู้จากการเล่นต่อจากแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งได้ทรงแน่ววางพระราชดำริไว้ก่อนแล้ว การศึกษานำการเล่นบางอย่างของ เด็กไทยมาใช้ในการเรียนการสอนกลุ่มทักษะวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ พบว่า เด็กมีทัศนคติที่ดี ต่อการเรียนรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลินในการเรียนนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กมีความกระตือรือร้น ในการมาโรงเรียน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจการเรียนแบบเรียนปนเล่น ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่ใช้กิจกรรม และเกมต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานกับการเรียนภาษา อังกฤษขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเรียนปนเล่นตามแนวรูปแบบการเรียนการสอนภาษา อังกฤษเพื่อการสื่อสารตามธรรมชาติที่ลักษณะการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการเล่น เพราะการเล่นมีคุณค่า นานาประการ การเล่นเป็นเครื่องมือหรือวิธีการอย่างหนึ่งในการช่วยแก้ไขความบกพร่องและปัญหาทาง อารมณ์และจิตใจของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บังอร ร้อยกรอง (๒๕๕๓) ซึ่งได้ศึกษาเปรียบเทียบ สัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มที่ใช้เกมฝึกทักษะฟังพูดภาษาอังกฤษกับกลุ่มที่ไม่ได้ใช้เกมเสริมทักษะฟังพูด ภาษาจีน สำหรับนักเรียนระดับชั้นปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มที่ใช้เตรียม

เสริมการฝึกทักษะฟังพูดภาษาจีนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ใช้เกมเสริมการฝึกทักษะฟังพูดภาษาจีน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าถ้านำวิธีการเรียนการสอนแบบเรียนปนเล่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน โดยผ่านชุดการสอนระดับชั้นปฐมวัย โรงเรียนปียพัฒนศาสตร์ ย่อมมีแนวโน้มในการที่จะสามารถแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนภาษาจีน โดยผู้เรียนสามารถจะจดจำคำศัพท์และนำไปใช้ในการเรียนภาษาจีนเพิ่มมากขึ้นและย่อมส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีสืบเนื่องไปจนถึงพัฒนาความสามารถทางด้านภาษาจีนเพิ่มขึ้นอีกด้วย^๑

จากการที่ผู้วิจัยได้เฝ้าสังเกตการเรียนการสอนของเด็กปฐมวัย พบว่า นักเรียนระดับชั้นปฐมวัย มีอุปสรรคในการเรียนรู้เรื่องของภาษาจีน คือ ผู้เรียนมีความเข้าใจในภาษาจีนน้อยลง ทำให้ผลการเรียนภาษาจีน ของนักเรียนระดับชั้นปฐมวัยมีผลการเรียนน้อยลง นักเรียนระดับชั้นปฐมวัยมีสมาธิในการเรียนในช่วงเวลาสั้น จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ได้น้อย แนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนสำหรับวิชาภาษาจีน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการจัดการเรียนรู้นั้นต้องยึดหลักการว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตัวเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดจะต้องประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการเรียนรู้ จึงควรมีนวัตกรรมที่ใช้ในการประกอบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้ ซึ่งชุดการสอน ถือว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีความสมบูรณ์ และสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ได้ดี ชุดการสอนเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ประดิษฐ์มาเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในการจัดการเรียนการสอนโดยยึดหลักการว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตัวเองได้ ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้เป็นจากการแนะนำของครูผู้สอนเพื่อมีผลในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น จึงควรมีนวัตกรรมในการพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมในห้องเรียนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้จากชุดการสอน ถือว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีความสมบูรณ์และสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ได้ดี

ดังนั้น การจะพัฒนาผู้เรียนระดับชั้นปฐมวัยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีมากขึ้น ผู้สอนจะต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนในระดับชั้นปฐมวัยจะมีสมาธิในการเรียนน้อยลง ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้อยู่ในการเรียนการสอนให้ได้มากที่สุด ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจจากนวัตกรรมที่เอาเข้าไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อหรือชุดการสอนจะเป็นตัวกลางในการดึงดูดผู้เรียนให้เกิดความอยากรู้อยากเรียนในวิชาภาษาจีน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องสำหรับการเรียนการสอน เพื่อให้ได้เกิดการเกิดการเรียนรู้อย่างสูงสุด ด้วยการผลิตชุดการสอนในรูปแบบการเรียนรู้แบบเรียนปนเล่น วิชาคำศัพท์ภาษาจีน สำหรับนักเรียนระดับชั้นปฐมวัย ในการเป็นสื่อพัฒนาการเรียนรู้อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และที่สำคัญเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในการเรียนรู้

^๑ บังอร ร้อยกรอง, “การใช้เกมเสริมการฝึกทักษะฟัง-พูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนอนุบาลลำปาง”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

ทั้งในห้องเรียนในวิชา เนื้อหาสาระ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สร้างชุดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาจีน โดยการเรียนรู้แบบเรียนปนเล่น เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในคำศัพท์ภาษาจีนมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อพัฒนาชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่องคำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย ที่มีคุณภาพ
๒. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คะแนนก่อนและหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่องคำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย
๓. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่องคำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย

สมมติฐานการวิจัย

๑. ผู้เรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่องคำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย โรงเรียนปิยพัฒนศาสตร์ มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕
๒. ความพึงพอใจที่มีต่อชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่องคำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย โรงเรียนปิยพัฒนศาสตร์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมาก

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่องคำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย โรงเรียนปิยพัฒนศาสตร์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

๑. ขอบเขตของเนื้อหา
 - คำศัพท์ภาษาจีนขั้นต้นจำนวน ๑ เรื่อง โดยมีเนื้อหาคำศัพท์ภาษาจีน เรื่องสัตว์
๒. ขอบเขตของประชากรและตัวอย่าง
 - ๒.๑ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปฐมวัยของ โรงเรียนปิยพัฒนศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๒๒๕ คน
 - ๒.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เด็กนักเรียนระดับชั้นปฐมวัย โรงเรียนปิยพัฒนศาสตร์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๔๕ คน ได้มาโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling)

๓. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น ชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่องคำศัพท์ภาษาจีน สำหรับ
เด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย

ตัวแปรตาม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้แบบเรียนปนเล่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุดการสอน หมายถึง รูปแบบมาพัฒนาหรือสร้างข้อมูลและความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ประกอบด้วย
ชุดการสอน เรื่องคำศัพท์ภาษาจีน ซึ่งสิ่งที่อยู่รอบตัวเราไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นคน สัตว์ พืช สิ่งของ สถานที่
สื่อสิ่งพิมพ์ ฯลฯ สามารถนำไปเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้
อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงความรู้ เนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอด หรือทักษะเข้าด้วยกัน
เพื่อให้เกิดการพัฒนาหรือเกิดองค์ความรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

วิธีการเรียนปนเล่น หมายถึง เทคนิคการจัดกิจกรรมให้เด็กปฐมวัย โดยยึดหลักจิตวิทยาและธรรมชาติ
ของเด็กที่ชอบเล่นอยู่แล้ว ด้วยการใช้เทคนิคในการบูรณาการ สาระ ความรู้ ทักษะประสบการณ์ให้เกิดกับ
เด็กและการเล่นไปพร้อมกัน ทำให้เด็กได้เล่น ได้แสดงออก ได้ร้องเพลง สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กได้สนุกสนาน
มีแรงจูงใจที่จะอยากเรียนรู้มากขึ้น เป็นการเรียนปนเล่นที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ภายใต้การอำนวยความสะดวก การสนับสนุน และ
การชี้แนะช่วยเหลือของครูอย่างใกล้ชิด

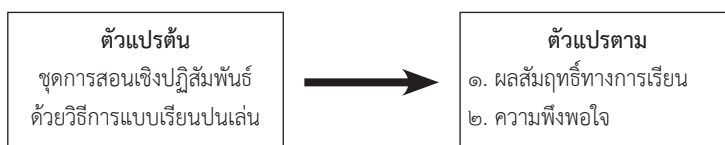
เชิงปฏิสัมพันธ์ หมายถึง เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนในห้องเรียน ในการจัดการเรียน
การสอนสร้างความสัมพันธ์ในห้องเรียนและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ทำให้ผู้เรียนมีการตอบโต้และ
ให้เกิดแรงเสริม

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนทดสอบของนักเรียนที่ได้จากการเรียนด้วยชุดการสอน
เชิงปฏิสัมพันธ์ ผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
และสามารถวัดได้โดยการแสดงออกมาทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กนักเรียนชาย-หญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาล ปีการศึกษา ๒๕๖๒ โรงเรียน
ปียพัฒนศาสตร์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของผู้เรียนในทางบวก ความชอบ ความสบายใจ ความสุข ในการ
เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่องคำศัพท์ภาษาจีน สำหรับ
นักเรียนระดับชั้นปฐมวัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้ชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่องคำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ
๒. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
๓. นักเรียนมีความพึงพอใจชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น
๔. ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนรูปแบบอื่น ๆ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เรื่อง การพัฒนาชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ คือ

๑. ผลการประเมินคุณภาพด้านสื่อ พบว่า คุณภาพชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับคุณภาพดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๗๔ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า .ด้านภาพเคลื่อนไหว เสียง และเทคนิควิธีการอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๘๐ รองลงมา ได้แก่ ด้านการออกแบบหน้าจอ อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๖ ตามลำดับ

๒. ผลการประเมินคุณภาพด้านเนื้อหา พบว่า ชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย มีคุณภาพด้านเนื้อหาโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๘ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านเนื้อหา มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๗๕ รองลงมา ได้แก่ ด้านรูปแบบและการนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๖ และด้าน ภาพ ภาษาและเสียงมีคุณภาพอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๑ ตามลำดับ

๓. ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๖.๕๐/๑๕.๖๐ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔. ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๐ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสื่อ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๕ รองลงมา ได้แก่ ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๔ ตามลำดับ

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย ตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ผลการประเมินคุณภาพด้านสื่อและด้านเนื้อหาของชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย คุณภาพสื่อโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๗๔ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านภาพเคลื่อนไหว เสียง และเทคนิควิธีการอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๘๐ รองลงมา ได้แก่ ด้านการออกแบบหน้าจอ อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๖ ตามลำดับคุณภาพเนื้อหาโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๘ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านเนื้อหา มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๗๕ รองลงมา ได้แก่ ด้านรูปแบบและการนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๖ และด้าน ภาพ ภาษาและเสียงมีคุณภาพอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๑ ตามลำดับ โดยผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ จำนวน ๓ ท่าน ที่มีประสบการณ์ในการสอนและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน และด้านเนื้อหา ๓ ท่าน ที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาชุดการสอน ได้ประเมินและนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข จึงทำให้ได้ชุดการสอนที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วิไลลักษณ์ เล็กขำ (๒๕๕๔) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษโดยใช้การสอนแบบเรียนปนเล่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ พบว่า บทเรียนการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิมีคุณภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ และคุณภาพด้านสื่ออยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๓^๔

^๔ วิไลลักษณ์ เล็กขำ, “การพัฒนาความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษโดยใช้การสอนแบบเรียนปนเล่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

๒. ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๖.๕๐/๑๕.๖๐ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ทศนีย์ พานทรัพย์ (๒๕๕๒) เรื่อง การพัฒนาชุดการสอนรูปเรขาคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดการสอนรูปเรขาคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ด้วยวิธีการสอนแบบเรียนปนเล่น พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของทอปป์ (Topping, ๒๐๐๔) เรื่อง การประเมินค่าผลของวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการเล่นของเด็กวัยเริ่มเรียนในเรื่องการอ่านออกเขียนได้ พบว่า หลังจากนักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมการเล่นตามแผนการทดลองทำให้นักเรียนมีผลการทดลองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕^๕

๓. ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๐ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสื่อ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๕ รองลงมา ได้แก่ ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๔ ตามลำดับ สอดคล้องกับผลงานวิจัยทศนีย์ พานทรัพย์ (๒๕๕๒) เรื่อง การพัฒนาชุดการสอนรูปเรขาคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ที่เรียนด้วยชุดการสอนรูปเรขาคณิตประถมศึกษาปีที่ ๒ ด้วยวิธีการสอนแบบเรียนปนเล่น มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ ๓.๖๗ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๖.๕๒^๖ สอดคล้องกับงานวิจัย วิลารัตน์ พงศ์พานิชย์ (๒๕๕๑) เรื่อง การพัฒนาชุดการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ แบบเรียนปนเล่น เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ที่มีต่อการเขียนในภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก^๗

^๕ ทศนีย์ พานทรัพย์, “การพัฒนาชุดการสอนรูปเรขาคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ด้วยวิธีการสอนแบบเรียนปนเล่น”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^๖ ทศนีย์ พานทรัพย์, “การพัฒนาชุดการสอนรูปเรขาคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ด้วยวิธีการสอนแบบเรียนปนเล่น”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^๗ วิลารัตน์ พงษ์พานิช, “การพัฒนาชุดการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเรียนปนเล่นเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

ข้อสังเกตที่พบในระหว่างการเรียนรู้จากชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัยผู้เรียนมีความตั้งใจและมีความกระตือรือร้นในการเรียน และในการทำกิจกรรมพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี สามารถทำกิจกรรมได้อย่างสนุกสนานตื่นเต้น กับการเรียนด้วยการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยการนำเอาสื่อที่ตัวผู้เรียนมีนำมาใช้ในการมีส่วนร่วมใน การเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นในการเรียนการสอนมากขึ้นเพราะทุกคนได้ปฏิบัติจริง ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ อีกทั้งสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้และความสนุกสนานในการ เรียนเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑. การนำชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น เรื่อง คำศัพท์ภาษาจีน สำหรับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัย ไปใช้ในการเรียนการสอน ควรอยู่ในพื้นที่ที่สามารถเชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ต ที่ความเร็วในการ Download ๑๐ Mbps และ Upload ๓ Mbps ขึ้นไป หรือเชื่อมต่อสัญญาณ Wi-Fi จะได้การแสดงผลที่มีประสิทธิภาพ

๒. เพิ่มจุดการเชื่อมโยงระหว่างคู่มือกับวีดิทัศน์ หรือสื่อต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาเพื่อสะดวกต่อการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. การพัฒนาชุดการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการแบบเรียนปนเล่น รูปแบบสื่ออื่น ๆ เช่น AR, VR หรือ Game เพื่อให้มีความน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น ควรมีการบูรณาการสื่อความจริงเสริมกับสื่อประเภทอื่น ๆ เพื่อเพิ่มช่องทางในการเรียนรู้

บรรณานุกรม

เต็มสิริ เนาวรังสี. **ครูปฐมวัยกับศิลปะเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการอนุบาลศึกษา. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๔.

ทัศนีย์ พานทรัพย์. “การพัฒนาชุดการสอนรูปเรขาคณิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ด้วยวิธีการสอนแบบเรียนปนเล่น”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๒.

บังอร ร้อยกรอง. “การใช้เกมเสริมการฝึกทักษะฟัง-พูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนอนุบาลลำปาง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สุริยง, ๒๕๔๔.

วิลารัตน์ พงษ์พานิช. “การพัฒนาชุดการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเรียนปนเล่นเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๑.

วิไลลักษณ์ เล็กขำ. “การพัฒนาความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษโดยใช้การสอนแบบเรียนปนเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๔.

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาวะองค์รวมของมนุษย์ในสังคมไทย
กับโรคโควิด-๑๙ ตามหลักพุทธจิตวิทยา
Modification of Human Holistic Well Being Behavior in Thai Society
and Covid Disease 19 According to Buddhist Psychology

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุโท*

Phrabaidika kittipong Srilasudtro

สุชน ประวัติดี**

Suchon Prawatdee

คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Faculty of Humanities Department of Psychology

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: kourmay2526@gmail.com

Received : May 23, 2020

Revised : August 31, 2020

Accepted : September 16, 2020

บทคัดย่อ

การควบคุมตนเองเป็นเป้าหมายสำคัญของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพราะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมุ่งหมายที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่พึงประสงค์ให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยเขาสามารถบังคับและควบคุมตัวเองได้ ให้ประพฤติปฏิบัติหรือกระทำ แต่ในสิ่งที่ถูกต้องต้องดีงามต่อสุขภาวะองค์รวมที่มีความสมบูรณ์ ทั้งทางกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ หรือปัญญาเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม และสุขภาวะจะมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยกำหนดสุขภาพ ผลจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามหลัก ภาวนา ๔ คือ การพัฒนาประกอบด้วยการพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง ไร้โรค มีสุขภาพดี การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมให้เป็นไปด้วยดี ไม่ก่อการเบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนต่อผู้อื่นและสังคม การพัฒนาจิตใจให้มีคุณสมบัติดีงามพร้อม มีเมตตา มีความรักความเป็นมิตร มีกรุณา อยากช่วยเหลือปลดปล่อยความทุกข์ของผู้อื่น พัฒนาปัญญา คือพัฒนาความรู้ความเข้าใจของตนเองให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง และใช้ความรู้แก้ปัญหาทำให้เกิดสุขได้ ด้วยการป้องกันตัวเองและช่วยป้องกันไม่ให้ไวรัส โควิด (COVID- ๑๙) แพร่กระจายสู่คนอื่นได้ด้วยวิธีล้างมือบ่อย ๆ หลีกเลี่ยงการพบปะใกล้ชิดระยะ ๑ เมตร ควรใส่หน้ากากอนามัยอยู่บ้านและกักตัวเองให้ห่างจากคนอื่น

คำสำคัญ : การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม; สุขภาวะองค์รวม; โรคโควิด ๑๙; พุทธจิตวิทยา

* พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุโท, ดร. (เนียบรอต) Phrabaidika kittipong Srilasudtro, Ph.D.

** ผศ.ดร.สุชน ประวัติดี Asst. Prof. Dr. Suchon Prawatdee

Abstract

Self-control is an important goal of behavior modification. Because behavior modification aims to change the behavior of unwanted people into desirable behavior. In which he is able to force and control himself to behave or act But in what is right and good for a holistic well-being that is physical, mental, social and spiritual, or intellect is linked as a whole. And well-being is related to the determinants of health. The result of behavioral adjustment according to the 4 prayer principles is that development consists of developing a healthy body without disease, having good health, and developing a good relationship with the social environment. Does not cause persecution Does not make trouble to others and society Developing the mind to have good qualities, complete compassion, love, friendliness, compassion, want to help relieve the suffering of others, develop wisdom. Is to develop one's own knowledge and understanding To realize the truth And use the knowledge to solve problems that lead to happiness By protecting yourself and helping to prevent the coronavirus (COVID-19) spread to others by washing hands frequently. Avoid close contact with a distance of 1 meter, should wear a surgical mask at home and keep yourself away from others.

Keywords: Behavior Modification; Holistic Wellness; Covid Disease 19;
Buddhist psychology

บทนำ

สถานการณ์ของโรคระบาดที่มีเชื้ออยู่โลกออนไลน์ตลอดทุกวัน และยังมีที่ท้าวาจะดีขึ้นอย่าง “ไวรัสโคโรนา” หรือ “โควิด-๑๙” ทำให้ใครหลายคนเป็นกังวล และคอยติดตามข่าวสารกันอยู่ตลอดถึงจำนวนผู้ติดเชื้อ อัตราการเสียชีวิต รวมไปถึงการป้องกันตัวเองให้รอดพ้นจากการติดเชื้ออันตรายนี้ ไวรัสโคโรนา (Coronavirus) เป็นไวรัสที่ถูกพบครั้งแรกในปี ๑๙๖๐ แต่ยังไม่ทราบแหล่งที่มาอย่างชัดเจนว่ามาจากที่ใด แต่เป็นไวรัสที่สามารถติดเชื้อได้ทั้งในมนุษย์และสัตว์ ปัจจุบันมีการค้นพบไวรัสสายพันธุ์นี้แล้วทั้งหมด ๖ สายพันธุ์ ส่วนสายพันธุ์ที่กำลังแพร่ระบาดหนักทั่วโลกตอนนี้เป็นสายพันธุ์ที่ยังไม่เคยพบมาก่อน คือ สายพันธุ์ที่ ๗ จึงถูกเรียกว่าเป็น “ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่” และในภายหลังถูกตั้งชื่ออย่างเป็นทางการว่า “โควิด - ๑๙” (COVID - ๑๙) นั่นเอง ดังนั้น ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ และไวรัสโควิด-๑๙ จึงหมายถึงไวรัสชนิดเดียวกัน^๑

^๑ ศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital "วช., สรุปทุกเรื่อง “ไวรัสโคโรนา” หรือ “โควิด-19” คืออะไร อาการเป็นอย่างไร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://dric.nrct.go.th/News/DetailKnowledge/650>, [๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ หรือไวรัสโควิด-๑๙ แรกเริ่มเดิมทีถูกค้นพบจากสัตว์ก่อน โดยเป็นสัตว์ทะเลที่มีการติดเชื้อไวรัสแล้วคนที่อยู่ใกล้ คลุกคลีกับสัตว์เหล่านี้ก็ติดเชื้อไวรัสมาอีกที โดยเริ่มจากเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน โดยมีข้อสงสัยว่ามาจากตลาดที่ค้าขายสัตว์ทะเล และสัตว์หายากเหล่านี้ไวรัสโคโรนาเป็นไวรัสที่จัดอยู่ในวงศ์ใหญ่ที่สุดในบรรดาไวรัสที่พบในทั้งสัตว์และคน ไวรัสโคโรนายังเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเจ็บป่วยต่าง ๆ ตั้งแต่โรคหวัดธรรมดาจนถึงโรคที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วยอย่างรุนแรง เช่น โรคทางเดินหายใจตะวันออกกลาง (MERS) และ โรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันร้ายแรง (SARS)

กลุ่มเสี่ยงติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ หรือไวรัสโควิด-๑๙ เช่น เด็กเล็ก วัยกลางคนจนถึงกลุ่มผู้สูงอายุ คนที่มีโรคประจำตัวอยู่แล้ว เช่น โรคหัวใจ เบาหวาน โรคปอดเรื้อรัง คนที่กินยากดภูมิคุ้มกัน โรคมะเร็ง ผู้ที่เดินทางไปในประเทศเสี่ยงติดเชื้อ คนในครอบครัวเพิ่งกลับจากประเทศกลุ่มเสี่ยง เช่น จีน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ไต้หวัน ฮองกง มาเก๊า สิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม อิตาลี อิหร่าน ฯลฯ ผู้ที่ต้องทำงานมีประวัติใกล้ชิด หรือสัมผัสกับผู้ติดเชื้อ เช่น ทำอาชีพที่ต้องพบปะชาวต่างชาติจำนวนมาก คนขับแท็กซี่ เจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยติดเชื้อ ลูกเรือสายการบิน เป็นต้น^๒ ดังนั้น รัฐบาลควรดูแลประชาชนด้วยการส่งเสริมสุขภาวะองค์กรและมีหน่วยงานสนับสนุน ส่งเสริม กิจกรรมต่างๆ เพื่อป้องกัน ควบคุมการระบาดของไวรัสโควิด-๑๙ ในการดูแลสุขภาพภาวะองค์กรของประชาชนทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ ปรับมุมมอง การเรียนรู้ดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของบุคคลให้มีสุขภาพดี ให้เกิดจิตสำนึกรักตนเอง ดูแลตนเอง เพื่อนำไปสู่สุขภาพดีของบุคคลครอบครัว ชุมชน และสังคม

การปรับตัวกิจกรรมของสังคมไทยกับพุทธวิธีในการเผชิญวิกฤติโควิด-๑๙

จากสถานการณ์ไวรัสโควิด-๑๙ ที่แพร่ระบาดไปทั่วทั้งประเทศและทั่วโลก เมื่อใจไม่ยอมรับความจริงของชีวิตอะไรเกิดขึ้นในชีวิตเราเมื่อไร เราไม่รู้หรือธรรมะจะช่วยให้จิตใจของเราให้มั่นคงไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น ใจเรายังอยู่ของเราได้ไม่กระเพื่อมขึ้น กระเพื่อมลงคนซึ่งมีความทุกข์ เพราะว่าใจไม่มีปัญญาความทุกข์มันมาได้เพราะใจเรายอมรับสภาวะที่กำลังปรากฏต่อหน้าต่อตาไม่ได้ เช่น เราจะต้องเจ็บป่วยเรายอมรับไม่ได้ ความทุกข์ทางใจมันก็เกิดขึ้น เราจะต้องแก้ ยอมรับไม่ได้ ว่าจะต้องแก้ ความทุกข์ทางจิตใจก็เกิดขึ้นจะต้องตายยอมรับไม่ได้ก็ทุกข์อีกจะต้องพลัดพรากจากคนที่รักจะต้องเจอสิ่งที่ไม่รักอะไรแบบนี้จะต้องผิตหวงในชีวิตบ้าง ถ้าเรายอมรับความจริงได้ว่า ชีวิตมันเป็นอย่างนี้แหละ ทุกอย่างผ่านมาแล้วผ่านไป ผ่านมาแล้วผ่านไปตลอดเวลา ยอมรับความจริงตรงนี้ได้จะไม่ทุกข์ ที่ใจมันทุกข์เพราะมันไม่ยอมรับความจริง

^๒ กรมควบคุมโรค, โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.gj.mahidol.ac.th/main/covid19/covid19is/> [๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

จากสถานการณ์ไวรัสโควิด-๑๙ ที่แพร่ระบาดไปทั่วทั้งประเทศและทั่วโลก ซึ่งยังไม่อาจจะทราบว่าการสถานการณ์จะสามารถคลี่คลายได้เมื่อไร หรืออาจจะทวีความรุนแรงมากขึ้นอีกหรือไม่ และมีหลักธรรมที่มีประโยชน์ คือ หลักขรราวาสธรรม ๔^๓ อันเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับทุกคนที่ยังคงใช้ชีวิตทางโลก ทุกคนสำหรับการครองเรือน โดยเฉพาะภายใต้สถานการณ์ไวรัสโควิด - ๑๙ ดังนั้น ประชาชนควรใช้หลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน คือ

๑. สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์จริงใจในสถานการณ์ไวรัสโควิด-๑๙ รัฐบาลประกาศงดออกจากบ้าน อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ การออกไปนอกบ้านไม่ว่าจะใกล้หรือไกล ตอนนี้ก็ถือว่าไม่ปลอดภัยจากการติดเชื้อทั้งนั้น เราจึงควรต้องระมัดระวังตัวเองให้มาก โดยเฉพาะการใส่หน้ากากอนามัย และหมั่นล้างมือบ่อย ๆ รวมไปถึงพยายามแตะต้องใบหน้า ดวงตา จมูก ปาก ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ก็จะช่วยลดความเสี่ยงติด Covid- ๑๙ ลงได้ โดดการประพฤติตนเป็นคนที่เที่ยงแท้ มั่นคงต่อความดีไม่หันเหไปออกบ้านเกิน ๔ ฟุต เราก็ควรมีความซื่อสัตย์ในทางปฏิบัติการจะมีสัจจะต่อตัวเราจะทำให้ช่วยให้ไม่มีการระบาดของโรคโควิดในสังคมได้

๒. ขันติ คือ ความอดทนต่อการที่เราต้องกักตัวอยู่กับบ้านต่อเนื่องเป็นเวลานานไม่ได้ไปกินเที่ยว อย่างที่ใจเราต้องการ ก็จำต้องมีความอดทนต่อความเบื่อหน่าย หรือความอึดอัดใจที่อาจจะเกิดขึ้น อีกทั้งการที่สมาชิกอยู่บ้านรวมกันหลายๆ คน ในเวลาอากาศที่ร้อนระอุ ก็ต้องมีความอดทนต่อการอยู่ร่วมกัน สถานการณ์ต่าง ๆ เปรียบเสมือนดังบททดสอบของชีวิต และเมื่อเรามีความอดทนที่มากพอ ย่อมทำให้สามารถผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ นี้ไปได้ในที่สุด

๓. ทมะ คือ ความข่มใจ^๔ เราควรปรับพฤติกรรมของเองด้วยวิธีการเข้าใจรับรู้ในสถานการณ์โรคระบาดโควิด ๑๙ กักตัวเองอยู่บ้านให้ปลอดภัยไม่คิดอยากเดินทางไปหาใครในช่วงวิกฤติแบบนี้ เราควรตระหนักรู้ในวิธีการทำงาน การกิน การนอน การสื่อสาร ต้องใช้ความข่มใจเป็นอย่างยิ่งในการอยากได้ของกิน หรือของใช้อยากเดินเล่นสวนสาธารณะ เดินเล่นในห้าง เราควรปรับเปลี่ยนข่มใจ และยอมรับความจริงมาใช้บริการสั่งอาหารหรือซื้อของออนไลน์แทนการออกนอกบ้าน เพื่อช่วยให้โรคระบาดโควิด ๑๙ ติดน้อยลง

๔. จาคะ คือ ความเสียสละ^๕ ในช่วงยากลำบากแบบนี้เราก็มักจะเห็นน้ำใจของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันที่จะคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในช่วงนี้ ซึ่งสิ่งที่เราเห็นได้ชัดในช่วงนี้นั่นก็คือ ตู้แบ่งปัน หรือ

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๘๖.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๔๕.

^๕ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๘๔๕/๓๑๖.

คู่ปันสุข ที่มีเพื่อแบ่งปันของกินให้กับผู้ที่ต้องการได้หยิบไปกินไปใช้กันแบบฟรี ๆ ถือว่าเป็นการช่วยเหลือประชาชนที่ลำบากไม่มีงานทำไม่มีเงิน โดยให้ประชาชนได้หยิบของกินในตู้ใช้กันฟรี ๆ เมื่อจำเป็นต้องใช้ และทุก ๆ คนก็ยังสามารถรับบทบาทผู้ให้ในการแบ่งปันในการนำของมาใส่เอาไว้ในตู้ได้หยิบไปเท่าที่จำเป็น และแบ่งปันเท่าที่ทำได้ ซึ่งเป็นการทำให้สังคมได้มีการแบ่งปันและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่มันก็ทำให้เรารู้จักการให้แก่ผู้อื่น และที่สำคัญทุกครั้งที่เราให้ มันก็ทำให้เรามีความอึดเอิบในใจเป็นอย่างมาก ดังคำกล่าวที่ว่า “ผู้ให้ย่อมสุขใจมากกว่าผู้รับ”

ประเทศไทยมีทั้งคนรวย คนที่มีฐานะปานกลาง และคนจน และเป็นที่ทราบกันดีว่าสัดส่วนคนยากจนมีมากกว่าคนที่ร่ำรวยอยู่หลายเท่าตัว และจะเห็นได้ว่าตอนนี้คนชั้นกลางที่เคยมีงานมีเงิน ก็กลับต้องตกงานและเดือดร้อนเป็นจำนวนมาก บางคนไม่มีเงินแม้แต่จะซื้อข้าวกิน ขณะเดียวกัน ก็ได้เห็นคนที่ออกมาแบ่งปันกันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งปันข้าวกล่อง อาหารแห้งต่าง ๆ ภายใต้อาณัติการเช่นนี้ การที่เราแสดงความมีน้ำใจ แบ่งปันเสียสละต่อกัน ไม่จำเป็นว่าจะต้องรวยก่อนจึงจะให้ผู้อื่นได้ แต่เราสามารถเสียสละ หรือให้บางอย่างเท่าที่เราสามารถให้ได้ ตามกำลังของเรา แต่ต้องไม่ทำให้ตนเองและครอบครัวต้องเดือดร้อน ผลของการเสียสละ แบ่งปันจะช่วยขจัด ซึ่งความตระหนี่ถี่เหนียว และยังทำให้ผู้ที่มีความสุขใจจากการให้กันอีกด้วย

หลักธรรมที่ซ่อนอยู่ในความจริงนี้คือ เชื่อโรครออยู่คู่กับมนุษย์ฉันใด ความทุกข์มันก็อยู่คู่กับมนุษย์ฉันนั้น ดังนั้น การที่เราจะคาดหวังว่าชีวิตนี้เราจะไม่มีความทุกข์เลย มันเป็นไปได้ ความทุกข์เป็นเรื่องธรรมดาที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตของเราเช่นเดียวกับโรคติดเชื้อก็จะอยู่คู่โลกไปชั่วกาลปาวสาน ถามว่าภูมิคุ้มกันคืออะไร ก็ต้องตอบว่า คือ สติ ที่เป็นเครื่องรักษาจิตใจให้ดีได้ ช่วยทำให้ความทุกข์ไม่สามารถทะลุทะลวงเข้ามาในจิตใจของเราได้ พระพุทธเจ้า พระองค์เปรียบ สติ เหมือน ทหารหรือยามเฝ้าประตูเมือง เมืองนี้คือ “จิตตนคร”^๖

ประเทศไทยมีทั้งคนรวย คนที่มีฐานะปานกลาง และคนจน ควรนำหลักธรรมมาปฏิบัติในช่วงวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด- ๑๙ คือ “ทาน-ศีล-ภาวนา”^๗ อย่างล้วนขาดสติ หยุดสร้างคามซึ่งซึ่งสังคมต้องการกำลังใจขอคนไทยทุกคนเป็นผู้กล้าหาญ ละความเห็นแก่ตัว สามัคคี ฝ่าวิกฤตไปด้วยกันด้วยหลักธรรมที่ควรนำมาปฏิบัติ คือ ทาน ศีล ภาวนา ถือเป็นหลักป้องกันด้วยความรู้รักสามัคคี ดังนี้

๑. ทาน คือ การให้วัตถุสิ่งของ ความรู้ สติ ปัญญา เช่น การประกอบอาชีพอาจต้องปรับเปลี่ยนอย่างกะทันหันหากช่วยเหลือกันได้ก็ร่วมกันบริจาคเงินหรือปัจจัย ๔ ในการดำเนินชีวิต

^๖ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, จิตตนคร : นครหลวงของโลก, (นครปฐม: สาละพิมพ์การ, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๔๕.

๒. ศีล คือ การการประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ขอให้ร่วมมือและปฏิบัติตามคำแนะนำของภาครัฐอย่างเคร่งครัด เพื่อความปลอดภัยทั้งตนเองและผู้อื่น

๓. ภาวนา คือ พัฒนาจิตใจด้วยสติปัญญาใช้เหตุผลอย่างรอบด้าน ดูแลสุขภาพ และป้องกันตนเอง จงมีสติเพราะจะช่วยให้ไม่ตระหนก แต่เกิดความตระหนกในการดำเนินชีวิตกับภาวะวิกฤต ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด ขอเพียงเชื่อมั่นคำสอนของศาสนานั้น ๆ มาปรับใช้ ศาสนิกชนทุกศาสนาย่อมได้รับประโยชน์อย่างแน่นอน

มีสติรู้เท่า รู้ทัน รู้กัน รู้แก่ และใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาสถานเป็นหลักธรรมสำคัญที่จะนำพาให้พุทธศาสนิกชนทุกคนสามารถก้าวผ่านวิกฤตนี้ไปได้ด้วยกัน โอกาสแห่งการสร้างสติ เมื่อในรายมีดี ในวิกฤต โควิด-๑๙ “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” หลักธรรมความไม่ประมาท^๔ “ประมาท ก็ไม่ดี ประสาท ก็ไม่ถูก” คติประจำใจ ทองไว้ รับมือสถานการณ์โรค “เวลาเราเจอปัญหาต่าง ๆ สิ่งแรกที่เราต้องทำเพื่อ “วางใจ” ให้ถูก คือ ต้องไม่ประมาท ขณะเดียวกัน เมื่อเราตื่นตัว ไม่ประมาทแล้ว เราก็ต้องระวังไม่ให้เกิดการตื่นตัวนั้นไปถึงขั้น “ประสาท” เรียกว่า “ประมาท ก็ไม่ดี ประสาท ก็ไม่ถูก” ประมาท ที่ว่านี้ ยกตัวอย่างได้ เช่น การที่เราออกไปข้างนอก กลับมาบ้านแล้วไม่ล้างมือ หรือเอามือจับหน้าจับตาเป็นประจำ หรือการเดินทางไปประเทศที่มีความเสี่ยง พอกลับมา ก็บอกตัวเองและคนรอบข้างว่าไม่มีอะไร และใช้ชีวิตตามปกติ พฤติกรรมนี้อาจเป็นอันตรายทั้งต่อตนเองและคนอื่นที่มาปฏิสัมพันธ์กับเราได้ “เพราะทุกคนต้องรู้เท่าทันแล้วว่าตอนนี้การแพร่ระบาดของโรคมันพัฒนาไปถึงว่า เราสามารถจะติดเชื้อโดยไม่รู้ตัวเชื้อที่ติดมานั้นมาจากไหน ไม่ได้เดินทางไปต่างประเทศ หรือสัมผัสใกล้ชิดกับคนเดินทางกลับมาจากต่างประเทศเลย แต่ก็ติดเชื้อได้” “ดังนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าเราประมาท เราจะเป็นคนแพร่เชื้อเสียเอง ทั้งแพร่ให้กับคนที่เรารัก คนทั่วไปที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเราก็ได้ อย่างกรณีคุณป้าที่เกาหลี ที่เป็น Super Spreader เป็นบทเรียนที่ดีที่มาสอนว่าในสถานการณ์นี้เราไม่ควรประมาท”

แนวทางการปรับพฤติกรรมคนไทยกับการป้องกันโควิด-๑๙ ตามหลักพระพุทธศาสนา

การสวดมนต์ไล่เชื้อโรคได้จริง ๆ เหรอ” คำถามฮอตฮิตติดยุคในวันที่โควิด- ๑๙ ไม่เพียง ทำลายสุขภาพร่างกาย แต่ยังวิ่งเข้าไปทำร้าย “ใจ” ของคนอีกมากด้วยหลายคนเชื่อมั่น หลายคนคลางแคลงใจ เชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง ซึ่งบทสวดมนต์” มีอานุภาพ ศักดิ์สิทธิ์สัมฤทธิ์ผล รักษาโรคร้ายไข้เจ็บได้จริง ๆ คัมภีร์ อรรถกถาเป็นคัมภีร์ยุคหลังพระไตรปิฎก ไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้า แต่เป็นคัมภีร์ที่อธิบายความหรือคำที่ยากในพระไตรปิฎกให้เข้าใจง่ายขึ้น ข้อเท็จจริงประการหนึ่งคือในคัมภีร์พระไตรปิฎกไม่ได้มีการบันทึกไว้ว่าพระพุทธเจ้าสั่งให้พระอานนท์ร่ายมนต์นี้ เพื่อปราบโรคระบาดให้สิ้นสูญไป เพราะฉะนั้น ขออย่าได้

^๔ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๔๓/๑๘๐.

ถือเป็นประกันตายตัวว่าพระพุทธเจ้า ตรัสรับรองไว้แน่ ๆ ว่าต้องได้ผลร้อยเปอร์เซ็นต์ เป็นเด็ดเป็นขาดอย่างไม่ต้องสงสัย หากสวดแล้วโรคระบาดจะยังคงอยู่ก็ขอให้ทราบว่ามีสิ่งพึงนำไปโพยพินาศกันว่ามนต์ของพระพุทธเจ้าไม่สัมฤทธิ์ผล

สำหรับบทสวด “รัตนสูตร”^๙ เป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พระอานนท์เถระน้อมระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย คือ “พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ และสังฆรัตนะแล้วทำสังกิริยา” คือ การตั้งสัจอธิษฐานตามความเป็นจริง เป็นหลักการที่สำคัญของการเจริญพระพุทธมนต์ ที่จะทำให้เกิดอานุภาพให้เกิดเป็นอานุภาพขจัด ปิดเป่าภัยพิบัติที่เกิดแก่ชาวเมืองเวสาลี ภายหลังได้กลายเป็นแบบอย่างในการทำน้ำพระพุทธมนต์สำหรับพระสงฆ์สาวกต่อมาจนถึงปัจจุบันนอกจากนั้น ยังปรากฏในประวัติพระองคฺคิลมาเถระว่า พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พระองคฺคิลมาเถระทำสัจอธิษฐานเพื่อให้หญิงคนหนึ่งคลอดบุตรง่าย เมื่อพระเถระกล่าวคาถาจบทารกก็คลอด โดยง่ายมีความปลอดภัยทั้งแม่และลูก อานุภาพนั้นได้คุ้มครองไปถึงผู้ที่ป่วยด้วยโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ด้วย

หลักของพระพุทธศาสนาจะมีหลักการจัดการอยู่ ๔ ประเด็น กฎข้อแรกก็คือ รู้เท่า, ข้อที่ ๒ รู้ทัน, ข้อที่ ๓ รู้กัน, ข้อที่ ๔ รู้แก่ ถ้ามองว่าทั้งหมดทั้งหมดเราจะจัดการอย่างไร ในทางพระพุทธศาสนาท่านใช้สติ สติ คือความคิดได้ ความระลึกได้ การที่มีสติจะทำให้เราประคับประคองชีวิตของเราได้อย่างปลอดภัย ตัวสติเป็นตัวกำหนดบทบาทที่เราจะต้องทำ สติสามารถที่จะไปกำหนดในกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ใน ๔ ประเด็นที่กล่าวข้างต้น คือหมายถึงว่า รู้เท่าทัน รู้จักป้องกัน รู้จักแก้ไข ที่นี้เมื่อเราตั้งสติได้อย่างมีความมั่นคง เราก็เอาปัญญาไปช่วยเสริมปัญญาในทางพระพุทธศาสนาท่านบอกว่า ปัญญาไม่ใช่มีไว้เพื่อตมแกง ปัญญา มีไว้เพื่อคิดพิจารณา^{๑๐} ในกรณีโรคโควิด- ๑๙ มันมา มันไม่ใช่กำลังมานะมันมาแล้ว เมื่อมันมาแล้วเราจะจัดการอย่างไรจัดการอย่างที่เราแล้วข้างต้นสั้น ๆ ว่ารู้จัก รู้เท่าทันและหาวิธีการจัดการ ตัวเราทุก ๆ คน ไม่ใช่ว่าเป็นคุณหมอเราจะไม่รู้ แต่เราจะต้องศึกษาจากสื่อต่าง ๆ ว่าจะทำอย่างไร เราถือเอาตรงนี้ไปกำหนดว่าจะรู้เท่าทันเขาอย่างไร จะหาวิธีการแก้ไขอย่างไร จะป้องกันอย่างไร อย่างนั้นต่างหาก เพราะฉะนั้นคนทุก ๆ หวาดระแวง แม้แต่พระสงฆ์ องค์เถระ ก็ต้องใส่หน้ากาก ถ้าไม่มีจำหน่ายก็ต้องเย็บด้วยมืออย่างอุดรธานีท่านผู้ว่าราชการจังหวัดก็ให้ทำที่วัดเพื่อแจกจ่ายให้กับพระ เณร และประชาชนด้วย ที่นี้ความรู้สึกที่เป็นปัจจุบันจะทำอย่างไร เมื่อมันมาแล้วเราต้องใช้หลักทางธรรมะในทางพระพุทธศาสนา คืออย่าตื่นตระหนกตกใจกันมากเกินไป รู้จักใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ มันมาโดยวิธีใดมันก็จะไปโดยวิธีนั้น ไม่มีอะไรที่จะยืนยงคงกระพันมันอาจจะอยู่หลายเดือนหลายปีก็ไม่รู้หรอก แต่ว่าเราก็ต้องมีกำลังใจและ

^๙ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, เจ็ดตำนานพุทธมนต์และสิบสองตำนานพุทธมนต์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๙๕.

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๕.

ให้กำลังใจแก่กันและกัน ลูกให้กำลังใจพ่อ พ่อให้กำลังใจลูก และให้กำลังใจปู่ย่าตายาย เราก็จะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคนี้ได้ โดยปลอดภัย

ภavana ๔ คือ เครื่องมือพัฒนาชีวิต เครื่องมือนำทางการสำหรับการปรับพฤติกรรมในการใช้ชีวิตยุคสถานการณ์โควิด-๑๙ ภายใต้กรอบแนวคิดภavana ๔^{๑๑} ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางสังคม สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางปัญญา เป็นเครื่องมือที่วัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตนำไปสู่ความสุขได้ ผู้เขียนเสนอวิธีคิดและแนวปฏิบัติในการประเมินตนเองเบื้องต้นว่าเราได้ปฏิบัติมากน้อยเพียงไร

๑) วิธีการสร้างสุขภาวะทางกายให้ดีขึ้นได้อย่างไร คือ ดูแลสุขภาพร่างกายตัวเองให้แข็งแรง ด้วยการออกกำลังกายเป็นประจำ ซึ่งควรออกกำลังกายอย่างน้อย ๓ วันต่อสัปดาห์และในการออกกำลังกายในแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ ๒๐-๓๐ นาทีติดต่อกัน เลือกรับประทานแต่อาหารที่มีประโยชน์ พักผ่อนเพียงพอพักสายตาจากการเสพสื่อโซเชียลในการใช้ชีวิตประจำวันจะช่วยให้สุขภาพกายดีขึ้น

๒) วิธีสร้างสุขภาวะทางสังคมที่ดีได้อย่างไร คือ มีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น ต่อสังคมอย่างไร ปฏิบัติตัวอย่างไร ไม่ให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เบียดเบียนสังคม สร้างจิตสำนึกร่วมกันในสังคมอย่างไร รักษากฎกติกา มีวินัย รับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน แบ่งปัน เกื้อกูล ช่วยเหลือ เห็นอกเห็นใจผู้ที่อยู่ในภาวะคับข้องใจ หรืออยู่ในภาวะสูญเสียอย่างไร

๓) วิธีการสร้างสุขภาวะทางจิตใจได้อย่างไรคือ การฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง อดทนต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีจิตใจตั้งมั่น จัดการภาวะอารมณ์ได้ สร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้มีพลังต่อสู้กับปัญหา อุปสรรคที่เข้ามาในชีวิตได้ เชื่อมมั่นในศักยภาพของตัวเองต่อการตั้งรับกับสถานการณ์ที่เข้ามาในชีวิตได้ ฝึกใจให้สงบ ปลอดภัย โปร่ง เสริมสร้างพลังจิตให้เข้มแข็ง สร้างแรงบันดาลใจด้านบวกให้ตัวเอง เมื่อใจเข้มแข็งก็จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นได้ดี

๔) วิธีการสร้างสุขภาวะทางปัญญาได้อย่างไร คือ เราควรฝึกสวดมนต์ นั่งสมาธิบ่อย ๆ พิจารณารู้เท่าทันปัญหา เหตุการณ์ที่มากระทบไม่ว่าดีหรือร้าย เรารู้จักพิจารณาแยกแยะเห็นโทษ เอาเห็นประโยชน์กับสิ่งนั้นอย่างไร ใช้เหตุผลพิจารณามองให้รอบด้าน พลิกปัญหาให้เป็นปัญญาในแต่ละปัญหาอย่างไร ฝึกใจให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของชีวิตและโลก ฝึกจิตไม่ให้หวั่นไหวกับเหตุการณ์ที่มากระทบ การใช้ชีวิตแบบไม่ประมาท หลีกเลี่ยงการทำให้บาปทางกายและใจต่ออื่น เสาะแสวงหาข้อคิดหรือหลักธรรมมาเป็นเครื่องมือชี้แนะทางให้การดำเนินชีวิต ลงมือฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อพิสูจน์สัจธรรมด้วยตนเอง

แนวคิดการปรับพฤติกรรมตามหลักจิตวิทยา

โดยธรรมชาติมนุษย์รักตัวกลัวตายด้วยกันทุกคน และธรรมชาติของการมีชีวิตอยู่รอดคือผู้ที่มีความสมบูรณ์แข็งแรงที่สุดเท่านั้นจึงจะสามารถมีชีวิตอยู่ได้ ท่ามกลางการระบาดของไวรัสโควิด-๑๙ อย่างหนัก

^{๑๑} สวงน สุทธิเลิศอรุณ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนานคน, (กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗.

ไปทั่วโลกขณะนี้ แต่มนุษย์โดยธรรมชาติถ้ามีคนที่ยอมรับฟังความฝันและเคยรับฟังความรู้สึกกลัวก็ถือว่าได้พลังอันยิ่งใหญ่ในการดำเนินชีวิตในยามวิกฤตินี้ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติของชีวิตที่ทราบดีอยู่แล้ว แต่พอเราเจอการเปลี่ยนแปลงเข้าจริง ๆ พวกเราส่วนใหญ่กลับทำใจลำบากที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้น และค่อนข้างมีความยากลำบากในการปรับตัว

จากทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการเผชิญหน้าต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงพบว่า การที่เราจะรอดจากการเปลี่ยนแปลงได้ก็คือ เราต้องปรับตัวเหมือนที่ชาร์ล ดาวิน นักวิทยาศาสตร์ทางชีววิทยากล่าวไว้ว่า ผู้ที่ปรับตัวเท่านั้นคือผู้อยู่รอดในทางจิตวิทยา การปรับตัวเป็นพฤติกรรมประเภทหนึ่งที่ใช้เปลี่ยนพฤติกรรม หรือใช้ปรับพฤติกรรมให้เข้ากับสถานการณ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นพฤติกรรมประเภทที่ช่วยให้บุคคลอยู่รอดในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การที่เราจะสามารถเอาตัวรอดจากที่เปลี่ยนแปลงไปได้ก็คือการรักษาสมดุลระหว่างตัวเราเอง กับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะจริง ๆ แล้วมนุษย์เราก็ไม่ได้กลัวไวรัสโควิดเท่าไร แต่จิตใจเราหวั่นไหวเพราะเกิดการเปลี่ยนทางสังคมสิ่งแวดล้อมหน้าที่การทำงานที่อาจจะไม่มั่นคงที่มันเป็นผลมาจากไวรัสโควิดจึงทำให้วิตกกังวลมากขึ้น^{๑๒}

การปรับตัวที่ส่งผลให้เราสามารถประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องเป็นการปรับตัวที่อยู่บนพื้นฐานของสร้างสรรค์ โดยผู้ที่เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต้องมีกระบวนการทางความคิดที่เป็นระบบระเบียบ มีการกำหนดเป้าหมายในการปรับตัว จึงจะนำไปสู่พฤติกรรม Conformal หรือพูดภาษาเข้าใจง่าย ก็คืออยู่เป็น กล่าวคือ เมื่อเราต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา เราจะต้องเรียนรู้ว่าอะไรคือ อุปสรรคภายนอกและภายใน โดยอุปสรรคภายนอกก็คือ ความกดดันจากคนรอบข้าง ความเร่งด่วน ฉุนเฉียวของสถานการณ์ ส่วนอุปสรรคภายในก็คือ ภาวะสติแตกของเรานั้นเอง เมื่อเรารู้แล้วว่าอะไรคืออุปสรรคและอะไรคือเป้าหมาย กระบวนการของการปรับตัวจึงจะดำเนินการผ่านกลไกการป้องกันตน (Defense Mechanism) ของแต่ละบุคคลไม่ว่าจะเป็นการเก็บกด (Repression) การป้ายความผิดให้แก่ผู้อื่น (Projection) การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง (Rationalization) การถดถอย (Regression) การแสดงปฏิกิริยาตรงข้ามกับความปรารถนาที่แท้จริง (Reaction Formation) การฝันกลางวัน (Fantasy) การแยกตัว (Isolation) การระบายอารมณ์โกรธ (Displacement) การเลียนแบบ (Identification) ซึ่งผลลัพธ์ของการปรับตัวนั้นก็ขึ้นอยู่กับวิธีการและการแสดงออกที่แต่ละคนเลือก^{๑๓}

^{๑๒} สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, ทฤษฎีและเทคนิคการปรับตัวพฤติกรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔.

^{๑๓} Terms of Service, “๓ สิ่งที่คุณอาจได้มาในช่วงวิกฤต COVID-19”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.istrong.co/experts> [๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

ทั้งนี้ ความสำเร็จของการปรับตัวจะถูกกำหนดโดยการทำงานของร่างกายและจิตใจของแต่ละบุคคล หากทั้งร่างกายและจิตใจทำงานได้สอดคล้องกัน ก็มีแนวโน้มสูงว่าการปรับตัวในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจะประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม ในการที่เราจะเอาตัวรอดจากสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอนก็ต้องปรับตัวตามปัจจัย ดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยความแตกต่างของแต่ละบุคคล บุคคลแต่ละคนเมื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่รู้สึกว่าเป็นปัญหาจะใช้กลไกการป้องกันตน (Defense Mechanism) ตามที่ตนได้เรียนรู้มาหรือตามที่ตนถนัด โดยผสมกับบุคลิกภาพ และพื้นฐานความคิดความเชื่อ เช่น ในสถานการณ์ที่ต้องคัด Dow sizing และ A กับ B กลายเป็นผู้ที่ถูกให้ออก หาก A เป็นบุคคลที่มองโลกในแง่ดีและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ก็มีแนวโน้มสูงที่จะเลือกใช้กลไกการป้องกันตน (Defense Mechanism) แบบการแยกตัว (Isolation) ในช่วงแรก เพื่อรักษาความผิดหวัง ความเสียใจ และเมื่อเขาสามารถลุกขึ้นใหม่ได้ก็อาจใช้การเลียนแบบ (Identification) เพื่อหาแนวทางการสมัครงานใหม่ หรือทำธุรกิจของตนเอง ในส่วนของ B ผู้ซึ่งมองโลกในแง่ร้ายและไม่เคยเชื่อมั่นในตนเอง ก็มีแนวโน้มที่จะใช้กลไกการป้องกันตน (Defense Mechanism) แบบการป้ายความผิดให้แก่ผู้อื่น (Projection) การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง (Rationalization) การถดถอย (Regression) และการระบายอารมณ์โกรธ (Displacement) ซึ่งก็จะออกมาประมาณว่า เพราะบริษัทบริหารไม่ดีเองจึงต้องลดคนลง ฉันไม่ได้ผิดอะไรเลยแต่ก็ต้องถูกให้ออก ถ้าอย่างนั้นตอนนี้คงต้องกลับบ้านไปอยู่กับแม่ก่อนแล้วละเพราะยังไม่มีงาน ไม่มีเงิน และถ้ามีโอกาสกลับมาแก้แค้น บริษัทไม่รอดแน่ จากตัวอย่างการแก้ปัญหาที่แตกต่างกันของทั้ง ๒ ตัวอย่าง คงจะได้ว่าผลลัพธ์ของแต่ละคนจะเป็นอย่างไร

๒. ปัจจัยองค์ประกอบของสภาพแวดล้อม ได้แก่ อุณหภูมิ ขนาดห้อง รูปแบบห้อง จำนวนคนในสถานการณ์ บุคลิกภาพ และการแสดงออกของคนที่อยู่ร่วมสถานการณ์ และอีกมากมาย จากปัจจัยที่ยกตัวอย่างมา ต่างก็มีการวิจัยรองรับว่ามีผลต่อการปรับตัวของบุคคลในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น เช่น จากบทความของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์สามารถปรับตัวในอุณหภูมิที่ต่ำได้ดีกว่าอุณหภูมิที่สูง หรือในการศึกษาทางจิตวิทยาเรื่องความสัมพันธ์ของจำนวนสมาชิกในกลุ่มและความรับผิดชอบ พบว่า กลุ่มที่มีสมาชิก ๘ – ๑๐ คน กลุ่มจะมีการกระจายความรับผิดชอบได้ดีกว่ากลุ่มที่มีสมาชิกน้อยกว่า ๘ และมากกว่า ๑๐ คน เป็นต้น^{๑๔}

๓. ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยนี้ซับซ้อน เพราะมีเรื่องกฎระเบียบใหม่ ๆ ที่เข้มงวดมากขึ้น เพศสภาพ ค่านิยม บรรทัดฐานสังคม ศาสนาและวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องค่อนข้างมาก ซึ่งคนที่มีพื้นฐานต่างกันต้องมาเผชิญสถานการณ์เดียวกัน วิธีรับมือก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย

^{๑๔} ถวิล ธาราโกชน และศรัณย์ คำริสุข, พฤติกรรมมนุษย์กับพัฒนาตน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอักษราพัฒนา จำกัด บางกอกน้อย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๐.

๔. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยตัวนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนตัดสินใจเด็ดขาดว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร ในช่วงนี้ ต้องประคับประคองให้รอดพ้นไป บางคนอาจตกงานจนรายได้ที่เคยมีก็หมดไป จึงรู้สึกวิตกกังวล กลุ้มใจ กับภาระต่าง ๆ ที่ต้องใช้จ่ายในช่วงที่ตกงาน จึงต้องอยู่กับปัจจุบันเท่านั้น กินเท่าที่มีใช้เท่าที่จำเป็นในวันนี้เท่านั้นแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในแต่ละวัน โดยไม่ต้องกังวลไปถึงพรุ่งนี้ เพราะมันยังไม่ถึงจึงไม่มีประโยชน์ เพราะการกังวลอย่างนั้นมันยิ่งทำให้จิตตกเครียดโดยไม่ได้ประโยชน์ พาให้ร่างกายอ่อนแอไปด้วย

สรุป

เครื่องมือนำทางสำหรับการปรับปรุงพฤติกรรมในการใช้ชีวิตยุคสถานการณ์โควิด Covid- ๑๙ ภายใต้กรอบแนวคิดภavana ๔ ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางสังคม สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางปัญญา เป็นเครื่องมือที่วัดการพัฒนาสุขภาวะองค์กร และสังคมต้องการกำลังใจขอคนไทยทุกคนเป็นผู้กล้าหาญ ละเอียดเห็นแก่ตัว สามัคคี ฝ่าวิกฤตไปด้วยกันด้วยหลักธรรมที่ควรนำมาปฏิบัติ คือ ทาน ศีล ภavana ถือเป็นหลักป้องกันด้วยความรู้รักสามัคคี การปรับตัวที่ส่งผลให้เราสามารถประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องเป็นการปรับตัวที่อยู่บนพื้นฐานของสร้างสรรค์ หากเราต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างการระบาดของไวรัสโควิด-๑๙ อย่างนี้ สิ่งแรกที่ต้องมี คือ สติ และสิ่งที่ต้องทำต่อมาคือ ประเมินปัจจัย และเลือกวิธีรับมือกับปัญหา หากเรามีความพร้อมรับทุกการเปลี่ยนแปลงแล้ว เชื่อแน่ว่า เราจะสามารถอยู่รอดได้ทุกสถานการณ์แน่นอนเราจะรอดจากโควิดไปด้วยกันโดยไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง

บรรณานุกรม

ถวิล ธาราโกชน และศรัณย์ ดำริสุข. พฤติกรรมมนุษย์กับพัฒนาตน. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร:

บริษัท อักษราพิพัฒน์ จำกัด บางกอกน้อย, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา. ๒๕๕๐.

_____. พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. เจ็ดตำนานพุทธมนต์และสิบสองตำนาน พุทธมนต์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. ทฤษฎีและเทคนิคการปรับปรุงพฤติกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

เว็บไซต์

กรมควบคุมโรค. โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gj.mahidol.ac.th/main/covid19/covid19is/>, [๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

ศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital “วช.. สรุปทุกเรื่อง“ไวรัสโคโรนา” หรือ“โควิด-19” คืออะไร อาการเป็นอย่างไร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://dric.nrct.go.th/News/DetailKnowledge/650>, [๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน. กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ์, ๒๕๕๓.

Terms of Service. “๓ สิ่งที่คุณอาจได้มาในช่วงวิกฤต COVID-19”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.istrong.co/experts>, [๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

การใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา
10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา
Using Iddhipāda 4 for Developing Learning Quality of Student,
10 January 1979 High School, Siemreap Province, The Kingdom of Cambodia

พระสุวรรณา อินทโชโต (เหือน)

Phrasovanna Indajoto (Hoeurn)

ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต (พุทธศาสนศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Master of arts (Buddhist Studies) Mahamakut Buddhist University

มานพ นักการเรียน*

Manop Nakkanrian

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Dissertation of Education Administration Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: Sovannahoeurn@gmail.com

Received : June 30, 2020

Revised : October 12, 2020

Accepted : October 23, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจาก พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาวิเคราะห์จัดระบบหมวดหมู่แล้วสรุปผลการวิจัย นำเสนอแบบเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า (๑) หลักอิทธิบาท ๔ คือ หลักธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จ ในการปฏิบัติกิจทุกอย่างประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจในสิ่งที่เราจะทำ วิริยะ คือ ความเพียร ไม่ท้อถอยในการประกอบกิจนั้น ๆ จิตตะ คือ เอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งธุระในเรื่องนั้น ๆ และวิมังสา คือ การใช้ ปัญญาพิจารณาตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบหาข้อที่ยังหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องในกิจที่ทำ (๒) การใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา เป็นการจัดการหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของ นักเรียนโดยใช้วิธีการ สุ จี ปุ ลิ และจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในด้านพุทธนิสัย เจตปนิสัย และทักษะนิสัยและนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และ (๓) ผลการวิเคราะห์คุณค่าการใช้ อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า ๑) คุณค่าด้านการเรียนรู้ที่สูงขึ้น คือ นักเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ๒) คุณค่าความเป็นเลิศด้านวิชาการของโรงเรียน เป็นการยกระดับ

* รศ.ดร.มานพ นักการเรียน Assoc. Prof. Dr.Manop Nakkanrian ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Advisor

ผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และ ๓) คุณค่าการนำหลักธรรมไปบูรณาการในการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยครูมีการสอดแทรกหลักธรรม เพื่อให้มีพุทธิปัญญาที่จะนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้

คำสำคัญ : อิทธิบาท ๔; คุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน; โรงเรียนมัธยมศึกษา

Abstract

The objectives of this thesis was the documentary qualitative research works focused on documentaries, studies mainly on the Tipitaka, relating documentaries and relevant researches together with the interviews of the related experts. All of the data were then analyzed by content analysis, classified into system, concluded and presented in descriptive analysis. The results of this research found that : (1) Using Iddhipāda 4 for the principle that can be applied in many different fields such as teaching and learning Dharma practice Working or Iddhipāda 4. There are virtues: satisfaction, love in that. Persistence is perseverance in that. Chitta is attention to that and focus is on the focus of that reason. (2) Using Iddhipāda 4 for Developing Learning Quality of Student, 10 January 1979 High School, Siemreap Province, The Kingdom of Cambodia. Means teaching and learning with a focus on improving the quality of life for students for students to flourish in all areas and able to apply the learning that can be used in daily life. (3) The results of the analysis of the use of Influence 4 in improving student learning quality revealed that 1) higher learning value means that students have higher academic achievement 2) academic excellence value of the school. Is to enhance the academic performance to meet the specified standard criteria and 3) the value of integrating the principles in learning It is a learning management process in which teachers incorporate principles. In order to have wisdom that can be utilized for life.

Keywords : Iddhipāda 4; Learning Quality of Student; High School

บทนำ

สังคมในยุคปัจจุบันกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ รอบด้านเนื่องมาจากการรีบเร่งการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างรวดเร็วเพื่อให้ทันต่อกระแสของโลกในยุคปัจจุบันสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจ การเมือง ความเสื่อมโทรมของสังคม การศึกษาที่ด้อยพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกัมพูชาได้เริ่มนโยบายปฏิรูปการศึกษามานานนับสิบกว่าปีมาแล้ว แต่ประเทศกัมพูชาประกอบด้วยคนหลากหลายพันธุ์ หลากวัฒนธรรม คนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นคนกัมพูชากว่า ๙๐% ของประชากรทั้งหมดที่เหลือเป็นชาติพันธุ์พนอง เสตียง ลาว จาม จีน เวียดนาม ฯลฯ ซึ่งชาติพันธุ์เหล่านี้ เป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมแตกต่างออกไป แต่สิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาของประเทศกัมพูชา คือ หลักสูตรที่แฝงเน้นการปลูกฝังแนวคิดชาตินิยม โดยเฉพาะการสร้างศัตรูของชาติ เช่น ประเทศเพื่อนบ้านจะทำให้ “ประวัติศาสตร์บาดหมาง” ในอดีตยิ่งรำลึกจนยากจะเยียวยา และทำให้การรวมตัวกันภายใต้ร่มใหญ่คืออาเซียนที่มีคำขวัญว่า “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ และหนึ่งประชาคม” (One Vision, One Identity, One Community) อาจจะเป็นได้เพียงภาพฝัน ดังนั้น คุณภาพของนักเรียนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของสังคม โดยทุกฝ่ายต่างเห็นพ้องต้องกันว่าต้องมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติด้วยการปฏิรูปการศึกษาให้สามารถสร้างและพัฒนการเรียนรู้ของนักเรียน ให้มีคุณภาพรู้เท่าทันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลง และการตอบสนองความต้องการของสังคมและประเทศชาติอย่างแท้จริง^๑

โรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา มีประเด็นที่หน้าสนใจเกี่ยวกับความก้าวหน้าทางวิชาการในด้านการผลิตนักเรียนให้มีคุณภาพ แต่สิ่งที่จะทำให้การบริหารจัดการด้านวิชาการของโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จ คือ การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในด้านวิชาการของโรงเรียน จึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ โดยมีการส่งเสริมพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยการนำเอาหลักธรรมเกี่ยวกับสิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้นักเรียนมีสติปัญญา มีคุณธรรม มีศีลธรรม และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องไม่เป็นโทษต่อตัวเองและผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน หากนำคำสอนของหลักสิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา จึงมีความสำคัญและมีประโยชน์มากต่อเด็กนักเรียนและผู้ปกครอง หากมีการนำไปใช้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและจริงจังก็จะเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จสูงสุด และนำไปปรับใช้ในการเรียน และการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมวิสุทธิธารจารย์ ซึ่งมีสาระ

^๑ ขาญชัย คงเพียรธรรม, “หนังสือแผ่เรื่องอุดมการณ์ชาติในหนังสือเรียนภาษาเขมรระดับชั้นประถมศึกษา ๑-๖ ของอาณาจักรกัมพูชา”, วารสารศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๙): ๑๙๙-๒๐๒.

สำคัญตอนหนึ่งว่า หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ได้กับบุคคลทั้งหลายที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตการศึกษาเล่าเรียนและการทำงานต่อไป^๒ แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงในการศึกษาของประเทศไทยคือ หลักสูตรที่แฝงเน้นการปลูกฝังแนวคิดชาตินิยม โดยเฉพาะการสร้างศัตรูของชาติ เช่น ประเทศเพื่อนบ้านจะทำให้ “ประวัติศาสตร์บาดหมาง” ในอดีตยังรำลึกจนยากจะเยียวยา ดังนั้น ทุกฝ่ายต่างเห็นพ้องต้องกันว่าต้องมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติด้วยการปฏิรูปการศึกษาให้มีความสามารถสร้างและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ให้มีคุณภาพรู้เท่าทันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลง

จากสภาพปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้าให้ทราบว่า มีความสนใจศึกษาการใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครู เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนกัมพูชาได้ศึกษาและน้อมนำหลักธรรมคำสั่งสอนไปทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และเป็นประโยชน์แก่นักเรียนที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ได้อย่างมีคุณภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์คุณค่าการใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม ๒๕๖๒ ถึงเดือนธันวาคม ๒๕๖๒ ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ขั้นตอนในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่ในการวิจัยคือ โรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาและรวบรวมที่เป็นเอกสารข้อมูลที่ได้จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา

ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษารวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ข้อมูลจากหนังสือ ตำรา วารสาร เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูล คือ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุด

^๒ พระธรรมวิสุทธิธารจารย์, *ทางแห่งความสำเร็จ*, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย หอสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และหอสมุดประจำจังหวัดนครปฐม

ขั้นตอนที่ ๓ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๕ คน ได้แก่ (๑) พระดารา โชติปัญโญ (๒) พระมหาคิมย้ง ปทุมปัญโญ (๓) พระจันทร์นา กิตตินินนาโท (๔) นางสาวนาวิ เชื่อง และ (๕) นายสุย สาวิ เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่สอนหนังสือในโรงเรียน

ขั้นตอนที่ ๔ นำข้อมูลที่ได้มาจากการเอกสารและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตีความตามประเด็นสำคัญที่กำหนดไว้แล้วสรุปผลการวิเคราะห์ ตามที่ปรากฏในหลักฐานเพื่อเรียบเรียงเป็นหมวดหมู่และลำดับขั้นตอนเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์ และเสนอผลการศึกษาค้นคว้าโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ลักษณะเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเชิงลึกที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล รายละเอียด ดังนี้

๑. ขอนหนังสือเพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูล แล้วนำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูล

๒. ทำการรวบรวมแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาจากผู้ให้ข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์

๓. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการนัดหมายวัน เวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้รับกลับคืนมา แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ เนื้อหา และวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปอุปนัย แล้วสรุปผลการวิจัยนำเสนอแบบเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

๑. ศึกษาหลักอิทธิบาท ๔ พบว่า อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในทุกเรื่องและทุกกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการทำงาน นักเรียน ราชการ ค้าขาย อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา และอื่น ๆ ถ้ามีความตั้งใจทำก็มีความสุขในการทำงาน ยินดีในสิ่งที่ตนได้กระทำในงานนั้นด้วยความเต็มใจทำตั้งใจทำพอใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งหลักอิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางในการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้อย่างแยบคาย อันประกอบด้วยแนวทางในการปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งทั้ง ๔ นี้เป็นคุณธรรมที่ต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่ามันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันจึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ซึ่งประโยชน์ของหลักอิทธิบาท ๔ จะเห็นได้ว่า ฉันทะกับวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้เป็นอย่างดี โดยมีจิตตะและวิมังสา เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แล้วในที่สุดก็จะช่วยเสริมให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคมากขึ้นนั่นเอง ในการพัฒนาการเรียนการสอน เมื่อนักเรียนนักศึกษามีความรู้สึกรับรู้ที่จะนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนนั้น เมื่อนำไปใช้ในการศึกษาดังกล่าวแล้วจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักเรียนและนักศึกษาเองที่จะต้องมีการพิจารณาในการแก้ปัญหาเหตุผลกลอันรองรับที่จะนำเอาอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งจะเป็นกรณีบ่งชี้ที่จะบอกถึงความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนตามเป้าหมายที่ตนเองได้กำหนดไว้

สรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ คือ หลักธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่างประกอบด้วย (๑) ฉันทะ คือ ความพอใจในสิ่งที่เราจะทำ (๒) วิริยะ คือ ความเพียรไม่ทอดทิ้งในการประกอบกิจนั้น ๆ (๓) จิตตะ คือ เอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งธุระในเรื่องนั้น ๆ และ (๔) วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบหาข้อยิ่งย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องในกิจที่ทำ

๒. เพื่อศึกษาการใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ๑๐ มกราคม ๑๙๗๙ จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา เป็นโรงเรียนระดับสามัญศึกษาจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลาย มีการจัดการเรียนการสอนแบบสหศึกษา คือ มีทั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิง การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเป็นไปตามกฎข้อบังคับของกระทรวงที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องดำเนินการจัดการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ ครูควรได้รับการ

ประเมินผลการจัดการเรียนรู้และนำผลประเมินไปพัฒนาตนเองให้ต่อเนื่อง มีการการทำวิจัยในห้องเรียน เพื่อแก้ปัญหาให้ครบทุกวิชา โดยการสอดแทรกหลักคุณธรรมมุ่งเน้นเพื่อให้นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาทธรรม ๔ ส่งเสริมให้นักเรียน รักพอใจ ขยันหมั่นเพียรพยายาม ตั้งใจ ไม่ปล่อยวางธุระ จิตใจจดจ่อในการเรียนของตนเองในระดับที่ดีมีคุณภาพ และจากการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านต่าง ๆ โดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งมีวิธีการใช้หลัก สุ จี ปุ ลิ คือ การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ต้องมาจากการฟัง การอ่าน นำไปสู่การคิด เมื่อได้ฟังเรื่องต่าง ๆ แล้วจึงคิดติดตามเพื่อความเข้าใจหากคลุมเครือไม่เข้าใจต้องมีการไต่ถามผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่หาคำตอบได้แล้ว จึงมาสรุปเป็นองค์ความรู้ด้วยการจดบันทึกไว้เพื่อเป็นหลักฐาน และจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในด้านพุทฺธิสย เจตพิสย และทักษะพิสย

จากการสัมภาษณ์ครู นักเรียน และศิษย์เก่าถึงแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา พบว่า เมื่อนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน จึงเป็นแนวทางสู่ความสำเร็จในชีวิตที่ควรศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และนำไปปฏิบัติได้อย่างเต็มที่ จะเกิดความสำเร็จที่สร้างความเจริญให้ตนเองและครอบครัวอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ๑๐ มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา เป็นการจัดการหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้วิธีการ สุ จี ปุ ลิ และจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในด้านพุทฺธิสย เจตพิสย และทักษะพิสยและนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน

๓. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน มีดังนี้

๓.๑ คุณค่าในการเรียนรู้ที่สูงขึ้น พบว่า เป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น โดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ในกระบวนการเรียนการสอนมีการสอดแทรกคุณธรรม เพื่อให้นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนพอใจ มีความขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจไม่ปล่อยวางธุระ มีจิตใจจดจ่อ และตรวจสอบผลในการเรียนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

๓.๒ คุณค่าสู่ความเป็นเลิศด้านวิชาการ เป็นการยกระดับผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษา มีการพัฒนาในด้านคุณภาพให้ทันยุคทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการสอบแข่งขันกับผู้อื่นได้ หลักอิทธิบาท ๔ จึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้และเป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในที่สุด ส่งผลต่อสถานศึกษาในด้านความเป็นเลิศทางวิชาการ และคุณภาพของบัณฑิตที่จะออกไปรับใช้สังคมต่อไป

๓.๓ คุณค่าการนำหลักธรรมไปบูรณาการในการเรียนรู้ เป็นกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนโดยครูมีการสอดแทรกหลักธรรมในการเรียนการสอน ซึ่งในการศึกษาเล่าเรียนนั้นต้องมีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทนเป็นที่ตั้ง มีการตรวจสอบและพัฒนาผลการเรียนของตนเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ สามารถใช้ได้ทั้งกับผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งการใช้หลักธรรมไปบูรณาการนั้นจะต้องมีการใช้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน จนเกิดเป็นนิสัยและนำไปใช้ให้ประสบความสำเร็จทั้งในการศึกษา การดำเนินชีวิต การงาน และเพื่อที่จะมีพุทธิปัญญาที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สรุปได้ว่า จากการศึกษาวเคราะห์คุณค่าในการบูรณาการใช้หลักอริยบท ๔ ในการเรียนรู้ เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้การศึกษาเล่าเรียนและการทำงานสำเร็จ กล่าวได้ว่าองค์ประกอบของอริยบท ๔ คือ (๑) ฉันทะ มีใจรักต้องเข้าใจ สนใจ จะต้องทำให้สำเร็จหรือมีประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียน (๒) วิริยะ ความเพียรพยายามในการเรียน (๓) จิตตะ การเอาใจใส่ในงานที่ทำ เพราะงานต้องเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ และ (๔) วิมังสา การศึกษาเล่าเรียนโดยการพิจารณาใคร่ครวญ เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถนำเสนออภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

๑. ศึกษาหลักอริยบท ๔ พบว่า หลักอริยบท ๔ เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในทุกเรื่อง และทุกกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือการศึกษา ได้แก่ (๑) ฉันทะ คือ ความพอใจ มีใจรักในงานที่ทำด้วยใจรัก (๒) วิริยะ คือ ความพากเพียร อดทน ต่อความลำบากยากเย็น ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด ๆ ก็ตาม ขอให้ทำอย่างสุจริต (๓) จิตตะ คือ ความเอาใจจดจ่อด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามอาชีพนั่น ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ และ (๔) วิมังสา ใช้ปัญญาในงานที่ทำ ตรึกตรอง หาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า ฉันทะกับวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้เป็นอย่างดี โดยมีจิตตะและวิมังสา เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งทั้ง ๔ อย่างนี้เป็นคุณธรรมที่ต่อเนื่องหนุนเสริมกันจะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่าเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันจึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิต การงานและการศึกษาได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณฺโณ) ได้กล่าวว่า อริยบท ๔ คือ การทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายได้หรือประสบความสำเร็จได้ ประกอบไปด้วย (๑) ฉันทะ ความพอใจในงานนั้น (๒) วิริยะ ความขยันหมั่นเพียรในการงานนั้น (๓) จิตตะ ความตั้งใจในการทำงานนั้น (๔) วิมังสา ความเข้าใจในการทำงานนั้น โดยได้อธิบายถึง ฉันทะ ว่าถ้าเราพอใจในงานนั้น เราก็อยากจะทำ แต่ถ้าไม่พอใจก็ไม่อยากทำ วิริยะ ได้อธิบายว่า เป็นความพากเพียรหรือความเข้มแข็งในสิ่งนั้น ถ้าเรามีฉันทะแล้วก็ต้องมีวิริยะ วิริยะความเพียรนี้สำคัญมาก ถ้ามีความพอใจในงานแล้วไม่มี

ความเพียร การทำงานนั้น ๆ ก็ไม่ก้าวหน้า เช่น เราอยากจะได้งานทำแต่ไม่ไปหางานทำสักที นั่งรออยู่ที่บ้านให้งานมาหาเอง ก็ยอมไม่ได้งานทำ เราจึงต้องมีความเพียร จิตตะ คือความใส่ใจมีจิตจดจ่อ มีความตั้งใจทำงานนั้นจริง ๆ และได้กล่าววิม้งสาไว้ว่า คือ ความเข้าใจในการทำงานโดยการใช้ปัญญา ใช้สมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานสักเพียงใด บากบั่นทำงานสักปานใดหรือเอาใจใส่อยู่ตลอดเวลาก็ตาม แต่ถ้าขาดปัญญาพิจารณาแล้ว คนทำงานโดยไม่ใช้ปัญญาจะทำงานไม่สำเร็จสักที แม้จะพยายามทำให้เสร็จก็ไม่เสร็จ เพราะขาดวิม้งสาหรือขาดปัญญา หนักเข้าตนเองก็กลายเป็นทาสของงาน^๗ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบรรจง ดิสรโณ (ศรีสุข) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ๔ ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” พบว่า อิทธิบาทธรรม ๔ เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ ได้มากมาย เช่น การปฏิบัติธรรม การทำงาน การจัดการเรียนการสอนหนังสือหรือในการดำเนินชีวิต หลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ หมายถึง สร้างความพอใจในการทำงาน ประสคังจะทำยิ่งขึ้น วิริยะ หมายถึง ความขยัน หมั่นเพียร จิตตะ หมายถึง ความมีจิตใจสู้ไม่ท้อถอยต่อปัญหาหรืออุปสรรค วิม้งสา หมายถึง การรู้จักใช้ปัญญา ใช้ความคิดพิจารณาอย่างรอบด้านในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย^๘ สรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่างประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจในเรื่องที่เราจะทำ วิริยะ คือ ความเพียรไม่ท้อถอยในการประกอบกิจนั้น ๆ จิตตะ คือ เอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งธุระในเรื่องนั้น ๆ และวิม้งสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบหาข้อยิ่งย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องในกิจที่ทำ

๒. เพื่อศึกษาการใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา พบว่า การใช้อิทธิบาท ๔ เป็นการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน โดยมุ่งเน้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทั้งภายในและภายนอกไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้ก็ปรายผลได้ว่า การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งมีวิธีการ สุ จิ ปุ ลิ คือ การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ต้องมาจากการฟัง การอ่าน นำไปสู่การคิด เมื่อได้ฟังเรื่องต่าง ๆ แล้วจึงคิดติดตามเพื่อความเข้าใจหากคลุมเครือไม่เข้าใจต้องมีการไต่ถามผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่ให้คำตอบได้แล้ว จึงมาสรุปเป็นองค์ความรู้ด้วยการจดบันทึกไว้เพื่อเป็นหลักฐาน และจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในด้านพุทธานุสสย เจตพิสสย และทักขะพิสสย โดยมุ่งเน้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ

^๗ พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตฺตฺโน), *อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๓๔.

^๘ พระมหาบรรจง ดิสรโณ (ศรีสุข), “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ๔ ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ก.

นักเรียนไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นิพล รัตนพันธ์ ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อนักเรียนต้องการรู้ ครูจะต้องหาวิธีเพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียนวิธีการที่ได้ คือ นักเรียนจะมาถามครูในโรงเรียน การอธิบายลักษณะตามสิ่งที่นักเรียนพบเห็น รู้จักเป็นการเชื่อมโยงกิจกรรม สิ่งทีนักเรียนควรรู้ให้เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดทักษะในการสังเคราะห์ข้อมูล และเรียบเรียงเป็นข้อความ เพราะนักเรียนมีโอกาสดได้เรียนรู้จากสิ่งที่ควรรู้ ซึ่งจะเป็ร่องรอยของการเรียนรู้ หรือองค์ความรู้ที่ผ่านมาจากประสบการณ์ตรงที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง^๕ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชภัทร เงินจัตุรัส ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผลการประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนวรณรัตน์ศึกษา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น” พบว่า วิธีการประยุกต์อิทธิบาท ๔ ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนผู้บริหาร ครู จัดกิจกรรมสอดแทรกเพื่อให้นักเรียนเห็นประโยชน์และคุณค่าของหลักอิทธิบาท ๔ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การอบรมคุณธรรม จริยธรรมทุกวันหน้าเสาธง แทรกเรื่องของบุคคลหรือนักเรียนผู้ประสบผลสำเร็จในการเรียน ได้คะแนนระดับดีเยี่ยม ได้รับรางวัลการแข่งขันต่าง ๆ ก็เพราะใช้อิทธิบาท ๔ ซึ่งจากการศึกษาทำให้เห็นความสำคัญและประโยชน์คุณค่าของอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อผู้บริหารและครู รวมถึงการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียน^๖ สรุปได้ว่า การใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา เป็นการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้วิธีการ สุ จี ปุ ลิ และจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในด้านพุทธพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัยและนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน

๓. วิเคราะห์คุณค่าการใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งคุณค่าการใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ในแต่ละด้านมีดังนี้

๓.๑ คุณค่าในการเรียนรู้ที่สูงขึ้น พบว่า กระบวนการจัดการเรียนสอนของครูโดยมีการสอดแทรกคุณธรรม และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ทั้งนี้ถือปรัายผลได้ว่า นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนพอใจ มีความขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจไม่ปล่อยวางธุระ มีจิตใจจดจ่อ และตรวจสอบผลในการเรียนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

^๕ นิพล รัตนพันธ์, ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้กับครูต้นแบบ : การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการสอนแบบปฏิบัติแก้ปัญหาพัฒนาการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

^๖ ณิชภัทร เงินจัตุรัส, “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนวรณรัตน์ศึกษา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก-ข.

๓.๒ คุณค่าสู่ความเป็นเลิศด้านวิชาการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานในด้านวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน เพื่อยกระดับผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ทั้งนี้ อภิปรายผลได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษา และมีการพัฒนาในด้านคุณภาพให้ทันยุคทันสมัยอยู่ตลอดเวลา เพื่อมุ่งเน้นความเป็นเลิศทางด้านวิชาการโดยนำเอาหลักสิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ ซึ่งจะส่งผลให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ

๓.๓ คุณค่าการนำหลักธรรมไปบูรณาการในการเรียนรู้ พบว่า กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนของครูมีการบูรณาการโดยสอดแทรกหลักธรรมในการเรียนรู้ ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า การศึกษาเล่าเรียนนั้นต้องมีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทนเป็นที่ตั้ง มีการตรวจสอบและพัฒนาผลการเรียนของตนเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

กล่าวสรุปได้ว่า หลักสิทธิบาท ๔ จึงมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม มีวินัยในตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนมีสัมมาคารวะ มีมารยาทตามวัฒนธรรม มีความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสาร มีจินตนาการและความคิด สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ นักเรียน นักศึกษาสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ไปบูรณาการและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจน การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรให้ผู้บริหาร ครูผู้สอน หรือผู้มีส่วนร่วม นำไปพัฒนาในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนตามหลักสิทธิบาท ๔ สู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยต้องมีใจ ใช้ปัญญา เสียสละ และอดทน

๑.๒ ควรให้ประธานกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา มีการจัดทำแผนงานและสร้างเครือข่ายการบริหารโรงเรียนตามหลักสิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ

๑.๓ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประยุกต์ใช้หลักสิทธิบาท ๔ ในด้านกายภาพ ด้านการบริหาร การจัดการ ด้านการเรียนการสอน และบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง หลักธรรมในหัวข้อธรรมอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

๒.๒ ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมอื่น เกี่ยวกับหลักสิทธิบาท ๔ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๓.๒ ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้สิทธิบาท ๔ ในการทำงานทั้งในองค์กรภาครัฐ และ เอกชน

บรรณานุกรม

- ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม. “หนังสือแฟงเรื่องอุดมการณ์ชาติในหนังสือเรียนภาษาเขมรระดับชั้นประถมศึกษา ๑-๖ ของอาณาจักรกัมพูชา”. **วารสารศิลปศาสตร์**. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๙).
- นิชาภัทร เงินจตุรัส. “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๔-๖ โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- นิพล รัตนพันธ์. **ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้กับครูต้นแบบ : การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบปฏิบัติแก้ปัญหาพัฒนาการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๕.
- พระธรรมวิสุทธิธารจารย์. **ทางแห่งความสำเร็จ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๐.
- พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณโณ). **อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ชวนพิมพ์, ๒๕๔๘.
- พระมหาบรรจง ตีสรโณ (ศรีสุข). “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ๔ ในการจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

ปรัชญาชีวิตที่ปรากฏผ่านอัตลักษณ์บนลวดลายผ้าทอ
ของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทยทรงดำ
Philosophy of life expressed through identity, pattern, fabric
of the Thai Song Dam ethnic group

คลทรรณรัตน์ ดิษบรรจง,*

Kontarnrat Disbanjong

พระสุทธิสารเมธี,**

Phrasutthisanmathi

บุญร่วม คำเมืองแสน***

Boonrom Kammangsaan

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University

กฤษฎา ดิษบรรจง***

Kritsada Disbanjong

สำนักงานอัยการสูงสุด, ประเทศไทย

Office of the Attorney General, Thailand

Email : Saifaa.saimook@gmail.com

Received : July 22, 2020

Revised : October 5, 2020

Accepted : October 20, 2020

บทคัดย่อ

ไทยทรงดำเป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่มีภูมิปัญญาลวดลายผ้าที่โดดเด่นเป็นอัตลักษณ์เฉพาะสามารถสื่อความหมายที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรม ซึ่งมีรากฐานมาจากความเชื่อเกี่ยวกับผีหรือคติบรรพชนผสมผสานกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏ

* ดร.คลทรรณรัตน์ ดิษบรรจง Dr.Kontarnrat Disbanjong อาจารย์คณะศาสนาและปรัชญา Lecturer of faculty of Religion and Philosophy.

**พระสุทธิสารเมธี, ดร. Phrasutthisanmathi, Dr. อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย รักษาการคณบดี คณะศาสนาและปรัชญา Lecturer of Graduate School, Acting Dean, Faculty of Religion and Philosophy

*** รศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน Assoc. Prof. Dr. Boonrom Kammangsaan หัวหน้าภาควิชาศาสนา คณะศาสนาและปรัชญา Head of Religious Department Head of Religious Department, of Religion and Philosophy

**** ดร.กฤษฎา ดิษบรรจง Dr.Kritsada Disbanjong อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายการ อนุญาโตตุลาการ ๑ สำนักงานอัยการสูงสุด Senior Expert Public Prosecutor, Executive Director's Office of Arbitration 1, Office of the Attorney General

ออกมาในรูปของปรัชญาชีวิตด้านเศรษฐกิจ เช่น ลวดลายดอกธรรมจักร เป็นลวดลายที่ ชาวไทยทรงดำ มีแนวคิดมาจากธรรมจักร ในลวดลายมีการพัฒนาประดับด้วยกระจกไว้ตรงกลางเพื่อ ส่องสะท้อนให้เกิด แสงสว่างหรือแนวทางการดำเนินชีวิต การรู้จักประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภคและอุปโภค เรียกว่า โภชนมัตตัญญูตา รู้จักพึงพอใจในสิ่งของหรือทรัพย์สินที่ตนได้มาและใช้จ่ายในสิ่ง ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ รู้จักประหยัด รู้จักออม ไม่ฟุ้งเฟ้อ อยู่อย่างสมถะ สงบเสถียร หากประกอบกิจกรรมการผลิตให้พออยู่ พอกินในครอบครัว หากเหลือจากการดำรงชีพจึงนำไปแจกจ่ายขายต่อเพื่อเป็นรายได้ ด้านปรัชญา ด้านสังคม เช่น ลวดลายขอกูดหรือผักกูด สื่อความหมายถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ลายตัวลิงบ่งบอก ถึงพ่อแม่ที่มีความห่วงใยลูก ลายดอกผักแว่นและลายงาบ่งบอกถึงความสามัคคี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ ความอดทน คุณธรรมเหล่านี้สามารถสร้างความเป็นมิตรไมตรีต่อกันในสังคม ลายหน้าเสือและ ลายแมงมุม สื่อความหมายถึงการทดแทนบุญคุณ การระลึกถึงน้ำใจไมตรีที่มีต่อกัน ปรัชญาด้านวัฒนธรรม พิธีกรรม และประเพณี เช่น ลวดลายเสมา แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดและเรื่องการทำ ความดี ละเว้นความชั่ว การยอมรับในกฎของไตรลักษณ์ซึ่งเป็นสัจธรรมของชีวิต

คำสำคัญ : ปรัชญาชีวิต; อัตลักษณ์; ลวดลายผ้า; ไทยทรงดำ

Abstracts

Thai Song Dam is an ancient ethnic group, which owns unique patterned fabric intellect. Representing relation of authentic life, belief, culture, and ceremony, the origin of fabric intellect combine with teachings of Buddha. It shows philosophy of life economic aspect, for example pattern of Dharmachakra, inspired by Dharmachakra. It has been developed by decorating mirror in the middle of it for life path suggestion, sufficiency for sustainable consumption called “Bhojane Mattaññutā”. The methodology means self – sufficiency, moderation, and reasonableness. At the same time, it is essential to strengthen the honesty and frugality for planning and implementing in every step of life.

Philosophy of social science such as a design of Paco fern in the patterned fabric represents gratitude, Pattern of monkey represents parenthood, and water fern represents unity. These moral principles could be applied to archive amicable society.

Philosophy of culture, round of existences and karma have been reflected by pattern of Sema. Pattern of bush states benevolence malevolence and Trinity of law Acceptance which is the truth of life.

Keywords: Philosophy of life; Identities; Patterned fabric; Thai song Da

บทนำ

“ไทยทรงดำ” (Tai Song Dam Ethnic) เป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์ชาวไทยโบราณที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย (จุไท, จุไต) หรือเมืองเดียนเบียนฟู ประเทศเวียดนาม เรียกตนเองว่า “ไท หรือไต (Tai)” เนื่องจากสงครามทำให้ชาวไทยทรงดำต้องอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ครั้งแรกในสมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. ๒๓๒๒ โดยพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนที่จังหวัดเพชรบุรี ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๓๕ และในสมัยรัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๓๗๗ ชาวไทยทรงดำบางส่วนได้แยกย้ายกันมาตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสุพรรณบุรี ครั้งต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ ชาวไทยทรงดำได้อพยพครั้งใหญ่อีกครั้งไปยังตำบลดอนมะเกลือ และตำบลบ้านดอน อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดสุพรรณบุรี^๑

ชาวไทยทรงดำมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ รักสงบ มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีจิตใจโอบอ้อมอารีปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ยึดหลักและปฏิบัติตามความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีดั้งเดิมได้อย่างแข็งแกร่ง ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้สร้างพระราชวังที่ประทับ และทรงโปรดให้สร้างวัดมหาสมณารามที่เขาวังแห่งนี้ด้วย^๒ ในปี ๒๔๐๒ เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ผู้ทำหน้าที่ควบคุมการก่อสร้าง ได้นำชาวไทยทรงดำมาเป็นแรงงานในการก่อสร้าง หลังจากสร้างพระนครคีรีเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จแปรพระราชฐานมาพักที่พระนครคีรี ชาวไทยทรงดำทำหน้าที่ตักน้ำกินน้ำใช้ไปไว้บนพระนครคีรี และเพื่อไว้ให้พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดเขาวัง (พระนครคีรี) ได้ใช้ด้วย ด้วยเหตุนี้ทำให้ชาวไทยทรงดำ มีโอกาสใกล้ชิดกับพระสงฆ์จนเกิดความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา^๓ ประกอบกับสภาพแวดล้อม ทั้งวัดและโรงเรียนที่อิงคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทำให้ชาวไทยทรงดำมีวัตรปฏิบัติตามหลักคำสอน ในพระพุทธศาสนาและวิถีทางวัฒนธรรมแบบพุทธไม่ว่าจะเป็น คติ วิธีคิด ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีและพิธีกรรม

^๑ ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี, “ประวัติความเป็นมาไทยทรงดำ (โซ่งดำ)”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/home> [๑๕ กันยายน ๒๕๖๒].

^๒ สมุดราชบุรี, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย, ๒๔๖๘), หน้า ๑๗๒ - ๑๗๓.

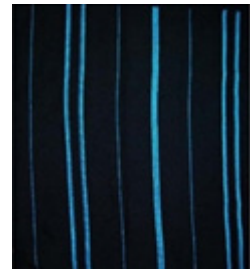
^๓ กานต์ทิศา สีหมากสุก, วิเคราะห์ปัจจัยการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมของไทยทรงดำ : กรณีศึกษาเขตตำบลหนองปรัง อำเภอยะบอย จังหวัดเพชรบุรี, (ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘), หน้า ๔๘ - ๕๒.

ผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมที่มีการนับถือผีได้อย่างกลมกลืน จนกลายเป็นอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในยุคปัจจุบัน ซึ่งแสดงออกด้วยวิธีการถ่ายทอดผ่านศิลปะ วัฒนธรรม การแสดง หัตถกรรม ประเพณีและพิธีกรรม ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่แสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ จนทำให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมใหม่ในการดำเนินชีวิตที่มีรูปแบบของการบูรณาการ ในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขท่ามกลางความเชื่อในความแตกต่างทางวัฒนธรรม^๔ โดยเฉพาะ การถ่ายทอดผ่านลวดลายผ้าทอของชาวไทยทรงดำที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น ลวดลาย รูปร่าง สี สัน อันสะท้อนถึงปรัชญาชีวิตอย่างเห็นเด่นชัด

ลวดลายผ้าทอของชาวไทยทรงดำ แบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ คือ ลายพฤษภา ลายสัตว์ ลายสิ่งของ เครื่องใช้ และลายสถานที่ ดังนี้^๕

๑. ลายพฤษภา เป็นลวดลายที่เกิดจากจินตนาการของผู้รังสรรค์ที่ได้พบเห็นถึงคุณสมบัติ อันทรงคุณค่าและสวยงามของพืชพันธุ์

๑.๑ ลายแตงโม เป็นลวดลายผ้าทอที่มีการออกแบบตามลายเป็นแนวตั้งสลับกันระหว่างผ้าฝ่ายสีครามกับสีขาว โดยลักษณะของลายเส้นสีขาว มีสีเขียวและคู่สลับกัน ลายเส้นที่มีความหนาอยู่แนบชิดสนิทกันสองเส้น เรียกว่า ลายตาเก็บ หรือลายตาคับ สื่อความหมายถึง การอยู่ด้วยกันหรือการอยู่ร่วมกัน ส่วนลายเส้นเส้นเดี่ยวที่มีขนาดเล็กเรียกว่า ลายตาเดี่ยว หมายถึง การแยกจากกัน ลายเส้นหนาสองเส้น มีระยะห่างกันเรียกว่า ลายตาหมู่ หรือลายตาคู่ หมายถึง การจากกัน ไม่มีวันที่จะได้พบกันอีก สภาพแห่งความเดียวดายที่ต้องพลัดพรากจากคนรัก

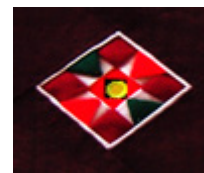

ลวดลายผ้าทอลายแตงโมยังสะท้อนถึงหลักสัจธรรมของชีวิตนับตั้งแต่เกิดจนตาย ที่ต้องเริ่มต้นจากการเกิดมาคนเดียว มีครอบครัว สุดท้ายก็ต้องตายจากกัน แนวคิดนี้ได้ถ่ายทอดเป็นปรัชญาชีวิตเพื่อสอนลูกหลานของชาวไทยทรงดำให้ระลึกถึงสัจธรรมในการเปลี่ยนแปลง การแยกจากกัน หรือความพลัดพรากอย่างนิรันดร์ ชาวไทยทรงดำจึงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ทุกอย่างก้าวของการดำเนินชีวิตตั้งอยู่ในความไม่ประมาท มีสติสัมปชัญญะอยู่ทุกขณะ

^๔ กาญจนา สุวรรณศิลป์ และคณะ, “ความดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชาวไทยทรงดำ (ลาวโซ่.) การศึกษาบ้านสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม”, วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๔๔ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๕): ๙๙ – ๑๐๑.

^๕ สัมภาษณ์, นางไกร มั่นเพชร ประธานกลุ่มทอผ้าที่กระตูกบ้านยางลาว หมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านดอน อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๒ ; กฤษฎา ดิษขรจง, “กระบวนการให้ความคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ในภูมิปัญญาพื้นบ้านและอัตลักษณ์ลวดลายผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ จังหวัดสุพรรณบุรี”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๘), หน้า ๙๖ – ๑๑๓. ; ณัฐพล ขอรูณานาคศักดิ์, “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเชิงพาณิชย์”, วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์, ราชชมคลธัญบุรี ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๙): ๒๔-๔๖.

๑.๒ ลายดอกจัน ดอกจันมีลักษณะเหมือนจักร สีขาว แดงดำ ตามคติความเชื่อเดิมของชาวไทยทรงดำสื่อความหมายถึงรักอมตะ เพราะดอกจันเป็นไม้ดอกที่มี กลิ่นหอมลุ่มลึก น่าชวนชม แม้ว่าดอกจะเหี่ยวเฉา ร่วงโรยรา ความหอมก็ยังคงติดทนนาน นอกจากนี้ดอกจันยังเป็นไม้ดอกที่ชาวไทยทรงดำใช้เป็นคติแทนความดีในการดำรงชีวิตที่ทุกคนต้องทำดี เพราะความดีจะมีความคงทน

ปัจจุบันนิยมนำลายดอกจันมาใช้ในการประดิษฐ์ และมอบให้คู่สมรสในวันแต่งงาน เพื่อแสดงถึงรักแท้จนบริสุทธิ์ให้คู่บ่าวสาวได้ระลึกถึงความดี ความมีเสน่ห์ที่ทั้งคู่มีให้ต่อกันมาตลอด

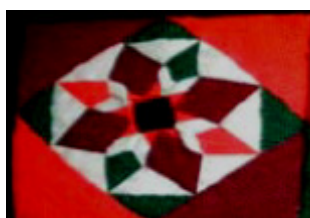
๑.๓ ลายดอกแปด เป็นลวดลายที่ชาวไทยทรงดำถือว่าเป็นลวดลายมงคล สื่อความหมายถึง แถงทั้ง ๘ ผู้เป็นเทพเจ้าที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ประกอบด้วยแถงหล่อ มีหน้าที่ปั้นหรือหล่อรูปร่างและใบหน้าของมนุษย์ให้มีความแตกต่างกันก่อนส่งลงมาเกิด แถงแต่งมีหน้าที่ให้ความรู้ในการดำเนินชีวิตแก่มนุษย์ เช่น การทอผ้า การเพาะปลูก เป็นต้น แถงประจำทิศทั้ง ๔ ได้แก่ แถงถม แถงกลม แถงเถือก แถงหุ้ย ทำหน้าที่กำหนดบ่งบอกทำเลที่ดี แถงคำ มีหน้าที่ในการสงคราม แถงช่าง เทพผู้พิทักษ์รักษาความยุติธรรม ทำหน้าที่ตัดสินพิจารณาความดีความชั่วของมนุษย์ แถงแพน ทำหน้าที่สอนศิลปะ การละเล่น การร่ายรำ การดนตรี และการกวี แถงลม มีหน้าที่ กราบทูลความต้องการของมนุษย์แก่พญาแถงส่วนแถงแนน ทำหน้าที่กำหนดเนื้อคู่แก่มนุษย์และผูกมนุษย์ทั้งสองไว้ด้วยกัน

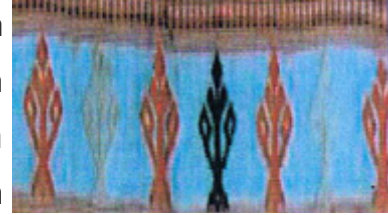
บนผืนผ้าส่วนใหญ่ของชาวไทยทรงดำมักจะมีลายดอกแปดประดิษฐ์ไว้เสมอ เนื่องด้วยความเชื่อดั้งเดิมแต่โบราณที่ชาวไทยทรงดำนับถือแถงและผี โดยมีความเชื่อว่าหากเราเช่นไหว้บูชา อยู่อย่างสม่ำเสมอ แถงและผีสามารถเนรมิตและดลบันดาลความโชคดีมาให้

ในการทอลวดลายนี้บนผืนผ้า ชาวไทยทรงดำจะทำพิธีอัญเชิญแถงทั้ง ๘ มาร่วมประดิษฐ์เป็นลายผ้า ชาวไทยทรงดำเชื่อว่า หากสวมใส่ผ้าทอลวดลายนี้ แถงก็จะเข้ามาปกป้องรักษาให้แคล้วคลาดจากอุปสรรคอันตรายทั้งปวง เมื่อสิ้นชีวิตลง แถงจะเป็นผู้คุ้มครองดูแลดวงวิญญาณ

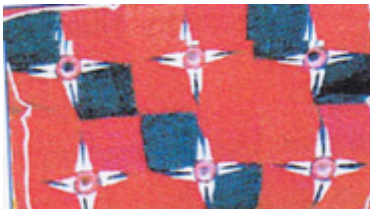
๑.๔ ลายดอกพิกุล พิกุลเป็นไม้มียืนต้นที่มีอายุยืนยาวนาน ชาวไทยทรงดำมักนำ ลายดอกพิกุลมาปักบนหมอนและบนเสื้อฮี เนื่องจากต้นและดอกพิกุลมีความแข็งแรงทนทาน การปัก ลายดอกพิกุลนี้แสดงให้เห็นถึงความอดทน ความละเอียด การข้ามผ่านจากลายนี้ได้ต้องใช้ความละเอียดอย่างมาก จึงมีความเชื่อกันว่า หากสุภาพสตรีคนใดสามารถปักลายนี้ได้ บ่งบอกถึงความพร้อมที่จะออกเรือน และเชื่อว่าชายใด ได้แต่งงานด้วยยอมยากที่จะเลิกรา เพราะการครองชีวิตย่อมต้องอาศัย ความอดทน

๑.๕ ลายดอกผักแว่น เป็นไม้ล้มลุกคล้ายเฟิร์น เติบโตได้อย่างอุดมสมบูรณ์บริเวณริมฝั่งคลอง หนอง บึง มีลักษณะเป็นดอกขนาดเล็ก อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ตามคติความเชื่อของชาวไทยทรงดำ เชื่อว่า ดอกผักแว่นสื่อความหมายถึง ความละเอียดอ่อน ความประณีต ความมีระเบียบ ความสุภาพเรียบร้อย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความอดทน นิยมมอบให้คู่สมรสในวันแต่งงาน

๑.๖ ลายดอกบัว ดอกบัวเป็นไม้น้ำ บานเฉพาะในช่วงเวลาเช้า ชาวไทยทรงดำจึงมีความเชื่อว่า ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ของกาลเวลา การชูก้านดอกเพื่อหนีน้ำและโคลนตม เปรียบเสมือนการยกตนให้หนีจากสิ่งชั่วร้าย ไม่ประพฤติดิ และยังนิยมทอลายดอกบัวและลายขาบัวถวายพระเพื่อเป็นการขอขมาหรืออุทิศจากการทำสิ่งไม่ดี

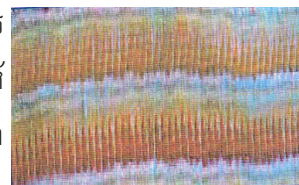

๑.๗ ลายดอกมะลิ มีหลายชนิด เช่น ลายดอกมะลิซ้อนสองชั้น ลายดอกมะลิวัลย์ ลายดอกมะลิลำ และลายดอกมะลิมีแฉก ลวดลายของดอกมะลิ ที่มีความซ้อนและแยกเป็นแฉก สื่อความหมายถึงความสง่างามและสูงส่ง ส่วนสีขาวของดอกมะลิ เป็นตัวแทนของความบริสุทธิ์ ความอ่อนโยน เป็นที่รักและคิดถึง ของคนทั่วไป

ชาวไทยทรงดำเชื่อว่าลักษณะของดอกมะลิเปรียบได้กับผู้หญิง ๔ วัย คือ วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา ซึ่งเปรียบกับการเจริญงอกงามของดอกมะลิที่เริ่มจากดอกตูม เบ่งบาน บานเต็มที่ และเหี่ยวเฉาโรยรา เป็นคติให้ชาวไทยทรงดำที่สวมใส่ผ้าทอลายนี้ได้ตระหนักถึงความเป็นคนที่มีจิตใจบริสุทธิ์ รู้จักกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณ ตระหนักถึงคุณค่าความเป็นลูกผู้หญิงที่มีความประพฤติด้วยจรรยา มารยาทอันงดงาม

๑.๘ ลายงา เป็นลวดลายที่จินตนาการตามความงดงามของการเรียงตัวกันเป็นกลุ่มของเมล็ดงา เมื่อนำมาปักเป็นลวดลายลงบนผืนผ้า ทำให้เกิดความงดงาม กลมกลืน ได้สัดส่วนลงตัวอย่างเหมาะสม ชาวไทยทรงดำใช้สื่อความหมายถึงความสมัครสมานสามัคคีและความเจริญรุ่งเรือง

๑.๙ ลายดอกแก้ว เป็นไม้ขนาดเล็กมีลักษณะเป็นพุ่มสูง มีความทนทานในทุกสภาพอากาศ ดอกมีสีขาว กลิ่นหอมหวานลนวลทนนาน ชาวไทยทรงดำจึงนำดอกแก้ว มาเป็นปรัชญาชีวิต ให้ลูกหลานประพฤติประดุจดังผู้มีจิตใจบริสุทธิ์ มีความใสสะอาด มีความเบิกบาน มีความอดทน และเยือกเย็น

๑.๑๐ ลายดอกน้ำเต้า เป็นไม้เลื้อยยาวมีลูกตลอดทั้งปี นิยมนำมาใช้ประดิษฐ์บนผืนผ้าเพื่อมอบให้คู่บ่าวสาวในวันแต่งงานเพราะมีความเชื่อว่าการแต่งงานเป็นการเริ่มต้นในการขยายเผ่าพันธุ์

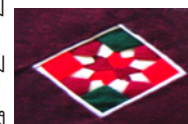
๑.๑๑ ลายผักกูด มียอดอ่อนชูงอรับแสงแดด ตามตำราเดิมเล่าว่าลูกหรือหลานสาวจะต้องไปเก็บยอดกูดมาให้คนในครอบครัวรับประทาน สื่อความหมายถึงความกตัญญู ชาวไทยทรงดำจึงปักลายนี้ไว้บนผืนผ้าแทบทุกชิ้น

๑.๑๒ ลายดอกดาว เป็นลวดลายที่ชาวไทยทรงดำประดิษฐ์ขึ้นจากดวงดาวบนท้องฟ้า มีแฉก ตรงกลางจะประดับด้วยกระจกหรือไม้ก่ได้ เปรียบความหมายได้กับความสูงส่ง บางกลุ่มชาติพันธุ์เรียกว่า ลายดอกดวง

๑.๑๓ ลายดอกดาวกระจาย ดาวกระจายมีดอกหลายหลากสี สวยงาม บานนาน เป็นชุดต่อเนื่อง สามารถเจริญเติบโต ได้อย่างรวดเร็วในทุกสภาพแวดล้อม ชาวไทยทรงดำใช้สื่อถึงความแข็งแกร่งและความสง่างามของคน ตลอดถึงความมั่นคงในความดี

๑.๑๔ ลายดอกมะละกอ สื่อถึงความหมายของความเป็นอยู่อย่าง เรียบง่าย และอดทน

๑.๑๕ ลายใบพัด เป็นลวดลายที่ชาวไทยทรงดำ มีแนวคิดมาจากใบพัด หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงที่หมุนวน ไม่แน่นอน

๑.๑๖ ลายดอกสี่ เป็นลวดลายที่สื่อถึงการใช้ชีวิตอย่างมีความสมดุล

๑.๑๗ ลายดอกไม้แล้วเสร็จ เป็นลวดลายที่มีลักษณะตรง กับชื่อ คือ เป็นลวดลายที่สามารถต่อได้เรื่อยๆ โดยไม่รู้จกจบเหมือนกับทำไม่เสร็จ สื่อถึงการดำเนินชีวิตที่สามารถแต่งเติมได้เรื่อยๆ เช่น การศึกษาตลอดชีวิต เป็นต้น

๑.๑๘ ลายดอกเกล็ดเต่า เป็นลวดลายที่เอามาจากลวดลายของ กระจดองเต่า เพราะเต่าถือเป็นสัตว์มงคล มีความหมายถึงสุขภาพที่สมบูรณ์ อายุขัยที่ยืนยาว

๑.๑๙ ลายดอกพุ่มสวรรค์ การออกแบบลวดลายของ ดอกพุ่มสวรรค์ เกิดจากจินตนาการสรรสร้างมาจากดอกพุ่มที่จัดเตรียมไว้หน้าศพผู้เสียชีวิตเพื่อให้ผู้ตายนำติดตัวไปบูชาพญางูเพื่อรายงานการทำความดีในขณะที่มีชีวิตอยู่ ดอกพุ่มที่มีจำนวนดอกมาก

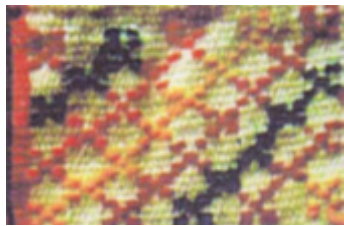

แสดงว่าผู้เสียชีวิตมีอายุน้อย ส่วนดอกพุ่มที่มีจำนวนดอกน้อยแสดงว่าผู้เสียชีวิตมีอายุน้อย ชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่าดอกพุ่ม ใช้จำนวนดอกแทนความดีที่ได้ทำมาตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ ผู้ที่มีอายุน้อยย่อมสามารถทำความดีสะสมได้มากกว่า

ลวดลายดอกพุ่มสวรรค์จึงสื่อถึงความดีที่ได้ทำมา สื่อถึงควมมีอายุยืน ความมั่นคงในชีวิต ความก้าวหน้าในการงาน ตลอดถึงเป็นการเตือนสติให้ผู้สวมใส่และผู้พบเห็นได้นึกถึงพญานาค และทำความดีสะสมไว้มาก ๆ เป็นการเตือนตนเตือนใจไม่ให้หลงผิด

๒. ลายสัตว์ ลวดลายที่ชาวไทยทรงดำนำมาปักบนผืนผ้าทอเป็นลวดลายสัตว์นั้น เกิดจากจินตนาการสร้างสรรค์ของความเชื่อเรื่องกรรม บาปบุญคุณโทษ บุญบารมี อำนาจวาสนา ความรัก ความคิดถึง และสุนทรียทัศน์แห่งความงาม โดยสื่อออกมาในรูปของสัตว์ด้วยวิธีการปัก ถัก ทอ ได้แก่

๒.๑ ลายนาค ชาวไทยทรงดำมีคติความเชื่อเดิมนานาค เป็นเจ้าแห่งงูทั้งหลาย เป็นผู้ดลบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ผู้ปักลายนี้ได้มักเป็นผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่ทุกคนต้องให้ความเคารพนบ

๒.๒ ลายแมงมุม ตามคติเดิมที่ชาวไทยทรงดำได้เล่าสืบต่อกันมาถึงคุณงามความดีที่ ชายหนุ่มผู้หนึ่งถูกเสือไล่แล้วหนีเข้าไปในถ้ำ แมงมุมเห็นเข้าจึงเกิดความสงสาร ได้ช่วยเหลือโดยช่วยกันชักใยไปปิดปากถ้ำ จนชายผู้นั้นมีชีวิตรอดกลับมาได้ ลายนี้จึงเป็นลวดลายที่ปักขึ้นเป็นการระลึกถึงคุณงามความดี ความมีเมตตาจิตของแมงมุม

๒.๓ ลายปลา ตามคติความเชื่อของไทยทรงดำว่าปลาว่ายทวนกระแสน้ำ เพื่อกระโดดข้ามแก่งหินที่ขวางกั้นอยู่ในแม่น้ำดำด้วยความเพียรพยายาม อดทนต่อความ เหน็ดเหนื่อยและความยากลำบาก เพื่อต้องการไปวางไข่ที่ต้นน้ำ ชาวไทยทรงดำจึงประดิษฐ์ลายปลาขึ้น เพื่อปลุกจิตสำนึกให้ลูกหลานไทยดำมีกำลังใจที่จะต่อสู้ฟันฝ่ากับอุปสรรคทั้งหลายในชีวิตให้มีความเพียรพยายามและอดทนต่อความยากลำบากจนกระทั่งก้าวไปถึงจุดหมายปลายทางที่ตั้งไว้ และยังสร้างคติเตือนใจว่าคนเราจะสร้างฐานะขึ้นมาได้ด้วยความมุ่งมั่น มีวิริยะและมีความอดสาหะเหมือนปลาที่ข้ามผ่านอุปสรรคได้

๒.๔ ลายปู ชาวไทยทรงดำมักปักลวดลายปูไว้บนผืนผ้าเพื่อเตือนสติและเป็นอุทาหรณ์ ในเรื่องความประมาท การขาดความระมัดระวังและ ความรอบคอบ ดังเช่นชายที่วางแผนฆ่าปู แต่ลืมว่าตนเอง ผูกเคียวข้างหนึ่งไว้กับปลายอีกข้างหนึ่งบนคานหาบข้าวที่นำไปกระแทกปู เคียวจึงตัดคอของชายผู้นั้นขาดสะบั้น

๒.๕ ลายช้าง ชาวไทยทรงดำถือว่าช้างเป็นสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ ช้างจึงเป็นสัตว์ที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ ความสง่างาม ความเจริญรุ่งเรือง และเป็นสัตว์แห่งความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

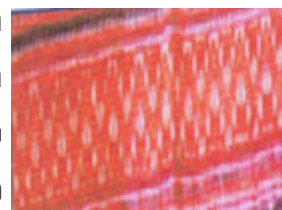
๒.๖ ลายตัวลิง จากตำนานโบราณของชาวไทยทรงดำเล่าว่า ลวดลายนี้เกิดจากการระลึกถึงลูกของหญิงหม้ายยากจนพยายามวิ่งเข้าไปในป่าแล้วแปลงกายเป็นลิงไปเก็บผลไม้ แล้วไม่กลับมาหามารดาอีก แม่คิดถึงจึงเกิดความคิดที่จะทอผ้าแล้วปักลายลิงเป็นการระลึกถึงลูกที่จากไป

๒.๗ ลายสิงโต สิงโตเป็นสัตว์เจ้าป่า คนไทยนิยมนำมาทำหน้าที่เป็นยามเฝ้าประตูในสถานที่ต่าง ๆ โดยมี ความเชื่อกันว่าสามารถป้องกันสิ่งชั่วร้ายได้ ชาวไทยทรงดำจึงนำมา ปักลงบนลวดลายผ้า เพื่อแสดงถึงอำนาจ ศักดิ์ศรี ความแข็งแกร่ง ความกล้าหาญ ความเด็ดเดี่ยว และความอดทน

๒.๘ ลายงูเหลือม ชาวไทยทรงดำจะไม่นิยมปักลวดลายนี้บนผืนผ้าแล้วมอบให้หญิงสาว เนื่องจากลักษณะการเคลื่อนไหวของงูเลื้อยคดเคี้ยวไปมา เป็นการเปรียบเทียบไม่ให้ผู้หญิงประพฤติตัวดั่งเช่นการเลื้อยของงู แต่ผ้าทอลวดลายนี้สามารถมอบให้หญิงที่แต่งงานแล้วได้ เพราะหญิงที่แต่งงานแล้วสามารถเผชิญกับอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้ นับเป็นคนที่มีจิตใจมั่นคงสมบูรณ์แล้ว แต่ผ้าทอลายงูเหลือมนำไปถวายพระสงฆ์ได้

๒.๙ ลายกบ สืบเนื่องจากอาชีพหลักของชาวไทยทรงดำแต่เดิมนั้นได้แก่การทำนา ได้ยินเสียงร้องของกบ จึงเกิดความเชื่อว่าเป็นการร้องขอฝนเพื่อให้ข้าวได้ผลดี และยังมีความเชื่อว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการดำรงชีวิตของชาวไทยทรงดำ ลายกบ มักปรากฏบนผ้าขาวม้าไว้สำหรับให้เจ้าสาวเตรียมเป็นของขวัญแก่ญาติผู้ใหญ่ ฝ่ายเจ้าบ่าวในวันแต่งงาน

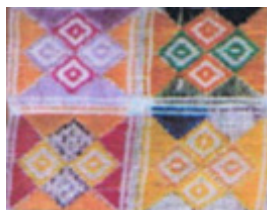
๒.๑๐ ลายหน้าเสือ ตามตำนานเล่ากันว่าบางฤดูของการทำนา ชาวนาประสบกับปัญหาขาดน้ำ แห้งแล้ง จึงเดินทางไปขอฝนที่เมืองฟ้า เมื่อถึงทางเข้าเมืองฟ้า พระยาแถนจึงสั่งเสือซึ่งเป็นยามเฝ้าประตูไปดู เสือกก็ไปดูเห็นชาวนาร้องขอฝน จึงไม่ทำร้ายคนเหล่านั้น ชาวไทยทรงดำจึงถือว่า เสือเป็นผู้พิทักษ์รักษาล้อมการเกษตร ต่อมาจึงนำภาพเสือมาเป็นสัญลักษณ์แห่งฤดูกาล และปักลวดลายเสือเพื่อเป็นการระลึกถึงคุณงามความดี

๒.๑๑ ลายหมาขำ เป็นลวดลายที่ชาวไทยทรงดำประดิษฐ์ขึ้นเพื่อระลึกถึงบุญคุณของหมาที่คอยนั่งเฝ้า นอนเฝ้า ปกป้องรักษา ดูแลความปลอดภัยให้กับผู้หญิงที่นุ่งทอผ้าได้ถนัดบ้าน จึงนำรอยเท้าหมาซึ่งย่างไปย่างมา มาประดิษฐ์เป็นลวดลายขึ้น

๒.๑๒ ลายตานกแก้ว ธรรมชาติของนกแก้ว เป็นสัตว์ที่มีความซื่อสัตย์และจงรักภักดี รักพวก รักฝูง และมีความสมัคสมานสามัคคี คอยเฝ้าระวังคนแปลกหน้าได้ ชาวไทยทรงดำจึงประดิษฐ์ลวดลายนี้ไว้บนหมอน เพื่อใช้ในพิธีแต่งงาน เมื่อชาวไทยทรงดำได้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย มีโอกาสได้ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา จึงมีการหลอมรวมเอาวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมเดิมของตนเข้าด้วยกัน มีการนำเอาภูมิปัญญาเครื่องเก่าก่อนเข้ามาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตตน เกิดการบูรณาการทางวัฒนธรรมขึ้น จนกระทั่งกลายเป็นปรัชญาชีวิต เพื่อเตือนสติให้คู่สมรสมีความซื่อตรง ต่อกันทั้งกายและใจ

๒.๑๓ ลายหย่าเหือน เป็นลวดลายที่เกิดจากจินตนาการของผู้ประดิษฐ์ที่พบเห็นธรรมชาติของจิ้งจกที่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย อยู่ร่วมกับสัตว์อื่นได้อย่างปกติสุข ไม่มีนิสัยก้าวร้าว ไม่ดุร้าย ไม่รังแกสัตว์อื่น ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำที่สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นด้วยความสงบสุข และการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย จิ้งจกจึงเปรียบเสมือนตัวแทนที่สะท้อนถึงความเป็นไทยทรงดำได้เป็นอย่างดี

ส่วนสีที่ใช้ในลวดลายนี้ได้แก่ สีขาว หมายถึง สัจธรรมของชีวิตที่ทุกคนเกิดมาด้วยความบริสุทธิ์ ในที่สุดก็ต้องตาย สีขาว-สีดำจึงเป็นเครื่องเตือนสติไม่ให้คนหลงระเหิรในการดำรงชีวิต

๓. ลายเครื่องมือเครื่องใช้ ลายผ้าแต่ละประเภทล้วนเกิดจากการคิดและประดิษฐ์สร้างสรรค์ของผู้หญิง ได้แก่

ลายซ่าวหลามตัด เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงขันหมากหรือพานสำหรับใส่สิ่งของในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น เซ่นไหว้ แถนและผีบรรพบุรุษ การแต่งงาน เป็นต้น

๔. ลายของสถานที่และสิ่งของ ด้วยอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาที่หล่อหลอมเข้ากันกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเดิมของชาวไทยทรงดำโดยเฉพาะการนับถือผี จึงคิดประดิษฐ์ลวดลายของสถานที่และสิ่งของลงบนผืนผ้า มีจำนวนทั้งหมด ๕ ลาย ดังนี้

๔.๑ ลายโบสถ์ การสร้างวัดต้องสร้างโบสถ์ก่อนเป็นประการแรก เพื่อประดิษฐานองค์พระพุทธรูป ชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่าผู้ใดสามารถประดิษฐ์ลายนี้ได้ ตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ นับเป็นบุญกุศลนักแล

๔.๒ ลายธรรมาสัน ธรรมาสันเป็นเครื่องแสดงธรรมของพระสงฆ์ ใช้สำหรับงานบุญเท่านั้น

๔.๓ ลายใบเสมา ใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงขอบเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เนื่องในพระพุทธศาสนา ลายใบเสมาเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ ประเพณีของการนับถือผีบรรพบุรุษ เป็นหลักเขตกำหนดอาณาบริเวณศักดิ์สิทธิ์ หรือเป็นที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นสัญลักษณ์ซึ่งทำหน้าที่แทนพระพุทธรูป สถูป เพื่อให้คนกราบไหว้ ลายนี้ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร ตลอดถึงการทำบุญเพื่อผลในชาติหน้า

๔.๔ ลายหอปราสาท ปราสาทเป็นที่พำนักอาศัยขององค์พระมหากษัตริย์ พระสงฆ์ และขุนนาง ชาวไทยทรงดำเทียบเท่ากับชนชั้นผู้ต่ำ เป็นผู้มีความศักดิ์สิทธิ์ของชนชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ชาวไทยทรงดำจะนำผ้าทอลายนี้ถวายพระสงฆ์หรือมอบให้กับชนชั้นผู้ต่ำ นับเป็นสัญลักษณ์ของความเคารพนบ

๔.๕ ลายดอกธรรมจักร และลายดอกธรรมจักรแปดเหลี่ยม เกิดจากแนวความคิดในความหมายของธรรมจักร หมายถึง ล้อธรรมที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงขับเคลื่อนเผยแผ่พระธรรม ว่าด้วยหลักมัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลาง อันเป็นทางเลี่ยงแห่งการปฏิบัติที่สุโต้ง ๒ ทาง และหลักอริยสัจ ๔ เป็นความจริงอันประเสริฐ

มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง เป็นข้อปฏิบัติที่พระพุทธองค์ไม่ให้นุชนุชดาเนินชีวิตเอียงสุด ๒ ทาง หรือเอียงเน้นไปทางใดทางหนึ่ง ทางแรกเรียกว่า กามสุขัลลิกานุโยค หลงระเหิงในรสแห่งกามสุขแห่งรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ทางที่สองเรียกว่า อุตตกิลมถานุโยค เป็นทางที่สร้างความลำบากในการดำเนินชีวิต เช่น การประกอบกิจการอย่างหามรุ่งหามค่ำ การบำเพ็ญเพียรด้วยการทรมานตน เป็นต้น

ดังนั้น หนทางที่หลีกเลี่ยงจากการปฏิบัติอย่างสุดโต้ง ๒ ทาง คือทางสายกลาง เป็นทางแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา หรือมรรคมืองค์ ๘^๖ ประกอบด้วย มีความเห็นและเข้าใจอย่างถูกต้องและลงมือปฏิบัติ (สัมมาทิฐิ) คิดซื่อตรง สุจริต และตั้งใจทำสิ่งที่ดีงาม (สัมมาวาจา) ใช้คำพูดสุจริต ไพเราะ

^๖ ที่.ม. (ไทย) ๑๒/๑๓๕/๑๒๖-๑๒๗ ; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๙๓.

อ่อนหวาน เป็นคำจริงและชวนฟัง ไม่พูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล ไร้สาระ (สัมมาวาจา) กระทำในสิ่งที่สุจริต (สัมมากัมมันตะ) ประกอบอาชีพสุจริต เว้นจากการค้าขายสิ่งมีชีวิตทุกชนิด รวมทั้งอาวุธและยาพิษ (สัมมาอาชีวะ) ละจากการกระทำชั่ว กระทำแต่สิ่งดี (สัมมาวายามะ) กระทำทุกอย่างด้วยจิตสำนึกอยู่เสมอ (สัมมาสติ) ควบคุมจิตให้มั่นคง แน่วแน้อยู่เสมอ ไม่ปล่อยให้จิตฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ (สัมมาสมาธิ) และ อริยสัจ ๔^๗ ประกอบด้วย การยอมรับ ถ้อยคำที่จะเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและแก้ปัญหาเหล่านั้น (ทุกข์) การค้นหาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์นั้น (สมุทัย) เพื่อความดับทุกข์ (นิโรธ) ด้วยการปฏิบัติให้ล่วงสู่ถึงความดับทุกข์ (มรรค) คือ มรรคมรรค ๘

ชาวไทยทรงดำนิยมปกกลวดลายธรรมจักรไว้บนผืนผ้าทอ โดยเฉพาะผ้านุ่งที่ใช้ใส่ไปทำบุญตามเทศกาลต่าง ๆ เพื่อสื่อความหมายถึง ความดี การปฏิบัติดี ให้ทุกคนดำเนินชีวิตด้วยความดีตามมรรคมรรค ๘ และอริยสัจ ๔ ที่เป็นลายละเอียดอยู่ในวงกล้อธรรมจักร

จากปรัชญาชีวิตที่ปรากฏผ่านอัตลักษณ์บนลวดลายผ้าทอของชาวไทยทรงดำ สื่อความหมายถึงวิถีชีวิตในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรม^๘ ดังนี้

ปรัชญาชีวิตด้านเศรษฐกิจ

ชาวไทยทรงดำมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้กรอบของหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ ใช้ชีวิตที่เน้นการประกอบอาชีพและดำรงชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียรพยายาม อุตุน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หุนหัน รู้จักพอเพื่อสกัดกั้นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ประมาทการประกอบอาชีพ^๙ เช่น ลายดอกธรรมจักร ลายดอกมะละกอ และลายงา บ่งบอกถึงความเรียบง่ายและอดทน

ปรัชญาชีวิตด้านสังคม

ชาวไทยทรงดำเน้นการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในเรื่องครอบครัว เน้นการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองต่อกันระหว่างบิดา มารดา กับบุตร และเน้นให้ความสำคัญด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นหลัก โดยเฉพาะในเรื่องของความกตัญญูต่อกัน ดังคำพุทธศาสนสุภาษิตว่า “นิमितฺตํ สาธุรูปานํ กตญญูตเวทิตา”

^๗ อ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๙๕/๒๐๘; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๔.

^๘ สัมภาษณ์ นายอัครวัฒน์ (หมอชาติ) บุญสูงเพชร ประธานศูนย์ศึกษาไทยดำจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๒.

^๙ พระพรหมบัณฑิต, พระพุทธศาสนากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, บรรยายในโอกาสเป็นประธานเปิดการเสวนาครูพระสอนศีลธรรมร่วมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ณ หอประชุม มวก.๔๘ พรรษา มจร. วังน้อย ออยุธยา เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐. สืบค้นออนไลน์ : “พระพุทธศาสนากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.watprayoon.com/main.php?url=dhamma_view&id=1217&cat=D&dhamid=1 [๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๒].

ให้มีการหมั้นระลึกถึงพระคุณพ่อแม่ในขณะที่มีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้ว ด้วยการแสดงออกในการไหว้ผีบรรพบุรุษจะเห็นได้ในทุกพิธีกรรม เช่น ลายหน้าเสือ ลายแมงมุม ลายขอกูด ลายหมาล่า และลายตัวลิง หลังจากพระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิต พิธีกรรมทางสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระ อุทิศส่วนกุศลให้พ่อแม่และญาติพี่น้อง หากผู้ใหญ่ในครอบครัวมีชีวิตอยู่ หรือแม้แต่ในสังคม ชุมชน ให้มีอัยยาศัยรู้จักพระคุณและตอบแทนบุญคุณต่อท่านตามความเหมาะสม ที่การเคารพ เชื้อพงศ์อาบรมสั่งสอนที่ดีที่ถูกต้อง พร้อมทั้งน้อมนำไปปฏิบัติ ส่วนบิดามารดาก็มีหน้าที่ เลี้ยงดูบุตร อบรมสั่งสอนทั้งเรื่องทางโลกและทางธรรม ตลอดถึงการสงเคราะห์ สำหรับการครองชีวิต ในชุมชนและสังคมนั้น ชาวไทยทรงดำยึดหลักแห่งการสงเคราะห์ช่วยเหลือ ยึดเหนี่ยว และเกื้อกูลกันไว้เหมือนเกาะกุมเชื่อมโยงคนในโลกในสังคมในคนที่มีความแตกต่างกันว่าจะเป็นด้านชีวิตความเป็นอยู่ ฐานะทั้งทางด้านการครองชีพ การศึกษาและสังคม ซึ่งมีความเหลื่อมล้ำกันให้มีความเสมอเหมือนเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะการส่งเสริมคนให้ดีขึ้น ด้วยข้อปฏิบัติ ดังนี้ การให้และการแบ่งปันกันในครอบครัว หมู่ญาติ และสังคมเป็นธรรมพื้นฐานของการเอื้ออาทร การพูดจาด้วยคำอันเป็นที่รัก น่ารัก น่าเอ็นดูหา พูดคำจริง ไม่เพ้อเจ้อเหลวไหล เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคม หากไม่มีปียาวจากต่อกัน ความหวาดระแวง ความหตุใจก็จะเกิดขึ้น นับเป็นการทำลายมิตรทางหนึ่งได้ การทำสิ่งที่ประโยชน์ทั้งทางกาย วาจา ใจ ต่อครอบครัว ญาติพี่น้อง สถาบัน ประเทศชาติ ในทุกเวลาและทุกโอกาส วางตนให้มีความเหมาะสม พอเหมาะพอดีในหน้าที่ของตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายในองค์กรหรือในสังคม หากคนไม่ทำหน้าที่แห่งตน ความวุ่นวายในสังคมก็จะเกิดขึ้น ผู้ทำหน้าที่ติดต่อประสานงานในองค์กรต้องไม่ยุยงส่งเสริมให้คนแตกแยก มิฉะนั้นคนจะแตกแยก คนขาดความสามัคคีในครอบครัว ส่งผลกระทบต่อการพัฒนา อย่างยั่งยืนได้

หลักปฏิบัติเพื่อผูกมัดและยึดเหนี่ยวใจก่อให้เกิดความสามัคคีในครอบครัว ญาติพี่น้อง สถาบันชุมชนและสังคม ที่ปรากฏเป็นอัตลักษณ์บนลวดลายผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำนี้ เช่น ลายตานกแก้วและลายงา ตรงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า สังคหวัตถุสี่ประการ^{๑๐} ประกอบด้วย การให้ (ทาน) การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละแก่ผู้อื่นและสังคม ธรรมข้อนี้เป็นการสกัดกั้นความละโมภ ความเห็นแก่ตัว การพูดจาด้วยความจริงใจ ไพเราะ อ่อนหวาน องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ว่า การพูดเป็นบันไดขั้นแรกในการผูกมิตรไมตรีขึ้นได้ (ปียาวจา) การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ครอบครัว หมู่ญาติ สถาบัน ชุมชน สังคม ตามกำลัง แรงกายด้วยความเต็มใจ ตลอดถึงการช่วยแก้ปัญหาให้กับองค์กร หรือส่วนรวมด้วย (อติถจริยา) การวางตนกับทุกคนอย่างเสมอเหมือนกัน

^{๑๐} ที.ปา. ๑๑/๑๔๐/๑๖๗ ; ๒๖๗/๒๔๔ ; อ.จตุกก. ๒๑/๓๒/๔๒ ; ๒๕๖/๓๓๕ ; อ.อ.ฐก. ๒๓/๑๑๔/๒๒๒ ; อ.นวก. ๒๓/๒๐๘/๓๗๗ ; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๘๖.

รับผิดชอบในหน้าที่การงานอย่างเหมาะสม ถูกต้องในหน้าที่แห่งตน เป็นทางที่ช่วยป้องกันความหวาดระแวง ในหน้าที่ของตน ซึ่งส่งผลให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (สมานัตตตา)

นอกจากนี้ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ชาวไทยทรงดำรงอบรมลูกหลานให้มี ความเคารพ นบนอบต่อกัน ซึ่งทำให้เกิดความมีวินัยเพื่อยุติให้คนอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ประพฤติ คุณงามความดี แม้แต่การสร้างเสริมครอบครัวสันติสุข สมาชิกในครอบครัวต้องมีความเคารพกัน พ่อแม่ต้องอบรมสั่งสอน ลูกให้ใช้ชีวิตที่ถูกต้อง มีความเคารพและให้เกียรติต่อกัน มีการชักจูงให้ทำกิจกรรม ที่สร้างสานสัมพันธ์กัน อย่างสม่ำเสมอ เช่น ลายปลาและลายสิงโต ตรงกับหลักพระพุทธศาสนา เรื่อง การวธธรรม^{๑๑} หมายถึง การเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา และองค์พระมหากษัตริย์ เช่น จัดกิจกรรมเพื่อแสดงความจงรักภักดี ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา เคารพทางกาย เช่น เคารพแก่ผู้อาวุโส ให้เกียรติแก่บุคคลอื่น เคารพ ทางวาจา พูดจาให้เหมาะสมกับบุคคล เคารพในสิทธิ์ของผู้อื่นทั้งทางกายและวาจา เคารพในความคิดเห็น ของผู้อื่น ยอมรับทัศนคติของผู้อื่น และเคารพในวัฒนธรรม ประเพณี กฎระเบียบในสังคม

นอกจากการวธธรรมแล้ว การประพฤติปฏิบัติตนในสังคมชาวไทยดำ ยังให้สมาชิกทุกคนตั้งมั่น อยู่ในความสามัคคี มีความเมตตาต่อกันทั้งทางกาย เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูล การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอก เห็นใจซึ่งกันและกันทางวาจา เช่น พูดจามีเหตุผล สุภาพ ไพเราะจับใจ น่าฟัง ไม่พูดให้คนอื่น เจ็บช้ำน้ำใจ ทางใจ คิดดีต่อผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่อิจฉาริษยา มุ่งมาดอาฆาตพยาบาท จ้องเฝ้า ตรงกับหลัก พระพุทธศาสนาข้อสารณียธรรม ๖^{๑๒} ได้แก่ เมตตาเมตตา โนกรรม ปราณนาดีต่อกัน ไม่ริษยา อคติ และรู้จัก ให้อภัยแก่ผู้อื่นเสมอ เมตตาวัจจกรรม พูดจาดด้วยความรักและปรารถนาดี พูดให้กำลังใจ ไม่พูดซ้ำเติม เมตตา กายกรรม ทำความดีด้วยการสนับสนุนช่วยเหลือกัน ไม่ทำร้ายและรังแก กตขีชมะเจจนทำให้ผู้อื่นได้รับ ความทุกข์ สาธารณโมคิ แบ่งปันและให้รางวัลตามโอกาสที่เหมาะสมด้วยความเสมอภาค สีสสามัญญตา ประพฤติตนตามกฎกติกาของสังคม ทิฐีสสามัญญตา ยอมรับในข้อคิดเห็นที่ตรงกันข้าม กับตน และหา จุดร่วมสากลที่ทุกคนยอมรับได้

ปรัชญาชีวิตในวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรม

ชาวไทยทรงดำ นอกจากจะมีภาษาพูด ภาษาเขียน อาชีพ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม ที่เป็น เอกลักษณ์ของตนแล้ว อัตลักษณ์ที่เด่นชัด ซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นไทยทรงดำอย่างชัดเจน ได้แก่ วัฒนธรรม การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรม การดำรงชีวิตยังคงผูกพันกับความเชื่อเดิมเกี่ยวกับ สิ่งนี้เป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการรักษาขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีและพิธีกรรมไว้ อย่างเคร่งครัด

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘๙.

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๗๓.

วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย ชาวไทยทรงดำแต่งกายด้วยเครื่องนุ่งห่มที่มีสีดำ ไม่ว่าจะเป็นชุดที่ใส่ในชีวิตประจำวันและโอกาสสำคัญ รวมทั้งชุดที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ในผืนผ้าแต่ละผืน มักประดับประดาได้ด้วยการปักหรือการถักลวดลายผ้าต่าง ๆ เช่น ลายพันธุ์พฤกษา ลายสัตว์ในจินตนาการ และลายผสมอื่น ๆ ประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ ซึ่งมีลักษณะและมีความเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะลวดลายที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้าของชาวไทยทรงดำ มีความเชื่ออยู่หลายลักษณะ เชื่อความเชื่อเรื่องสัจธรรมของชีวิต เช่น ลายแตงโมและลายใบพัด ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เช่น ลายดอกไม้แล้วเสร็จ ความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ เช่น ลายดอกจันทร์ ลายดอกธรรมจักร และลายดอกบัว ความเชื่อเรื่องบุญคุณ เช่น ลายตัวลิง และลายแมงมุม ความเชื่อเรื่องความยากกรง เช่น ลายสิงโต ลายช้าง ความเชื่อเรื่องความรักและความสวยงาม เช่น ลายปลา ความเชื่อเรื่องการคุ้มครอง เช่น ลายแมงมุม ความเชื่อเรื่องการคิดถึง เช่น ลายตัวลิง ลายแมงมุม ความเชื่อเรื่องอำนาจ เช่น ลายสิงโตและลายช้าง

นอกจากนี้แนวความคิดที่ปรากฏบนลวดลายผ้าของชาวไทยทรงดำยังสะท้อนถึงปรัชญาชีวิตที่แสดงออกมาในรูปของประเพณีและพิธีกรรม เช่น ความเชื่อในพิธีเสนเรือน ความเชื่อในพิธีเสนตัวหรือเสนเรียกขวัญ ความเชื่อในพิธีปาดตงข้าวใหม่ ความเชื่อในพิธีปาดตง ความเชื่อในพิธีกรรมการตาย ความเชื่อในพิธีกรรมการเกิด ความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ ส่วนใหญ่เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในเรื่องของความกตัญญูกตเวที ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตาปราณี และเรื่องของกรรมดีกรรมชั่ว เป็นต้น

ในส่วนด้านประเพณีของชาวไทยทรงดำไม่ว่าจะเป็นประเพณีการบวช ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแต่งงานหรือประเพณีกินตอง ล้วนแฝงด้วยคุณธรรมเกี่ยวกับความกตัญญูกตเวที ความเมตตาอารีย์ ความเสียสละ ความอดทน อดกลั้น และอดออม ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร การพึ่งตนเอง มงคลชีวิต ๓๘, ทิศ ๖, สังคหวัตถุ ๔, สาราณียธรรม ๖ และโลกपालธรรม ๒

สรุป

ปรัชญาชีวิตที่ปรากฏผ่านอัตลักษณ์บนลวดลายผ้าทอของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทยทรงดำ สะท้อนถึงอัตลักษณ์ในวิถีชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนี้

๑. ปรัชญาชีวิตด้านเศรษฐกิจ ชาวไทยทรงดำประกอบกิจกรรมอาชีพบนพื้นฐานของ หลักมัชฌิมาปฏิปทา ด้วยการประกอบกิจการงานด้านการผลิตเพื่อครอบครัวและชุมชน บริโภคแบบพออยู่พอกินเป็นหลักครอบครัวและชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่เน้นกำไรสุทธิหรือความร่ำรวยเป็นเป้าหมายสูงสุดเมื่อมีความสุขสมบูรณ์แล้ว จึงผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นการสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน โดยการถ่ายทอดผ่านลวดลายผ้าในกลุ่มพันธุ์พฤกษา เช่น ลายดอกมะละกอ ลายดอกธรรมจักร กลุ่มลายสัตว์ เช่น ลายปลา

๒. ปรัชญาชีวิตด้านสังคม ชาวไทยทรงดำให้อัตลักษณ์ปฏิบัติในหน้าที่ของตนต่อกันทั้งในครอบครัว ชุมชน สังคม และสถาบัน ภายใต้กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมของพระพุทธศาสนาและคติ ความเชื่อเดิมที่มีการนับถือผี คุณธรรมต่าง ๆ ได้แก่ ความกตัญญูตเวที หลักพรหมวิหารสี่ ทิศ ๖ มงคลชีวิต ๓๘ สังคหวัตถุ ๔ สารายณียธรรม ๖ หลักการวธรรม ศีล ๕ หลักความสามัคคี และหิริโอตตปปะ โดยถ่ายทอดผ่านลวดลายผ้าในกลุ่มพันธุ์พุกษา เช่น ลายดอกมะลิ ลายดอกผักกูด ลายดอกผักแว่น กลุ่มลายสัตว์ ได้แก่ ลายหมาย่า ลายตานกแก้ว ลายหน้าเสือ ลายตัวลิง

๓. ปรัชญาชีวิตด้านวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม ชาวไทยทรงดำได้หล่อหลอมแนวความคิดด้านความเชื่อ เป็นการนับถือผีกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ถ่ายทอดออกมาในรูปของวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม อย่างเห็นได้ชัด อาทิ วัฒนธรรมการแต่งกาย แฝงไว้ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับสังขารของชีวิต มงคลชีวิต ๓๘ (ความไม่ประมาท) หลักมัชฌิมาปฏิปทา หลักสันโดษ หลักไตรลักษณ์ สารายณียธรรม ๖ การปล่อยวาง ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความสามัคคี และความอดทนอดกลั้น ปรัชญาชีวิตด้านวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม ดังกล่าว ผ่านการรังสรรค์ลงบนลวดลายผ้าทอของชาวไทยทรงดำไม่ว่าจะเป็น ลวดลายพันธุ์พุกษา ลวดลายสัตว์ ลวดลายเครื่องมือเครื่องใช้ และลวดลายของสถานที่และสิ่งของ ตลอดจนลายเบ็ดเตล็ดทุกประเภท

บรรณานุกรม

กาญจนา สุวรรณศิลป์ และคณะ. “ความดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชาวไทยทรงดำ (ลาวโซ่.) การศึกษาบ้านสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม”. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๔๔ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙) : ๙๙ – ๑๐๑.

กานต์ทิศา สีหมากสุก. วิเคราะห์ปัจจัยการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมของชาวไทยทรงดำ : กรณีศึกษาเขตตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘.

กฤษฎา ดิษบรรจง. “กระบวนการให้ความคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ในภูมิปัญญาพื้นบ้านและอัตลักษณ์ลวดลายผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ จังหวัดสุพรรณบุรี”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๘.

ณัฐพล ขอฐานานุกิตติ. “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเชิงพาณิชย์”. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์. ราชชมงคลธัญบุรี ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๙): หน้า ๒๔-๔๖.

ทวีเกียรติ ไชยงยศ. **สุนทรียะทางทัศนศิลป์**. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะศิลปกรรมศาสตร์
สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๓๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗.
(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

มนู อุดมเวช. **ผ้าไทย : ผ้าไทดำกับการอพยพ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติ, ๒๕๓๗.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ-
มหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. **อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

สมุตราษฎ์. กรุงเทพมหานคร: สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย, ๒๕๖๘.

สัมภาษณ์ นางไกร มั่นเพชร ประธานกลุ่มทอผ้าที่กระตุกบ้านยางลาว หมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายทรงบท คุ่มฉายา นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายอัครวัฒน์ (หมอชาติ) บุญสูงเพชร ประธานศูนย์ศึกษาไทยดำจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่
๑๕ กันยายน ๒๕๖๒.

เว็บไซต์

พระพรหมบัณฑิต. **พระพุทธศาสนากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. บรรยายในโอกาสเป็นประธาน
เปิดการเสวนาครูพระสอนศีลธรรมร่วมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ณ หอประชุม
มวก. ๔๘ พรรษา มจร. วังน้อย อ.ยุธยา เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐. สืบค้นออนไลน์ :
“พระพุทธศาสนากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.watprayoon.com/main.php?url=dhamma_view&id=1217&cat=D&dhamid=1
[๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๒].

ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. “ประวัติความเป็นมาไทยทรงดำ (โซ่งดำ)”.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com>site>home> [๑๕ กันยายน ๒๕๖๒].

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน : การตลาดเชิงประสบการณ์กับการ
สนับสนุนแบรนด์ของอุตสาหกรรมเครื่องสำอางในประเทศไทย
Confirmatory Factor Analysis: Experience Marketing and
Brand Advocacy of the Cosmetics Industry in Thailand

ฉิรวรรณ สุกวงศ์ศิริโชค

Thirawan Sakulwongsirichok

ณัฐสพันธ์ เผ่าพันธุ์

Natsapan Paopan

มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ประเทศไทย

Sripatum University, Thailand

Email: thirawan_sakul@hotmail.com

Received : July 22, 2020

Revised : October 30, 2020

Accepted : November 4, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบจำลองการตลาดเชิงประสบการณ์กับการสนับสนุนแบรนด์ของอุตสาหกรรมเครื่องสำอางในประเทศไทย ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อออกแบบกรอบแนวคิด ผู้วิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือการวิจัยโดยการวิเคราะห์ความเที่ยงตรง ด้วยการทดสอบ IOC และการทำ Pre-test โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มที่ใกล้เคียงประชากรจำนวน ๓๐ ตัวอย่าง ผลการพัฒนาเครื่องมือพบว่า เป็นไปตามหลักการวิจัยและมีค่า Cronbach's alpha มากกว่า ๐.๘ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ๔๔๐ ตัวอย่างจากผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอาง ผลการศึกษาพบว่า แบบจำลองการตลาดเชิงประสบการณ์กับการสนับสนุนแบรนด์ของอุตสาหกรรมเครื่องสำอางในประเทศไทย ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (Input) ที่เป็นตัวแปรแฝงภายนอก ได้แก่ การตลาดดิจิทัล การตลาดแบบเกม การตลาดแบบแรงดึงดูด และการสร้างแบรนด์ที่จริงจัง และมีตัวแปรแฝงภายใน ได้แก่ การตลาดเชิงประสบการณ์ และการสนับสนุนแบรนด์ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า ปัจจัยทั้งหมดมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ องค์ประกอบของแต่ละตัวแปร สามารถวัดประเมินตัวแปรได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การตลาด; เชิงประสบการณ์; เครื่องสำอาง

* ฉิรวรรณ สุกวงศ์ศิริโชค Thirawan Sakulwongsirichok บริหารธุรกิจดุซงึนคิต คณะบริหารธุรกิจ สาขาการตลาดเชิงกลยุทธ์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม Faculty of Business Administration Sripatum

** ผศ.ณัฐสพันธ์ เผ่าพันธุ์ Natsapan Paopan วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม College of Graduate Studies in Management, Sripatum University.

Abstract

The study aims to confirmatory factor analysis of the experience marketing and brand advocacy of the cosmetics industry in Thailand by conducting a review of relevant literature to design the conceptual framework. The researcher created a research tool and developed by analyzing the accuracy by IOC and pre-test. The results of the development of the tool are in accordance with the research methodology had a Cronbach's alpha value greater than 0.8. The researchers collected data from 440 samples as a cosmetic business entrepreneur. The result indicates that the experience marketing and brand advocacy of the cosmetics industry in Thailand. It consists of input factors that are exogenous variables such as digital marketing, gamification marketing, inbound marketing, brand authenticity and with endogenous variables, namely experience marketing and brand advocacy. The confirmatory factor analysis indicates that all factors were consistent with the empirical data. Elements of each variable are able to measure and evaluate variables appropriately.

Keywords: Marketing; Experiential; Cosmetics

บทนำ

การสร้างการตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) ที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้สึก ทักษะคติเชิงบวกให้เกิดขึ้นกับลูกค้านอกเหนือจากความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์หรือบริการ ยังต้องรวมไปถึงการสร้างประสบการณ์เชิงบวกในทุกเส้นทางการเดินทางของลูกค้าหรือเส้นทางพฤติกรรมลูกค้า การตลาดเชิงประสบการณ์ เป็นเครื่องมือหรือกลไกที่สำคัญในการสร้างฐานลูกค้าที่แข็งแกร่ง การได้ลูกค้ารายใหม่ การพัฒนาลูกค้า เพื่อให้เกิดการซื้อสินค้าอย่างต่อเนื่องและซื้อเพิ่มขึ้นในผลิตภัณฑ์เดิมหรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ การกระตุ้นให้เกิดการกลับมาซื้อหรือใช้บริการซ้ำ การลดต้นทุนทางการตลาด เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การหาลูกค้าใหม่ เป็นต้น ทั้งนี้การตลาดเชิงประสบการณ์ยังเน้นการให้ความสำคัญในการออกแบบประสบการณ์ให้ลูกค้าแต่ละกลุ่มได้รับรู้ในแบบของตนเองที่สอดคล้องกับความเป็นตัวตนของลูกค้าเป้าหมายแต่ละคน เป็นการแสดงให้เห็นว่าแบรนด์มีความตั้งใจที่จะอยู่ร่วมกันกับลูกค้าอย่างสร้างสรรค์^๑ สำหรับประเทศไทยการตลาดแบบเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) ถูกนำมาใช้กับธุรกิจและ

^๑ พระมหาพุทธนา นรเชฏโฐ, และจุฑารัตน์ ทองอินจันทร์, “การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย”, วารสารมหาวิทยาลัยวิชาการ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๓): ๑๐๒-๑๑๘.

อุตสาหกรรมจำนวนมาก โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมเครื่องสำอางที่ยังคงมีแนวโน้มการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยถือเป็นตลาดเครื่องสำอางที่ใหญ่ที่สุดของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากพฤติกรรมผู้บริโภค โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิง และกลุ่มชายรักความงาม ไม่ว่าจะเป็นเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ หรือรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น เครื่องสำอางยังคงอยู่ในกลุ่มสินค้าที่มีความต้องการอย่างต่อเนื่อง สำหรับตลาดเครื่องสำอางในประเทศไทยตามผลการวิจัยของศูนย์วิจัยกสิกรไทย ข้อมูลจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงพาณิชย์ปี ๒๕๖๐ ประเมินว่าตลาดเครื่องสำอางในประเทศไทยยังมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๐ มีมูลค่าประมาณ ๒.๕๑ แสนล้านบาท

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบจำลองการตลาดเชิงประสบการณ์กับการสนับสนุนแบรนด์ของอุตสาหกรรมเครื่องสำอางในประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยได้ศึกษา ทฤษฎีระบบ (System Theory) ของ Von Bertalanffy^๒ ประกอบไปด้วย (๑) ปัจจัยนำเข้า (Input) (๒) กระบวนการ (Process) (๓) ผลลัพธ์ (Output) และ (๔) ข้อเสนอแนะจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีระบบ (System Theory) ผู้วิจัยสามารถนำทฤษฎีระบบมาประยุกต์ใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน การตลาดเชิงประสบการณ์กับการสนับสนุนแบรนด์ของอุตสาหกรรมเครื่องสำอางในประเทศไทย โดยทบทวนแนวคิด ทฤษฎีดังต่อไปนี้

ปัจจัยนำเข้า (Input)

การตลาดแบบแรงดึงดูด (Inbound Marketing) เป็นกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลที่ใช้ประโยชน์จากการดึงข้อมูลในโลกออนไลน์ รวมถึงการทำการตลาดบนสื่อสังคมออนไลน์ บล็อกเฉพาะ แคมเปญโซเชียลมีเดีย แคมเปญทางไปรษณีย์ การเพิ่มประสิทธิภาพกลไกค้นหา วิดีโอไวรัล การสัมมนาผ่านเว็บ^๓ การใช้การตลาดแบบแรงดึงดูดทำให้บริษัทขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่สามารถสร้างการรับรู้ถึงแบรนด์และดึงดูดธุรกิจใหม่ ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการเปลี่ยนคนแปลกหน้าให้กลายเป็นลูกค้าและผู้สนับสนุนธุรกิจ^๔

^๒ Von Bertalanffy, *General System Theory*, 295, (New York: George Braziller, 1968).

^๓ Marketing-Schools.org, “Inbound Marketing - Explore the Strategy of Inbound Marketing”, [online], Retrieved from: <http://www.marketing-schools.org/typesof-marketing/inbound-marketing.html>, (August 05, 2018).

^๔ HubSpot, *The Ultimate List of Marketing Statistics*, (Annual Report 2016).

ตามแนวคิดของ Blake^๕ กล่าวว่า แนวคิดการตลาดแบบแรงดึงดูดเป็นวิธีการทางการตลาดทั้งหมดที่ใช้เชื่อมต่อดิจิทัลกับผู้บริโภคมีความสัมพันธ์กัน โดยสรุปแล้วการตลาดแบบแรงดึงดูดเป็นเทคนิคหนึ่งในการผลิตและแบ่งปันเนื้อหาที่มีคุณภาพมากกว่าที่จะพยายามต่อสู้เพื่อความสนใจของลูกค้า จากการสำรวจทั่วโลกผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด ๗,๐๐๐ คน ประสบการณ์ของลูกค้ายังคงมีความสำคัญสูงสุด^๖ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการตลาดแบบแรงดึงดูด (Inbound Marketing) ของนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่าน พบว่า การตลาดแบบแรงดึงดูด ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ คือ (๑) การดึงดูดผู้ชม (๒) การเปลี่ยนผู้ชมเป็นลูกค้า (๓) การปิดการขาย (๔) การสร้างความประทับใจ

การตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) แนวคิดการตลาดดิจิทัลเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ปี ๑๘๙๐ และเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายในปี ๑๙๙๐^๗ ในโลกที่พัฒนาแล้วบริษัทต่าง ๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการตลาดดิจิทัล เพื่อให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ นักการตลาดจะต้องรวมออนไลน์ด้วยวิธีการดั้งเดิมเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้แม่นยำยิ่งขึ้น^๘ ผสมผสานกับการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้สร้างโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจัดการเว็บไซต์และทางธุรกิจ^๙ รวมถึงการโฆษณาออนไลน์เป็นเครื่องมือทางการตลาดรูปแบบหนึ่งที่ทรงพลังสำหรับการสร้างแบรนด์และเพิ่มปริมาณการใช้ข้อมูล เพื่อให้บริษัทประสบความสำเร็จ ความคาดหวังในแง่ของการสร้างผลลัพธ์และการวัดความสำเร็จในการใช้เงินเพื่อการโฆษณาการตลาดดิจิทัลนั้นคุ้มค่ากว่าสำหรับการวัด ROI เกี่ยวกับการโฆษณา^{๑๐} จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) ของนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่าน พบว่า การสร้างแบรนด์ที่จริงจัง ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔

^๕ Blake, "What's the Difference Between Inbound and Digital Marketing ?", [online], Retrieved from: <http://www.squaredot.eu/blog/whats-the-difference-between-inbound-marketing-and-digital-marketing>, (August 05, 2018)

^๖ Adobe, "Digital Trends for 2016", [online], Retrieved from: https://offers.adobe.com/content/dam/offer-manager/en/uk/marketing/wp/Adobe_Econsultancy_Digital_Trends_2016.pdf, (August 05, 2018)

^๗ Pulizzi, J., "The Rise of Storytelling as the New Marketing", *Journal of Publishing Research Quarterly*, Vol. 28, No. 2, (2012): 116-123.

^๘ Parsons, A. J., Zeisser, M., & Waitman, R., *Organizing for digital marketing*, (McKinsey Quarterly 1996).

^๙ Kiani, G. R., Marketing Opportunities in the Digital World, *Internet Research Electronic Networking Application and Policy*, Vol. 8, No. 2, (1998): 185-194.

^{๑๐} Pepelnjak, J. C., Measuring ROI beyond the last ad, Atlas Institute, *Digital Marketing Insight*. (2008).

องค์ประกอบ คือ (๑) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (๒) การตลาดผ่านเครื่องมือค้นหาบนอินเทอร์เน็ต (๓) การตลาดสื่อสังคม (๔) การตลาดเชิงเนื้อหา

การตลาดแบบเกม (Gamification Marketing) เป็นการใช้องค์ประกอบเกม กระบวนการคิดเกม และกลไกเกม เพื่อดึงดูดผู้ใช้ให้มีส่วนร่วม การเกิดขึ้นของการตลาดแบบเกมเป็นกลยุทธ์ทางธุรกิจ โดยใช้เกมเพื่อสร้างความสนุกสนาน การแข่งขัน รางวัล และการมีส่วนร่วมโดยสมัครใจของผู้บริโภคบนแอปพลิเคชันเพื่อขายสินค้าและบริการ^{๑๑} ขณะที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรศาสตร์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริโภคและรูปแบบการผลิตที่นำไปสู่การเติบโตของการตลาดแบบเกม แอปพลิเคชันเกมสามารถดึงดูดลูกค้าและปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานได้ในหลายธุรกิจ เช่น ธุรกิจการดูแลสุขภาพ สวัสดิการ การศึกษา การฝึกอบรม และภาครัฐที่มีอิทธิพลต่อผู้คน และขับเคลื่อนแรงจูงใจ ตลอดจนส่งเสริมความภักดี^{๑๒} จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการตลาดแบบเกม (Gamification Marketing) ของนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่านพบว่า การตลาดแบบเกมประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบ คือ (๑) กลไกของเกมมิฟิเคชัน (๒) พลวัตของเกมมิฟิเคชัน (๓) การออกแบบอารมณ์ผ่านเกมมิฟิเคชัน

การสร้างแบรนด์ที่จริงใจ (Brand Authenticity) ในปัจจุบันผู้บริโภคได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานอย่างรวดเร็วและง่ายดายส่งผลให้ผู้บริโภคตั้งคำถามถึงความน่าเชื่อถือของคุณค่าผลิตภัณฑ์จำนวนมาก^{๑๓} และมีแนวโน้มที่จะปฏิเสธผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ ๆ ขณะเดียวกันผู้บริโภคเริ่มค้นหาแบรนด์ที่มีความจริงใจและประสบการณ์ของแบรนด์^{๑๔} ผู้บริโภคต้องการให้แบรนด์แสดงความมุ่งมั่นอย่างจริงใจต่อเอกลักษณ์ที่แบรนด์เป็นตัวแทน รวมถึงไม่ต้องการข้อมูลที่เกินจริงและหลอกลวง แต่ผู้บริโภคต้องการความถูกต้องและความชัดเจน ดังนั้น ผู้บริโภคจะสนับสนุนผลิตภัณฑ์และบริการที่แสดงถึงความจริงใจ^{๑๕} ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงคุณภาพของความจริงผ่านการประเมินจากผู้ที่มีประสบการณ์

^{๑๑} Zichermann, G., & Cunningham, C., **Gamification by design: Implementing game mechanics in web and mobile apps**, (San Francisco: O'Reilly Media, 2011).

^{๑๒} Jin, C. H., "The role of users' motivations in generating social capital building and subjective well-being: The case of social network games", **Computers Human Behavior**, Vol. 39, No. 6, (2014): 29-38.

^{๑๓} Rose, R. L., & Wood, S. L., "Paradox and the Consumption of Authenticity through Reality Television", **Journal of Consumer Research**, Vol. 32, No. 2, (2005): 284-296.

^{๑๔} Beverland, M. B., Lindgreen, A., & Vink, M. W., Projecting authenticity through advertising: Consumer judgments of advertisers' claims, **Journal of Advertising**, Vol. 37, No. 1, (2008): 5-15.

^{๑๕} Lewis, D. & Bridger, D., **The soul of the new consumer**, (UK: Nicholas Brealey Publishing, 2000).

เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการดังกล่าว^{๑๖} การสร้างแบรนด์ที่จริงใจเริ่มต้นด้วยการวางตำแหน่งแบรนด์ที่ชัดเจนและซื่อสัตย์เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน^{๑๗} ความจริงใจเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับแบรนด์ที่ประสบความสำเร็จ^{๑๘} และแสดงถึงสถานะคุณค่าและชื่อเสียงขององค์กรที่มีเอกลักษณ์^{๑๙} การสร้างแบรนด์ที่จริงใจถือเป็นส่วนสำคัญในกำหนดความถูกต้องของแบรนด์ การพัฒนาความถูกต้องของแบรนด์ และสร้างความน่าเชื่อถือของแบรนด์ การสร้างแบรนด์ที่จริงใจจะสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน^{๒๐} และเชื่อมโยงกับพฤติกรรมผู้บริโภค^{๒๑} การสร้างแบรนด์ที่จริงใจ เช่น การเล่าที่มาของแบรนด์ การสร้างตัวตนที่แท้จริง การยึดมั่นในความถูกต้อง การสร้างแบรนด์ชุมชน การบอกเล่าแบบปากต่อปากบนโลกออนไลน์ เป็นต้น ล้วนเป็นวิธีในการมีส่วนร่วมกับผู้บริโภคเพื่อให้ผู้บริโภคมีความพึงพอใจและภักดีต่อแบรนด์ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสร้างแบรนด์ที่จริงใจ (Brand Authenticity) ของนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่าน พบว่า การสร้างแบรนด์ที่จริงใจประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบ คือ (๑) ความมั่นคงของแบรนด์ (๒) การมุ่งเน้นลูกค้าของแบรนด์ (๓) ความสอดคล้องของแบรนด์

ปัจจัยกระบวนการ (Process)

การตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) เป็นแนวคิดใหม่และน่าตื่นเต้นที่ไม่เพียงแต่เป็นที่สนใจของนักวิชาการ แต่ผู้ปฏิบัติงานด้านการตลาดได้ตระหนักถึงความเข้าใจว่าผู้บริโภคมีประสบการณ์กับแบรนด์อย่างไร และจะนำเสนอประสบการณ์ที่น่าดึงดูดใจเพื่อสร้างความแตกต่างในตลาดที่มีการแข่งขันได้อย่างไร ความแตกต่างของการตลาดแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นผลิตภัณฑ์ที่มีหน้าทีการใช้งานและผลประโยชน์ที่กำหนดไว้อย่างแคบ (เช่น แชมพู ครีมนวดผม เครื่องเป่าผม เป็นต้น)

^{๑๖} Ozsomer, A., & Altaras, S., "Global brand purchase likelihood: a critical synthesis and an integrated conceptual framework", *Journal of International Marketing*, Vol. 16, No. 4, (2008): 1-28.

^{๑๗} Schallehn, M. B. C., "Brand authenticity: model development and empirical testing", *Journal of Product & Brand Management*, (2014): 192-199.

^{๑๘} Kapferer, J. N., *Strategic brand management: creating and sustaining brand equity long term (2nd)*, (Milford, CT: Kogan Page, 2001).

^{๑๙} Beverland, M. B., & Luxton, S., "Managing integrated marketing communication (IMC) through strategic decoupling: How luxury wine firms retain brand leadership while appearing to be wedded to the past", *Journal of Advertising*, Vol. 34, No. 4, (2005): 103-116.

^{๒๐} Aaker, D., "Managing brand equity. Ontario: The Free Press. Adobe. (2016). Digital Trends for 2016", [online], Retrieved from: https://offers.adobe.com/content/dam/offermanager/en/uk/marketing/wp/Adobe_Econsultancy_Digital_Trends_2016.pdf, (August 05, 2018).

^{๒๑} Kozinets, R. V., "Can consumers escape the market? Emancipatory illuminations from Burning Man", *Journal of Consumer Research*, Vol. 29, No. 1, (2002): 20-38.

กับการมุ่งเน้นประสบการณ์การตลาดที่มุ่งเน้นที่ประสบการณ์ของลูกค้าเป็นการเน้นไปที่สถานการณ์การบริโภค เช่น พฤติกรรมการเสริมสวยในห้องน้ำ ทำให้ลูกค้ามีอารมณ์และความรู้สึกมีส่วนร่วมในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อย่างมีเหตุผล^{๒๒} แนวคิดพื้นฐานของการตลาดเชิงประสบการณ์ คือ คุณค่าในประสบการณ์การบริโภค^{๒๓} ความแตกต่างระหว่างประโยชน์ใช้สอย และคุณค่าของประสบการณ์^{๒๔} ขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้บริโภค และความสามารถที่จะได้รับอิทธิพลจากมิติทางกายภาพ หรือปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ การกำหนดและปรับปรุงประสบการณ์ของลูกค้าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากขึ้นสำหรับการวิจัยตลาด เนื่องจากนักวิจัยระบุว่าประสบการณ์ของลูกค้านั้นถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการของบริษัท และลูกค้าที่ยาวนาน ดังนั้น บริษัทส่วนใหญ่จึงใช้ความพึงพอใจของลูกค้าหรือผลคะแนนสุดขีดของผู้สนับสนุนเพื่อประเมินประสบการณ์ของลูกค้า ลูกค้าที่รับรู้ประสบการณ์ที่ดีจะส่งผลต่อการพยากรณ์ความภักดี และการแนะนำ^{๒๕} จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) ของนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่าน พบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ คือ (๑) ประสบการณ์ด้านผลิตภัณฑ์ (๒) การมุ่งเน้นผลลัพธ์ (๓) การสร้างปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า (๔) การจัดการประสบการณ์ ณ ช่วงเวลาบริการ

ปัจจัยผลลัพธ์ (Output)

การสนับสนุนแบรนด์ (Brand Advocacy) เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของลูกค้าหรือผู้บริโภคที่มีต่อแบรนด์โดยการแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับแบรนด์ สินค้า บริการที่มีประสบการณ์เพื่อการสร้างหรือให้ประโยชน์ต่อผู้อื่น บุคคลอื่นเพื่อการตัดสินใจซื้อและการบริโภค^{๒๖} การสนับสนุนแบรนด์อาจไม่ได้เป็นไปอย่างเฉพาะเจาะจงเพื่อใครคนใดคนหนึ่งแต่เป็นการโพสต์บนเว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ หรือกล่าวต่อกลุ่มคนที่สนใจจำนวนมากก็ได้ ทั้งนี้เป็นการแสดงความคิดเห็นในเชิงบวกที่ตนเองมีต่อแบรนด์ สินค้า

^{๒๒} Schmitt, B.H., *Experiential Marketing: How to Get Customers to Sense, Feel, Think, Act, and Relate to Your Company and Brands*, (New York: Free Press, 1999).

^{๒๓} Lemke, F., Clark, M., & Wilson, J., "Customer experience quality: An exploration in business and consumer contexts using repertory grid technique", *Journal of the Academy of Marketing Science*, Vol. 39, (2011): 846-869.

^{๒๔} Gentile, C., Spiller, N., & Noci, G., "How to sustain the customer experience: An overview of experience components that co-create value with the customer", *European Management Journal*, Vol. 25, No. 5, (2007): 395-410.

^{๒๕} Klaus, P., & Maklan, S., "Towards a Better Measure of Customer Experience", *International Journal of Market Research*, Vol. 55, No. 2, (2013): 227-246.

^{๒๖} Rob, F., *Brand Advocates: Turning Enthusiastic Customers into a Powerful Marketing Force by Fuggetta*, (Wiley, 2012).

หรือบริการ และโน้มน้าวให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึก และนำไปสู่การตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ การสนับสนุนแบรนด์ มีความแตกต่างจากการโฆษณา เพราะการโฆษณา คือ สิ่งที่ธุรกิจจะสื่อสารเพื่อคาดหวังให้เกิดพฤติกรรมอย่างที่ต้องการ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสนับสนุนแบรนด์ (Brand Advocacy) ของนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่าน พบว่า การสนับสนุนแบรนด์ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบ คือ (๑) การซื้อซ้ำ (๒) การบอกต่อ (๓) การมีส่วนร่วม

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มประชากร คือ ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอางในประเทศไทย โดยมีจำนวนบริษัททั้งสิ้น ๑,๗๘๑ ราย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยเลือกเฉพาะองค์กรที่มีการทำการตลาดผ่านสื่อออนไลน์ จำนวน ๔๒๐ องค์กร และเจาะจงผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหาร หรือผู้จัดการด้านการตลาด เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่ผ่านการพัฒนาเครื่องมือด้วยการวิเคราะห์ความเที่ยงตรง (Content Validity) โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ๕ ท่านที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการศึกษานี้ พบว่า ผลของข้อคำถามแต่ละรายการมีค่า ๑ นอกจากนี้ได้หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) หรือความสอดคล้องภายในด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่ามีค่าเกินกว่า ๐.๘ ในทุกตัวแปร สำหรับการศึกษานี้ได้ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษา

การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงแต่ละตัว เพื่อตรวจสอบการแจกแจงความเป็นปกติของข้อมูลก่อนวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรประกอบด้วย ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง โดยตัวแปรสังเกตประกอบด้วย (๑) การตลาดเชิงประสบการณ์ (EXP) ประกอบด้วย ประสบการณ์ด้านผลิตภัณฑ์ (PRO) การมุ่งเน้นผลลัพธ์ (OUT) การสร้างปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า (PEA) การจัดการประสบการณ์ ณ ช่วงเวลาบริการ (MOT) (๒) การตลาดแบบแรงดึงดูด (INB) ประกอบด้วย การดึงดูดผู้ชม (ATT) การเปลี่ยนผู้ชมเป็นลูกค้า (CON) การปิดการขาย (CLO) การสร้างความประทับใจ (DEL) (๓) การตลาดดิจิทัล (DIG) ประกอบด้วย การตลาดโดยใช้ E-Mail (EMA) การตลาดผ่านเครื่องมือค้นหาบนอินเทอร์เน็ต (SEM) การตลาดสื่อสังคม (SMM) การตลาดเชิงเนื้อหา (COM) (๔) การตลาดแบบเกม (GMI) ประกอบด้วย กลไกของเกมมิฟิเคชัน (GAM) พลวัตของเกมมิฟิเคชัน (GAD) การออกแบบอารมณ์ผ่านเกมมิฟิเคชัน (GED) (๕) การสร้างแบรนด์ที่จริงจัง (BRD) ประกอบด้วย ความมั่นคงของแบรนด์ (BRA) การมุ่งเน้นลูกค้าของ

แบรนด์ (BCO) ความสอดคล้องของแบรนด์ (BRC) และ (๖) การสนับสนุนแบรนด์ (ADV) ประกอบด้วย การซื้อซ้ำ (REP) การบอกต่อ (WOM) การมีส่วนร่วม (PAR) ทั้งนี้พบ ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติ Bartlett's test of Sphericity มีค่าเท่ากับ ๓๙๒๕.๘๖๑, $df = ๒๑๐$, $p = .๐๐๐$ ในขณะที่ผลการวิเคราะห์ KMO มีค่าเท่ากับ .๘๘๓ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์ แสดงว่าข้อมูลเหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ดีมาก

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

เพื่อการตรวจสอบความเหมาะสมและถูกต้องของโมเดลสมการเชิงโครงสร้างด้วยการพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ และค่า R^2 เพื่อตรวจสอบความผันแปรร่วมของตัวบ่งชี้ ซึ่งสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามกรอบแนวความคิดดังต่อไปนี้

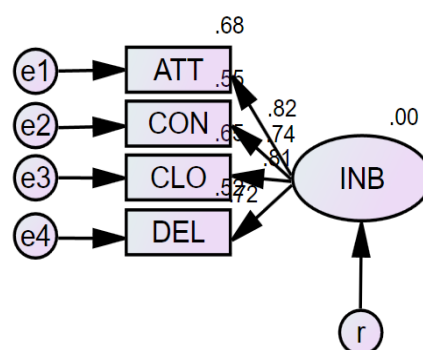
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน : ปัจจัยนำเข้า (Input)

ตัวแปรการตลาดแบบแรงดึงดูด (INB) ผลการตรวจสอบค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ มีค่าความสัมพันธ์ระหว่าง .๕๔๔ ถึง .๖๖๗ ผลการวิเคราะห์เมทริกซ์สหสัมพันธ์ด้วย Bartlett's test of Sphericity ได้ค่า $p = .๐๐๐$ ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ขณะที่ผลการวิเคราะห์พบว่าโมเดลการวัดได้ค่า Chi-square = ๒.๔๙๖, $DF = ๒$, $P\text{-value} = .๒๘๗$, $RMSEA = .๐๒๔$ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรแฝงภายนอกมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังตารางและภาพที่ ๒

ตารางที่ ๒ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน INB

องค์ประกอบ	Correlation			
	ATT	CON	CLO	DEL
ATT	๑			
CON	.๕๙๗**	๑		
CLO	.๖๖๗**	.๖๑๒**	๑	
DEL	.๖๐๔**	.๕๔๔**	.๕๖๒**	๑
KMO = .๖๖๙, Bartlett's test of Sphericity Chi-Square = ๑๖๘.๗๕๐, $df = ๖$, $p = .๐๐๐$				

ภาพที่ ๑ การตลาดแบบแรงดึงดูด (INB)

ตัวแปรการตลาดดิจิทัล (DIG) ผลการตรวจสอบค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ มีค่าความสัมพันธ์ระหว่าง .๑๖๖ - .๓๔๓ ผลการวิเคราะห์เมทริกซ์สหสัมพันธ์ด้วย Bartlett's test of Sphericity ได้ค่า $p = .๐๐๐$ ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ขณะที่ผลการวิเคราะห์พบว่าโมเดลการวัด

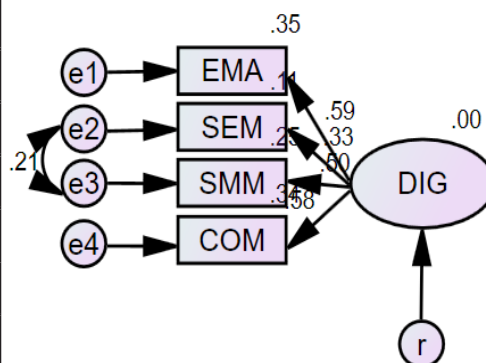
ได้ค่า Chi-square = ๑.๒๔๓, DF = ๑, P-value = .๒๖๕, RMSEA = .๐๒๔ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรแฝงภายนอกมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังตารางและภาพที่ ๓

ตารางที่ ๓ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน DIG

องค์ประกอบ	Correlation			
	EMA	SEM	SMM	COM
EMA	๑			
SEM	.๒๑๗	๑		
SMM	.๒๘๘	.๓๓๘	๑	
COM	.๓๔๓	.๑๖๖	.๓๐๔	๑

KMO = .๕๗๘, Bartlett's test of Sphericity
Chi-Square = ๑๑๕.๔๕๘, df = ๓, p = .๐๐๐

ภาพที่ ๒ การตลาดดิจิทัล (DIG)

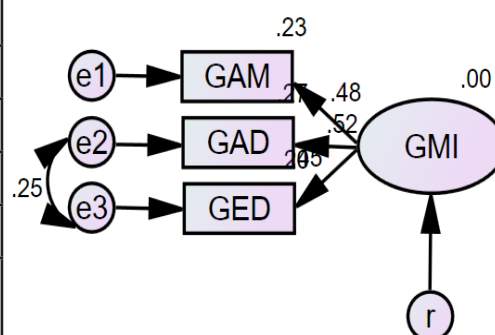
ตัวแปรการตลาดแบบเกม (GMI) ผลการตรวจสอบค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ มีค่าความสัมพันธ์ระหว่าง .๑๘๔ ถึง .๔๒๒ ผลการวิเคราะห์เมทริกซ์สหสัมพันธ์ด้วย Bartlett's test of Sphericity ได้ค่า p = .๐๐๐ ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ขณะที่ผลการวิเคราะห์พบว่าโมเดลการวัดได้ค่า Chi-square = .๒๔๘, DF = ๑, P-value = .๖๑๘, RMSEA = .๐๐๐ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรแฝงภายนอกมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังตารางและภาพที่ ๔

ตารางที่ ๔ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน GMI

องค์ประกอบ	Correlation		
	GAM	GAD	GED
GAM	๑		
GAD	.๒๖๘	๑	
GED	.๑๘๔	.๔๒๒	๑

KMO = .๖๒๙, Bartlett's test of Sphericity
Chi-Square = ๕๔๔.๗๓๐, df = ๓, p = .๐๐๐

ภาพที่ ๓ การตลาดแบบเกม (GMI)

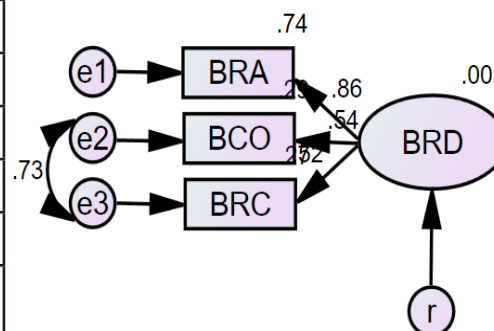
ตัวแปรการสร้างแบรนด์ที่จริงจัง (BRD) ผลการตรวจสอบค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ มีค่าความสัมพันธ์ระหว่าง .๔๔๒-๔๗๓ ผลการวิเคราะห์เมทริกซ์สหสัมพันธ์ด้วย Bartlett's test of Sphericity ได้ค่า p = .๐๐๐ ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ขณะที่ผลการวิเคราะห์พบว่า

โมเดลการวัดได้ค่า Chi-square = ๓.๕๓๗, DF = ๑, P-value = .๖๑๘, RMSEA = .๐๐๐ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรแฝงภายนอกมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังตารางและภาพที่ ๕

ตารางที่ ๕ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน BRD

องค์ประกอบ	Correlation		
	BRA	BCO	BRC
BRA	๑		
BCO	.๔๔๒**	๑	
BRC	.๔๗๓**	.๘๐๔**	๑
KMO = .๖๒๙, Bartlett's test of Sphericity Chi-Square = ๕๔๔.๗๓๐, df = ๓, p = .๐๐๐			

ภาพที่ ๕ การตลาดแบบเกม (BRD)

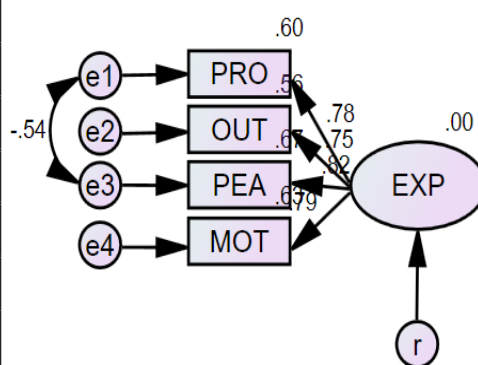

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ปัจจัยกระบวนการ (Process)

ตัวแปรการตลาดเชิงประสบการณ์ (EXP) ผลการตรวจสอบค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ มีค่าความสัมพันธ์ระหว่าง .๔๔๒ ถึง .๖๔๖ ผลการวิเคราะห์เมทริกซ์สหสัมพันธ์ด้วย Bartlett's test of Sphericity ได้ค่า $p = .๐๐๐$ ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ขณะที่ผลการวิเคราะห์พบว่าโมเดลการวัดได้ค่า Chi-square = .๒๔๘, DF = ๑, P-value = .๖๑๘, RMSEA = .๐๐๐ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรแฝงภายนอกมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังตารางและภาพที่ ๖

ตารางที่ ๖ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน EXP ภาพที่ ๕ การตลาดเชิงประสบการณ์ (EXP)

องค์ประกอบ	Correlation			
	PRO	OUT	PEA	MOT
PRO	๑			
OUT	.๕๗๕**	๑		
PEA	.๔๔๒**	.๖๑๘**	๑	
MOT	.๖๒๓**	.๕๙๔**	.๖๔๖**	๑
KMO = .๗๖๖, Bartlett's test of Sphericity Chi-Square = ๗๒๖.๐๖๐, df = ๖, p = .๐๐๐				

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ปัจจัยผลลัพธ์ (Output)

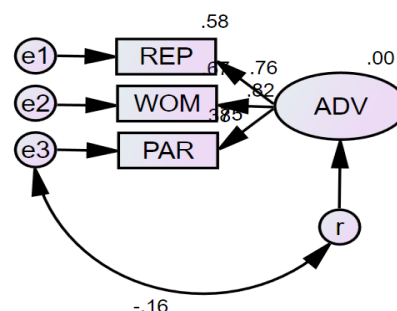
ตัวแปรการสนับสนุนแบรนด์ (ADV) ผลการตรวจสอบค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ มีค่าความสัมพันธ์ระหว่าง .๔๖๖-๖๒๐ ผลการวิเคราะห์เมทริกซ์สหสัมพันธ์ด้วย Bartlett's test of Sphericity ได้ค่า $p = .๐๐๐$

ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ขณะที่ผลการวิเคราะห์พบว่าโมเดลการวัดได้ค่า Chi-square = .๓๘๙, DF = ๑, P-value = .๕๓๓, RMSEA = .๐๐๐ แสดงให้เห็นว่าโมเดลตัวแปรแฝงภายในมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังตารางและภาพที่ ๗

ตารางที่ ๗ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ADV ภาพที่ ๖ การสนับสนุนแบรนด์ (ADV)

องค์ประกอบ	Correlation		
	BRA	BCO	BRC
BRA	๑		
BCO	.๖๒๐ **	๑	
BRC	.๔๖๖ **	.๕๒๒ **	๑

KMO = .๖๘๒, Bartlett's test of Sphericity Chi-Square = ๓๕๔.๐๓๘, df = ๓, p = .๐๐๐

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ของการทดสอบตัวแปรทั้งหมด พบว่า ผลการทดสอบการตลาดแบบแรงดึงดูด (Inbound Marketing) อธิบายได้ว่า การดึงดูดประชาชนทั่วไปให้เข้าชมเว็บไซต์ของบริษัท โดยใช้กลยุทธ์การตลาดแบบแรงดึงดูดในการสร้างและพัฒนาเนื้อหาที่มีคุณภาพเพื่อนำเสนอผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ เมื่อผู้ชมเข้ามาที่เว็บไซต์เป็นครั้งแรก ขั้นตอนการเปลี่ยนผู้ชมเป็นลูกค้าจะเริ่มขึ้น โดยบริษัทจะรวบรวมข้อมูลการติดต่อผ่านช่องทางหรือระบบที่บริษัทสร้างขึ้น นำไปสู่ขั้นตอนการปิดการขาย และการสร้างความประทับใจเพื่อรักษาลูกค้าและเปลี่ยนให้ลูกค้าเป็นผู้สนับสนุนและบอกต่อ

ผลการทดสอบการตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) อธิบายได้ว่า การตลาดดิจิทัล ต้องเริ่มตั้งแต่การส่งข้อความเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการผ่านอีเมลไปยังลูกค้าที่มีอยู่หรือที่มีศักยภาพ เพื่อวัตถุประสงค์ในการโฆษณา สร้างการรับรู้แบรนด์ สร้างความเชื่อมั่น และความภักดีของลูกค้า ด้วยเทคนิคนี้สามารถเข้าถึงลูกค้าได้ในเวลาเดียวกันและกระตุ้นให้พวกเขาติดเว็บไซต์ รวมถึงไปถึงการทำการตลาดผ่านเครื่องมือค้นหาบนอินเทอร์เน็ต เรียกว่า SEO (Search Engine Optimization) ดังนั้น การทำให้เว็บไซต์ติดอยู่ในอันดับต้นจะช่วยให้ลูกค้าสามารถค้นหาผลิตภัณฑ์และบริการได้ง่าย สะดวก และรวดเร็วมากขึ้น รวมทั้งแบรนด์ต้องทำการจัดการภาพลักษณ์ของแบรนด์ผ่านช่องทางสื่อสังคมมากมาย เช่น Facebook LinkedIn Twitter และสื่อสังคมอื่น ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ในการให้ข้อมูล สร้างมูลค่าแบรนด์ สร้างลูกค้าใหม่ และเพิ่มจำนวนลูกค้าประจำ ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากการตลาดเชิงเนื้อหา (Content Marketing) เพื่อนำเสนอเนื้อหาที่มีคุณค่าและน่าเชื่อถือ

ผลการทดสอบการตลาดแบบเกม (Gamification Marketing) อธิบายได้ว่า กลไกของเกมมีพีเคชั่นเป็นโครงสร้างหลักของเกมประกอบด้วย รูปแบบวิธีการเล่น กติกาข้อบังคับ รางวัล เป้าหมาย หรือวิธีการโต้ตอบต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ในเกม กลไกของเกมจะต้องถูกกำหนดก่อนที่ผู้เล่นจะเริ่มเล่นเกม รวมไปถึงการสร้างพลวัตของเกมมีพีเคชั่น เป็นการสร้างและออกแบบโดยใช้หลักการแบบเกมเพื่อกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมตอบสนองของผู้เล่นที่ถูกขับเคลื่อนด้วยกลไกของเกมให้เกิดผลลัพธ์เป็นลักษณะของพฤติกรรมตอบสนองต่อความต้องการที่มีในการเล่น และการออกแบบอารมณ์ผ่านเกมมีพีเคชั่น เป็นการสร้างและออกแบบโดยใช้หลักการแบบเกมเพื่อกระตุ้นอารมณ์และความรู้สึกของผู้เล่นแต่ละคนในขณะที่กำลังเล่นเกม ซึ่งเป็นผลมาจากการขับเคลื่อนด้วยกลไกของเกม และการตอบสนองต่อพลวัตของเกม ที่แสดงอารมณ์ความรู้ที่เพิ่มขึ้นทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

ผลการทดสอบการสร้างแบรนด์ที่จริงจัง (Brand Authenticity) อธิบายได้ว่า ความมั่นคงของแบรนด์เป็นคำมั่นสัญญาของแบรนด์ที่มีต่อลูกค้า ทุกการติดต่อกับลูกค้า ต้องเป็นไปตามความยึดมั่นกับคุณค่าตามวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ของบริษัท ขณะที่การมุ่งเน้นลูกค้าของแบรนด์ ต้องการนำเสนอคุณค่าแก่ลูกค้าและผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ โดยยึดมั่นการดำเนินงานเพื่อผลประโยชน์ของลูกค้าเสมอ รวมทั้งความสอดคล้องของแบรนด์ กล่าวถึงค่านิยมของบริษัทที่เป็นแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อรักษาไว้ซึ่งคำมั่นสัญญาของแบรนด์ที่มีต่อลูกค้า

ผลการทดสอบการตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) อธิบายได้ว่า การตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) เป็นการสร้างประสบการณ์ผ่านผลิตภัณฑ์เพื่อให้ลูกค้ามีโอกาสในการเลือกและเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ ซึ่งบริษัทควรมุ่งเน้นการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความแตกต่างและตอบสนองความต้องการของลูกค้า ที่สอดคล้องและส่งเสริมให้การใช้กลยุทธ์ทางการตลาดในการสร้างประสบการณ์และการรับรู้เชิงบวกของลูกค้า เพื่อให้ลูกค้ารับรู้คุณค่าของแบรนด์ที่บริษัทพยายามที่จะเสนอ รวมถึงการออกแบบกระบวนการในการให้บริการที่มีคุณภาพ ง่าย และสะดวกต่อการซื้อหรือใช้บริการ ตลอดจนการมุ่งเน้นการพัฒนาผู้ให้บริการที่มีความสามารถในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ตลอดจนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า หรือสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด ทั้งหมดเป็นองค์ประกอบในการสร้างให้เกิดการตลาดเชิงประสบการณ์

ผลการทดสอบการสนับสนุนแบรนด์ (Brand Advocacy) อธิบายได้ว่า การสนับสนุนแบรนด์ทำให้เกิดพฤติกรรมกลับมาซื้อหรือใช้บริการซ้ำ โดยไม่จำเป็นต้องได้รับแรงกระตุ้นจากสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ครั้งใหม่ของแบรนด์ก็ได้ รวมถึงทำให้เกิดพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะของการเป็นผู้สนับสนุน หรือ Promoter ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและเติบโตของแบรนด์ เพราะปัจจุบันผู้สนับสนุนได้กลายมาเป็น Reviewer หรือผู้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้าหรือกลุ่มเป้าหมาย

ทางการตลาดกลุ่มอื่น ๆ ตลอดจนการทำให้เกิดพฤติกรรมการสนับสนุนแบรนด์ในระดับสูงที่จะมีส่วนร่วม
กับกิจกรรมการตลาดเกือบจะทั้งหมดที่แบรนด์สื่อสารออกไปยังกลุ่มเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

๑. การศึกษาครั้งต่อไปมุ่งเน้นการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรเพื่ออธิบายเหตุและผลที่เกิดขึ้น
๒. ทำการทดสอบกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบและสร้างโมเดลที่มีความ
เหมาะสมต่อทุกอุตสาหกรรม เพื่อสะดวกต่อการนำไปใช้ในการประยุกต์ทางธุรกิจ

บรรณานุกรม

พระมหายุทธนา นรเชษฐ และ จุฑารัตน์ ทองอินจันทร์. “การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม
ในประเทศไทย”. วารสารมหาจุฬาวชิการ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๓) : ๑๐๒-๑๑๘.

Aaker, D. **Managing brand equity**. Ontario: The Free Press, (1991).

Bala, M., & Verma, D. A. “Critical Review of Digital Marketing”. **International Journal of
Management, IT & Engineering**, Vol. 8, No. 10 (2018).

Beverland, M. B., & Luxton, S. “Managing integrated marketing communication (IMC) through
strategic decoupling: How luxury wine firms retain brand leadership while
appearing to be wedded to the past”. **Journal of Advertising**, Vol. 34, No. 4,
(2005): 103-116.

Beverland, M. B., Lindgreen, A., & Vink, M. W. “Projecting authenticity through advertising:
Consumer judgments of advertisers’ claims”. **Journal of Advertising**, Vo. 37,
No. 1, (2008): 5-15.

Chaffey, D., & Ellis-Chadwick, F. **Digital Marketing: Strategy, Implementation and
Practice 5th Edition**. London: Pearson Education Limited, (2012).

Fred, P., & Herbig, P. “International Marketing Tool: The Internet”. **Industrial Management
and Data Systems**, Vol. 98, No. 6, (1998): 253-261.

Gentile, C., Spiller, N., & Noci, G. “How to sustain the customer experience: An overview
of experience components that co-create value with the customer”.
European Management Journal, Vol. 25, No. 5, (2007): 395-410.

HubSpot. **The Ultimate List of Marketing Statistics**. [Annual Report 2016].

- Jin, C. H. “The role of users’ motivations in generating social capital building and subjective well-being: The case of social network games”. **Computers Human Behavior**, Vol. 39, No. 6, (2014): 29-38.
- Kapferer, J. N. **Strategic brand management: creating and sustaining brand equity long term**. (2nd ed.). [Milford CT: Kogan Page. 2001].
- Kiani, G. R. “Marketing Opportunities in the Digital World”. **Internet Research Electronic Networking Application and Policy**, Vol. 8, No. 2, (1998): 185-194.
- Klaus, P., & Maklan, S. “Bridging the gap for destination extreme sports a model of sports tourism customer experience”. **Journal of Marketing Management**, Vol. 27, No. 13-14, (2011): 1341-1365.
- Klaus, P., & Maklan, S. “Towards a Better Measure of Customer Experience”. **International Journal of Market Research**, Vol. 55, No. 2, (2013): 227-246.
- Kozinets, R. V. “Can consumers escape the market? Emancipatory illuminations from Burning Man”. **Journal of Consumer Research**, Vol. 29, No. 1, (2002): 20-38.
- Lemke, F., Clark, M., & Wilson, J. (2011). “Customer experience quality: An exploration in business and consumer contexts using repertory grid technique”. **Journal of the Academy of Marketing Science**, Vol. 39, (2011): 846-869.
- Lewis, D. & Bridger, D. **The soul of the new consumer**. [UK: Nicholas Brealey Publishing, 2000].
- Ozsomer, A. & Altaras, S. “Global brand purchase likelihood: a critical synthesis and an integrated conceptual framework”. **Journal of International Marketing**, Vol. 16, No.4, (2008): 1-28.
- Parsons, A. J., Zeisser, M., & Waitman, R. **Organizing for digital marketing**. [McKinsey Quarterly, 1996].
- Pepelnjak, J. C. “Measuring ROI beyond the last ad. Atlas Institute”. **Digital Marketing Insight**, (2008).
- Pulizzi, J. “The Rise of Storytelling as the New Marketing”. **Journal of Publishing Research Quarterly**, Vol. 28, No. 2, (2012): 116-123.
- Rob, F. **Brand Advocates: Turning Enthusiastic Customers into a Powerful Marketing Force by Fuggetta**. Wiley, (2012).

Rose, R. L., & Wood, S. L. "Paradox and the Consumption of Authenticity through Reality Television". *Journal of Consumer Research*, Vol. 32, No. 2, (2005): 284-296.

Schmitt, B.H. *Experiential Marketing: How to Get Customers to Sense, Feel, Think, Act, and Relate to Your Company and Brands*. New York: Free Press, 1999.

Von Bertalanffy, L. *General System Theory*. 295. New York: George Braziller, 1968.

Zichermann, G., & Cunningham, C. *Gamification by design: Implementing game mechanics in web and mobile apps*. San Francisco: O'Reilly Media, 2011.

เว็บไซต์

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. "ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอางในประเทศไทย". [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.dbd.go.th/download/document_file/Statistic/2559/T26/T26_201603.pdf [๕ สิงหาคม ๒๕๖๒].

"ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงพาณิชย์". [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/Beauty-Business_Trend.pdf, [๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].

Adobe. "Digital Trends for 2016". [online]. Retrieved from: https://offers.adobe.com/content/dam/offer-manager/en/uk/marketing/wp/Adobe_Econsultancy_Digital_Trends_2016.pdf, [August 05, 2018].

Blake, I. (2015). "What's the Difference Between Inbound and Digital Marketing ?". [online]. Retrieved from: <http://www.squaredot.eu/blog/whats-the-difference-between-inbound-marketing-and-digital-marketing>, [August 05, 2018].

Marketing-Schools.org. "Inbound Marketing-Explore the Strategy of Inbound Marketing". [online]. Retrieved from: <http://www.marketing-schools.org/typesof-marketing/inbound-marketing.html>, [August 05, 2018].

แนวทางพัฒนาความเป็นบรรษัทภิบาลที่มีความสัมพันธ์
กับความรับผิดชอบต่อสังคมในอุตสาหกรรมยานยนต์
กรณีศึกษา บริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด

Approaches to Development on Corporate Governance Pertinent
to Corporate Social Responsibility in Automotive Industry of
Toyota Motor Thailand Company Limited

ชาญวิทย์ อริยารนันต์*

Chanwit Ariyaworanant

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, ประเทศไทย

Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand

ฟ้าใส สามารถ

Phasai Samart

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ**

Polsak Jirakraisiri

กรเอก กาญจนโกคิน

Korneak Kanjanapokin

Email: chan_thamrong@hotmail.com

Received : July 15, 2020

Revised : November 2, 2020

Accepted : November 3, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาความเป็นบรรษัทภิบาลในอุตสาหกรรมยานยนต์ของบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด (๒) ศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคม ในอุตสาหกรรมยานยนต์ของบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด (๓) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นบรรษัทภิบาลกับความรับผิดชอบต่อสังคม ในอุตสาหกรรมยานยนต์ของบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด (๔) หาแนวทางพัฒนาความเป็นบรรษัทภิบาลที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคม ในอุตสาหกรรมยานยนต์ของบริษัทโตโยต้ามอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด

* ชาญวิทย์ อริยารนันต์ Chanwit Ariyaworanant นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ Doctor's Candidate in Public Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

** รศ.ดร.พลศักดิ์ จิรไกรศิริ Assoc.Prof.Dr.Polsak Jirakraisiri

กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นผู้บริหารระดับต้นขึ้นไปจำนวน ๔๔๔ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และ แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติสหสัมพันธ์คาโนนิกอล และ การวิเคราะห์เส้นทาง

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า (๑) ความเป็นบริษัทภิบาลที่เหมาะสมกับบริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย คือ การปฏิบัติภายใต้กฎหมาย ระดับสูง (๔.๐๒) (๒) ความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านกฎหมายของบริษัทโตโยต้าอยู่ในระดับสูง (๓.๖๘) (๓) ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทภิบาลกับความรับผิดชอบต่อสังคม ในอุตสาหกรรมยานยนต์ของบริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย พบว่า สมมติฐานรวม บริษัทภิบาลด้านการปฏิบัติภายใต้กฎหมายมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมในระดับกลาง (.๖๓๓) (๔) แนวทางการพัฒนาความเป็นบริษัทภิบาลที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคม ในอุตสาหกรรมยานยนต์ของบริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย ควรเน้นบริษัทภิบาลในเรื่องการปฏิบัติภายใต้กฎหมาย โดยการแบ่งแยกหน้าที่รับผิดชอบที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม ในเรื่องการปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมขององค์กรที่มีต่อองค์กรอื่น

คำสำคัญ: บริษัทภิบาล; ความรับผิดชอบต่อสังคม; โตโยต้า

Abstract

The purposes of this study were: (1) to study Toyota Motor Thailand's Corporate Governance in Automotive industrial; (2) to study Toyota Motor Thailand's Corporate Social Responsibility in Automotive industrial; (3) to study the relationship between Corporate Governance and Corporate Social Responsibility; (4) to propose approaches to development on Corporate Governance Pertinent to Corporate Social Responsibility in Automotive industry of Toyota Motor Thailand Company Limited.

The Quantitative research population researched 444 people from all management levels. Tools used in the research were: (1) questionnaires (2) an in-depth interview. Statistics used in the analysis of data were percentage and standard deviation. The relationship between used variables were carried out by Canonical Correlation and Path Analysis. Findings were: (1) Corporate Governance deemed appropriate for Toyota Thailand was Participation at high level (4.02); (2) Toyota's Corporate Social Responsibility in Legal at high level (3.68). (3) The result of hypothesis testing on the relationship between Corporate Governance and Corporate Social Responsibility in automotive industry of

Toyota Motor Thailand was Corporate Governance related with Corporate Social Responsibility at a medium level (.633). (4) It was approached that the development on Corporate Governance pertinent to Corporate Social Responsibility in Automotive industry of Toyota Motor Thailand Company Limited were as follows: Company should focus on Corporate Governance in acting under law by segregation of duties which affected to Corporate Social Responsibility in Ethic in term of the corporate ethical conduct with the public sectors.

Keywords: Corporate Governance; Corporate Social Responsibility; Toyota

บทนำ

ปัญหามลพิษทางอากาศ หรือปรากฏการณ์ฝุ่นละอองเกินค่ามาตรฐาน PM ๒.๕ ในกรุงเทพมหานครนั้น มีค่าสูงเกินมาตรฐานเพิ่มขึ้นทุกปี จนเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย ในระยะ ๒-๓ ปี เวลาที่ผ่านมา มีการร้องเรียนต่อกรมควบคุมมลพิษ เป็นจำนวนมาก ในปีพ.ศ. ๒๕๖๐ สามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้ อันดับ ๑ เป็นปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็น มีจำนวน ๔๖% และตามมาด้วยฝุ่นละออง/เขม่าควัน เป็นอันดับสอง จำนวน ๒๑%^๑ สาเหตุหลัก ๆ มาจากรถยนต์โดยที่บริษัทโตโยต้า เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมยานยนต์ที่เป็นผู้ผลิตรถยนต์อันดับหนึ่งของโลก มีจำนวนการผลิตมากกว่า ๑๐ ล้านคันต่อปี^๒ และมีฐานผลิตในไทยที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งมีอัตราการผลิตประมาณ ๖๗๐,๐๐๐ คันต่อปี^๓ หรือ ๑ ใน ๓ ในประเทศ และเป็นอันดับ ๑๒ ของโลก จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาความเป็นบริษัทภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด เป็นอย่างยิ่งว่าเป็นอย่างไร วัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาความเป็นบริษัทภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคม ในอุตสาหกรรมยานยนต์ของบริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทภิบาลกับความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งเพื่อหาแนวทางพัฒนาความเป็นบริษัทภิบาลที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีสมมติฐานรวมว่า บริษัทภิบาล ประกอบด้วย การปฏิบัติภายใต้กฎหมาย การปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์ การปฏิบัติด้วยความยุติธรรมและโปร่งใส และการปฏิบัติด้วยความมีส่วนร่วม

^๑ กรมควบคุมมลพิษ, “สถิติการร้องเรียนปัญหามลพิษ ปี ๒๕๖๐”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.pcd.go.th/info_serv/pol2_stat2560.html [๑๘ เมษายน ๒๕๖๑].

^๒ OICA. “World Motor Vehicle Production”, [online], Retrieved from: <http://www.oica.net/wp-content/uploads/ranking-2013s-2.pdf> [30 March 2015]

^๓ Toyota Motor Thailand, **Sustainability Report 2014**, (Toyota Motor Thailand Co., Ltd., 2014), p.14.

มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่อทางเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบต่อทางกฎหมาย ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยที่ใช้แนวทางการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Approaches) ซึ่งเป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ เชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรในการศึกษาการวิจัย ผู้วิจัยได้ยึดตามประชากรที่มีความรู้ความเป็นบรรษัทภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคม ของพนักงานของบริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด จากจำนวนผู้บริหารระดับต่าง ๆ จำนวน ๗๔๑ คน โดยมีกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน ๔๔๔ คน

ขอบเขตด้านพื้นที่ ที่ทำการศึกษาคือเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นบรรษัทภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคม ในกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ ซึ่งผู้วิจัยจะใช้บริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด ประกอบด้วย ๓ โรงงานหลัก คือ โรงงานโตโยต้าลำโพง โรงงานโตโยต้าบ้านโพธิ์ และโรงงานโตโยต้าเกตเวย์

การสร้างเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยอาศัยแนวความคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสรุปเป็นกรอบแนวความคิดในการศึกษาวิจัย เพื่อที่จะนำมาทำแบบสอบถามที่มีความสัมพันธ์กับกรอบการศึกษาที่กำหนดไว้ ดังนี้ ๑) คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ๒) เป็นคำถามเกี่ยวกับตัวแปรต้น และ ๓) เป็นคำถามเกี่ยวกับตัวแปรตาม จากนั้นจะมีการวัดค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถามโดยการคำนวณหาค่า IOC (Index of item objective Congruence) หรือค่าความสอดคล้องของแต่หัวข้อ ให้มีค่ามากกว่า ๐.๗ จึงจะถือว่าคำถามนั้นมีความเที่ยงตรง ตามวัตถุประสงค์ที่ ๑ ความเป็นบรรษัทภิบาลตามวัตถุประสงค์ที่ ๒ ความรับผิดชอบต่อสังคม มีการกำหนดมาตรวัด Interval ส่วนวัตถุประสงค์ที่ ๓ ด้วยวิธีหาค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอล (Canonical Correlation) และวัตถุประสงค์ที่ ๔ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

บรรษัทภิบาล หรือ การกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) ส่วนใหญ่จะรู้จักคำว่า ธรรมภิบาล (Good Governance) มากกว่า ซึ่งมีใจความสำคัญเหมือนกัน คือการกำกับดูแลด้วยธรรมาภิบาล โดยที่ ธรรมภิบาล จะเน้นไปยังหน่วยงานทางราชการ หรือภาครัฐ ส่วน บรรษัทภิบาล เป็นการเน้นเกี่ยวกับกิจการ หรือบริษัทโดยตรง ซึ่งเป็นรูปธรรมและง่ายต่อการปฏิบัติมากขึ้น แนวคิด

“อัฐวุฒิ ปังกร, “ทฤษฎีบรรษัทภิบาล”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://thaicg.wordpress.com/2013/12/03/ทฤษฎีบรรษัทภิบาล> [๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘].

ธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารภาคเอกชน หมายถึง ระบบซึ่งใช้ในการชี้นำและเพื่อควบคุมบริษัท จึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการบริษัท ฝ่ายจัดการ ผู้ถือหุ้น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการกำหนดทิศทางและสอดส่องผลการปฏิบัติงานของบริษัท ทำให้เป็นการกำกับดูแลกิจการส่งผลให้กิจการเจริญก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้ความถูกต้องโปร่งใส และการมีจริยธรรมที่ดี โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในกิจการและนอกกิจการอย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคม และชุมชน^๕ การพัฒนาการของบรรษัทภิบาลที่เป็นรูปแบบทันสมัย และที่เป็นรูปเป็นร่างในประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษที่ ๑๙๘๐ เนื่องจากการเอาเปรียบของผู้มีอำนาจ และคณะกรรมการบริหารของบริษัทโดยไม่สนใจเจ้าของหรือผู้ลงทุน ซึ่งถือว่าเป็นผู้ลงทุนรายเล็ก จึงทำให้สถาบันการลงทุนชั้นนำต้องการเข้าไปแทรกแซงอำนาจเหล่านั้น จึงกำหนดเป็นแนวทางการกำกับดูแลกิจการสำหรับบรรษัทในการดำเนินธุรกิจ ในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ ๑๙๙๐ และ ต้นทศวรรษที่ ๒๐๐๐ ได้มีการออกกฎหมายอย่างชัดเจนในตลาดหุ้นของอเมริกา ทั้ง NYSE และ Nasdaq ได้แก่ Sarbanes-Oxley Act (SOX) ที่บังคับใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ แต่ยังไม่ได้หมายความว่าป็นรหัสการกำกับดูแลกิจการที่แท้จริง เนื่องจากปัญหาของกฎหมายในสหรัฐอเมริกาที่แต่ละรัฐมีความเป็นอิสระ และไม่มีกฎหมายระดับชาติ ทำให้ยากในการสร้างรหัสแห่งชาติขึ้นมา นอกจากนั้นความเชื่อมั่นในสังคมอเมริกันว่า อำนาจของกฎหมายยังอ่อนกว่าประเทศอื่น กลุ่มประเทศในยุโรปได้แสดงความเจริญก้าวหน้าของการกำกับดูแลกิจการ โดยการตีพิมพ์ในรายงาน Cadbury ในสหราชอาณาจักรในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยแนะนำให้รู้จักในรูปแบบที่เรียกว่าการปฏิบัติตาม หรือ อธิบาย (Comply-or-explain Model) โดยมีมาตรฐานให้ใช้สำหรับเป็นรหัสบริษัทในหลาย ๆ ประเทศ Cadbury นั้น มีวัตถุประสงค์แรกเริ่มเพื่อใช้สำหรับบรรษัทของสหราชอาณาจักร แต่ในที่สุดได้มีหลายประเทศนำไปใช้เป็นประมวลรวม (Combined Code) และมีการปรับปรุงอยู่หลายครั้ง จนกระทั่งแพร่หลายเป็นรหัสการกำกับดูแลกิจการในทวีปยุโรปและส่วนอื่นของโลกเป็นจำนวนมาก ในที่สุดรหัสแรกของโลกเกิดขึ้นในภูมิภาคนอร์ดิก โดยประเทศเดนมาร์กในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ต่อมา คณะกรรมาธิการยุโรปได้นำบรรษัทภิบาลมาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ และได้มีการแก้ไขให้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับกฎหมายรัฐและองค์กร แต่ยังไม่สามารถทำให้สอดคล้องกันได้ระหว่างรัฐกับองค์กรได้ กระนั้นทางคณะกรรมการคาดหวังว่าประเทศสมาชิกนำไปใช้กำกับดูแลกิจการในประเทศภายใต้กฎหมายของประเทศตนเอง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าความสอดคล้องที่ถูกจำกัดเป็นประเด็นสำคัญในการกำกับดูแลกิจการ หลังจากนั้นหลายประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของคณะกรรมการยุโรปนำไปปฏิบัติใช้ และอยู่ภายใต้กฎหมายเช่นกัน ต้นแบบของหลักการกำกับดูแลที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับสากลนั้นมาจาก องค์กรความร่วมมือ

^๕ รัชยา ภักดีจิตต์, **ธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารภาครัฐและภาคเอกชน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔๙.

ทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (The Organization for Economic Co-operation and Development : OECD) สำหรับประเทศกำลังพัฒนาหรือเศรษฐกิจเกิดใหม่ของ The International Corporate Governance Network (ICGN) รวมถึงที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยด้วย ซึ่งได้แบ่งเป็น ๗ มิติ คือ (๑) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กิจการ (๒) การปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม (๓) ความสามารถในการชี้แจง และรับผิดชอบต่อ (๔) การใช้หลักประชาธิปไตยกับผู้ถือหุ้นและความเป็นธรรมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (๕) ความซื่อสัตย์ในการรายงานผลประกอบการทางการเงิน (๖) ความโปร่งใส (๗) ความเป็นอิสระ ซึ่งขบวนการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อลดหรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในผลประโยชน์แต่ตนเองหรือ ผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interests) และการใช้อำนาจในทางมิชอบเพื่อหาผลประโยชน์แต่ตนเอง และผู้อื่น (Abusive Self-dealing) จึงสามารถสรุปได้ว่า การกำกับดูแลกิจการต่าง ๆ ของ OECD นั้น ตั้งอยู่และเป็นไปเพื่อความเป็นธรรมที่สุด^๖

ความรับผิดชอบต่อสังคม หรือ บรรษัทภิบาล หรือภาษาอังกฤษมาจากคำว่า Corporate Social Responsibility หรือ CSR นั้นมีพัฒนาการที่ค่อนข้างยาวนาน และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่การพัฒนาการแนวความคิดที่เกี่ยวข้องทางด้านธุรกิจและสังคมนั้น สามารถแบ่งเป็น ๔ ยุคได้ดังนี้

ยุคแรก ยุคก่อนคริสต์ทศวรรษที่ ๑๙๖๐ มีการพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น การดำเนินธุรกิจจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิด CSR โดยมี Howard R. Bowen ผู้ได้รับการยกย่องเป็นบิดาของความรับผิดชอบต่อสังคม ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “Social Responsibilities of the Businessman” มีใจความสำคัญว่า “ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักธุรกิจ หมายถึง ภาระหน้าที่ของนักธุรกิจต่อการดำเนินตามนโยบาย ตัดสินใจ หรือดำเนินการไปในทางที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และค่านิยมของสังคม” แต่ได้หายไปในช่วงสงครามโลก

ยุคที่สอง ในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ ๑๙๖๐-๑๙๗๐ เป็นยุคฟื้นฟูทางเศรษฐกิจ ทำให้มีการคำนึงถึง เรื่องสิทธิมนุษยชน และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เกิดองค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา หรือ OECD ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นองค์กรระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว และยอมรับระบอบ ประชาธิปไตยและเศรษฐกิจการค้าเสรีในการร่วมกันและพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคยุโรป และโลก ได้กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนสูงสุดและการจ้างงาน พร้อมทั้งมีมาตรฐานของคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นของกลุ่มประเทศในสมาชิก และดำรงด้วยความมั่นคงทางการเงิน และทำให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจโลก แต่เรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมยังไม่ชัดเจน เนื่องมาจากการมีเส้นแบ่งกลุ่มระหว่างการเป็นสมาชิก กับไม่สมาชิกของ OECD เอง ทำให้หน่วยงานของ

^๖ สุทธิศักดิ์ ไกรสรสุธาสินี, ความรับผิดชอบต่อธุรกิจต่อสังคม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปลน พรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๘๕-๘๗.

สหประชาชาติ United Nations Environment Programme (UNEP) ได้จัดประชุมในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ว่าด้วยการเติบโตของชุมชนและธุรกิจจะต้องคุ้มครองมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ทำให้หลายประเทศตื่นตัว จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ประเทศแคนาดาได้แนวทางของ OECD มาบัญญัติเป็นกฎหมายรักชาติและการ ทบทุนในการลงทุนสำหรับต่างชาติ และปัจจุบันได้กำหนดเป็นแกนหลักสำหรับนโยบายความรับผิดชอบต่อ สังคมของประเทศไปแล้ว^๗

ยุคที่สาม ในคริสต์ทศวรรษที่ ๑๙๘๐-๑๙๙๐ หน่วยงานที่มีชื่อว่า International Union for Conservation of Nature (IUCN) ได้เสนอเรื่อง World Conservation Strategy ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ มีจุดประสงค์หลักเพื่ออนุรักษ์และป้องกันการทำลายที่อยู่อาศัย อันเกิดจาก ความยากจน ความกดดัน ของประชากร ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม และการค้า แต่กลยุทธ์นั้นยังเน้นถึงเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โลกมากกว่าเรื่องความไม่เท่าเทียมทางสังคม ผลกระทบต่อสังคม และความยากจน จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๓๐ แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงถูกนำเสนอและกำหนดในรายงานของ Our Common Future หรือเป็นที่รู้จักว่า Brundtland Report ในการประชุม World Commission on the Environment and Development โดย Dr. Gro Harlem Brundtland จากนั้นนายกรัฐมนตรี Brian Mulroney ของ แคนาดา ประกาศความตั้งใจที่จะตั้งสถาบันระหว่างประเทศที่จะทุ่มเทให้การพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใน องค์การสหประชาชาติชื่อว่า International Institute for Sustainable Development -IISD ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ และ นโยบาย National Round Table on the Environment and the Economy ถูกสร้างขึ้นในช่วงทศวรรษนี้ด้วย แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ถูกนำมาต่อยอดในการประชุม UN Earth Summit ที่กรุงริโอเดจาเนโร ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ จนเป็นรูปแบบธุรกิจที่เรียกว่า Triple Bottom Line (TBL) หรือ เรียกกันง่าย ๆ ว่า 3P (People, Planet and Profit)^๘ เป็นแนวคิดที่จะใช้การพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อประโยชน์ในการแข่งขันทางธุรกิจ ตามแนวคิดของ Archie B. Carroll ที่กล่าวว่าความรับผิดชอบต่อ สังคมคือ ความรับผิดชอบต่อในด้านต่างๆ ที่สังคมคาดหวังจากองค์กรธุรกิจ ทั้งทางเศรษฐกิจ กฎหมาย จริยธรรม และวิจาร์ณญาณหรือการช่วยเหลือเอื้ออาทรได้สร้างเป็น The Social Performance Model^๙ ขึ้นมา แล้วได้มีการแก้ไขเรื่องวิจาร์ณญาณให้เป็นเรื่องช่วยเหลือเอื้ออาทร ภายใต้ Model ของ Corporate Social Responsibility^{๑๐} ในที่สุดได้พัฒนาเป็น พีระมิดของความรับผิดชอบต่อธุรกิจต่อสังคม “Pyramid

^๗ OECD, *OECD Principles of Corporate Governance*, (Paris: OECD Publishing, 2004), pp. 9-10.

^๘ Dunne, Stephen, *What is Corporate Social Responsibility Now?*, (Ephemera: Review essays, volume 7(2) 2007), pp.377-378.

^๙ Carroll, Archie B, *A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance*, (New York: The Academy of Management Review, Vol.4, No. 4, 1979), pp. 497-505.

^{๑๐} Goodpaster, Kenneth, *Corporate Social Responsibility the Shape of a History, 1945-2004*. (Minnesota: Center for Ethical Business Cultures, 2004), p.19.

of Corporate Social Responsibility”^{๑๑} (Alessia, Sybil, and Sue 2009) จน Europe Union ได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมจากที่ประชุมกลุ่มสหภาพยุโรปที่กรุงลิสบอน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ หลังจากนั้นจึงได้นำ “Green Paper” ในความรับผิดชอบต่อสังคมมาใช้ในปีถัดไป^{๑๒}

ยุคปัจจุบัน ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๙๑ จนถึงปัจจุบัน มีจุดเริ่มต้นจาก The United Nations Global Compact หน่วยงานของสหประชาชาติ ซึ่งประกอบไปด้วย ILO, UNDP, UNEP, UNIDO และ NUHR ได้บัญญัติหลักสากล ๑๐ ประการ ดังนี้

- ๑) องค์กรธุรกิจพึงสนับสนุนและให้ความเคารพต่อการปกป้องสิทธิมนุษยชนที่ประกาศในระดับสากล
- ๒) สร้างความเชื่อมั่นให้ได้ว่าองค์กรจะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมกับการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชน
- ๓) องค์กรธุรกิจควรส่งเสริมสนับสนุนการรวมกลุ่มของแรงงานและการรับรองสิทธิการรวมกลุ่มในการเจรจาต่อรอง
- ๔) จัดการเกณฑ์และบังคับขู่เชิญแรงงานในทุกรูปแบบ
- ๕) ยกเลิกการใช้แรงงานเด็กโดยเด็ดขาด
- ๖) จัดการเลือกปฏิบัติในการจ้างแรงงานและประกอบอาชีพ
- ๗) องค์กรธุรกิจควรสนับสนุนแนวทางระแวดระวังการสร้างปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม
- ๘) จัดให้มีโครงการริเริ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
- ๙) ส่งเสริมการพัฒนาและเผยแพร่เทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- ๑๐) องค์กรธุรกิจควรดำเนินการต่อต้านด้านคอร์รัปชันในทุกรูปแบบ รวมถึงการชู้กรรโชคและให้สินบน

แต่การควบรวมและการซื้อกิจการมีมากขึ้นกว่าที่ผ่านมา ทำให้หน่วยงานที่เรียกว่า Partners for Progress ของ OECD ได้มีการจัดประชุมที่กรุงปารีส โดยมุ่งเน้นประเด็นสำคัญที่ธุรกิจเพื่อปรับให้เข้าพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม นำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งผลต่อมาได้ถูกเผยแพร่เป็นแนวปฏิบัติการรับผิดชอบต่อสังคมในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ สองปีต่อมา Archie Carroll และ Schwartz ได้รวมด้านจริยธรรมและวิจารณ์ญาณเป็นเรื่องเดียวกัน จึงเหลือเพียง ๓ มิติ คือ เศรษฐกิจ กฎหมาย และจริยธรรม

^{๑๑} D’Amato, Alessia, Henderson, Sybil, Florence, Sue, **Corporate Social Responsibility and Sustainable Business: A Guide to Leadership Tasks and Functions**, (North Carolina: Center for Creative Leadership, 2009), p.8.

^{๑๒} Hancock, John, **Investing in Corporate Social Responsibility: A Guide to Best Practice**, UK: Business Planning & the UK’s Leading Companies, (London & Sterling VA: Kogan Page Limited, 2005), p.10.

ยังมีองค์กรต่าง ๆ เช่น Global Compact หน่วยงานขององค์การสหประชาชาติ หรือ The International Institute for Sustainable Development (IISD) ร่วมประชุมหลายครั้ง เพื่อหาข้อสรุปนำมาเป็นนโยบาย และเป็นแผนปฏิบัติ ตลอดจนเปิดเผยผลการดำเนินงาน จนในที่สุดได้ ทางองค์การมาตรฐานระหว่างประเทศ (ISO) ได้กำหนดเป็นมาตรฐานแนวปฏิบัติตามอนุกรม ISO26000 เสร็จสิ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยการรวมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ จากทั่วโลก ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ตลอดจนองค์กรระหว่างประเทศสำคัญ ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนามาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืน ส่วนนักวิจัยที่มีบทบาทสำคัญและถือเป็นนักวิชาการสายการตลาดชื่อดังคือ Philip Kotler และ Nancy Lee ปีพ.ศ. ๒๕๔๘ ได้จำแนกรูปแบบไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น โดยจัดแบ่งโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสังคมที่เรียกว่า โครงการเพื่อสังคม (Corporate Social Initiatives) เป็น ๖ ประเภท^{๑๓} ที่ถูกนำมาอ้างอิงถึงและนำมาใช้อย่างกว้างขวาง ได้แก่

- ๑) การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมที่สาเหตุ
- ๒) การตลาดที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุ
- ๓) การตลาดเพื่อสังคม
- ๔) การบริจาคเพื่อการกุศล
- ๕) ความรับผิดชอบต่อสังคมโดยการอาสาสมัครเพื่อชุมชน
- ๖) การประกอบธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ได้ให้เป็นแนวปฏิบัติแก่บริษัทจดทะเบียนและกิจการทั่วไป มีด้วยกัน ๘ หมวด^{๑๔} คือ

- ๑) การกำกับดูแลกิจการที่ดี
- ๒) การประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม
- ๓) การเคารพสิทธิมนุษยชนและการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม
- ๔) ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค
- ๕) การร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม
- ๖) การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
- ๗) การเผยแพร่ข่าวสารจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม ในการการดำเนินธุรกิจสามารถนำแนวความคิดความรับผิดชอบต่อสังคม
- ๘) การจัดทำรายงานด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

^{๑๓} Kotler, Philip and Lee, Nancy, **Corporate Social Responsibility Doing the most Good for Your Company and Your Cause**, (New jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2005), p.2.

^{๑๔} ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, **หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี สำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี ๒๕๕๕**, (กรุงเทพมหานคร: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ๒๕๕๕).

ผลการวิจัย

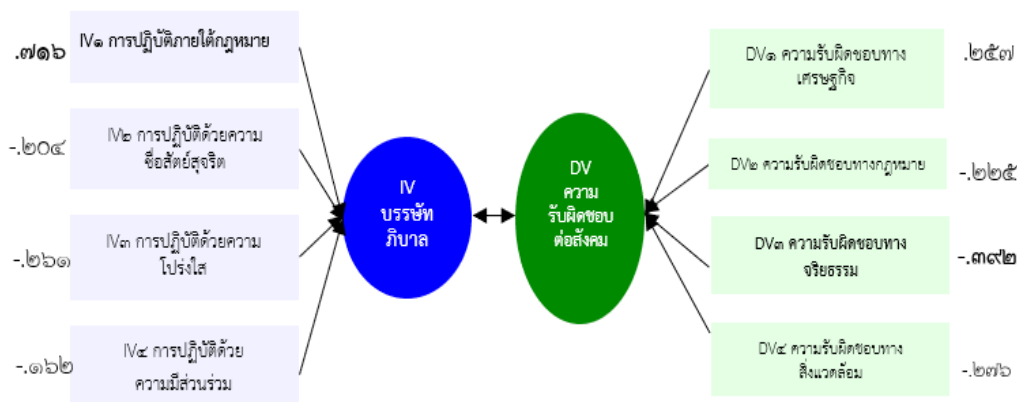
ข้อมูลทั่วไป จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย ทั้งสิ้น ๔๔๔ คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ ๗๑.๘ มีอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๗ มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๔ ทำงานตำแหน่งระดับผู้บริหารระดับต้น คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๖๗ มีรายได้ต่ำกว่า ๕๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๔

ตัวแปรต้น “ความเป็นบรรษัทภิบาล” ผลวิจัยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล แบบคะแนนมาตรฐาน (ระหว่าง -๑.๐ ถึง ๑) พบว่า การปฏิบัติภายใต้กฎหมาย อยู่ในระดับสูงมาก เท่ากับ .๗๑๖ การปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ -.๒๐๔ การปฏิบัติด้วยความโปร่งใสหรือหลักโปร่งใส อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ -.๒๖๑ การปฏิบัติด้วยความมีส่วนร่วม อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ -.๑๖๒

ตัวแปรตาม “ความรับผิดชอบต่อสังคม” ผลวิจัยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล แบบคะแนนมาตรฐาน (ระหว่าง -๑.๐ ถึง ๑) พบว่า ความรับผิดชอบต่อทางเศรษฐกิจ อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ .๒๕๗ ความรับผิดชอบต่อด้านกฎหมาย อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ -.๒๒๕ ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ -.๓๙๒ ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ -.๒๗๖

สมมติฐานรวม บรรษัทภิบาล ประกอบด้วย การปฏิบัติภายใต้กฎหมาย การปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์ การปฏิบัติด้วยความยุติธรรมและโปร่งใส และการปฏิบัติด้วยความมีส่วนร่วม ที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อทางเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบต่อทางกฎหมาย ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ได้ค่าสัมประสิทธิ์คาโนนิคอลระหว่างชุดตัวแปรต้นกับชุดตัวแปรตามมีค่าเท่ากับ .๖๓๓ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในทางบวก ซึ่งหมายความว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน แสดงว่าตัวแปรต้นคือ บรรษัทภิบาล มีความสัมพันธ์และมีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับปานกลาง

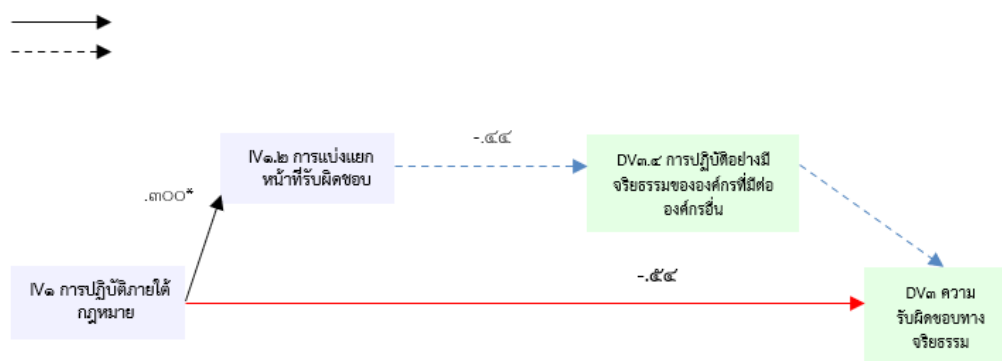
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม แสดงได้ดังภาพที่ ๑ โดยที่การปฏิบัติภายใต้กฎหมาย .๗๑๖ มีความสัมพันธ์กับ ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม -.๓๙๒

ภาพที่ ๑ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม

ผลการหาแนวทางพัฒนาความเป็นบริษัทภิบาลที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคม ในอุตสาหกรรมยานยนต์ของบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด จากผลการพิสูจน์เส้นทาง ความสัมพันธ์ สรุปได้ว่า ความเป็นบริษัทภิบาลที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมในอุตสาหกรรม ยานยนต์ของบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด เกิดจากการดำเนินการที่องค์กรมุ่งเน้นและ ให้ความสำคัญกับปฏิบัติภายใต้กฎหมาย โดยการแบ่งแยกหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งเป็นการจัดหน้าที่ตามความ สำคัญ และสอดคล้องกับการให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมทางจริยธรรม โดยเฉพาะการ ปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมขององค์กรที่มีต่อองค์กรอื่น ดังภาพที่ ๒

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ภาพที่ ๒ ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแบบบริษัทภิบาลกับความรับผิดชอบต่อสังคม

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้สรุปว่า บริษัทภิบาลโดยการปฏิบัติภายใต้กฎหมาย มีความสำคัญมาก ประกอบไปด้วย คือ การแบ่งแยกหน้าที่รับผิดชอบ หน่วยงานมีหลักความผูกพันต่อกฎหมายของเจ้าหน้าที่ ผู้มีอำนาจตัดสินใจในหน่วยงานมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ และหน่วยงานยึดหลักการทำงานภายใต้กฎระเบียบสูงสุด และกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้บริหารของบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด เนื่องมาจากบริษัทโตโยต้า เป็นบริษัทข้ามชาติที่มีบริษัทแม่อยู่ประเทศญี่ปุ่น และดำเนินธุรกิจหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับสูงสุด มาเป็นแนวปฏิบัติ อย่างเช่น Antibribery and Corruption เป็นนโยบายและแนวปฏิบัติต่อต้านการให้สินบนและคอร์รัปชัน, Sarbanes-Oxley Act หรือ SOX เป็นกฎหมายเพื่อป้องกันปัญหาด้านบัญชีการเงินที่ผิดพลาดและการฉ้อโกงภายในให้กับผู้ถือหุ้นและสาธารณชนทั่วไป เป็นต้น มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมทางจริยธรรม อันประกอบไปด้วย การดำเนินการอย่างมีจริยธรรม จรรยาบรรณทางธุรกิจ การไม่อยู่ภายใต้กฎหมาย และปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมขององค์กรที่มีต่อองค์กรอื่น ซึ่งสอดคล้องกับบริษัทที่มีปรัชญาการทำงานที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อมุ่งมั่นเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยยึดหลักการกำกับดูแล กิจการที่ดี

- ๑) เคารพกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมาตรฐานต่าง ๆ
- ๒) เคารพ และคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของบุคคล
- ๓) ส่งเสริมความปลอดภัยและสุขภาพในการทำงาน ป้องกันอุบัติเหตุ และความเจ็บป่วย และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- ๔) ไม่รับและไม่ให้ประโยชน์ใด ๆ ที่เป็นการตอบแทนทางธุรกิจโดยไม่ชอบธรรม
- ๕) ไม่ทำการใด ๆ ที่เป็นการขัดแย้งกันของผลประโยชน์ทางธุรกิจของบริษัท และผลประโยชน์ส่วนตัว
- ๖) จัดซื้อและจัดจ้าง อย่างเป็นธรรมและเปิดเผย จัดให้มีการแข่งขันอย่างเสรี
- ๗) ดูแลรักษาและใช้ทรัพย์สินของบริษัทในทางที่เป็นประโยชน์ต่อธุรกิจของบริษัท
- ๘) สื่อสารกับสังคมอย่างเปิดเผย ด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง รับฟังความคิดเห็นและความต้องการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- ๙) ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับภาครัฐอย่างเหมาะสม โปร่งใส และสุจริต
- ๑๐) ร่วมมือกับชุมชน และองค์กรสาธารณประโยชน์ พัฒนาสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย

๑๑) ทำธุรกิจระหว่างประเทศ ด้วยความเคารพในกฎหมาย ระเบียบ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม^{๑๕}

ซึ่งสอดคล้องการวิจัยของ จิรายุ ทรัพย์สิน วันชัย สุขตาม และสุรศักดิ์ ชะมารัมย์^{๑๖} ได้สรุปว่าหลักนิติธรรม เป็นตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัย และเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับหลักกฎหมายมีบทบาทสำคัญในการกำกับพฤติกรรมขององค์กรธุรกิจที่ สุทธิศักดิ์ ไกรสรสุธาสินีกล่าวไว้ว่า^{๑๗} ด้วยหลักการต่าง ๆ อันเป็นหัวใจของบรรษัทภิบาล ที่เชื่อมโยงไปถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น ความสามารถในการชี้แจงและรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ และผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานตามหน้าที่ จริยธรรม ความโปร่งใส และเป็นไปหลักการขั้นพื้นฐานของ OECD^{๑๘} ที่กล่าวไว้เรื่องกรอบการกำกับดูแลกิจการที่นำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องสร้างรากฐานที่เกี่ยวกับข้อกำหนดกฎหมาย กฎระเบียบ รวมทั้งองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม และที่สำคัญ คือการสอดรับและสนับสนุนซึ่งกันและกัน คือการปฏิบัติที่มีจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความโปร่งใสมากขึ้น รวมทั้งมาตรฐาน ISO26000^{๑๙} ที่ยังบรรจุเรื่องของกฎหมายและ เรื่องของจริยธรรมเป็นหลักการปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่จำเป็นเช่นเดียวกับมาตรฐานของ OECD และของ IISD ที่กล่าวไว้ชัดเจนว่ากุญแจสำคัญที่สุดนั้นคือการปฏิบัติและรายงานผลตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม จริยธรรม และสิ่งแวดล้อม^{๒๐} และแน่นอนที่สุดพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖ เป็นแผนที่นำทาง เพื่อเป็นกรอบทิศทางและแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^{๒๑}

^{๑๕} Toyota Motor Thailand, “ข้อมูลบริษัท”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.toyota.co.th/index.php/app/page/group/about/view/company_profile [๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

^{๑๖} จิรายุ ทรัพย์สิน วันชัย สุขตาม และสุรศักดิ์ ชะมารัมย์, “ธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๔.๐”, วารสารมหาวิทยาลัยวิชาการ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๒): ๑๒๙.

^{๑๗} สุทธิศักดิ์ ไกรสรสุธาสินี, ความรับผิดชอบต่อธุรกิจต่อสังคม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปลน พรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๒๖, ๙๑.

^{๑๘} OECD, G20/OECD Principles of Corporate Governance, (Paris: OECD Publishing, 2015), p.13.

^{๑๙} Soderberg, Staffan, ISO 26000 and OECD Guidelines, (Geneva: iso.org, 2017), pp.27-30.

^{๒๐} Hohnen, Paul, Corporate Social Responsibility: An Implementation Guide for Business, (Winnipeg: International Institute for Sustainable Development, 2007), pp. 15-16.

^{๒๑} สถาบันส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, คู่มือคำอธิบายและแนวทางปฏิบัติ ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร: สิริบุตรการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๗.

บรรณานุกรม

จิรายุ ทรัพย์สิน วันชัย สุขตาม และสุรศักดิ์ ชะมารัมย์. “ธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์การองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๔.๐”. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๒): ๑๒๙.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. **หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี สำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี ๒๕๕๕**. กรุงเทพมหานคร: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ๒๕๕๕.

รัชยา ภักดีจิตต์. **ธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารภาครัฐและภาคเอกชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สถาบันส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. **คู่มือคำอธิบายและแนวทางปฏิบัติ ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖**. กรุงเทพมหานคร: สิริบุตรการพิมพ์, ๒๕๔๖.

สุทธิศักดิ์ ไกรสรสุธาสิณี. **ความรับผิดชอบต่อธุรกิจต่อสังคม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปลน พรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๕๖.

Carroll, Archie B. **A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance**. New York: The Academy of Management Review, Vol.4, No. 4, 1979.

Dunne, Stephen. **What is Corporate Social Responsibility Now?**. Ephemera: Review essays, volume 7(2), 2007.

D’Amato, Alessia, Henderson, Sybil, Florence, Sue. **Corporate Social Responsibility and Sustainable Business: A Guide to Leadership Tasks and Functions**. North Carolina: Center for Creative Leadership, 2009.

Hancock, John. **Investing in Corporate Social Responsibility: A Guide to Best Practice, UK: Business Planning & the UK’s Leading Companies**. London & Sterling VA: Kogan Page Limited, 2005.

Hohnen, Paul. **Corporate Social Responsibility: An Implementation Guide for Business**. Winnipeg: International Institute for Sustainable Development, 2007.

Soderberg, Staffan. **ISO 26000 and OECD Guidelines**. Geneva: iso.org, 2017.

Goodpaster, Kenneth. **Corporate Social Responsibility the Shape of a History, 1945-2004**. Minnesota: Center for Ethical Business Cultures, 2004.

Kotler, Philip and Lee, Nancy. **Corporate Social Responsibility Doing the most Good for Your Company and Your Cause**. New jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2005.

OECD. **G20/OECD Principles of Corporate Governance**. Paris: OECD Publishing, 2015.

_____. **OECD Principles of Corporate Governance**. Paris: OECD Publishing, 2004.

Toyota Motor Thailand. **Sustainability Report 2014**. Toyota Motor Thailand Co., Ltd., 2014.

กรมควบคุมมลพิษ. “สถิติการร้องเรียนปัญหามลพิษ ปี ๒๕๖๐”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.pcd.go.th/info_serv/pol2_stat2560.html [๑๘ เมษายน ๒๕๖๑].

อัฐวุฒิ ปังกร. “ทฤษฎีบรรษัทภิบาล”. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://thaicg.wordpress.com/2013/12/03/ทฤษฎีบรรษัทภิบาล> [๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘].

Toyota Motor Thailand. **ข้อมูลบริษัท**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.toyota.co.th/index.php/app/page/group/about/view/company_profile [๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

OICA. “**World Motor Vehicle Production**”. [online], Retrieved from: <http://www.oica.net/wp-content/uploads//ranking-2013s-2.pdf> [30 March 2015].

รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

A Model of waste Management for Schools

under the Office of Basic Education Commission

วิมลชยาน์ สถิตสุนทรพันธ์*

Wimolshaya Shathitshunthonphan

ธานี เกสทอง**

Thanee Gesthong

ทีปพิพัฒน์ สันตะวัน***

Teeppipat Suntawan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ประเทศไทย

Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand

Email: Shathitshunwimolshaya@gmail.com

Received : May 28, 2020

Revised : June 19, 2020

Accepted : November 5, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา (๒) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา (๓) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้ ขั้นตอนที่ ๑ การวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา โดยศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ๑๖ คน เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๙๖ คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา มีลักษณะแบบมาตราส่วน ๕ ระดับ มีค่าความเที่ยง ๐.๙๐๘ สถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ขั้นตอนที่ ๒ การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๑ คน ขั้นตอนที่ ๓ การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา เก็บข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียน จำนวน ๗ คน ผลการวิจัย พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ

* นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

** รศ.ดร.ธานี เกสทอง Assoc. Prof. Dr. Thanee Gesthong

*** ผศ.ดร.ทีปพิพัฒน์ สันตะวัน Asst. Prof. Dr. Teeppipat Suntawan

ได้แก่ (๑) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (๒) องค์กรแห่งการเรียนรู้ (๓) การจัดองค์กร (๔) การบริหารจัดการทั้งระบบ (๕) ปฏิบัติการการเรียนรู้ (๖) เครือข่ายความร่วมมือ (๗) การพัฒนาแผนกลยุทธ์ (๘) แผนปฏิบัติการสู่คุณภาพ ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ส่วนที่ ๒ ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วยองค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาส่วนที่ ๓ เงื่อนไขความสำเร็จ การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา จำนวน ๔ ด้าน (๑) ด้านความถูกต้อง (๒) ด้านความเหมาะสม (๓) ด้านความเป็นไปได้ และ (๔) ด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ขยะมูลฝอย; การบริหารจัดการขยะ; ครู; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research is aimed at: (1) To analyze the Waste of Management for Schools under the Office of Basic Education Commission, (2) To create the Waste of Management for Schools under the Office of Basic Education Commission and (3) To evaluate a model of Waste of Management for Schools under the Office of Basic Education Commission. The method of the study was divided into 3 steps. Step 1 was to analyze the factors of the Waste of Management for Schools under the Office of Basic Education Commission by using related documents, an interview 16 experts, and questionnaire results from 496 participants. Step 2 To creating the Waste of Management for Schools under the Office of Basic Education Commission by holding a connoisseurship of 11 experts. Step 3 To evaluate a model of Waste Management for Schools under the Office of Basic Education Commission by collecting the data from 10 revealed that there were 8 components, namely: (1) Administrator's leadership (2) Learning organization (3) Organization (4) System of management (5) Learning practice (6) Cooperation of network (7) Strategic plan of development and (8) Quality of action plan. A model of waste Management for Schools under the Office of Basic Education Commission comprised 3 parts Part 1: introduction. Part 2 contents, consisting of components model and administration process. Part 3: conditions for success. Evaluation of the developed model of waste of Management for Schools under the Office of Basic Education Commission found that the aspects of (1) Correctness (2) suitability (3) feasibility and (4) utility were the high level.

Keywords: Solid Waste; Waste management; Teacher; Administrator's school

บทนำ

ด้วยองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้วันที่ ๕ มิถุนายนของทุกปี เป็นวันสิ่งแวดล้อมโลก (World Environment Day) ในแต่ละปีโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme UNEP) ได้กำหนดประเด็นหลัก (Theme) ในการรณรงค์เนื่องในวันสิ่งแวดล้อมโลกให้เป็นทิศทางเดียวกันทั่วโลก โดยในปี ๒๕๖๑ กำหนดประเด็นหลักในการรณรงค์ เรื่อง Beat Plastic Pollution มีคำขวัญว่า If you can't reuse it, refuse it “รักษ์โลก เลิกพลาสติก”^๑ ปัญหาขยะมูลฝอยดังกล่าว สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (สนก.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัด^๒ ประชุมปฏิบัติการการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการขยะในสถานศึกษาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน “โรงเรียนปลอดขยะสัจจริง” ระดับภูมิภาค สนองยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี สู่การปฏิบัติการประเทศไทยไร้ขยะ ตั้งเป้าให้ปี ๒๕๖๐ Set Zero Waste School เพื่อขับเคลื่อนนโยบายการจัดการขยะในสถานศึกษาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถอดบทเรียนในการขับเคลื่อนการจัดการขยะในสถานศึกษา^๓ และจากข้อมูลสถานการณ์ขยะมูลฝอยของกรมควบคุมมลพิษปี ๒๕๕๙ พบว่าแนวโน้มของปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศเพิ่มขึ้น ๒๗.๐๖ ล้านตัน คิดเป็น ๑.๑๔ กิโลกรัมต่อคนต่อวัน สะท้อนให้เห็นต้นเหตุของปัญหาขยะที่เกิดจากกิจกรรมในชีวิตประจำวัน แต่ทางที่ถูกคือ แก้ปัญหาที่ต้นทางต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนเป็นหลัก ทั้งการคัดแยกขยะต้องเริ่มจากที่บ้านสถานศึกษาต้องเป็นต้นแบบในการให้ความรู้ที่ถูกต้อง รวมถึงบริบทของสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างวินัยด้านการลดใช้เพื่อให้เกิดขึ้นน้อยลง ซึ่งถือเป็นการแก้ปัญหาในระยะยาว โดยจะต้องทำให้เป็นระบบเพื่อความยั่งยืน สพฐ. ตั้งเป้าหมายภายในปี ๒๕๖๑ เป็นปีแห่งการปฏิบัติ โดยโรงเรียนของ สพฐ. ทุกแห่งต้องไร้ขยะ เนื่องจากปี ๒๕๕๙-๒๕๖๐ เราเน้นการสร้างความตระหนัก สร้างจิตสำนึกให้กับหน่วยงานโรงเรียนจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติ ต้องมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน สพฐ. จะทำหน้าที่ติดตามประเมินผล กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกและวินัยในการจัดการขยะ น้ำเสียและมลพิษทางอากาศในสถานศึกษาในปี ๒๕๕๙-๒๕๖๐ ได้กำหนดนโยบายด้านการสร้างวินัยในสถานศึกษาการจัดการขยะและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เน้นโรงเรียนปลอดขยะ โดยกำหนดให้เขตพื้นที่การศึกษา ๒๒๕ เขต ทั่วประเทศ ทำบันทึกข้อตกลงกับโรงเรียนให้ดำเนินการเรื่อง

^๑ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: ดอกเบญจ, ๒๕๕๕), หน้า ๒๔-๒๕.

^๒ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, เอกสารการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสิ่งแวดล้อมโลก พ.ศ. ๒๕๖๑, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๖๑), หน้า ๕-๑๐.

^๓ บุญรักษ์ ยอดเพชร, ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อถอดบทเรียนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะต้นทาง, (ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ โรงแรมวานา เวลเนส รีสอร์ท อำเภอมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย, ๒๕๖๐), หน้า ๒-๓.

การจัดการขยะในสถานศึกษา ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยร่วมบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในปี ๒๕๕๙ คัดเลือกโรงเรียนตัวอย่างของแต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จาก ๑๕,๐๐๐ โรงเรียน ได้โรงเรียนนาร่องจำนวน ๒๐ โรงเรียน ส่วนในปี ๒๕๖๐ ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศขยายผลให้ครบทุกโรงเรียน และให้คัดเลือกโรงเรียนลำดับ ๑-๓ เป็นโรงเรียนต้นแบบระดับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเข้าร่วมแลกเปลี่ยนและถอดบทเรียน มาประยุกต์ใช้ในการวางแผนการดำเนินงานในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ จากความเป็นมาและเหตุผลความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและแสวงหาคำตอบของการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา เพื่อที่สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะได้นำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ๒) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ๓) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาโดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ จำนวน ๑๖ คน โดยใช้แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง นำข้อมูลมาสังเคราะห์เนื้อหา เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามจำนวน ๑๑๘ ข้อ นำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๙๖ คน รวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) และตั้งชื่อองค์ประกอบตามปัจจัยที่สัมพันธ์กัน

๒) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา โดยนำองค์ประกอบที่ได้จากขั้นตอนที่ ๑ มาดำเนินการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ด้วยการจัดประชุมการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๑ คน เครื่องมือที่ใช้ คือ รวบรวมรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา และเอกสารประกอบการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

๓) การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา เก็บข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนที่ได้เข้าร่วมโครงการ Zero waste school ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จำนวน ๗ โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้แบบประเมินรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาสถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

๑. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) จากข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๑๘ ตัวแปร แต่มีตัวแปรที่คุณสมบัติไม่ได้ตามเกณฑ์ ๒๗ ตัวแปร ผู้วิจัยจึงได้ตัดออกเหลือเพียง ๙๑ ตัวแปร สามารถกำหนดเป็น ๘ องค์ประกอบ ดังนี้

๑.๑ องค์ประกอบที่ ๑ ภาวะผู้นำของผู้บริหารประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ ๒๑ ตัวแปร มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .๕๘๐ - .๗๙๖ มีค่า Eigen values = ๓๕.๓๕๓ ค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบที่ ๑ = ๒๙.๙๖๐ องค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ ๒๙.๙๖๐ และเมื่อเทียบกับค่า Eigenvalues กับองค์ประกอบอื่นแล้ว องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ ๑ ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “ภาวะผู้นำของผู้บริหาร”

๑.๒ องค์ประกอบที่ ๒ องค์การแห่งการเรียนรู้ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ ๑๕ ตัวแปร มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .๕๑๓ - .๗๕๖ มีค่า Eigen values = ๙.๓๖๖ ค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบที่ ๒ = ๗.๙๓๘ องค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ ๗.๙๓๘ และเมื่อเทียบกับค่า Eigenvalues กับองค์ประกอบอื่นแล้ว องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ ๒ ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “องค์กรแห่งการเรียนรู้”

๑.๓ องค์ประกอบที่ ๓ การจัดองค์กร ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ ๑๔ ตัวแปร มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .๕๕๔ - .๖๗๘ มีค่า Eigen values = ๖.๗๓๗ ของความแปรปรวนรวมที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบที่ ๓ = ๕.๗๐๙ องค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ ๕.๗๐๙ และเมื่อเทียบกับค่า Eigenvalues กับองค์ประกอบอื่นแล้ว องค์ประกอบนี้ มีความสำคัญเป็นอันดับ ๓ ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การจัดองค์กร”

๑.๔ องค์ประกอบที่ ๔ การบริหารจัดการทั้งระบบประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ ๑๓ ตัวแปร มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .๖๗๙ - .๘๑๗ มีค่า Eigen values = ๔.๘๒๑ ค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบที่ ๔ = ๔.๐๘๕ องค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ ๔.๐๘๕ และเมื่อเทียบกับค่า Eigenvalues กับองค์ประกอบอื่นแล้ว องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ ๔ ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การบริหารจัดการทั้งระบบ”

๑.๕ องค์ประกอบที่ ๕ ปฏิบัติการเรียนรู้ ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ ๙ ตัวแปร มีค่าน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .๕๑๐ - .๗๑๐ มีค่า Eigen values = ๓.๖๘๒ ค่าร้อยละของความ

แปรปรวนรวมที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบที่ ๕ = ๓.๑๒๑ องค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ ๓.๑๒๑ และเมื่อเทียบกับค่า Eigenvalues กับองค์ประกอบอื่นแล้วองค์ประกอบนี้ มีความสำคัญเป็นอันดับ ๕ ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “ปฏิบัติการเรียนรู้”

๑.๖ องค์ประกอบที่ ๖ เครือข่ายความร่วมมือ ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ ๘ ตัวแปร มีค่าน้ำหนัก ตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .๕๔๖ - .๖๑๒ มีค่า Eigen values = ๒.๕๑๒ ค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบที่ ๖ = ๒.๑๒๙ องค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ ๒.๑๒๙ และเมื่อเทียบกับค่า Eigenvalues กับองค์ประกอบอื่นแล้ว องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ ๖ ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “เครือข่ายความร่วมมือ”

๑.๗ องค์ประกอบที่ ๗ การพัฒนาแผนกลยุทธ์ ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ ๖ ตัวแปร มีค่าน้ำหนัก ตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .๖๗๒ - .๗๖๕ มีค่า Eigen values = ๒.๒๖๕ ค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบที่ ๗ = ๑.๙๑๙ องค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ ๑.๙๑๙ และเมื่อเทียบกับค่า Eigenvalues กับองค์ประกอบอื่นแล้ว องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ ๗ ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “การพัฒนาแผนกลยุทธ์”

๑.๘ องค์ประกอบที่ ๘ แผนปฏิบัติการสู่คุณภาพ ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ ๕ ตัวแปร มีค่าน้ำหนัก ตัวแปรในองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .๕๓๔ - .๗๙๙ มีค่า Eigen values = ๒.๑๑๔ ค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบที่ ๘ = ๑.๗๙๒ องค์ประกอบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ ๑.๗๙๒ และเมื่อเทียบกับค่า Eigenvalues กับองค์ประกอบอื่นแล้ว องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ ๘ ผู้วิจัยตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “แผนปฏิบัติการสู่คุณภาพ”

๒. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

๒.๑ รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ หมายถึง ส่วนแรกของรูปแบบที่กล่าวถึง แนวคิดพื้นฐาน หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา และรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ใช้ทฤษฎีของ Keeves^๔ ในการแสดงโครงสร้างเพื่อใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร ซึ่งโครงสร้างและองค์ประกอบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ส่วนที่ ๒ เนื้อหา และส่วนที่ ๓ เงื่อนไขความสำเร็จ

^๔ ประเมษฐ์ โมลี, การวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์, ๒๕๕๓).

๒.๒ วัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

๒.๒.๑ เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

๒.๒.๒ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ส่วนที่ ๒ เนื้อหาจากการวิจัย โดยการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาจาก ตำราเอกสาร แนวคิด เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ พบว่ามียุทธศาสตร์ของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร หมายถึงการที่ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความเป็นผู้นำ ในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับทุกคน มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ส่งเสริมให้บุคลากรทำงานด้วยหลักธรรมาภิบาลให้ความสำคัญกับงานวิชาการ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นสู่ความสะอาด ปลอดภัยของสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ ๒ องค์การแห่งการเรียนรู้หมายถึง สถานศึกษาที่มีการพัฒนาการทำงานด้วยการ แบ่งปันความคิดในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาของนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม มีการทุ่มเททรัพยากรเพื่อลงทุนให้บุคลากรทุกระดับ เกิดการเรียนรู้ตลอดจนสร้างค่านิยมเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมและทดลองทำสิ่งใหม่ ๆ จนกลายเป็น วัฒนธรรมขององค์กร ในการจัดการขยะมูลฝอย ให้ถูกต้อง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์ประกอบที่ ๓ การจัดองค์กรหมายถึง กระบวนการที่จะช่วยให้ทราบถึงโครงสร้างของการ บริหารงาน อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ ช่องทางของการติดต่อสื่อสารของบุคลากรความสัมพันธ์ของ หน่วยงาน การประสานงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานของทุกคนบรรลุเป้าหมาย

องค์ประกอบที่ ๔ การบริหารจัดการทั้งระบบหมายถึงการพัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ในสถานศึกษาทั้งระบบ ตั้งแต่สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนในสถานศึกษา ให้มี กระบวนการการทำงานที่เป็นระบบ มีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ ๕ ปฏิบัติการเรียนรู้หมายถึง การนำวิทยาการที่เกี่ยวกับศิลปะในการนำเอา วิทยาศาสตร์ประยุกต์มาใช้ในการเกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม

องค์ประกอบที่ ๖ เครือข่ายความร่วมมือหมายถึง การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับ หน่วยงานอื่น ๆ ให้มีกระบวนการ การทำงานที่เป็นระบบ มีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบสารสนเทศและ มีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทราบอย่างสม่ำเสมอ มีระบบฐานข้อมูล สารสนเทศครอบคลุมทุกด้าน สามารถเชื่อมโยงแบ่งปันกับหน่วยงานอื่นได้

องค์ประกอบที่ ๗ การพัฒนาแผนกลยุทธ์ หมายถึง กระบวนการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ ขยะมูลฝอยในสถานศึกษา และการวางแผนการทำงานต้องระบุขั้นตอน เพื่อที่จะได้ประเมินหรือตรวจสอบ ระหว่างการปฏิบัติงาน อันจะนำมาซึ่งการบรรลุเป้าหมายของการดำเนินงานในอนาคต

องค์ประกอบที่ ๘ แผนปฏิบัติการสู่คุณภาพ หมายถึง การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ ขยะมูลฝอยในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยผลการดำเนินงาน ดังกล่าวต้องสร้างความพึงพอใจกับผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน จนสามารถ พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ ๓ เงื่อนไขความสำเร็จ หมายถึง สิ่งที่ค้ำประกันหรือสิ่งที่ควรปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการนำ รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ไปใช้ให้เกิดผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ

๒.๓ ผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

ผู้วิจัยนำรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ที่ได้มาตรวจยืนยันโดยวิธีอ้างอิง ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน ๑๑ คน เพื่อตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบ และ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ผลการตรวจสอบยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้ คือ ผู้เชี่ยวชาญทุกคนมีความคิดเห็นพ้องกัน โดยมีความคิดเห็นว่า ส่วนที่ ๑ ส่วนนำของรูปแบบการบริหาร จัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษามีความเหมาะสมจำนวน ๑๑ คน ส่วนที่ ๒ เนื้อหาที่มีความเหมาะสมจำนวน ๑๑ คน ทั้ง ๘ องค์ประกอบ ส่วนที่ ๓ เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสม จำนวน ๑๑ คน

๒.๔ ผลการประเมินคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา และนำเสนอให้ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน เป็นผู้ประเมินความเหมาะสมของคู่มือผลการประเมินซึ่งผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง ๕ คน มีความเห็นว่า คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา มีความเหมาะสมใน ระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๕)

๓. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ ซึ่งโดยรวมรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา มีความถูกต้อง อยู่ในระดับมาก มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผล

การวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ได้แบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น ๓ ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา และการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) การวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ ๑ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร องค์ประกอบที่ ๒ องค์การแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ ๓ การจัดองค์กร องค์ประกอบที่ ๔ การบริหารจัดการทั้งระบบ องค์ประกอบที่ ๕ ปฏิบัติการเรียนรู้องค์ประกอบที่ ๖ เครือข่ายความร่วมมือ องค์ประกอบที่ ๗ การพัฒนาแผนกลยุทธ์ และองค์ประกอบที่ ๘ แผนปฏิบัติการสู่คุณภาพทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ส่งผลให้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา สอดคล้องกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม^๕ ในการสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงาน Zero waste ในสถานศึกษา และในชุมชนอย่างต่อเนื่อง จากแนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับการรายงานการศึกษา และงานวิจัยของ Dettmann^๖ ด้านการบริหารงานสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ และรายงานประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะมูลฝอย Herman Huisman^๗ และ National Environmental Agency^๘ ซึ่งมีการใช้หลัก ๓Rs ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

^๕ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, โรงเรียนปลอดขยะ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ดอกเบญจ, ๒๕๖๐), หน้า ๔-๕, กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, สรุปผลการดำเนินงานโรงเรียนปลอดขยะ พ.ศ. ๒๕๖๐, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๖๐), หน้า ๓๖.

^๖ Dettmann, P. E. (2004). *Administrators, Faculty and Staff/Support Perception of MBNQA Educational Criteria for Implementation at the University of Wisconsin Stout*. New York: University of Wisconsin.

^๗ Herman Huisman. (2017). "Innovative techniques in the use and treatment of solid waste". Retrieved from: <http://embajadamundialdeactivistasporlapaz.com/en/press/sr-herman-huisman-innovative-techniques-use-and-treatment-solid-waste> [10 October 2017]

^๘ National Environmental Agency. (2018). "Waste Statistics and Overall Recycling". Retrieved from: <https://www.nea.gov.sg/our-services/waste-management/waste-statistics-and-overall-recycling>. [23 September 2018].

๒) รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

๒.๑ รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ประกอบด้วย ๓ ส่วนได้แก่

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ประกอบไปด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ความหมายของขยะมูลฝอย “ขยะ” หรือ “ขยะมูลฝอย” หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ในกิจกรรมของสถานศึกษารวมทั้ง เถ้า ซากสัตว์ มูลสัตว์ เศษวัสดุที่ทิ้งแล้ว และจากสถานที่อื่น ๆ และไม่เป็นที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา ทำให้สิ่งเหล่านั้นหมดคุณค่าหรือไม่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมภายในสถานศึกษา ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เท่านั้น

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องของขยะมูลฝอยคือ ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญที่อยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนานและนับวันยังมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการดำเนินการที่ผ่านมาของการจัดการขยะมูลฝอยไม่ได้คำนึงถึงการเตรียมพร้อมในการบริหารจัดการในระยะยาว เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์ การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีลักษณะต่างคนต่างทำ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยทั้งทางตรงและทางอ้อมไม่บูรณาการร่วมกัน รวมถึงมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะหลายฉบับ และแต่ละฉบับมีมาตรการในการบังคับใช้ที่แตกต่างกัน รวมถึงหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายไม่ได้อยู่ในสังกัดเดียวกัน ทำให้วิธีการดำเนินงานหรือแนวทางปฏิบัติแตกต่างกัน เกิดปัญหาซ้ำซ้อนกันในด้านภารกิจ และความไม่สอดคล้องของกฎหมายต่าง ๆ ทำให้เกิดความไม่คล่องตัวในการบริหารจัดการจึงทำให้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทยไม่มีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ ๒ เนื้อหาประกอบด้วย

องค์ประกอบที่ ๑ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความเป็นผู้นำในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับทุกคน มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ส่งเสริมให้บุคลากรทำงานด้วยหลักธรรมาภิบาลให้ความสำคัญกับงานวิชาการ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นสู่ความสะอาด ปลอดภัยของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัย^๙ พบว่า การตอบสนองความต้องการของชุมชน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน สถานศึกษา ผู้เรียน ผู้บริหารและครู ซึ่งความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน รูปแบบนี้มีประโยชน์ มีความสอดคล้องและความเป็นไปได้ ส่วนความเหมาะสม จำเป็นต้องพัฒนาจากขนาดของสถานศึกษา รวมทั้งสถานศึกษาจะต้องแสดงความเป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ในการบริหารจัดการให้ชัดเจนด้วย

^๙ เรา ศรีวิชัย, “รูปแบบการบริหารงานสถานศึกษาเอกชนระดับปฐมวัยจัดที่มีประสิทธิภาพในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๔).

องค์ประกอบที่ ๒ องค์การแห่งการเรียนรู้เป็นการพัฒนาการทำงานการแบ่งปันความคิดในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาของนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของบุคลากรทุกระดับเกิดการเรียนรู้ตลอดจนสร้างค่านิยมเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมและทำสิ่งใหม่ ๆ จนกลายเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ในการหนุนเสริมการจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ให้ถูกต้อง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัย^{๑๐} พบว่าการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนการจัดการขยะมูลฝอย อยู่ในระดับน้อย จะเห็นว่าทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก ไม่ค่อยมีช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในเวทีประชาคมของชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัญหา อาจเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ เช่น การขาดการวางแผนในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายการให้ข้อมูลข่าวสารน้อย การขาดจิตสำนึกของประชาชน และจากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับมาก

องค์ประกอบที่ ๓ การจัดองค์กรเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ทราบถึงโครงสร้างของการบริหารงาน อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ และความสัมพันธ์ของหน่วยงาน ในการจัดการขยะมูลฝอยของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการวิจัย^{๑๑} ที่พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมรับรู้เกี่ยวกับ การจัดการขยะ และความพึงพอใจต่อการทำหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการ จัดการขยะของกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความร่วมมือในการกำจัดขยะโดยรวมและด้านความร่วมมือตามนโยบายของกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความร่วมมือในการกำจัดขยะโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ระดับการศึกษาที่ต่างกันส่งผลต่อความร่วมมือในการกำจัดขยะแตกต่างกัน ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกันส่งผลต่อความร่วมมือในการกำจัดขยะแตกต่างกัน

องค์ประกอบที่ ๔ การบริหารจัดการทั้งระบบเป็นการพัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาทั้งระบบ ตั้งแต่สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน ให้มีกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ มีการส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการจัดประกวดนวัตกรรม ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนการสอน มีการใช้สื่อและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัย^{๑๒} ที่พบว่าพฤติกรรมทั้งขยะของนักเรียน สาเหตุหลักมาจากด้านอุปนิสัยส่วนตัวของนักเรียนเอง

^{๑๐} ดวงใจ ปินตามูล, “การจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์”, ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, เพชรบูรณ์ ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๖): ๕๖-๗๐.

^{๑๑} พรินดา ฆอลงชัยสิทธิ์, “พฤติกรรมและความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการจัดการขยะกรณีศึกษา คอนโดมิเนียมเขตห้วยขวาง”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารจัดการสาธารณะ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘).

^{๑๒} จรัสศรี สิงห์สถิต, “ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับมลพิษทางสายตาที่เกิดจากการทิ้งขยะในโรงเรียน กรณีศึกษา : โรงเรียนบ้านกุดธาตุ จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๙).

เกิดจากความมั่งง่ายซึ่งเกิดขึ้นทั้งในตัวผู้เรียนและผู้สอน ขอบทำตามใจตนเองคิดว่าไม่มีใครเห็น ทั้งโดยไม่รู้ตัว ก็นิ่งตรงไหนก็ทั้งตรงนั้นที่บ้านก็ทั้งแบบนี้และยกภาระให้ผู้สอน เหตุผลด้านการจัดการในโรงเรียนเกิดจาก ถึงขยะอยู่ไกลไม่มีป้ายห้ามทิ้ง ถึงขยะเต็มจนล้นไม่มีใครลงโทษ และที่ตั้งถังขยะมีกลิ่นเหม็นเหตุผล ด้านกระแสดังกล่าวเกิดจากความคิดว่ามันเท่ดี ก็นิ่งกันหลายคนไม่มีใครเก็บเลยทิ้ง ทั้งตามเพื่อน และอยาก เป็นจุดเด่นและด้านความรู้ความเข้าใจทั้งขึ้นเดียวไม่เป็นไรคิดว่าขยะไม่มีประโยชน์

องค์ประกอบที่ ๕ ปฏิบัติการเรียนรู้เป็นการนำวิทยาการที่เกี่ยวกับศิลปะในการนำเอา วิทยาศาสตร์ประยุกต์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา เพื่อให้เกิด ความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมตามแนวคิดของ Zero waste ในการจัดการขยะทั่วไป ขยะเปียก ขยะอันตราย เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารต้องดำเนินงานให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย^{๑๓} เกี่ยวกับการลดปริมาณขยะนั้นเกิดจากแนวคิดการแปลงขยะ นำกลับมาใช้ใหม่ ช่วยลดปริมาณขยะ สอดคล้องกับหลักการ ๓Rs คือ Reduce, Reuse, Recycle โดยได้ รับการพิสูจน์มาแล้วว่าสามารถช่วยลดปริมาณขยะอย่างได้ผล และเพิ่มอีก ๒Rs คือ Reject และ Response แต่เนื่องจากบริบทของคนไทยไม่คุ้นเคยกับวิธีการคัดแยกขยะเพื่อนำไปสู่การ Reuse และ Recycle จึงมีข้อเสนอวิธีการจัดการที่เหมาะสมกับบริบทเพื่อนำไปสู่การจัดการที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการ กำหนดมาตรการในการจัดการคัดแยกขยะออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ ขยะธรรมดา และขยะอันตราย โดยขยะธรรมดาสามารถจำแนกได้ ๓ ประเภท คือ ขยะมีมูลค่า (Valuable waste) หรือสามารถใช้ซ้ำ (reuse) ขยะนำกลับมาแปลงใช้ใหม่ (recycle) และขยะอินทรีย์ (Organic waste)

องค์ประกอบที่ ๖ เครือข่ายความร่วมมือการที่สถานศึกษามีการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ กับหน่วยงานอื่น ๆ ด้วยกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และมีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทราบอย่างสม่ำเสมอในเรื่องการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัย^{๑๔} ที่พบว่า โครงการที่มุ่งเน้นสร้างความตระหนัก และให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะภายในโรงเรียนมีรูปแบบในการดำเนินโครงการที่หลากหลาย เน้นสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ จากการลงมือปฏิบัติ การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษาดังกล่าวยังพบอีกว่า ในการดำเนินโครงการจะบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

^{๑๓} สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, การจัดการขยะชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ : รูปแบบและมาตรการทางสังคม เศรษฐศาสตร์และกฎหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๔} ทศนาพร วัฒนบุศย์, “การประเมินผลหลักสูตรประชากรศึกษา (คท ๕๕๒) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาคหกรรม พุทธศักราช ๒๕๒๕”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑).

โดยต้องได้รับการสนับสนุน และความร่วมมือ จากนักเรียนและบุคลากรของโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจหลัก

องค์ประกอบที่ ๗ การพัฒนาแผนกลยุทธ์เป็นกระบวนการในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา เพื่อจะได้ประเมินหรือตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติงาน และหาแนวทางแก้ปัญหาหรือปรับปรุงการปฏิบัติงานอันจะนำมาซึ่งการบรรลุเป้าหมายของการดำเนินงานในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของปนัดดา รุจะศิริ^{๑๕} ซึ่งพบว่าพฤติกรรมในการจัดการขยะของนักเรียนส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการนำขยะที่ทิ้งแล้วกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักเรียนต่อแนวทางในการปรับปรุง ด้านการจัดการขยะของโรงเรียน โดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรปรับปรุง ในเรื่องของการบังคับใช้กฎระเบียบ/ข้อบังคับของโรงเรียน ในเรื่องการคัดแยกและการทิ้งขยะลงถังของนักเรียน การกำหนดนโยบายของคณะผู้บริหารในด้านส่งเสริมการจัดการขยะในโรงเรียน

องค์ประกอบที่ ๘ แผนปฏิบัติการสู่คุณภาพการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยผลการดำเนินงานดังกล่าวต้องสร้างความพึงพอใจกับผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน จนสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับ^{๑๖} ที่กล่าวว่าความสำคัญในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกันต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทิศทางในการดำเนินงานและการจัดสรรงบประมาณโดยใช้รูปแบบศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยร่วมกันเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของชุมชนต่าง ๆ โดยเฉพาะชุมชนขนาดเล็ก และยังประหยัดงบประมาณ บุคลากร พื้นที่กำจัดขยะมูลฝอย ทั้งนี้เพื่อคุณภาพชีวิตและสุขอนามัยของประชาชน หากการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาดีและมีประสิทธิภาพ จะสร้างความพึงพอใจกับผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน จนสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

ส่วนที่ ๓ เงื่อนไขความสำเร็จ คือการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จนั้นกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและกระทรวงศึกษาธิการควรสร้างข้อตกลงร่วมกัน ดำเนินโครงการด้านสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา โดยเฉพาะการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้การส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาให้มีการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานภาคเอกชน รวมทั้งรัฐวิสาหกิจ ผู้ประกอบการรายใหญ่

^{๑๕} ปนัดดา รุจะศิริ, การรับรู้ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนพเพทยา, กองบรรณาธิการวารสารการพยาบาล การสาธารณสุข และการศึกษา, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนพเพทยา, (นพเพทยา: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนพเพทยา, ๒๕๕๔), หน้า ๗๘.

^{๑๖} นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙), สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ม.ป.ป.), หน้า ๘๔-๘๕.

อื่น ๆ นอกจากนี้สถานศึกษาต้องจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ แผนงาน โครงการที่มุ่งบริหารจัดการขยะ และมีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลเป็นระยะ ๆ ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรการในการควบคุมกำกับดูแล การทำงานเป็นระบบมีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบสารสนเทศ รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ ให้นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทราบ อย่างสม่ำเสมอ

๓) การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา พบว่าโดยรวมรูปแบบ การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และ ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะในการสร้างรูปแบบนั้น ผู้วิจัยได้ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา ในทุกขั้นตอน โดยผู้วิจัยได้เริ่มจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงขั้นตอนวิธีการพัฒนา รูปแบบ เพื่อกำหนดกรอบความคิดในการสร้างรูปแบบ โดยกำหนดเป็น ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ ๑ การวิเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ขั้นตอนที่ ๒ การสร้างรูปแบบ การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา และขั้นตอนที่ ๓ การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการ ขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นผู้นำ ในการปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับทุกคนเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และ จรรยาบรรณวิชาชีพ ทำงานด้วยหลักธรรมาภิบาลให้ความสำคัญกับงานวิชาการ และการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นสู่ความสะอาด ปลอดภัยของสถานศึกษา

๒. สถานศึกษา ต้องเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ พัฒนาการทำงานอยู่เสมอ มีการแบ่งปันทั้งด้าน ความคิด และด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาของนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วน ได้ส่วนเสีย มีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม มีพฤติกรรมอย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น

๓. สถานศึกษา ต้องมีการจัดองค์กร เน้นการสร้างความสัมพันธ์ภายในของหน่วยงาน การประสานงานที่ดี ในการจัดการขยะมูลฝอยของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

๔. สถานศึกษาต้องมีการบริหารจัดการทั้งระบบ ตั้งแต่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากร และ นักเรียนในสถานศึกษา ให้มีกระบวนการ และการทำงานที่เป็นทีมอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

๕. สถานศึกษาต้องส่งเสริมปฏิบัติการเรียนรู้ ด้วยการนำวิทยาการที่เกี่ยวกับศิลปะในการนำเอา วิทยาศาสตร์ประยุกต์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม

๖. สถานศึกษาต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ทั้งภายใน ภายนอก และมีการขยายวงกว้างออกไปสู่ชุมชน สังคม ด้วยการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ แสวงหาความร่วมมือกับเครือข่ายผู้ปกครอง สมาคม ชมรมเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

๗. สถานศึกษาต้องมีการพัฒนาแผนกลยุทธ์ ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือในการนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา และการวางแผนงานการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน ตามกระบวนการอันจะนำมาซึ่งการบรรลุเป้าหมายของการดำเนินงานในอนาคต

๘. สถานศึกษาต้องมีการวางแผนปฏิบัติการเพื่อมุ่งสู่คุณภาพ ด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้การดำเนินงานต้องสร้างความพึงพอใจกับผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน จนเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

๑. ควรมีการทำวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา ในแต่ละด้าน และการวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อพัฒนาปรับปรุงรูปแบบและขยายผลในสถานศึกษาสังกัดอื่น ๆ

๒. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

๓. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมของผู้นำระดับสูง ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษาและการวิจัยการพัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

๔. ควรมีการวิจัยการพัฒนารูปแบบความร่วมมือในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา และการวิจัยการพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในสถานศึกษา

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: ดอกป๊าย, ๒๕๔๕.
- _____. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. โรงเรียนปลอดขยะ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ดอกป๊าย, ๒๕๖๐.

- _____ . เอกสารการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสิ่งแวดล้อมโลก พ.ศ. ๒๕๖๑. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๖๑.
- _____ . สรุปผลการดำเนินงานโรงเรียนปลอดขยะ พ.ศ. ๒๕๖๐. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๖๐.
- จรัสศรี สิงห์สถิต. “ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับมลพิษทางสายตาที่เกิดจากการทิ้งขยะในโรงเรียนกรณีศึกษา : โรงเรียนบ้านกุดธาตุ จังหวัดขอนแก่น”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๙.
- ดวงใจ ปินตามูล. “การจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์”. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร. เพชรบูรณ์ ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๖): ๕๖-๗๐.
- ทัศนพร ผาณบุศย์. “การประเมินผลหลักสูตรประชากรศึกษา (คท ๕๕๒) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพประเภทวิชาคหกรรม พุทธศักราช ๒๕๒๕”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑.
- นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙). สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ม.ป.ป.
- บุญรักษ์ ยอดเพชร. ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อถอดบทเรียนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะต้นทาง. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ โรงแรมวานา เวลเนส รีสอร์ท อำเภอมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย, ๒๕๖๐.
- ปนัดดา รุจศิริ. การรับรู้ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา. กองบรรณาธิการวารสารการพยาบาล การสาธารณสุข และการศึกษา. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จังหวัดพะเยา. พะเยา: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี, ๒๕๕๔.
- ปรเมษฐ์ โมลี. การวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์, ๒๕๕๓.
- พริมาดา ฉลองชัยสิทธิ์. “พฤติกรรมและความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการจัดการขยะกรณีศึกษา คอนโดมิเนียมเขตห้วยขวาง”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารจัดการสาธารณะ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘.

เรขา ศรีวิชัย. “รูปแบบการบริหารงานสถานศึกษาเอกชนระดับปฐมวัยจัดที่มีประสิทธิภาพในจังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๔.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. การจัดการขยะชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ: รูปแบบและมาตรการทางสังคม เศรษฐศาสตร์และกฎหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

Dettmann, P. E. (2004). *Administrators, Faculty and Staff/Support Perception of MBNQA Educational Criteria for Implementation at the University of Wisconsin Stout*. New York: University of Wisconsin.

Herman Huisman. “Innovative techniques in the use and treatment of solid waste”. Retrieved from: <http://embajadamundialdeactivistasporlapaz.com/en/press/sr-herman-huisman-innovative-techniques-use-and-treatment-solid-waste> [10October2017].

National Environmental Agency. “Waste Statistics and Overall Recycling”. Retrieved from: <https://www.nea.gov.sg/our-services/waste-management/waste-statistics-and-overall-recycling> [13 September2018].

ผลกระทบของรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมและการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อ
ผลการดำเนินงานของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
The Impacts of Corporate Social Responsibility Report
and Corporate Governance on Firm Performance
of Listed Companies in the Stock Exchange of Thailand

จินตนา ไกรทอง*

Jintana Kraithong

ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์**

Titaporn Sincharoonsak

หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ประเทศไทย

Master of Accountancy Program in Accountancy, Sripatum University, Thailand

Email: kgjintana@gmail.com

Received : July 28, 2020

Revised : October 5, 2020

Accepted : October 10, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมและการกำกับดูแลกิจการที่มีต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยเก็บข้อมูลจากงบการเงินและข้อมูลจากรายงานประจำปี (๕๖-๑) ใช้การสุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๓๐ บริษัท การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สมการถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) ในการทดสอบความสัมพันธ์ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕%

ผลการวิจัยพบว่า การรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และด้านนวัตกรรมและการเผยแพร่นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม มีผลต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า ด้านนวัตกรรมและการเผยแพร่นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม มีผลต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่การกำกับดูแลกิจการด้านสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารและกรรมการ มีผล

* นางสาวจินตนา ไกรทอง Ms.Jintana Kraithong นักศึกษามหาบัณฑิต หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต คณะบัญชี Master of Accountancy Program in Accountancy นักศึกษาหลักสูตรเศรษฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

** ผศ.ดร.ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์ Asst. Prof. Dr.Titaporn Sincharoonsak อาจารย์ประจำหลักสูตรบัญชี มหาบัณฑิต คณะบัญชี Faculty of Accountancy

กระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และขนาดของบริษัท มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: รายงานความรับผิดชอบต่อสังคม; การกำกับดูแลกิจการ; ผลการดำเนินงาน

Abstract

The objectives of this research were to study the impact of the Corporate Social Responsibility and Corporate Governance Report on the return on assets and return on equity of companies registered in the Stock Exchange of Thailand. The data were collected from financial statements and annual reports (56-1) from 2014 - 2018 by using a sampling of 230 companies. Data analysis was performed by using multiple regression analysis at 95% confidence.

It was found from the research that the Corporate Social Responsibility Report in Environmental Management and Innovation and the Dissemination of Innovation from social responsibility operations affected the return on assets (ROA) with statistical significance. It was also found that innovation and the dissemination of innovation from social responsibility operations affected the return on equity (ROE) with statistical significance. Whereas, the supervision of business in terms of shareholding proportion of the executives and the directors affected the return on assets (ROA) and return on equity (ROE) with statistical significance. Also the size of the company affected the return on assets (ROA) with statistical significance.

Keywords: Corporate Social Responsibility Report; Corporate Governance; Firm Performance

บทนำ

ปัจจุบันการมีส่วนร่วมต่อความรับผิดชอบต่อสังคม การพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ถูกกำหนดให้เป็นวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ ทั้งนี้เพื่อลดผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมจะเป็นการแสดงออกถึงการบริหารงานที่มีจริยธรรม เพื่อเป็นการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียและสังคมเป็นหลัก ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ การกำกับดูแลกิจการที่ดี (Corporate Governance : CG) สำหรับประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) มีแนวคิดที่จะให้บริษัทที่ออกหลักทรัพย์เปิดเผยข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม นโยบายและการดำเนินการของบริษัทที่แสดงว่าได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ไว้ในแบบแสดงรายการข้อมูล การเสนอขายหลักทรัพย์ แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี และรายงานประจำปี ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อประกอบการตัดสินใจเพื่อวางแผนการลงทุน เนื่องจากข้อมูลที่เผยแพร่สู่สาธารณะจะส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ลงทุน ซึ่งการตัดสินใจไม่ได้พิจารณาเฉพาะบริษัทที่มุ่งแสวงหากำไร การสร้างความมั่นคง หรือการเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการพิจารณาถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและมีการกำกับดูแลที่ดีด้วย

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลกระทบของรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมและการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการรายงานข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมให้มีการรายงานที่เหมาะสมรวมทั้งผู้ที่สนใจสามารถนำไปวิเคราะห์และตัดสินใจวิเคราะห์แนวทางในการลงทุนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาผลกระทบของรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

๒. เพื่อศึกษาผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการที่มีต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การรายงานความรับผิดชอบต่อสังคม ตามมาตรฐานการรายงานของ Global Reporting Initiative (GRI) เป็นหลักการรายงานระหว่างประเทศ เป็นมาตรฐานการรายงานโดยความสมัครใจที่ใช้เป็นมาตรฐานการรายงานระดับโลก GRI เป็นรายงาน ๓ ประเด็นคือ (๑) สิ่งแวดล้อม (๒) เศรษฐกิจ (๓) สังคม GRI ถือเป็นกรอบการรายงานความยั่งยืนที่ได้รับความนิยมมากที่สุดขณะนี้ เนื่องจากมีตัวชี้วัดการรายงานที่เข้าใจง่าย ชัดเจน และไม่ซับซ้อน^๑

^๑ Goel, R. & Cragg, W., "Guide to Instruments of Corporate Responsibility an overview of 16 key tools for labour fund trustees," Eldis. Sharing Knowledge for 20 years, (Jan 2005).

นอกจากนี้ นโยบายและวิธีการที่บริษัทมีการบริหารงานที่ดี ส่งผลถึงงบการเงินทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ โดยกิจการจะบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ให้มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ^๒ รวมทั้งขนาดของกิจการส่งผลกระทบต่อความตัดสินใจของนักลงทุนสถาบัน โดยนักลงทุนสถาบันจะเลือกลงทุนในกิจการขนาดใหญ่มากกว่ากิจการขนาดเล็ก เนื่องจากมีความเชื่อมั่นในการดำเนินงานของกิจการที่มีระยะเวลายาวนาน ทำให้สัดส่วนของนักลงทุนสถาบันมีเพิ่มขึ้น^๓

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๓๐ บริษัท โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากงบการเงินและรายงานประจำปี (๕๖-๑) แบบเก็บข้อมูลระดับปริมาณรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมจำนวน ๑๐ ด้าน ประกอบด้วย

- ๑) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี
- ๒) ด้านการประกอบกิจการด้วยความเป็นธรรม
- ๓) ด้านการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน
- ๔) ด้านการเคารพสิทธิมนุษยชน
- ๕) ด้านการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม
- ๖) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค
- ๗) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม
- ๘) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
- ๙) ด้านนวัตกรรมและการเผยแพร่นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม
- ๑๐) ด้านการจัดทำรายงานแห่งความยั่งยืน

และในการวิจัยการกำกับดูแลกิจการ ประกอบด้วย ๕ ตัวแปร ได้แก่ ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (BOD) สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ (IND) สัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (BLK) สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารและกรรมการ (DIR) การควมรวมตำแหน่งของกรรมการผู้จัดการและประธานกรรมการ (DUAL) โดยโปรแกรม SPSS เพื่อใช้ในงานประมวลผลทางสถิติ สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา สถิติ Tolerance และค่า Variance Inflation Factor (VIF) และวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

^๒ Ferreira, M., Matos, P., “The colors of investors’ money: The role of institutional investors around the world”, *Journal of Financial Economics*, No. 88 (2008): pp 499-533.

^๓ ณิชนนท์ จันทเขตต์, “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET๑๐๐”, *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาบัญชี, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ๒๕๕๔).

ผลการวิจัย

แบบจำลองที่ ๑

$$ROA = \beta_0 + \beta_1 CSR1 + \beta_2 CSR2 + \beta_3 CSR3 + \beta_4 CSR4 + \beta_5 CSR5 + \beta_6 CSR6 + \beta_7 CSR7 + \beta_8 CSR8 + \beta_9 CSR9 + \beta_{10} CSR10 + \beta_{11} SIZE + e$$

ตารางที่ ๑ ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณของแบบจำลองที่ ๑

ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients		t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error			Tolerance	VIF
(Constant)	๗.๕๔๒	.๕๖๑	๑๓.๔๔๓	.๐๐๐		
CSR๑	.๐๐๓	.๐๐๔	.๗๕๒	.๔๕๒	.๔๑๐	๒.๔๔๐
CSR๒	-.๐๑๗	.๐๑๐	-๑.๖๙๗	.๐๙๐	.๓๖๖	๒.๗๓๓
CSR๓	.๐๑๖	.๐๑๑	๑.๓๕๘	.๑๗๕	.๔๘๐	๒.๐๘๓
CSR๔	-.๐๔๖	.๐๖๗	-.๖๙๐	.๔๙๐	.๕๘๓	๑.๗๑๕
CSR๕	.๐๑๐	.๐๑๐	๑.๐๗๗	.๒๘๒	.๓๑๖	๓.๑๖๗
CSR๖	-.๐๒๙	.๐๑๗	-๑.๗๑๕	.๐๘๗	.๖๕๒	๑.๕๓๔
CSR๗	-.๐๒๓	.๐๑๒	-๑.๙๓๑	.๐๕๔	.๒๙๘	๓.๓๕๘
CSR๘	.๐๔๒	.๐๒๐	๒.๐๙๖	.๐๓๖*	.๓๔๖	๒.๘๙๔
CSR๙	.๑๓๖	.๐๓๗	๓.๗๓๔	.๐๐๐*	.๔๑๔	๒.๔๑๓
CSR๑๐	-.๐๑๔	.๐๒๐	-.๖๙๗	.๔๘๖	.๔๘๘	๒.๐๕๐
SIZE	.๐๐๐๐๐๐๑	.๐๐๐	๑.๖๔๖	.๑๐๐	.๘๕๖	๑.๑๖๘
R-squared		.๐๔๕				
Adjusted R-squared		.๐๓๔				
Durbin-Watson		๑.๘๙๗				
F		๔.๑๓๖				
Sig.(F)		.๐๐๐*				

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่าค่า Sig. (F-Statistic) มีค่าเท่ากับ .๐๐๐ การเปลี่ยนแปลงของอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) ได้ร้อยละ ๓.๔ (Adjusted R Square เท่ากับ .๐๓๔)

หากพิจารณาผลกระทบของรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) พบว่า รายงานความรับผิดชอบต่อสังคมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม (CSR๘) และ ด้านนวัตกรรม และการเผยแพร่ข่าวสารจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR๙) มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในขณะที่รายงานความรับผิดชอบต่อสังคมด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CSR๑) ด้านการประกอบกิจการด้วยความเป็นธรรม (CSR๒) ด้านการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน (CSR๓) ด้านการเคารพสิทธิมนุษยชน (CSR๔) ด้านการปฏิบัติ ต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม (CSR๕) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค (CSR๖) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชน และสังคม (CSR๗) ด้านการจัดทำรายงานแห่งความยั่งยืน (CSR๑๐) และขนาดของบริษัท (SIZE) ไม่มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA)

แบบจำลองที่ ๒

$$ROE = \beta_0 + \beta_1 CSR1 + \beta_2 CSR2 + \beta_3 CSR3 + \beta_4 CSR4 + \beta_5 CSR5 + \beta_6 CSR6 + \beta_7 CSR7 + \beta_8 CSR8 + \beta_9 CSR9 + \beta_{10} CSR10 + \beta_{11} SIZE + e$$

ตารางที่ ๒ ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณของแบบจำลองที่ ๒

ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients		t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error			Tolerance	VIF
(Constant)	๖.๐๔๐	.๓๗๗	๑๖.๐๑๙	.๐๐๐		
CSR๑	.๐๐๐	.๐๐๓	.๑๖๓	.๘๗๑	.๔๑๐	๒.๔๔๐
CSR๒	-.๐๐๑	.๐๐๗	-.๑๓๔	.๘๙๓	.๓๖๖	๒.๗๓๓
CSR๓	.๐๑๕	.๐๐๘	๑.๙๑๔	.๐๕๖	.๔๘๐	๒.๐๘๓
CSR๔	-.๐๖๕	.๐๔๕	-๑.๔๕๓	.๑๔๗	.๕๘๓	๑.๗๑๕
CSR๕	-.๐๐๒	.๐๐๗	-.๒๖๓	.๗๙๒	.๓๑๖	๓.๑๖๗
CSR๖	-.๐๑๘	.๐๑๑	-๑.๖๒๔	.๑๐๕	.๖๕๒	๑.๕๓๔
CSR๗	.๐๐๖	.๐๐๘	.๗๑๐	.๔๗๘	.๒๙๘	๓.๓๕๘
CSR๘	.๐๐๒	.๐๑๔	.๑๑๗	.๙๐๗	.๓๔๖	๒.๘๙๔
CSR๙	.๐๘๐	.๐๒๕	๓.๒๗๓	.๐๐๑*	.๔๑๔	๒.๔๑๓
CSR๑๐	-.๐๑๕	.๐๑๓	-๑.๑๖๘	.๒๔๓	.๔๘๘	๒.๐๕๐
SIZE	.๐๐๐๐๐๐๐๓	.๐๐๐	.๗๖๙	.๔๔๒	.๘๕๖	๑.๑๖๘
R-squared		.๐๓๑				

ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients		t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error			Tolerance	VIF
Adjusted R-squared		.๐๒๐				
Durbin-Watson		๒.๐๒๒				
F		๒.๗๙๗				
Sig.(F)		.๐๐๑*				

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่าค่า Sig. (F-Statistic) มีค่าเท่ากับ .๐๐๐ การเปลี่ยนแปลงของอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) ได้ร้อยละ ๒.๐ (Adjusted R Square เท่ากับ .๐๒๐)

หากพิจารณาผลกระทบของรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) พบว่า รายงานความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมและการเผยแพร่วัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR๙) มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ในขณะที่ขนาดของบริษัท (SIZE) และรายงานความรับผิดชอบต่อสังคม จำนวน ๙ ด้าน ได้แก่ ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CSR๑) ด้านการประกอบกิจการด้วยความเป็นธรรม (CSR๒) ด้านการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน (CSR๓) ด้านการเคารพสิทธิมนุษยชน (CSR๔) ด้านการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม (CSR๕) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค (CSR๖) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม (CSR๗) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม (CSR๘) และด้านการจัดทำรายงานแห่งความยั่งยืน (CSR๑๐) ไม่มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)

แบบจำลองที่ ๓

$$ROA = \beta_0 + \beta_1 BOD + \beta_2 IND + \beta_3 BLK + \beta_4 DIR + \beta_5 DUAL + \beta_6 SIZE + e$$

ตารางที่ ๓ ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณของแบบจำลองที่ ๓

ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients		t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error			Tolerance	VIF
(Constant)	๒.๓๐๖	๒.๙๑๖	.๗๙๑	.๔๒๙		
BOD	.๒๐๖	.๑๒๖	๑.๖๒๖	.๑๐๕	.๙๒๓	๑.๐๘๓
IND	-.๓๓๕๖	.๖๗๑๒	-.๕๐๐	.๖๑๗	.๙๖๑	๑.๐๔๑
BLK	.๐๒๗	.๐๒๔	๑.๑๑๕	.๒๖๕	.๙๖๖	๑.๓๐๖
DIR	๑๐.๘๖๗	๒.๐๒๗	๕.๓๖๒	.๐๐๐*	.๘๑๓	๑.๒๓๐
DUAL	-.๒๘๖	.๘๒๐	-.๓๔๙	.๗๒๗	.๙๖๐	๑.๐๔๒
SIZE	.๐๐๐๐๐๐๑	.๐๐๐	๒.๙๑๐	.๐๐๕*	.๘๘๘	๑.๑๒๖
R-squared		.๐๖๘				
Adjusted R-squared		.๐๖๐				
Durbin-Watson		๑.๙๕๔				
F		๘.๑๒๕				
Sig.(F)		.๐๐๐*				

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่าค่า Sig. (F-Statistic) มีค่าเท่ากับ .๐๐๐ การเปลี่ยนแปลงของอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) ได้ร้อยละ ๖.๐ (Adjusted R Square เท่ากับ .๐๖๐)

หากพิจารณาผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการที่มีต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) พบว่า สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารและกรรมการ (DIR) และขนาดของบริษัท (SIZE) มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) อย่างมีนัยสำคัญ .๐๕ ในขณะที่ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (BOD) สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ (IND) สัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (BLK) และการควมรวมตำแหน่งของกรรมการผู้จัดการและประธานกรรมการ(DUAL) ไม่มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA)

แบบจำลองที่ ๔

$$ROE = \beta_0 + \beta_1 BOD + \beta_2 IND + \beta_3 BLK + \beta_4 DIR + \beta_5 DUAL + \beta_6 SIZE + e$$

ตารางที่ ๔ ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณของแบบจำลองที่ ๔

ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients		t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error			Tolerance	VIF
(Constant)	๓.๐๖๒	๑.๘๗๑	๑.๖๓๗	.๑๐๒		
BOD	.๐๙๘	.๐๘๑	๑.๒๑๔	.๒๒๕	.๙๒๓	๑.๐๘๓
IND	๑.๒๔๖	๔.๓๐๕	.๒๘๙	.๗๗๒	.๙๖๑	๑.๐๔๑
BLK	.๐๑๓	.๐๑๕	.๘๗๓	.๓๘๓	.๗๖๖	๑.๓๐๖
DIR	๖.๔๐๐	๑.๓๐๐	๔.๙๒๓	.๐๐๐*	.๘๑๓	๑.๒๓๐
DUAL	-.๓๓๕	.๕๒๖	-.๖๓๗	.๕๒๔	.๙๖๐	๑.๐๔๒
SIZE	.๐๐๐๐๐๐๓	.๐๐๐	.๔๗๒	.๖๓๗	.๘๘๘	๑.๑๒๖
R-squared		.๐๕๐				
Adjusted R-squared		.๐๔๑				
Durbin-Watson		๑.๙๘๖				
F		๕.๕๙๘				
Sig.(F)		.๐๐๐*				

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่าค่า Sig. (F-Statistic) มีค่าเท่ากับ .๐๐๐ การเปลี่ยนแปลงของอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ได้ร้อยละ ๔.๑ (Adjusted R Square เท่ากับ .๐๔๑)

หากพิจารณาผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการที่มีต่ออัตราผลตอบแทนต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) พบว่า สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารและกรรมการ (DIR) มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อย่างมีนัยสำคัญ .๐๕ ในขณะที่ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (BOD) สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ (IND) สัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (BLK) การรวบรวมตำแหน่งของกรรมการผู้จัดการและประธานกรรมการ (DUAL) และขนาดของบริษัท (SIZE) ไม่มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)

อภิปรายผลการวิจัย

ตัวแปรรายงานความรับผิดชอบต่อสังคม ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ข้อมูลรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม (CSR ๘) และด้านนวัตกรรมและการเผยแพร่นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR ๙) มีผลต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า เมื่อบริษัทมีการรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและด้านนวัตกรรมและเผยแพร่นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ทำให้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์เพิ่มขึ้น ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยของ อภิรดา ชินประทีป (๒๕๕๙)^๔ พบว่า ข้อมูลรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และด้านนวัตกรรม และการเผยแพร่นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคมมีผลต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) ไปในทิศทางลบ

นอกจากนี้ ด้านนวัตกรรมและเผยแพร่นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR๙) มีผลต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบัน บริษัทที่รายงานความรับผิดชอบต่อสังคมด้านนวัตกรรมและเผยแพร่นวัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มขึ้น ส่งผลให้อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) เพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยของ นราภรณ์ สุขอยู่ และ ดารารัตน์ โพธิ์จักษ์ (๒๕๕๘)^๕ พบว่า ด้านนวัตกรรมและเผยแพร่วัตกรรมจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคมไม่มีผลต่ออัตราผลตอบแทนของส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)

ตัวแปรการกำกับดูแลกิจการ จากการวิจัยพบว่า การกำกับดูแลกิจการด้านสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารและกรรมการ (DIR) มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) และ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยหากสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารและกรรมการ (DIR) เพิ่มขึ้น จะส่งผลให้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น (ROE) เพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการศึกษาครั้งนี้เลือกศึกษาเฉพาะบริษัทที่มีผู้บริหารและกรรมการเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ เนื่องจากไม่มีการเปิดเผยข้อมูลจำนวนหุ้นของผู้ถือหุ้นรายย่อย จึงทำให้ผู้บริหารและกรรมการที่มีอำนาจในการบริหารบริษัทสามารถตัดสินใจเพื่อให้บริษัทมีผลประกอบการที่ดี ซึ่งจะส่งผลดีต่อจำนวนหุ้นของผู้บริหารและกรรมการ การถือหุ้นของผู้บริหารและกรรมการจะเป็นสิ่งจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลเหล่านี้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Klapper and Love (2004)^๖

^๔ อภิรดา ชินประทีป, “การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรและผลการดำเนินงานทางการเงิน”, *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๙): ๑๑๘-๑๓๒.

^๕ นราภรณ์ สุขอยู่ และดารารัตน์ โพธิ์จักษ์, “การเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารและกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย”, *สถาบันวิจัยและพัฒนา*, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ๒๕๕๘).

^๖ Klapper, L.F., and Love, I., Corporate Governance, Investor Protection, and Performance in Emerging Markets, *World Bank Policy Research Working Paper (2004)*: 2818.

ตัวแปรควบคุมขนาดบริษัท จากการวิจัยพบว่า เมื่อขนาดของบริษัท (SIZE) ซึ่งวัดโดยสินทรัพย์รวมเป็นตัวแปรควบคุมของรายงานความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้ไม่มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) แสดงให้เห็นว่าขนาดของบริษัทไม่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของบริษัท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตที่พบว่า เมื่อขนาดของบริษัท (SIZE) ซึ่งวัดโดยสินทรัพย์รวมเป็นตัวแปรควบคุมของการกำกับดูแลกิจการ มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริษัทที่มีขนาดใหญ่มีกำลังในการลงทุน มีความพร้อมทางการเงิน และต้องเผชิญกับแรงผลักดันจากผู้มีส่วนได้เสีย จึงส่งผลให้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) เพิ่มขึ้น^๗ แต่ไม่มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)^๘ แสดงให้เห็นว่าไม่ว่าขนาดของบริษัท ซึ่งพิจารณาโดยสินทรัพย์รวมจะเพิ่มขึ้นหรือลดลง ไม่มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)^๙

ข้อเสนอแนะ

๑. จากการวิจัยครั้งนี้ การกำกับดูแลกิจการด้านสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารและกรรมการมีผลต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ซึ่งเป็นข้อมูลให้นักลงทุนได้ใช้ประกอบการตัดสินใจลงทุน โดยพิจารณาจากการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นและกรรมการที่ถือหุ้นรายใหญ่ได้ รวมทั้งควรพิจารณาขนาดของบริษัทควบคู่ไปด้วยเนื่องจากบริษัทที่มีสินทรัพย์รวมมากมีผลต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)

๒. ผู้ที่ต้องการวิจัยต่อเนื่อง อาจจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทางด้านรายงานความรับผิดชอบต่อสังคมและการกำกับดูแลกิจการ โดยวิธีการวัดผลการดำเนินงานทางการเงินในรูปแบบอื่น เช่น อัตราการเติบโตของรายได้ อัตราการเปลี่ยนแปลงของกำไรสุทธิ หรือ มูลค่ากิจการทางตลาดของบริษัท ซึ่งจะช่วยขยายความรู้ให้กว้างขวางและให้ได้ผลการวิจัยในมุมมองที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

๓. ควรมีการศึกษาผลกระทบต่อการดำเนินงาน โดยเพิ่มเติมตัวแปรการกำกับดูแลกิจการอื่น ๆ เช่น การดำรงตำแหน่งกรรมการหลายบริษัท จำนวนครั้งการประชุมของคณะกรรมการบริษัท หรือ ค่าตอบแทน

^๗ Suttipun, M., & Stanton, P., “Determinants of Environmental Disclosure in Thai Corporate Annual Reports”, *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, Vol. 2 No.1 (2012): 99-115.

^๘ Kyereboah-Coleman, A. and Biekpe, N., “Corporate Governance and financing choices of firms: a panel data analysis”, *South African Journal of Economics*, Vol. 74, No.4 (2007): 670-810.

^๙ อรพรรณ เลิศรุจิวิช, “ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการที่ดี การป้องกันการมีส่วนเกี่ยวข้องกับคอร์รัปชัน และมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย”, *การศึกษาดด้วยตนเองบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*, (คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙).

ของคณะกรรมการบริษัท หรือปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความสามารถในการทำกำไร ความสามารถในการแข่งขัน เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ณิชนันท์ จันทรเขตต์. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่ม (SET๑๐๐)”. **การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาบัญชี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ๒๕๕๔.
- นราภรณ์ สุขอยู่ และดารารัตน์ โพธิ์ประจักษ์. “การเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารและกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย”. **สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ**, ๒๕๕๘.
- อภิรดา ชินประทีป. “การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรและผลการดำเนินงานทางการเงิน”. **วารสารการบริหารท้องถิ่น**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๙): ๑๑๘-๑๓๒.
- อรพรรณ เลิศจุจิณ. “ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการที่ดี การป้องกันการมีส่วนเกี่ยวข้องกับคอร์รัปชัน และมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย”. **การศึกษาดด้วยตนเองบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.
- Goel, R. & Cragg, W. “Guide to Instruments of Corporate Responsibility: an overview of 16 key tools for labour fund trustees”. **Eldis. Sharing Knowledge for 20 years**. (Jan 2005).
- Ferreira, M., Matos, P. “The colors of investors’ money: The role of institutional investors around the world”. **Journal of Financial Economics**. No. 88 (2008) : 499-533.
- Kyereboah-Coleman, A. and Biekpe, N. “Corporate Governance and financing choices of firms: a panel data analysis”. **South African Journal of Economics**. Vol. 74 No. 4 (2007) : 670-810.
- Klapper, L.F., and Love, I. “Corporate Governance, Investor Protection, and Performance in Emerging Markets”. **World Bank Policy Research Working Paper**, (2004) : 2818.
- Suttipun, M., & Stanton, P. “Determinants of Environmental Disclosure in Thai Corporate Annual Reports”. **International Journal of Accounting and Financial Reporting**. Vol. 2 No. 1 (2012): 99 -115.

พฤติกรรมและปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตในสถานศึกษา
ในยุค Internet of Things (IoT)
Behavior and Problems of Internet Accessing
in Educational Institution in Internet of Things (IoT)

อรรถพล อิมวิไลวรรณ

Atthapol Imwilaiwan

สำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Library and Information Technology Division

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: attapon@mcu.ac.th

Received : July 23, 2019

Revised : November 13, 2020

Accepted : November 13, 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมและปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตในสถานศึกษา ในยุค Internet of Things (IoT) มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ (๑) เพื่อศึกษาสภาพพฤติกรรมและปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตในสถานศึกษาในยุค Internet of Things (IoT) โดยรวมและเป็นรายด้าน ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านความบันเทิง (๒) เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมและปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาในสถานศึกษา ในยุค Internet of Things (IoT) โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตาม เพศ ระดับชั้นปี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (๓) เพื่อเสนอแนะแนวทางการใช้อินเทอร์เน็ตในสถานศึกษา ในยุค Internet of Things (IoT) ดำเนินการวิจัยโดย รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑-๔ และสูงกว่า ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๐ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) วิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๔๓ รูป/คน ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และมีปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตโดยรวม อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ข้อเสนอแนะ โดยเฉพาะในเรื่องอุปกรณ์เครือข่ายคอมพิวเตอร์แบบไร้สายที่ไม่สามารถให้บริการได้ครอบคลุมและทั่วถึง เนื่องจากอุปกรณ์มีจำนวนไม่เพียงพอ ส่วนงานที่เกี่ยวข้องควรจัดตั้งงบประมาณ เพื่อจัดซื้อให้มีจำนวนตามความต้องการและครอบคลุมให้บริการอย่างทั่วถึง

คำสำคัญ: พฤติกรรม; ปัญหา; อินเทอร์เน็ต; Internet of Things (IoT)

Abstract

Research Behavior and problems of internet use in schools in the Internet of Things (IOT) era have research objectives for (1) to study the behavior and problems of internet use in schools in the Internet of Things (IOT) era as a whole and individually 3 aspects: education, communication and entertainment (2) To analyze the behavior and problems of internet use of students in schools in the Internet of Things (IOT) era, in total, and on each side, classified by gender, grade, year and learning achievement (3) to suggest the use of the internet. In educational institutions in the Internet of Things era (IOT). Conducted research by Collect data from questionnaires from the sample group Undergraduate students from year 1-4 and higher in the second semester of the academic year 2017 of Mahachulalongkornrajavidyalaya University (Central), Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya, number 343 person. Overall and individual at a high level and the problem of using the internet as a whole is at the same level. Suggestions Especially in the field of wireless computer network devices that are not able to provide full support and care cover the service thoroughly.

Keywords: Behavior; problems; Internet; Internet of Things (IOT)

บทนำ

ข้อมูลข่าวสารนับเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งสำหรับการดำเนินกิจการงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนข้อมูลด้านธุรกิจ การปฏิบัติงานในองค์กร ภาครัฐ หรือแม้กระทั่งด้านการศึกษา ซึ่งสามารถติดต่อสื่อสารได้ตลอดเวลาและได้หลายช่องทาง ข่าวสารข้อมูลจึงถือเป็นปัจจัยในการดำเนินกิจการงานต่าง ๆ ผู้ที่มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลได้เร็วกว่าก็จะได้เปรียบผู้อื่น อินเทอร์เน็ตหรือเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ยังเป็นแหล่งรวบรวมสารสนเทศจากทั่วโลกเข้าไว้ด้วยกัน ถือได้ว่าเป็นยุคแห่งการสื่อสารอย่างแท้จริงเสมือนชุมทรัพย์ ข้อมูลข่าวสารที่คนส่วนใหญ่หันมาสนใจในปัจจุบัน^๑ โดยเฉพาะบทบาทของการสื่อสารผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์มือถือ ซึ่งเป็นช่องทางในการสื่อสารที่ไม่มีวันสิ้นสุด มีข่าวสารต่าง ๆ ถูกส่งไปถ่ายทอดผ่านทางอินเทอร์เน็ต เช่น จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ การพูดคุยผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ การโฆษณาสินค้าในเว็บไซต์ข้อมูลข่าวสารจากทางเว็บไซต์ต่าง ๆ เป็นต้น ตลอดจนประโยชน์ในการศึกษา

^๑ อนุกรมพร ตันพิพัฒน์, “อินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษา”, วารสารเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๕ (๒๕๕๐): ๕๕-๕๖.

เช่น การศึกษาผ่านดาวเทียมในชนบทที่ห่างไกล หรือระบบการศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning) ซึ่งผู้เรียนไม่จำเป็นต้องถูกจำกัดสถานที่เพียงในห้องเรียนอีกต่อไป แต่สามารถศึกษาได้ในทุกที่ที่มีการเชื่อมต่อข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงการส่งข้อความภาพและเสียงในโทรศัพท์มือถือก็เป็นการสื่อสารกันได้ทั้งนั้น การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตในยุคโลกาภิวัตน์ จึงกลายเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อสภาพสังคมในปัจจุบันทุกระดับเป็นอย่างมาก

อินเทอร์เน็ตได้แทรกซึมเข้าไปทุกภาคส่วนของสังคม และเข้ามามีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จากเดิมอินเทอร์เน็ตเป็นเพียงแหล่งข้อมูลสำหรับนักวิชาการและนักวิจัยด้านคอมพิวเตอร์ ได้ขยายการใช้ประโยชน์ไปสู่คนในวงการอื่น ๆ เพิ่มขึ้น อาจกล่าวได้ว่าปัจจุบันไม่มีข้อมูลใดที่ไม่สามารถหาได้จากอินเทอร์เน็ต จากการที่อินเทอร์เน็ตเป็นที่ยอมรับว่ามีประโยชน์มหาศาล รัฐบาลจะได้พยายามส่งเสริมให้เกิดการใช้อินเทอร์เน็ตในหมู่ประชาชนทั่วไปเพิ่มขึ้น โดยใช้เป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศ เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่มีราคาถูก มีข้อมูลอยู่มากมาย และไม่จำกัดเวลาในการเข้าถึงข่าวสาร^๒

อินเทอร์เน็ตได้พัฒนาไปมากกว่าเป็นเพียงแค่การรับส่งอีเมล และยังสามารถทำให้การสืบค้นสารสนเทศได้ในลักษณะสื่อหลายมิติที่เป็นทั้งตัวอักษรภาพ และเสียงด้วยลักษณะเครือข่ายใยแมงมุม หรือที่เรียกว่า เวิลด์ไวด์เว็บ เหตุที่เรียกชื่อนี้เพราะว่าเป็นลักษณะของการเชื่อมโยงข้อมูลจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งไปเรื่อย ๆ ทำให้คอมพิวเตอร์ทุกเครื่องสามารถใช้งานในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต^๓ ดังนั้น จึงทำให้อินเทอร์เน็ตกลายเป็นแหล่งวิทยาการที่ครอบคลุมเนื้อหาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานและกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันได้ในทุก ๆ ด้าน และเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ทุกคนสามารถเข้าใช้งานอินเทอร์เน็ตได้อย่างไร้ขีดจำกัด^๔ ในด้านการศึกษาได้มีการนำเทคนิควิธีการ แนวคิดและอุปกรณ์เครื่องมือใหม่ ๆ มาใช้ในด้านจัดการเรียนการสอน บริการต่าง ๆ ที่มีบริการผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เช่น อิเล็กทรอนิกส์เมล (Electronic mail), เวิลด์ไวด์เว็บ (World Wide Web) รวมทั้งระบบที่ติดตั้งนั้น สามารถที่จะรองรับบริการเสริมต่าง ๆ ที่อาจจะตามมา ได้แก่ บริการข่าวสารต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา การตั้งกลุ่มที่มีความสนใจในหัวข้อเดียวกัน ส่งเสริมการเรียนการสอนของสถานศึกษา

จากสภาพการณ์การใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตและปัญหาที่เกิดขึ้นในการใช้งานอินเทอร์เน็ตของสถานศึกษาในยุค Internet

^๒ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, รายงานผลการสำรวจกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี ๒๕๔๗, (ด้านสุขภาพการพิมพ์, ๒๕๔๐).

^๓ ศิริพร ขิตพันธ์, “การประเมินค่าสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต”, วารสารห้องสมุด (๒๕๔๒): ๑๘-๒๕.

^๔ ยืน ภู่วรรณ, การประยุกต์เทคโนโลยีทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๓), หน้า ๓๙-๖๐.

of things (IOT) เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการอินเทอร์เน็ตของหน่วยงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการบริการอินเทอร์เน็ตของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม และเป็นแนวทางในการสร้างเสริมพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาในเชิงบวกให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา และการดำเนินชีวิตประจำวันต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาสภาพพฤติกรรมและปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตในสถานศึกษาในยุค Internet of Things (IOT) โดยรวมและเป็นรายด้าน ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านความบันเทิง

๒. เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมและปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาในสถานศึกษา ในยุค Internet of Things (IOT) โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตาม เพศ ระดับชั้นปี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางการใช้อินเทอร์เน็ตในสถานศึกษา ในยุค Internet of Things (IOT)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วยวิธีการและขั้นตอนดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
๒. นำแบบสอบถามดำเนินการเก็บข้อมูลนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม และรวบรวมเก็บข้อมูลด้วยตนเอง
๓. รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ และให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

๔. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาคำนวณหาค่าทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

๑. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
๒. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาศรีอยุธยา โดยรวมและเป็นรายด้าน ๓ ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านความบันเทิง โดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๓. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาปริญญาตรี ในยุค Internet of Things (IoT) โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตาม เพศ ระดับชั้นปี คณะที่ศึกษา และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ใช้วิธีวิเคราะห์ทางสถิติ

๔. เพื่อศึกษาระดับปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาปริญญาตรี ในยุค Internet of Things (IoT) โดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๕. เปรียบเทียบปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาปริญญาตรี จำแนกตาม เพศ ระดับชั้นปี คณะที่ศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ใช้วิธีวิเคราะห์ทางสถิติ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพฤติกรรมและปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาในสถานศึกษาในยุค Internet of Things (IoT) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ ๑-๔ และสูงกว่า ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๐ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) วังน้อย พระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. นักศึกษาระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) วังน้อย มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. นักศึกษาบรรพชิต และนักศึกษาชาย นักศึกษาหญิง มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต โดยรวม และรายด้าน ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

๓. นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

๔. นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตโดยรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่านักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ในด้านการศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่น ไม่พบว่าแตกต่างกัน

๕. นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

๖. นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ต โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๗. นักศึกษาบรรพชิต และนักศึกษาชาย นักศึกษาหญิง มีปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ต โดยรวม ไม่แตกต่างกัน

๘. นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีต่างกัน มีปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตโดยรวมไม่แตกต่างกัน

๙. นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะที่ต่างกัน มีปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๑๐. นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ของนักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) ใน ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านความบันเทิง โดยรวม นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน

ปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาไม่มีพื้นฐานทางด้านการศึกษา จึงทำให้ขาดทักษะในการใช้อินเทอร์เน็ต อีกทั้งทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีอุปกรณ์ทางอินเทอร์เน็ตไม่เพียงพอจึงส่งผลให้มีปัญหาการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ควรปรับปรุงจัดซื้ออุปกรณ์เพิ่มให้ทันสมัย เพียงพอต่อความต้องการ เพื่อประสิทธิภาพในการใช้งาน อีกทั้งควรเพิ่มจำนวนคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอแก่ผู้ใช้งาน ตลอดจนปรับเปลี่ยนเครื่องคอมพิวเตอร์ให้ทันสมัย ประมวลผลเร็วขึ้น ทำให้ใช้เวลาในการสืบค้นหาข้อมูลได้รวดเร็ว ขณะเดียวกันมีการอัปเดตข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ทำให้ข้อมูลที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ตมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต

ผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) ใน ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านความบันเทิง โดยรวม นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายเป็นรายด้าน ดังนี้

๑) ด้านการศึกษา

ด้านการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษามีการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อดูผลการเรียน เพื่อดาวน์โหลดข้อมูลต่าง ๆ สำหรับการทำการบ้าน หรืองานที่ได้รับ

มอบหมาย รวมทั้งใช้ค้นหาข้อมูลอ้างอิงในการทำรายงาน ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากการเรียนในชั้นเรียน นอกจากนี้อินเทอร์เน็ตยังทำให้นักศึกษามีโอกาสได้รับความรู้ใหม่ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายจากสภาพความเป็นจริงของโลกและสามารถค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ในด้านการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด สมนึก ศิริโต^๕ ที่กล่าวว่า รูปแบบการใช้งานอินเทอร์เน็ตนั้นมีประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า เนื่องจากการนำเอาอินเทอร์เน็ตมาใช้สนับสนุนทางด้านการศึกษา รูปแบบที่พบเห็นในปัจจุบันคือ การสมัครเรียน ตรวจสอบผลการเรียน ลงทะเบียนการแจ้งข้อมูลทางการศึกษา ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการเรียนการสอน ซึ่งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้จัดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต โดยจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะในรายวิชาที่เกี่ยวกับการค้นคว้า การสอนเกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตและการใช้โปรแกรมต่าง ๆ เพื่อให้สามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ เพื่อให้มีความพร้อมในการที่จะนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการค้นคว้าวิจัย หรือทำรายงานในวิชาต่าง ๆ และที่สำคัญคือ การเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พจนารถ ทองคำเจริญ^๖ ที่ได้ศึกษาสภาพความต้องการปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตในการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการใช้บริการอินเทอร์เน็ตในการเรียนการสอนมากที่สุด

๒) ด้านการติดต่อสื่อสาร

ด้านการติดต่อสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าอินเทอร์เน็ตเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงระบบคอมพิวเตอร์ทั่วโลกเข้าด้วยกัน ทำให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่าย สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ทำให้นักศึกษามีความสนใจและใช้อินเทอร์เน็ตส่งคอมมอนไลน์ในการติดต่อกับเพื่อน รวมทั้งมีการใช้อีเมลเพื่อรับข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษาและเว็บไซต์แหล่งความรู้ต่าง ๆ หรือใช้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของทางมหาวิทยาลัย นอกจากนี้นักศึกษายังมีการใช้บริการเว็บบอร์ดต่าง ๆ ที่สนใจเพื่อแลกเปลี่ยนหรือแสดงความคิดเห็นตลอดจนใช้อินเทอร์เน็ตติดต่อกับอาจารย์เพื่อส่งการบ้าน รายงาน ในรูปแบบแฟ้มข้อมูล ซึ่งเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีพฤติกรรมการใช้

^๕ สมนึก ศิริโต, “เครือข่ายใยแมงมุม ส่งเสริมเทคโนโลยี”, วารสารวิศวกรรมสาร มก., ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒๖ (๒๕๓๙): ๖๖.

^๖ พจนารถ ทองคำเจริญ, “สภาพความต้องการและปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตในการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า บทคัดย่อ.

อินเทอร์เน็ต ในด้านการติดต่อสื่อสารโดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังที่ สมนึก ศิริโต^๗ กล่าวว่าประโยชน์หลายประการของประโยชน์อิเล็กทรอนิกส์สามารถทำได้ในเวลาไม่นาน สะดวกรวดเร็ว ผู้รับไม่จำเป็นต้องรอรับข้อมูลเพราะจดหมายจะถูกส่งไปยังกล่องรับจดหมายรอการเปิดอ่านเมื่อใดก็ได้ เป็นที่นิยมมากในหมู่นักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนิสา เหลืองสมบูรณ์^๘ ที่ได้ศึกษาเรื่องการสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้ที่สังกัดสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับการใช้ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ พบว่ามีผู้ใช้บริการการส่งไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) เป็นจำนวนมากที่สุด รองลงมา การโอนย้ายแฟ้มข้อมูล การสนทนาผ่านระบบเครือข่าย การใช้เครื่องระยะไกล และการบริการข่าวสารตามลำดับ

๓) ด้านความบันเทิง

ด้านความบันเทิง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากการใช้อินเทอร์เน็ตสามารถที่จะค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ได้มากไม่ว่าจะเป็นเพลง ภาพยนตร์ หรือข้อมูลแฟชั่น ตลอดจนดาวน์โหลดข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความบันเทิงได้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อฟังเพลงออนไลน์ ดูภาพยนตร์หรือคลิปวิดีโอ รวมทั้งใช้ดาวน์โหลด ภาพ เพลง หรือภาพยนตร์ เพื่อแบ่งปันในกลุ่มเพื่อน ตลอดจนใช้อินเทอร์เน็ตในการพูดคุยกับเพื่อนที่สนใจในเรื่องบันเทิง และใช้เพื่อหาข้อมูลด้านกิจกรรม สันทนาการ นอกจากนี้ นักศึกษายังใช้อินเทอร์เน็ตในการเล่นเกมออนไลน์ และใช้หาข้อมูลเรื่องแฟชั่น เสื้อผ้า การแต่งกาย และติดตามหรืออ่านข่าวสารบันเทิง ซึ่งเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ในด้านบันเทิงโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมชาย นำประเสริฐชัย^๙ ที่กล่าวว่าการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อความบันเทิงถือเป็นกิจกรรมอีกประเภทหนึ่งของอินเทอร์เน็ตที่เป็นที่นิยมของทุกเพศทุกวัย ถือเป็น การรับข้อมูลข่าวสารด้านบันเทิง ในการพักผ่อนหย่อนใจ เช่นการค้นคว้าวารสาร หนังสือพิมพ์ ภาพ และข่าวสารอื่น ๆ การเล่นเกมออนไลน์ เรียกใช้ข้อมูลดาวน์โหลด เพลง ภาพยนตร์ เพื่อความบันเทิง รวมไปถึงแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านบันเทิงนั้นไปยังเพื่อน ๆ หรือผู้สนใจในด้านบันเทิงเหมือนกัน ซึ่งความบันเทิงจะทำให้ผู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ต สามารถเข้าไปใช้งานได้ง่าย และสามารถหาข้อมูลด้านบันเทิงนั้นได้ง่ายเช่นกัน และนับว่าแนวโน้มในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อความบันเทิงได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

^๗ อ่างแล้ว

^๘ สุนิสา เหลืองสมบูรณ์, การสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้ที่สังกัดสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับการใช้ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๓), หน้า บทคัดย่อ.

^๙ สมชาย นำประเสริฐ, Inside Internet, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยุคเคชั่น, ๒๕๔๓), หน้า ๘๔-๘๕.

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชนิกร ลักษณะ^{๑๐} ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ อินเทอร์เน็ตกับพฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่น พบว่า ผู้ใช้บริการมีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่ เพื่อความบันเทิง สอดคล้องกับงานวิจัยของ งามอาจ ฤทธิ์ทองพิทักษ์^{๑๑} ที่ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการสื่อสาร ผ่านทางระบบเวปไซต์ไวด์เว็บของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีการใช้สื่อสาร ผ่านระบบเวปไซต์ไวด์เว็บที่มหาวิทยาลัย และสนใจเปิดรับเนื้อหาประเภทบันเทิงมากที่สุด และสอดคล้องกับ งานวิจัยของปิยนารถ ทองมาก^{๑๒} ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการใช้อินเทอร์เน็ตของนิสิต กรณีศึกษาเฉพาะนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผ่านสื่อระบบเวปไซต์ไวด์เว็บ พบว่า นักศึกษามีความต้องการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อความบันเทิง โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ต

นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีปัญหาการใช้ อินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาไม่มีพื้นฐานทางด้านการศึกษา จึงทำให้ขาด ทักษะในการใช้อินเทอร์เน็ต อีกทั้งทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีอุปกรณ์ ทางอินเทอร์เน็ตไม่เพียงพอจึงส่งผลให้มีปัญหาการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ควรปรับปรุง จัดซื้ออุปกรณ์เพิ่ม ให้ทันสมัย เพียงพอต่อความต้องการ เพื่อประสิทธิภาพในการใช้งาน อีกทั้งควรเพิ่มจำนวนคอมพิวเตอร์ ให้เพียงพอแก่ผู้ใช้งาน ตลอดจนปรับเปลี่ยนเครื่องคอมพิวเตอร์ให้ทันสมัย ประมวลผลเร็วขึ้น ทำให้ใช้เวลา ในการสืบค้นหาข้อมูลได้รวดเร็ว ขณะเดียวกันมีการอัปเดตข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ทำให้ข้อมูลที่ปรากฏบน อินเทอร์เน็ตมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับมาก ดังที่ วิโรจน์ อรุณมานะกุล^{๑๓} กล่าวว่า สถาบันอุดมศึกษาควรมีความพร้อมทางด้านเครือข่าย การเชื่อมโยงอินเทอร์เน็ต ความพร้อม ทางด้านอุปกรณ์เทคโนโลยีการเรียนการสอนที่มีรูปแบบที่หลากหลาย ยืดหยุ่นและมีการปรับหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งจะทำให้ระดับการศึกษาของคนในสังคมสูงขึ้น

^{๑๐} รัชนิกร ลักษณะ, “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อินเทอร์เน็ตกับพฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่น”, **ปฏิญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิตจิตวิทยาพัฒนาการ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๑} งามอาจ ฤทธิ์ทองพิทักษ์, “พฤติกรรมการสื่อสารผ่านระบบเวปไซต์ไวด์เว็บของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิตการประชาสัมพันธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๒} ปิยนารถ ทองมาก, “ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการใช้อินเทอร์เน็ตของนิสิต กรณีศึกษาเฉพาะนิสิต มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ผ่านสื่อระบบเวปไซต์ไวด์เว็บ”, **ปฏิญานิพนธ์เศรษฐศาสตร์การศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๓} วิโรจน์ อรุณมานะกุล, “อินเทอร์เน็ตและการศึกษาไทย”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://pioneer.chula.ac.th/~awirote/ling/internetedu.htm> [๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมุกิตา นนทรี^{๑๔} ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการทางระบบอินเทอร์เน็ตของนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา พบว่า สภาพปัญหาที่นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงพบคือปัญหาเรื่องจำนวนคอมพิวเตอร์ที่ให้บริการน้อยและระบบเครือข่ายที่ล่าช้า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

๑. ด้านการศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในระดับมาก เพื่อให้ให้นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตด้านการศึกษามากยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) ควรกำหนดทำแผนเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น โดยการจัดอบรมเพิ่มเติมเสริมทักษะการใช้อินเทอร์เน็ตให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อมีการใช้อินเทอร์เน็ตในด้านการศึกษา

๒. ด้านการติดต่อสื่อสาร จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตโดยรวมอยู่ในระดับมาก เพื่อให้ให้นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในด้านการติดต่อสื่อสารมากยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) ควรมีการส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีสนทนาโต้ตอบทางอินเทอร์เน็ต ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาในเรื่องของเนื้อหาบทเรียน คำถาม และข้อสงสัย

๓. ด้านความบันเทิง จากผลการวิจัย พบว่านักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพื่อให้ให้นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างมีคุณประโยชน์มากขึ้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) ควรดูแลเพิ่มเติมข้อมูลทางวิชาการควบคู่กับความบันเทิงให้มีความเหมาะสมและสะดวกต่อการใช้ให้มากยิ่งขึ้น

๔. ปัญหาในการใช้อินเทอร์เน็ต จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) มีปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่องอุปกรณ์เครือข่ายคอมพิวเตอร์แบบไร้สายที่ไม่สามารถให้บริการได้ครอบคลุมและทั่วถึง เนื่องจากอุปกรณ์มีจำนวนไม่เพียงพอ ส่วนงานที่เกี่ยวข้องควรจัดตั้งงบประมาณ เพื่อจัดซื้อให้มีจำนวนตามความต้องการ และครอบคลุมให้บริการอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ยังพบว่าเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการเชื่อมต่อ

^{๑๔} มุกิตา นนทรี, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการทางระบบอินเทอร์เน็ตของนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

อินเทอร์เน็ตล่าสมัย จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ให้บริการมีไม่เพียงพอ และคอมพิวเตอร์ที่ให้บริการไม่สามารถใช้งานได้ทุกเครื่อง ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) ควรจัดทำกาแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อการใช้งานอินเทอร์เน็ตอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา

บรรณานุกรม

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. รายงานผลการสำรวจกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี

๒๕๔๗. ด้านสุขภาพการพิมพ์, ๒๕๔๐.

ถนอมพร ตันพิพัฒน์. “อินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษา”. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม. ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๕ (๒๕๔๐): ๕๕-๕๖.

ปิยนารถ ทองมาก. “ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการใช้อินเทอร์เน็ตของนิสิต กรณีศึกษาเฉพาะนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผ่านสื่อระบบเวปต์ไวด์เว็บ”. ปรินญาณิพนธ์เศรษฐศาสตร์การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.

พจนารถ ทองคำเจริญ. “สภาพความต้องการและปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตในการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มุทิตา นนทรี. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการทางระบบอินเทอร์เน็ตของนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, ๒๕๔๓.

ยีน ภู่วรรณ. การประยุกต์เทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๓.

รัชนิกร ลักษณะ. “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อินเทอร์เน็ตกับพฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่น”. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตจิตวิทยาพัฒนาการ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.

ศิริพร ชิตพันธ์. “การประเมินค่าสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต”. วารสารห้องสมุด (๒๕๔๒): ๑๘-๒๕.

สมนึก ศิริโต. เครือข่ายใยแมงมุม ส่งเสริมเทคโนโลยี. วารสารวิศวกรรมสาร มก.. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒๖ (๒๕๓๙), หน้า ๖๖.

สุนิสา เหลืองสมบูรณ์. การสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้ที่สังกัดสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับการใช้ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๗.

สมชาย นำประเสริฐ. Inside Internet. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๓.

องอาจ ฤทธิ์ทองพิทักษ์. “พฤติกรรมการสื่อสารผ่านระบบเวปไซด์เว็บของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต การประชาสัมพันธ์. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

วิโรจน์ อรุณมานะกุล. อินเทอร์เน็ตและการศึกษาไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://pioneer.chula.ac.th/~awirote/ling/internetedu.htm> [๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
ในเทศบาลตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี
Development of the Participation in community development
in the Level of Subdistrict Municipality
in Lat Lum Kao District, Pathum Thani

อติพร เกิดเรือง*

Atiporn Gerduang

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และธรรมาภิบาล มหาวิทยาลัยชินวัตร, ประเทศไทย

Institute of Public Administration, Shinnawatra University, Thailand

Email: dr.atiporn@gmail.com

Received : June 2, 2020

Revised : October 12, 2020

Accepted : October 20, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาสภาพปัญหาของพื้นที่ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี และ (๒) ศึกษาแนวทางหรือมาตรการในการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกันในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น ๔๘ คน ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อเงิน จำนวน ๑๖ คน ครูและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาโรงเรียนวัดบ่อเงิน จำนวน ๑๐ คน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๑๓ คน และบุคลากรโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน ๙ คน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางหรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษา พบว่า (๑) สภาพปัญหาของพื้นที่ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีปัญหาที่ต้องดำเนินการแก้ไขเร่งด่วน ประกอบด้วย ปัญหาด้านพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความมั่นคง และด้านการบริหารจัดการ เช่นปัญหาด้านการขาดอาชีพเสริม และไม่มี การส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพอย่างต่อเนื่อง (๒) แนวทางหรือมาตรการในการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกันในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี จะใช้วิธีการมีส่วนร่วม ในการวิเคราะห์ชุมชน เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและสถานการณ์พร้อมแนวทางหรือมาตรการอันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่อการกำหนดแนวทางในการสร้างความรู้และทำความเข้าใจกับ

* ผศ.ดร.อติพร เกิดเรือง Asst.Prof.Dr.Atiporn Gerduang

สภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้เรียนรู้และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; การพัฒนาชุมชน; เทศบาลตำบล

Abstract

This study has an objective to study problems, guidelines, and measure for solving problems to develop the community together in Bo Ngoen, Lat Lum Kaeo District, Pathum Thani. By a qualitative research method, Samples in this study total 48 people include 16 members of Bo Ngoen Subdistrict Administrative Organization Council, 10 representatives and teachers from Wat Bo Ngeon School and related persons involved in educational management, 13 village headmen and assistant village headmen, and 9 health promotion hospital personnel and volunteers. This study is a participation study to collect feedbacks for finding solutions in Bo Ngoen, Lat Lum Kaeo District, Pathum Thani. Data analysis is conducted by the analysis of problems, guidelines, or measures for solving problems to develop the community by Content Analysis. Results from the study can be shown as follows: (1) Problems in Bo Ngoen, Lat Lum Kaeo District, Pathum Thani which need an urgent action include economic development, social, environmental, security, and management problems. (2) Guidelines or measures for solving problems to develop the community in Bo Ngoen, Lat Lum Kaeo District, Pathum Thani will be conducted by a participation to analyze the community to analyze problems and situations with any guidelines or measures. Then, the participation is used to make decisions about defining guidelines for creating knowledge and understanding the current situation. Moreover, it is opened to learn and solve problems by different parties to define guidelines or measures for the community in every aspect including economic, social, environmental, security, and management development sustainably.

Keywords: Public Participation; Community Development; Municipality

บทนำ

นโยบายการพัฒนาชุมชน จัดเป็นภารกิจในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การขับเคลื่อนสังคมฐานรากให้มีความเข้มแข็งและเกิดธรรมาภิบาล โดยสนับสนุนให้มีการพัฒนาเครือข่ายของชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมความรับผิดชอบของคนในท้องถิ่น อันเป็นการสร้างเสริมให้ชุมชนมีความสามัคคี สร้างความสุข ยกระดับคุณภาพชีวิตมุ่งเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับภาครัฐและเอกชน^๑ ในการพัฒนาประเทศจึงจำเป็นต้องดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนมีคุณภาพชีวิตที่ดี หลักที่สำคัญคือ การให้ความสำคัญกับประชาชนในชุมชน โดยเน้นการพัฒนา ๓ ส่วน คือ การพัฒนาคน การพัฒนาการมีส่วนร่วม และการพัฒนาระดับชุมชน^๒ เพื่อให้เกิดความสามัคคีต่อกันในชุมชนและหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ฉะนั้น แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นแนวคิดที่ช่วยให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลของสมาชิกในสังคมหรือชุมชนให้เป็นชุมชนที่ผลักดันให้เกิดการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาจึงเป็นกระบวนการที่เป็นการระดมความคิดและระดมสรรพกำลังของคนทุกภาคส่วนให้มาร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนา อันจะช่วยประสานความขัดแย้ง และลดช่องว่างที่เหลื่อมล้ำกันทางสังคม โดยกระจายอำนาจในการพัฒนาไปสู่คนในสังคมให้เกิดความร่วมมือร่วมเป็นเจ้าของซึ่งต้องมีผู้นำชุมชนที่จะต้องเป็นทั้งผู้อำนาจ ผู้นำสนับสนุน และผู้ช่วยดำเนินการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen, J.M., and Uphoff ที่ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการส่งเสริมประชาชนให้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และรวมถึงการติดตามผลการมีส่วนร่วม^๓

อย่างไรก็ดี องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สถานศึกษา มหาวิทยาลัยในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี จัดเป็นหน่วยงานและกลุ่มบุคคลในฐานสมาชิกของสังคมที่สำคัญในระดับพื้นที่ ซึ่งมีแนวคิดที่ต้องการให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าว จนกระทั่งติดตามผลการรับฟังและเสียงสะท้อนเพื่อให้เกิดความเข้าใจเรียนรู้ และการปรับเปลี่ยนร่วมกัน โดยสภาพพื้นที่ ตำบลบ่อเงิน เป็นตำบลในเขต

^๑ นิสิต จันทรสมวงศ์, นโยบายการกำกับดูแลองค์กรที่ดี, (กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๑).

^๒ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, บทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านและการปกครองท้องที่เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๔๖).

^๓ Cohen, J.M., and Uphoff, N.T., Rural Development Participation: Concept and Measure For Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies, New York: Cornell University Press, 1981.

อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย ๗ ชุมชน ได้แก่ บ้านคลองบางหลวง บ้านคลองบางหลวง บ้านบ่อเงิน บ้านคลองบางหลวง บ้านคลองบางหลวง บ้านคลองแยก และบ้านคลองแยก พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา และเพาะปลูก ในปัจจุบันมีการคมนาคมที่สะดวก ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำสวน ทำการเพาะปลูก รับจ้าง ซึ่งในภาพรวมนั้นยังพบว่าโดยสภาพพื้นที่ของตำบลบ่อเงิน ยังมีปัญหาที่ต้องจัดการหลายด้านให้คลี่คลายโดยเฉพาะการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวที่จะต้องการให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างยั่งยืน จึงต้องการศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ว่ามีสภาพปัญหาในพื้นที่ที่แท้จริงอย่างไร เพื่อจะได้ร่วมกับสมาชิกของตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ร่วมกันหาแนวทางหรือมาตรการและทางออกต่าง ๆ ร่วมกัน โดยจะเน้นให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนและการรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของพื้นที่ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี
๒. เพื่อแนวทางหรือมาตรการในการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกันในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และประชาชน ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sample) จากบุคคลหรือหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนในพื้นที่ ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อเงิน และ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อเงิน และ ผู้บริหาร นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อเงิน ข้าราชการในสังกัด จำนวน ๑๖ คน

กลุ่มที่ ๒ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ่อเงิน ครูและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา จำนวน ๑๐ คน

กลุ่มที่ ๓ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๑๓ คน

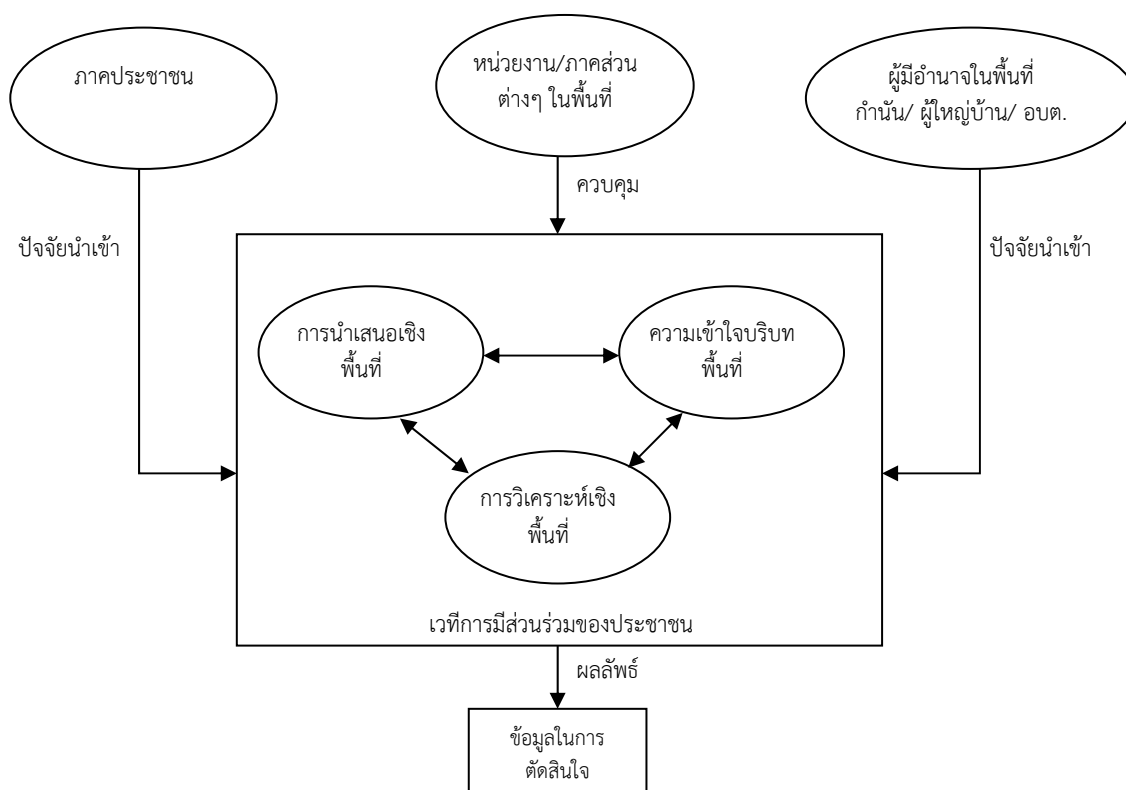
กลุ่มที่ ๔ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน ๙ คน

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา ตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี จัดเป็นแนวคิดในการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการสื่อสารหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง อันจะเป็นพลังในชุมชนที่ใช้ในการผลักดันให้เกิดการสนับสนุนกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนให้บรรลุเป้าหมายและมีความยั่งยืน เนื่องจากจะส่งผลให้เกิดการระดมพลังในการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เป็นการระดมความคิดเพื่อช่วยในการตัดสินใจของชุมชนจากภาคประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ต่อความต้องการตรวจสอบสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้ดีขึ้น และเป็นการนำความคิดใหม่ ๆ เข้าสู่ระบบชุมชน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น มีการวางแผน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเกิดจากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ^๔ หลักการมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนา กล่าวคือ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาคประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยงานราชการในพื้นที่ หน่วยในการกำกับควบคุม และผู้มีอำนาจสั่งการในพื้นที่ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การวิเคราะห์ปัญหา การแสดงความคิดเห็น การดำเนินการติดตาม ตรวจสอบผลของการดำเนินการ อันนำไปสู่ข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในรูปแบบการวิจัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มาใช้ในโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาชุมชน เพื่อวิเคราะห์ว่าการพัฒนาชุมชนในมิติใดบ้างที่มีปัญหา และควรมีมาตรการอย่างไรบ้างเพื่อผ่อนคลายปัญหาต่าง ๆ ให้คลี่คลายลงตามรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วม^๕ ดังภาพประกอบ ๑

^๔ Rogers, E. M. *Diffusion of Innovations*. 4th ed. New York: The Free Press. 1995.

^๕ Amal Marzouki, Sehl Mellouli, Sylvie Daniel. *Towards a Context-based Citizen Participation Approach: a Literature Review of Citizen Participation Issues and a Conceptual Framework*. Published in ICEGOV. 2017.

ภาพประกอบ ๑ รูปแบบแนวคิดแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยมีการดำเนินการดังนี้

๑. ระบุขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาจากฐานข้อมูลของหน่วยราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทราบข้อมูลและสภาพทางภูมิศาสตร์ ผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น ๔๘ คน ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อเงิน จำนวน ๑๖ คน ครูและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาโรงเรียนวัดบ่อเงิน จำนวน ๑๐ คน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๑๓ คน และบุคลากรโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน ๙ คน

๒. คัดเลือกผู้เข้าร่วมกระบวนการหลังจากทราบขอบเขตพื้นที่ที่ใช้ศึกษา ซึ่งจะทำได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับชุมชน กลุ่มองค์กรในท้องถิ่น และเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่ศึกษา เพื่อจัดเตรียมประเด็นสำหรับการประชุมสำหรับการคัดเลือกผู้เข้าร่วมกระบวนการ และต้องเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกกลุ่ม และเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือผู้สนใจทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วม

๓. วางแผนและเตรียมการการดำเนินงาน วางแผนการจัดเวทีเสวนา และจัดเตรียมข้อมูลโครงการหัวข้อและเนื้อหาการประชุม โดยคำนึงถึงรูปแบบการจัดประชุม วิธีการนำเสนอข้อมูล ระยะเวลา

การประชุม สถานที่ บุคลากร เอกสารและสื่อประกอบการประชุมที่เหมาะสมรูปแบบการจัดประชุม โดยมีรูปแบบการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนระดับชุมชน (community meeting) ซึ่งดำเนินการจัดที่มหาวิทยาลัยชินวัตร และ การใช้เทคนิคในการระดมการมีส่วนร่วมหลายวิธีผสมผสานกัน เช่น การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ๔ กลุ่ม

๔. การนำเสนอข้อมูลเป็นวิธีการนำเสนอข้อมูลที่วิจัยเลือกใช้ เช่น นำเสนอผ่าน Power point สื่อวีดิทัศน์ เพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันในชุมชน รวมทั้งสร้างบรรยากาศในการอภิปรายในเชิงลึก

๕. การวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและแนวทางหรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาในชุมชน ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอข้อสรุปผลการศึกษาไว้ดังนี้

๑. สภาพปัญหาของพื้นที่ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไขอย่างยิ่ง ได้แก่

๑) ด้านเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาในด้านเศรษฐกิจในพื้นที่มีดังนี้

๑. ไม่มีอาชีพเสริมหลังจากการทำอาชีพหลัก

๒. ไม่มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพอย่างต่อเนื่อง

๓. ต้นทุนในการผลิตสูง พึ่งพิงตลาดภายนอกพื้นที่ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง

๔. ความยากจน รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย

๕. ผลผลิตไม่ได้ราคา ผลผลิตทางการเกษตรลดลง เพราะบางพื้นที่ประสบปัญหาพื้นที่ทำการเกษตรขาดอินทรีย์วัตถุ

๖. การถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาราคาสินค้าทางการเกษตร (ข้าว) เกษตรกรไม่มีอำนาจในการต่อรองราคา ทำให้ได้ราคาผลผลิตที่น้อย

๒) ด้านสังคม สำหรับปัญหาสังคมที่พบว่าควรพัฒนา ดังนี้

๑. เยาวชนมีค่านิยมด้านวัตถุ ไม่ให้ความสำคัญของการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน รวมไปถึงกิจกรรมศาสนกิจต่าง ๆ

๒. ผู้นำชุมชนยังขาดความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน เช่น ผู้นำองค์กรต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในชุมชน

๓. มีผู้สูงอายุในชุมชนจำนวนมากขึ้น และไม่มีกิจกรรมทำร่วมกันหรือมีการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

๔. ในชุมชนมีแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ไม่มีการกำจัดลูกน้ำยุงลาย ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เป็นโรคไข้เลือดออก

๕. ประชาชนขาดความใส่ใจในการดูแลสุขภาพตนเอง ไม่สนใจในการออกกำลังกายเพื่อร่างกายที่แข็งแรง

๖. ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในแบบเดิมเปลี่ยนแปลงไป ขาดความเอาใจใส่ในวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของคนในชุมชน มีความเห็นแก่ตัว และไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

๗. นักเรียนขาดแคลนทุนการศึกษา ไม่มีทุนทรัพย์ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

๘. กลุ่มสตรี/แม่บ้านในชุมชนยังมีปัญหาการว่างงาน ทำให้ขาดรายได้มาใช้จ่ายในครอบครัว

๙. การขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคภายในชุมชน และน้ำไม่สะอาดเพียงพอ

๑๐. การขาดบุคลากร/ลูกหลานในชุมชน ที่จะสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละชุมชน อีกทั้งยังขาดการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน รวมไปถึงการหาตลาดเพื่อรองรับกับผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

๑๑. กลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนมีเวลาว่าง เทียวเตร่ ไม่ได้ทำอะไรเพื่อครอบครัวหรือส่วนรวม

๑๒. ขาดแหล่งศึกษา ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม / ขาดศูนย์การเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น อาชีพเสริม การเพิ่มรายได้ การเลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก ฯลฯ

๓) ด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมพบปัญหา ดังนี้

๑. ไม่ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

๒. ไม่มีวินัยในการกำจัดขยะที่ถูกต้อง และไม่ถูกสุขลักษณะ ไม่มีเตาเผาขยะ

๓. ภูมิทัศน์ภายในชุมชนไม่สวยงาม ไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยขาดการดูแลเอาใจใส่ปล่อยให้ภูมิทัศน์ของชุมชนไม่น่ามอง เป็นแหล่งสะสมของเชื้อโรคและสัตว์มีพิษต่าง ๆ ได้

๔. ยังมีเกษตรกรใช้วิธีการเผาฟางหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว

๕. มีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่จำนวน หลายแห่ง ทำให้เกิดปัญหาการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มาก ความความร้อนในพื้นที่ชุมชนค่อนข้างสูง

๖. มีขยะจำนวนมากเกิดขึ้นในพื้นที่ บางครั้งไม่มีรถบรรทุกขยะเข้ามาเก็บ ถึงขยะไม่เพียงพอเกิดการทิ้งขยะในบริเวณที่โล่ง ทำให้ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนคนในชุมชน เป็นแหล่งกำเนิดของเชื้อโรค

๔) ด้านความมั่นคง ปัญหาทางด้านความมั่นคงพบปัญหา ดังนี้

๑. การระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ รวมไปถึงการระบาดในสถานศึกษา

๒. การมั่วสุมของวัยรุ่นหลังจากช่วงเลิกจากการงานประจำและเลิกเรียน

๓. ไฟฟ้าแสงสว่างยามค่ำคืนมีไม่เพียงพอ โดยเฉพาะไฟทางสาธารณะซึ่งทำให้เกิดอาชญากรรมขึ้นได้

๔. การลักขโมยทรัพย์สินภายในชุมชน จากผู้ที่ติดยาเสพติดทั้งในและนอกพื้นที่

๕. ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน รวมไปถึงไม่มีเบี้ยเลี้ยงให้แก่ผู้ออกเวรยามด้วย

๖. ไม่มีอุปกรณ์/เครื่องมือที่ช่วยป้องกันหรือแก้ไขปัญหาเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชนได้ เช่น ไม่มีกล้องวงจรปิด เป็นต้น

๕) ด้านการบริหารจัดการ ปัญหาทางด้านการบริหารจัดการพบปัญหา ดังนี้

๑. สมาชิกชุมชนไม่รับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ขาดการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ขาดการประสานงานกับเครือข่ายในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ชุมชนไม่มีคุณภาพ

๒. อสม. ไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง และมีความรู้เรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้นน้อยมาก ทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือคนในชุมชนได้เต็มที่

๓. การไม่ให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่เข้าไปร่วมทำกิจกรรมในชุมชน เช่น การจัดทำแผน การฝึกอบรมต่าง ๆ ฯลฯ ชาวบ้านยังไม่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากส่วนใหญ่ทำงานโรงงาน ไม่มีเวลามาเข้าร่วมกิจกรรมเท่าที่ควร

๒. แนวทางหรือมาตรการในการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกันมีแนวทางสรุปเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) ด้านเศรษฐกิจ

๑. สนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ในการส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริม

๒. สนับสนุนงบประมาณให้แก่กลุ่มอาชีพ เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพให้เข้มแข็ง

๓. ส่งเสริมปัจจัยการผลิตที่มีต้นทุนสูง หรือพึ่งตนเอง และใช้ปัจจัยการผลิตในพื้นที่

๔. ส่งเสริมการประกอบอาชีพหลักที่มีรายได้ดีเพียงพอต่อการดำรงชีวิต หรืออาชีพเสริมมีรายได้ในการจุนเจือครอบครัว

๕. ฝึกอบรมเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อเพิ่มผลผลิต

๖. การรวมตัวกันของกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบของสหกรณ์ หรือกลุ่ม “cluster” (คลัสเตอร์) เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง

๒) ด้านสังคม

๑. อบรมเยาวชน /สร้างค่ายเยาวชนให้มีจิตสำนึก มีระเบียบวินัยมากขึ้น

๒. จัดฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้นำชุมชน เช่น การพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ เป็นต้น

๓. ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในชุมชน ควรมีการจัดกิจกรรมให้มีกิจกรรมทำร่วมกัน เพื่อยกระดับจิตใจและฝึกอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ

๔. สนับสนุนงบประมาณแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในพื้นที่ในการป้องกันโรค

๕. การสนับสนุนบุคลากรในการตรวจสุขภาพประจำปีให้คนในชุมชน และรณรงค์/ส่งเสริมการออกกำลังกาย จัดซื้อเครื่องออกกำลังกายประจำชุมชน

๖. จัดกิจกรรมส่งเสริม ฟันฟูประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้มีกิจกรรมร่วมกัน เป็นเวทีที่สามารถสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนและปลูกฝังเยาวชนให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน

๗. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ยากจน เด็กที่ด้อยโอกาส หรือเรียนดีแต่ยังขาดแคลนทุนทรัพย์

๘. พัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรี/แม่บ้าน เช่น การสนับสนุนเงินทุนจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ฯลฯ

๙. ติดตั้งเครื่องกรองน้ำประจำชุมชน เพื่อให้มีน้ำอุปโภคบริโภคที่เพียงพอและถูกสุขลักษณะ รวมไปถึงการเดินท่อซีเมนต์น้ำประปาประจำชุมชนพร้อมติดตั้งเครื่องกรองสนิม

๑๐. ปลูกฝัง/สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับลูกหลาน และขอรับการสนับสนุนองค์ความรู้ที่จะสามารถต่อยอด พัฒนาลิขสิทธิ์ภูมิปัญญาสู่สากลได้ รวมไปถึงการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหาตลาดเพื่อรองรับกับผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนด้วย

๑๑. ส่งเสริม สนับสนุนและฝึกสอนอาชีพให้กับเด็กและเยาวชน เพื่อให้มีรายได้และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

๑๒. ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างห้องสมุด ให้เป็นศูนย์กลางการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม หรือเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จัดหาหนังสือที่มีประโยชน์และเกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับบริบทของชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้ามาใช้งานได้เกิดประโยชน์สูงสุด

๓) ด้านสิ่งแวดล้อม

๑. จัดกิจกรรมรณรงค์ในเรื่องการปลูกต้นไม้ภายในชุมชนและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงผลกระทบที่มีต่อธรรมชาติ

๒. จัดหาที่ทิ้งขยะของชุมชนที่ถูกต้อง มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง รวมไปถึงการจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในการแปรรูปขยะหรือการสร้างมูลค่าจากขยะที่ถูกต้องเพิ่มเติมด้วย

๓. ช่วยกันรณรงค์ให้มีการจัดระเบียบบริเวณบ้านของตนเองให้มีความสวยงาม เป็นระเบียบ ไม่รกกรุงรัง ไม่เป็นแหล่งสะสมของเชื้อโรค จะทำให้ภูมิทัศน์ของชุมชนสวยงาม เป็นระเบียบและน่าอยู่

๔. ส่งเสริมการใช้อินทรีย์วัตถุแทนการเผาฟางและเผาตอซังข้าว รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากภาวะโลกร้อน

๕. ตรวจสอบการบำบัดและแก้ไขปัญหามลพิษและอากาศเป็นพิษให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด และพึงพาหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการตรวจสอบหรือการอนุญาตตั้งโรงงานอุตสาหกรรมใหม่ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และสนับสนุนให้เกิดโรงงานสีเขียวในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อสุขภาพของคนในชุมชน

๖. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดทำโครงการธนาคารขยะชุมชน รณรงค์ให้คนในชุมชนคัดแยกขยะในครัวเรือนและแนะนำให้กำจัดขยะด้วยตนเองอย่างถูกวิธี

๔) ด้านความมั่นคง

๑. จัดชุดรักษาความปลอดภัยตรวจเวรยาม และให้ผู้ปกครองคอยสอดส่อง สังเกตพฤติกรรมของบุตรหลานตัวเอง

๒. ผู้นำชุมชนให้ความรู้แก่ประชาชนตามข้อเท็จจริง ไม่ตกเป็นเหยื่อของข่าวโคมลอย หรือไม่มีมูลความจริง

๓. หน่วยงานภาครัฐส่งเสริม/จัดกิจกรรมลด ละ เลิกอบายมุข หรือให้คำแนะนำ

๔. ติดตั้งแสงไฟฟาส่องสว่างให้เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน หรือในเส้นทางตรอกซอกซอยที่มีลักษณะเปลี่ยว และเสี่ยงก่อให้เกิดอันตราย

๕. คณะกรรมการชุมชนหรือผู้นำชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแลลูกบ้านที่แปลกหน้าเข้ามาอยู่ในพื้นที่ และแจ้งให้ลูกบ้านระมัดระวังทรัพย์สินของตนเอง

๖. ขอรับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และเบี้ยเลี้ยงจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ประชาชนในพื้นที่ เพื่อเป็นสวัสดิการแก่เจ้าหน้าที่ผู้เสียสละ

๗. ขอรับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานในพื้นที่ติดตั้งกล้องวงจรปิดให้ครอบคลุมทั้งชุมชน ทั้งในซอยเปลี่ยวหรือบริเวณถนนที่เกิดเหตุบ่อยครั้ง

๕) ด้านการบริหารจัดการ

๑. ฝึกอบรม ส่งเสริม แนะนำให้ความรู้การดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของกลุ่มอย่างเป็นระบบ มีพี่เลี้ยง (หน่วยงานภาครัฐ) เข้าไปให้คำปรึกษาและดูแลอย่างใกล้ชิด รวมไปถึงฝึกอบรมคณะกรรมการบริหารกลุ่มอาชีพ

๒. ฝึกอบรมให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง และเพิ่มเติมความรู้และพัฒนาศักยภาพให้แก่ อสม. ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและคนในชุมชน เช่น การปฐมพยาบาลเบื้องต้น

๓. ต้องสร้างจิตสำนึกและให้ชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปให้ความช่วยเหลือ เพราะประโยชน์จะเกิดแก่ทุกคนในชุมชนไม่เพียงแต่คนใดคนหนึ่งเท่านั้น

๓. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ขอให้มหาวิทยาลัยชินวัตร มีส่วนร่วมในการนำความรู้ทางวิชาการด้านใดด้านหนึ่งช่วยแก้ปัญหาโดยช่วยการประชาสัมพันธ์ในชุมชน / ชื่อมอุปกรณ์กระจายเสียงซ่อมเครื่องออกกำลังภายในชุมชนสนับสนุนการแก้ปัญหาขาดน้ำประปา ควรให้ความรู้ในด้านสุขภาพ (ในวัยทองและวัยผู้สูงอายุ) / การตลาดวิสาหกิจชุมชน สุขภาพทุกช่วงวัย อยากให้มหาวิทยาลัยเปิดสอนคอมพิวเตอร์พื้นฐานสำหรับชุมชน อยากให้คณะพยาบาลสอนในเรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่คนในชุมชนเพิ่มขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพปัญหาของพื้นที่ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีสภาพปัญหาทั้งในเชิงสภาพปัญหาด้านพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความมั่นคง และด้านการบริหารจัดการ ทั้งนี้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้น มีความจำเป็นที่ชุมชนต้องใช้วิธีการมีส่วนร่วม ทั้งในมิติการร่วมกันเรียนรู้ ร่วมกันแสวงหาปัญหา และคิดค้นหาทางออกเพื่อแก้ไขและพัฒนาที่เป็นเรื่องอันเป็นฉันทามติของชุมชน รวมทั้งร่วมรับผลของการพัฒนา ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการความร่วมมือในการช่วยแก้ปัญหาทั้งในด้านปัญหาทรัพยากรมนุษย์ ปัญหายาเสพติด ปัญหาสาธารณสุขโรค ปัญหาคุณภาพน้ำใช้ในการเกษตร และปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งยังเป็นความต้องการในการร่วมแก้ปัญหาในชุมชนโดยชุมชนยังต้องการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ หรือองค์ความรู้จากสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ในพื้นที่สำหรับใช้สนับสนุนความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน เพื่อนำไปแก้ปัญหาในชุมชนได้ สอดคล้องกับ^๑ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเองเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างเข้มข้นกับประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมจากแหล่งความรู้ และสอดคล้องกับ^๒ การมีส่วนร่วม เป็นการที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผล จะมีส่วนให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ รวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหา

^๑ William Erwin, *Participation Management: Concept Theory and Implementation*, Atlanta G. : Georgia State University, 1976.

^๒ สัญญา เคนาภูมิ, “ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน ๔ จังหวัดชายแดนกลุ่มน้ำโขง”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๑).

ความไม่เรียบร้อยในห้องเรียนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม^๙ และสอดคล้องกับ^{๑๐} ที่ได้กล่าวว่า ควรมีการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้และทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ รวมทั้งต้องมีการเปิดพื้นที่ให้เรียนรู้ปัญหาร่วมกันระหว่างหลายฝ่ายให้บ่อยครั้ง เพื่อสร้างความรู้ให้กับสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับ^{๑๑} ปัจจุบันหน่วยงานในส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อองค์กรบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อสร้างสมดุลทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศในที่สุด

สรุป

สภาพปัญหาของพื้นที่ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีปัญหาที่ต้องดำเนินการแก้ไขเร่งด่วน ประกอบด้วย ปัญหาด้านพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความมั่นคง และด้านการบริหารจัดการ ในส่วนของแนวทางหรือมาตรการในการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกันในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี จะใช้วิธีการมีส่วนร่วม (Participation) ในการวิเคราะห์ชุมชน เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและสถานการณ์พร้อมแนวทางหรือมาตรการอันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่อการกำหนดแนวทางในการสร้างความรู้และทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้เรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑. ควรมีการบูรณาการงานด้านสังคม เพื่อป้องกัน/แก้ไขปัญหาทางสังคมของชุมชนในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี โดยทุกหน่วยงานทั้งมหาวิทยาลัยชินวัตร ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรสวัสดิการชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ. เทศบาล, อบต.) ควรบูรณาการในทุก ๆ มิติ ทั้งการจัดตั้งงบประมาณ การจัดทำแผนงาน/โครงการ เป้าหมาย ตัวชี้วัด ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารความร่วมมือกันในระดับท้องถิ่น

๒. ควรสร้างความตระหนักต่อการส่งเสริมความร่วมมือร่วมใจจากครอบครัว ชุมชน อาสาสมัคร หน่วยงานทุกหน่วย ฯ ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักในการทำให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ ให้ทุกส่วนตระหนักว่าปัญหาทุกปัญหามีความสำคัญ ที่ต้องร่วมมือแก้ไข มิใช่เป็นภารกิจของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง การร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้ปัญหาสังคมลดน้อยลงในอนาคต

^๙ วันชัย วัฒนศัพท์, คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน: คู่มือการจัดการสร้างความปรองดองในระบบบริการสาธารณสุข, (ขอนแก่น: ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๕๓).

^{๑๐} นิตยา เงินประเสริฐศรี, “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๔๔): ๖๑-๖๒.

^{๑๑} จิรายุ ทรัพย์สิน และคณะ, “ธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๔.๐”, วารสารมหาวิทยาลัยวิชาการ, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๗ (มกราคม-มิถุนายน, ๒๕๔๔): ๖๑-๖๒.

๓. ควรมีการรวมตัวและเสริมแรงจิตใจในการทำงานร่วมกันของชุมชน เช่น มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมด้านการศึกษา เช่น โควตาเรียนฟรี ตลอดจนควรส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนควรมีนักศึกษาปริญญาตรีหรือโทการสอนอังกฤษ ไปเป็นผู้ช่วยสอนในโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน และอาจมีการจัดเข้าร่วมชมรมเด็กมีปัญหาทางด้านภาษา และควรส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาที่สองทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอาจจะเป็นภาษาอาเซียนตามที่สนใจ

บรรณานุกรม

จิรายุ ทรัพย์สิน และคณะ. “ธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๔.๐.” วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๗ (มกราคม-มิถุนายน, ๒๕๕๔): ๖๑-๖๒.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. บทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านและการปกครองท้องถิ่นเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๕๖.

นิสิต จันทรสมวงศ์. นโยบายการกำกับดูแลองค์กรที่ดี. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๑.

นิตยา เงินประเสริฐศรี. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๕๔): ๖๑-๖๒.

วันชัย วัฒนศัพท์. คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน: คู่มือการจัดการสร้างความปรองดองในระบบบริการสาธารณสุข. ขอนแก่น: ศิริภักดิ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๕๓.

สัญญา เคนาภูมิ. ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน ๔ จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๑.

Amal Marzouki, Sehl Mellouli, Sylvie Daniel. Towards a Context-based Citizen Participation Approach: a Literature Review of Citizen Participation Issues and a Conceptual Framework. Published in ICEGOV, 2017.

Cohen, J.M., and Uphoff, N.T..Rural Development Participation: Concept and Measure For Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies. New York: Cornell University Press, 1981.

William Erwin. Participation Management: Concept Theory and Implementation. Atlanta G. : Georgia State University, 1976.

Rogers, E. M. Diffusion of Innovations. 4th ed. New York: The Free Press, 1995.

พระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์ :
การพึ่งพาและแนวการปฏิบัติของคนไทยในยุค ๔.๐
Buddhism and Astrology In Adherence
and Territory of Thai People in the Age of 4.0

ประพนธ์ ศุภสร*

Prapan Supasorn

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

กฤติกาวลัย หิรัณสี**

Kritikavalai Hirunsi

สถาบันโหราศาสตร์ไทย-สากล, ประเทศไทย

Ditector Of Thai-International Institute of Astrology, Thailand

Email: supasorn2508@gmail.com, timytomy5@hotmail.com

Received : July 22, 2020

Revised : October 30, 2020

Accepted : November 11, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาสภาพการพึ่งพา และการปฏิบัติตามหลักธรรมของคนไทย ในยุค ๔.๐ (๒) เพื่อศึกษาสภาพการพึ่งพาและปฏิบัติตามหลักโหราศาสตร์ของคนไทยในยุค ๔.๐ (๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพึ่งพาและการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาและโหราศาสตร์ของคนไทย ในยุค ๔.๐ วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยอ้างอิงจาก คัมภีร์พระไตรปิฎก และข้อมูล หลักการทางโหราศาสตร์ เป็นการศึกษาแบบบูรณาการ หรือแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากการศึกษาพบว่า ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ คนไทยในยุค ๔.๐ ยังมีการปฏิบัติธรรม มีความเชื่อในเรื่องบุญ (กุศล) และบาป (อกุศล) เพราะเป็นพื้นฐาน ทางด้านวัฒนธรรม และชนบประเพณี ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ พบว่าคนไทยในยุค ๔.๐ ยังมีความเชื่อที่จะ ปฏิบัติในเรื่องของโหราศาสตร์เช่นกันเมื่อเกิดปัญหา ด้วยการตรวจสอบดวงชะตากับหมอดู หรือประกอบ พิธีอื่น ๆ โดยมีความเชื่อว่า จะผ่านพ้นความทุกข์ยากและโชคร้ายไปได้ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ พบว่า เมื่อคนไทยในยุค ๔.๐ มีความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา และเข้าใจในกลไกของโหราศาสตร์อย่างถูกต้อง

* รศ.ดร.ประพนธ์ ศุภสร Associate Professor Dr. Prapan Supasorn

** ดร.กฤติกาวลัย หิรัณสี Dr.Kritikavalai Hirunsi ผู้อำนวยการสถาบันโหราศาสตร์ไทย-สากล Ditector Of Thai-International Institute of Astrology

ใช้ชีวิตในวิถีทางของ ทาน ศีล ภาวนาแล้ว ย่อมช่วยประคองสภาพจิตใจได้ในการพึ่งพานักโหราศาสตร์ และพระภิกษุ สามารถนำความรู้มาผสานกันและให้คำแนะนำกับบุคคล เพื่อลดความตึงเครียด ความวิตกกังวล มีความมั่นใจ และความกล้าที่จะก้าวผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ได้ นั่นคือการพึ่งพากันระหว่าง พระพุทธรูป และโหราศาสตร์ที่มีมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: พระพุทธรูป; การพึ่งพา; โหราศาสตร์; คนไทยในยุค ๔.๐

Abstract

This article aims to analytically study in adherence between Buddhism and Astrology. The objectives of these study are (1) Studying the form of adherence and the way that Thai people in the age of 4.0 follow the principle of Dhamma (2) Studying the form of adherence and the way that Thai people in the age of 4.0 follow the principle of Astrology and (3) Studying the way of adherence which Thai people in the age of 4.0 follow both principle of Dhamma and Astrology.

This research is conducted with the “Documentary Research” reference by Buddhist scripture “Tipitaka” and the Astrology’s principles. The form of study are “Intergration” or “Interdisciplinary” and Indepth-interview structure with the key informant. From the study, in the objective 1. can be found that, mostly of Thai people in the age of 4.0 had believed in making a merit, believed in Kusala and Akusala by the basic of Thai culture and tradition. In the objective 2. found that lay people had chosen the way of Astrology when they got the problems, by checking their horoscope with the fortune-teller or making another ritual which belief that they can pass through all difficult things and bad luck. For the objective 3. can be found that, when lay people has strong in Buddhism principle and correct understanding of the mechanism of Astrology, living on the way of Buddhist style, that consist of giving or generosity, observing the percepts or moral behaviour and mental development it will supporting mental health. In adherence, both Astrologer and monks can combine the knowledge and give some advice to the people which make them feels less anxious and worried, get more confident and encouragement to pass through the obstacles which be an adherence between Buddhism and Astrology from the past until now.

Keywords: Buddhism; Adherence; Astrology; Thai People Age of 4.0

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวไทยพุทธยึดถือปฏิบัติมาช้านาน เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมอันนำไปสู่ ความเชื่อ ความศรัทธา สืบทอดมาเป็นชนบประเพณี และเป็นลักษณะนิสัยของคนไทยอย่างแนบสนิทในความเชื่อเรื่องบุญ-บาป การมีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ การทะนุบำรุงพระศาสนาตามควรแก่เวลาและโอกาส ในขณะเดียวกันความเชื่อทางโหราศาสตร์ก็เข้ามามีบทบาท และผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทั้งในระบบคำสอนตามคัมภีร์พุทธศาสนาและการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม โดยเฉพาะในด้านพิธีกรรมตั้งแต่เกิด จนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต

ปัจจุบันสังคมไทยอยู่ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ซึ่งเป็นสมัยที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทุกคนอยู่ภายใต้เทคโนโลยีอย่างปฏิเสธไม่ได้ แต่สภาพของจิตใจกลับอ่อนแอลง มีความวิตกกังวลมากขึ้นในการที่ต้องต่อสู้และก้าวให้ทันกับสภาพสังคมสมัยใหม่ที่ต่างคนต่างอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนมาก ไม่ใช่อยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่อย่างในสมัยก่อน ธรรมชาติของมนุษย์ ในบางครั้งจะขาดความมั่นคงทางจิตใจ เพราะมีความหวั่นเกรง ความกลัว ในสถานการณ์ข้างหน้าในอนาคตที่ไม่สามารถมองเห็นได้ นอกจากการคาดเดาดังนั้น มนุษย์จึงหาทางลดทอนความหวาดหวั่นนั้นให้น้อยลง เติมความเข้มแข็งและมั่นคงทางจิตใจให้มากขึ้นเพื่อจะได้มีความกล้าที่จะก้าวเดินไปสู่หนทางนั้น วิธีการแก้ไข คือ ทำให้จิตใจสบายขึ้นในเบื้องต้นด้วยการไปทำบุญ เพราะคนไทยมีความเชื่ออย่างยิ่ง ในบุญ กุศลว่าจะส่งผลดีให้กับผู้กระทำ การไปหาโหรไปหาหมอดู ให้ทำนายถึงเหตุการณ์ที่คาดหวังไว้ จะเป็นจริงหรือไม่ ดังนั้นการพยากรณ์จากนักพยากรณ์จึงเป็นบริบทหนึ่งของสังคมไทยไปโดยปริยาย จะเห็นได้ว่าสังคมไทยไม่ห่างจากวิถีทางของพระศาสนา ยังคงมีการศึกษาในคำสอนตามแหล่งศึกษา และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ การปฏิบัติธรรม การทำบุญ ใส่บาตรรวมไปถึงการทำบุญสะเดาะเคราะห์สืบทอดมา แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีค่านิยมในการมารับการตรวจดวงชะตาจากนักโหราศาสตร์ การปรับแต่งที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับดวงชะตากำเนิด ทั้งหมดนี้เป็นเพียงเพื่อให้เกิดความสบายใจ มั่นใจว่า จะสามารถควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ นั้นไว้ได้ ถ้าพิจารณาให้ถี่ถ้วนสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ กรรม อันหมายถึงการกระทำของตนเองที่สั่งสมมาและรอเวลาที่จะส่งผลให้กับบุคคลผู้เป็นเจ้าของการกระทำนั้นทั้งทางที่ดีมีความสุข และทางที่เสียหายในแต่ละช่วงของชีวิต

ในหลักของพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงสอนให้เชื่อในเรื่องกรรม อันเป็นการกระทำของตนซึ่งจะส่งผลให้เสมอไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทำกรรมเช่นใดไว้อย่อมได้รับผลแห่งกรรมนั้นตามเวลาอันเหมาะสมทั้งผลแห่งกรรมดี และกรรมไม่ดี กฎแห่งกรรมในฐานะกฎธรรมชาติ หรือในภาษาบาลีเรียกว่า “นิยาม” พุทธศาสนาได้จำแนกนิยามนี้ไว้ ๕ ประการ นักโหราศาสตร์ ใช้เวลาเกิดของบุคคลเชื่อมโยงเข้ากับกฎธรรมชาติ ข้อแรกคือ อุตุนิยาม (Physical law) ซึ่งเป็นกฎที่เกี่ยวกับความเป็นไปของธรรมชาติที่มีท้องฟ้า และดวงดาวปรากฏอยู่แล้ว มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพดินฟ้า อากาศ ฤดูกาล ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้อง

กับการเกิดของมนุษย์ทุกคน ที่ถือกำเนิดมาตามพันธุกรรม หรือที่เรียกว่า พืชินิยาม (Biological law) มินิสัย มีการกระทำ ตามสิ่งเร้าที่มากกระทบ มีจิตเป็นประธาน^๑ สิ่งการเรียกว่า จิตินิยาม (Psychic law) พลังงานของจิต ทำให้เกิดการกระทำ อันประกอบด้วยเจตนา เรียกว่า กรรม ที่ส่งผลออกมาให้เห็นเป็น พฤติกรรมของบุคคลแต่ละบุคคล เป็นกฎที่ว่าด้วยการกระทำที่เรียกว่า กรรมนิยาม (The law of kamma) เป็นกระบวนการแห่งเจตจำนง ส่งผลให้กับบุคคลนั้นทั้งที่ดี และไม่ดีตามเวลา ตามหน้าที่ และตาม ความแรงแห่งการกระทำนั้น หมุนเวียนอยู่อย่างนี้ เป็นธรรมดา คนย่อมมีความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดาอันเป็นกฎของธรรมนิยาม (Order of norm) ดังนั้น กฎธรรมดาแห่งสรรพสิ่ง เป็นกฎเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ ที่เป็นเหตุเป็นผลกันของสิ่งทั้งหลาย มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เป็นธรรมดาของมนุษย์และ ธรรมชาติรอบตัวมนุษย์^๒ โหราจารย์ได้อาศัยความสัมพันธ์นี้ในเชิงพยากรณ์ ถึงรูปร่าง หน้าตา อุปนิสัย ใจคอ ตลอดไปถึง บุญวาสนา โชคเคราะห์ของบุคคลที่สัมพันธ์กับการโคจรของดวงดาวในแต่ละห้วงเวลา ของชีวิต จึงนับได้ว่าเวลาเป็นตัวตั้งต้นทั้งสิ้น ในการคิดเชิงพุทธศาสนาโดยอาศัยหลัก อิทัปปัจจยตา คือ ความเป็นเหตุ เป็นผลเชื่อมโยงกันนั้นดวงดาวในทัศนะนี้เป็นปัจจัยสัมพันธ์กับชีวิตเท่านั้น แต่ดวงดาว ไม่ได้มีอิทธิพลโดยตรงที่จะกำหนดชีวิตคนให้เป็นคนดีหรือชั่วได้ แต่การจะเป็นคนดีหรือชั่วนั้น อยู่ที่ การกระทำ นี่เป็นโลกทัศน์โหราศาสตร์เชิงพุทธ (Buddhist Astrology)^๓ ในทางพระพุทธศาสนา คือ กรรม ที่ดำเนินไป การให้ผลของกรรม จะบังเกิดขึ้นตามจังหวะของเวลา ตามความแรง และตามหน้าที่ เรื่องราวทั้งทุกข์และสุข หมุนเวียนสลับกันไปตามเหตุที่มีมาแต่ต้น

ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาถึงการพึ่งพากันระหว่างพระพุทธศาสนา และโหราศาสตร์ในรูปแบบของ การบูรณาการแบบพุทธวิทยา (Buddhology) เป็นการศึกษาเชิงบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หมายถึง แนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ ด้วยการนำเอาวิธีการและเนื้อหาจากศาสตร์ ต่าง ๆ มากกว่า ๑ สาขา มาประยุกต์เข้าด้วยกันกับพระพุทธศาสนาเพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราว ประเด็น ปัญหา หัวข้อ หรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง^๔ ในที่นี้ผู้วิจัยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน และวิชา โหราศาสตร์มาเสริม

^๑ ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑/๒๓.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวแอนด์โฮม จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๒๓๖.

^๓ พระมหาญาณยุทธี ธีธมฺโม (พลมน), “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องดาราศาสตร์เพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา”, คุชฌินิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต พระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖๗.

^๔ Heidi Hayes Jacobs, *Interdisciplinary Curriculum: Design Implementation*, (New York: Association for Supervision and Curriculum Development, 1989), pp. 12-13.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพการพึ่งพาและการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาของคนไทยในยุค ๔.๐
๒. เพื่อศึกษาสภาพการพึ่งพาและการปฏิบัติตามหลักโหราศาสตร์ของคนไทยในยุค ๔.๐
๓. เพื่อศึกษาแนวทางการพึ่งพาและการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาและโหราศาสตร์ของคนไทยในยุค ๔.๐

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์: การพึ่งพาและแนวการปฏิบัติของคนไทยยุค ๔.๐ เป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ทางด้านพระพุทธศาสนาเถรวาท เอกสาร คัมภีร์ งานวิจัย และบทความทางด้านโหราศาสตร์

๑. รูปแบบการวิจัย

ก. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเสส รวมถึงตำรา และคัมภีร์อื่นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

ค. การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-depth interview Structure) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ด้วยวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยกำหนดจากบุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญ ทั้งทางด้านพระภิกษุที่ทรงคุณวุฒิในด้านพระพุทธศาสนาเถรวาท และผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านโหราศาสตร์ จำนวน ๑๒ รูป/คน เพื่อให้ได้ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญที่สอดคล้องกับงานวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม (๑) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนาจำนวน ๕ รูป/คน (๒) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านโหราศาสตร์จำนวน ๔ คน (๓) ประชาชนผู้มีความสนใจพิเศษจำนวน ๓ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท เพื่อควบคุมคุณภาพและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล

๒. กระบวนการศึกษาใช้วิธีนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ (Content Analysis) ใช้เทคนิค ๔'C โดยศึกษากระบวนการไปพร้อม ๆ กันตลอดระยะเวลาดำเนินการวิจัย คือ

- ๑) Concept แนวคิด ประเด็นของความเชื่อและการปฏิบัติ
- ๒) Category การจำแนกกลุ่ม ประเภททางความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติ
- ๓) Content สารสำคัญที่ก่อให้เกิดการพึ่งพา
- ๔) Communication การตีความ แปลความเพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของการพึ่งพาระหว่างพระพุทธศาสนา และโหราศาสตร์

โดยกำหนดให้มีกระบวนการวิจัย (Methodology) ด้วยการออกแบบโครงสร้างของคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้แนะ (Guide interview) กล่าวคือ เป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีความยืดหยุ่น และเปิดกว้าง หรือมีการนำคำสำคัญ (Keywords) มาใช้ในการชี้แนะ มีการร่างข้อคำถามที่สามารถปรับเปลี่ยนให้มีความสอดคล้องกับผู้สัมภาษณ์แต่ละบุคคล

ผลจากการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ นั้น ชาวพุทธไทยยังมีแนวโน้มของการเข้าวัด ทำบุญ และปฏิบัติธรรมอยู่เป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น ชาวพุทธส่วนใหญ่จะมีความเชื่อในเรื่องของการทำบุญถวายสังฆทานกับพระภิกษุสงฆ์ ให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม เพราะมีพื้นฐานความเชื่อมาจากการอบรมสั่งสอนจากบรรพบุรุษในเรื่องการประกอบกรรมดีประกอบบุญกุศลจะส่งผลดีให้ชีวิต ถ้ากระทำแต่บาปอกุศลก็จะหาความสุขความเจริญได้ยาก ส่วนใหญ่ของบุคคลที่ทำบุญมักจะหวังผลตอบแทนให้บังเกิดเรื่องที่ดีกับชีวิต มีเป็นเพียงส่วนน้อยที่กระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีหวังผลตอบแทนใด ๆ จากการทำบุญนั้น มีความเป็นสุข มีความปีติกับกุศลที่ได้บำเพ็ญ บุคคลส่วนนี้จัดได้ว่ามีความเข้าใจในความหมายของการประกอบบุญกุศลอย่างดี เพราะตามหลักของพระพุทธศาสนาเถรวาทให้คำจำกัดความของคำว่า “บุญ” คือ เครื่องชำระสัณดาน คือ ชำระพื้นจิตใจให้สะอาดสิ่งที่ทำให้เกิดผล คือ ภาวนาที่นำขึ้นชม บางแห่งยังแสดงความหมายอื่นไว้อีกว่าสิ่งที่นำมาซึ่งความน่ายุชา และว่าสิ่งที่ยังอหิยาศัย (ความประสงค์) ของผู้กระทำให้บริบูรณ์^๕ เพราะว่าเมื่อเกิดบุญแล้วก็มีวิบากที่ดีงาม นำขึ้นชมใกล้กับพุทธพจน์ที่ว่า **สุขสเสต อธิจณฺเญ ยทิทํ ปุณฺณานิ**^๖ ซึ่งแปลว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่ากลัวบุญเลย คำว่า “บุญ” นี้เป็นชื่อของความสุขที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่ารัก น่าพอใจ” ดังนั้น เมื่อบุญเกิดขึ้นในใจแล้ว จิตใจก็สบาย มีความเอิบอิ่ม แ่มชื่นผ่องใส บุญจึงเป็นชื่อของความสุข ดังนั้น ผู้ที่เข้าใจในการทำบุญจะมีความสุขสบายใจเป็นสุขกับบุญกุศลนั้นอย่างแท้จริง จากการศึกษาพบว่าในสภาพสังคมปัจจุบันชาวพุทธส่วนใหญ่ยังคงนิยมการทำบุญ ตักบาตรในตอนเช้า ทำบุญถวายสังฆทาน ฟังธรรม และปฏิบัติธรรม ตามโอกาสและเวลาที่อำนวยให้ ประกอบกับหน่วยงาน และสถาบันการศึกษา มีการสนับสนุนในด้านการปฏิบัติธรรมมากขึ้น จึงได้มีโครงการฝึกอบรมการปฏิบัติธรรมแทบทุกวัดและทุกห้องที่ซึ่งจัดเป็นการเสริมความรู้และเป็นกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นการเชื่อมโยงให้ศาสนิกชนมีโอกาสดำเนิน

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวแอนติโคม, ๒๕๕๕), หน้า ๒๕๑.

^๖ ขุ.อิติ.เอกก. (บาลี) ๒๕/๒๐๐/๒๔๐.

^๗ ขุ.อิติ.เอกก. (ไทย) ๒๕/๒๒/๓๖๖.

ถึงพระธรรมโดยมีพระภิกษุเป็นผู้ให้ความรู้ ให้คำแนะนำอย่างถูกต้องไม่หลงทางผิดไปในทางมิจฉาปฏิโมคคัลโล มีปัญญาเกิดในการแก้ไขปัญหามากมาย ให้ผ่านพ้นไปได้ นับเป็นการพึ่งพากันในด้านความรู้ ความเข้าใจ ในการประกอบบุญกุศลและการปฏิบัติธรรม นอกเหนือจากนั้นชาวพุทธส่วนใหญ่ควรมีหลักธรรม ประจำใจเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตเพื่อเป็นการเตือนสติในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น เช่นการ ยึดหลักของ **สังคหวัตถุ ๔ ประการ** หมายถึงหลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล ประสาน หมู่ชนไว้ในสามัคคี ซึ่งประกอบด้วย

๑. ทาน การให้ คือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปัน ช่วยเหลือ ตลอดจนให้ความรู้และแนะนำ สักสอน

๒. ปิยวาจา มีวาจาอันเป็นที่รัก กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและ ความรักใคร่นับถือ ตลอดจนคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผล

๓. อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดจนช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔. สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือทำตนเสมอต้น เสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งในชน ทั้งหลาย ตลอดจนการวางตนเหมาะสมกับฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม^๘

หรือ**หลักธรรมคัมภีร์โลก ๒ ประการ** หมายถึงธรรมที่ช่วยให้โลกมีระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อน

๑. ทิธี ความละเอียดรอบคอบ ละอายต่อการทำความชั่ว

๒. โอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว^๙

หลักธรรมอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทยังมีอีกหลายประการที่เป็นเครื่องช่วยเตือนสติ เครื่องยึดเหนี่ยวซึ่งชาวพุทธมีโอกาสดำเนินชีวิตได้ศึกษาหลักธรรมเหล่านี้ได้จากพระภิกษุในขณะสนทนาธรรม หรือในช่วงของการปฏิบัติธรรม หากบุคคลมีความยึดมั่นในหลักของการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ได้ ยกตัวอย่างมาแล้วนี้ย่อมส่งผลให้มีความสุข ความเจริญในการดำเนินชีวิต แต่ถ้ายังประสบกับปัญหา และความขัดข้องอยู่ มีความไม่สบายใจ มีความเสียหายอยู่นั้นเพราะการให้ผลของกรรมดียังมาไม่ถึง ด้วยเหตุของสมบัติ ๔ และวิบัติ ๔ ดังที่พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายสมบัติ ๔ และวิบัติ ๔ เพื่อให้เกิดความกระจ่างว่า

สมบัติ หมายถึง ความเพียบพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมส่งอำนวยโอกาส ให้กรรมดีปรากฏผล และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล สมบัติมี ๔ อย่าง คือ

๑. คติสมบัติ สมบัติแห่งคติ หรือ คติให้เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศที่เจริญ เหมาะหรือเกื้อกูล ตลอดจนระยะสั้น คือ ดำเนินชีวิตหรือไปในถิ่นที่อำนวย

^๘ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๖๗.

^๙ อง.ทก. (ไทย) ๒๐/๒๕๕/๖๕.

๒. อุปริสมบัติ สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยร่างกาย หรือ รูปร่างให้ เช่น มีรูปร่างสวย ร่างกายสง่างาม หน้าตาทำทางดี น่ารัก น่านิยมเลื่อมใส สุขภาพดีแข็งแรง

๓. กาลสมบัติ สมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาล หรือ กาลให้เกิดอยู่ในสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบสุข ผู้ปกครองดี ผู้คนมีศีลธรรม ยกย่องคนดีไม่ส่งเสริมคนชั่ว ตลอดจนในระยะสั้น คือ ทำอะไรถูกกาลเวลา ถูกจังหวะ

๔. ปโยคสมบัติ สมบัติแห่งการประกอบ ถึงพร้อมด้วยประกอบกิจ หรือกิจการให้ เช่น ทำเรื่องตรงกับที่เขาคงต้องการ ทำกิจตรงกับความสามารถและความสามารถของตน ทำการถึงขนาดถูกหลักครบถ้วนตามเกณฑ์ หรือ ตามอัตราไม่ว่าทำครั้ง ๆ กลาง ๆ หรือ เหยาะเหยยะ หรือ ไม่ถูกเรื่องกัน รู้จักจัดทำ รู้จักดำเนินการ

วิบัติ หมายถึง ความบกพร่องแห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งไม่อำนวยแก่ การที่กรรมดีจะปรากฏผล แต่กลับเปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล มี ๔ อย่าง คือ

๑. คติวิบัติ วิบัติแห่งคติ หรือ คติเสีย คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่นประเทศสภาพ แวดล้อมที่ไม่เจริญ ไม่เหมาะสม ไม่เกื้อกูล ทางดำเนินชีวิต ถิ่นที่ไม่อำนวย

๒. อุปริวิบัติ วิบัติแห่งร่างกาย หรือ รูปร่างเสีย เช่น ร่างกายพิกลพิการอ่อนแอ ไม่สวยงาม กิริยาท่าทางน่าเกลียด ไม่ชวนชม ตลอดจนสุขภาพไม่ดีเจ็บป่วย มีโรครุม

๓. กาลวิบัติ วิบัติแห่งกาล หรือกาลเสีย คือ เกิดอยู่ในยุคสมัยที่บ้านเมืองมีภัยพิบัติ ไม่สงบเรียบร้อย ผู้ปกครองไม่ดี สังคมเสื่อมจากศีลธรรมด้วยการเบียดเบียน ยกย่องคนชั่ว บีบบังคับคนดี ตลอดจนทำอะไร ไม่ถูกกาลเวลา ไม่ถูกจังหวะ

๔. ปโยควิบัติ วิบัติแห่งการประกอบ หรือ กิจการเสีย เช่น ผักใฝ่ในกิจการ หรือ เรื่องราวที่ผิดทำการไม่ตรงกับความถนัด ความสามารถใช้ความเพียรในเรื่องไม่ถูกต้อง ทำการครั้ง ๆ กลาง ๆ เป็นต้น^{๑๐}

เห็นได้ว่า การที่ผลของกรรมดีและกรรมชั่วในชาตินี้ จะปรากฏได้ ต้องอาศัยปัจจัยอันมีองค์ประกอบ ๔ อย่าง คือ กาล คติ อุปริ และ ปโยค ในฝ่ายพร้อมให้การสนับสนุนกรรมดีเรียกว่า สมบัติ ๔ และในส่วนที่เป็นฝ่ายขัดขวางกรรมดี เรียกว่า วิบัติ ๔ ซึ่งการทำกรรมดีเพื่อหวังผลในระดับนี้จึงต้องใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองเพื่อที่จะทำให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่และสภาพแวดล้อม (คติสมบัติ) ถูกต้องตามกาลเทศะ หรือเวลา (กาลสมบัติ) และมีการจัดการที่ดี มีความเพียรพยายามอย่างเต็มที่และต่อเนื่อง (ปโยคสมบัติ) หรือที่เรียกว่า ทำดีถูกที่ ทำดีถูกเวลา และทำดีให้พอดี (อุปริสมบัติ) วิบัติจึงไม่สามารถขัดขวางองค์ประกอบดังกล่าวได้ ถึงแม้ว่าผลของกรรมบางอย่างได้ถูกขัดขวางไม่ให้ปรากฏผล

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป. อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๒๗๓.

แต่ผลกรรมนั้นยังคงอยู่ และรอยคอยเวลาให้ผล ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “สัตว์ผู้จะต้องตายไปในโลกนี้ ทำกรรมอันใด คือ บุญ และบาปทั้งสองประการ บุญและบาปนั้นแลเป็นสมบัติของเขา ทั้งเขาจะนำเอาบุญ และบาปนั้นไปได้ อนึ่งบุญและบาปย่อมติดตามเขาไป ดุจเงาติดตามตัวไปฉะนั้น”^{๑๑} นอกจากจะศึกษา ให้เข้าใจถึงการให้ผลของกรรมแล้วเรายังสามารถนำมาใช้แก้ไขข้อบกพร่อง (วิบัติ) ในตนเองได้ เมื่อนำไป แก้ไข ปรับปรุงแล้วจะทำให้การดำเนินชีวิตประจำวันและการทำงานประสบผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย ดังนั้น ชาวพุทธจึงควรมีความเข้าใจในเรื่องของกรรม และการให้ผลอย่างดี จะช่วยขจัดข้อสงสัยในการ ประกอบผลดี ทำความดีแล้วไม่ได้รับผลตอบแทนที่ดีชีวิตยังต้องพบกับอุปสรรค ไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลบางกลุ่มที่ประกอบกรรมไม่ดีแต่กลับได้รับผลหรือสิ่งตอบแทนในชีวิตที่ดีกว่าตน ทำให้เกิดความท้อถอยในการดำเนินชีวิต หันไปหาที่พึ่งอื่น ๆ หรือมุ่งไปหาวิธีแก้กรรม เพื่อให้เกิดผลดี กับตน อันนี้ถือว่ายังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในเรื่องของกรรมอยู่ เพราะตามหลักของพระพุทธศาสนา การแก้กรรมคือการปฏิบัติกรรมใหม่ที่ดีกว่ากรรมเดิม เปลี่ยนความประพฤติ เปลี่ยนสิ่งที่ เคยทำมาบกพร่อง ในอดีตให้เป็นสิ่งที่ดีในปัจจุบัน ในทางพระพุทธศาสนานั้นหนทางของการปฏิบัติเพื่อการสิ้นกรรม คือ พระนิพพาน เมื่อผู้ใดสามารถเข้าถึงได้ ย่อมอยู่เหนือบุญและบาปทั้งปวง การกระทำทั้งปวงเป็นกิริยา จิตอยู่ในข้อของกรรมไม่ดำ ไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว (เจตนากรรมในมรรคทั้ง ๔ ซึ่งทำให้สิ้นกรรม) เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม ไม่หวังผลตอบแทนเป็นความดี หรือ ความชั่ว^{๑๒}

ปัจจุบันสังคมไทยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกระแสวัตถุนิยม และบริโภคนิยมตามอย่างชาติตะวันตก เมื่อหลักธรรมเรื่องกรรมถูกบิดเบือนไปจากหลักคำสอนเดิมในพระพุทธศาสนา “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เป็นการวัดผลของความดีกันที่วัตถุ คนในสังคมจึงต้องการเป็นเจ้าของวัตถุ และความร่ำรวยโดยไม่สนใจ ที่จะทำงานให้เหนื่อยยาก ด้วยวิธีการที่ผิดกฎหมายและผิดศีลธรรม เช่น ค้ายาเสพติด อาชญากรรม โจรกรรม เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ที่ปกติสุขของสังคมส่วนรวม ดังที่นักปราชญ์และนักวิชาการ ในพระพุทธศาสนาได้อธิบายไว้ ดังต่อไปนี้

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า “...ความเชื่อเรื่องกรรมที่ไม่ถูก คือ เรามองกรรมไปที่สิ่งของ ที่เงินทองของนอกกาย จะไปเทือนนั้น ซึ่งเป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้องแต่ไม่ได้มองที่ผลของมัน คือความดี ความชั่ว อันมีอยู่แล้วในกรรมนั้น ซึ่งจิตใจเราสัมผัสได้ทุกครั้งที่เราทำกรรม”^{๑๓}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า

... หลักกรรมเป็นปัญหาแก่เรามากนั้น ไม่ใช่ว่าเป็นหลักกรรมใหญ่หรือสำคัญอย่างเดียว แต่เป็น เพราะเราได้มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนและสับสนเกิดขึ้นพอกพูนต่อ ๆ กันมา เพราะฉะนั้น

^{๑๑} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๑๕/๑๓๒.

^{๑๒} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๑/๗๙.

^{๑๓} พุทธทาสภิกขุ, *กรรมและการอยู่เหนือกรรม*, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐.

ต้องทำความเข้าใจเรื่องกรรมนอกจากจะทำความเข้าใจในตัวเองแล้วยังมีปัญหเพิ่มขึ้น คือ จะต้องแก้ความเข้าใจคลาดเคลื่อนสับสนในเรื่องกรรมนั้นด้วย... ความเข้าใจของคนทั่วไปเกี่ยวกับกรรมว่า ประการแรกคนโดยมากมองกรรมไปในแง่ตัวผล ประการต่อไปเราพูดถึงกรรมโดยมุ่งเอา แง่ชั่วแง่มดี... นอกจากนั้นมุ่งไปในแง่อดีต โดยเฉพาะมุ่งเอาชาติหน้าเป็นสำคัญพูดง่าย ๆ ว่า คนทั่วไปมองความหมายของกรรม ในแง่ผลร้ายของการกระทำชั่วในอดีตชาติ...^{๑๔} และค่านิยมของสังคมที่ยกย่องวัตถุมากกระทบกระเทือนต่อหลักกรรม เวลาเราพูดว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วคนส่วนมากนึกถึงค่านิยมที่เป็นวัตถุ^{๑๕}

อาจารย์วศิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ว่า “คนส่วนมากมักถือเอาความสุข ความสมปรารถนาในชีวิตปัจจุบันเป็นมาตรฐาน วัดความดี คือ ความดีต้องมีผลออกมาเป็นความสุขความสมปรารถนา เป็นลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ความชั่วต้องมีผลตรงกันข้าม แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่แน่นอนเสมอไป”^{๑๖}

ตามที่ พุทธทาสภิกขุ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ประยุตโต) และวศิน อินทสระ ได้อธิบายไว้นั้น เห็นได้ว่าปัจจุบันคนไทยมีความเชื่อเรื่องกรรม ที่คลาดเคลื่อนไปจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา คือนำคำว่า “กรรม” มาใช้ในความหมายของกรรม หมายถึง ผลของการกระทำไม่ดีของบุคคล ที่ทำไว้ในชาติก่อน ส่งผลในชาติปัจจุบัน และผลของกรรมดี ไม่ใช่ความดีที่จิตใจสัมผัสได้ แต่มุ่งถึงผลของการกระทำภายนอก อันเป็นผลที่ตนเองและผู้อื่นมองเห็นได้ง่าย เป็นวัตถุสิ่งของ เช่น ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ส่วนผลของกรรมชั่ว คือ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกนินทา ทุกข์ ดังนั้นการที่ชาวพุทธส่วนใหญ่ยังมุ่งมาปฏิบัติธรรม จึงเป็นหน้าที่ที่พระภิกษุควรจะได้มีการแนะนำ ชี้แนะที่ถูกต้องในเรื่องของหลักธรรม โดยเฉพาะเรื่องของกรรม และการให้ผลของกรรมอย่างถูกต้องอันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับพุทธศาสนิกชน

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ จากการศึกษาสภาพการพึ่งพาและปฏิบัติตามหลักโบราณศาสตร์ของคนไทยในปัจจุบันพบว่า วิชาโบราณศาสตร์ได้เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตและสังคมของคนไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานในหลาย ๆ ด้าน นับตั้งแต่เกิดที่บุคคลส่วนใหญ่ใช้หลักของวิชาโบราณศาสตร์ในการเลือกหาชื่อที่เหมาะสมเป็นมงคลนามให้กับบุตรธิดา เมื่อเติบโตขึ้น ผู้ใหญ่มักจะให้โหราอาถุขในการสมรส ในการสร้างบ้านสร้างอาคารสถานที่ทำงานให้เกิดความวัฒนาถาวรเจริญรุ่งเรือง จนกระทั่งล่วงเข้าสู่วัยปลายของชีวิต โหราียังคงมีบทบาทในการประกอบพิธีทำบุญสืบชะตา เจริญอายุวัฒนะร่วมกับพระภิกษุเพื่อความเป็น

^{๑๔} พระธรรมปิฎก, (ป. อ. ประยุตโต), **เชื่อกกรรม รู้กรรม แก้กรรม**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวຍ, ๒๕๔๕), หน้า ๕ – ๖.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

^{๑๖} วศิน อินทสระ, **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทยจำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๔๕-๔๖.

สิริมงคล เช่น การทำบุญอายุวัฒนะครบ ๗ รอบ การทำบุญสืบชะตา รับ-ส่งดาวพระเคราะห์ที่เข้ามาเสวยอายุ เป็นต้น

เมื่อบุคคลประสบกับปัญหา ชีวิตที่ดำเนินอยู่มีแต่ความทุกข์ยาก ลำบากมากกว่าคนอื่น ๆ ทั้งที่พยายามตั้งอยู่ในความถูกต้องดีงามแล้ว จึงทำให้เกิดความท้อถอยต้องการหาคำตอบ หาทางออกของปัญหาที่บีบคั้นอยู่ ขจัดข้อขัดแย้ง อุปสรรค ในชีวิตที่ทำให้เกิดภาวะไม่มั่นคงทางจิตใจ ก็จำเป็นต้องหาที่พึ่งทางใจ ให้คลายทุกข์ หมอคู่ จึงเปรียบเหมือนทางเลือกที่ผู้คนมักมาหาคำตอบ ดังนั้นตัวบุคคลผู้ให้คำพยากรณ์หรือที่เรียกว่า “หมอคู่” กับผู้มารับการพยากรณ์ หมอคู่จะต้องมีทัศนคติที่ดีในการประมวลผลออกมาเป็นคำพยากรณ์ มีจริยธรรม ที่จะนำหลักวิชาไปใช้ในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวบุคคล สภาพสังคม และสถานที่ เป็นการสื่อสารสองทาง คือทั้งผู้ที่อ่านดวงชะตา และผู้ที่เป็นเจ้าของดวงชะตา จะต้องปรับทัศนคติให้ตรงกัน ประโยชน์จึงจะเกิด ในการอ่านดวงชะตาบุคคลออกมาเป็นคำพยากรณ์ ผู้รับฟังหรือเจ้าของดวงชะตาเองก็ต้องมีวิจารณญาณที่ดีในการที่จะเชื่อมากน้อยเพียงใด โหราศาสตร์บอกความเป็นไปได้ในระดับหนึ่งแต่หนทางของการพ้นทุกข์อย่างแท้จริงนั้น ขึ้นอยู่กับการกระทำของบุคคลผู้นั้น ดังที่พระยาปริกษ์เวชการ ได้กล่าวไว้ว่า

... ความจริงการใช้ตำแหน่งของดวงดาวในท้องฟ้ามาเป็นหลักในการทำนายดวงชะตาของบุคคล และการพยากรณ์โชคเคราะห์ต่าง ๆ นั้น หาใช้ความหมายว่า ดวงดาวนั้นใช้อธิพลบันดาลให้เจ้าชะตาเป็นดังนั้นไม่ หากความหมายเพียงว่าดวงดาวเหล่านั้นเป็นเครื่องชี้ถึงวาสนาและโชคชะตาของเจ้าของดวงชาตานั้น ๆ เท่านั้น เจ้าของดวงชาตาย่อมมีอำนาจอิสระที่จะปรับปรุงตนเอง หรือกระทำตนให้เป็นผลดีผลร้ายแก่ตนต่อไปได้อีกเสมอ^{๑๗}

หลักของการพึ่งพากันระหว่างพระพุทธรูปศาสนาและโหราศาสตร์ว่าจะต้องมีความเข้าใจในหลักของพระศาสนาในเรื่องของการกระทำทางไตรทวาร มองปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองและผลที่ได้รับที่ต้นเหตุ ใช้ทั้งสองศาสตร์ประกอบกันในการแก้ไข เพราะความรู้ในทางโหราศาสตร์เป็นส่วนที่มาเสริมให้บุคคลเข้าใจในแผนที่ชีวิตของตน มีการวางแผน มีการแก้ไขไปสู่จุดที่ดีได้ พระสงฆ์ที่มีความรู้ในด้านนี้สามารถแนะนำให้กับพุทธศาสนิกชนที่มาขอคำแนะนำได้โดยการแทรกธรรมะข้อควรปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธรูปศาสนา ให้บุคคลเกิดสัมมาทิฐิ มีสติ มีปัญญา ก็ถือว่าเป็นการเสริมกันในทางที่ดี

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ พบว่าการพึ่งพาระหว่างพระพุทธรูปศาสนาในด้านการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ และการพยากรณ์ตามหลักการโหราศาสตร์ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล คือ

^{๑๗} พระยาปริกษ์เวชการ, หลักโหราศาสตร์ทั่วไป มูลฐานของโหราศาสตร์และประโยชน์ของการศึกษาโหราศาสตร์ มรดกแห่งไทรสยาม สมาคมโหรแห่งประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: มิตรสยามการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๔-๕.

การที่บุคคลรู้จักที่จะนำคำพยากรณ์ที่ได้รับมาปรับให้เข้ากับหลักธรรมของทางพระพุทธศาสนาเถรวาทได้ เพราะโหราศาสตร์บอกคนให้รู้ได้ถึงภูมิฐานกำเนิด หนทางที่ควรที่จะเลือกปฏิบัติตามความถนัด เหตุการณ์ที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นทั้งในทางที่ดีและทางที่เสื่อม โดยอาศัยคุณสมบัติของดาวพระเคราะห์ที่สถิตในดวงชะตา และองค์ประกอบทางโหราศาสตร์ที่มีในการพยากรณ์ โหราศาสตร์ช่วยคนได้ในระดับหนึ่งในการรู้จักตัวตนของตนเอง เพื่อทำความเข้าใจในแผนที่ของชีวิต เข้าใจในแผนที่กรรมของตนเอง เมื่อเข้าใจแล้ว จึงนำมาประยุกต์ใช้กับหลักธรรมของพระพุทธองค์ ก็จะช่วยให้การดำเนินชีวิตมีทางเลือก อย่างถูกต้อง มีเหตุผลมากขึ้น เช่น ในดวงชะตาปรากฏให้เห็นถึงการประสบอุบัติเหตุ สูญเสียทรัพย์สิน เจ้าชะตาก็ต้องเพิ่มความมีสติ มีความรอบคอบ ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ก็ช่วยให้ปลอดภัยไม่เสียชีวิต และทรัพย์สิน เป็นต้น

การที่บุคคลยังมีความเข้าใจที่ผิดในการแก้กรรมตามกระแสของสังคม มีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ บางครั้งก็มีพระภิกษุเป็นผู้ประกอบพิธีให้นั้น ยังไม่ถูกต้องเสียทีเดียวในทัศนะของผู้วิจัย ถึงแม้จะเป็นการประกอบกุศล ทำให้จิตใจสบาย แต่ควรที่จะมีการศึกษา และทำความเข้าใจให้ดีในเรื่องของกรรม และการให้ผลของกรรม เพราะโชคดีหรือโชคร้ายที่เราได้ประสบอยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับอำนาจภายนอก หรืออำนาจดวงดาวใด ๆ เลย แท้จริงแล้ว ขึ้นอยู่กับผลกรรมที่เราได้สั่งสมไว้^{๑๘} จึงจะเกิดประโยชน์ เพราะพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าคือหนทางสายเอกของการพ้นทุกข์อย่างแท้จริง

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาถึงผลของการวิจัยในเรื่องการพึ่งพากันระหว่างพระพุทธศาสนา และหลักการทางโหราศาสตร์ ของคนไทยในยุค ๔.๐ ด้วยหลักการของการบูรณาการการศึกษาแบบสหวิทยาการ สรุปผลได้ว่า การนำหลักในพระพุทธศาสนาเป็นฐาน และนำหลักการที่ถูกต้องของวิชาโหราศาสตร์มาส่งเสริมและขยายความหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ให้ผู้คนได้เห็นคุณค่าของคำสอนมากยิ่งขึ้นและมีเหตุผล อีกทั้งสอดคล้องกับวิถีความเป็นไปของชีวิตคนไทยที่ยังต้องพึ่งพาสิ่งที่เป็นกำลังใจ สิ่งที่คุณส่วนใหญ่ยังหาคำตอบหรือทางออกด้วยปัญญาของตนเองไม่ได้ หากผู้คนมีกำลังใจเข้มแข็ง และสติปัญญากล้าแกร่งเมื่อใด เมื่อนั้นผู้คนย่อมสามารถเลือกเฟ้นสิ่งที่เป็นแก่นแท้ชีวิตของตนเองได้

เมื่อบุคคลมีความยึดมั่นในหลักธรรมอย่างถูกต้องและมีความเข้าใจอย่างดีในหลักการของโหราศาสตร์ มีการปฏิบัติตนตามวิถีทางของชาวพุทธ อันประกอบด้วย ทาน ศีล ภาวนา อย่างสม่ำเสมอ

^{๑๘} พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตฺตฺโน), *กฎแห่งกรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓.

แล้วย่อมเป็นการพัฒนาตนได้ถูกต้องและมีธรรมเป็นสรณะอันเป็นที่พึ่งที่แท้จริง ส่วนการเข้าไปหาหมอดู เพื่อตรวจดวงชะตา หรือขอฤกษ์ยามจากพระภิกษุเพื่อความเป็นสิริมงคลนั้น เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้เกิดความสบายใจ มีความมั่นใจมากขึ้น มีกำลังใจในการต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ซึ่งบทบาทของหมอดูตอนนี้เป็นเหมือนผู้ให้คำปรึกษาชีวิตที่สำคัญและเหมือนนักจิตวิทยาที่ให้ผู้คนที่ได้ระบายทุกข์ใจของตนออกมา จนทำให้ความทุกข์เบาลง ช่องว่างนี้เองที่สังคมมองไม่เห็นและมักปฏิเสธโหราศาสตร์ ปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถปฏิเสธได้คือชาวพุทธมีความเชื่อมั่นในพระภิกษุมิค่อนข้างมาก ดังนั้นพระภิกษุฝ่ายคามวาสีจึงมีบทบาทในการเข้าถึงชุมชน พัฒนาและช่วยเหลือชุมชนให้มีความเจริญเป็นเหมือนนักสังคมสงเคราะห์ เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญมาแต่โบราณ เป็นสถาบันแห่งนักพัฒนาที่ใกล้ชิดและอยู่เคียงข้างประชาชนชาวพุทธมาโดยตลอด ดังนั้นพระภิกษุผู้มีความรู้ในศาสตร์ทุกแขนง รวมไปถึงโหราศาสตร์ จึงเป็นที่พึ่งของคนในสังคมอย่างปฏิเสธไม่ได้ และในขณะเดียวกันท่านยังคงศึกษาพระธรรมวินัย เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับบทบาทตามที่กล่าวมาแล้ว

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

เรื่องการพึ่งพาระหว่างพระพุทธานุสา กับโหราศาสตร์และแนวการปฏิบัติของคนไทยในยุค ๔.๐ ผู้วิจัยได้เห็นข้อค้นพบที่เป็นแนวทางในการประสานประโยชน์ของทั้งสองศาสตร์นี้ให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม ในด้านการปฏิบัติตนของชาวพุทธตามหลักพระพุทธานุสาอย่างถูกต้อง ประกอบด้วยพิจารณาญาณที่ดี มีเหตุผล มีความเข้าใจในกลไกและหลักการของวิชาโหราศาสตร์ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล หลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่งอันเป็นหลักการพื้นฐานในด้านจิตวิทยาในประเด็นของความศรัทธา ความคาดหวัง การเกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาเพื่อเป็นแนวคิดในการดำเนินชีวิต ด้วยทฤษฎีของการให้การปรึกษา (Counseling) ทักษะสำคัญของการให้การปรึกษา และคุณสมบัติของผู้ให้การปรึกษา จากการศึกษาพบว่าผู้ให้คำปรึกษา เปรียบเหมือนนักโหราศาสตร์ ที่เป็นผู้ที่ต้องรับฟังปัญหาพร้อมกับหาทางออกให้กับผู้มารับคำปรึกษาจึงควรใช้ทฤษฎีนี้ เมื่อนำมาประกอบในหลักของการแยกแยะการตอบปัญหาคือ หลักวิภาษวาท และความเป็นปรโตมิสะ เป็นกัลยาณมิตรที่ดีตามหลักพุทธธรรม เท่ากับเป็นการพึ่งพาอาศัยกัน ระหว่างพระพุทธานุสากับโหราศาสตร์ให้บุคคลเกิดความศรัทธาในพระศาสนา เข้าใจในหลักของโหราศาสตร์ มีความคาดหวัง มีปัญญาในการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตัวเองในที่สุด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ด้านการปฏิบัติธรรมของคนไทยในยุค ๔.๐ ควรส่งเสริมให้มีหลักสูตรของพระพุทธานุสาในทุกระดับชั้นเรียน เป็นการบ่มเพาะความคิดในด้านศีลธรรม และจริยธรรม มีความเข้าใจในหัวใจของพระพุทธานุสาอย่างถูกต้องคือ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส ตัวอย่างของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นต้นแบบที่ดี นอกจากนั้นควรมีการส่งเสริมให้พระภิกษุที่มี

ความรู้ในการสอนการเจริญสมาธิในสถานปฏิบัติธรรมมีโอกาสดำเนินการได้ถ่ายทอด และมีกิจกรรมร่วมกับเยาวชน และพุทธศาสนิกชนอย่างต่อเนื่อง เช่นการจัดค่ายอบรมวิปัสสนา ก็มีพื้นฐานระยะเวลา ๑๐-๑๒ วัน มีไข่มุขมีแต่เฉพาะเทศกาลวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น

ด้านโหราศาสตร์ ควรมีองค์กรที่มีหมอดู หรือนักโหราศาสตร์ที่มีความรู้ในวิชานี้อย่างถูกต้อง มีจรรยาบรรณ มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะโหราศาสตร์ไทยได้รับการบรรจุเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ในด้านสาขาความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติ และจักรวาล ลำดับที่ ๘ อ้างอิงจากหนังสือ **มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๕๗** หน้า ๕ ดังนั้น โหราศาสตร์ จึงไม่เฉพาะแค่ดูโชคเคราะห์เท่านั้น แต่เป็นความรู้ที่แตกแขนงเป็นโหราศาสตร์การเมือง เศรษฐกิจ การแพทย์ ฯลฯ จึงสมควรมีการส่งเสริมในศาสตร์แขนงดังกล่าว เพื่อสามารถประเมินสถานการณ์ทางการดำเนินชีวิตได้ตลอดไปถึงการรักษาพยาบาล การให้ยา การแนะนำให้รับประทานอาหาร ตามธาตุเจ้าเรือนของผู้เป็นเจ้าของดวงชะตาซึ่งสืบทอดกันมาในหลายอารยธรรม เช่น อายูเวท ของอินเดีย แพทย์แผนไทย ที่มีการศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียดต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน นับเป็นความก้าวหน้าทางการแพทย์ทางเลือก เป็นนวัตกรรมทางความรู้ ที่เพิ่มขึ้นจากการใช้ยาทางวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). **เชื่อกันผิด รู้กรรม แก่กรรม**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวय, ๒๕๔๕.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวแอนด์โฮม จำกัด, ๒๕๕๕.
- พระมหาบุญชู ธรรมโม (พลมน). “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องดาราศาสตร์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา”. **คุขนิพนธ์พุทธศาสตร์คุขนิพนธ์บัณฑิตพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระมหาพรหม นิธิบุญยากร, รศ.ดร.. **พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พรพิภรณ์, ๒๕๕๗.
- พระยาปริรักษเวชการ. **หลักโหราศาสตร์ทั่วไป มูลฐานของโหราศาสตร์และประโยชน์ของการศึกษาโหราศาสตร์ มรดกแห่งโหรสยาม สมาคมโหรแห่งประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: มิตรสยามการพิมพ์, ๒๕๓๕.
- พุทธทาสภิกขุ. **กรรมและการอยู่เหนือกรรม**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

วสิน อินทสระ. หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทยจำกัด, ๒๕๔๕.

Heidi Hayes Jacobs. *Interdisciplinary Curriculum: Design Implementation*. New York: Association for Supervision and Curriculum Development, 1989.

การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์
เพื่อเชิดชูเกียรติสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)
The development of application computer program on the Android
Operating System for Honoring Somdej Chaopraya Borommaha
Srisuriyawongse (Chaung Bannag)

ชลธิกาญจน์ จันทจำรัสรัตน์*

Chalikarn Janthajumrusrat

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

ณภัทรกฤต จันทวงศ์**

Napattarakrit Chunthawong

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ประเทศไทย

Faculty of Science and Technology, Dhonburi Rajabhat University, Thailand

Email : krat_ded@yahoo.co.th,

cchokdee2005@yahoo.com

Received : July 8, 2020

Revised : October 9, 2020

Accepted : November 11, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับประวัติ ผลงาน เกียรติยศ และเกียรติคุณ ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณะ โดยได้ออกแบบและพัฒนาระบบบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ และใช้วิธีการตามวงจรชีวิตของระบบ (system development life cycle : SDLC) ซึ่งมี ๕ ขั้นตอน ประกอบด้วย (๑) ศึกษาทำความเข้าใจและรวบรวมข้อมูล (๒) วิเคราะห์ (๓) ออกแบบ (๔) พัฒนาเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และ (๕) ทดสอบประสิทธิภาพการใช้งานและบำรุงรักษา เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา คือ App inventor โดยระบบที่พัฒนาขึ้นมี ๑๑ เมนู ผลจากการศึกษาพบว่า ผลการประเมินประสิทธิภาพของผู้ใช้งานโดยทั่วไปได้ค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกด้านของระบบ เท่ากับ ๔.๓๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๒๘ ซึ่งแสดงว่าระบบที่พัฒนาขึ้นมานี้มีคุณภาพดีมาก

คำสำคัญ: สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค); แอนดรอยด์; โปรแกรมประยุกต์

* ผศ.ดร.ชลธิกาญจน์ จันทจำรัสรัตน์ Assist.Prof.Dr.Chalikarn Janthajumrusrat

** นายณภัทรกฤต จันทวงศ์ Mr.Napattarakrit Chunthawong

Abstract

This research objective is to develop computer program for Honoring Somdej Chaopraya Borommaha Srisuriyawongse (Chaung Bannag) to public. For research method, researcher design and develop this system on android operating system using system development life cycle (SDLC). There are 5 stages consists of (1) study and collect data (2) analysis (3) design (4) implementation and (5) Testing and Maintenance. Development Tool is App inventor. This system has 11 menus. Result of study found that this system evaluated total all aspects were average 4.34 and standard deviation 0.28. this result shows that this system is very good level all aspects.

Keywords: Somdej Chaopraya Borommaha Srisuriyawongse (Chaung Bannag); Android; Applications

บทนำ

สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ที่ดำรงตำแหน่ง “สมเด็จพระเจ้าพระยา” เป็นคนสุดท้าย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีบทบาทสำคัญในการเมืองการปกครองอย่างมาก เพราะเป็นผู้อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นครองสิริราชสมบัติและได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๑๑ - พ.ศ. ๒๔๑๖ อีกด้วย ท่านยังมีบทบาทสำคัญทางด้านอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ด้านวรรณกรรม การละคร การดนตรี^๑ และการก่อสร้าง บูรณะ ซ่อมแซม สถานที่ต่าง ๆ มากมาย^๒ เช่น พระนครคีรี พระอภิเนาว์นิเวศน์ คลองผดุงกรุงเกษม เป็นต้น

จากผลงานคุณงามความดีต่าง ๆ มากมายที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ จึงควรเผยแพร่และเชิดชูเกียรติ ในการเผยแพร่และการเชิดชูเกียรติสามารถทำได้หลายวิธี แต่มีวิธีหนึ่งที่เข้ากับยุคสมัยดิจิทัลนี้ ก็คือการพัฒนาเป็นโปรแกรมประยุกต์ หรือ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า คอมพิวเตอร์แอปพลิเคชัน (computer application) หรือ เรียกสั้น ๆ ว่า แอปพลิเคชัน การพัฒนาแอปพลิเคชัน ถือเป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาแอปพลิเคชันก็มีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับภาษาคอมพิวเตอร์ที่ใช้พัฒนา หรือระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการทำงาน หรือชนิดของคอมพิวเตอร์ที่นำมาใช้งาน ปัจจุบันคนทั่วไปนิยมใช้คอมพิวเตอร์แบบพกพา เช่น โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ตคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

^๑ วิชา ศรีธัญรัตน์ และคณะ, ผลงานด้านวัฒนธรรมของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค), (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๒๖), หน้า ๗๕ - ๙๕.

^๒ อนุรักษ์ สุทธิสงคราม, สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์, เล่ม ๒, (พระนคร: โรงพิมพ์เทพไพศาล, ๒๕๐๔), หน้า ๗๑๕ - ๗๒๐.

กันอย่างมาก เพื่อให้การเผยแพร่ผลงาน เชิดชูเกียรติของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เข้าถึงอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่ทันสมัยและมีคนใช้งานจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงขอเสนอทำวิจัยประยุกต์ โดยนำความรู้ของการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้งานกับการเผยแพร่สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับประวัติ ผลงาน เกียรติยศ และเกียรติคุณ ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ชื่อโครงการว่า โปรแกรมประยุกต์บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์เพื่อเชิดชูเกียรติสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับประวัติ ผลงาน เกียรติยศ และเกียรติคุณ ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณะ

๒. เพื่อประเมินผลการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับประวัติ ผลงาน เกียรติยศ และเกียรติคุณ ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์

วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยดำเนินการพัฒนาตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาและรวบรวมความต้องการสารสนเทศ ประกอบด้วยข้อมูลประวัติความเป็นมาของตระกูลขุนนาง ขาดิภูมิ ประวัติของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ผลงานด้านการเมืองการปกครอง ผลงานด้านการต่างประเทศ ผลงานด้านการทหาร ผลงานด้านทางวรรณคดี ผลงานด้านศาสนา ผลงานด้านสถาปัตยกรรมและการก่อสร้าง และการรับความเจริญของตะวันตก

๒. การวิเคราะห์ระบบ วิเคราะห์ระบบโปรแกรมประยุกต์บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์เพื่อเชิดชูเกียรติสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) โดยจัดทำเป็นแผนภาพ ขั้นตอนการทำงานของระบบ (Activity Diagram) และ แผนภาพยูสเคสของระบบ (Use case diagram) เพื่อจำลองการทำงานของระบบ

๓. การออกแบบระบบ ผู้วิจัยออกแบบระบบ โดยออกแบบหน้าจอ (Graphic User Interface) ของโปรแกรม

๔. การพัฒนาระบบ ใช้โปรแกรม MIT App Inventor ๒ ในการพัฒนาระบบ การทำงานของโปรแกรมประยุกต์

๕. การทดสอบประสิทธิภาพการทำงานของระบบ โดยใช้วิธีการทดสอบหน้าที่การทำงานของโปรแกรม (functional testing method) ซึ่งจะตรวจสอบข้อผิดพลาดการทำงานของโปรแกรมโดยตรง

ที่ละหน้าที่ของระบบ และทำการแก้ไขเมื่อเจอข้อผิดพลาด และทดสอบทุกหน้าที่จนไม่พบข้อผิดพลาด ก็หยุดทดสอบ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

หลังจากทดสอบเสร็จแล้ว ผู้วิจัยทดสอบประสิทธิภาพ (performance testing) ในด้านความพึงพอใจของผู้ใช้งาน โดยเก็บรวบรวมจากผู้ที่ใช้ที่ทดลองใช้โปรแกรม จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ๒๕๐ ตัวอย่าง และ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ๒๐๐ ตัวอย่าง รวม ๔๕๐ ตัวอย่าง โดยให้กลุ่มตัวอย่างติดตั้งโปรแกรมบนโทรศัพท์มือถือ ทดลองใช้งาน แล้วตอบแบบสอบถาม ซึ่งวัดประสิทธิภาพ ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการออกแบบ (Design feature) ด้านเนื้อหา (Content) ด้านการใช้งาน (usability) และ ด้านประโยชน์ในการใช้ (benefit) โดยแบบสอบถามที่นำมาใช้นี้ ได้มีการหาค่าผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างแบบประเมินกับผลที่คาดหวัง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญแล้ว

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลการวัดทดสอบประสิทธิภาพในด้านความพึงพอใจของผู้ใช้งาน โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวัดค่ากลางของข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) หรือค่าเฉลี่ย (Mean) และวัดการกระจายของข้อมูลโดยใช้ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

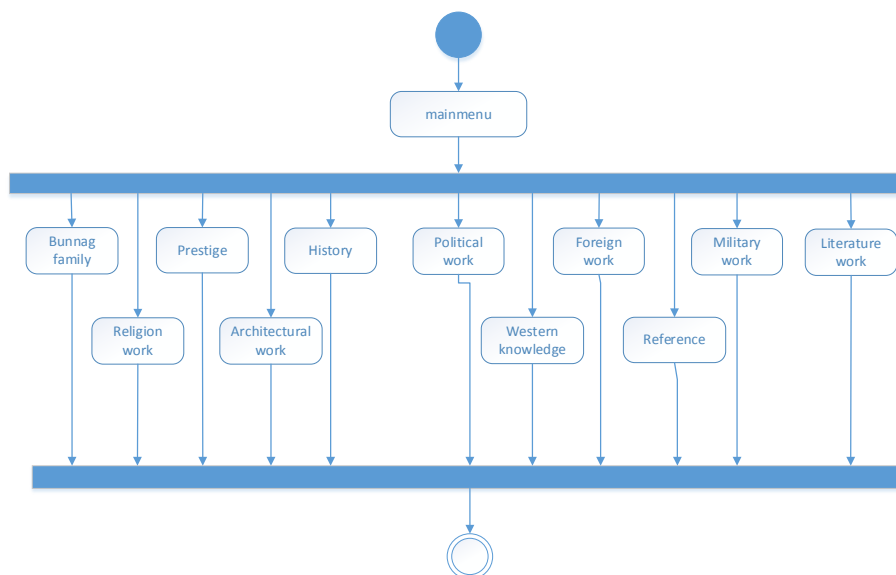
หลังจากศึกษาข้อมูล ความต้องการระบบแล้ว ผู้วิจัยสามารถกำหนดความสามารถของระบบได้ดังนี้

๑. แสดงประวัติความเป็นมาของตระกูลขุนนาค ชาติภูมิ ประวัติของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ผลงานด้านการเมืองการปกครอง ผลงานด้านการต่างประเทศ ผลงานด้านการทหาร ผลงานด้านทางวรรณคดี ผลงานด้านศาสนา ผลงานด้านสถาปัตยกรรมและการก่อสร้าง การรับความเจริญของตะวันตก

๒. แสดงสารสนเทศได้ทั้งเป็นข้อความ (text) และภาพ (image)

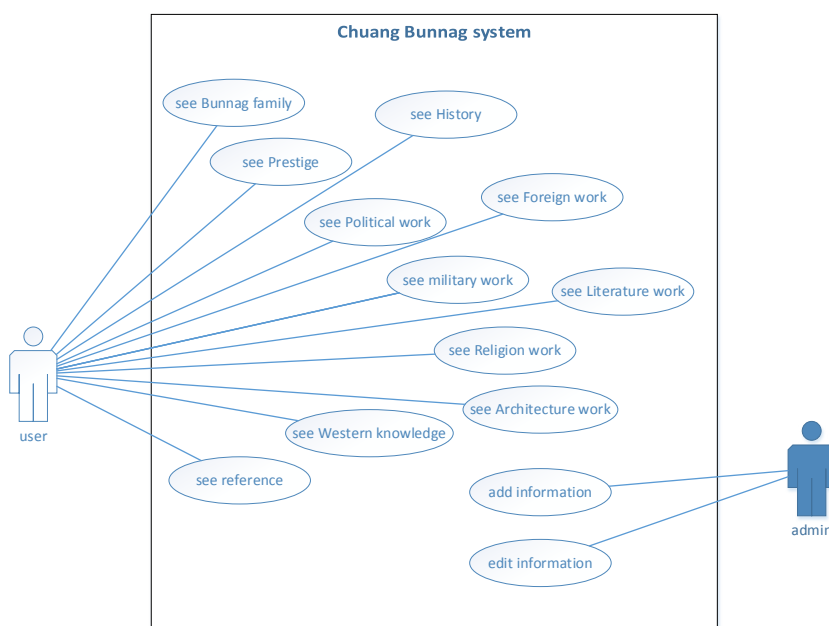
๓. แสดงสารสนเทศของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ได้มาจากเอกสารหนังสือ และเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือ

ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ระบบนี้ด้วยแผนภาพกิจกรรม (Activity Diagram) แสดงผลการวิเคราะห์ได้ดังภาพข้างล่าง

ภาพที่ ๑ แผนภาพกิจกรรม (Activity Diagram)

เมื่อผู้ใช้เปิดระบบนี้ ผู้ใช้สามารถเปิดหน้าแรกของระบบ ซึ่งเป็นภาพสมเด็จพระยาบรมมหา-
ศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) และมีเมนูให้เลือก ๒ เมนู ประกอบด้วย เมนูเข้าสู่ระบบ และเมนูเกี่ยวกับ App
ผู้วิจัยสร้างแผนภาพยูสเคส (Use case diagram) เพื่ออธิบายผู้ใช้และหน้าที่ของระบบ

ภาพที่ ๒ แผนภาพยูสเคส (Use case diagram)

หน้าจอแรกของระบบ มีภาพสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) และมีเมนู
ให้เลือก ๒ เมนู ประกอบด้วย เมนูเข้าสู่ระบบ และเมนูเกี่ยวกับ App ดังภาพข้างล่าง

ภาพที่ ๓ หน้าจอแรกของระบบ

ภาพที่ ๔ หน้าจอเมนู

เมื่อผู้ใช้เข้าหน้าจอหลัก แล้วเลือกเมนูเข้าสู่ระบบ หน้าจอถัดมาก็จะแสดง ๑๐ เมนูที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ๑๐ เมนู ที่แสดงในภาพที่ ๔ ประกอบด้วย

- ๑) ความเป็นมาของตระกูลขุนนา
- ๒) ชาติภูมิ
- ๓) ประวัติของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
- ๔) ผลงานด้านการเมืองการปกครอง
- ๕) ผลงานด้านการต่างประเทศ
- ๖) ผลงานด้านการทหาร
- ๗) ผลงานด้านทางวรรณคดี
- ๘) ผลงานด้านศาสนา
- ๙) ผลงานด้านสถาปัตยกรรมและการก่อสร้าง
- ๑๐) การรับความเจริญของตะวันตก

การแสดงผลเมื่อกดตามเมนูต่าง ๆ

๑) เมนูประวัติความเป็นมาของตระกูลขุนนา เมื่อผู้ใช้กดปุ่มเมนูความเป็นมาของตระกูลขุนนาแล้ว ระบบจะแสดงหน้าจอความเป็นมาของตระกูลขุนนา ที่แสดงในภาพที่ ๕

๒) เมนูชาติภูมิ เมื่อผู้ใช้กดปุ่มเมนูชาติภูมิ เพื่อดูข้อมูลเกี่ยวกับ ตรามหาสุริยมณฑล และ สร้อยสมญาภิไธยนามตามจารึกไว้ในสุพรรณบัฏ แล้ว ระบบจะแสดงหน้าจอชาติภูมิที่แสดงในภาพที่ ๖

 ตระกูล "บันนาค" เป็นตระกูลเก่าแก่สืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ต้นตระกูลเป็นพ่อค้าชาวอาหรับชื่อ เถาะหมัด เข้ามาในประเทศไทยเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๒๒ ในปลายรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ ในสมัยพระเจ้าทรงธรรม เถาะหมัดได้รับราชการในกรมพระคลัง โดยปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานของกรมท่า เถาะหมัดได้ทำความดีความชอบในหน้าที่ราชการเป็นที่พอพระทัยของพระเจ้าแผ่นดิน จนได้รับบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาและพระเจ้านรินทร์ที่สมุหนายกครั้นมหาแสนบดีฝ่ายเหนือ ปรากฏว่าผู้สืบตระกูลของเถาะหมัดได้รับการในกรมพระคลังสืบต่อกันเรื่อยมา วงศ์เถาะหมัดบางท่านได้เป็นถึงสมุหนายก และในรัชกาลพระเจ้าบรมโกศ เจ้าพระยาเพ็ชรทิพย์หรือเถาะหมัดได้ไปรับราชการในกบฏสาป	 สมเด็จพระยาบรมมหารัษฎ์วิสุทธิวงษ์ มีสร้อยสมญาภิเษกนามตามจารึกในสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระยาบรมมหารัษฎ์วิสุทธิวงษ์ สมเด็จพระบรมราชาธิบดีบรมราชูปถัมภ์ มหาสุริยมณฑล มุรธาจักรรัตน สหจรสุทธรรักษ์ วรสิญจราชนิพนธ์ ปรมิหารมหาราชยานุกุล สรรพกิจจานุกิจมูลประสาธน์ ปรมานตยกุล ประมุขวงศวิวัฒน์ สกลรัชวารณาจักรประสพสมภักดิ์ วรยดิธรรมาธิราชยาศัย ศรีรัตน
ภาพที่ ๕ หน้าจอความเป็นมาของตระกูลบันนาค	ภาพที่ ๖ หน้าจอชาติภูมิ

๓) เมนูประวัติของสมเด็จพระยาบรมมหารัษฎ์วิสุทธิวงษ์ (ช่วง บุนนาค) ผู้ใช้สามารถดูประวัติของสมเด็จพระยาบรมมหารัษฎ์วิสุทธิวงษ์ (ช่วง บุนนาค) เมื่อผู้ใช้กดปุ่มเมนูประวัติของสมเด็จพระยาบรมมหารัษฎ์วิสุทธิวงษ์ ระบบจะแสดงหน้าจอประวัติของสมเด็จพระยาบรมมหารัษฎ์วิสุทธิวงษ์ ที่แสดงในภาพที่ ๗

๔) เมนูผลงานด้านการเมืองการปกครอง เมื่อผู้ใช้ต้องการดูผลงานด้านการเมืองการปกครอง ผู้ใช้สามารถกดปุ่มเมนูผลงานด้านการเมืองการปกครอง ระบบจะแสดงหน้าจอผลงานด้านการเมืองการปกครอง ที่แสดงในภาพที่ ๘

 ภาพสมเด็จพระยาบรมมหารัษฎ์วิสุทธิวงษ์ (ดิศ บุนนาค) สมเด็จพระยาบรมมหารัษฎ์วิสุทธิวงษ์มีนามเดิมว่า ช่วง บุนนาค เป็นบุตรชายคนโตของสมเด็จพระยาบรมมหารัษฎ์วิสุทธิวงษ์ (ดิศ บุนนาค) กับท่านผู้หญิงจันทร์ เกิดเมื่อปีมะโรง วันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๗ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๕๑ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๕ คน แต่ในที่สุดเหลือท่านน้องอีก ๔ คน คือ เจ้าคุณหญิงแช เจ้าคุณหญิงปลุก เจ้าคุณหญิงหรั่ง และพระยาบวรวิสุทธิวงษ์ (ชุ่ม) เท่านั้นที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่มากด้วยกัน	 เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระวชิรโกลจักรสวรรคต พระยาศรีสุริยวงศ์ได้มีส่วนแสดงความเห็นต่อเจ้าพระยาคลังว่าที่สมุหนายกใหม่ (ดิศ) ผู้เป็นบิดาว่า ควรจะสนับสนุนให้เจ้าฟ้ามงกุฎได้ขึ้นครองราชย์และมีสิทธิ์ในราชบัลลังก์ต่อไป เพราะเป็นพระราชโอรสที่ประสูติแต่พระบรมราชินีนาถเมืองจึงจะเป็นปกติต่อไป ซึ่งเจ้าพระยาคลังก็เห็นด้วยจึงกล่าวได้ว่า พระยาศรีสุริยวงศ์เป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการอัญเชิญเจ้าฟ้ามงกุฎขึ้นเป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕
ภาพที่ ๗ หน้าจอประวัติของสมเด็จพระยาบรมมหารัษฎ์วิสุทธิวงษ์	ภาพที่ ๘ หน้าจอผลงานด้านการเมืองการปกครอง

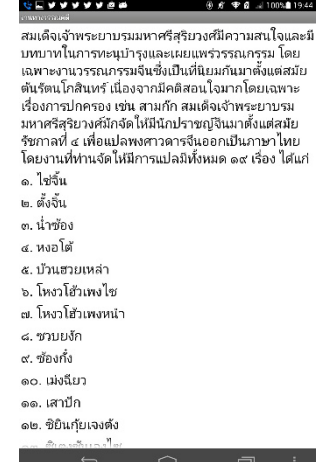
๕) เมนูผลงานด้านการต่างประเทศ เมื่อผู้ใช้เลือกกดปุ่มเมนูผลงานด้านการต่างประเทศ ระบบจะแสดงหน้าจอผลงานด้านการต่างประเทศ ที่แสดงในภาพที่ ๙

๖) เมนูผลงานด้านการทหาร เมื่อผู้ใช้เลือกกดปุ่มเมนูผลงานด้านการทหาร ระบบจะแสดงหน้าจอผลงานด้านการทหาร ที่แสดงในภาพที่ ๑๐

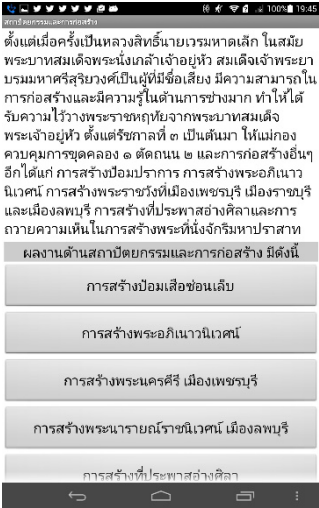
 สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ได้ดำรงเป็นหลวงสิทธิเนาว์ มีความคุ้นเคยกับชาวต่างประเทศมาก โดยเฉพาะมิชชันนารีอเมริกันที่เข้ามาอยู่ในไทย การที่ได้คบหาสมาคมกับมิชชันนารีนี้ทำให้ท่านได้มีโอกาสศึกษาอังกฤษ และรับธรรมเนียมของชาวตะวันตก หมอบรัดเลย์แห่งคณะอเมริกันแคทอลิกในแอริโซนา ฟอเรสเตอร์ ได้กล่าวถึงหลวงสิทธิเนาว์ไว้ในบันทึกรายวัน มีข้อความตอนหนึ่งว่า "...ทำทางคมชัดพูดจาไพเราะ มีธรรมาศด.....พวกมิชชันนารีได้ไปหาหลวงนายสิทธิเนาว์ที่บ้านของหลวงนายสิทธิเนาว์ หมอบรัดเลย์กล่าวว่า ใหญ่โตงดงามมาก ที่หน้าบ้านเขียนป้ายติดไว้ว่า 'บ้านหลวงนายสิทธิเนาว์' ท่านหลายท่านหลาย' ที่บ้านหลวงนายสิทธิเนาว์ พวกมิชชัน	 สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) แต่งกายชุดนายทหารชั้นสูง สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ทำงานด้านการทหารมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระองค์มีพระราชดำริให้จัดกรมทหารแบบยุโรปขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ท่านควบคุมบังคับบัญชาจัดตั้งขึ้น เรียกว่า "ทหารอย่างยุโรป" โดยมีโรงทหารตั้งอยู่ที่บ้านพระยาศรีสุริยวงศ์และมีส่วนฝึกหัดอยู่ข้างวัดบวรนิเวศ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ได้รับมอบหมายให้จัดเลกหมู่ทหารฝึกหัดยุทธวิธีแบบตะวันตกเพิ่มขึ้น เชื่อกันเป็นลางสังหรณ์ว่า ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๓ ก็ได้
ภาพที่ ๙ หน้าจอผลงานด้านการต่างประเทศ	ภาพที่ ๑๐ หน้าจอผลงานด้านการทหาร

๗) เมนูผลงานด้านวรรณคดี เมื่อผู้ใช้เลือกกดปุ่มเมนูผลงานด้านวรรณคดี ระบบจะแสดงหน้าจอผลงานด้านวรรณคดี ที่แสดงในภาพที่ ๑๑

๘) เมนูผลงานด้านศาสนา เมื่อผู้ใช้เลือกกดปุ่มเมนูผลงานด้านศาสนา ระบบจะแสดงหน้าจอผลงานด้านศาสนา ที่แสดงในภาพที่ ๑๒

 สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์มีความสนใจและมีบทบาทในการทะนุบำรุงและเผยแพร่วรรณกรรม โดยเฉพาะงานวรรณกรรมจีนซึ่งเป็นนิยายกำลังแสดงต้นรัตนโกสินทร์ เนื่องจากมีคติสอนใจมากโดยเฉพาะเรื่องภาคปกครอง เช่น สามก๊ก สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์จึงจัดให้มีการประชุมกันตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ เพื่อแปลพงศาวดารจีนออกเป็นภาษาไทย โดยงานที่ท่านจัดให้มีการแปลมีทั้งหมด ๑๙ เรื่อง ได้แก่ ๑. ไซจีน ๒. ดั่งจีน ๓. น้าซ้อง ๔. หงอใต้ ๕. บัวแฉวยเหล่า ๖. โทงไฉ่เพงไซ ๗. โทงไฉ่เพงหน้า ๘. ขวบยัก ๙. ซ้องกั๋ง ๑๐. เม่งเฉียว ๑๑. เสวปัก ๑๒. ซิอันเกียเจงตั้ง	 นอกจากสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ได้สร้างและปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่าง แล้ว ท่านยังได้เข้าร่วมในงานบุญทางศาสนาเมื่อโอกาสอีกด้วย นอกจากนี้ ในงานบุญต่างๆ ไม่ สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ยังได้เป็นพระอุปัชฌาย์วัดอยู่เสมอ เช่น สังเกต ที่ กาน้ำ เขวี่หมื่น กาดทองเหลือง ชันสาคร บาดร และอื่นๆ อีกมากมาย โดยให้พระอุปัชฌาย์เป็นตราประจำองค์กำกับไว้ เราจะพบสิ่งของเหล่านี้ได้จากวัดในเขตมณฑลราชบุรี ซึ่งเป็นแหล่งที่สมเด็จพระยาบรมมหาฯ มาพักอยู่
ภาพที่ ๑๑ หน้าจอผลงานด้านวรรณคดี	ภาพที่ ๑๒ หน้าจอผลงานด้านศาสนา

- ๙) เมนูผลงานด้านสถาปัตยกรรมและการก่อสร้าง เมื่อผู้ใช้เลือกกดปุ่มเมนูผลงานด้านสถาปัตยกรรม และการก่อสร้าง ระบบจะแสดงหน้าจอผลงานด้านสถาปัตยกรรมและการก่อสร้าง ที่แสดงในภาพที่ ๑๓
- ๑๐) เมนูการรับความเจริญของตะวันตก เมื่อผู้ใช้เลือกกดปุ่มเมนูการรับความเจริญของตะวันตก ระบบจะแสดงหน้าจอการรับความเจริญของตะวันตกที่แสดงในภาพที่ ๑๔

	
ภาพ ๑๓ หน้าจอผลงานด้านสถาปัตยกรรมและการก่อสร้าง	ภาพ ๑๔ หน้าจอการรับความเจริญของตะวันตก

ผลการประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมในด้านความพึงพอใจของผู้ใช้งาน แสดงในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ ผลสรุปการประเมินประสิทธิภาพระบบในด้านความพึงพอใจของผู้ใช้งาน

รายการ	ระดับประสิทธิภาพ		
	$\bar{X}$	S.D.	คะแนนเฉลี่ยเชิงคุณภาพ
๑. ด้านการออกแบบ (Design feature)	๔.๑๓	๐.๓๘	ดี
๒. ด้านเนื้อหา (Content)	๔.๒๒	๐.๓๕	ดีมาก
๓. ด้านการใช้งาน(usability)	๔.๓๖	๐.๔๑	ดีมาก
๔. ด้านประโยชน์ในการใช้(benefit)	๔.๖๕	๐.๔๑	ดีมาก
สรุป	๔.๓๔	๐.๒๘	ดีมาก

จากตารางสรุปว่าผู้ใช้พึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เพราะได้ค่าเฉลี่ย ๔.๓๔ แสดงว่าระบบที่พัฒนาขึ้นมานี้มีคุณภาพดีมาก

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยประยุกต์เพื่อพัฒนาโปรแกรมประยุกต์บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ งานวิจัยที่คล้ายกันส่วนใหญ่มีการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์เพื่อวัตถุประสงค์แตกต่างกัน บางเรื่องนำเสนอความรู้เกี่ยวกับวรรณคดี เช่น งานวิจัยของกนกพร จันทรเพ็ง (๒๕๕๗)^๓ และ วาจิต พรมชาติ (๒๕๕๗) หรือบางเรื่องเพื่อช่วยในการเรียนการสอน เช่น งานวิจัยของ กระรัต รัตนโสภณ และคณะ (๒๕๕๘)^๔ ณัชชา กอศรีสกุล และคณะ (๒๕๕๘)^๕ สิรินันท์ กองลุน และ คณะ (๒๕๕๙) สายฝน พรมเทพ และ คณะ (๒๕๕๙) กิตติ เสือแพร (๒๕๕๗)^๖ ดาราวรรณ นนทวาสี และ คณะ (๒๕๕๗) สำหรับผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งาน พบว่า งานวิจัยที่ได้ผลระดับดีมาก คล้ายกับงานวิจัยของกนกพร จันทรเพ็ง (๒๕๕๗) สิรินันท์ กองลุน และ คณะ (๒๕๕๙) ดาราวรรณ นนทวาสี และ คณะ (๒๕๕๗)^๗ แต่อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ได้ผลการประเมินคล้ายกันก็อาจแตกต่างกันในเรื่องอื่น ๆ เช่น กลุ่มตัวอย่าง เนื้อหา การออกแบบ และเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา

^๓ กนกพร จันทรเพ็ง, “การพัฒนาแอปพลิเคชันบนแอนดรอยด์ เรื่อง พระอภัยมณี ตอนสุดสาครตามหาพระอภัยมณี”, *โครงการปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต*, (สาขาวิชาเทคโนโลยีมีลติมีเดียและแอนิเมชัน คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม, ๒๕๕๗), หน้า ก.

^๔ กระรัต รัตนโสภณ และคณะ, “แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้การประกอบคอมพิวเตอร์เบื้องต้นบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์”, *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับปริญญาตรีด้านคอมพิวเตอร์ภูมิภาคอาเซียน ๒๕๕๘*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๘), หน้า ๓๓๖.

^๕ ณัชชา กอศรีสกุล และ จามรกุล เหล่าเกียรติกุล, “การพัฒนาแอปพลิเคชันสื่อการเรียนรู้ภาษาเกาหลีสำหรับผู้เริ่มต้นบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์”, *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับปริญญาตรีด้านคอมพิวเตอร์ภูมิภาคอาเซียน ๒๕๕๘*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๒๔.

^๖ สายฝน พรมเทพ และ คณะ, “การพัฒนาแอปพลิเคชันบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ เรื่อง กีฬา แบดมินตัน”, *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการราชภัฏนครสวรรค์วิจัยครั้งที่ ๑ ๒๕๕๙*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๙), หน้า ๗๓๙.

^๗ กิตติ เสือแพร, “การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ในการเรียนวิชาการประมวลผลภาพดิจิทัล สำหรับหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต”, *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการครุศาสตรบัณฑิตระดับชาติ ครั้งที่ ๗*, (ภาควิชาครุศาสตร์ไฟฟ้า คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒๗.

^๘ ดาราวรรณ นนทวาสี และ คณะ, “การพัฒนา แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ : กรณีศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร จังหวัดลำพูน”, *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ graduate research conference ๒๐๑๔*, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๗), หน้า ๒๑๘๒.

บรรณานุกรม

- กนกพร จันท์เพ็ง. “การพัฒนาแอปพลิเคชันบนแอนดรอยด์ เรื่อง พระอภัยมณี ตอนสุดสาครตามหาพระอภัยมณี”. **โครงการปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต**. สาขาวิชาเทคโนโลยีมีเดียและแอนิเมชัน คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาสารคาม, ๒๕๕๗.
- กะรัต รัตนโสภณ และคณะ. “แอปพลิเคชันเพื่อการ เรียนรู้การประกอบคอมพิวเตอร์เบื้องต้นบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์”. **รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับปริญญาตรี ด้านคอมพิวเตอร์ภูมิภาคอาเซียน ๒๕๕๘**. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๘.
- กิตติ เสือแพร. “การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ในการเรียนวิชาการประมวลผลภาพดิจิทัล สำหรับหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต”. **รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการครุศาสตรบัณฑิต ระดับชาติ ครั้งที่ ๗**. ภาควิชาครุศาสตร์ไฟฟ้า คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ., ๒๕๕๗.
- ณัฏชา กอศรีสกุล และคณะ. “การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ภาษาเกาหลี สำหรับผู้เริ่มต้นบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์”. **รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับปริญญาตรี ด้านคอมพิวเตอร์ภูมิภาคอาเซียน ๒๕๕๘**. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๘.
- ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. **สมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์, ๒ เล่ม**. พระนคร: โรงพิมพ์เทพไพศาล., ๒๕๐๔.
- ดารารวรรณ นนทวาสี และคณะ. “การพัฒนา แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์: กรณีศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนท่าชุมเงินวิทยาคาร จังหวัดลำพูน”. **รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ graduate research conference ๒๐๑๔**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๗.
- วีณา ศรีธัญรัตน์ และคณะ. **ผลงานด้านวัฒนธรรมของสมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)**. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จพระยา, ๒๕๒๖.
- สายฝน พรหมเทพ และคณะ. “การพัฒนาแอปพลิเคชันบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ เรื่อง กีฬาแบดมินตัน”. **รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการราชภัฏนครสวรรค์วิจัยครั้งที่ ๑**, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๙.

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา : รูปแบบและเครือข่าย
การจัดการท่องเที่ยวของวัดในสังคมไทย
Buddhist Tourism : The Pattern and Network
Tourism Management of The Temples In Thai Society

พระศรีสังคม ชยานุวัตโธ (ธนาวงษ์)*

Phra Srisungkom Jayānuvaddho (Thanavongs)

ปาริชาติ วลัยเสถียร**

Parichart Valaisathien

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: colorsocial1234@gmail.com

Received : June 13, 2020

Revised : November 3, 2020

Accepted : November 11, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (๑) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา (๒) บทบาทการส่งเสริมของวัด และความเชื่อมโยงไปสู่เครือข่ายการปฏิบัติธรรม (๓) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของวัดที่ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม และการจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวด้านการปฏิบัติธรรม การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในวัดที่ส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวจำนวน ๑๐ วัด แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และเขียนสรุปเชิงพรรณนา

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในสังคมไทย แบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ (๑) วัดที่ส่งเสริมให้เป็นแหล่งชมความงามของงานพุทธศิลป์และทำบุญ ไหว้พระ ขอมพร ที่มีการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในตามบริบทของวัด มีการใช้สัญลักษณ์และการสื่อสารที่เข้าใจง่าย เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงมาก จากอดีตถึงปัจจุบัน (๒) วัดที่เน้นส่งเสริมให้เป็นสถานที่สำหรับการปฏิบัติธรรม ขณะนี้กำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

วัดที่ส่งเสริมให้เป็นแหล่งชมความงามของงานพุทธศิลป์ ทำบุญ ไหว้พระ ขอมพร พบว่า มีการส่งเสริมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติ จัดงานวัฒนธรรม และบางวัดจะมีการสอดแทรกให้มีการเจริญสมาธิ มีการปฏิบัติธรรมร่วมอยู่ด้วยเสมอตามความเหมาะสม เป็นการสร้างความเชื่อมโยง

* พระศรีสังคม ชยานุวัตโธ (ธนาวงษ์) Phra Srisungkom Jayānuvaddho (Thanavongs)

** รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร Assoc.Prof. Parichart Valaisathien

ให้เกิดพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงขึ้นในจิตใจของนักท่องเที่ยว ให้สนใจการปฏิบัติธรรมในวัดที่ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องได้

ผลการศึกษาด้านรูปแบบและบทบาทของวัดที่ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรม พบว่า วัดที่จัดให้มีการปฏิบัติธรรม มีความเป็นเครือข่ายการปฏิบัติธรรมกันอยู่ทั่วไปในสังคมไทย และมีการจัดการเครือข่ายอยู่ ๒ ระดับคือ (๑) ระดับนโยบาย มีคณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา (มหาเถรสมาคม) เป็นผู้รับผิดชอบด้านการปฏิบัติธรรม ขณะนี้ได้จัดทำโครงการต่าง ๆ ขึ้น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เครือข่ายการปฏิบัติธรรม มีความเป็นเอกภาพ และสร้างมาตรฐานการสอนการปฏิบัติ โดยให้ยึดแนวทางเดียวกัน คือ การปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐานสูตร (๒) ระดับปฏิบัติการ ได้แก่ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ ทำหน้าที่บริหารจัดการภายในสำนักของตน และบริหารจัดการสำนักสาขาให้ดำเนินงานได้อย่างราบรื่น สร้างพระวิปัสสนาจารย์ เป็นผู้นำรุ่นใหม่สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน

ปัจจุบันแม้มีนักท่องเที่ยวเข้าชมงานพุทธศิลป์เป็นจำนวนมาก และมีผู้สนใจเดินทางไปปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้น แต่พบว่าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ยังมีจำนวนของเยาวชนที่ค่อนข้างน้อย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานภาครัฐและองค์กรพระพุทธศาสนา ควรมีการขยายความรู้ ความเข้าใจในประโยชน์ที่เยาวชนพึงจะได้รับจากการเข้าร่วมปฏิบัติธรรม และส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนได้แสดงความเป็นผู้นำในการเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงพุทธ; รูปแบบ; การจัดการเครือข่าย

Abstract

This academic article contains 3 objectives: (1) to study the Buddhist tourism Pattern (2) to study the role of promotion and linkage of meditation practice network of the temple and (3) to analyze the role of promotion and the link of meditation practice of temple and its tourism network management. This was a qualitative survey by observing and interviewing 10 monks who live at tourist temple and then analyzing the data synthesized to write in descriptive style. The results revealed that Buddhist tourism in Thai society was divided into 2 types: (1) the temples which promote Buddhist art works, merit performances, blessings that are organized as inside and outside environment according to each temple's context. There is religious symbols using and simple communication which is a very popular from past to present (2) the temple that promotes meditation place which is well-known by both Thai and foreign tourists.

The temples that promote Buddhist arts revealed that they while promoted merit activities in every auspicious day of Buddhism and nation, culture will applies meditation

and Vipassana practice in order to encourage suitability tourists. It builds up a link to direct their minds further in meditation in temples that promote continuous practice of meditation.

The results of temple's model and roles showed that the temple that has followed rightly practice as Dharma practice network throughout Thai society contains 2 levels of management: (1) policy level or the highest Buddhist administration organization of the Thai Sangha called Sangha Supreme Council of Thailand (SSC), with the committee of Buddhism propagation responsible for dharma practice. The committee raised various projects to promote, support and encourage the Dharma network to form the standard teaching of meditation practice for efficiency by using the correct teaching based on Mahāṣaṭi- paṭṭhānasutta (2) operator level signifying an in charge who manages their temple and other branch of temple to be proper and ready to develop Vipassana teachers for long and well settlement of Buddhism.

Although there are increasing of tourists who had appreciated the Buddhist arts and interested almost are adults and seniors but only small number of youth were seen therefore the government agencies and Buddhist organizations should have given right understanding, promote and support tourism to develop the mind by allowing the youth to perform their leaderships and participate Buddhist tourism activities as much as possible.

Keywords: Buddhist tourism; Pattern; Network management

บทนำ

โลกของเราในยุคสมัยแห่งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนี้ ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้คนไปอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าด้านการสื่อสารที่ผ่านนวัตกรรมสมัยใหม่ ทำให้การรับรู้เป็นไปอย่างสมบูรณ์มากขึ้นทั้งภาพและเสียง จึงช่วยให้เกิดแรงจูงใจมากมายแก่ผู้คนในการที่จะท่องเที่ยวไปในถิ่นต่าง ๆ เพื่อรับประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อการพักผ่อนทั้งร่างกายและจิตใจ มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวกันไปมาทั่วโลกตลอดปี การท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบด้วยกันขึ้นอยู่กับปัจจัยและวัตถุประสงค์ในการจัดแบ่ง^๑ สำหรับการท่องเที่ยวในประเทศไทย มีการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ใช้วัดและโบราณสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะวัดในศาสนาพุทธถือได้ว่าเป็นทรัพยากร

^๑ สุวัฒน์ จูรากร, แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐), หน้า ๘-๑๑.

ที่ทรงคุณค่า สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เป็นจำนวนมาก ให้เข้ามาเที่ยวชมผลงานทางด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และงานพุทธศิลป์ทั้งดงาม รวมถึงการเข้าไปทำบุญ กราบไหว้บูชาพระ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น การท่องเที่ยวรูปแบบนี้ อาจเรียกได้ว่าการท่องเที่ยวประเภทชมความงามทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงมาก สามารถสนองประโยชน์ได้ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัด บำรุงท้องถิ่นและประเทศโดยรวม^๒ และในขณะเดียวกันได้มีการเดินทางไปวัดของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติอีกรูปแบบหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายนั่นคือ การเดินทางไปเพื่อการปฏิบัติธรรม อันเป็นการเดินทางไปเพื่อการค้นหาจริยทรัพย์ภายในตน^๓ ที่เป็นปฐมบทนำไปสู่การจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวของวัดในสังคมไทย ดังนั้นจึงเกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาขึ้น ๒ รูปแบบ คือ

๑. รูปแบบของการชมงานด้านพุทธศิลป์ และทำบุญ ไหว้พระ ขอพร อันเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒. รูปแบบของการปฏิบัติธรรม อันเป็นการท่องเที่ยวเชิงนามธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา
๒. ศึกษาบทบาทการส่งเสริมของวัด และความเชื่อมโยงไปสู่เครือข่ายการปฏิบัติธรรม
๓. วิเคราะห์บทบาทของวัดที่ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม และการจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวด้านการปฏิบัติธรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิเคราะห์ในภาคสนาม โดยศึกษาข้อมูลจากหนังสือเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รายงานการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และข้อมูลในพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาข้อมูล และคัดเลือกวัดที่มีความโดดเด่นในด้านการท่องเที่ยว โดยการสุ่มเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ให้เป็นวัดกรณีศึกษา ได้แก่ วัดในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๖ วัด และวัดใน ๔ ภูมิภาค จำนวน ๔ วัด

^๒ พระครูสันติธรรมาภีรต, “ศาสนสถานแหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา”, Journal of Nakhonratchasima College, Vol.8 No.1 (January–June, 2014) : ๙๒-๙๓.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์, (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๔๙๑.

๒. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลภาคสนามวัดในกรุงเทพมหานคร โดยการบันทึกการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีอยู่ในวัดนั้น ๆ และสัมภาษณ์พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด และผู้มีบทบาทที่ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม มีประชากรผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้านการจัดทำกิจกรรมภายในวัด และเจ้าหน้าที่ฝ่ายการจัดการปฏิบัติธรรม วัดละ ๒ ท่าน รวม ๑๒ ท่าน โดยมีกรอบแนวทางการสังเกต ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่วัดมีอยู่ (๒) ด้านการใช้สื่อและสัญลักษณ์ในการนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวของวัด (๓) ด้านการส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจของวัดที่เป็นรูปธรรม (๔) ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติธรรม และสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทที่วัดได้ส่งเสริมให้มีการจัดขึ้น

๓. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลภาคสนามวัดใน ๔ ภูมิภาค โดยการบันทึกการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีอยู่ในวัดนั้น ๆ และสัมภาษณ์เจ้าสำนัก ซึ่งเป็นประชากรสำหรับการศึกษาข้อมูล ได้แก่ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการต่าง ๆ วัดละ ๑ ท่าน รวม ๔ ท่าน

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ของวัดในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๖ วัด มาเรียบเรียง ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือตามบริบทที่วัดมีอยู่เป็นรายกรณี เพื่อจำแนกรูปแบบของวัดที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม และรูปแบบของวัดที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านนามธรรม รวมทั้งกิจกรรมการส่งเสริมด้านอื่น ๆ และสรุปบทบาทการส่งเสริมกิจกรรมของวัด ที่เชื่อมโยงไปสู่เครือข่ายการปฏิบัติธรรม ในส่วนของวัดที่มีชื่อเสียงด้านการปฏิบัติธรรมทั้ง ๔ วัดใน ๔ ภูมิภาค นำข้อมูลที่ได้มาแยกแยะไปตามบริบทที่วัดมีอยู่ เพื่อวิเคราะห์บทบาทและแนวทางการจัดการปัญหา การแก้ไขในส่วนของการเครือข่ายการปฏิบัติธรรม

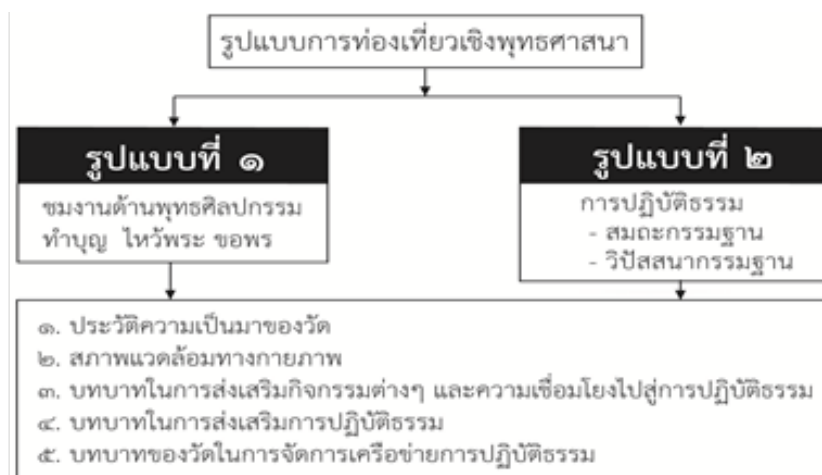
ผลการวิจัย

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ที่มีวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในสังคมไทย มี ๒ รูปแบบคือ

๑. การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ด้านชมงานพุทธศิลป์ ทำบุญ ไหว้พระ ขอพร

๒. การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ด้านการปฏิบัติธรรม

สรุป รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและแนวทางการศึกษา เป็นแผนภูมิดังนี้

รูปแบบที่ ๑

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในรูปแบบที่ ๑ ของวัดในสังคมไทยที่ส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยว จะพยายามรักษาภาพลักษณ์ที่ดีในการดูแลนักท่องเที่ยวให้มีความพึงพอใจกับการที่ได้เข้ามาเที่ยวชม มีการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกวัดและภายในวัดให้มีความเรียบร้อยสะอาดตา จัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก จัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกให้อยู่ในสภาพที่ต้อยต้อมเช่น ป้ายแผนผัง ป้ายบอกทิศทางไปยัง สถานที่ต่าง ๆ ที่เข้าใจง่ายและเป็นสากล มีเจ้าหน้าที่ดูแลห้องน้ำ ห้องสุขาให้สะอาดอยู่เสมอและจัดไว้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัยและผู้พิการ ส่วนสำคัญอีกจุดหนึ่งที่มีความสำคัญกับสภาพภูมิอากาศในเมืองไทย และวัดส่วนมากนิยมจัดทำไว้คือ การจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนอารมณ์ที่เปิดโล่งโปร่งตาและสงบ มีแผ่นพับแนะนำสถานที่ หนังสือ ดัดตั้งแผ่นป้ายเชิญชวนให้ผู้สนใจและมีเวลาพอได้ฝึกทดลองการปฏิบัติธรรมและเรียนรู้พุทธธรรมตามสมควร รวมทั้งดัดตั้งแผ่นป้ายปฏิทินการจัดกิจกรรมของวัดตลอดปี ที่ผ่านการออกแบบสวยงามเข้าใจง่าย เพื่อทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ถึงบทบาทที่วัดมีหน้าที่ต้องทำตามที่สังคมกำหนดไว้ บทบาทที่วัดส่งเสริมและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้นเหล่านี้สามารถสร้างความเชื่อมโยงให้นักท่องเที่ยวบางคนที่น่าสนใจเข้ามาชมงานพุทธศิลป์ที่เป็นวัตรธรรมให้สามารถพัฒนาไปสู่การเรียนรู้พุทธธรรมที่เป็นนามธรรมภายในจิตใจของตนได้

จากเชื่อมโยงมาสู่การปฏิบัติธรรมที่ต่อเนื่องในวัดทั้งที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร และวัดที่มีการปฏิบัติธรรมในทุกภูมิภาคทั่วสังคมไทย มีความคล้ายคลึงกันในรูปแบบของการดำเนินงานคือ วัดใดมีเจ้าสำนักที่มีชื่อเสียงในด้านการปฏิบัติธรรม จัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม มีการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้ผู้สนใจเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมาก และในที่สุดจะประกอบกันเป็นเครือข่ายการปฏิบัติธรรม โดยการจัดเป็นวัดหลัก (วัดแม่ข่าย) ได้แก่ วัดที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน อาทิ สถานที่ บุคลากร ปัจจัยการกินอยู่ เป็นต้น และวัดที่เป็นวัดสาขาของวัดหลัก ได้แก่ วัดที่ยังขาดความพร้อม

เช่น ขาดพระอาจารย์ผู้สอนกรรมฐาน (พระวิปัสสนาจารย์) ขาดเจ้าหน้าที่ดูแล เป็นต้น ซึ่งในส่วนของการปกครองคณะสงฆ์ทั้งวัดหลักและวัดสาขาทั้งหมดจะเป็นเครือข่ายที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม ฝ่ายสำนักปฏิบัติธรรม ที่เป็นองค์กรสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ไทย

แต่การดำเนินงานที่ผ่านมาของวัดที่จัดให้มีการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังสม่ำเสมอ พบว่า มีอุปสรรคปัญหาในการบริหารจัดการของระดับนโยบาย (มหาเถรสมาคม) เช่น การย่อหย่อนของพระมหาเถรผู้ควบคุมดูแลในส่วนของการปฏิบัติธรรม ทำให้ละเลยการบริหารจัดการด้านการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์อุบาสกอุบาสิกา และประชาชนทั่วไป เป็นต้น แต่ขณะนี้กำลังอยู่ในช่วงของการแก้ไขและพัฒนา มีการหยิบยกเอาโครงการต่าง ๆ ที่ออกแบบไว้ลงมาใช้ปฏิบัติเป็นขั้นตอนในสำนักปฏิบัติธรรมที่ได้ให้การรับรองไว้ทั้งหมด ๑,๕๑๒ แห่งทั่วประเทศ เช่น คัดเลือกสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ เป็นแบบอย่างทำสารคดีเผยแพร่ความพร้อมของอาคารสถานที่ เครื่องอำนวยความสะดวกและพระวิปัสสนาจารย์ เพื่อประชาสัมพันธ์เป็นเกณฑ์มาตรฐานให้สำนักปฏิบัติธรรมอื่น ๆ ได้ใช้เป็นแบบอย่าง และเร่งร่างหลักสูตรการสอนปริยัติและสอนการปฏิบัติธรรมเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ให้มีภูมิรู้ภูมิธรรมและคล่องแคล่วในภาษาอย่างแท้จริง เป็นต้น เพื่อรองรับกระแสสังคมของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เป็นผู้สนใจต่อการศึกษาพุทธธรรม และการปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธศาสนา แบบเถรวาทที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก

ผู้วิจัยได้สรุปผลของการแก้ไขปัญหาที่มหาเถรสมาคม ได้จัดทำและกำลังดำเนินงานอยู่ในขณะนี้ พร้อมทั้งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับเครือข่ายการปฏิบัติธรรมทั้งระบบ เป็นตารางแผนภูมิ ดังนี้

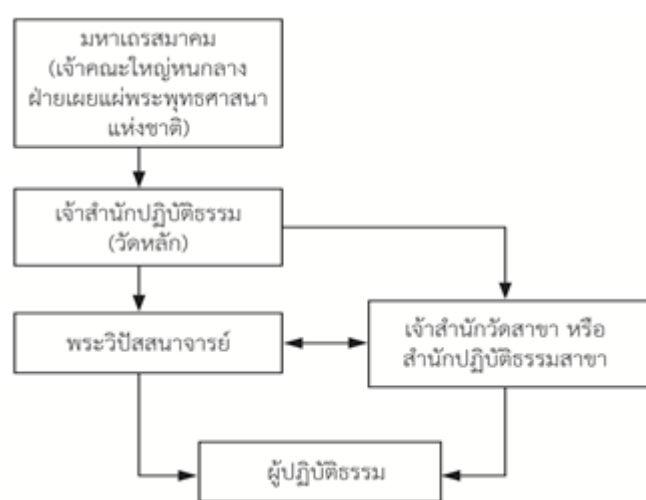
การจัดการเครือข่ายด้านการปฏิบัติธรรม	องค์กรสนับสนุน
ผู้บริหารระดับนโยบาย ๑) คัดเลือกสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ที่มหาเถรสมาคมรับรองแล้ว ตั้งเป็น “สำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ” จำนวน ๑๕ สำนัก ๒) จัดทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์เป็นวีดิทัศน์ ออกอากาศเผยแพร่ทาง เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ เช่น YouTube Internet Line ๓) จัดทำโครงการคัดเลือกสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่นประจำปี เพื่อมอบพัด และเกียรติบัตร เป็นรางวัลแห่งความร่วมมือและการพัฒนาสำนัก ๔) โครงการฝึกอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ และทำหลักสูตรภาษาอังกฤษ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาพระภิกษุให้เป็นพระวิปัสสนาจารย์ผู้ทรง คุณวุฒิ มีภูมิรู้ภูมิธรรมทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ ถูกต้อง ถูกทางและ ถูกวิธี สามารถนำไปใช้ต่อยอดอบรมผู้สนใจได้ทุกระดับ ทั้งชาวไทยและ ชาวต่างชาติ เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากร ให้มีคุณภาพ ให้เจริญก้าวหน้า	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และมหาเถรสมาคม

รูปแบบที่ ๒

“สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ, “ส่วนการศึกษาสงเคราะห์ กองพุทธศาสนศึกษา”
 สํารวจปี ๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.onab.go.th> [๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๐].

เครือข่ายการปฏิบัติธรรมในสังคมไทย นอกจากมีระดับนโยบายแล้ว ยังมีส่วนที่เป็นระดับปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วยวัดที่เป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ เรียกว่า วัดหลัก (วัดแม่ข่าย) และวัดสาขาหรือสำนักสาขาที่เป็นลูกข่ายของวัดนั้น ๆ มีการส่งข่าวสารและช่วยเหลือในเรื่องของการจัดกิจกรรมร่วมกันภายในเครือข่ายของตน และมีจุดอ่อนอยู่ประการหนึ่งคือ วัดหลักจะไม่แนะนำให้วัดสาขาออกไปสร้างสาขาใหม่ในแนวลึก เพราะจะมีปัญหาในด้านการบริหารจัดการตามมาอีกหลายประการเช่น - การขาดปัจจัยที่พร้อมสมบูรณ์ - การขาดพระวิปัสสนาจารย์ - การสอนที่อาจผิดเพี้ยนไปจากแนวคำสอนเดิมของเจ้าสำนักวัดหลัก เป็นต้น และโดยธรรมเนียมการปฏิบัติที่ผ่านมาของวัดสาขาที่ผู้มีศรัทธาบริจาคที่ดินให้สร้างสาขาต่อคือ การยกวัดสาขาใหม่ที่ตนได้มาให้เป็นอีกสาขาหนึ่งของวัดหลัก เป็นการแก้ปัญหานั้น ๆ ที่จะมีขึ้นในภายหลังได้ทั้งหมด และรักษาความเป็นกัลยาณมิตรอันดีระหว่างศิษย์กับครูอาจารย์^๕

จากการศึกษาและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเครือข่าย ด้านการปฏิบัติธรรมของวัดในสังคมไทย ผู้วิจัยลำดับการบริหารเครือข่ายเป็นแผนภูมิ ดังนี้

รูปแบบที่ ๓

สรุป

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดในสังคมไทย ซึ่งขึ้นตรงกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มี ๒ รูปแบบ รูปแบบที่ ๑ เป็นประเภทชมความงามของงานพุทธศิลป์ ทำบุญ ไหว้พระ ขอพร สามารถที่จะมีบทบาทตามหน้าที่ของวัดไปตามบริบทที่วัดนั้น ๆ มีอยู่ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถที่จะส่งเสริมให้มี

^๕ สัมภาษณ์พระภาวนาเมฆคุณ, วันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑; สัมภาษณ์ พระภาวนาโพธิคุณ วิ., วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๑; สัมภาษณ์ ระภาวนาธรรมากินันท์, วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑; สัมภาษณ์ พระศรีศิลป์อาจารย์, วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๑.

กิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นเพื่อสร้างความเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังได้^๖ ในส่วนของรูปแบบที่ ๒ เป็นวัดประเภทเน้นให้มีการปฏิบัติธรรมอย่างเดียว การดำเนินงานที่ผ่านมาของวัดในรูปแบบที่ ๒ นี้พบว่า มีการขยายเครือข่ายเป็นสำนักปฏิบัติธรรมสาขาเป็นจำนวนมาก และเป็นไปตามความรู้ความชำนาญของเจ้าสำนักวัดหลัก ทำให้เกิดปัญหาในด้านการขาดเอกภาพ ด้านการบริหาร และการอุดหนุนช่วยเหลือจากส่วนกลาง^๗ สถานการณ์ปัจจุบันจึงมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาย่างเป็นรูปธรรม โดยประธานคณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาเถรสมาคม ได้ลงนามปฏิสัมพันธ์กับผู้บริหารระดับปฏิบัติการที่เป็นเจ้าสำนักต่าง ๆ เป็นการเสริมจุดแข็งให้แก่การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาด้านการปฏิบัติธรรม ผลที่ได้จึงเกิดเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการพัฒนาให้การปฏิบัติธรรมในสังคมไทย มีความเป็นเอกภาพ และมีมาตรฐานการสอนการปฏิบัติ รวมทั้งเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับเจ้าสำนักในการสานสายสัมพันธ์เพื่อดูแลรักษาสถานปฏิบัติสาขาที่เป็นเครือข่ายกันอยู่ทั้งในสังคมไทย และในระดับนานาชาติให้เข้มแข็งขึ้นได้อย่างมีทิศทาง การมีเครือข่ายการปฏิบัติธรรมที่ครอบคลุมไปทั่วสังคมไทย และกว้างไกลไปถึงสังคมของต่างชาติต่างศาสนา ย่อมเกิดประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจและผู้ที่ตั้งมือปฏิบัติเอง ในแง่ของความสะดวกต่อการเดินทาง และแง่ของประโยชน์ใน ๓ ระดับ^๘ คือ (๑) ทิฐุธรรมมีกัตถะ ประโยชน์ในปัจจุบัน (๒) สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ในเบื้องหน้า (๓) ปรมัตถะ ประโยชน์สูงสุดตามแนวทางคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเพียงประโยชน์ใน ๒ ระดับ คือ ระดับต้นและระดับกลาง ที่อาศัยความมีศรัทธา การมีศีลมีธรรมภายในตน มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ มีปิตุสขอันประณีตภายในจิตใจ เป็นการพัฒนาจิตมนุษย์ให้เข้าถึงคุณธรรมที่มนุษย์ทุกคนในโลกพึงมีอยู่ในตน ก็สามารถช่วยให้ทุกสรรพชีวิตในสังคมโลกนี้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข สามารถนำสันติภาพอันยั่งยืนมาสู่สังคมโลกได้ ส่วนประโยชน์สูงสุดในระดับที่ ๓ เป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ต้องเกิดจากการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ อย่างรู้แจ้งแทงตลอดด้วยปัญญาเท่านั้น จึงย่อมหลุดพ้นไปเสียจากวัฏวนแห่งสงสารคือ การท่องเที่ยวเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่มีที่สิ้นสุดนี้ลงได้^๙

อภิปรายผล

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในสังคมไทยนั้น สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยจะนึกถึงวัดและทุก ๆ ส่วนที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นวัด เช่น การได้มีสถานที่ทำบุญ ได้บริจาคทาน ได้ไหว้พระ ได้สนทนาธรรมกับพระ และได้มีสถานที่ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติต่างศาสนา จะมองไปที่ความงดงาม

^๖ สัมภาษณ์ พระราชเวที, วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ พระราชสิทธิมนี วิ., วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์, วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๓๒.

^๙ วิ. ม. (ไทย) ๕/๑๗๕/๑๐๓-๑๐๔.

ของงานก่อสร้างที่แปลกตา ความงดงามของพระพุทธรูป และผลงานเกี่ยวกับพุทธศิลป์ต่าง ๆ และปัจจุบันนี้นักท่องเที่ยวต่างชาติ ได้สนใจศึกษาพระพุทธศาสนากันมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่า ในบรรดานักท่องเที่ยวที่เดินทาง เข้ามาในประเทศไทย มีนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งที่ทำให้ความสนใจศึกษาพุทธธรรม และถึงขั้นเข้ามาปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง^{๑๐} การจัดให้มีการปฏิบัติธรรมตามโอกาสตลอดปี ทั้งแบบปฏิบัติระยะสั้นมาเข้ากลับเย็นหรืออยู่ปฏิบัติ ๑ คืน หรือจัดเป็นคอร์สระยะยาว ๕ วัน ๗ วัน เป็นต้น ผู้ปฏิบัติสามารถเลือกตามความเหมาะสมของเวลาและโอกาส สถานที่สำหรับใช้ในการปฏิบัติมีมาตรฐาน มีสถานที่พำนักอาศัยเป็นสัดส่วน เครื่องอุปโภคบริโภคบริบูรณ์ มีเจ้าหน้าที่ดูแล รวมทั้งพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ การได้พบกับบรรยากาศร่มรื่นเย็นสบายและเงียบสงบ การได้เห็นรูปภาพการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นที่วัดได้ตีตึกโฆษณาประชาสัมพันธ์ไว้ เป็นต้น ย่อมเป็นความรู้สึกที่ดีทั้งทางกายและทางอารมณ์ ก่อให้เกิดจิตใจที่พร้อมเปิดรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ที่จะเกิดขึ้นได้ การที่วัดได้ประยุกต์โดยสอดแทรกให้ทุกกิจกรรมที่วัดจัดขึ้น เช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติ หรือแม้แต่งานประเพณีต่าง ๆ มีการเทศน์สอนธรรมะด้วยภาษาที่คนทั่วไปเข้าใจได้ง่าย ใช้คำสอนของพระพุทธเจ้าที่เข้าได้กับยุคสมัย ไม่น่าเบื่อ หรือเชิญชวนนั่งสมาธิสงบจิตใจ หรือเปิดสอนการปฏิบัติธรรม ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ระยะสั้น ๆ ก็ถือได้ว่า เป็นการประยุกต์ใช้โอกาสที่เหมาะสม ในการเสริมสร้างการเรียนรู้พุทธธรรมให้แก่ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาอยู่ในวัด ณ เวลานั้นได้^{๑๑} ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นการสร้างเชื่อมโยงที่สามารถยกระดับจิตใจของผู้ฟังธรรมให้สูงขึ้น และจะมีการพัฒนาร่างกายและจิตใจเพื่อพร้อมในการเข้าสู่การปฏิบัติที่เข้มข้นและจริงจังมากขึ้น^{๑๒} วัดหรือสำนักที่มีการปฏิบัติธรรมในสังคมไทยทุกวันนี้เกิดขึ้นมากมาย จะมีการปฏิบัติธรรมกันหลาย ๆ รูปแบบและหลายวัตถุประสงค์ วิธีการเรียนและหลักสูตรที่สอนบางแห่งยัง ไม่มีความชัดเจนเพียงพอ เกิดปัญหาและความคิดเห็นที่ไม่ถูกต้องต่อการปฏิบัติ เกิดความไม่มั่นใจ หรือเคลือบแคลงสงสัยแก่ผู้สนใจใหม่ และโดยเฉพาะชาวต่างชาติ^{๑๓} ปัจจุบันองค์กรฝ่ายสงฆ์สูงสุด ผู้รับผิดชอบด้านเครือข่ายของการปฏิบัติธรรม กำลังดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม โดยสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ให้แก่สำนักปฏิบัติธรรม เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องแนวทางการปฏิบัติธรรมตามที่

^{๑๐} พระมหาสุทิตย์ อาภากร และ พระมหาเสรีชน นริสโร, “การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในประเทศไทย”, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สกว. (๒๕๕๕): ๒๓.

^{๑๑} ภัทรพล ฤทธิ์เต็ม, “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด”, วารสารศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ปีที่ ๑๑ เล่ม ๑ (สิงหาคม-ตุลาคม ๒๕๕๕): ๑๒-๑๓.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระภิกษุโพธิคุณ วิ., วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๓} บุญญา วิริยจร, “การพัฒนาหลักการสอนวิปัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ ตามแนวสติปัฏฐานสูตร”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน- ธันวาคม ๒๕๖๐): ๑๑๖.

ปรากฏในพระไตรปิฎก สร้างเอกภาพและสร้างมาตรฐานใหม่ มีการจัดทำหลักสูตรเพื่อเพิ่มศักยภาพ การสอนการปฏิบัติธรรมเป็นภาษาอังกฤษ เสริมส่งพระวิปัสสนาจารย์สู่สากล และสนับสนุนให้มีการ จัดอบรมการผลิตพระวิปัสสนาจารย์ขึ้นทั้งในส่วนกลาง และสำนักปฏิบัติธรรมในส่วนภูมิภาค เพื่อรองรับ ผู้สนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

ข้อเสนอแนะ

แม้ว่าผลจากการศึกษาจะพบว่า มีนักท่องเที่ยวที่ชมความงามของงานพุทธศิลป์และมีความสนใจ ไปปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้น แต่มักจะเป็นกลุ่มผู้ใหญ่และผู้สูงอายุที่มีกิจกรรม “ทัวร์ธรรมะ” ซึ่งหากว่ามีผู้สนใจ เข้าปฏิบัติธรรมเป็นเยาวชนของชาติ ย่อมจะเกิดเป็นพลังที่ดีต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ๆ ขึ้น ผู้วิจัยจึงมี ข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานภาครัฐและองค์กรพระพุทธศาสนา ควรมีการขยายความเข้าใจ ส่งเสริมและ สนับสนุนเรื่อง การพัฒนาจิตใจให้แก่เยาวชนโดยใช้เรื่องของการปฏิบัติธรรมเป็นหลัก เบื้องต้นปลูกฝังให้ เยาวชนได้แสดงความกล้าในการเป็นผู้นำในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น เป็นผู้นำกล่าวสรรเสริญ พุทธคุณ เป็นผู้นำบุญในมหาพิธีต่าง ๆ หมั่นเวียนกันเป็นผู้นำการเจริญสมาธิในกลุ่ม เป็นต้น ปัจจุบัน มีเยาวชนไทยบางส่วนสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา เข้าวัดและปฏิบัติธรรมเป็นประจำด้วยความสมัครใจ จึงควรมีการวิจัยที่สร้างเครื่องมือตรวจสอบลักษณะความเพียรของเยาวชนในการปฏิบัติแต่ละครั้งในสำนัก ปฏิบัติธรรม พร้อมประเมินผลออกมาในเชิงสถิติ และรู้ผลของการปฏิบัติในแต่ละครั้ง อันจะเป็นประโยชน์ สำหรับการศึกษาวิจัยประเมินผลของผู้ปฏิบัติในแต่ละครั้ง เพื่อรู้วิธีการแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง และใช้เป็น กลยุทธ์สำหรับการวางแผนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่เยาวชน และเป็นฐานข้อมูลในการศึกษา ค้นคว้าต่อไป

บรรณานุกรม

- บุญชญา วิวิชจร. “การพัฒนาหลักการสอนวิปัสสนาของสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ ตามแนว สติปัฏฐานสูตร”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., ๒๕๖๐.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๔.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร, พระมหาเสรีชน นริสโร. “การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยว ทางพุทธศาสนาในประเทศไทย”, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สกว., ๒๕๕๕.
- พระครูสันติธรรมภาสิธ. “ศาสนสถานแหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา”. Journal of Nakhon-ratchasima College, ๒๕๕๗.

ภัทรบด ฤทธิเต็ม. “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด”. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๘.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สุวัฒน์ จูธกร. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๐.

พระราชสิทธิณี วิ., วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์. สัมภาษณ์. ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

พระราชเวที, วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. สัมภาษณ์. ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

พระภวนาเขมคุณ วิ., เจ้าสำนักวัดมเหยงคณ์. สัมภาษณ์. ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑.

พระภวนาโพธิคุณ วิ., เจ้าสำนักวัดธารน้ำไหล (สวนโมกข์). สัมภาษณ์. ๔ กันยายน ๒๕๖๑.

พระภวนาธรรมาภินันท์, เจ้าสำนักวัดนาหลวง. สัมภาษณ์. ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

พระศรีศิลป์อาจารย์, ผู้ช่วยเจ้าสำนักวัดพระธาตุศรีจอมทอง. สัมภาษณ์. ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ. “ส่วนการศึกษาสงเคราะห์ กองพุทธศาสนา-ศึกษา” สืบค้นปี ๒๕๕๙. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.onab.go.th> [๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๐].

การพัฒนาพระธรรมทูตไทยเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

The Development of Thai DhammadutaBhikkhus for Overseas Buddhism Propagation

พระมหาสุเทพ สุวตฺถโน*

PhramahaSuthep Suwatthano

นักวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Foreign Relations Officer,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: sutupu@live.com

Received : November 5, 2020

Revised : November 16, 2020

Accepted : November 19, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาด้านคุณสมบัติของพระธรรมทูตไทยเพื่อไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีเป้าหมายหลักของการเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของพระธรรมทูตคือ เพื่อประโยชน์และความสุขของพุทธศาสนิกชนไทยในต่างประเทศและชนในท้องถิ่นนั้น ๆ พระธรรมทูตจึงต้องมีคุณสมบัติตามบทบาทหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสอดคล้องตามพระธรรมวินัย การพัฒนาคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตไทยเพื่อทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ได้แก่ (๑) การศึกษาเรียนรู้พัฒนาด้วยตนเอง (๒) การเข้าศึกษาเรียนรู้หรืออบรมในหลักสูตรต่าง ๆ และ (๓) การศึกษาเรียนรู้จากบูรพาจารย์ที่เป็นต้นแบบของพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ

คำสำคัญ: การพัฒนา; พระธรรมทูต; การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

Abstract

The purpose of this academic paper aims to propose the ways to develop the characteristics of Thai dhammadutabhikkhus in order to propagate Buddhism in overseas countries effectively and efficiently. The goals for propagation are the advantages and happiness of both Thais and local people. To meet those goals, the dhammadutabhikkhus should have the characteristics incongruence with the propagating role and

* พระมหาสุเทพ สุวตฺถโน (เหลาทอง), ดร. PhramahaSuthepSuwatthano (Laothong), Dr.

the doctrine and the discipline. There are three ways to develop those desirable characteristics of dhammadutabhikkhus: (1) self-study (2) enrolling in official programs, and (3) learning from the first teachers who are the role model of overseas dhammadutabhikkhus.

Keywords: Development; Dhammaduta Bhikkhus; Buddhism Propagation

บทนำ

พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ถึงปัจจุบันนี้ นับเป็นระยะเวลากว่า ๒,๖๐๐ ปี มีสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นนับครั้งไม่ถ้วน เช่น เหตุการณ์หลังจากพระพุทธองค์ทรงดับขันธปรินิพพาน มีการกล่าวจาบจ้วงพระธรรมวินัย ทำให้เกิดการสังคายนารั้งที่ ๑ และมีการทำสังคายนาอีกหลายครั้งตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น^๑ แต่สถานการณ์ครั้งสำคัญอันเป็นจุดเริ่มต้นให้พระพุทธศาสนาถูกกลืนเลือนไปจากดินแดนต้นกำเนิดเป็นระยะเวลาหลายร้อยปี ได้แก่ การถูกรุกรานจากการล่าอาณานิคมโดยพวกมุสลิมเตอร์กซึ่งได้เข่นฆ่าบุคคลผู้ที่ไม่ยอมเปลี่ยนไปนับถือศาสนาตามพวกของตน และทำลายสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะทางด้านการศึกษาและปฏิบัติธรรม ได้แก่ มหาวิทยาลัยนาลันทา ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในสมัยนั้น และจัดเป็นแหล่งเก็บสะสมพระคัมภีร์สำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้สรรพวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญมากแห่งหนึ่งการทำลายมหาวิทยาลัยแห่งนี้ด้วยการจุดไฟเผา ทำให้พุทธบริษัทพุทธศาสนสถานและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ถูกทำลายจนเกือบหมดสิ้น ผู้คนในท้องถิ่นจึงไม่เหลือความทรงจำเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไปโดยปริยายจนอีกหลายร้อยปี เมื่อดินแดนแห่งนี้ได้ถูกประเทศอังกฤษยึดครองและมีการแบ่งแยกเป็นประเทศโดยใช้ชื่อว่าอินเดีย นักสำรวจชาวอังกฤษได้ค้นหาพุทธสถานที่สำคัญ ๆ จนเป็นที่มาของการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาขึ้นในดินแดนต้นกำเนิด^๒

พระพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักและปรากฏจนถึงปัจจุบันนี้ เพราะมีองค์ประกอบสำคัญคือองค์พระศาสดาแห่งพระพุทธศาสนาผู้ทรงมีพระเมตตาและกรุณา ทรงเผยแผ่สิ่งที่พระองค์ตรัสรู้ให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย จนมีผู้ที่สามารถบรรลุธรรมหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏและเดินตามรอยบาทของพระองค์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนทำให้พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปในดินแดนต่าง ๆ ทั่วทุกทิศ ผู้ทำหน้าที่

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), *กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก*, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธีม, ๒๕๕๙), หน้า ๒๔-๓๘.

^๒ พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตาโณ), *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๖๗-๒๖๙, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), *กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก*, หน้า ๑๕๔-๑๗๙.

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เรียกชื่อว่าพระธรรมทูตต้นแบบนั้น เกิดขึ้นตั้งแต่ครั้งพระพุทธองค์เริ่มเทศนาสั่งสอนพระธรรมที่ตรัสรู้ให้แก่ผู้ที่พระองค์ทรงพิจารณาแล้วว่าสามารถรู้พระธรรมตามคำสั่งสอนได้ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้พระพุทธศาสนาสามารถตั้งมั่นดำรงอยู่ได้โดยพระอรหันตสาวกกลุ่มแรก ที่เป็นพระธรรมทูตได้แก่ กลุ่มปัญจวัคคีย์ (พระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะ และพระอัสสชิ)^๗ พระยสและเพื่อน^๘ พระอรหันตสาวกจำนวน ๖๐ รูป นี้ ได้ทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูตกลุ่มแรก เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทิศทางต่าง ๆ ตามพระดำรัสที่พระองค์ได้ตรัสว่า ให้พระสาวกเหล่านั้นแยกกันไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่าไปเส้นทางเดียวกัน^๙

พระธรรมทูต ๖๐ รูป นี้ เป็นพระอรหันต์ทั้งหมด จึงมีคุณสมบัติเพียงพอต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะได้ศึกษาปฏิบัติเรียนรู้ธรรมะที่องค์พระศาสดาทรงถ่ายทอดให้โดยตรง และเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีผู้ที่สามารถรู้ตามและเข้าใจคำสั่งสอนได้เป็นจำนวนมาก

เหตุการณ์ครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นอยู่ในดินแดนต่าง ๆ ได้ คือ การส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนที่ห่างไกลจากต้นกำเนิดถึง ๙ เส้นทาง ซึ่งเกิดขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช^{๑๐} เมื่อมีผู้ที่สามารถเข้าถึงพระธรรมกระจายอยู่ในถิ่นที่ห่างไกล พระพุทธศาสนาจึงสามารถตั้งหลักปักฐานได้ในดินแดนอื่นที่ไม่ใช่ต้นกำเนิด เช่น ประเทศไทย ได้รับเอาพระพุทธศาสนามาเป็นศาสนาหลักของประเทศที่มีชนส่วนใหญ่นับถือเป็นเวลาหลายร้อยปี และคณะสงฆ์ของไทยยังคงรักษาเจตนารมณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามพระธรรมวินัยที่องค์พระศาสดาได้ตรัสไว้อย่างต่อเนื่องมาเป็นลำดับ ต่อมาเริ่มมีพระภิกษุออกเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังต่างประเทศ^{๑๑} เพื่อทำหน้าที่ในการประกาศพระพุทธศาสนาแก่บุคคลทั่วไป และดำรงรักษาสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไปสู่อนุชนรุ่นต่อมาจะเห็นได้ว่าพระภิกษุผู้ทำหน้าที่พระธรรมทูตมีความสำคัญต่อการเผยแผ่และดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ อย่างแท้จริง เพราะถ้าไม่มีพระธรรมทูตเหล่านี้แล้ว การส่งต่อพระพุทธศาสนาไปสู่อนุชนรุ่นหลังจะเกิดขึ้นได้ยากและมีโอกาสสูงมากที่พระพุทธศาสนาจะสูญหายไปจากดินแดนที่เคยเจริญรุ่งเรือง เพราะไม่มีผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ไปยังดินแดนต่าง ๆ การที่คณะสงฆ์ไทยให้ความสำคัญต่อการส่งพระธรรมทูตไปต่างประเทศ ถือเป็นการรับมอบหน้าที่ในการนำ

^๗ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๒๔/๑๘-๓๑.

^๘ วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๕-๓๑/๓๑-๔๐.

^๙ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๑๐} วคิน อินทสระ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียและประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญกิจ, ๒๕๓๕), หน้า ๖๙-๗๔.

^{๑๑} สถานทูตไทยในประเทศสิงคโปร์, วัดอานันทเมตตยาราม สิงคโปร์ ประกอบพิธีเริ่มการก่อสร้างอาคารหลังใหม่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thaiembassy.sg/activities> [๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๓].

พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปส่งต่อเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่พหุชน เมื่อชนที่ได้พบพระธรรมทูต และมีโอกาสได้ฟังพระธรรม จะทำให้เกิดความรู้เข้าใจในพระพุทธศาสนาและสามารถนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขในชีวิตของตนได้ต่อไป

ด้วยเหตุผลที่พระธรรมทูตมีความสำคัญต่อการสืบทอดและดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา บทความนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตไทยให้มีคุณสมบัติที่เพียงพอต่อการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เป้าหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ประเด็นที่มีความจำเป็นต้องรู้เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเกิดผลสัมฤทธิ์ คือ เป้าหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและผลลัพธ์ที่ต้องการคืออะไร เพราะเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตลอดถึงหน้าที่และคุณสมบัติของพระธรรมทูตผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตให้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมต่อการทำหน้าที่ให้สำเร็จตามเป้าหมายและได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการต่อไป

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลและเป้าหมาย

พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่พระอรหันตสาวกคณะแรกก่อนจาริกไปเพื่อประกาศพรหมจรรย์หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า

“ภิกษุทั้งหลายเราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่พหุชน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลายเธอทั้งหลายอย่าได้ไปโดยทางเดียวกันสองรูปจงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในจักษุน้อย มีอยู่ย่อมเสื่อมไปเพราะไม่ได้ฟังธรรมผู้รู้ทั่วถึงซึ่งธรรม จักมีอยู่ ภิกษุทั้งหลายแม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”^๔

พุทธดำรัสที่ตรัสนี้ กล่าวถึงคุณสมบัติของพระสาวกที่ไปทำหน้าที่เผยแผ่ คือผู้ที่พ้นแล้วจากบ่วง (ราคะ โทสะ โมหะ) ทั้งปวง พุทธสาวกที่ส่งไปประกาศพระศาสนาจึงเป็นพระอรหันต์ทั้งหมดทำหน้าที่หลักคือการจาริกไปเพื่อประกาศพรหมจรรย์หรือธรรมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งเนื้อหาและความหมายโดยต้องจาริกไปต่างสถานที่กัน มีเป้าหมายเดียวกันคือการประกาศพรหมจรรย์หรือธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์สุข

^๔ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

แก่พหูชนและเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก โดยมีผลลัพธ์คือการมีผู้รู้ทั่วถึงธรรมที่พระสาวกในฐานะพระธรรมทูตได้แสดงกล่าวโดยสรุปคือ ทุกรูปมีคุณสมบัติที่สำคัญคือการเป็นพระอรหันต์ มีความพร้อมสมบูรณ์ทั้งในด้านวิชาการ (ธรรมะ) และคุณสมบัติส่วนตัว ได้แก่ การหลุดพ้นแล้วจากกิเลส (บ่วง) ใด ๆ ทั้งปวง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยหลังพุทธกาลและเป้าหมาย

หลังการเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธศาสนาในดินแดนต้นกำเนิดยังคงมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสนับถืออยู่อย่างต่อเนื่องแม้ในบางช่วงเวลาจะมีการนับถือศาสนาอื่นตามกษัตริย์ผู้ปกครองดินแดนแห่งนั้น จนพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองที่สุดในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช พระองค์ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาทั้งการศึกษาและการปฏิบัติได้บูรณะพุทธสถานสำคัญต่าง ๆ และได้มีการสร้างศิลาจารึกไว้เพื่อประกาศพระศาสนาและเป็นสัญลักษณ์แสดงตำแหน่งของพุทธสถาน^๙ จำนวนมาก จนทำให้อนุชนรุ่นต่อมาสามารถกลับไปสืบค้นถึงสถานที่สำคัญในอดีตได้ คุณูปการที่สำคัญที่สุดซึ่งพระเจ้าอโศกมหาราชทรงมีต่อพระพุทธศาสนาคือการส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกนอกอาณาจักร จำนวน ๙ สาย กระจายออกไปทั่วทุกทิศ หลังจากที่มีการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๓ สำเร็จ จนเป็นสาเหตุที่ทำให้พระพุทธศาสนาได้รับการสืบทอดในดินแดนต่าง ๆ นอกต้นกำเนิด โดยเฉพาะในลังกาทวีปและดินแดนสุวรรณภูมิและทำให้พระพุทธศาสนาสามารถตั้งหลักปักฐานสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

คณะพระธรรมทูตผู้เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในครั้งนั้น มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๕ รูป เพื่อให้เพียงพอต่อการบรรพชาอุปสมบทแก่ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นซึ่งเข้ามาเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา และต้องสามารถท่องจำพระธรรมวินัยเพื่อให้การเผยแผ่คำสอนได้ถูกต้องเนื่องจากในสมัยนั้นยังไม่มีจารึกพระธรรมวินัยเป็นลายลักษณ์อักษรจะเห็นได้ชัดเจนว่า พระพุทธศาสนาเริ่มเป็นที่รู้จักในดินแดนที่ห่างไกลและเริ่มตั้งหลักปักฐานในดินแดนต่าง ๆ จนหลายแห่งมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของประเทศเพราะมีผู้คนนับถือเป็นจำนวนมาก เช่น ประเทศไทย ลาว เมียนมาร์ กัมพูชา และศรีลังกา เป็นต้น

การส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกนอกอาณาจักรของพระเจ้าอโศกมหาราชสรุปได้ว่า คุณสมบัติหนึ่งของพระธรรมทูตคือต้องมีความรู้หรือทรงจำพระธรรมวินัยได้ดี เพื่อให้สามารถถ่ายทอดพระธรรมวินัยแก่บุคคลอื่นได้ สามารถทำหน้าที่บรรพชาอุปสมบทแก่ผู้ที่ต้องการเข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนาได้ ต้องมีความมุ่งมั่นและอดทนต่อความยากลำบากในการจาริกไปในแดนไกลโดยมีหน้าที่คือการออกจาริกไปเพื่อประกาศพระธรรมวินัยหรือพระศาสนา และเป้าหมายคือมีผู้นับถือและรับพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและสืบทอดสู่ชนรุ่นต่อไป

^๙ วติน อินทสระ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียและประเทศไทย, หน้า ๘๑-๘๒.

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยปัจจุบันและเป้าหมายเพื่อการเผยแผ่ในต่างประเทศ

ตามหลักฐานที่ปรากฏคณะสงฆ์ไทยได้เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ได้ส่งพระอุบาลีและคณะไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา^{๑๐} โดยพระอุบาลีได้เสียสละและอุทิศตน เพื่อยุติฟื้นฟูพระพุทธศาสนาจนท่านถึงแก่กรรมภาพในประเทศศรีลังกาหลังจากเดินทางไปได้ราว ๓ ปี ส่วนการส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศอื่น ๆ นั้น พบว่า มีการส่งพระธรรมทูตไปต่างประเทศมากกว่า ๒๐ ประเทศ ในเกือบทุกทวีปในโลก เช่น ทวีปเอเชียมีประเทศอินเดีย เนปาล สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย เป็นต้น แถบเอเชียเนียบมีประเทศออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นต้น ทวีปยุโรป มีประเทศอังกฤษ ไอร์แลนด์ เยอรมัน สวีเดน เดนมาร์ก เบลเยียม สวิสเซอร์แลนด์ เนเธอร์แลนด์ นอร์เวย์ อิตาลี ออสเตรีย เป็นต้น ทวีปอเมริกา มีประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา เป็นต้น^{๑๑}

การส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปต่าง ๆ เหล่านั้น เริ่มต้นมาเป็นระยะเวลาเกือบ ๑๐๐ ปีแล้ว และมีการกระจายเกือบทั่วโลกอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่หลัง พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยยุคแรก ๆ เริ่มต้นที่ประเทศอินเดีย จากนั้นมีการขยายไปที่ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา สำหรับประเทศอินเดียนั้นทางรัฐบาลอินเดียได้ทำหนังสือเชิญอย่างเป็นทางการถึงรัฐบาลไทยและคณะสงฆ์ให้ไปสร้างวัดขึ้นในประเทศอินเดียในเวลาต่อมาได้มีการสร้างวัดไทยเพิ่มขึ้นอีกหลายวัด โดยเฉพาะวัดไทยที่อยู่ใกล้สังฆนิยสถานทั้ง ๔ แห่ง ส่วนในประเทศอังกฤษ เริ่มต้นจากพุทธศาสนิกชนไทยที่ไปพักอาศัยอยู่เป็นการชั่วคราวหรือในระยะยาวเพื่อศึกษาต่อ ทำงานหรือตั้งถิ่นฐานถาวรได้มีการนิมนต์พระสงฆ์ไทยเดินทางไปอย่างไม่เป็นทางการเพื่อทำพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต เช่น งานศพ การทำบุญตักบาตร เป็นต้น ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการนิมนต์พระสงฆ์ไทยเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจอย่างไม่เป็นทางการและเป็นไปในรูปแบบเดียวกันในเกือบทุกท้องถิ่นที่มีพุทธศาสนิกชนไทยพักอาศัยอยู่ จากจุดนั้นเองทำให้ในช่วงเวลาไม่เกิน พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้มีการก่อสร้างวัดไทยขึ้นในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นตามลำดับจนถึง พ.ศ. ๒๕๖๐ มีวัดไทยในต่างประเทศจำนวน ๕๓๙ วัด^{๑๒}

^{๑๐} ลังการุณาร, ตามรอยพระอุบาลีไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่ศรีลังกา, (กรุงเทพมหานคร: บ. เอ-บุ๊คดิสทริบิวชั่น จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๑-๑๐๒.

^{๑๑} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี ๒๕๖๑-๒๕๖๓, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.onab.go.th/th/ebook/category/detail/id/4/iid/21> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].

^{๑๒} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สรุปจำนวนวัดไทยในต่างประเทศ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/94/iid/4772> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ เริ่มจากการที่พระสงฆ์เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจอย่างไม่เป็นทางการโดยการนิมนต์ของพุทธศาสนิกชนไทยที่ไปพักอาศัยอยู่ในประเทศนั้น มาสู่การส่งพระสงฆ์ไทยไปปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นทางการ ในชื่อเรียกว่าพระธรรมทูตสายต่างประเทศหรือพระธรรมทูตไปต่างประเทศ โดยมีหน่วยงานที่ดูแลการไปปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมทูตให้การสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ เท่าที่จะสามารถทำได้เพื่อให้การเดินทางไปต่างประเทศเป็นไปด้วยความสะดวก ภารกิจหลักในช่วงต้นของพระธรรมทูตในปัจจุบัน จึงเป็นการเดินทางไปเพื่อฉลองศรัทธาของพุทธศาสนิกชนไทยที่พักอาศัยอยู่ในประเทศนั้น ๆ ซึ่งต้องการที่พึ่งทางใจจากพระพุทธศาสนาและเมื่อวัดมีที่ตั้งอย่างเป็นทางการ พระธรรมทูตได้เริ่มจัดกิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อรักษาและสืบสานพระพุทธศาสนาตลอดถึงศิลปวัฒนธรรมไทยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์การศึกษานักธรรม-บาลี เป็นต้น และยังเป็นศูนย์เรียนรู้และศึกษาวัฒนธรรมไทยให้แก่ลูกหลานไทยที่อยู่ในต่างแดนด้วย^{๑๓}

ในเวลาต่อมาไม่เพียงแต่ชาวไทยเท่านั้นที่เข้าวัด ชาวท้องถิ่นที่เริ่มสนใจในพระพุทธศาสนาได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีปรากฏให้เห็นมากขึ้น^{๑๔} ทำให้ภารกิจอีกประการหนึ่งของพระธรรมทูตไทยคือการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้แก่ชาวท้องถิ่นเพื่อให้ได้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย จนสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ คือ ชาวท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของพื้นที่รับพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติและทำหน้าที่ในการถ่ายทอดพระพุทธศาสนาได้ด้วยตนเอง หรือให้มีพุทธบริษัทเกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นและถ่ายทอดสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นนั้นด้วยชนท้องถิ่นของตนเองต่อไป

ผลลัพธ์ที่แสดงถึงการเผยแพร่ที่ประสบความสำเร็จคือชนในท้องถิ่นนั้นรับเอาพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ มีชนท้องถิ่นเข้ามาบวชศึกษาเรียนรู้และสืบทอดอายุพระพุทธศาสนามีชนท้องถิ่นเป็นอุบาสก-อุบาสิกา มีพุทธศาสนสถานเพื่อเป็นสถานที่สำหรับพักอาศัยและปฏิบัติกิจกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น คุณสมบัติที่พระธรรมทูตสายต่างประเทศพึงมีเพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้ได้บรรลุผลสำเร็จ คือ การมีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ

^{๑๓} พระมหานัด อตถจาโร, ดร., **บทบาทพระธรรมทูตไทยในต่างแดน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.ebooks.in.th> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].

^{๑๔} สำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ, **เอกอัครราชทูตไทยกรุงวอชิงตัน นำนักเรียนอเมริกันศึกษาพระพุทธศาสนา ณ วัดไทย**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.obhik.com/content/11399/> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๓]. , สำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ, **พระธรรมทูตบรรยายพระพุทธศาสนาในโรงเรียนสวีเดน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.obhik.com/content/11325/> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].

พระพุทธศาสนาเป็นภาษาท้องถิ่นในระดับที่โต้ตอบได้ต้องรู้ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนได้สอดคล้องตามท้องถิ่นนั้น ต้องมีความตั้งใจที่จะไปเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความอดทนและความเสียสละอย่างมาก เพราะต้องไปอยู่ต่างแดนที่มีสภาพแวดล้อมทั้งในเรื่องภัตตาหาร ภูมิอากาศ และรูปแบบวัตรปฏิบัติของภิกษุ ภิกษุณี ข้าราชการ บัณฑิต เป็นต้น ซึ่งมีแตกต่างจากประเทศไทย หลายประการและพระธรรมทูตต้องเข้าอบรมในโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อให้มีคุณสมบัติที่เพียงพอต่อการเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ในต่างประเทศทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีระบบ และประสานสอดคล้องกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้

บทบาทหน้าที่ของพระธรรมทูตไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

พระธรรมทูตสายต่างประเทศ หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายหรือแต่งตั้งให้เดินทางไปเผยแผ่ประกาศธรรมในต่างถิ่นต่างแดน^{๑๕} โดยเรียกชื่อในที่นี้ว่า พระธรรมทูตไทย จากเป้าหมายของการไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงข้างต้นนั้นสามารถสรุปบทบาทหน้าที่ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกเป็น ๓ ประการหลัก ดังนี้

บทบาทหน้าที่ต่อพระพุทธศาสนา

พระธรรมทูตไทยในฐานะพุทธสาวกมีภารกิจหลักในการดำรงรักษาพระธรรมวินัย สืบสานและสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้สามารถถ่ายทอดสู่ธรรมทายาทในรุ่นต่อไป อันจะเป็นการรักษาพระพุทธศาสนาให้สามารถดำรงคงอยู่สืบต่อไป เช่นเดียวกับพระสาวกรุ่นก่อน ๆ ที่ได้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบันนี้ ตามพุทธดำรัสที่ตรัสแก่พระธรรมทูตรุ่นแรกในการประกาศพระศาสนาและการรักษาพระศาสนาให้ตั้งมั่นอยู่ได้^{๑๖}

บทบาทหน้าที่ต่ออุบาสกและอุบาสิกา

พระธรรมทูตไทยในฐานะผู้ประกาศพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ มีภารกิจต่อพุทธศาสนิกชนทั้งชายและหญิงที่เรียกว่าอุบาสกและอุบาสิกา ในการถ่ายทอดพระธรรมคำสอน เพื่อให้อุบาสกอุบาสิกาได้รับทราบและรู้เข้าใจในพระธรรมในระดับที่สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขในการดำรงชีวิต และถึงประโยชน์สุขในทางธรรมอันเป็นเป้าหมายสำคัญและสูงสุดในการประกาศพระมรรคจรรยขององค์พระศาสดา เพื่อเป็นการตอบแทนอุบาสกอุบาสิกาซึ่งได้อุปถัมภ์พระธรรมทูตในด้านต่าง ๆ ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งแก่พุทธศาสนิกชนไทยและ

^{๑๕} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ, ๒๕๕๙), หน้า ๑๔๔.

^{๑๖} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๕๖/๒๖๓-๒๖๔.

ประเทศที่ไปประกาศพระศาสนา ตามพุทธดำรัสที่ตรัสแก่พระธรรมทูตรุ่นแรกและหน้าที่ของพระสงฆ์ที่มีต่อคฤหัสถ์ตามหลักของทศ ๖^{๑๗}

บทบาทหน้าที่ของตนเอง

พระธรรมทูตไทยในฐานะพระสาวก ต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพระธรรมทูต เพราะถ้าขาดผู้ที่มีความรู้ความสามารถหรือเชี่ยวชาญในพระธรรมคำสอน การรักษา สืบสานและต่อยอดจะคลาดเคลื่อนไปจากพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของพระธรรมทูตที่มีต่อตนเองจึงได้แก่การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมคำสอนและเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอันได้แก่ พระสัทธรรม ๓ คือ ปรีชาปฏิบัติ และปฏิเวธ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ตรงตามพุทธพจน์และสามารถนำพาอุบาสกอุบาสิกาให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดคือปฏิเวธการบรรลุมรรคได้ แม้จะไม่สามารถระบุได้ว่าพระธรรมทูตไทยในยุคปัจจุบันเป็นพระอรหันต์หรือไม่ท่านเหล่านั้นก็ต้องมีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนให้รู้เข้าใจพระธรรมคำสอนให้ถ่องแท้ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดพระธรรมคำสอนไปสู่อุบาสกอุบาสิกาและช่วยธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้สืบต่อไป^{๑๘}

สรุปบทบาทหน้าที่ของพระธรรมทูต

พระธรรมทูตสายต่างประเทศจึงมีหน้าที่ในการเผยแผ่พระศาสนาให้แก่อุบาสกอุบาสิกาหรือพุทธศาสนิกชนไทยในต่างประเทศ รวมถึงชาวต่างประเทศให้ได้รับประโยชน์และความสุขจากการได้ฟังพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา และสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวท้องถิ่นเพื่อให้สามารถทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาต่อจากพระธรรมทูตไทยได้ซึ่งบทบาทหน้าที่เหล่านี้ เป็นไปตามพุทธดำรัสที่ตรัสแก่พระธรรมทูตรุ่นแรก และพระธรรมทูตรุ่นต่อมายังคงยึดถือแบบอย่างมาจนถึงปัจจุบัน สิ่งสำคัญคือพระธรรมทูตต้องศึกษาพระธรรมคำสอนให้มีความรู้เชี่ยวชาญอย่างถ่องแท้เพื่อการเผยแผ่ให้ได้บรรลุตามเป้าหมาย

คุณสมบัติของพระธรรมทูต

การทำหน้าที่ของพระธรรมทูตไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศนั้น พระธรรมทูตในฐานะพระสาวกต้องมีคุณสมบัติที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งแบ่งคุณสมบัติของพระธรรมทูตออกเป็น ๓ ยุค ดังนี้

^{๑๗} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๘, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ, ๒๕๕๙), หน้า ๒๖๕.

^{๑๘} อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๔๒/๘๗.

คุณสมบัติของพระธรรมทูตในยุคพุทธกาล

พระธรรมทูตชุดแรกมีคุณสมบัติประการสำคัญคือการเป็นพระอรหันต์ ซึ่งถือเป็นคุณสมบัติอันเป็นที่สุดของพุทธบริษัทและเป็นเป้าหมายของพุทธบริษัททุกรูป/คนอันเป็นเป้าหมายของพระพุทธเจ้าที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับพุทธบริษัทที่ได้รับพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติ

พระพุทธเจ้าทรงกล่าวถึงผู้มีคุณสมบัติสำคัญต่อการทำหน้าที่ทูตไว้ ๘ ประการ ได้แก่

๑) รู้จักฟัง	๒) สามารถพูดให้ผู้อื่นฟังได้
๓) ใฝ่ศึกษา	๔) ทรงจำได้ดี
๕) เป็นผู้รู้ได้เข้าใจชัด	๖) สามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้
๗) ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์	๘) ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท

และทรงกล่าวว่าพระภิกษุผู้ทำหน้าที่ทูตได้นั้นควรเป็นผู้เข้าสู่ชุมชนที่ได้เถียงกันอย่างรุนแรงได้โดยไม่สะทกสะท้าน ไม่ทำคำพูดให้เสียหาย ไม่ปกปิดข่าวสารชี้แจงอย่างไม่มีข้อสงสัย และเมื่อถูกขอร้องถามก็ไม่โกรธ^{๑๙}

นอกจากนี้ สิ่งที่พระสาวกในยุคนั้นได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติโดยเฉพาะในการทำหน้าที่พระธรรมทูต ได้แก่ พระโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งสรุปเป็นหลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ และวิธีการ ๖^{๒๐} ดังนี้

หลักการ ๓ ได้แก่ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำแต่ความดี การทำจิตของตนให้ผ่องใส

อุดมการณ์ ๔ ได้แก่ ความอดทนอดกลั้น ไม่เบียดเบียน ปฏิบัติตนให้สงบทั้งทางกาย วาจาและใจ และมีนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด

วิธีการ ๖ ได้แก่ การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย ความสำรวมในปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร ที่นึ่งที่นอนอันสงัด ความเพียรในอธิจิต

คุณสมบัติของพระธรรมทูตในยุคหลังพุทธกาล

หลังจากการเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธองค์พระพุทธศาสนายังคงดำรงอยู่อย่างเจริญรุ่งเรือง มีพระอรหันต์สืบต่อพระพุทธศาสนาโดยลำดับ ในยุคนั้นคุณสมบัติของพระธรรมทูตยังคงดำเนินต่อมาจากยุคพุทธกาล เนื่องจากการสืบต่อพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ยังคงอยู่ภายในท้องถิ่นซึ่งการดำเนินชีวิตยังเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน แม้จะพบปัญหาจากศาสนาหรือลัทธิความเชื่ออื่นๆอยู่บ้าง จนถึงรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ที่เกิดการสังคายนาพระพุทธศาสนาขึ้นอีกครั้ง เพื่อชำระพระธรรมวินัย และมีการส่งพระธรรมทูตไปประกาศพระศาสนาด้วยความอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกถึง ๙ สาย พระธรรมทูตในยุคหลังพุทธกาลนี้ แม้ไม่มีหลักฐานชัดเจนว่ามีคุณสมบัติอย่างไร แต่สิ่งที่เป็นประจักษ์พยานถึงคุณสมบัติของพระธรรมทูตผู้จาริกเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนสุวรรณภูมิและดินแดนลังกา ทำให้สรุปได้ว่า

^{๑๙} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๔๗/๒๐๘-๒๐๙.

^{๒๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐-๕๑.

พระธรรมทูตเหล่านั้นมีความรู้ความเชี่ยวชาญในพระธรรมวินัย ให้การบรรพชาอุปสมบท และสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนตั้งมั่นในดินแดนอื่นนอกดินแดนต้นกำเนิดได้ เพราะมีพุทธบริษัท พุทธศาสนสถาน และพระธรรมวินัยที่สืบทอดมาได้จนถึงปัจจุบัน

คุณสมบัติของพระธรรมทูตในสมัยปัจจุบัน

การที่พระพุทธศาสนาสืบทอดมาถึงปัจจุบันมีอายุกว่า ๒,๖๐๐ ปี นั้น เพราะมีพระธรรมทูตผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในดินแดนต่าง ๆ ด้วยความศรัทธาเลื่อมใสและเชื่อมั่นในคุณค่าของพระพุทธศาสนาที่มีต่อบุคคลและสังคม

คณะสงฆ์ไทยได้ดำเนินรอยตามพระดำรัสขององค์พระศาสดาในการประกาศพระพุทธศาสนาไปยังดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่พระธรรมปิฎก ได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่พระธรรมทูตต้องมีไว้ ๓ ประการ คือ

๑) มั่นใจในคุณค่าความดีงาม ความประเสริฐของพระพุทธศาสนาหรือพุทธธรรม และต้องมีความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมของดินแดนที่จะไปเผยแผ่ สรุปลงในเรื่องของปัญญา

๒) ยืนหยัดในความประพฤติตามหลักพระธรรมวินัยโดยไม่หวั่นไหวไปตามสภาพสังคมของดินแดนที่จะไปเผยแผ่ สรุปลงในเรื่องของศีล

๓) มีความมั่นคงทางจิตใจ และมีคุณธรรม สรุปลงในเรื่องของสมาธิ^{๒๑}

นอกจากนี้พระธรรมทูตไทยมีผู้ประสงค์หรือผู้ยังคงปฏิบัติหน้าที่อยู่ในประเทศต่าง ๆ จำนวน ๒๐ รูป ได้รับเชิญคุณสมบัติสำหรับพระธรรมทูตที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ไว้ ดังนี้

๑) ใช้ภาษากลางหรือภาษาถิ่นในระดับที่สามารถสื่อสารพระธรรมแก่ชนในประเทศนั้น ๆ ได้ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ เพราะเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารในประเทศส่วนใหญ่ทั่วโลก

๒) คุณธรรมประจำตัว ได้แก่ มีความอดทนอดกลั้น เสียสละ

๓) มีความรู้ทางด้านปริยัติและปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิปัสสนากรรมฐาน

และกล่าวถึงความรู้ทางเทคโนโลยีและกฎหมายของแต่ละประเทศ^{๒๒}

สรุปคุณสมบัติของพระธรรมทูต

พระพุทธศาสนาดำรงคงอยู่ด้วยพระธรรมคำสอนตั้งแต่ครั้งพุทธกาลและได้มีการจารึกลงในพระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์หลักให้ยึดถือมาจนถึงปัจจุบัน พระธรรมทูตผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องมีคุณสมบัติตามพระธรรมวินัยและเพิ่มเติมคุณสมบัติให้สอดคล้องตามยุคสมัยใหม่ ดังนี้ คือ

^{๒๑} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), **พระธรรมทูตไทย เบิกทางสู่อารยธรรมใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: กองทุนรักษัธรรมเพื่อการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๒-๑๗.

^{๒๒} สรุบบนสำนวน “คุณสมบัติของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ” จากพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ซึ่งปฏิบัติภารกิจในต่างประเทศหรือมีประสบการณ์ปฏิบัติการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ จำนวน ๒๐ รูป ช่วงเวลา ๑-๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

- ๑) มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องพระธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนา
- ๒) มีความสามารถในการเผยแผ่หรือสื่อพระธรรมคำสอนทั้งปริยัติและปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิปัสสนากรรมฐาน และด้านพิธีกรรมต่าง ๆ
- ๓) สามารถใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาของประเทศที่ไปเผยแผ่ในระดับที่จะสื่อสารได้
- ๔) มีอุดมการณ์ที่จะไปเผยแผ่เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนในประเทศนั้น ๆ
- ๕) มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและกฎหมายของประเทศที่จะไปเผยแผ่
- ๖) มีความรู้ในด้านเทคโนโลยีโดยเฉพาะการสื่อสารออนไลน์ เพื่อใช้เป็นช่องทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ไม่สามารถสื่อสารผ่านช่องทางปกติได้
- ๗) มีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้สามารถปรับประยุกต์พระธรรมคำสอนได้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของโลก

แนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตไทย

การพัฒนาพระธรรมทูตไทยให้มีคุณสมบัติที่เพียงพอต่อการไปปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศที่สอดคล้องตามเป้าหมายและหน้าที่โดยมีแนวทางหลักในการพัฒนา ดังนี้

๑. การพัฒนาความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องพระธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนา ครอบคลุมสัทธรรม ๓ ได้แก่ ปริยัติสัทธรรม คือการศึกษาเล่าเรียนเรื่องพุทธพจน์ ปฏิบัติสัทธรรม คือการปฏิบัติเรื่องไตรสิกขา (สิกขา หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมและพัฒนาบุคคลในด้านศีล สมาธิและปัญญา)^{๒๓} ปฏิเวธสัทธรรม คือผลที่พึงบรรลุ ได้แก่ มรรค ผลและนิพพาน^{๒๔} ทำได้ดังนี้ ปริยัติสัทธรรมพัฒนาโดยการศึกษาพุทธพจน์ด้วยตนเองจากพระไตรปิฎกหรือตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักของโยนิโสมนสิการ หรือการเข้าเรียนในหลักสูตรต่าง ๆ โดยมีครูอาจารย์เป็นผู้บรรยายถ่ายทอดความรู้ให้ปฏิบัติสัทธรรมพัฒนาโดยการลงมือปฏิบัติตามคำสอนของครูอาจารย์หรือกัลยาณมิตร ครอบคลุมเรื่องศีล สมาธิและปัญญา ซึ่งข้อนี้เป็นหลักสำคัญที่จะนำไปสู่ปฏิเวธสัทธรรม เพราะการจะบรรลุ มรรค ผล และนิพพานได้นั้น ต้องผ่านการปฏิบัติกรรมฐานเท่านั้น ไม่สามารถบรรลุด้วยวิธีอื่น

๒. พัฒนาความสามารถในการเผยแผ่หรือสื่อสารพระธรรมคำสอนทั้งปริยัติและปฏิบัติทำได้โดยการเข้าอบรมเกี่ยวกับธรรมนิเทศโดยตรง หรือใช้การฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์ตรงโดยมีพระธรรมทูตผู้มีประสบการณ์เป็นผู้ให้คำแนะนำหรือเป็นกัลยาณมิตรครอบคลุมถึงการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในระดับที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ และด้านพิธีกรรมต่าง ๆ

^{๒๓} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๕๑.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๑.

๓. พัฒนาภาษาอังกฤษหรือภาษาของประเทศที่ไปเผยแผ่ในระดับที่สื่อสารได้ ทำได้โดยการใช้ภาษาเหล่านั้นให้ได้ในชีวิตประจำวันหรือต้องฝึกฝนการใช้ภาษานั้นเป็นประจำทุกวัน เช่นเดียวกับการใช้ภาษาไทยหรือภาษาบาลีที่พระธรรมทูตสามารถอ่านและเข้าใจความหมายได้ผ่านสื่อต่าง ๆ ด้วยตนเอง ทั้งการพูด การฟัง การอ่านและการเขียน หรือเข้ารับการฝึกอบรมจากผู้มีประสบการณ์

๔. พัฒนาคำความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและกฎหมายของประเทศที่จะไปเผยแผ่ โดยการศึกษาความรู้จากหนังสือหรือแหล่งความรู้อื่นๆ หรือจากพระธรรมทูตไทยในประเทศนั้น ๆ

๕. พัฒนาอุดมการณ์ในการไปเผยแผ่เพื่อประโยชน์และความสุขแก่พหุชนในประเทศนั้นๆ คุณสมบัตินี้ เกิดจากศรัทธาและความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ผ่านปริยัติสัทธรรมและปฏิบัติสัทธรรมและสามารถสร้างขึ้นได้จากการศึกษาตัวแบบของพระธรรมทูตรุ่นก่อนที่มีวัตรปฏิบัติที่งดงาม ผ่านประวัติหรือการบอกเล่าสืบต่อกันมาครอบคลุมถึงการมีความอดทน อดกลั้น และเสียสละ

๖. พัฒนาคำรู้ด้านเทคโนโลยีโดยเฉพาะการสื่อสารออนไลน์ทำได้โดยการฝึกการใช้โปรแกรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง หรือเข้าอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญและมีพื้นฐานในการสร้างสื่อการสอนหรือการบรรยาย เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ต่อไป

๗. พัฒนาคำรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทำได้โดยการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของโลกจากข่าวสารในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นทางการ

สรุปแนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตให้มีคุณสมบัตินี้ที่เพียงพอต่อการไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศสามารถทำได้ดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาเรียนรู้พัฒนาด้วยตนเองเกี่ยวกับความรู้ทางพระพุทธศาสนาทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ หรือความรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น พระไตรปิฎก ตำราทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ กฎหมายภาษา เทคโนโลยีเป็นต้น โดยประยุกต์หลักธรรมที่ว่า “อตตา หิ อตตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน” ร่วมกับการใช้หลักโยนิโสมนสิการ เพราะเป็นหลักสำคัญอันดับแรกต่อการพัฒนาตนเอง โดยทุกคนต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเท่านั้น จึงจะประสบความสำเร็จ ไม่มีใครสามารถนำความสำเร็จมาให้ใครได้ ถ้าแต่ละคนไม่ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

๒. การเข้าศึกษาหรืออบรมในหลักสูตรต่าง ๆ ที่เปิดอย่างเป็นทางการ โดยมีวิทยากร ครูอาจารย์ หรือกัลยาณมิตรเป็นผู้บรรยาย มีทั้งหลักสูตรที่มีค่าใช้จ่ายและไม่ค่าใช้จ่ายทั้งให้ความรู้ หรือพัฒนาทักษะ เช่น โครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ โครงการฝึกอบรมพระนักเทศน์ การฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานการฝึกอบรมความรู้ด้านต่าง ๆ ทางออนไลน์ เป็นต้น

๓. การศึกษาเรียนรู้จากบูรพาจารย์ที่เป็นต้นแบบของพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ เพื่อให้เห็นอุดมการณ์อันแน่วแน่ โดยเฉพาะในยุคบุกเบิกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

สรุป

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ มีเป้าหมายหลักคือเพื่อประโยชน์และความสุขของพุทธศาสนิกชนไทยที่ไปอาศัยอยู่ในต่างประเทศทั้งชั่วคราวและถาวร มีพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวชาวไทยไว้ด้วยกันและเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนในเวลาที่ต้องการ และเพื่อประโยชน์และความสุขของประชาชนในท้องถิ่น สามารถตั้งมั่นพระพุทธศาสนาในท้องถิ่น และชนในท้องถิ่นนั้นทำหน้าที่ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไปได้ในที่สุด พระธรรมทูตไทยจึงต้องมีคุณสมบัติสอดคล้องตามบทบาทหน้าที่เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้นมีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องพระธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนา มีความสามารถในการเผยแผ่หรือสื่อพระธรรมคำสอนทั้งปริยัติและปฏิบัติ สามารถใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาของประเทศที่ไปเผยแผ่ในระดับที่จะสื่อสารได้มีอุดมการณ์ที่จะไปเผยแผ่เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนในประเทศนั้นๆมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และกฎหมายของประเทศที่จะไปเผยแผ่ มีความรู้ในด้านเทคโนโลยีโดยเฉพาะการสื่อสารออนไลน์ และมีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยแนวทางการพัฒนาพระธรรมทูต มี ๓ วิธี ได้แก่

๑) การศึกษาเรียนรู้พัฒนาด้วยตนเอง

๒) การเข้าศึกษาหรืออบรมในหลักสูตรต่าง ๆ

๓) การศึกษาเรียนรู้จากบูรพาจารย์ที่เป็นต้นแบบของพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ

ซึ่งจะส่งผลให้พระธรรมทูตไทย “มีความรอบรู้ด้านปริยัติ ลึกซึ้งในการปฏิบัติ และนำไปสู่ปฏิเวธ” ได้ในที่สุด

บรรณานุกรม

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). พระธรรมทูตไทย เบิกทางสู่อารยธรรมใหม่. กรุงเทพมหานคร: กองทุนรักษัธรรมเพื่อการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา, ๒๕๔๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ลังกาภุมาร. ตามรอยพระอุบาสีไปฟื้นฟูพระศาสนาที่ศรีลังกา. กรุงเทพมหานคร: บ. เอ-บุ๊คดิสทริบิวชั่น จำกัด, ๒๕๕๒.

- วสิน อินทสระ. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียและประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญกิจ, ๒๕๓๕.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๘. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๙.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๙.
- พระมหาณัด อุดจारी, ดร.. **บทบาทพระธรรมทูตไทยในต่างแดน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.ebooks.in.th> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].
- สถานทูตไทยในประเทศสิงคโปร์. **วัดอานันทเมตยาราม สิงคโปร์ ประกอบพิธีเริ่มการก่อสร้างอาคารหลังใหม่**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thaiembassy.sg/activities> [๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๓].
- สำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ. **พระธรรมทูตบรรยายพระพุทธศาสนาในโรงเรียนสวีเดน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.obhik.com/content/11325/> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].
- สำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ. **เอกอัครราชทูตไทยกรุงวอชิงตัน นำนักเรียนอเมริกันศึกษาพระพุทธศาสนา ณ วัดไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.obhik.com/content/11399/> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **สรุปจำนวนวัดไทยในต่างประเทศ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/94/iid/4772> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี ๒๕๖๑-๒๕๖๓**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.onab.go.th/th/ebook/category/detail/id/4/iid/21> [๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].

การวิเคราะห์วาทกรรมโน้มน้าวใจ: กรณีศึกษาการรณรงค์
งดเหล้าเข้าพรรษาของหน่วยงานรัฐในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน
Analysis on Persuasive Discourse: In Case of the Alcohol Abstinence
during Buddhist Lent Period Campaign of the Local State
Agencies in Muang Nan District of Nan Province

บัณฑิตา จารума*

Bantika Jaruma

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยในสังฆราชูปถัมภ์, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University Mahapajapati Buddhist College, Thailand

Email: Jbantika@gmail.com

Received : September 8, 2020

Revised : September 22, 2020

Accepted : October 10, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาวาทกรรมโน้มน้าวใจที่หน่วยงานรัฐในอำเภอเมืองน่านใช้โน้มน้าวใจให้ประชาชนงดเหล้าช่วงเข้าพรรษา (๒) เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา ภาษา และบริบททางสังคมของวาทกรรมนั้น และ (๓) เพื่อเสนอแนวทางการใช้วาทกรรมโน้มน้าวใจประชาชนให้ความร่วมมือในการงดเหล้าช่วงเข้าพรรษา โดยศึกษาวาทกรรมจากสื่อจำนวน ๗๗ ชิ้นของหน่วยงานรัฐในอำเภอเมืองน่าน ๖ หน่วยงานผลการวิจัยพบว่า วาทกรรมถูกสื่อสารผ่านกรอบความคิด ๔ กรอบ ได้แก่ (๑) สุขภาพ (๒) การพัฒนาชุมชน (๓) วัฒนธรรม และ (๔) กฎหมาย ส่วนเนื้อหาของวาทกรรมจำแนกได้ ๓ ประเด็น คือ (๑) การป้องกัน (๒) การสร้างแรงบันดาลใจ และ (๓) ผลกระทบที่เกิดขึ้น ด้านภาษาพบว่า มีการใช้โวหารโน้มน้าวใจ ๕ ประเภท ได้แก่ (๑) บรรยายโวหาร (๒) พรรณาโวหาร (๓) เทศนาโวหาร (๔) สาธกโวหาร และ (๕) อุปมาโวหาร สำหรับบริบททางสังคมที่นำมาใช้ประกอบการสื่อสารวาทกรรมโน้มน้าวใจ พบว่ามี ๖ ประการ ได้แก่ (๑) วัฒนธรรมชุมชน (๒) สภาพเศรษฐกิจ (๓) การศึกษา (๔) การรวมกลุ่มของประชาชน (๕) การสาธารณสุข และ (๖) การคมนาคม ข้อเสนอแนะคือ (๑) ควรมีการใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายขึ้น (๒) ควรใช้โวหารให้เหมาะสมกับจิตผู้รับสารและกำหนดและเพิ่มโวหารภาพพจน์ (๓) ควรใช้เนื้อหาที่แสดงผลกระทบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ และ (๔) ควรเพิ่มการสื่อสารวาทกรรมภายใต้บริบทผลกระทบทางเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: วาทกรรมโน้มน้าวใจ; งดเหล้าเข้าพรรษา; จังหวัดน่าน

* อาจารย์ประจำมหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยในสังฆราชูปถัมภ์ Lecturer of Mahapajapati Buddhist College

Abstract

This qualitative research aims (1) to study the persuasive discourses, the State Agencies in Nan District of Nan Province used for persuading people to abstain alcohol during Buddhist Lent Period; (2) to analyze its contents, language, and social context; and (3) to propose the guidelines of using the discourses to persuade people to do that. The research revealed that the discourses were communicated with carrying the 4 conceptual ideas as follows: (1) health, (2) community development (3) culture, and (4) law. The contents were identified into 3 issues: (1) prevention (2) inspiration building, and (3) impacts. The language was used in 5 rhetoric styles: (1) narrative (2) descriptive (3) exemplificative (4) argumentative, and (5) metaphoric. The social contexts, accompanied with the discourses, were sorted as 6 topics: (1) community culture (2) state of economy (3) education (4) people integration (5) public health and (6) transportation. The recommendations for discourse improvement were that (1) should use more various channels of communication (2) should use the rhetoric styles suitable with the receivers' manners and add the figure of speech (3) should design the issues covering the negative impacts to the individual, social, and national levels and (4) should add the discourse context about the economic impacts.

Keywords: Persuasive Discourse; Alcohol Abstinence during Buddhist Lent Period; Nan Province

บทนำ

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นผลร้ายต่อสุขภาพ พิษของการดื่มแอลกอฮอล์ คือ ตับถูกทำลาย ตับวาย ตับแข็ง มะเร็งตับ และยังทำลายเซลล์ประสาทสมองอย่างถาวร หากผู้ดื่มเป็นวัยเด็ก จะส่งผลให้เป็นคน ปัญญาทึบ ไม่ฉลาด จึงสร้างปัญหาต่อการเรียนรู้ของเด็ก อันนำไปสู่ความล้มเหลวของการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ การขาดสติอันเนื่องจากการดื่มแอลกอฮอล์ยังนำไปสู่การทะเลาะวิวาทและการเกิดอุบัติเหตุเมื่อขับขี่ยานพาหนะ และการซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังเป็นการสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ จากข้อเสียดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการให้ประชาชนลด ละ เลิก การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยแนวคิดนี้ยังได้สอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือ คือ การรักษาศีลข้อ ๕ ที่ให้พุทธศาสนิกชนงดเว้นจากเครื่องดื่มมึนเมา อันนำไปสู่การเกิดโครงการงดเหล้าเข้าพรรษาในที่สุด

โครงการงดเหล้าเข้าพรรษาเริ่มต้นขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖ จากความร่วมมือของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) กระทรวงสาธารณสุข และ องค์การภาคีโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์^๑ ซึ่งต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๕๑ คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้วันเข้าพรรษาเป็นวันงดดื่มสุราแห่งชาติ และถัดมาใน พ.ศ. ๒๕๕๒ รัฐบาลได้กำหนดให้วันเข้าพรรษายังเป็นวันงดขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิดอีกด้วย^๒ นับจากปีที่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน โครงการงดเหล้าเข้าพรรษาได้ดำเนินการต่อเนื่องมาเป็นเวลา ๑๗ ปี โดยแต่ละปี จะมีประเด็นหลักของการรณรงค์แตกต่างกันไป แต่ช่วงรณรงค์ยังอยู่ภายใต้แนวคิดเดียวกัน คือแนวคิดการถือศีลทางพระพุทธศาสนา จึงผูกโยงให้ช่วงของการรณรงค์ตรงกับช่วงเข้าพรรษาทุกปี

จากการรณรงค์ต่อเนื่องมาเป็นเวลายาวนานนับทศวรรษนี้ จึงเป็นที่คาดหวังว่าพฤติกรรมการดื่มสุราของประชาชนไทยควรลดลงไปเรื่อย ๆ และน่าจะลดได้เป็นจำนวนมากในช่วงเข้าพรรษา แต่ข้อค้นพบของโครงการประเมินผลของโครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา กลับพบว่าในช่วง ๑๑ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๙) ของการรณรงค์มีปริมาณผู้ดื่มสุราลดลงจริง แต่ยังไม่ถึงครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด กล่าวคือ มีผู้งดดื่มสุราตลอดช่วงเข้าพรรษา อยู่ในระดับเฉลี่ยรอบ ๑๑ ปี คิดเป็นเพียงร้อยละ ๓๓.๑๗^๓ เท่านั้น นั่นคือหมายความว่า ในช่วงเข้าพรรษามีจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ยังคงดื่มสุราคิดเป็นร้อยละ ๖๖.๘๓ ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงเกินครึ่งของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ในด้านภาพรวมรายปี สำนักงานสถิติแห่งชาติได้สำรวจพฤติกรรมการดื่มสุราของประชากรอายุตั้งแต่ ๑๕ ปี ขึ้นไปจำนวน ๕๔.๘ ล้านคนโดยในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๗ พบว่า มีผู้ดื่มสุราในรอบ ๑๒ เดือน ที่ผ่านมาประมาณ ๑๗.๗ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๓ ซึ่งเป็นจำนวนที่เพิ่มขึ้นจากผลสำรวจก่อนหน้านี้ คือเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่มีผู้ดื่มสุราคิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕^๔ ผลการสำรวจดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าในรอบ ๔ ปีนั้น ผู้ดื่มสุรามีจำนวนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในปีปัจจุบันยังไม่พบการรายงานถึงการเปลี่ยนแปลงของตัวเลขดังกล่าว

ส่วนรายละเอียดของพฤติกรรมการดื่มสุราระดับประเทศ สำนักงานสถิติแห่งชาติรายงานว่า ประชากรกลุ่มวัยทำงาน (๒๕-๕๙ ปี) มีอัตราการดื่มสุราสูงกว่ากลุ่มอื่น คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๒ และ ผู้สูงวัย

^๑ วรพงษ์ รติสุขพิมล, นพพล วิทย์วรพงศ์ และ สมทิพ วัฒนพงษ์พานิช, โครงการการประเมินผลของโครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, ๒๕๕๘), หน้า ๒.

^๒ สำนักประชาสัมพันธ์เขต ๑ขอนแก่น, ความเป็นมาของวันเข้าพรรษา คือ วันงดดื่มสุราแห่งชาติ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://region1.prd.go.th/ewt_news.php?nid=9732 [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].

^๓ วรพงษ์ รติสุขพิมล, นพพล วิทย์วรพงศ์ และ สมทิพ วัฒนพงษ์พานิช, โครงการการประเมินผลของโครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา, หน้า ๖.

^๔ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สรุปสำหรับผู้บริหารการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และการดื่มสุรา ปี ๒๕๕๗, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.m-society.go.th/article_attach/13207/17336.pdf [๑๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

ที่ดื่มสุรามีจำนวน ร้อยละ ๑๘.๔ เมื่อพิจารณาความบ่อยในการดื่มสุรา พบว่า ร้อยละ ๕๗.๖ เป็นผู้ดื่ม นาน ๆ ครั้ง ร้อยละ ๔๒.๔ เป็นผู้ที่ดื่มสม่ำเสมอ โดยเมื่อพิจารณาความถี่ของผู้ดื่มสุราอย่างสม่ำเสมอ นั้น พบว่า เป็นผู้ที่ดื่ม ๕ วัน ต่อสัปดาห์ขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ ๓๘.๓ และดื่มทุกวันร้อยละ ๒๖.๒^๕ ประชากร กลุ่มวัยทำงานจึงควรเป็นเป้าหมายหลักที่ต้องรณรงค์ให้ดื่มน้ำมากที่สุดและรองลงมาคือผู้สูงอายุ

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ในระดับภาค จากรายงาน “สถานการณ์การบริโภค เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ภาคเหนือ ๒๕๕๘” เสนอว่า ภาคเหนือ มีความชุกของนักดื่มสูงที่สุดเมื่อเทียบกับ ภาคอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๒ (ภาคอื่น ๆ คือ ภาคกลางซึ่งไม่รวมกรุงเทพมหานคร ภาคใต้ และ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) โดยกลุ่มนักดื่มที่มีสัดส่วนการดื่มสูงสุด คือ กลุ่มวัยทำงาน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๖ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศที่คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๓ ผลกระทบที่ตามมาคือภาคเหนือจึงมีผู้ดื่มสุรา แล้วขับขี่ยานพาหนะ คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓ ซึ่งสูงกว่าภาพรวมระดับประเทศที่คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๙^๖ ด้วยเหตุนี้ ภาคเหนือจึงเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจในการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาให้ผู้ดื่มสุรามีจำนวนลดลง

น่านเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือ มีประชาชนทั้งหมด ๔๗๖,๐๓๖ คน อำเภอเมือง มีจำนวน ประชาชนสูงสุด คือ ๘๑,๓๕๓คน^๗ โดยเมื่อ ๑๔ ปี ที่ผ่านมานี้ จังหวัดน่าน เคยถูกจัดอันดับให้เป็นจังหวัด ที่มีผู้ดื่มแอลกอฮอล์สูงสุดในประเทศ ด้วยเหตุนี้ จังหวัดน่าน จึงได้ร่วมกับองค์กรงดเหล้า และเครือข่าย แพทย์ชนบทงดเหล้าในมูลนิธิแพทย์ชนบททำการรณรงค์เพื่อให้ประชาชนลด ละ เลิกการดื่มสุรา-เบียร์ โดยผสมผสานไปกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น นโยบายปลอดเหล้า-เบียร์ทุกประเภทในการจัดงานประเพณี ประจำท้องถิ่นและประจำปี งานบุญและงานศพปลอดเหล้า เป็นต้น ส่งผลให้ปัจจุบันการดื่มสุราของคน จังหวัดน่านลดลงร้อยละ ๙๐^๘ น่านจึงเป็นจังหวัดที่น่าสนใจเป็นกรณีศึกษาต้นแบบการแก้ปัญหาการดื่ม แอลกอฮอล์เพราะสามารถสร้างบริบททางสังคมโน้มน้าวประชาชนให้ความร่วมมือกับโครงการได้

นอกจากบริบททางสังคมแล้ว วาทกรรมยังเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่โครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา ใช้ในการโน้มน้าวใจประชาชนให้ลด ละ เลิกการดื่มแอลกอฮอล์ โดยในแต่ละปีจะมีการสร้างวาทกรรมใหม่ สื่อสารมายังประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยปีแรกของโครงการคือ พ.ศ. ๒๕๔๖ ใช้ว่า “น้ำตาแม่” พ.ศ. ๒๕๔๗ ใช้ว่า “เข้าพรรษานี้ให้แม่พักบ้าง” พ.ศ. ๒๕๔๘ ใช้ว่า “โชคดีแค่บาดเจ็บ” พ.ศ. ๒๕๔๙ ใช้ว่า “เลิกเหล้า

^๕ เรื่องเดียวกัน.

^๖ เนื้อแฟร เล็กเฟื่องฟู และคณะ, สถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ภาคเหนือ ๒๕๕๘, (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, ๒๕๕๘), หน้า ๒-๑๑.

^๗ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน, ข้อมูลประชากรและเขตการปกครอง จังหวัดน่าน ปี ๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.nno.moph.go.th/NHDL/inspector/2559_2/2559-2_pop-nan.xlsx [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].

^๘ โอเอ็นบีนิวส์.น่าน, มอบเข้มคนหัวใจเพชร ในโครงการงดเหล้าเข้าพรรษา เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่ในหลวงรัชกาลที่ ๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.onbnews.com/post/1904> [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].

เลิกจน” พ.ศ. ๒๕๕๐ ใช้ว่า “ค่าเหล้า ๒ แสนล้าน” และ “เลิกเหล้า เลิกจน ทำความดีถวายในหลวง” พ.ศ. ๒๕๕๑ ใช้ว่า “กินเหล้าเข้าพรรษา แยก” และ “เข้าพรรษาทำความดี ถวายในหลวง” พ.ศ. ๒๕๕๒ “ลูกชวนพ่อแม่เลิกเหล้า” พ.ศ. ๒๕๕๓ “ชวนครอบครัวเลิกเหล้า” พ.ศ. ๒๕๕๔ ใช้ว่า “เหล้าทำลายมิตรภาพ เข้าพรรษานี้เลิกเลย” พ.ศ. ๒๕๕๕ ใช้ว่า “เลิกเหล้า ละบาป รับบุญ” พ.ศ. ๒๕๕๖ ใช้ว่า “สิ้นระฆังงดเหล้า เริ่มต้นชีวิตใหม่เพื่อตนเองและครอบครัว” และ “สัญญางดเหล้าเข้าพรรษา” พ.ศ. ๒๕๕๗ ใช้ว่า “ชวนช่วยให้กำลังใจ คนไทยงดเหล้าเข้าพรรษา” พ.ศ. ๒๕๕๘ ใช้ว่า “งดเหล้าครบพรรษา”^๙ และ พ.ศ. ๒๕๕๙ ใช้ว่า “พักตับครบพรรษา”^{๑๐} อย่างไรก็ตาม วาทกรรมดังกล่าวเป็นวาทกรรมที่โครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาใช้รณรงค์ในภาพรวมทั้งประเทศ ผู้วิจัยจึงสนใจวาทกรรมที่หน่วยงานในจังหวัดน่านใช้ในการโน้มน้าวใจประชาชนว่ามีลักษณะเฉพาะของเนื้อหาและภาษาที่เป็นจุดเด่นอย่างไรและบริบททางสังคมที่นำมาใช้ประกอบกับการสื่อสารวาทกรรมมีอะไรบ้าง

งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาวาทกรรมและบริบททางสังคมของการใช้วาทกรรมที่สื่อสารมายังประชาชนของจังหวัดน่าน โดยเลือกกรณีศึกษาเป็นหน่วยงานรัฐในอำเภอเมืองน่าน เนื่องจากหน่วยงานรัฐมีหน้าที่โดยตรงในการรับผิดชอบโครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษามาตามนโยบายของรัฐบาล และอำเภอเมืองน่านเป็นพื้นที่ที่มีประชาชนอาศัยอยู่จำนวนมาก จึงส่งผลต่อการกำหนดสัดส่วนของประชาชนที่สามารถเลิกดื่มสุรามากกว่าอำเภออื่น ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

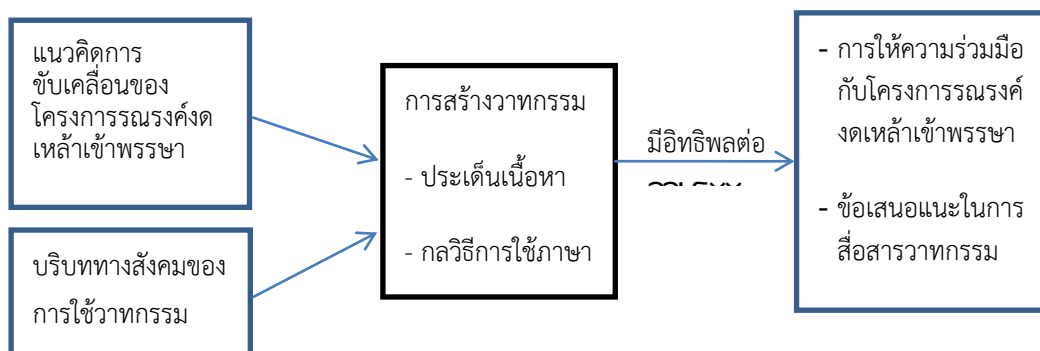
๑. เพื่อศึกษาวาทกรรมโน้มน้าวใจที่หน่วยงานรัฐในอำเภอเมืองน่านใช้โน้มน้าวใจให้ประชาชนงดเหล้าช่วงเข้าพรรษา
๒. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา ภาษา และบริบททางสังคมของวาทกรรมที่หน่วยงานรัฐในอำเภอเมืองน่านใช้โน้มน้าวใจให้ประชาชนงดเหล้าช่วงเข้าพรรษา
๓. เพื่อเสนอแนวทางการใช้วาทกรรมโน้มน้าวใจประชาชนให้มีส่วนร่วมในการงดเหล้าช่วงเข้าพรรษา

^๙ วัชรพงศ์, รัตสุขพิมล, นพพล วิทย์วรพงศ์ และ สมทิพ วัฒนพงษ์พานิช, โครงการการประเมินผลของโครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา, หน้า ๓.

^{๑๐} ฉัตรชัย นกดี, วิจัยงดเหล้า“พักตับ”ครบพรรษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.thaihealth.or.th/Content/31918-5 วิจัยงดเหล้า“พักตับ”ครบพรรษา.html [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดการดำเนินงานของโครงการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษาและบริบททางสังคมในพื้นที่ปฏิบัติการมีอิทธิพลต่อการออกแบบวาทกรรมที่ใช้โน้มน้าวใจประชาชนให้ดื่มสุราลดลงหรือเลิกดื่มสุราในช่วงเข้าพรรษา ดังอธิบายได้ตามแผนภาพต่อไปนี้

สำหรับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์และออกแบบกรอบแนวคิดวิจัย ได้แก่ แนวคิดการสื่อสารโน้มน้าวใจ (Persuasive Communication) แนวคิดวาทกรรม (Discourse) แนวคิดโครงการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา แนวคิดพุทธวิธีการสร้างแรงจูงใจ และทฤษฎีวิเคราะห์โวลารและวจนกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัยโดยวิเคราะห์เนื้อหาและภาษาจากวาทกรรม (Content Analysis) ที่เก็บข้อมูลได้จากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ และสื่อวีดิทัศน์จำนวน ๗๗ ชิ้นนอกจากนั้นยังใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจกรรมจาก ๖ หน่วยงาน ได้แก่

- ๑) โรงพยาบาลน่าน
- ๒) สาธารณสุขจังหวัดน่าน
- ๓) เทศบาลเมืองน่าน
- ๔) สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน
- ๕) สถานีตำรวจภูธรเมืองน่าน
- ๖) สำนักงานประชาสัมพันธ์ จังหวัดน่าน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้รับผิดชอบการประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการลดเหล้าเข้าพรรษา จำนวน ๑๗ ท่านจาก ๖ หน่วยงานข้างต้น ขั้นตอนดำเนินการวิจัยมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่

- ๑) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
- ๒) การกำหนดกรอบแนวคิดและเครื่องมือในการวิจัย
- ๓) การวิเคราะห์ข้อมูลวาทกรรมและบทสัมภาษณ์
- ๔) การสังเคราะห์ข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูลดำเนินการโดยใช้เครื่องมือ ๓ แบบ ได้แก่

- ๑) แบบคัดแยกข้อมูลรายประเด็น ใช้ในการวิเคราะห์ประเด็นที่ปรากฏในเนื้อหาของวาทกรรม
- ๒) แบบคัดแยกข้อมูลทางภาษา ใช้ในการวิเคราะห์ไวยากรณ์ที่ปรากฏในภาษาของวาทกรรม
- ๓) การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้ในการวิเคราะห์บริบททางสังคมของการใช้วาทกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้ คือ

- ๑) วิเคราะห์ภาพรวมวาทกรรม
- ๒) วิเคราะห์ประเด็นที่ปรากฏในเนื้อหาของวาทกรรม
- ๓) วิเคราะห์ไวยากรณ์ที่ปรากฏในภาษาของวาทกรรม
- ๔) วิเคราะห์บริบททางสังคมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่หรือผู้รับผิดชอบกิจกรรมหรือ

โครงการลดเหล้าเข้าพรรษา

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ช่องทางการสื่อสารที่หน่วยงานราชการในอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่านใช้สื่อสารวาทกรรมโน้มน้าวใจให้ประชาชนงดเหล้าช่วงเข้าพรรษาแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท ได้แก่

๑) สื่อภาครัฐ คือ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (NBT) และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

๒) สื่อท้องถิ่น คือ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ได้แก่ นครน่าน ข่าวเมืองน่าน เทศบาลเมืองน่าน สถานีวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่านและจังหวัดเชียงใหม่ ป้ายประชาสัมพันธ์ตามจุดต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมืองน่าน รถแพร่กระจายเสียง เคเบิลทีวีท้องถิ่น

๓) สื่อใหม่ ได้แก่ Website ของหน่วยงาน Facebook และ Line

๔) สื่อบุคคล คือ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อาสาสมัครประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้านและชุมชน (อป.มช.) อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ ตัวแทนสภาวัฒนธรรมและพระสงฆ์ที่ได้รับการยอมรับนับถือ

โดยช่องทางการสื่อสารดังกล่าวจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเครือข่ายที่ตนประสานงาน โดยทั้ง ๖ หน่วยงานที่เป็นกรณีศึกษานี้ ต่างก็เป็นเครือข่ายทำงานซึ่งกันและกัน และทุกหน่วยงานจะทำงานร่วมกับสำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ส่วนกรอบแนวคิดวาทกรรมที่หน่วยงานรัฐในจังหวัดน่านใช้ออกแบบวาทกรรม มีทั้งหมด ๔ กรอบ คือ (๑) สุขภาพ (๒) การพัฒนาชุมชน (๓) วัฒนธรรม และ (๔) กฎหมาย ซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบในการสร้างวาทกรรมโน้มน้าวใจแก่หน่วยงานอื่นได้ เพราะกรอบแนวคิดจะเป็นรากฐานของการออกแบบวาทกรรมและการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่ตรงกับผู้รับสาร สำหรับเนื้อหาพบว่า มี ๓ ประเด็น ได้แก่

๑) การป้องกัน แบ่งเป็นประเด็นย่อยได้ ๒ ประเด็น ได้แก่ (๑) การใช้ผู้นำชุมชนเป็นแบบอย่างในการงดเหล้า และ (๒) การระบุนโยบายในการช่วยเหลือได้สำเร็จ

๒) การสร้างแรงบันดาลใจ เป็นการใช่วาทกรรมที่นำไปสู่การสร้างกำลังใจและให้ความเชื่อมั่นว่า ผู้ที่ตั้งใจจริงจะสามารถงดเหล้าช่วงเข้าพรรษาได้ โดยกำลังใจนั้นมีทั้งจากการให้กำลังใจตัวเอง เชื่อมั่นในศักยภาพตนเองว่า การงดเหล้าได้คือการได้รับชัยชนะ และการได้รับกำลังใจจากลูกหรือคนในครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันรากฐานของการดำรงชีวิต

๓) ผลกระทบที่เกิดขึ้นแบ่งได้ ๓ ระดับ คือ ๑) ผลกระทบต่อชาติ ๒) ผลกระทบต่อสังคม และ ๓) ผลกระทบต่อสุขภาพและการเกิดอุบัติเหตุ

รูปแบบโวหารของวาทกรรมที่ใช้โน้มน้าวใจมี ๕ ประเภท ได้แก่

๑) บรรยายโวหาร เหมาะแก่การสื่อสารข้อมูลที่ไม่เน้นการเร้าอารมณ์ แต่เน้นการให้ข้อเท็จจริงเล่าเรื่อง บอกเล่า หรืออธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ไปตามลำดับเหตุการณ์ เพื่อบอกให้รู้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน และอย่างไร โวหารประเภทนี้เหมาะกับการใช้การสื่อสารเนื้อหาประเภทข่าว

๒) พรรณนาโวหาร เหมาะแก่การบรรยายรายละเอียดให้ผู้รับสารเห็นภาพคล้อยตามมากขึ้น สามารถเร้าอารมณ์ผู้รับสารได้ ซึ่งโวหารประเภทนี้จะใช้ในการให้ข้อมูลเชิงลึก การอธิบายผลร้ายของการดื่มเหล้าเพื่อให้เกิดความกลัว

๓) เทศนาโวหาร เหมาะแก่การเขียนที่มีเนื้อความเชิงสั่งสอน ซึ่งเหมาะสมอย่างมากในการสื่อสารคำสอนทางศาสนาเกี่ยวกับอานิสงส์ของการงดเหล้าช่วงเข้าพรรษาหรือผลร้ายจากการทำผิดศีลหรือผิดกฎหมาย

๔) สาธกโวหาร เหมาะแก่การสื่อสารที่ต้องการยกตัวอย่างให้เห็นผลลัพธ์ของการดื่มเหล้าอย่างชัดเจน หรือยกกรณีตัวอย่างผู้ที่เป็นต้นแบบในการลด ละ เลิก เหล้าได้ประสบความสำเร็จ

๕) อุปมาโวหาร คือการเปรียบเทียบกับยกตัวอย่างที่คล้ายคลึงกันมาอธิบายให้เห็นภาพชัดเจน เหมาะกับการสื่อสารผ่านคำขวัญ ถ้อยความสั้นในการรณรงค์

ด้านบริบททางสังคมที่ใช้บริบททางสังคมที่นำมาใช้ประกอบการสื่อสารวาทกรรมโน้มน้าวใจ พบว่ามี ๖ ประการ ได้แก่

๑) วัฒนธรรมชุมชน

๒) สภาพเศรษฐกิจ

๓) การศึกษา

๔) การรวมกลุ่มของประชาชน

๕) การสาธารณสุข

๖) การคมนาคม

ซึ่งเป็นแรงเสริมที่ทำให้การสื่อสารวาทกรรมประสบความสำเร็จ ซึ่งหากเรานำบริบทดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการออกแบบวาทกรรมและเลือกใช้ช่องทางการสื่อสาร จะทำให้ผู้ส่งสารสามารถสื่อเนื้อหาที่ต้องการโน้มน้าวใจได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและจริตของผู้รับสารได้

ผู้วิจัยเสนอแนวทางการใช้บริบททางสังคมที่ใช้เป็นแรงเสริมในการสื่อสารวาทกรรม ๔ แนวทาง ได้แก่

- ๑) แนวทางการกำหนดกรอบแนวคิดวาทกรรม แบ่งเป็น ๔ กรอบ ได้แก่
 - ๑) วาทกรรมสุขภาพ: ควรบอกถึงปัญหาสุขภาพจากการดื่มเหล้า
 - ๒) วาทกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน: ควรผนวกกรรมการณรงค์เข้าสู่ยุทธศาสตร์และนโยบายของหน่วยงานรัฐและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการนั้น
 - ๓) วาทกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรม: ควรผสมผสานแนวคิดการเลิกเหล้าเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น
 - ๔) วาทกรรมเกี่ยวกับกฎหมาย : ควรสื่อสารตรงไปยังผู้รับสารในรูปแบบของความเข้มงวดและสามารถใช้ควบคู่กับวาทกรรมวัฒนธรรม
- ๒) แนวทางการใช้ช่องทางการสื่อสารที่ใช้สื่อสารวาทกรรม: ควรมีการสื่อสารทั้งแบบการสื่อสารทางเดียวและการสื่อสารสองทาง
- ๓) แนวทางการใช้ภาษาและประเด็นเนื้อหาที่ใช้สร้างวาทกรรม: ควรใช้ประเภทของโวหารให้เหมาะสมกับจริตของผู้รับสารและเนื้อหาควรแสดงถึงผลกระทบด้านลบทั้งต่อชาติ สังคม และตนเอง
- ๔) แนวทางการใช้บริบททางสังคมเป็นแรงเสริมในการสื่อสารวาทกรรม: ควรครอบคลุมบริบททั้ง ๖ ประการที่กล่าวในข้างต้นและเพิ่มบริบททางเศรษฐกิจ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีและแนวคิดการสื่อสารโน้มน้าวใจและ แนวคิดเรื่องวาทกรรม และแนวคิดพุทธวิธี การสร้างแรงจูงใจมาอภิปรายข้อค้นพบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ความหมายและตัวแปรของการสื่อสารวาทกรรมโน้มน้าวใจให้งดเหล้าเข้าพรรษา

การสื่อสารวาทกรรมของหน่วยงานรัฐในอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่านสอดคล้องกับความหมาย การโน้มน้าวใจ ๓ ลักษณะ กล่าวคือ

- ๑) หน่วยงานมีความตั้งใจที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้รับสาร โดยในการสื่อสารแต่ละครั้งเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์เดียวคือ ให้ลด ละ เลิกเหล้าช่วงตลอดปีหรือช่วงใดช่วงหนึ่งโดยเฉพาะช่วงเข้าพรรษา
- ๒) การรณรงค์ดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ พฤติกรรมของผู้รับสารให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้
- ๓) เกิดบุคคลต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการตั้งปณิธานซึ่งทำให้มีความคล้ายคลึงกับผู้รับสาร

นอกจากนั้นความน่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ การสื่อสารวาทกรรมประกอบด้วยตัวแปรอิสระเช่นเดียวกับที่ศาสตราจารย์วิลเลียม แมคกายร์ (William Mcguire)^{๑๑} ได้นำเสนอไว้ กล่าวคือ

๑) แหล่งสาร (Source) เป็นหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ ผู้ปฏิบัติงานมีความตั้งใจในการสื่อสารอย่างเต็มที่ มีการคิดกลยุทธ์การสื่อสารโดยตั้งต้นทุนศักยภาพทางสังคมของท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในเนื้อหา วาทกรรม จนได้ประเด็นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้รับสาร อีกทั้งผู้ส่งสารเองได้เข้าร่วมโครงการณรงค์ ด้วยการงดเหล้าช่วงเข้าพรรษาด้วยทำให้ผู้ส่งสารมีความคล้ายคลึงกันกับผู้ส่งสาร

๒) สาร (Message) จากการวิจัยพบว่า ประเด็นที่ต้องการสื่อสารมีความชัดเจน บอกลถึงประโยชน์-โทษของการดื่มเหล้า มีหลักทางการแพทย์มายืนยันและนำเสนอภาพผู้ป่วยให้เห็นชัดเจนจนทำให้ผู้รับสารไม่สามารถโต้แย้งได้ การนำเสนอเนื้อหาเป็นไปตามเส้นเวลา (Timeline) ของกิจกรรมในชุมชน จึงเป็นลำดับเวลาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความสนใจของผู้รับสาร ในแง่องค์ประกอบวาทกรรม จะเริ่มต้นด้วยการเกริ่นนำถึงเทศกาลหรือประเพณีแล้วกล่าวเชื่อมโยงเข้าสู่ความสำคัญในการงดเหล้า ในเทศกาลหรือประเพณีนั้น หากเป็นการสื่อสารด้านสุขภาพ จะเริ่มต้นด้วยการพูดคุยถึงอาการของโรคที่ปรากฏแล้วโยงเข้าสู่สาเหตุของการป่วยคือการดื่มเหล้า หลังจากนั้นจึงเข้าสู่การเชิญชวนให้ลองงดเหล้า เพื่อทำการรักษาหรือบำบัด

๓) สื่อ (Channel) พบว่า มีการใช้สื่อ ๔ ประเภท ได้แก่ ๑) สื่อภาครัฐ ๒) สื่อท้องถิ่น ๓) สื่อใหม่ และ ๔) สื่อบุคคล โดยช่องทางการสื่อสารดังกล่าวจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเครือข่ายที่ต้น ประสานงาน

๔) ผู้รับสาร (Receiver) พบว่า แต่ละหน่วยงานได้จำแนกกลุ่มผู้รับสารตามกลุ่มเป้าหมายของ หน่วยงานตนและมีกลยุทธ์ลดช่องว่างระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

๕) เป้าประสงค์ (Destination) มีการตั้งเป้าประสงค์ในระยะสั้นแต่ชัดเจนตามเทศกาลหรือ โอกาสต่าง ๆ เช่น หากต้องการให้งดเหล้าช่วงเข้าพรรษา ผู้ส่งสารจะรณรงค์ให้มีการงดเหล้าแค่ช่วง ๓ เดือน ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ไม่นานเกินไป และเมื่อเข้าร่วมเทศกาลอื่น เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ ก็ให้ความร่วมมือเป็น ช่วง ๆ เมื่อนำเส้นเวลา (Timeline) มาต่อกันจะทำให้ผู้รับสารสามารถงดเหล้าได้เกือบตลอดทั้งปี

๒. กลยุทธ์ที่ใช้สื่อสารวาทกรรมโน้มน้าวใจในงานรณรงค์

ผู้วิจัยจำแนกเป็น ๒ กลยุทธ์ใหญ่ตามแนวคิดของสุรัช ชูผกา^{๑๒} คือ กลยุทธ์การใช้เนื้อหาเพื่อ โน้มน้าวใจ ประกอบด้วย ๕ กลยุทธ์ย่อย ได้แก่

^{๑๑} อรรถธรณ ปิณฑธนโธวาท, การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑-๑๓.

^{๑๒} สุรัช ชูผกา, หลักการรณรงค์ เปลี่ยนโลกด้วยมือเปล่า, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.mac.ru.ac.th/doc/MCS4360.pdf [๑๗มิถุนายน ๒๕๖๓].

- ๑) กลยุทธ์เนื้อหาารณรงค์แบบคำขวัญ
- ๒) กลยุทธ์แบบล้อมกรอบเนื้อหาใหม่
- ๓) กลยุทธ์เนื้อหาแบบเห็นจริง
- ๔) กลยุทธ์เนื้อหาแบบเรื่องเล่า
- ๕) กลยุทธ์เนื้อหาแบบเสนอทางออก

กลยุทธ์ใหญ่อีกประการหนึ่งคือ *กลยุทธ์สื่อเพื่อโน้มน้าวใจ* ประกอบด้วย ๕ กลยุทธ์ย่อย ได้แก่

- ๑) กลยุทธ์สื่อบุคคลเพื่อรณรงค์
- ๒) กลยุทธ์สื่อมวลชนเพื่อการรณรงค์
- ๓) กลยุทธ์สื่อเฉพาะกิจเพื่อการรณรงค์
- ๔) กลยุทธ์สื่อกิจกรรมเพื่อการรณรงค์
- ๕) กลยุทธ์สื่อใหม่เพื่อการรณรงค์

๓. การปฏิบัติการทางวาทกรรมในการโน้มน้าวใจให้งดเหล้าเข้าพรรษา

จากการวิจัยพบว่า การปฏิบัติการทางวาทกรรมครั้งนี้เป็นประเภทการแสดงตัวว่าวาทกรรมเป็นไปตามกฎเกณฑ์ทั่วไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเกศกนก ชุ่มประดิษฐ์^{๑๓} กล่าวคือ มีความหมายตามภาษาสังคมเฉพาะถิ่นโดยวาทกรรมรูปแบบนี้จะอิงกับประวัติศาสตร์และลักษณะเฉพาะของสังคมที่ใช้วาทกรรม โดยเห็นได้จากการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นและบริบทชุมชนอื่น ๆ มาใช้ในการสื่อสารวาทกรรมดังกล่าว ได้แก่

๑) วัฒนธรรมชุมชน โดยการนำมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของจังหวัดน่านมาเป็นจุดเด่นในการสร้างเนื้อหาโน้มน้าวใจ

๒) สภาพเศรษฐกิจ กล่าวคือ ชาวน่านส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ใช้แรงงานที่เป็นกลุ่มเสี่ยงในการดื่มเหล้า ดังนั้น การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการสื่อสารจึงเป็นเรื่องง่าย อีกทั้งทำให้ออกแบบช่องทางการสื่อสารและยกประเด็นเนื้อหาได้สอดคล้องกับสถานภาพของผู้รับสาร

๓) การศึกษา มีการนำแนวคิด “เด็กน่านรักดี รักถิ่นเกิด เรียนรู้สู่สากล” เป็นนโยบายหลักที่องค์กรหรือหน่วยงานที่รณรงค์งดเหล้า นอกจากนั้นจังหวัดน่านยังมีโรงเรียนพระปริยัติธรรมซึ่งสามเณรนักเรียนสามารถเป็นต้นแบบและเผยแพร่คำสอนเรื่องการดื่มเหล้าให้นั้นทำให้ผิดศีลแก่ประชาชนได้

๔) การรวมกลุ่มของประชาชน ประชาชนกลุ่มนี้ได้แปรสภาพกลายเป็นผู้รับสาร และยังทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารต่อไปยังกลุ่มอื่น ๆ

๕) การสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า การสร้างเครือข่ายกับสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จะทำให้ได้รับความร่วมมือด้านนโยบายในการสนับสนุนกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และป้องกันนักดื่มหน้าใหม่

๖) การคมนาคม ด้วยมีเพียงการเดินทางทางรถและทางอากาศ ไม่มีรถไฟและการเดินเรือระยะไกล ทำให้การขยายตัวเป็นเมืองเศรษฐกิจค่อนข้างช้า ความเป็นวัตถุนิยมที่จะทำให้ผู้คนลืมน

^{๑๓} เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์, “การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ว่าด้วยเรื่องรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๕๔”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).

รากฐานวัฒนธรรมของตนยังมีระดับต่ำในส่วนของทฤษฎีการวิเคราะห์วัจนกรรม (Speech Act)^{๑๔} พบว่าครอบคลุมทั้ง ๓ ประเภท ได้แก่

๑) Constatives (Assertion) เป็นการกระทำเชิงภาษาที่ออกแบบมาเพื่อนำเสนอความจริง ยืนยันความจริง พิสูจน์ความจริง

๒) Regulatives เป็นการกระทำเชิงภาษาเพื่อให้เกิดผลลัพธ์บางประการ

๓) Avowals เป็นการกระทำทางภาษาที่สะท้อนถึงความรู้สึกภายในของผู้ส่งสารหรือต่อกัยบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกตามที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อออกมา

๔. ความสอดคล้องของการสื่อสารวาทกรรมกับพุทธวิธีการสร้างแรงจูงใจ

ผู้วิจัยพบว่ามีความสอดคล้องกับหลักพุทธวิธีการสร้างแรงจูงใจ^{๑๕} จำนวน ๓ ข้อ ได้แก่

๑) สร้างแรงจูงใจโดยให้ผู้รับสารรับรู้ว่ามีทางเลือกอื่นนอกเหนือจากแนวทางกระแสหลักคือ กระแสบริโภคนิยม โดยคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้ที่ต้องการมีความสุข ความเข้มแข็งทางจิตใจ มีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา

๒) สร้างแรงจูงใจโดยผสมผสานแนวคิดทางพระพุทธศาสนาให้เข้ากับวิถีชีวิต ซึ่งข้อนี้นับว่าเป็นจุดเด่นของจังหวัดน่านเพราะมีการผสมผสานเข้ากับประเพณีและเทศกาลท้องถิ่นทุกประเพณี รวมถึงการประยุกต์ให้เห็นผลเสียในการดำเนินชีวิต

๓) สร้างแรงจูงใจโดยสร้างบุคคลผู้สอนและบุคคลต้นแบบ โดยแสดงให้เห็นว่า ผู้สอนและบุคคลต้นแบบเป็นผู้ปฏิบัติประสบความสำเร็จในการการงดเหล้าอันทำให้ดึงดูดใจผู้คนเกิดความศรัทธาและทำตามได้

ซึ่งประเด็นแรงจูงใจในการงดเหล้าเข้าพรรษานี้เป็นการสร้างสังคมขรราวาสน่าอยู่ตามแนวคิดพระพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งมีเงื่อนไขทางสังคม คือ การปฏิบัติตามศีล ๕^{๑๖} โดยการงดเหล้าเป็นการปฏิบัติตามศีลข้อที่ ๕ หรือเบญจศีล ซึ่งระบุเรื่องการห้ามดื่มเครื่องแอลกอฮอล์ไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ สุราเมรัย-มขขปมาทภูฏานา เวนณิ แปลว่า เว้นจากน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท, เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ^{๑๗}

^{๑๔} กาญจนา แก้วเทพ, “การสื่อสารกับพื้นที่สาธารณะ : ทศนะของ Harbermas”, ใน มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๖-๑๖๘.

^{๑๕} พระมนัส ธรรมโต (มีมณี), “ศึกษาวิธีสร้างแรงจูงใจจากพุทธวิธีการสอน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^{๑๖} ณรงค์วรรษ บุญมา และกรรณิกา คำดี, “สภาพสังคมที่พึงปรารถนาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๖๓), หน้า ๑๒๔๘.

^{๑๗} พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), มงคลสูงสุด "มงคล ๓๘ ประการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.madchima.org/forum/index.php?topic=471.0;wap2> [๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยจำแนกข้อเสนอแนะเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการสื่อสารวาทกรรม และ ข้อเสนอแนะทางการศึกษา ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการสื่อสารวาทกรรมมี ๔ ประการคือ

๑) ควรใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อที่หลากหลายขึ้น เช่น สื่อพื้นบ้าน สื่อทางเลือก สื่อระดับชาติ ถึงแม้หน่วยงานจะใช้ทั้งสื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อออนไลน์ แต่ยังคงติดอยู่ในเครือข่ายของหน่วยงานรัฐเท่านั้น ยังไม่กระจายไปยังสื่อนอกเครือข่ายและสื่อโทรทัศน์ระดับชาติอีกหลายช่องที่จะทำให้อำนาจการสื่อสารมีมากขึ้น เข้าถึงประชาชนมากขึ้น

๒) เนื้อหาควรเพิ่มเติมด้านเศรษฐกิจ เพราะจากผลวิจัยเนื้อหาส่วนใหญ่เน้นไปด้านสุขภาพ และวัฒนธรรมท้องถิ่นนอกจากนั้นแล้ว ควรเพิ่มเนื้อหาที่เกี่ยวกับด้านศีลธรรมและข้อห้ามในพระพุทธศาสนาให้ปรากฏชัดเพราะจังหวัดน่านเป็นเมืองพระพุทธศาสนา จะทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกศรัทธาและคล้อยตามได้ง่าย เป็นการจูงใจทางจิตวิญญาณ

๓) ภาษาที่ใช้ควรเสริมโวหารภาพพจน์ เนื่องจากเป็นภาษาที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถโน้มน้าวใจได้ผล ส่วนงานวิจัยชิ้นนี้ส่วนใหญ่เน้นการให้ข้อมูลผ่านข่าวและการใช้คำขวัญณรงค์ จึงขาดลักษณะการใช้ภาษาดังกล่าว

๔) บริบททางสังคมที่ยังขาดการนำมาใช้ประกอบการสื่อสารวาทกรรม คือ ด้านเศรษฐกิจ หากสามารถคำนวณถึงผลเสียด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการดื่มเหล้าหรือเกิดเหตุร้ายจากการดื่มเหล้า จะทำให้เห็นผลเสียของการดื่มเหล้าได้อย่างชัดเจน

๒. ข้อเสนอทางการศึกษามี ๒ ประการ ได้แก่

๑) ควรมีการศึกษาผู้รับสารโดยละเอียด ตัวอย่างเช่น การจำแนกกลุ่มผู้รับสารให้เชื่อมโยงกับพฤติกรรมการรับสาร การศึกษาทัศนคติ ค่านิยมของกลุ่มผู้รับสารแต่ละกลุ่ม การศึกษาพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันที่สัมพันธ์ต่อการดื่มเหล้า จะทำให้สามารถออกแบบเนื้อหาได้ตรงกับผู้รับสารมากขึ้น

๒) ควรมีการศึกษาภาษาในระดับที่ละเอียดขึ้น เช่น การศึกษาในระดับคำ เพราะคำเป็นหน่วยเล็กสุดที่มีความหมาย จะทำให้ผู้ส่งสารทราบว่า คำใดสามารถสร้างอิทธิพลทางความหมายต่อผู้รับสารได้มาก แล้วสามารถใช้คำนั้นเป็นคำต้นแบบในการสื่อสารวาทกรรมไปยังกลุ่มต่าง ๆ

ข้อจำกัดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากสถานีตำรวจภูธรเมืองน่านจำนวน ๒ ท่านทั้งที่เป้าหมายงานวิจัยต้องสัมภาษณ์ ๓ ท่าน เนื่องจากมีผู้รับผิดชอบโครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาเพียง ๒ ท่าน

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. “การสื่อสารกับพื้นที่สาธารณะ : ทักษะของ Harbermas”. ใน **มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์. “การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ว่าด้วยเรื่องรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔.
- ณรงค์วรรษ บุญมา และกรรณิกา คำดี. สภาสังคมที่พึงปรารถนาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๖๓): ๑๒๔๘.
- เนื่อแพร เล็กเฟื่องฟู และคณะ. **สถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ภาคเหนือ ๒๕๕๘**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, ๒๕๕๘.
- วัชรพงศ์ รติสุขพิมล นพพล วิทย์วรพงศ์ และ สมทิพ วัฒนพงษ์พานิช. **โครงการการประเมินผลของโครงการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, ๒๕๕๘.
- วิเชียร เกษประทุม. **หลักภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๕๖.
- พระมนัส ธมฺมโร (มีมณี). ศึกษาวิธีสร้างแรงจูงใจจากพุทธวิธีการสอน. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- อรรธรณ ปิลันธน์โอวาท. **การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- Richard E. Petty & Pablo Brinol, “Persuasion: From Single to Multiple Metacognitive Process”, **Perspective on Psychological Science**, 2 Mar 2008, Vol. 3 No.2: 137.
- ฉัตรชัย นกดี. ๕ วิธีลดเหล้า “พักตับ” ครบพรรษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [www.thaihealth.or.th / Content/31918-5 วิธีลดเหล้า “พักตับ” ครบพรรษา.html](http://www.thaihealth.or.th/Content/31918-5_วิธีลดเหล้า_พักตับ_ครบพรรษา.html). [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].
- พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). **มงคลสูงสุด “มงคล ๓๘ ประการ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.madchima.org/forum/index.php?topic=471.0;wap2>. [๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓].
- สุรัชย์ ชูผกา. **หลักการรณรงค์ เปลี่ยนโลกด้วยมือเปล่า**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.mac.ru.ac.th/doc/MCS4360.pdf. [๑๗ มีนาคม ๒๕๖๓].
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน. **ข้อมูลประชากรและเขตการปกครอง จังหวัดน่าน ปี 2559**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.nno.moph.go.th/NHDL/inspector/2559_2/2559-2_pop-nan.xlsx. [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].

สำนักประชาสัมพันธ์เขต ๑ ขอนแก่น. **ความเป็นมาของวันเข้าพรรษา คือ วันงดดื่มสุราแห่งชาติ.**

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://region1.prd.go.th/ewt_news.php?nid =9732. [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].

โอเอ็นบีนิวส์.น่าน. **มอบเข็มคนหัวใจเพชร ในโครงการงดเหล้าเข้าพรรษา เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่ในหลวงรัชกาลที่ ๙.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.onbnews.com/post/1904>. [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].

รูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

The Human Resource Management Model of the Administrator in the Phrapariyattidhamma Schools, General Education Division

พระครูสังฆรักษ์เอนก สุชาโต (สงกา)*

Phrakrusungkharakanek Suchato (Songka)

ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Doctor of Education Administration, Mahamakut Buddhist University

ดำรงค์ เบญจคีรี**

Damrong Benjakeeree

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Education Administration, Mahamakut Buddhist University, Thailand

Email: suchato.anek@gmail.com

Received : September 6, 2019

Revised : November 11, 2020

Accepted : November 23, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาองค์ประกอบของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (๒) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (๓) เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำนวน ๑๙๙ โรง ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน ๗๓๒ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถาม และแบบประเมินและรับรอง ใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติผลการวิจัยพบว่าผลการศึกษาองค์ประกอบของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร

* พระครูสังฆรักษ์เอนก สุชาโต (สงกา) Phrakrusungkharakanek Suchato (Songka)

** ผศ.ดร.ดำรงค์ เบญจคีรี Asst.Prof. Dr.Damrong Benjakeeree ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Advisor of Doctor Dissertation

ตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ได้ร่าง องค์ประกอบ ๑๑ องค์ประกอบ ๘๙ ตัวแปร ส่วนผลการสร้างรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า มี ๔ องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (๑) ด้านนโยบาย (๒) ด้านดำเนินงาน (๓) ด้านสวัสดิการและ (๔) ด้านการปฏิบัติงานและรูปแบบที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบหลัก มีค่าระหว่าง ๐.๘๖-๑.๐๑ องค์ประกอบย่อย มีค่าระหว่าง ๐.๗๔-๐.๙๗ และตัวแปรมีค่าระหว่าง ๐.๖๐-๐.๘๔ และผลการประเมินและรับรองจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๗ รูป/คน พบว่า ผลการประเมินในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๑ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร; ทรัพยากรมนุษย์; ผู้บริหาร

Abstract

The objectives of this research are: (1) to study components of human resource management of administrators in Phrapariyattidhamma School, General Education Division (2) to create a model of human resource of administrators in Phrapariyattidhamma School, General Education Division and (3) to evaluate and to affirm the model of human resource of administrators in Phrapariyattidhamma School, General Education Division. The Mixed Methods Research methodology is used in the study. The data were collected from 732 samples consisting of school directors, vice-directors, and teachers in 199 Phrapariyattidhamma Schools, questionnaires with reliability at 0.97, semi-structured interviews, and evaluation forms. The data were analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. The results of this research revealed that: The components of human resource management of administrators in Phrapariyattidhamma School, General Education Division, consist of 11 components and 89 variables. The model of human resource of administrators in Phrapariyattidhamma School, General Education Division, has 4 main components; (1) Policy (2) Operation (3) Welfare and (4) Performance. In accordance with the decided criteria, main factor score between 0.86-1.01, minor factor score between 0.74-0.97, and the variable score between 0.60-0.84 and evaluation results from 17 experts in propriety, accuracy, feasibility, and utility were at 4.41 level overall that was higher than the set criteria in the study at 3.51. This result affirms that the created model from the study is approved.

Keywords: Management Model; Human Resource; Administrators

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาถือว่าจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในการพัฒนาแบบก้าวกระโดดจึงจะคงไว้ซึ่งคุณภาพและประสิทธิภาพ แต่จากการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีลักษณะคล้ายกับการบริหารกิจการต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องมีทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐานทางการบริหารงานการบริหารงานการศึกษาจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอแต่ในการดำเนินการภารกิจขององค์การยังไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ จากแผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา^๑ พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๒ พบว่า สภาพปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจะต้องมีการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขอย่างเร่งด่วนโดยการสำรวจกลุ่มผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำนวน ๑,๕๒๕ กลุ่มตัวอย่างในด้านความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันโดยสรุปได้ ดังนี้

๑) ระบบการบริหารจัดการศึกษายังปราศจากความเข้มแข็ง ผู้บริหารยังไม่ได้เป็นนักจัดการศึกษามีอาชีพ อีกทั้งยังยึดติดกับปัจเจกบุคคล เช่น เจ้าอาวาส ผู้จัดการโรงเรียน ทำให้การดำเนินงานยังไม่เป็นระบบมากนัก และทำให้เกิดช่องว่างการพัฒนาในระยะยาว

๒) บุคลากรทางการศึกษายังขาดความชำนาญในวิชาที่สอน อีกทั้งการพัฒนาบุคลากรยังไม่ต่อเนื่องและไม่ทั่วถึง ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานและความมั่นคงในวิชาชีพยังมีน้อย

๓) ไม่มีกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการเสริมสร้างเอกภาพทางการบริหารจัดการศึกษาที่มีความเข้มแข็งเชิงคุณภาพเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมชาวพุทธและชาวต่างประเทศ

๔) ระบบการจัดการบุคลากรตั้งแต่กระบวนการสรรหาการว่าจ้างการบรรจุแต่งตั้งการพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนขั้น ยังไม่ได้มาตรฐานการบริหารบุคคล

๕) ที่มาของรายได้ยังมาจากการอุดหนุนของรัฐเป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนขาดมาตรการที่ชัดเจนในการพัฒนาโรงเรียนให้มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

๖) ระบบฐานข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนความพร้อมด้านอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนยังไม่มีประสิทธิภาพ

^๑ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, แผนยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๒, (ม.ป.ท, ม.ป.พ, ๒๕๕๘), หน้า ๓๑-๓๒.

๗) ไม่มีระบบการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่มีมาตรฐานพอที่จะเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติ

๘) ขาดระบบการประชาสัมพันธ์/การตลาดเชิงรุกทำให้ภาพลักษณ์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ถูกมองว่าเป็นการการจัดการศึกษาแก่เด็กที่ขาดโอกาส เด็กที่มีคุณภาพต่ำ หรือเด็กที่มีปัญหาทางสังคม

๙) ขาดยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาทั้งในระยะสั้นระยะกลางและระยะยาว อีกทั้งขาดบูรณาการกับทุกภาคส่วน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอย่างชัดเจน และที่สำคัญย่อมส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อมั่นในตัวผู้นำและคุณภาพของนักเรียน นอกจากนี้ จะเกิดผลเสียด้านการบริหารจัดการบุคคลที่ไร้คุณภาพและส่งผลกระทบในเชิงลบต่อโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งจะเป็นแนวทางพื้นฐานให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมได้นำไปปรับปรุงแนวทางการบริหารงานของแต่ละโรงเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของตน เพื่อให้การจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๒. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๓. เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ใช้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน ๔๐๙ โรงเรียน เป็นหน่วยสุ่ม (Sample Unit) ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan)^๒ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๙๙ โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) จำนวน ๑๙๙ โรงเรียนใน ๑๔ กลุ่มโรงเรียนทั่วประเทศไทยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้น (Stratified Sampling) ตามสัดส่วนของกลุ่มโรงเรียนโดยเทียบบัญชีไตรยางศ์และด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling)

ขั้นตอนในการวิจัย

ขั้นตอนในการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์และสรุป แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม บทความวิชาการ วารสาร ข้อมูล สถิติ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และการรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ ๒ สร้างรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขั้นตอนนี้เป็นการนำผลข้อมูลของแบบสอบถามมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) แล้วทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis : CFA) เพื่อให้ได้ร่างรูปแบบและทุกองค์ประกอบมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ขั้นตอนที่ ๓ ประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขั้นตอนนี้เป็นการประเมินและรับรองจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๗ รูป/คน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากแบบประเมินแบบมาตรวัดประมาณค่าใน ๕ ระดับเพื่อประเมินและรับรองในประเด็นความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณไว้ประกอบด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

^๒ ธาณินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนสามัญ บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๖๐), หน้า ๔๘-๔๙.

ลักษณะเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และประสบการณ์ในการทำงาน เป็นแบบสอบถามเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อผู้บริหารโรงเรียนของท่านว่ามีการบริหารทรัพยากรมนุษย์อยู่ในระดับใด เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ของลิเคิร์ต

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

และแบบประเมิน เป็นแบบประเมินมีโครงสร้างแบบประมาณค่า ๕ ระดับ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิประเมินและรับรองรูปแบบ จำนวน ๑๗ รูป/คน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาฯ ๒ ท่านและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ได้เท่ากับ ๐.๘-๑.๐๐

๓. หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ด้วยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) โดยวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๗

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล รายละเอียด ดังนี้

๑. ขออนุญาตเพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนของกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล แล้วนำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล

๒. ทำการรวบรวมแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาจากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

๓. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการนัดหมายวัน เวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้รับกลับคืนมาสำรวจความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป มีรายละเอียด ดังนี้

๑. การวิเคราะห์เนื้อหา จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยวิธี (Content Analysis) สรุปรูปเป็นตัวแทนที่ศึกษา

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้การแจกแจงค่าความถี่ (frequency) และหาค่าร้อยละ (percentage)

๓. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวแปรโดยหาค่าสถิติที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

๔. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis: EFA) แล้วทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis : CFA) เพื่อศึกษาความสอดคล้องของรูปแบบสมมติฐานการวิจัยที่ได้จากการศึกษาของผู้วิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า

๑. ศึกษาองค์ประกอบของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ รูป/คน แล้ววิเคราะห์ สังเคราะห์ ได้ ๑๑ ร่ององค์ประกอบและ ๘๙ ตัวแปร

๒. สร้างรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาพบว่า มี ๔ องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (๑) ด้านนโยบาย (๒) ด้านดำเนินงาน (๓) ด้านสวัสดิการ และ (๔) ด้านการปฏิบัติงาน

๓. การประเมินและรับรองรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๗ รูป/คน พบว่ามีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมในทุกด้านเท่ากับ ๔.๔๑ อยู่ในระดับมาก เป็นอันถือได้ว่าเป็นรูปแบบที่ได้รับการประเมินและรับรองจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

จากการสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาปรับแก้ไขและนำเสนอรูปแบบ ดังภาพที่ ๑

ผลจากการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นสำคัญที่ค้นพบรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามี ๔ องค์ประกอบหลัก และสามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

⁶⁹ Noe R.; Hollenbeck J.; Gerhart B.; & Wright P., **Human Resource Management**, (New York : McGraw Hill Education, 2019), p.169.

แนวคิดของ กรรณิการ์ สุวรรณศรี^๔ ได้กล่าวว่าการวางแผนทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่ใช้คาดการณ์ความต้องการด้านทรัพยากรมนุษย์ขององค์การ ซึ่งจะส่งผลถึงการกำหนดวิธีการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรและการตอบสนองต่อปัจจัยแวดล้อม เพื่อให้องค์การใช้เป็นแนวทางปฏิบัติและเป็นหลักประกันว่าองค์การจะมีบุคลากรที่มีคุณภาพอย่างเพียงพออยู่เสมอตลอดจนเพื่อให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Work Life : QWL) ที่เหมาะสมสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ลาปีนา มัวราเนีย และสตาร์เนกา^๕ ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ : ด้านการจัดการความรู้และความรับผิดชอบต่อสังคม” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสมที่สุดที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ ได้แก่

๑) การวางแผนกำลังคน	๒) การรับสมัคร
๓) การคัดเลือก	๔) การฝึกอบรม
๕) การพัฒนา	๖) การจัดการประสิทธิภาพ
๗) ค่าตอบแทน	๘) แรงงานสัมพันธ์

สอดคล้องกับการวิจัยของ พรภวิชัย นันทขวาลกุล^๖ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัจจัยการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของกลุ่มโรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ประสิทธิภาพของกลุ่มโรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทุกด้านมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งด้านการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ความผูกพันของครูต่อของโรงเรียนแรงจูงใจในการทำงานของครู การผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น บรรยากาศและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

๒) ปัจจัยการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของกลุ่มโรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ประกอบด้วย คือ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์และการกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน การธำรงรักษาและป้องกันทรัพยากรมนุษย์

^๔ กรรณิการ์ สุวรรณศรี, รายวิชา ๙๐๑๑๑๐๖ การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม, ๒๕๕๗), หน้า ๓๗.

^๕ Lapinaa, I. Mauranea, M.&Starineca, S., “Human Resource Management Models : Aspects of Knowledge Management and Corporate Social Responsibility”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol. 110(2014): 477-586.

^๖ พรภวิชัย นันทขวาลกุล, “ปัจจัยการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของกลุ่มโรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ”, *วารสารวิจัยราชภัฏวชิราวุธ*, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (๒๕๖๐): ๖๕-๗๐.

๒. ด้านดำเนินงานพบว่า ผู้บริหารมีการกำหนดวิธีการคัดเลือกบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ มีค่าน้ำหนักมากที่สุดทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การคัดเลือกเป็นหัวใจที่สำคัญที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการตัดสินใจของผู้บริหารในการคัดเลือก เพราะต้องใช้วิธีการหลาย ๆ วิธี ที่พยายามที่จะวัดเอาลักษณะต่าง ๆ ของตัวบุคคลที่เป็นข้อมูลสำคัญของผู้สมัครงานออกมาประกอบในการตัดสินใจในการคัดเลือก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเบอร์นาร์ดีนและรัสเซลล์^๗ กล่าวว่า การคัดเลือกเป็นกระบวนการรวบรวมและประเมินข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัคร ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะครอบคลุมถึงเรื่องการตัดสินใจในการบรรจุบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งว่างขององค์การ การโยกย้าย การเลื่อนตำแหน่ง รวมทั้งการสงวนตำแหน่งงานไว้เพื่อสนองต่อนโยบายการลดขนาดองค์การสอดคล้องกับแนวคิดของ กิตติ มิลาเอียง^๘ ได้กล่าวว่า การคัดเลือกบุคคลเป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการสรรหาบุคลากร โดยวิธีการสอบแบบเปิดโอกาสให้ทุกคนที่มีคุณสมบัติตามต้องการได้ใช้ความสามารถของตนเข้าสอบแข่งขันกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ หลังจากนั้นทำการพิจารณาคัดเลือกบุคคล ตรวจสอบ ตัดสินใจ รับบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ และคุณสมบัติที่เหมาะสมเข้าร่วมงานกับองค์การ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัลลุยและซานี^๙ ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ในสถาบันอุดมศึกษา : หลักฐานเชิงประจักษ์จากประเทศซาอุดีอาระเบีย” พบว่า ระบบสรรหาและคัดเลือกสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาควรใช้การคัดเลือกบุคลากรด้วยการทดสอบการสัมภาษณ์และการสาธิตโดยจัดการคัดเลือกให้อยู่ในรูปแบบเป็นทางการและร้อยละ ๗๐ ต้องการรับสมัครพนักงานจากกลุ่มที่มีอยู่แล้วและพนักงานที่มีความต้องการสมัครในตำแหน่งที่สูงขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรกันต์ นิมิตรศติกุล^{๑๐} ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม” พบว่า กระบวนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์คำนึงถึงปัจจัยทั้งภายในและภายนอกองค์กรเพื่อให้ได้จำนวนบุคลากรที่เหมาะสมกับบริบทและนโยบายขององค์กรมากที่สุด กระบวนการสรรหาเปิดโอกาสให้ทั้งบุคลากรภายในและบุคคลทั่วไปจากภายนอกหน่วยงานเข้าสู่กระบวนการสรรหา แบ่งวิธีการสรรหาตามความต้องการขององค์กรแต่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด

^๗ Bernardin, H.J., & Russell, J.E.A, *Human resource management : An experiential approach*, (Singapore: McGraw-Hill, 2013), p.251.

^๘ กิตติ มิลาเอียง, “การสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ในองค์การภาครัฐยุคใหม่”, *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๙): ๑๔๑.

^๙ Allui, A. & Sahni J, “Strategic Human Resource Management in Higher Education Institutions : Empirical Evidence from Saudi”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol. 235 (2016): 361-371.

^{๑๐} พัชรกันต์ นิมิตรศติกุล, “กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาบริหารธุรกิจ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙), หน้า บทคัดย่อ.

๓. ด้านสวัสดิการ พบว่า ผู้บริหารจัดให้มีกระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับรางวัลและผลประโยชน์ค่าตอบแทนและจัดให้มีกิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรใฝ่รู้ด้านปรีชาธรรม มีค่าน้ำหนักมากที่สุดทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารมีการส่งเสริมขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อเสริมสร้างฐานความเป็นอยู่ของผู้ปฏิบัติงานให้ดีขึ้น เป็นการตอบแทนการปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบ และจูงใจให้มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เดสส์เลอร์^{๑๑} ได้กล่าวว่า ค่าตอบแทนเป็นสิ่งที่เปี่ยมมูลค่าเป็นตัวเงิน รวมทั้งรางวัลที่มีใช้ตัวเงิน ที่นายจ้างจ่ายให้แก่พนักงานหรือลูกจ้างเพื่อตอบแทนการทำงาน เป็นการแลกเปลี่ยนกับความรู้ ความชำนาญ ความรับผิดชอบ การใช้กำลังกาย และการใช้กำลังสมองของพนักงานที่ได้มอบให้แก่องค์กรสอดคล้องกับแนวคิดของ สกล บุญสิน^{๑๒} ได้กล่าวว่า ค่าตอบแทนเป็นรางวัลและผลประโยชน์ทั้งหมดทั้งที่เป็นและไม่เป็นตัวเงินที่องค์กรจ่ายให้กับพนักงานเพื่อเป็นการตอบแทนการทำงานของพนักงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดึงดูด รักษา และจูงใจพนักงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรมงคล นิมจิตต์^{๑๓} ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบกลยุทธ์ด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อความได้เปรียบตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา ของกลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล” พบว่า องค์ประกอบหลักประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ เครือข่าย ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม องค์ประกอบย่อยจะเป็น การให้ค่าตอบแทนและรางวัล การสรรหาคัดเลือก การฝึกอบรมและพัฒนา การประเมินผล การจัดการบุคลากรสัมพันธ์ รวมถึงเป้าหมายต่าง ๆ ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก การกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ

๔. ด้านการปฏิบัติงานพบว่า ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากรโดยให้เชื่อมโยงกับการวางแผนยุทธศาสตร์และเป้าหมายของโรงเรียน มีค่าน้ำหนักมากที่สุดทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารมีการบริหารผลการปฏิบัติงานโดยมีเป้าหมาย เพื่อให้เกิดความสมดุลที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรและบุคลากร อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์กรต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของเมทิสและแจ๊คสัน^{๑๔} กล่าวว่า การบริหารผลการปฏิบัติงานควรมาจากสิ่งที่ต้องการต้องการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ พนักงานแต่ละคนมีส่วนร่วมในการทำเพื่อวัตถุประสงค์ที่ยิ่งใหญ่เหล่านั้นผ่านงานของตน ในแง่

^{๑๑} Dessler, Gary, **A framework for human resource management**, (New Jersey: Pearson Education, Inc., 2013), p. 379.

^{๑๒} สกล บุญสิน, **การจัดการทรัพยากรมนุษย์**, (เชียงใหม่: ศูนย์บริหารงานวิจัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๐), หน้า ๒๖๒.

^{๑๓} สุรมงคล นิมจิตต์, “การพัฒนารูปแบบกลยุทธ์ด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อความได้เปรียบตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาของกลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล”, **ปริญาญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๔} Mathis, Robert L. and Jackson, John H., **Human Resource Management**, (Cincinnati Ohio: Thomson South-Western Pub., 2008), p.326.

ผลรวมของการแสดงทั้งหมดในงานทั้งหมดในองค์การควรเท่ากับแผนกลยุทธ์สำหรับองค์การ สอดคล้องกับแนวคิดของชูศักดิ์ เจนประโคน^{๑๕} ได้กล่าวว่า การบริหารผลการปฏิบัติงานถือเป็นหัวใจสำคัญในการจูงใจ การรักษาและการพัฒนาพนักงาน เพราะจะทำให้พนักงานแต่ละคนได้เรียนรู้ว่า ยิ่งตนมีผลการปฏิบัติงานดีเท่าไร การเติบโตและความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานก็จะมากขึ้นเท่านั้น พนักงานแต่ละคนจึงเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง เพื่อให้สามารถสร้างผลงานที่ตอบสนองต่อความคาดหวังขององค์การได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดิ์พันธ์ ต้นวิมลรัตน์^{๑๖} ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและบทบัญญัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง” พบว่า หน้าที่ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษาประกอบด้วย การบริหารผลการปฏิบัติงาน การฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รางวัลและผลตอบแทน การสรรหาและการคัดเลือก

๕. จากผลการประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๗ รูป/คน พบว่า มีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมในทุกด้านเท่ากับ ๔.๔๑ อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบหรือตัวบ่งชี้ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในกลุ่มการจัดการศึกษากลุ่มเดียว

๒. ควรศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในโรงเรียนสังกัดอื่น ๆ

๓. ควรศึกษาวิจัยเรื่องข้อจำกัด สภาพปัญหา และอุปสรรคในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เนื่องจากแต่ละกลุ่มของโรงเรียนมีโครงสร้างการบริหารทรัพยากรมนุษย์แตกต่างกัน ทำให้การตอบสนองความต้องการในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละกลุ่มโรงเรียนแตกต่างกัน

^{๑๕} ชูศักดิ์ เจนประโคน, การจัดการผลการปฏิบัติงาน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

^{๑๖} ศักดิ์พันธ์ ต้นวิมลรัตน์, “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและบทบัญญัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง”, วารสารวิชาการ Viridian E-Journal, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๓): ๘๕๔-๘๖๒.

บรรณานุกรม

กรรณิการ์ สุวรรณศรี. รายวิชา ๙๐๑๑๑๐๖ การบริหารทรัพยากรมนุษย์. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม, ๒๕๕๗.

กิตติ มีลำเอียง. “การสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรภาครัฐยุคใหม่”. วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๙): ๑๓๑-๑๕๒.

ศักดิ์พันธ์ ดันนิมรัตน์. “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและบทบัญญัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง”. วารสารวิชาการ Viridian E-Journal. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๗) : ๘๔๕-๘๖๒.

ชูศักดิ์ เจนประโคน. การจัดการผลการปฏิบัติงาน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.
ธานินทร์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนสามัญ บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๖๐.

พรภวิชัย นันทชัชวาลกุล. “ปัจจัยการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของกลุ่มโรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ”. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (๒๕๖๐): ๖๕-๗๑.

พัชรกานต์ นิมิตรศตกุล. “กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาบริหารธุรกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙.

สกล บุญสิน. การจัดการทรัพยากรมนุษย์. เชียงใหม่: ศูนย์บริหารงานวิจัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๐.
สุรมงคล นิมจิตต์. “การพัฒนารูปแบบกลยุทธ์ด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อความได้เปรียบตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาของกลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. แผนยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๒. ม.ป.ท. ม.ป.พ., ๒๕๕๘.

Allui, A. & Sahni J. “Strategic Human Resource Management in Higher Education Institutions : Empirical Evidence from Saudi”. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. Vol. 235 (2516): 361-371.

Bernardin, H.J., & Russell, J.E.A. *Human resource management : An experiential approach*. Singapore: McGraw-Hill, 2013.

Dessler, Gary. *A framework for human resource management*. New Jersey: Pearson Education, Inc, 2013.

- Lapinaa, I. Mauranea, M.&Starineca, S. “Human Resource Management Models : Aspects of Knowledge Management and Corporate Social Responsibility”. **Procedia - Social and Behavioral Sciences**. Vol. 110 (2014): 577-586.
- Mathis, Robert L. and Jackson, John H. **Human Resource Management**. Cincinnati Ohio: Thomson South-Western Pub, 2018.
- Noe, R.; Hollenbeck, J.; Gerhart, B.; & Wright, P. **Human Resource Management**. New York: McGraw Hill Education, 2019.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเลิกบุหรี่สำเร็จ
ของผู้มารับบริการคลินิกเลิกบุหรี่
Factors associated with successful smoking cessation behaviors
of patients visiting smoking cessation clinic

พวงประภา เพ็ชรมี, วิชานันท์ ธนกาญจนพงศ์,
Phuangprapha Phetme, Wichanan Tanakanjanapong,
รุสนานี ดวงจันทร์, นายไชยพุดดิน สาและ
Rusnane Duangjan, Saifuddeen Salah
โรงพยาบาลรามัน
Raman Hospital
ติรหะ ดนรหะมาน, รัศมี สังข์ทอง*
Teerohah Donroman, Rassamee Sangthong
หน่วยระบาดวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Epidemiology Unit, Faculty of Medicine, Prince of Songkla University
มูฮัมหมัดฟาห์มี ตาละ**
Muhammadfahmee Taleh
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ประเทศไทย
Faculty of Nursing, Prince of Songkla University Pattani Campus, Thailand
Email: tmfahmee@gmail.com

Received : June 5, 2020
Revised : November 2, 2020
Accepted : November 11, 2020

บทคัดย่อ

อัตราการเลิกบุหรี่สำเร็จที่คลินิกเลิกบุหรี่มีเพียงร้อยละ ๒๐ จึงจำเป็นต้องหาปัจจัยส่งเสริมให้ผู้ป่วยเลิกบุหรี่ได้มากขึ้น โดยการศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จของผู้รับบริการคลินิกเลิกบุหรี่ กลุ่มตัวอย่างได้รับการสัมภาษณ์ จำนวน ๒๒๖ คน ที่คลินิกเลิกบุหรี่ครบใน ๗ ประเด็น ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาพ ปัจจัยด้านพฤติกรรม ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านจิตใจ ปัจจัยด้านการรู้คิด ปัจจัยด้านอุปสรรคต่อการเข้าถึงบริการเลิกบุหรี่ และปัจจัยด้านบริบททางสังคม โดยวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบปัจจัยต่าง ๆ ระหว่างผู้เลิกบุหรี่สำเร็จและไม่สำเร็จ

* ผศ.ดร.รัศมี สังข์ทอง Asst.Prof.Dr.Rassamee Sangthong

** ดร.นพ.มูฮัมหมัดฟาห์มี ตาละ Dr.Muhammadfahmee Taleh

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่งเสริมการเลิกบุหรี่สำเร็จ ได้แก่ การนับถือศาสนาอิสลาม การให้ความสำคัญต่อการเลิกบุหรี่ ความวิตกกังวล ความเครียด การสังสรรค์กับเพื่อนที่สูบบุหรี่ประมาณสัปดาห์ละครั้ง หรือตามเทศกาล และปัญหาชีวิตเกี่ยวกับสุขภาพ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จที่สำคัญได้แก่จำนวนที่สูบบุหรี่มากกว่าวันละ ๑๐ มวน โดยเฉพาะเมื่อมากกว่า ๒๐ มวนขึ้นไป จะลดโอกาสการเลิกบุหรี่สำเร็จเหลือเพียงร้อยละ ๑๐ ดังนั้น คลินิกเลิกบุหรี่สามารถเพิ่มโอกาสเลิกบุหรี่สำเร็จโดยส่งเสริมการสนใจเชิงศาสนา ช่วยลดความวิตกกังวลและความเครียด ปัญหาสุขภาพ ลดจำนวนบุหรี่ที่สูบต่อวัน และการสูบบุหรี่กับเพื่อนเพื่อสังสรรค์

คำสำคัญ: เลิกบุหรี่สำเร็จ; คลินิกเลิกบุหรี่; พฤติกรรม

Abstract

The success rate of smoking cessation at a smoking cessation clinic is only 20%, it is necessary to identify more factors to encourage patients to quit smoking. This study aimed to find associated factors of successful smoking cessation among patients visiting a cessation clinic. A total of 226 smokers were interviewed on 7 main factors including physical health, behavioral risks, environmental risks, psychological factors, cognitive factors, obstacles to access to smoking cessation services and social context factors. Descriptive statistics and logistic regression were used for data analysis.

The results of the study showed that factors promoting successful smoking cessation included being an Islam, concern about quitting, anxiety, stress, fewer socializing with friends who smoked. Factors that hindered successful smoking cessation include smoking more than 10 cigarettes a day, especially when smoking more than 20 cigarettes reduced the chance of successful quitting to only 10 percent. Therefore, smoking cessation clinics can be increased by promoting religious faith, reducing anxiety, stress, number of cigarettes smoked per day and frequency of smoking with friends for socializing.

Keywords: smoking cessation; smoking cessation clinic; behavior

บทนำ

การสูบบุหรี่เป็นสาเหตุหลักของการเจ็บป่วยและการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร อัตราการเสียชีวิตของประชากรทั่วโลก ประมาณ ๘ ล้านกว่าคนต่อปี ซึ่งกว่า ๗ ล้านคนมีปัจจัยเสี่ยงมาจากการสูบบุหรี่โดยตรง ในขณะที่ประมาณ ๑.๒ ล้านคนเป็นผลมาจากการได้รับควันบุหรี่มือสอง นอกจากนี้ พบว่า กว่า ๘๐% ของผู้สูบบุหรี่อาศัยในประเทศที่มีรายได้น้อยและปานกลาง การสูบบุหรี่นอกจากจะทำให้โทษต่อตัวผู้สูบและคนรอบข้างแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อรัฐบาลในประเทศที่ต้องแบกรับภาระเรื่องการค้าใช้จ่ายในการรักษาการเจ็บป่วยอีกด้วย^๑

สำหรับประเทศไทย การสำรวจของสำนักงานสถิติเรื่องพฤติกรรม การสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากรปี พ.ศ. ๒๕๖๐ พบว่า จำนวนประชากรไทยอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ร้อยละ ๑๙ เป็นผู้สูบบุหรี่ และส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๕-๔๔ ปี ซึ่งอัตราการสูบบุหรี่จากการสำรวจเมื่อปี ๒๕๕๗ มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ๑.๖% โดยผู้ชายมีอัตราการสูบบุหรี่ลดลงกว่าผู้หญิง นอกจากนี้ หากพิจารณารายภูมิภาค พบว่าภาคใต้ยังคงมีอัตราการสูบบุหรี่มากกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศ^๒ ในปี ๒๕๕๘ จังหวัดยะลาได้จัดทำโครงการยะลาปลอดบุหรี่โดยมีอำเภอรามันเป็นพื้นที่นำร่อง กำหนดให้มีการลดอัตราการสูบบุหรี่ในประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ร้อยละ ๑ ต่อปี เพิ่มจำนวนผู้เข้ารับบริการคลินิกเลิกบุหรี่ ร้อยละ ๑๐ ต่อปี และมีอัตราการเลิกสูบบุหรี่สำเร็จของผู้เข้ารับบริการคลินิกเลิกบุหรี่เท่ากับร้อยละ ๓๐

ผลการดำเนินงานปี พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐ พบว่า มีผู้เข้ารับบริการคลินิกเลิกบุหรี่เพิ่มขึ้นบรรลุเป้าหมายร้อยละ ๑๐ ต่อปี ได้แก่ ๗๒, ๒๒๕ และ ๕๘๑ ราย ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม อัตราการเลิกสูบบุหรี่สำเร็จของผู้เข้ารับบริการคลินิกเลิกบุหรี่ยังมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๓๗.๗ ซึ่งได้ตามเป้าหมายและต่ำกว่าเป้าหมาย ได้แก่ ร้อยละ ๒๙.๘ และ ๒๐.๓ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๐ ตามลำดับ การศึกษานี้จึงต้องการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จในผู้รับบริการที่คลินิกเลิกบุหรี่ โรงพยาบาลรามัน เพื่อเพิ่มอัตราการเลิกสูบบุหรี่สำเร็จให้ได้ตามเป้าหมายของจังหวัด

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จของผู้รับบริการคลินิกเลิกบุหรี่ โรงพยาบาลรามัน

^๑ World Health Organization, **Tobacco**, [Online]. Available: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco> [8November2020].

^๒ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, **การสำรวจพฤติกรรม การสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากร ปี ๒๕๖๐**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13> [8 พฤศจิกายน ๒๕๖๓].

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจผู้รับบริการคลินิกเลิกบุหรี่ ผู้รับบริการครบอย่างน้อย ๖ เดือน ระหว่างวันที่ ๑ มกราคม – ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๑ ที่โรงพยาบาลรามัน โดยมีภูมิลำเนาและอาศัยในอำเภอรามัน สามารถพูด ฟังภาษาไทยหรือภาษายาวีได้ ผู้ป่วยจิตเวชที่ไม่สามารถให้ข้อมูลจะไม่สามารถเข้าร่วมการศึกษา

รายชื่อผู้รับบริการที่ตรงตามข้อกำหนดโครงการจะถูกสุ่มอย่างง่ายและรวบรวมเป็นรายการรายชื่อเพื่อดำเนินการขอเชิญและขอความยินยอมในการเข้าร่วมโครงการโดยการโทรสอบถามทางโทรศัพท์ หากผู้รับบริการยินยอม นักวิจัยจะนัดหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา ที่ผู้รับบริการสะดวกที่คลินิกเลิกบุหรี่โดยทำการสัมภาษณ์ในห้องที่มีความเป็นส่วนตัว โดยใช้เวลานานประมาณ ๑๕-๒๐ นาที

แบบสอบถามประกอบด้วยชุดคำถามจำนวน ๖๗ ข้อ มี ๗ ประเด็น ได้แก่ ๑) ข้อมูลทั่วไป ๒) ประวัติการสูบบุหรี่ ๓) ปัจจัยสิ่งแวดล้อม ๔) ปัจจัยด้านจิตใจ ๕) ปัจจัยความเชื่อด้านสุขภาพ ๖) อุปสรรคต่อการเข้าถึงบริการเลิกบุหรี่ ๗) บริบททางสังคม ผลลัพธ์ของการศึกษา ได้แก่ การเลิกบุหรี่สำเร็จ ซึ่งหมายถึงการเลิกยาสูบทุกชนิดเป็นเวลานานต่อเนื่องกันอย่างน้อย ๖ เดือน

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และสมการถดถอยโลจิสติกเพื่อหาปัจจัยสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเลิกบุหรี่สำเร็จ กำหนดค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ $P\text{-value} \leq 0.05$ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม R เวอร์ชัน ๓.๕.๒^๓

ผลการศึกษา

ผู้รับบริการคลินิกเลิกบุหรี่ยินดีเข้าร่วมโครงการจำนวน ๒๔๘ คน และได้รับการสัมภาษณ์ตามกำหนดจำนวน ๒๒๖ คน (อัตราการตอบสนองร้อยละ ๙๑) โดยข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างแสดงในตารางที่ ๑ ตารางที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้รับบริการคลินิกเลิกบุหรี่ยังน้อย ๖ เดือน

ตัวแปร	ยังคงสูบบุหรี่ (n=๑๔๕), n (%)	เลิกสูบบุหรี่ (n=๘๑), n (%)	รวม (n=๒๒๖), n (%)
เพศ			
ชาย	๑๔๑ (๙๗.๒)	๘๑ (๑๐๐.๐)	๒๒๒ (๙๘.๒)
หญิง	๔ (๒.๘)	๐ (๐.๐)	๔ (๑.๘)
อายุ (ปี)			
๑๔ - ๒๑	๗ (๔.๘)	๘ (๙.๙)	๑๕ (๖.๖)

^๓ Taro Yamane, **Statistics: An Introductory Analysis**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.worldcat.org/title/statistics-an-introductory-analysis-2nd-ed/oclc/299725866> [๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

ตัวแปร	ยังคงสูบบุหรี่ (n=๑๔๕), n (%)	เลิกสูบบุหรี่ (n=๘๑), n (%)	รวม (n=๒๒๖), n (%)
๒๒ - ๕๙	๙๗ (๖๖.๙)	๖๑ (๗๕.๓)	๑๕๘ (๖๙.๙)
>๖๐	๔๑ (๒๘.๓)	๑๒ (๑๔.๘)	๕๓ (๒๓.๕)
สถานภาพ			
โสด	๑๙ (๑๓.๑)	๒๔ (๒๙.๗)	๔๓ (๑๙.๐)
สมรส	๑๑๘ (๘๑.๔)	๕๖ (๖๙.๑)	๑๗๔ (๗๗.๐)
หย่าร้าง/ แยกกันอยู่	๘ (๕.๕)	๑ (๑.๒)	๙ (๔.๐)
พักอาศัยอยู่กับ			
พักคนเดียว	๔ (๒.๘)	๒ (๒.๕)	๖ (๒.๗)
ครอบครัว	๑๔๑ (๙๗.๒)	๗๙ (๙๗.๕)	๒๒๐ (๙๗.๓)
ระดับการศึกษา			
ไม่ได้รับการศึกษา	๑๓ (๙.๐)	๑๑ (๑๓.๖)	๒๔ (๑๐.๖)
ประถมศึกษา	๗๒ (๕๐.๖)	๒๖ (๓๒.๑)	๙๘ (๔๓.๓)
มัธยมศึกษาตอนต้น	๒๕ (๑๗.๒)	๑๗ (๒๑.๐)	๔๒ (๑๘.๖)
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.	๒๓ (๑๕.๙)	๑๙ (๒๓.๔)	๔๒ (๑๘.๖)
ปวส. / อนุปริญญา	๘ (๕.๕)	๓ (๓.๗)	๑๑ (๔.๙)
ปริญญาตรี	๔ (๒.๘)	๕ (๖.๒)	๙ (๔.๐)
อาชีพ			
พ่อบ้าน / แม่บ้าน	๒๗ (๑๘.๖)	๑๑ (๑๓.๖)	๓๘ (๑๖.๘)
รับจ้าง	๖๒ (๔๒.๘)	๕๑ (๖๓.๐)	๑๑๓ (๕๐.๐)
เกษตรกร / ประมง	๔๘ (๓๓.๑)	๑๒ (๑๔.๘)	๖๐ (๒๖.๕)
รับราชการ	๑ (๐.๗)	๔ (๕.๙)	๕ (๒.๒)
นักเรียน / นักศึกษา	๗ (๔.๘)	๓ (๓.๗)	๑๐ (๔.๕)
รายได้ (บาท)			
< ๕,๐๐๐	๙๓ (๖๔.๑)	๓๐ (๓๗.๐)	๑๒๓ (๕๔.๔)
๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐	๔๒ (๒๙.๐)	๔๒ (๕๑.๙)	๘๔ (๓๗.๒)
> ๑๐,๐๐๐	๑๐ (๖.๙)	๙ (๑๑.๑)	๑๙ (๘.๔)
ศาสนา			
อิสลาม	๑๔๐ (๙๖.๙)	๖๖ (๘๑.๕)	๒๐๖ (๙๑.๒)

ตัวแปร	ยังคงสูบบุหรี่ (n=๑๔๕), n (%)	เลิกสูบบุหรี่ (n=๘๑), n (%)	รวม (n=๒๒๖), n (%)
เพศ	๕ (๓.๔)	๑๕ (๑๘.๕)	๒๐ (๘.๘)
มีโรคประจำตัว	๒๙ (๒๐.๐)	๑๔ (๑๗.๓)	๔๓ (๑๙.๐)
ดื่มแอลกอฮอล์	๓ (๒.๑)	๕ (๖.๒)	๘ (๓.๕)

ตารางที่ ๑ แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายเกือบทั้งหมด ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๒ - ๕๙ ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสถานภาพสมรสและพักอาศัยกับครอบครัว ประกอบอาชีพรับจ้าง นอกจากนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เลิกบุหรี่ได้สำเร็จมีรายได้ ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท ซึ่งมากกว่ากลุ่มที่เลิกบุหรี่ไม่สำเร็จ ที่มีรายได้น้อยกว่า ๕,๐๐๐ บาท

ตารางที่ ๒ ปัจจัยพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลิกสูบบุหรี่สำเร็จอย่างน้อย ๖ เดือน

ตัวแปร	ยังคงสูบบุหรี่ (n=๑๔๕)	เลิกสูบบุหรี่ (n=๘๑)	P-value
ปัจจัยที่ ๑: ข้อมูลทั่วไป			
เพศ			๐.๓๐๐
ชาย	๑๔๑ (๙๗.๒)	๘๑ (๑๐๐.๐)	
หญิง	๔ (๒.๘)	๐ (๐.๐)	
อายุ (ปี)			๐.๐๓๘
๑๔ - ๒๑	๗ (๔.๘)	๘ (๙.๙)	
๒๒ - ๕๙	๙๗ (๖๖.๙)	๖๑ (๗๕.๓)	
>๖๐ ปี	๔๑ (๒๘.๓)	๑๒ (๑๔.๘)	
สถานภาพ			๐.๐๐๔
โสด	๑๙ (๑๓.๑)	๒๔ (๒๙.๗)	
สมรส	๑๑๘ (๘๑.๔)	๕๖ (๖๙.๑)	
หย่าร้าง/ แยกกันอยู่	๘ (๕.๕)	๑ (๑.๒)	
พักอาศัยอยู่กับ			๑.๐๐๐
พักคนเดียว	๔ (๒.๘)	๒ (๒.๕)	
ครอบครัว	๑๔๑ (๙๗.๒)	๗๙ (๙๗.๕)	
ระดับการศึกษา			๐.๑๒๕
ไม่ได้รับการศึกษา	๑๓ (๙.๐)	๑๑ (๑๓.๖)	

ตัวแปร	ยังคงสูบบุหรี่ (n=๑๔๕)	เลิกสูบบุหรี่ (n=๘๑)	P-value
ประถมศึกษา	๗๒ (๔๙.๖)	๒๖ (๓๒.๑)	
มัธยมศึกษาตอนต้น	๒๕ (๑๗.๒)	๑๗ (๒๑.๐)	
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.	๒๓ (๑๕.๙)	๑๙ (๒๓.๔)	
ปวส. / อนุปริญญา	๘ (๕.๕)	๓ (๓.๗)	
ปริญญาตรี	๔ (๒.๘)	๕ (๖.๒)	
อาชีพ			๐.๐๐๒
พ่อบ้าน / แม่บ้าน	๒๗ (๑๘.๖)	๑๑ (๑๓.๖)	
รับจ้าง	๖๒ (๔๒.๘)	๕๑ (๖๓.๐)	
เกษตรกร / ประมง	๔๘ (๓๓.๑)	๑๒ (๑๔.๘)	
รับราชการ	๑ (๐.๗)	๔ (๔.๙)	
นักเรียน / นักศึกษา	๗ (๔.๘)	๓ (๓.๗)	
รายได้ (บาท)			<๐.๐๐๑
< ๕,๐๐๐	๙๓ (๖๔.๑)	๓๐ (๓๗.๐)	
๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐	๔๒ (๒๙.๐)	๔๒ (๕๑.๙)	
> ๑๐,๐๐๐	๑๐ (๖.๙)	๙ (๑๑.๑)	
ศาสนา			< ๐.๐๐๑
อิสลาม	๑๔๐ (๙๖.๙)	๖๖ (๘๑.๕)	
พุทธ	๕ (๓.๔)	๑๕ (๑๘.๕)	
โรคประจำตัว			๐.๖๑๘
มี	๒๙ (๒๐.๐)	๑๔ (๑๗.๓)	
ไม่มี	๑๑๖ (๘๐.๐)	๖๗ (๘๒.๗)	
ดื่มแอลกอฮอล์			๐.๑๓๙
ดื่ม	๓ (๒.๑)	๕ (๖.๒)	
ไม่ดื่ม	๑๔๒ (๙๗.๙)	๗๖ (๙๓.๘)	

ตารางที่ ๒ แสดงปัจจัยพื้นฐานทางประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จ กลุ่มที่เลิกบุหรี่สำเร็จมีลักษณะแตกต่างจากกลุ่มที่เลิกไม่ได้ อย่างมีนัยสำคัญดังนี้ กลุ่มอายุ สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ และศาสนา ปัจจัยที่ไม่พบความสัมพันธ์ต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จได้แก่ เพศ สถานภาพการพักอาศัย ระดับ

การศึกษา การมีโรคประจำตัว และพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ ปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จอย่างมีนัยสำคัญได้แก่สาเหตุที่สูบบุหรี่ ปริมาณการสูบ และระดับความสำคัญในการเลิกสูบบุหรี่ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมและบริบทที่สำคัญต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จได้แก่ การมีเพื่อนร่วมงานสูบหรือไม่ กิจกรรมพบปะสังสรรค์กับเพื่อนผู้สูบบุหรี่ การมีกติกากการสูบบุหรี่ภายในบ้านหรือที่ทำงาน ปัจจัยด้านจิตใจและการรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการสูบบุหรี่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มยังคงสูบบุหรี่เปรียบเทียบกับกลุ่มที่เลิกสูบบุหรี่สำเร็จ ปัจจัยอุปสรรคต่อการเข้าถึงบริการการช่วยเลิกบุหรี่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างผู้เลิกบุหรี่สำเร็จเปรียบเทียบกับผู้ยังคงสูบบุหรี่ ปัจจัยบริบททางสังคมที่มีความสำคัญต่อการเลิกบุหรี่ คือปัญหาชีวิตและการยอมรับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในสังคมว่าเป็นเรื่องปกติ

การพิจารณาตัวแปรในแต่ละปัจจัยร่วมกับพฤติกรรมการเลิกบุหรี่สำเร็จโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก แสดงในตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ ตัวแปรแต่ละปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลิกสูบบุหรี่สำเร็จ

ตัวแปร		Adjusted OR (๙๕% CI)	P (LR-test)
ปัจจัยที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป			
อยู่อาศัย	Ref.= คนเดียว/เพื่อน		๐.๙๘
ครอบครัว		๑.๐๓ (๐.๑, ๑๐.๔๑)	
รายได้	Ref.= < ๕,๐๐๐ บาท		๐.๑๐๑
๕,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ บาท		๑.๔๔ (๐.๓๔, ๖.๐๖)	
>๑๐,๐๐๐ บาท		๒.๑๘ (๑.๐๖, ๔.๔๖)	
ศาสนา	Ref.= พุทธ		๐.๐๐๘
อิสลาม		๑๐.๒๖ (๑.๑๙, ๘๘.๘๒)	
โรคประจำตัว	Ref.= ไม่มี		๐.๓๗๗
มี		๑.๔๕ (๐.๖๔, ๓.๓๒)	
ดื่มแอลกอฮอล์	Ref.= ดื่ม		๐.๒๑๓
ไม่ดื่ม		๔.๙๙ (๐.๓๔, ๗๒.๐๘)	
ปัจจัย ๒ พฤติกรรมการสูบบุหรี่			
สาเหตุที่สูบบุหรี่	Ref.= ความอยากรลอง		๐.๐๒๖
เครียด		๓.๑๗ (๑.๑๖, ๘.๖๘)	
เข้าสังคม		๐.๕๓ (๐.๑๙, ๑.๕๐)	
ตามอย่างคนในบ้าน/เพื่อน		๑.๒๒ (๐.๕๗, ๒.๕๙)	

ตัวแปร		Adjusted OR (๙๕% CI)	P (LR-test)
จำนวนมวนบุหรี่ที่สูบ/วัน	Ref.= ๑-๔ มวน		๐.๐๑๘
๕-๙ มวน		๑.๐๑ (๐.๔๘, ๒.๑๒)	
๑๐-๑๔ มวน		๐.๓๒ (๐.๑๐, ๑.๐)	
๑๕-๑๙ มวน		๐.๘๗ (๐.๒๑, ๓.๖๙)	
๒๐ มวนขึ้นไป		๐.๐๘ (๐.๐๑, ๐.๘๒)	
ความสำคัญในการเลิกบุหรี่	Ref.= น้อยที่สุด		๐.๐๑๗
น้อย		๐.๕๘ (๐.๑๘, ๑.๘๑)	
ปานกลาง		๑.๐๒ (๐.๔๐, ๒.๖๑)	
มาก		๒ (๐.๖๐, ๖.๖๗)	
มากที่สุด		๕.๙๙ (๑.๔๕, ๒๔.๘)	
ปัจจัยที่ ๓ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม			
พบ/สังสรรค์กับเพื่อนที่สูบบุหรี่	Ref.= ทุกวัน		๐.๐๒๘
สัปดาห์ละครั้ง		๒.๘๘ (๑.๓๑, ๖.๓๔)	
เดือนละครั้ง		๐.๕๖ (๐.๑, ๓.๒๑)	
ตามเทศกาล		๑.๔ (๐.๒๕, ๗.๘๕)	
กฎกติกาการสูบบุหรี่ภายในบ้าน	Ref.= อนุญาตให้สูบ		๐.๒๐๖
ไม่อนุญาตให้สูบ		๒.๓๖ (๐.๙, ๖.๑๘)	
ไม่อนุญาตให้สูบในที่ทำงานแต่มีสถานที่ให้สูบ		๑.๙๓ (๐.๖, ๖.๒๑)	
ปัจจัยที่ ๔-๕ : ด้านจิตใจและการรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการสูบบุหรี่			
การรับรู้ด้านสุขภาพ	Ref.= น้อย		๐.๑๘๐
ปานกลาง		๑.๐๕ (๐.๒๕, ๔.๓๒)	
สูง		๑.๗๘ (๐.๔๓, ๗.๔๔)	
ปัญหาชีวิตที่สำคัญในขณะนี้	Ref.= รายได้/การศึกษา		๐.๐๓๕
สุขภาพ/สูบบุหรี่		๒.๕๔ (๑.๓๑, ๔.๙๑)	
สภาพความเป็นอยู่		๑.๗๓ (๐.๖๕, ๔.๕๘)	
ความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว		๔.๓๗ (๐.๓๗, ๕๒.๒๔)	

ตารางที่ ๓ พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จได้แก่ การนับถือศาสนา โดยพบว่าผู้นับถือศาสนาอิสลามมีโอกาสเลิกบุหรี่สำเร็จเป็นสิบเท่าเมื่อเทียบกับผู้นับถือศาสนาพุทธ พฤติกรรมการสูบบุหรี่ได้แก่สาเหตุการสูบบุหรี่ จำนวนมวนที่สูบบุหรี่ต่อวัน และความสำคัญในการเลิกบุหรี่ โดยสาเหตุที่สูบบุหรี่จากความเครียดและเลียนแบบผู้อื่นมีโอกาสเลิกบุหรี่สำเร็จเป็น ๓ เท่า และ ๑.๒ เท่าเมื่อเทียบกับสาเหตุที่สูบบุหรี่จากความอยากรลอง และการสูบบุหรี่ด้วยเหตุผลการเข้าสังคม ลดความสำเร็จในการเลิกบุหรี่สำเร็จเกือบร้อยละ ๕๐ จำนวนมวนที่สูบบุหรี่ต่อวันเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จอย่างมีนัยสำคัญ โดยพบว่าจำนวนการสูบบุหรี่มากส่งผลให้ออกาสเลิกสูบบุหรี่สำเร็จน้อยลง โดยเมื่อจำนวนสูบมากกว่า ๑๐ มวนต่อวันมีโอกาสเลิกบุหรี่สำเร็จน้อยลงประมาณร้อยละ ๓๐ และเมื่อมีจำนวนสูบมากกว่า ๒๐ มวนต่อวันขึ้นไป โอกาสการเลิกบุหรี่สำเร็จลดลงเหลือเพียงประมาณร้อยละ ๑๐ ขณะที่การให้ความสำคัญในการเลิกบุหรี่มีผลต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จมีความสัมพันธ์ตามระดับความสำคัญ หากให้ความสำคัญน้อยจะลดความสำเร็จในการเลิกบุหรี่เหลือร้อยละประมาณร้อยละ ๔๐ และหากให้ความสำคัญในการเลิกบุหรี่ปานกลาง มาก และมากที่สุดจะมีโอกาสเลิกบุหรี่สำเร็จมากขึ้นเรื่อย ๆ แบบ dose response relationship คือ ๑ เท่า ๒ เท่า และ ๖ เท่า ตามลำดับ เช่นเดียวกับการพบปะสังสรรค์กับเพื่อนที่สูบบุหรี่ หากมีกิจกรรมสัปดาห์ละครั้ง หรือตามเทศกาลจะมีโอกาสเลิกบุหรี่สำเร็จเป็น ๓ เท่า และ ๑.๕ เท่า ตามลำดับเมื่อเทียบกับการมีกิจกรรมพบปะสังสรรค์ทุกวัน ลักษณะปัญหาชีวิตหรือความเครียดที่สำคัญในปัจจุบันที่ส่งผลต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ความวิตกกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว สุขภาพและผลกระทบจากการสูบบุหรี่ และสภาพความเป็นอยู่ เมื่อเทียบกับปัญหาด้านรายได้และการศึกษา

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษานี้ต้องการศึกษาปัจจัยที่เพิ่มโอกาสการเลิกบุหรี่สำเร็จ เพื่อช่วยให้อัตราการเลิกบุหรี่สำเร็จในคลินิกเลิกบุหรี่ ในจังหวัดยะลา มีอัตราสูงขึ้นตามเป้าหมายได้แก่อ้อยละ ๓๐ ปัจจัยที่ส่งเสริมการเลิกบุหรี่สำเร็จเรียงตามลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ การนับถือศาสนาอิสลาม การให้ความสำคัญมากที่สุดต่อการเลิกบุหรี่ ความวิตกกังวลเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว การสูบบุหรี่ที่เกิดจากความเครียด การสังสรรค์กับเพื่อนที่สูบบุหรี่ประมาณสัปดาห์ละครั้ง หรือตามเทศกาล และปัญหาชีวิตเกี่ยวกับสุขภาพ การสูบบุหรี่และสภาพความเป็นอยู่ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเลิกบุหรี่สำเร็จที่สำคัญได้แก่ จำนวนที่สูบบุหรี่มากกว่าวันละ ๑๐ มวน โดยเฉพาะเมื่อมากกว่า ๒๐ มวนขึ้นไป จะลดโอกาสการเลิกบุหรี่สำเร็จเหลือเพียงร้อยละ ๑๐

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ. ๒๕๕๐ พบว่า ๒ ใน ๓ ของผู้ที่สูบบุหรี่ ต้องการเลิกบุหรี่และเคยพยายามเลิกบุหรี่ แต่ไม่สำเร็จ ซึ่งมาจากสาเหตุที่แตกต่างกัน เช่น อาการหงุดหงิด เครียด เคยชิน อยากสูบ ซึ่งเป็นอาการติดสารนิโคติน และไม่สามารถทนต่ออาการถอนนิโคตินได้^๔

การบำบัดเพื่อช่วยให้ผู้สูบบุหรี่เลิกได้สำเร็จ จำเป็นต้องบูรณาการหลากหลายวิธีร่วมกันเพื่อประสิทธิภาพในการเลิกบุหรี่ได้สำเร็จ ดังนั้น ผู้ให้การบำบัด เช่น พยาบาล หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องพัฒนาวิธีการช่วยเลิกบุหรี่ให้มีความเหมาะสมกับปัญหาของนักสูบแต่ละคน^๕ เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเลิกบุหรี่ ลดภาระโรคต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุมาจากการสูบบุหรี่ของตนเอง และลดแหล่งของควันบุหรี่ที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ที่อยู่รอบข้างโดยเฉพาะเด็ก และเยาวชน และลดการเป็นต้นแบบของผู้สูบบุหรี่รายใหม่ที่เกิดการลอกเลียนแบบและกลายเป็นผู้สูบบุหรี่ในที่สุด ดังนั้น องค์การอนามัยโลกได้เล็งเห็นความสำคัญ จึงจัดให้การบริโภคยาสูบเป็นปัญหาที่สำคัญอันดับต้น ๆ ที่ทุกประเทศต้องให้ความร่วมมือแก้ไขอย่างเร่งด่วน^๖

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้วัยรุ่นสูบบุหรี่มากขึ้นมีหลายปัจจัย เช่น ความเครียด เพื่อน และพัฒนาการของวัยรุ่นที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ และจิตใจ จึงทำให้เกิดความอยากรู้ อยากลอง ต้องการการยอมรับจากเพื่อนและสังคม^๗ จากผลการศึกษาสถานการณ์สูบบุหรี่ของบุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี พบว่าสาเหตุของการสูบบุหรี่ที่บุคลากรและนักศึกษาให้ข้อมูลตรงกัน คือ เพื่อลดความต้องการผ่อนคลาย และสูบทตามเพื่อน^๘ ซึ่งเป็นกลไกของสารนิโคตินที่อยู่ในบุหรี่เมื่อเข้าสู่ร่างกายและจะสามารถเข้าสู่สมองได้ภายในเวลา ๗ วินาที ทำให้สมองหลั่งสารโดปามีน ซึ่งเป็นสารเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกพอใจ ความปิติยินดี ความรักใคร่ชอบพ ทำให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย^๙ ทำให้หลายคนยังคงสูบบุหรี่และยากที่เลิกบุหรี่ได้ในที่สุด

^๔ มูลนิธิณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่, การส่งเสริมการเลิกบุหรี่ในงานประจำ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.ptnosmoke.com/images/pdf/download/kit-01/02/001.pdf> [๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

^๕ World Health Organization, WHO global report on trends in prevalence of tobacco smoking 2015, [Online], Available: file:///C:/Users/ASUS/Downloads/9789240000032-eng.pdf/ [15May2020].

^๖ Majra JP, Gur A. Poverty, "Tobacco, and Health: An Indian Scenario", *Journal of Health Population and Nutrition*, Vol. 27 No. 3 (2009): 316–318.

^๗ Belvin C, Britton J, Holmes J, Langley T, Parental smoking and child poverty in the UK: an analysis of national survey data, [Online], Available: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4448212/> [15 May 2020].

^๘ Hausteim K-O. "Smoking and poverty", *European Journal of Cardiovascular Prevention and Rehabilitation*, Vol. 13 No. 3 (2006): 312–8.

จากการศึกษารูปแบบพฤติกรรมการเลิกบุหรี่ของผู้สูบบุหรี่ที่เข้ารับการบำบัดในคลินิกเลิกบุหรี่ โรงพยาบาลมหาสารคาม พบว่า ในขั้นตอนของการติดตามผลการเลิกบุหรี่ในระยะ ๘ สัปดาห์ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๔๐ สามารถเลิกบุหรี่ได้เด็ดขาดและยืนยันจะเลิกบุหรี่ต่อไป ส่วนร้อยละ ๖๐ ยังมีการสูบบุหรี่เป็นบางเวลา โดยเน้นระยะห่างของการสูบแต่ละครั้งนานขึ้น หรือเลี่ยงการสูบบุหรี่ในตอนเช้า บางรายจะไม่สูบบุหรี่ในช่วงเวลาทำงานแต่จะสูบช่วงหลังเลิกงาน เนื่องจากหลังเลิกงานจะมีพบปะกับเพื่อนฝูง หรือไปสังสรรค์กันทำให้อดที่จะสูบบุหรี่ไม่ได้^๙ นอกจากนั้นแล้ว ปัจจัยเชิงจิตที่มีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแม่โจ้ กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๐๐ คน คือการพบปะกับกลุ่มเพื่อนที่ยังไม่เลิกสูบบุหรี่ และเมื่ออยู่รวมกันจะต้องสูบบุหรี่เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน และจากการตอบแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๗๐ จะสูบบุหรี่เมื่อมีการสังสรรค์กับเพื่อน^{๑๐}

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลับไปสูบบุหรี่ หรือไม่สามารถเลิกบุหรี่ได้อย่างเด็ดขาดสำหรับผู้สูบบุหรี่เป็นประจำทุกวัน คือ การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีบุคคลใกล้ชิด เช่น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง สูบบุหรี่^{๑๑} การศึกษาของวิไลวรรณ วิริยะไชโย และอภิรดี แซ่ลิ้ม พบว่าบุคลากรของคณะแพทยศาสตร์ นักศึกษา และผู้ป่วยและญาติ ส่วนใหญ่มีการสูบบุหรี่จำนวนน้อยกว่า ๕ มวนต่อวัน ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ร้อยละ ๙๐ มีความคิดที่จะเลิกบุหรี่ โดยเหตุผลหลักคือ เพื่อครอบครัวหรือคนใกล้ชิด ส่วนกลุ่มที่ไม่เคยคิดที่จะเลิกบุหรี่ยุติสาเหตุหลักเนื่องจากสิ่งแวดล้อมมีผู้สูบบุหรี่มาก ซึ่งมองว่าเป็นพฤติกรรมปกติ รองลงมาคือความเครียดและไม่มีความตั้งใจในการเลิกบุหรี่^{๑๒} ผู้ที่สูบบุหรี่ ๑-๑๔ มวนต่อวันจะมีโอกาสที่จะเสียชีวิตจากโรคมะเร็งปอดมากกว่าผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ถึง ๘ เท่า การสูบบุหรี่นอกจากจะทำให้ผู้สูบบุหรี่มีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคแล้วนั้น ยังจะทำให้โอกาสในการเลิกบุหรี่ได้สำเร็จลดน้อยลงด้วย^{๑๓}

^๙ Liu Y, Rao K, Hu T-W, Sun Q, Mao Z, “Cigarette smoking and poverty in China”, *Social Science and Medicine*, Vol. 63 (2006): 2784-2790.

^{๑๐} Christiansen B, Reeder K, Hill M, Baker TB, Fiore MC. “Barriers to Effective Tobacco-Dependence Treatment for the Very Poor”, *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, Vol. 73 No. 6 (2012): 874-884.

^{๑๑} ธชาพิมพ์ อานพินิจนันท์, “Communication to strengthen attitudes, subjective norms, perceived behavioral control, intention affecting university students on quit smoking based on theory of plan behavior”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๖๑).

^{๑๒} วิไลวรรณ วิริยะไชโย, “ทัศนคติต่อการสูบบุหรี่และสุขภาพของบุคลากร นักศึกษาแพทย์ และผู้ป่วยนอกและญาติของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์”, *สงขลานครินทร์เวชสาร*, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๓ (๒๕๔๙).

^{๑๓} Hyland A, Higbee C, Travers MJ, Van Deusen A, Bansal-Travers M, King B, et al, “Smoke-free homes and smoking cessation and relapse in a longitudinal population of adults”, *Nicotine & Tobacco Research*, Vol. 11 No. 6 (2009): 614-618.

ผลจากการวิเคราะห์โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างที่เลิกบุหรี่สำเร็จและไม่สำเร็จ พบว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่า ๕,๐๐๐ บาทต่อเดือน มีโอกาสเลิกสูบบุหรี่ได้สำเร็จมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่า ซึ่งผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาลักษณะประชากรผู้สูบบุหรี่จากหลายประเทศ เช่น อินเดีย จีน อังกฤษ และ เยอรมนี ซึ่งรายงานว่า การสูบบุหรี่เป็นวัฒนธรรมของผู้มีรายได้น้อย และการเลิกสูบบุหรี่ของผู้มีรายได้น้อย นั้นทำได้ยาก เนื่องจากการอยู่ร่วมกันในครอบครัวหรือสภาพแวดล้อมที่มีแต่คนสูบบุหรี่ จะทำให้ผู้ต้องการ เลิกบุหรี่มีความต้องการสูบบุหรี่ด้วย เช่นเดียวกับรายงานวิจัยจากสำนักงานสถิติในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ รายงาน ว่า สัดส่วนการบริโภคสุราและยาสูบในกลุ่มแรงงานย้ายถิ่นชั่วคราวค่อนข้างสูง และคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ มีรายได้น้อย และฐานะยากจน จากข้อค้นพบดังกล่าว สามารถนำมาปรับเปลี่ยนยุทธวิธีในการช่วยเหลือ ผู้เลิกบุหรี่ โดยต้องเพิ่มความสนใจและกิจกรรมช่วยเหลือกลุ่มผู้มีรายได้น้อยให้มากขึ้น เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดในการแก้ปัญหาเลิกบุหรี่

นอกจากนี้ การศึกษาในครั้งนี้ ได้ค้นพบจุดต่างในเรื่องของพฤติกรรมด้านสังคมของผู้เลิกบุหรี่ ได้สำเร็จและไม่สำเร็จว่า กลุ่มที่เลิกบุหรี่ไม่สำเร็จจะมีจุดเริ่มต้นในการสูบบุหรี่คือความอยากลองและ เลียนแบบพฤติกรรมการสูบบุหรี่จากเพื่อนหรือคนในครอบครัว มีเพื่อนที่สูบบุหรี่ และพบปะสังสรรค์กับ เพื่อนที่สูบบุหรี่ในทุกวัน ผลการศึกษาดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากรายงานของ ธาปิมพ์ อานพินิจนันท์ ซึ่งพบว่ากลุ่มที่เลิกบุหรี่ได้สำเร็จ แม้จะมีจุดเริ่มต้นของการสูบบุหรี่ใกล้เคียงกันคือ ความอยากลองสูบบุหรี่ และ มีเพื่อนสูบบุหรี่ แต่กลุ่มที่เลิกบุหรี่ได้สำเร็จนั้นจะพบปะสังสรรค์กับเพื่อนที่สูบบุหรี่เพียงสัปดาห์ ละครั้งเท่านั้น นอกจากนี้พบว่า การมีกฎกติกาการสูบบุหรี่ภายในบ้านหรือที่ทำงาน ก็มีความสัมพันธ์กับ การเลิกบุหรี่ได้สำเร็จ ทั้งนี้ การอนุญาตให้สูบบุหรี่ภายในบ้านจะช่วยเพิ่มอัตราการเลิกบุหรี่ได้มากยิ่งขึ้น และลดการกลับไปสูบบุหรี่อีกครั้งซึ่งประเด็นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีผลต่อการ เลิกสูบบุหรี่ได้สำเร็จและไม่สำเร็จอย่างชัดเจน

การให้บริการของสถานบริการโรงพยาบาลรามาธิบดีหรือในเครือข่ายคลินิกเลิกบุหรี่ อำเภอรามัน จังหวัด ยะลา อยู่ในระดับพอใจมากสำหรับผู้มาใช้บริการ และผู้ที่ต้องการเลิกบุหรี่ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านสุขภาพ หรือมีโรคประจำตัวจึงควรให้กลุ่มคนเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นแกนนำในการสร้างเครือข่ายเลิกบุหรี่โดยทำการ เชิญชวนและชี้แนะผู้ที่สนใจเลิกบุหรี่ให้เลิกบุหรี่ก่อนมีปัญหาสุขภาพ

บรรณานุกรม

ธาปิมพ์ อานพินิจนันท์. “Communication to strengthen attitudes, subjective norms, perceived behavioral control, intention affecting university students on quit smoking based on theory of plan behavior”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๖๑.

วิไลวรรณ วิริยะไชโย. “ทัศนคติต่อการสูบบุหรี่และสุขภาพของบุคลากร นักศึกษาแพทย์ และผู้ป่วยนอก และญาติของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์”. **สงขลานครินทร์เวชสาร**. ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๓ (๒๕๔๙).

Christiansen B, Reeder K, Hill M, Baker TB, Fiore MC. “Barriers to Effective Tobacco-Dependence Treatment for the Very Poor”. **Journal of Studies on Alcohol and Drugs**. Vol. 73 No. 6 (2012): 874–884.

Haustein K-O. “Smoking and poverty”. **European Journal of Cardiovascular Prevention and Rehabilitation**. Vol. 13 No. 3 (2006): 312–8.

Hyland A, Higbee C, Travers MJ, Van Deusen A, Bansal-Travers M, King B, et al. “Smoke-free homes and smoking cessation and relapse in a longitudinal population of adults”. **Nicotine & Tobacco Research**. Vol. 11 No. 6 (2009): 614–618.

Liu Y, Rao K, Hu T-W, Sun Q, Mao Z. “Cigarette smoking and poverty in China”. **Social Science and Medicine**. Vol. 63 (2006): 2784-2790.

Majra JP, Gur A. “Poverty, Tobacco, and Health: An Indian Scenario”. **Journal of Health Population and Nutrition**. Vol. 27 No. 3 (2009): 316–318.

เว็บไซต์

มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. การส่งเสริมการเลิกบุหรี่ในงานประจำ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ptnosmoke.com/images/pdf/download/kit-01/02/001.pdf> [๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และดื่มสุราของประชากร ปี ๒๕๖๐. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13> [๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].

สำนักควบคุมการบริโภคยาสูบ. สถานการณ์และทิศทางการดำเนินงานควบคุมยาสูบในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.trc.or.th/th/media/attachments/2562/01/29/2559.pdf> [๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๓].

Belvin C, Britton J, Holmes J, Langley T. **Parental smoking and child poverty in the UK: an analysis of national survey data**. [Online]. Available: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4448212/> [15 May 2020].

- Bonnie, Stratton et al. **Public Health Implications of Raising the Minimum Age of Legal Access to Tobacco Products**. [Online]. Available: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK310413/> [15 May 2020].
- World Health Organization. **WHO global report on trends in prevalence of tobacco smoking 2015**. [Online]. Available: <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/978924000032-eng.pdf> [15 May 2020].
- World Health Organization. **Tobacco**. [Online]. Available: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco> [8 November 2020].
- Taro Yamane. **Statistics: An Introductory Analysis**. [Online]. Available: <https://www.worldcat.org/title/statistics-an-introductory-analysis-2nd-ed/oclc/299725866> [15 May 2020].

การสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกัสตฤศาสน์

Buddhist Teaching Methods According to Navangasatthusasana

บุญพิศ นัยน์พาณิช

Boonpis Naiphanich

หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

The Ph.D. program of Buddhist Studies, Mahamakut Buddhist University, Thailand

Email: boonpis@gmail.com

Received : July 24, 2020

Revised : October 4, 2020

Accepted : October 6, 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกัสตฤศาสน์ มีวัตถุประสงค์ ๔ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสอน (๒) เพื่อศึกษานวังกัสตฤศาสน์ (๓) เพื่อบูรณาการการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกัสตฤศาสน์ (๔) เพื่อนำเสนอแนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกัสตฤศาสน์” งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสำรวจเอกสาร (Documentary Qualitative Research) ศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-depth Interview) จำนวน ๑๗ รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนทางการศึกษาในโลก โดยมากใช้รูปแบบอนุกรมวิธานของ บลูม (Bloom's Taxonomy) เป็นฐานจิตวิทยาการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียน ๓ ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย ปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนมาเป็นทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ มุ่งพัฒนาทักษะผู้เรียน ๕ ด้าน คือ การรู้หนังสือ การคิด การทำงาน การใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ และการใช้ชีวิต ลักษณะการศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาเรียกว่า นวังกัสตฤศาสน์ ๙ ประการ คือ สุตตะ (บรรยาย) เคยยะ (ท้วงทำนอง) เวยยาकरणะ (แจกแจง) คาถา (กวี) อุทานะ (เปล่งออกมาจากความรู้สึก) อิติวุตตะกะ (อ้างอิง) ชาตกะ (อดีตชาติ) อัပ္พภูตธรรมะ (อัศจรรย์) และเวทัลละ (ถามตอบ) แต่ละลักษณะมุ่งทำให้ผู้ศึกษามีความแจ่มแจ้งในเนื้อหาจนเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองได้

การสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกัสตฤศาสน์ สามารถบูรณาการใน ๔ มิติ คือ (๑) โครงสร้างองค์รวม เป็นแบบบรรยาย บรรยายประกอบด้วยบทกวี และบทกวี (๒) สารัตถธรรม เป็นคำสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนเกื้อกูลกันในสังคม รักษากฎเกณฑ์ ฝึกฝนอบรมจิตใจให้เข้มแข็งและรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (๓) นิรุกติศาสตร์ เป็นวิธีตีความคำสอนและใช้ภาษาให้เหมาะกับบุคคลและกาลเทศะ (๔) ความพร้อมของ

บุคคล เป็นการสังเกตความพร้อมของผู้เรียนทั้งอินทรีย์ภายในและภายนอก การสอนแบบนี้ย่อมสร้างความสมดุลทั้งด้านศาสตร์และศิลป์ ทั้งนี้ต้องอาศัยรูปแบบทางนวัตกรรมทางการศึกษาและการรวมลงสู่ความไม่ยึดมั่นถือมั่น เพื่อให้เกิดทักษะทางปัญญา รู้ทันและรู้แก้ปัญหาในชีวิต

สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ คือ คำสอนที่เป็นศาสตร์ สุนทรียะ สร้างนวัตกรรม ไม่ยึดมั่นถือมั่น เพื่อให้เกิดทักษะแห่งญาณปัญญา เรียกว่า SAINP Model

คำสำคัญ: การสอนพระพุทธศาสนา; นวัตกรรมศึกษา

Abstract

Objectives of the dissertation titled “Buddhist Teaching Methods According to Navangasatthusasana” are as follows: (1) to study the concept and theory of teaching, (2) to study Navangasatthusasana as the Buddha’s teaching method, (3) to integrate teaching methods according to Navangasatthusasana and (4) to propose a guideline and to build a new body of knowledge regarding a model of teaching methods of Buddhism according to Navangasatthusasana”. The research employed the documentary qualitative research collecting data from primary sources, Tipitaka, and commentaries and other related secondary sources. Data were also collected from 17 key-informants through in-depth interviews.

The research found that

most educational teaching models in the world use Bloom’s Taxonomy as a foundation of learning psychological base. It focuses on the development of learners in three domains, namely cognitive domain, affective domain, and psychomotor domain. Nowadays, the teaching model has been changed to learning skills in the 21st century. It focuses on the development of learner skills in 5 areas: literacy, thinking, working, technology and information, and living. The whole Buddhist educational content is called the Navangasatthusasana. It consists of nine aspects, namely Sutta (Descriptive), Geyya (Melody), Veyyakarana (Enumerating), Gatha (Poetry), Udana (Proclaiming from Deep Feeling), Ittivuttaka (Reference), Jataka (Previous Birth), Abbhutadhamma (Miracle) and Vedalla (Question and Answer). Each aspect facilitates learners to better understand the content and enables them to change themselves.

The teaching methods of Buddhism in accordance with Navangasatthusasana can be integrated in four dimensions, namely (1) the holistic structure; using descriptive, descriptive and poetry, and poetry; (2) the essence of Dhamma; teaching that aim for learners to support each other in society, to abide by social rules, to strengthen learners' mind, and to recognize events that occurs; (3) hermeneutics; interpretation of Buddha's teachings and its implementation using a language that suits the person, time and space; (4) the readiness of the person; observation of both internal and external readiness of learners. This teaching method creates balance in science and art. This requires a model of educational innovation and non-attachment that promote learners to acquire intellectual skills, awareness and ability to solve problems in life.

From the synthesis of research results, are created sciences, aesthetics, innovation, non-attachment, and penetrating insight called SAINP Model.

Keyword : Buddhist teaching methods; Navangasatthusasana.

บทนำ

การสอนพระพุทธศาสนาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเผยแผ่ หากสอนถูก ตรง ครบถ้วน จะทำให้พระพุทธศาสนาได้รับการเผยแผ่ทั้งระบบ แต่หากไม่ครบก็ทำให้ขาดสาระสำคัญบางประการไปพระพุทธเจ้าตรัสเกี่ยวกับเหตุให้พระศาสดารองอยู่นานเกี่ยวเนื่องกับนวังกัสตฤศาสน์ ดังพระดำรัสว่า “พรหมจรรย์ (พระศาสนา) ของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า... กกุสันธะ โกณฑัญญะ และกัสสปะ ดำรงอยู่นาน (เพราะ) ทรงชวนชวายเป็นเพื่อแสดงธรรมโดยพิสดารแก่สาวกทั้งหลาย สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตะกะ ชาตกะ อัปภูตธรรม เวทลละ ...”^๑ ในพระศาสนาของพระพุทธเจ้าทั้ง ๓ พระองค์นี้ได้แสดงคำสอนตามองค์ประกอบครบทั้ง ๙ ประการ และปรากฏในอัปสุตสูตร ความตอนหนึ่งว่า “...บุคคลผู้สดับมาก...(ใน) สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตะกะ ชาตกะ อัปภูตธรรม และเวทลละ ...”^๒ จะเห็นได้ว่า นวังกัสตฤศาสน์เป็นรูปแบบการสอนครบทุกมิติ ซึ่งพุทธบริษัทจำเป็นต้องศึกษา เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ถวายทอด และนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลของการปฏิบัติอย่างสมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันการสอนพระพุทธศาสนายังไม่ได้มุ่งเน้นตามนวังกัสตฤศาสน์อย่างชัดเจน

^๑ วิ.มหา. (ไทย) ๑/๗/๑๒-๑๔.

^๒ อัง.จตุกก. (ไทย) ๓๕/๖/๑๕.

โดยภาพรวมของการศึกษาพระพุทธศาสนานั้น ถูกจัดเป็นวิชาสำหรับเรียนรู้โดยสถานะหลักสองอย่าง คือ ในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชาชนส่วนใหญ่หรือเป็นแหล่งคำสอนจริยธรรมของประชากรแทบทั้งหมดของประเทศ และในฐานะที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมไทย ทั้งในด้านวัฒนธรรมและในด้านนามธรรมซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมมากที่สุดอย่างหนึ่งในวิถีชีวิตของสังคม เป็นมาตรฐานการดำเนินชีวิตสำหรับผู้นับถือและเป็นสภาพแวดล้อมอันกว้างใหญ่ทางสังคมสำหรับผู้มีได้นับถือ^๑ ปัญหาสำคัญคือระบบการศึกษาปัจจุบันได้ใช้แนวทางการศึกษาแบบตะวันตกที่ตีกรอบให้ผู้เรียนมุ่งการสอบได้และมีหน่วยกิตเป็นตัวประเมิน

ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาพระพุทธศาสนามีความสมบูรณ์เหมาะสมกับปัจจุบันและระบบการศึกษาแบบตะวันตก จึงต้องนำศาสตร์และทฤษฎีทางการศึกษามานบูรณาการ จนเกิดเป็นระบบการศึกษาที่เป็นไปตามหลักการในพระไตรปิฎก ในงานวิจัยนี้จึงทำการศึกษาและบูรณาการแนวคิดทฤษฎีการสอนที่เหมาะสมกับการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกัสตฤศาสน์ เพื่อให้ได้รูปแบบการสอนพระพุทธศาสนาที่ส่งผลต่อผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพครบทุกด้าน

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสอน
๒. เพื่อศึกษานวังกัสตฤศาสน์
๓. เพื่อบูรณาการการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกัสตฤศาสน์
๔. เพื่อนำเสนอแนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกัสตฤศาสน์”

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยอยู่ใน ๒ ขอบเขต คือ ขอบเขตด้านเนื้อหา และขอบเขตด้านบุคคล ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา หรือ เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงทฤษฎีการสอนในปัจจุบันใน ๔ ประเด็น คือ โครงสร้างองค์รวม สารัตถธรรม นิรุกติศาสตร์ และความพร้อมของบุคคล

๒. ขอบเขตด้านบุคคล ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth interview) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญผู้มีประสบการณ์ด้านการสอน ๘ รูป/คน และการสอนพระพุทธศาสนา ๙ รูป/คน รวมทั้งสิ้น ๑๗ รูป/คน

^๑ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), ทางสายอิสรภาพของการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๓-๔.

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสำรวจเอกสาร (Documentary Qualitative Research)

๑. รวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา หนังสือ งานวิจัย และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการสอนพระพุทธศาสนาและนวักคัสตฤศาสน์

๒. วิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

วิวัฒนาการการศึกษาของไทยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน การพัฒนาการเรียนการสอนทำให้คนคิดวิเคราะห์และเกิดทักษะการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศ แม้แต่การสอนพระพุทธศาสนาก็ใช้แนวคิดทฤษฎีนี้เป็นฐานในการศึกษาโดยมีการศึกษาแบบแบ่งเป็นลำดับขั้น เพื่อสร้างความเป็นเลิศดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. อนุกรมวิธานของบลูม^๔ อาศัยหลักจิตวิทยาพื้นฐานและการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ว่ามนุษย์จะเกิดการเรียนรู้ในด้านสติปัญญา ด้านร่างกายและด้านจิตใจ จากหลักการนี้จึงกำหนดเป็นระบบจำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

พุทธิพิสัย หมายถึง การเรียนรู้ให้เกิดความสามารถด้านสติปัญญาโดยแบ่งเป็น ๖ ระดับ คือ

๑) ความรู้ เป็นความสามารถในการจำเนื้อหาความรู้และจำได้เมื่อต้องการใช้
๒) ความเข้าใจ เป็นการเข้าใจความหมายของเนื้อหาสาระ ดีความหรือสรุปความสำคัญสิ่งที่เรียนได้

๓) การนำไปใช้ เป็นการนำเอาเนื้อหาสาระ หลักการ ความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ไปใช้

๔) การวิเคราะห์ เป็นความสามารถในการแยกเนื้อหาให้เป็นส่วนย่อยเพื่อค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยนั้น ซึ่งจะสามารถวิเคราะห์ได้ก็เมื่อเข้าใจเนื้อหา

๕) สังเคราะห์ เป็นความสามารถที่จะนำองค์ประกอบหรือส่วนย่อยเข้ามารวมกัน เพื่อให้เป็นภาพที่สมบูรณ์เกิดความกระจ่างในสิ่งเหล่านั้น

๖) การประเมินค่า เป็นการประเมินผลของการเรียน

จิตพิสัย หมายถึง การเรียนรู้ที่มีจุดประสงค์เกี่ยวกับด้านจิตใจ สร้างค่านิยมให้เกิดขึ้นในใจโดยแบ่งเป็น ๕ ระดับ คือ

๑) การรับรู้ เป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้รับรู้ เป็นค่านิยมที่ต้องการจะปลูกฝังเมื่อได้รับประสบการณ์แล้วเกิดความเข้าใจ

^๔ Mike Gershon, *How to Use Bloom's Taxonomy in the Classroom: The Complete Guide*, (n.p.: Mike Gershon, 2015), p. 15.

๒) การตอบสนอง เป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้รับรู้และเกิดความสนใจ เริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อประสบการณ์ที่รับมา

๓) การสร้างค่านิยมเป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้รับและเห็นคุณค่า ทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น

๔) การจัดรวบรวม เป็นการที่ผู้เรียนรับสิ่งที่ตนเห็นคุณค่าเข้ามาอยู่ในตนเอง คิดพิจารณาให้ความสำคัญและรวบรวมมาจัดเป็นระบบ

๕) การสร้างลักษณะนิสัยจากค่านิยม เป็นการที่ผู้เรียนปฏิบัติตามสิ่งที่ตนรับมาอย่างสม่ำเสมอ กลายเป็นความประพฤติ คุณสมบัติหรือลักษณะนิสัยประจำตัว

ทักษะพิสัย หมายถึง การเรียนรู้ที่มีจุดประสงค์เกี่ยวกับทักษะในการเคลื่อนไหวและการใช้วัยะต่าง ๆ ของร่างกายจากง่ายไปยาก แบ่งเป็น ๕ ระดับ คือ

๑) การเลียนแบบ เป็นการกระทำอันเกิดจากแรงผลักดันภายในและการทำซ้ำ จนกระทั่งถึงขั้นการเลียนแบบได้คล่องแคล่ว

๒) การทำตามข้อกำหนด เป็นการทำตามคำสั่ง เลือกทำในสิ่งที่ตนเองชอบจนทำเป็นนิสัย

๓) การทำอย่างมีคุณภาพ เป็นการทำด้วยความละเอียด ประณีต และทำงานได้มีคุณภาพ

๔) การผสมผสาน เป็นการใช้ความรู้ความสามารถได้อย่างสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี

๕) การปรับตัว เป็นการกระทำโดยอัตโนมัติ โดยธรรมชาติ และเป็นการกระทำที่เกิดจากความพึงพอใจของตน^๕

๒. การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑^๖ คือทักษะที่มีความจำเป็นสำหรับคนในปัจจุบัน ๒๑ มุ่งพัฒนาทักษะผู้เรียน ๕ ด้าน คือ การรู้หนังสือ การคิด การทำงาน การใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ และการใช้ชีวิต การจัดกลุ่มทักษะตามกรอบความคิดของภาศเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ นั้น แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ทักษะชีวิตและการทำงาน (Life and Career Skills) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี (Information, Media, and Technology Skills)^๗

๓. หลักคำสอนเกี่ยวกับวัจนศาสตร์ คือ หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาที่มุ่งหวังให้มนุษย์สามารถแก้ปัญหา แก้ทุกข์ได้ด้วยตนเอง คำสอนของพระศาสดามหามะหี ๙^๘ เรียกว่า วัจนศาสตร์

^๕ อารณ ใจเที่ยง, หลักการสอน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๔๗-๕๑.

^๖ สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ คืออย่างไร ?, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.qf.or.th> [๕ สิงหาคม ๒๕๖๒].

^๗ วิจารย์ พานิช, การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ ๒๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม: มูนิธิสยามกัมมาจล), ๒๕๕๗, หน้า ๑๔-๑๕.

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๒๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธรรม, ๒๕๕๘), หน้า ๔๓๑.

เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟังที่มีความแตกต่างกันได้รับประโยชน์มากที่สุดด้วยรูปแบบหรือลักษณะ ๙ ประการ ดังนี้

๑) สุตตะ (บรรยาย) คือ คำสอนที่มีลักษณะเป็นร้อยแก้ว บรรยายรายละเอียดของหลักธรรม เรื่องราวที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้ฟังเข้าใจรายละเอียดได้อย่างชัดเจน แจ่มแจ้ง มีการกล่าวถึงที่มา บุคคล หรือ สถานที่ของเรื่องนั้น ปรากฏในพระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎก เช่น พรหมชาลสูตร สิงคาลกสูตร

๒) เคยยะ (ท่วงทำนอง) คือ คำสอนที่มีลักษณะเป็นร้อยแก้วผสมร้อยกรองและมีท่วงทำนอง เป็นการสอนที่ทรงตรัสลักษณะบรรยายสลับกับบทกวี บ้างพบบทกวีอยู่ระหว่างการสอน บ้างพบบทกวีอยู่ตอนท้ายการสอน ลักษณะบทกวีมักเป็นบทสรุปคำสอนที่ทรงอธิบาย ทำให้สามารถจดจำได้ด้วยถ้อยคำที่สั้น กระชับ สัมผัสคล้องจอง สละสลวย สร้างความประทับใจแก่ผู้ฟัง เช่น ปฏิจจสมุปบาทสูตร มงคลสูตร

๓) เวยยาकरणะ (แจกแจง) คือ คำสอนที่มีลักษณะเป็นร้อยแก้ว ที่เป็นการแสดงรายละเอียดแบบการจำแนก การแจกแจง การแยกแยะ การแสดงกระบวนการ การแสดงขั้นตอน การแยกองค์ประกอบของวัตถุถึงอันที่ไม่สามารถย่อยลงไปได้อีก การอธิบายนามธรรมที่มีความสลับซับซ้อนเป็นรูปธรรม ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก หรือในพระสูตรที่มีลักษณะเป็นเวยยาकरणะภาสิต เช่น วิชยสูตร

๔) คาถา (กวี) คือ คำสอนที่มีลักษณะร้อยกรอง ปรากฏในรูปแบบของฉันท์แบบต่าง ๆ สามารถสื่อธรรมะได้ด้วยคำที่มีลักษณะของการอมความและแสดงความงดงามทางภาษา โดยผู้ที่สามารถกล่าวหรือฟังคาถาได้อย่างซาบซึ้งต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางภาษาชั้นสูง พบมากในพระสุตตันตปิฎก เช่น คาถาธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา

๕) อุทานะ (เปล่งออกมาจากความรู้สึก) คือ คำสอนที่มีลักษณะเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรอง สะท้อนความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจากเหตุการณ์เฉพาะหน้า ดีหรือร้าย สุขหรือทุกข์ โดยความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อพระพุทธเจ้าหรือพระอริยสาวกจนเปล่งอุทานะนั้น พบมากกว่าเกิดจากความซาบซึ้งในวิมุตติรส พบได้ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทานะ และพระสูตรที่มีการเปล่งอุทานะ

๖) อิติวุตตะกะ (อ้างอิง) คือ คำสอนที่มีลักษณะเป็นร้อยแก้ว เป็นความรู้ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ด้วยพระองค์เองและนำมาเปิดเผยต่อสรรพสัตว์เพื่อความหลุดพ้น เช่น ในโลกสูตร ว่าด้วยละโลกะได้เป็นพระอนาคามี พระพุทธพจน์ที่ขึ้นนำด้วย คำว่า “วุตฺตํ เหตุ ภาควตา” แปลว่า “สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้” พบได้ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตะกะ

๗) ชาตกะ (อดีตชาติของพระพุทธเจ้า) คือ คำสอนที่มีลักษณะเป็นร้อยกรองปรากฏในพระไตรปิฎก และลักษณะเป็นร้อยแก้วปรากฏในอรรถกถา เนื้อหาเป็นการเล่าเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า และมีการสรุปผู้เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นว่าเป็นใครในปัจจุบัน พบได้ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาตกะ

๘) อัปภูตธรรมะ (อัศจรรย์) คือ คำสอนที่มีลักษณะร้อยแก้วเกี่ยวกับความอัศจรรย์ของสิ่งต่าง ๆ อัจฉริยภาพของบุคคล หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ยาก เรื่องที่ตรัสขึ้นต้นว่า “เรื่องนี้เป็นอัศจรรย์ไม่เคยมีได้มีขึ้นแล้ว” เช่น มหาปริณิพพานสูตร ปหาราหสูตร

๙) เวทลละ (ถามตอบ) คือ คำสอนที่มีลักษณะเป็นร้อยแก้ว ทรงแสดงแก่บุคคลที่มีความสงสัยและมาเข้าเฝ้าเบื้องหน้าพระพักตร์ พระพุทธองค์ทรงมีเจตปรีชาญาณและปฏิสัมภิทา เมื่อเกิดการสนทนาธรรมพระพุทธเจ้าทรงตรัสถามต่อผู้ที่มาเข้าเฝ้า เพื่อให้ได้แสดงความคิดสติปัญญาออกมาโดยลำดับจนพบคำตอบได้ด้วยการคิดพิจารณาของตนเอง เช่น มหาเวทลลสูตร สักกปัญหสูตร

๔. บูรณาการการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์ ใน ๔ ประเด็น คือ

๑) ประเด็นการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์ในมิติองค์รวมของโครงสร้าง (Holistic Structure : HS) การสอนแบบนวังกส์ตฤศาสน์ทั้ง ๙ สามารถแบ่งตามโครงสร้างได้ ๓ ประการ คือ แบบบรรยาย แบบบรรยายประกอบด้วยบทกวี และบทกวี ทำให้ผู้ฟังมีความลึกซึ้งเข้าใจเนื้อหาอย่างแท้จริง สร้างการตอบสนองจากผู้ฟังในส่วนจิตใจหรือจิตพิสัยตามอนุกรมวิธานของบลูม สร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟังให้เกิดความเข้าใจสร้างทักษะทางความคิด ทำให้เกิดการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาจากลักษณะพฤติกรรมหรือพุทธิพิสัย เกิดการพัฒนาทักษะทางกายหรือกายพิสัยด้วยการปฏิบัติตามคำสอนที่เข้าใจในเนื้อหา ที่เกิดจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์นำมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตให้สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง นำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระจายความรู้ความสามารถตามแนวทางการสอนที่เสริมสร้างด้วยรูปแบบของนวังกส์ตฤศาสน์

๒) ประเด็นการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์ในมิติสารัตถธรรม (Essence : E) สารัตถธรรมเป็นไปเพื่อประโยชน์ของชีวิตในปัจจุบัน ประโยชน์ในกายหน้า และประโยชน์สูงสุด เป้าหมายสำคัญของสารัตถธรรมแห่งการให้ก็เพื่อขจัดความเห็นแก่ตัว คลายความตระหนี่ถี่เหนียว ลดกิเลสในจิตใจมนุษย์ให้เบาบางและถึงที่สุดคือหมดสิ้น เป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างมีความสุข เป็นสังคมแห่งการเกื้อกูล เคารพกติกา กฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันยอมรับและพร้อมนำไปปฏิบัติ คนสามารถสร้างความมั่นคงทางจิตให้เกิดขึ้นในตน มีการคิดวิเคราะห์ให้เห็นความจริง พัฒนาการมีปัญญารอบรู้ รู้ความเป็นจริงตามธรรมที่ไม่อาจปฏิเสธได้ จะสามารถสร้างและพัฒนาทักษะของมนุษย์ตามแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ทำให้มนุษย์มีทักษะการเตรียมพร้อมในการใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข

๓) ประเด็นการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์ในมิตินิรุกติศาสตร์ (Hermeneutics : H) การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า มีความงามพร้อมด้วยอรรถและพยัญชนะ เป็นความงามที่มุ่งให้ถึงความสุขและมุ่งให้พ้นจากทุกข์ ทุกพระดำรัสที่ตรัสนั้นดั่งดังโอสถที่เข้าไปเยียวยารักษาคนไข้ ความงามแห่งพยัญชนะเป็นถ้อยคำที่มีความงดงาม แจ่มแจ้ง ผู้ฟังแล้วย่อมเห็นภาพชัดเจน คลายความ

สงสัย ดุจเปิดของที่ปิด หายของที่คว่ำ จดเขียนในที่มืด และบอกทางแก่คนหลงทาง การใช้ศาสตร์ทางภาษาสื่อคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ถูกกับกาล เวลา และสถานที่ตามที่พระองค์ทรงกระทำตลอดเวลา การสอนตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์ในมิตินิติศาสตร์ต้องอาศัยแนวการศึกษาเรียนรู้ปัจจุบันเข้ามาประกอบ การขยายความให้เข้าสู่ระบบการศึกษาผ่านการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การนำไปใช้ การเลียนแบบตามอนุกรมวิธานของบลูม และการสร้างทักษะในการถ่ายทอดตามวิธีการของการเรียนรู้ศตวรรษที่ ๒๑ โดยเฉพาะทักษะด้านภาษาต้องนำมาช่วยด้วยในการอธิบายพระพุทธศาสนา การแปรภาษาธรรมให้เป็นภาษาคน เมื่อเขาเข้าใจและสนใจแล้วก็ค่อยแปรกลับไปสู่ภาษาธรรมอีกครั้ง

๔) ประเด็นการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์ในมิติความพร้อมของบุคคล (Personal Readiness : PR) กระบวนการของการศึกษาที่ทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญคือความพร้อมของบุคคลทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ความพร้อมของปัจจัยภายใน ๕ ด้าน คือ ความเชื่อมั่นในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (ศรัทธา) ความพากเพียรพยายาม (วิริยะ) การระลึกรู้ (สติ) การจดจ่อ (สมาธิ) และการเห็นความจริง (ปัญญา) กระบวนการรับรู้จากสิ่งเร้าภายนอกหรือปัจจัยภายนอกที่ประกอบด้วยตา (จักขุ) หู (โสต) จมูก (ฆานะ) ลิ้น (ชีวา) และกายสัมผัส (กาย) ตาต้องเห็นในสิ่งเดียวกันเหมือนกัน หูต้องได้ยินและเข้าใจในเหมือนกัน จมูกในการเรียนต้องรู้เรื่องกลิ่น ลิ้นต้องรู้รสในการสอนที่เหมือนกัน กายต้องรับรู้ในสิ่งที่สัมผัสด้วยความเข้าใจตรงกัน จึงทำให้ผลของการเรียนประสบความสำเร็จ การนำหลักการนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาแนวทางการสอนพระพุทธศาสนา ร่วมกับศาสตร์การศึกษานุกรมวิธานของบลูม จะสามารถสร้างและพัฒนาทักษะของมนุษย์ตามแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ทำให้มนุษย์มีทักษะการเตรียมพร้อมในการใช้ชีวิตในโลกแห่งโลกาภิวัตน์ได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

ดังนั้น การสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์ในทุกมิติ ในทุกรูปแบบมุ่งหมายเพื่อเข้าถึงการดับทุกข์ทั้งสิ้น การดับทุกข์ในที่นี้หมายถึงการดับทุกข์ในระดับโลกียะไปจนถึงโลกุตระ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ดับความสงสัยต่อคำสอนของพระพุทธเจ้า เข้าใจความเป็นศาสตร์และเป็นศิลป์ในคำสอนของพระพุทธเจ้า ฟังพอใจและซาบซึ้งต่อคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็จัดเป็นการพ้นทุกข์ในระดับการศึกษาเรียนรู้ด้วย จากการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดจึงได้รูปแบบการบูรณาการการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์ ที่มีความสมบูรณ์พร้อมแห่งการสอนตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์นี้ สามารถสร้างให้เกิดการคิดวิเคราะห์ นำไปใช้เลียนแบบจนเกิดทักษะ ภายใต้ระบบการศึกษาพระพุทธศาสนาแนวใหม่ที่ครบทุกมิติ เรียกว่า SAINP Model^๙ ที่อยู่ในรูปลักษณะของเครื่องหมาย ๔ มิติ (4 Dimensions) ดังรูปแบบนี้

^๙ บุญพิศ นัยน์พาณิชย์, “การสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์”, *ดุชนิพนธ์ศาสนศาสตร์ดุชนิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒), หน้า ๒๕๓.

สุนทรียะแห่งคำสอนในพระพุทธศาสนาทุกมิติ มองเห็นอรรถสาระแห่งคำสอนนั้นงดงามในเบื้องต้น คือ ทานและศีล ท่ามกลางคือ สมาธิ และที่สุดด้วยปัญญา มองเห็นการใช้คำการเรียบเรียงคำ การขยายคำ การตีความด้วยคำที่มีความงดงามเป็นลำดับจุดตั้งการทำงานขององค์ประกอบในร่างกายที่สัมพันธ์กัน เห็นความงามแห่งภาษาที่มีทั้งสัจวาที (จริง) ภูตวาที (แท้) อรรถวาที (ประโยชน์) ปิยวาที (ชอบใจ) กาลวาที (กาล) และฐานวาที (เทศะ) มองเห็นความงามแห่งบุคคลที่พร้อมจะเรียนรู้ ตั้งใจจะเรียนรู้ ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาสองซีกขวา คือด้านสุนทรียะ หรือด้านศิลป์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่งดงามต่อสรรพสิ่ง

๓. สร้างทักษะในการรู้สัมผัส (Innovation : คำสอนที่เป็นนวัตกรรมเชิงรูปธรรม) ลักษณะโครงสร้างการศึกษาพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์ ประกอบไปด้วยการสอนแบบการบรรยาย แบบบรรยาย ประกอบด้วยบทกวี และแบบกวี องค์กรรวมในมิติโครงสร้างทั้ง ๓ ต้องตั้งอยู่บนรูปธรรมที่ปรากฏคือคู่มือ จึงต้องอาศัยการสร้างสรรค่นวัตกรรมเพื่อให้เกิดความแพร่หลายอย่างลุ่มลึก การแฝงเนื้อหาของหลักธรรม ต้องอาศัยการตีความตามอรรถ สาระ ให้ตรงตามเจตนารมณ์ที่พระพุทธองค์ทรงมุ่งหมาย ลักษณะของภาษาที่ถ่ายทอดต้องมีความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์กับบุคคล เวลาและสถานที่ คู่มือหรือแบบที่ปรากฏ ต้องคำนึงถึงความพร้อมของบุคคลที่จะสอนให้สามารถเปิดประสาทสัมผัสการรับรู้ทั้งภายนอกและภายใน สร้างความรู้สึกประทับใจการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความสุข สร้างความน่าสนใจให้เกิดขึ้นเพื่อการรับรู้และความพร้อมที่จะเข้าใจ มั่นใจที่จะศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ เห็นความงดงามของการศึกษาพระพุทธศาสนา

๔. สร้างทักษะในการรู้ปล่อย (Non Attachment : คำสอนที่ไม่อาจเข้าไปยึดมั่นถือมั่น) การสร้างความคิดและความรู้สึกต่อการสอนในพระพุทธศาสนา ต้องสร้างให้เกิดความคิดและความรู้สึกเข้าไปถึงรากฐานแห่งคำสอนอันได้แก่ การไม่เข้าไปยึดมั่นถือมั่นและให้ปล่อยวาง พัฒนาให้เกิดความคิดและความรู้สึกเห็นเป็นเพียงแค่ธาตุมูลฐานที่ไม่มีความเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขาอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะเป็นมิติโครงสร้าง อรรถสาระ ภาษาและความพร้อมของบุคคล การคิดวิเคราะห์และความรู้สึกที่ตั้งอยู่บนฐานเข้าถึงระดับธาตุมูลฐานของคำสอนในพระพุทธศาสนา มุ่งให้ผู้เรียนรู้พัฒนาจิตไปถึงขั้นปล่อยวางไม่ยึดมั่นถือมั่น

๕. สร้างทักษะในการรู้แก้ (Penetrating Insight : ทักษะแห่งญาณปัญญาในคำสอนที่แก้ปัญหา) การสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์ทั้ง ๔ มิติ ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนและผู้สอนมีทักษะความรู้แห่งญาณปัญญาพร้อมที่จะขจัดปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้ และที่สุดของคำสอนในพระพุทธศาสนาก็เพื่อเข้าถึงความดับทุกข์ คือ เข้าใจ ไม่สงสัย แก่ปัญหา สบายใจ โล่งใจ พึงพอใจ และสงบใจในระบบการสอนทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นเชิงโครงสร้าง เนื้อหาสาระ การใช้ภาษาและความพร้อมของบุคคลก็ต้องตอบโจทยเชิงการแก้ปัญหหรือแก้ทุกข์ให้ได้ พร้อมทั้งสร้างความสุขในการดำเนินชีวิต เนื่องจากคำสอน

ของพระพุทธศาสนาเป็นเหมือนตัวยาในการรักษาโรค ไม่ว่าจะใช้ในแง่มุมไหนก็ต้องมุ่งไปสู่การแก้ปัญหาในระดับต่าง ๆ ได้ ไม่นำไปสู่การสร้างปัญหา การศึกษาในพระพุทธศาสนาungเพื่อให้แกทุกซั้งตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับสูงสุด

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวักคัสตฤศาสน์เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นแนวทางให้สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างครบถ้วนทั้งระบบ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผล คือ ทักษะ ๕ ด้าน ได้แก่ ทักษะในการรู้คิด ทักษะในการรู้สึก ทักษะในการรู้สัมผัส ทักษะในการรู้ปล่อย และทักษะในการรู้แก้ ซึ่งมีความเหมาะสมและจำเป็นกับการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) นโยบายด้านการศึกษา นโยบายด้านนี้สถาบันทางการศึกษาโดยเฉพาะในสถาบันสงฆ์ควรนำโมเดลนี้ไปบรรจุไว้ในหลักสูตร สถาบันสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการนำนโยบายการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวักคัสตฤศาสน์ไปสอนให้เป็นต้นแบบ การสอนพระภิกษุให้เข้าใจพระไตรปิฎกอย่างถูกต้อง รู้ทั้งอรรถสาระที่แฝงอยู่ในคำสอน ดำเนินรอยตามวิถีทางที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบ นำมาปฏิบัติจนเกิดประสิทธิผลแก่ตนเอง เมื่อมีความรู้อย่างลึกซึ้งทั้งปรีชาและปฏิบัติจะสามารถนำไปถ่ายทอด เผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างชัดเจน ด้วยความสนุกสนาน สร้างความประทับใจ ลึกซึ้ง กินใจ เกิดความอัศจรรย์ใจ สร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้อย่างมาก ด้วยแนวทางการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวทางนวักคัสตฤศาสน์

๒) นโยบายด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของพระพุทธศาสนาได้รับการถ่ายทอดและสอนด้วยแนวทางนวักคัสตฤศาสน์ดังปรากฏในพระไตรปิฎก การเข้าใจในหลักคำสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวักคัสตฤศาสน์จะช่วยให้เกิดการปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง พุทธศาสนิกชนรู้และเข้าใจในคำสอนอย่างถูกต้อง ไม่เกิดเป็นสัทธรรมปฏิรูปหรือคำสอนที่ผิด เกิดการตีความคำสอนผิด เกิดเป็นธรรมที่ปฏิรูปขึ้นจากบุคคลที่มีความเข้าใจผิด ทุกสถาบันที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาควรหันมาใส่ใจกับนโยบายทางวัฒนธรรม เพื่อช่วยจรจรพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างถูกต้อง ด้วยการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวทางนวักคัสตฤศาสน์

๒. ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย จากผลการวิจัยที่ค้นพบเป็นการนำเสนอรูปแบบบูรณาการการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวักคัสตฤศาสน์ตาม SAINP Model นั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการนำเสนอแนวทางการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวักคัสตฤศาสน์ที่ประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวทางการศึกษาในปัจจุบัน แต่ยังมีอีกหลายประเด็นซึ่งการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้เจาะลึกลงไปในรายละเอียด ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเพื่อให้เกิดงานวิจัยในมุมมองที่ต่างกันไป ดังนี้

- ๑) ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการสอนชาตะกะสำหรับนักเรียนประถมวัย
- ๒) ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรพระพุทธศาสนาในมิติการตีความแบบนวังกส์ตฤศาสน์
- ๓) ควรมีการวิจัยที่เจาะลึกลงรายละเอียดเกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์ตามแนวทางของนวังกส์ตฤศาสน์เพื่อสร้างหลักสูตรอย่างเป็นรูปธรรมและนำไปใช้ปฏิบัติจนเห็นผล
- ๔) ควรมีการวิจัยเพื่อการสร้างผู้สอนต้นแบบตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์ทั้ง ๙ ประการ
- ๕) ควรมีการวิจัยเพื่อฟื้นฟูการสวดแบบท่วงทำนองและมีการบันทึกให้เป็นมาตรฐาน จะทำให้สามารถรักษา ถ่ายทอด ผูกสอน และฝึกหัดได้

บรรณานุกรม

- บุญพิศ นัยน์พาณิชย์, “การสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังกส์ตฤศาสน์”, **ดุขฎฐินพนธ์ศาสนศาสตร์ ดุขฎฐินบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๖๒.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). **ทางสายอิสรภาพของการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม. ๒๕๔๑.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๓. กรุงเทพมหานคร: พลิตัม, ๒๕๕๘.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- วิจารณ์ พานิช. **การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ ๒๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครปฐม: มูลนิธิสยามกัมมาจล, ๒๕๕๗.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. **ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ คืออย่างไร ?**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.qlf.or.th [๕ สิงหาคม ๒๕๖๒].
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓.
- Mike Gershon. **How to Use Bloom’s Taxonomy in the Classroom: The Complete Guide**. USA: Mike Gershon, 2015.

บทวิพากษ์หนังสือเรื่อง “สันติวิธีในวิถีชีวิต”

พระมหาขวัญชัย ปุตฺตวิเสโส

นายสุชนา ศิริธัญญกร

กองบรรณาธิการ วารสารมหาจุฬาราชการ

เมื่อกล่าวถึงสันติ หลายคนอาจคิดว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัวเกินไป เป็นเรื่องที่ยากจะเกิดขึ้นในสังคม เพราะไม่ว่าจะไปที่ไหน หรืออยู่ที่ใด ล้วนต้องพบกับความขัดแย้งอย่างไม่มีที่สิ้นสุด หาสันติคือความสงบ ไม่ได้เลย อาจเป็นเพราะหลายคนมุ่งถึงความสงบที่ภายนอกเป็นหลักโดยหลงลืมหลักการสำคัญที่ว่า ก่อนจะเกิดความสงบภายนอก ต้องสร้างความสงบภายในก่อน สอดคล้องกับหลักการสร้างความสงบหรือ สันติวิธีที่บรรจุเนื้อหาและหลักการไว้ในหนังสือ “สันติวิธีในวิถีชีวิต”

“สันติวิธีในวิถีชีวิต”

ผู้เขียน	: พระราชปรียัติโกวิ, ศ.ดร.
ISBN	: ๙๗๘-๖๑๖-๓๐๐-๖๒๐-๒
พิมพ์ครั้งที่ ๑	: มิถุนายน ๒๕๖๓
ปก	: นายพิจิตร พรหมลี
ขนาด	: ๓๒ หน้ายก
ราคาปก	: ๖๐ บาท
จัดพิมพ์โดย	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พิมพ์ที่	: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หนังสือ “สันติวิธีในวิถีชีวิต” เล่มนี้ เป็นหนังสือที่เรียบเรียงเนื้อหาจากผลงาน จำนวน ๔ เรื่อง ได้แก่ (๑) สันติวิธีในวิถีชีวิต (๒) การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (๓) วิชามนุษยศาสตร์ : ปรัชญาแห่งวิชาและการสอน ๔) วิเคราะห์หมันตระ “โอม มณี ปัทเม หุม” : พระพุทธศาสนาหรือไสยศาสตร์^๑ ของพระราชปรียัติโกวิ, ศ.ดร. (สมจินต์ สมมาปญโญ) อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวบรวมเป็นหลักการสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) การบริหารตนเอง (๒) การบริหารความสัมพันธ์กับคน (๓) การบูรณาการ ๒ หลักอย่างกลมกลืน เขียนคำนำโดย กองวิชาการ ได้รับการจัดพิมพ์เป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ ขนาดพกพาสะดวก เหมาะสำหรับการพกพาไปอ่าน ในทุก ๆ ที่ เพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้ ความเข้าใจหลักสันติวิธี และเข้าถึงศาสตร์เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

^๑ พระราชปรียัติโกวิ, ศ.ดร., สันติวิธีในวิถีชีวิต, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓), หน้า คำปรารภ.

เนื้อหา

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ได้อธิบายถึงครอบคลุมถึงหลักการสร้างสันติในวิถีชีวิต รวมถึงทางออกในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในรูปแบบต่าง ๆ โดยแบ่งเนื้อหาเป็น ๔ ส่วนหลัก ๆ ได้แก่

ส่วนที่ ๑ สันติวิธีในวิถีชีวิต

ส่วนที่ ๒ การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ส่วนที่ ๓ วิชามนุษยศาสตร์ : ปรัชญาแห่งชีวิตและวิธีการสอน

ส่วนที่ ๔ วิเคราะห์มันตระ “โอม มณี ปัทเม หุม” : พระพุทธศาสนาหรือไสยศาสตร์

มีรายละเอียดเนื้อหาดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ สันติวิธีในวิถีชีวิต

หลักการสร้างสันติที่เขียนไว้ในหนังสือเล่มนี้ได้อธิบายแยกออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การบริหารตนเอง เป็นการอธิบายถึงความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่จะทำให้ชีวิตมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า โดยอาศัยหลักสำคัญ ๓ ประการคือ วิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีวิต ซึ่งจะทำให้เอาชีวิตรอดและเป็นคนดีในสังคมได้ ให้มองเห็นสัจธรรมของโลกและชีวิตตามความเป็นจริงและอยู่ร่วมกับมันให้ได้ ซึ่งการจะมีวิชาชีวิตที่สมบูรณ์นั้น ส่วนหนึ่งต้องผ่านการอบรมตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ “ไตรสิกขา”^๒ ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา (ผู้อ่านสามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องวิธีการพัฒนาตนให้มีศีล ศีลเป็นหนทางนำไปสู่สมาธิ วิธีการสร้างสมาธิ สมาธิเป็นหนทางนำไปสู่ปัญญา และวิธีการพัฒนาปัญญา”^๓ ได้ในหนังสือ “ไตรสิกขากับการพัฒนาชีวิต”) อันจะเป็นเครื่องขัดเกลาและอบรมให้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เป็นการสร้างสันติภายในตนเองก่อนที่จะไปสู่โลกภายนอก เพราะหากไม่ได้รับการฝึกก็จะมีผลเสียตามมา คือ คนที่ไม่ได้ฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา ใจ และอาชีวะ ชื่อว่าเป็นคนไม่มีศีล เมื่อไม่มีศีลทำให้เกิดความเดือดร้อนในชีวิต จิตใจว้าวุ่น ย่อมขาดโอกาสที่จะฝึกปรือในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ท้ายที่สุดก็เป็นคนไม่มีสมาธิ เมื่อไม่มีสมาธิก็กลายเป็นคนหลักลอย ไม่หนักแน่น ไม่อดทน สติปัญญาไม่แจ่มใส เมื่อประสบปัญหาในชีวิตก็แก้ไขไม่ได้ หรือทนแรงเสียดทานของปัญหาไม่ได้ เมื่อคิดอ่านแก้ปัญหา ก็มักใช้วิธีการที่ผิด บางครั้งแทนที่จะเป็นการแก้ปัญหา กลับเป็นการเพิ่มปัญหา^๔ แต่เมื่อได้รับการอบรมแล้ว ย่อมเชื่อว่าเป็นผู้พร้อมที่จะเผชิญกับโลกภายนอกอย่างสันติ

^๒ อัง.ตัก. (ไทย) ๒๐/๘๗/๓๑๒.

^๓ ดูรายละเอียดใน พระราชปรีดีปกวี, ศ.ดร., *ไตรสิกขากับการพัฒนาชีวิต*, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓), หน้า ๑-๓๒.

^๔ พระราชปรีดีปกวี, ศ.ดร., *สันติวิธีในวิถีชีวิต*, หน้า ๔.

ขั้นที่ ๒ บริหารความสัมพันธ์กับคนอื่น ในหนังสือได้อธิบายถึงหลักการเบื้องต้นในการบริหารความสัมพันธ์กับคนอื่นคือ

ประการที่ ๑ ต้องรู้จักบริหารโลกธรรม ๘ ก่อน ได้แก่ ได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุข และทุกข์ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่คู่โลก เกิดขึ้นกับชีวิตของเราสลับกันไปมาตลอดเวลา และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความสัมพันธ์กับคนอื่นทั้งนั้น^๕ ทั้งนี้ หลักในการบริหารโลกธรรมไม่ใช่การแสวงให้ได้มาซึ่งอิฏฐารมณ์ (อารมณ์ที่น่าใคร่ น่าพอใจ) ตลอดเวลา แต่หลักการบริหารที่ถูกต้องคือ “ต้องบริหารจัดการความรู้สึกของตัวเอง ไม่ให้เกิดความรู้สึกอึดอัดขัดเคืองเกินขอบเขตเมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ”^๖

ประการที่ ๒ ตุกาละและเทศะก่อนพูด เป็นการอธิบายถึงความสำคัญของคำพูด โดยอ้างอิงจากสุภาษิตไทยว่า “ปากเป็นเอก เลขเป็นโท” และปราชญ์ทั้งหลายที่กล่าวว่า “แก่นของคนคือคำพูด”^๗ เป็นการบอกให้ทราบถึงความสำคัญของการพูด เพราะเป็นสิ่งที่ใช้สื่อสารกับสังคม และเพื่อให้การใช้คำพูดเป็นไปอย่างเหมาะสม ในหนังสือได้อ้างถึงหลักการสำคัญในการใช้คำพูดของพระผู้มีพระภาคเจ้า และหลักของสัตว์บุรุษ (คนดี) ๗ อย่าง เรียกว่า สัปบุริสธรรม ๗^๘ ที่ควรนำมาถือปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องการพูด มี ๓ หลักคือ (๑) กาลัญญตา รู้จักกาล (๒) ปริสัญญุตตา รู้จักชุมชน (๓) บุคคลัญญตา รู้จักบุคคล นอกจากนี้ ในการบริหารความสัมพันธ์กับคนอื่นนั้น ยังมีข้อควรระวังอย่างยิ่งในการพูด คือ (๑) เรื่องการเมือง เพราะเป็นเรื่องของความชอบ/ไม่ชอบ (๒) เรื่องศาสนา เพราะเป็นเรื่องของความเชื่อ/ไม่เชื่อ (๓) เรื่องส่วนตัว เพราะเป็นเรื่องที่ทำให้เจ้าตัวอ่อนไหวง่าย โดยไม่สามารถคาดเดาได้ว่า กาละและเทศะไหนจะพอใจ กาละและเทศะไหนจะไม่พอใจ^๙ จึงเป็นข้อที่ควรระวังอย่างยิ่งเมื่อต้องพูดหรือสนทนากับคนอื่น

ขั้นที่ ๓ หรือประการที่ ๓ บุรณการ ๒ หลักอย่างกลมกลืน เนื้อหาอธิบายให้เห็นถึงข้อคิดในการดำเนินชีวิตอย่างสันติ ๒ อย่าง คือ (๑) ชีวิตคือการต่อรอง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า negotiation และ (๒) ชีวิตคือการประนีประนอม ตรงกับภาษาอังกฤษว่า moderate-point ถามว่า ต่อดองและประนีประนอมเกี่ยวกับเรื่องอะไร ? ตอบว่า ต่อดองและประนีประนอมแทบทุกเรื่อง^{๑๐} การต่อดองและประนีประนอมนี้คือวิธีการสำคัญที่จะนำพาตนเองและสังคมหลุดพ้นจากปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ได้ แต่ต้องเป็นการกระทำอย่างถูกต้องเท่านั้น ซึ่งการต่อดองและประนีประนอมระหว่างหลักการต่าง ๆ โดยสาระก็คือ

^๕ พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., สันติวิธีในวิถีชีวิต, หน้า ๕.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^๘ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๑/๓๓๓.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘-๙.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐-๑๑.

การบูรณาการ ๒ หลักดังกล่าวนี้ ซึ่งผลที่ได้ไม่ใช่การตัดแบ่งมาจากหลักละครั้งหนึ่งแล้วเอามารวมกัน แต่เป็นผลที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” แปลว่า ทางสายกลาง สันติจะเกิดหรือไม่เกิดก็อยู่ที่ว่าเราจะค้นพบทางสายกลางหรือไม่^{๑๑}

ส่วนที่ ๒ การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

เนื้อหาในส่วนนี้ได้อธิบายถึงประวัติศาสตร์โดยสรุปในการเข้ามาของศาสนาและวัฒนธรรมต่าง ๆ และการจัดการกับความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมที่หลากหลายด้วยวิธีการต่าง ๆ แยกออกเป็น ๓ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ชุมชนทางการเมืองและการเคลื่อนตัวของวัฒนธรรมในภูมิภาค

กล่าวถึงยุคเริ่มแรกในภูมิภาคนี้ประกอบด้วยชุมชนทางการเมืองอยู่ ๓ กลุ่ม คือ (๑) พนม (๒) ทวารวดี (๓) ศรีวิชัย สลับกันเรื่องอำนาจและเป็นศูนย์กลางการปกครอง ต่อมาได้เกิดการเคลื่อนย้ายและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทางศาสนาในภูมิภาคนี้ ได้แก่ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พระพุทธศาสนา และศาสนาอิสลาม โดยมีรูปแบบที่ศาสนาเหล่านี้เคลื่อนตัวเข้ามา ๒ อย่าง ได้แก่ แบบที่ ๑ การส่งพระธรรมทูตเข้ามาเพื่อเผยแผ่คำสอนเป็นการเฉพาะ และแบบที่ ๒ กลุ่มพ่อค้าได้เดินทางไปมาค้าขายระหว่างกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทางศาสนาไปพร้อม ๆ กับการทำมาค้าขาย และเมื่อผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเกิดลักษณะเฉพาะถิ่นขึ้นในศาสนาพราหมณ์ฮินดู พระพุทธศาสนา และศาสนาอิสลามที่นับถือกันอยู่ในถิ่นนี้ ซึ่งแตกต่างจากที่นับถือกันในถิ่นกำเนิดเดิม ยุคต่อมาได้เกิดการเคลื่อนตัวเข้ามาของวัฒนธรรมทางศาสนาตะวันตก คือ คริสต์ศาสนา ซึ่งได้เคลื่อนตัวเข้ามาและกลายเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่นับถือกันโดยวิถีชีวิตของคนในภูมิภาคนี้มาจนถึงปัจจุบัน

ตอนที่ ๒ การกลายสภาพเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม

ในตอนนี้ได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของชุมชนอาเซียนและสภาพปัจจุบัน ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ รวมกันเข้าเป็นกลุ่มแล้วมีกรอบความร่วมมือในการพัฒนาอยู่ ๓ ด้าน คือ ๑) ความมั่นคง ๒) เศรษฐกิจ ๓) สังคมและวัฒนธรรม และจะพัฒนาต่อไปสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community=AC) ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ เมื่อกล่าวโดยเฉพาะด้านสังคมและวัฒนธรรม ในภูมิภาคอาเซียนนี้มีประชากรนับถือศาสนาหลัก ๔ ศาสนา ได้แก่ พระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาฮินดู นอกนั้นก็นับถือศาสนาอื่น ๆ ในการเคลื่อนย้ายไปมาของประชาชนในภูมิภาคนี้ ทำให้เกิดสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีก็คือเป็นการเปิดโลกทัศน์เข้าหากัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ข้อเสียก็คือมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งได้มาก ถ้าไม่มีวิธีการบริหารจัดการที่ดีพอและอาจจะเกิดกบฏขึ้นในภูมิภาคก็ได้

^{๑๑} พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร., สันติวิธีในวิถีชีวิต, หน้า ๑๒.

ตอนที่ ๓ การจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ในตอนนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม ๒ วิธีหลัก ๆ ได้แก่

๑. ใช้วิธีรุนแรง คนที่ชอบใช้วิธีนี้ มีความเชื่อว่า (๑) ความรุนแรงเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความสำเร็จ (๒) ความรุนแรงเป็นสัญญาณเตือนให้ทุกคนในสังคมนั้น ๆ ตระหนักว่ากำลังมีความผิดปกติเกิดขึ้นในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ต้องมาช่วยกันดูแลให้เกิดความเรียบร้อย (๓) การใช้ความรุนแรงอาจนำมาซึ่งความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันของชุมชน แต่เมื่อถามว่าควรใช้วิธีนี้หรือไม่ คำตอบคือ ไม่ควรอย่างยิ่ง^{๑๒}

๒. ใช้สันติวิธี คนที่นิยมใช้วิธีการแบบนี้มีความเชื่อว่า “สันติวิธี” เป็นสะพานนำไปสู่ทางออกจากวิกฤต จึงคิดต่อไปว่า “สันติวิธี” นี้แหละที่น่าจะเป็นสะพานนำไปสู่ความสงบของชุมชนอาเซียนที่ประกอบด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม^{๑๓}

นอกจากนี้ในเล่มยังได้อธิบายของกลไกแห่งสันติวิธีในรูปแบบต่าง ๆ ไว้อีกมากมาย ยกตัวอย่างเช่น วิธีของหลวงพ่อบุญทาส และวิธีของพระอาจารย์ดิช นัท อันท์ เป็นต้น อันจะเป็นแนวทางแก้ไขความขัดแย้งและนำไปสู่สันติในที่สุด

ส่วนที่ ๓ วิชามนุษยศาสตร์: ปรัชญาแห่งวิชาและวิธีการสอน

ในเนื้อหาส่วนนี้ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ ที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบพื้นฐานของชีวิตคือขั้น ๕ ประกอบด้วยรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ^{๑๔} และกลไกที่ทำให้ชีวิตมนุษย์ดำเนินไป ซึ่งกระบวนการที่ชีวิตดำเนินไปไม่ต่างจากกรณีของเกวียนหรือรถยนต์ คือ เกวียนก็ต้องมีแรงผลักดัน รถยนต์ก็ต้องมีน้ำมัน แต่ในทางพระพุทธศาสนาชีวิตดำเนินไปได้ก็เพราะ “กรรม” ดังมีพุทธภาษิตว่า “กมฺมฺนา วตฺตตี โลโก” แปลว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม กรรมที่แปลว่าการกระทำทางกาย วาจา และใจ มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์ประเภทหนึ่งจะเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปก็เพราะกรรมนั่นเอง

การพัฒนาชีวิตมนุษย์ให้สมบูรณ์ ต้องอาศัยการปรับสภาพองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ให้สมดุล ๒ ประการ คือ

๑. การปรับสภาพองค์ประกอบด้านจิตภาพ ซึ่งต้องฝึกฝนและพัฒนาด้วยการปฏิบัติธรรม (การปฏิบัติกัมมัฏฐาน) เพื่อพัฒนาตนไปสู่ภาวะหมดกิเลสเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

๒. การปรับสภาพองค์ประกอบด้านกายภาพ เป็นการปรับสภาพร่างกาย ในพระพุทธศาสนาเถรวาทไม่เน้นการปรับสภาพด้านกายภาพ แต่อาจจะมีบ้าง เช่น กรณีของการปรับวิริยะ (ความเพียร) แต่พระพุทธศาสนาตันตระหรือวัชรยาน จะใช้วิธีการปรับสภาพองค์ประกอบด้านกายภาพควบคู่ไปกับการปรับสภาพองค์ประกอบด้านจิตภาพโดยใช้มนตร์ (หรือมนต์)

^{๑๒} พระราชปรีดีถวิล, ศ.ดร., สันติวิธีในวิถีชีวิต, หน้า ๒๕-๒๖.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

ที่ชื่อว่าวิชามนุษยศาสตร์กับการพัฒนาชีวิตมนุษย์ให้สมบูรณ์นั้น ก็เพราะว่าวิชามนุษยศาสตร์คือกลุ่มข้อมูลที่จะป้อนเข้าไปในชีวิตจิตใจมนุษย์ เพื่อปรับสภาพองค์ประกอบของชีวิต อันจะก่อให้เกิดลักษณะนิสัย/จิตที่พึงประสงค์ แสดงถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^{๑๕} มีเนื้อหาสาระมากมายประกอบด้วยคุณค่าทางวิชาการและคุณค่าทางจริยธรรม ในเล่มได้อธิบายเพิ่มเติมถึงรายวิชาและหลักการเรียนการสอนที่ควรบรรจุไว้ในวิชามนุษยศาสตร์นี้ด้วย ผู้อ่านสามารถศึกษาแนวทางแล้วนำไปต่อยอดได้

ส่วนที่ ๔ วิเคราะห์มันตระ “โอม มณี ปัทเม หุม” : พระพุทธศาสนาหรือไสยศาสตร์

เนื้อหาในส่วนนี้ได้อธิบายถึงความเป็นมา ความหมาย และความสำคัญของการคำ ๕ พยางค์ คือ โอม มณี ปัทเม หุม โดยแบ่งเนื้อหาสาระเป็นตอน ๆ ดังนี้

กำเนิดและลักษณะเชิงจักรวาลแห่งพยางค์ศักดิ์สิทธิ์ “โอม” : มรรคาแห่งสากลภาวะ (The Path of Universality)

มันตระของตันตระได้รับอิทธิพลโดยตรงจากพราหมณ์ยุคอุปนิษัท คำว่า “โอม” (OM, หรือ AUM) ประกอบด้วยอักษร ๓ ตัว คือ “อ-A, อุ-U, ม-M” “อ-A” คือพระพรหมผู้สร้าง “อุ-U” คือพระวิษณุผู้รักษา “ม-M” คือพระศิวะผู้ทำลาย ความสำคัญของพยางค์ “โอม” เห็นได้จากข้อความต่อไปนี้ “แก่นของสรรพสิ่งคือดิน แก่นของดินคือน้ำ แก่นของน้ำคือพืช แก่นของพืชคือมนุษย์ แก่นของมนุษย์คือคำพูด แก่นของคำพูดคือฤคเวท แก่นของฤคเวทคือสามเวท แก่นของสามเวทคืออุทคิตะ (ซึ่งก็คือโอม) อุทคิตะคือสุดยอดของแก่นทั้งมวล นับเป็นแก่นสูงสุด สมควรได้รับฐานะสูงสุด คือ ฐานะที่ ๘ สรรพสิ่ง”^{๑๖} นอกจากนั้นในเนื้อหายังได้อธิบายถึงการให้คุณค่าใหม่ และความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พยางค์ “โอม” กับการเจริญวิปัสสนาไว้ด้วย จึงนับเป็นเรื่องที่น่าสนใจและค้นคว้าสำหรับผู้สนใจเป็นอย่างยิ่ง

ความหมายและความสำคัญของพยางค์ศักดิ์สิทธิ์ “มณี” : มรรคาแห่งสภาวะและอชชัตติก-สมบัติ

“มณี” คือแก้วมณี, มุ่งถึงเพชร ซึ่งหมายถึงภาวะแห่งปัญญาที่กล้าแกร่ง อันเกิดจากพลังจิต หรือเป็นสัญลักษณ์แห่งพลังจิตสูงส่ง พระพุทธศาสนamahayanในอินเดียใช้คำนี้แทนพระสูตรมหายานกลุ่มปรัชญาปารมิตา “ความรู้กล้าแก่งดั่งเพชร ตัดทำลายกิเลสให้สูญสิ้น” “มณี” หรือวัชร ในที่นี้มุ่งถึงวิญญานชั้นธัมมในส่วนที่เป็นมนัส (หรือกลิขภูมิโนวิญญาน หรือ กลิขภูมิโนวิญญาน) การแปลงพยางค์ “มณี” คือการกระตุ้นกระบวนการทำงานของมนัสระหว่างโลกแห่งปรากฏการณ์กับโลกแห่งจิต แสดงภาพออกมาเป็น “คทาเพชร” ๓ ส่วน^{๑๗}

^{๑๕} พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., สันติวิธีในวิถีชีวิต, หน้า ๖๐.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๑-๑๐๒.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗-๑๐๘.

ความหมายและความสำคัญของพยางค์ศักดิ์สิทธิ์ “ปัทมะ”

“ปัทมะ” แปลว่าดอกบัว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความเบ่งบานแห่งจิตและความบริสุทธิ์ที่คงทนอยู่ในท่ามกลางความไม่บริสุทธิ์ พระธยานิพุทธะ (ฌานีพุทธะ) นั่งเข้าฌานบนดอกบัวที่เบ่งบานเต็มที่ แสดงถึงการเปิดจิต (จิตตตสฺส วินีวรณ) รับโลกภายนอก หันหน้าเข้าสู่สถานการณ์ของโลก

“ยันตระ” ในวัฒนธรรมทิเบต หมายถึงมณฑล นั่นคือการจัดระบบสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นฐานแห่งความเห็นแจ้ง มณฑลนี้แสดงออกมาเป็นรูปดอกบัว ๔ กลีบ ๘ กลีบ หรือ ๑๖ กลีบ ซึ่งทำให้เกิดจุดเริ่มต้นของการบำเพ็ญฌาน

ความหมายและความสำคัญของพยางค์ศักดิ์สิทธิ์ “หุม”

“หุม” เป็นพีชะ-พยางค์ (Seed-Syllables) ประกอบด้วย ห (H), อุ (U) และ หุง (M) เป็นเสียงแห่งลมปราณ เป็นแก่นแท้ของชีวิต เป็นพลังชีวิตอันละเอียดที่ไหลเข้าและออก ครอบคลุมสรรพสิ่ง แท้ที่จริงแล้ว “หุม” ก็คืออาตมอันที่อยู่ในภาวะดั้งเดิม “หุม” แสดงถึงจิตใจที่ปลอดจากธรรมารมณ์หรือสิ่งที่รับเข้ามาในจิตใจ

ประเด็นที่น่าสนใจคือ การเปล่งเสียง “หุม” พร้อมกับมีลมออกทางจมูกและปาก ลมปราณนี้แหละหมายถึงทุกอย่างของชีวิต ธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ถือว่าเป็นการปรับเปลี่ยนสภาพของลมปราณ ลมคือพลังเคลื่อนไหว (Motion) ซึ่งนั่นที่แท้จริงก็คือ “วิญญาณ”^{๑๘} นั่นเอง

มนตร์ “โอม มณี ปัทเม หุม” นี้ เมื่อพิจารณาดูหลักการและเหตุผลแล้ว ไม่ได้เป็นไสยศาสตร์ แต่เป็นหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ผสมผสานกับหลักจักรวาลวิทยาสากล พระพุทธศาสนาแบบทิเบตไม่ใช่ศรัทธามืดบอด แต่มีนัยลึกซึ้งยากที่จะบรรยายในบางเรื่อง บางครั้งเรียกว่า “คฤหะลัทธิ หรือรหัสลัทธิ (Esotericism)” เรื่องเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั่วจักรวาลระหว่างสัตว์โลก^{๑๙} จึงเป็นเรื่องที่น่าอ่าน น่าศึกษาค้นคว้าสำหรับผู้สนใจมากเลยทีเดียว

สรุป

หนังสือเรื่องสันตวิธินิเวศชีวิตนี้ เป็นหนังสือที่รวบรวมผลงานเขียนของพระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. ซึ่งนำเนื้อหาส่วนที่เกี่ยวกับการสร้างสันตวิธินิเวศในรูปแบบต่าง ๆ มารวบรวมเป็นเล่มเดียวกัน เนื้อหามีความสอดคล้องและน่าค้นหาในเวลาเดียวกัน โดยได้ลำดับเนื้อหาจากส่วนสำคัญที่สุดคือ การสร้างสันตินั้น มนุษย์ทุกคนจะต้องเริ่มสร้างจากตัวเองก่อน ก่อนที่จะนำตัวเองไปสู่สังคมภายนอก เพื่อให้ไม่เกิดปัญหากับตัวเอง เมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคและปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ จากนั้นจึงเริ่มศึกษาสังคมภายนอก และเตรียมรับมือ

^{๑๘} พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., สันตวิธินิเวศชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๑, หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑.

กับสถานการณ์ความแตกต่างทางสังคมและความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น โดยการอาศัยศาสตร์จากภายนอก ประกอบด้วย คีอวิชามนุษยศาสตร์ที่มีการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน เป็นการเสริมสร้างวิชาการความรู้ และจริยธรรมในเวลาเดียวกัน และท้ายที่สุดคือการสร้างพลังจิต พลังใจ ให้เข้มแข็งโดยการอาศัยมนตร์หรือมนต์เป็นเครื่องประกอบในการปฏิบัติด้วย

หนังสือเล่มนี้มีข้อดีคือขนาด ๓๒ หน้ายก เล่มเล็กอ่านงานง่าย สามารถพกพาไปได้ทุกที่เพื่ออ่าน เติมนสติตนเอง และมีเนื้อหาที่กระชับง่ายต่อการทำความเข้าใจ แต่เมื่อกล่าวถึงข้อที่ควรปรับคือ เนื่องจากเล่มมีขนาดเล็ก เนื้อหาบางช่วงจึงกระชับเกินไป ซึ่งในส่วนนี้ผู้อ่านอาจจะต้องไปหาข้อมูลเพิ่มเติมจากเล่มอื่น ๆ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรื่อง “สันติวิธีในวิถีชีวิต” เล่มนี้จะสร้างประโยชน์ให้กับผู้อ่านไม่มากนักน้อยเลยทีเดียว

บรรณานุกรม

พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร. สันติวิธีในวิถีชีวิต. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓.

พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร. ไตรสิกขากับการพัฒนาชีวิต. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ภาคผนวก

คำแนะนำ

สำหรับผู้เขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยวารสาร

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับสำหรับการตีพิมพ์วารสารมหาวิทยาลัยวารสาร กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้ และมีค่าตีพิมพ์บทความตามประกาศ เรื่อง เกณฑ์ค่าใช้จ่ายวารสารมหาวิทยาลัยวารสาร

๑. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

๑.๑ ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาดเอ ๔ โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมือ ๓.๑๗ เซนติเมตร ด้านล่างและขวามือ ๒.๕๔ เซนติเมตร

๑.๒ รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ใช้รูปแบบอักษร Angsana New หรือ TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่ง ดังนี้

๑.๒.๑ ขนาดกระดาษ ประกอบด้วย

๑) ชื่อเรื่องต้นฉบับของผู้เขียน ขนาด ๑๖ ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

๒) เลขหน้า ขนาด ๑๔ ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา

๑.๒.๒ ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด ๒๐ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

๑.๒.๓ ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด ๒๐ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

๑.๒.๔ ชื่อผู้เขียน (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ) พร้อมระบุตำแหน่งทางวิชาการ ขนาด ๑๔ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา ใต้ชื่อเรื่อง (ในกรณีที่ไม่มีอาจารย์ที่ปรึกษาให้ลงชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาด้วย)

๑.๒.๕ ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียนเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด ๑๔ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา ใต้ชื่อผู้เขียนและในบรรทัดถัดมา

- ให้ใส่อีเมลมือถือ (ถ้ามี).....
- Received :
- Revise :
- Accepted :

๑.๒.๖ หัวข้อของบทคัดย่อไทย/อังกฤษ ขนาด ๑๘ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษ ด้านซ้าย ใต้ที่อยู่/หน่วยงานสังกัดของผู้เขียน

๑.๒.๗ เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาด ๑๖ ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น ๑ คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น ๑ แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

๑.๒.๘ หัวข้อของคำคัญเวิร์ด ภาษาไทย ขนาด ๑๘ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้ายหน้ากระดาษ ใต้บทคัดย่อภาษาไทย

๑.๒.๙ หัวข้อของคำคัญเวิร์ดภาษาอังกฤษ ขนาด ๑๘ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้ายหน้ากระดาษ ใต้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

๑.๒.๑๐ หัวข้อเรื่อง ขนาด ๑๘ ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

๑.๒.๑๑ หัวข้อย่อ ขนาด ๑๖ ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อโดยเรียงตามลำดับ หมายเลขตำแหน่งเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย

๑.๒.๑๒ เนื้อหา ขนาด ๑๖ ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น ๑ คอลัมน์ และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

๑.๓ จำนวนหน้าต้นฉบับ ควรมีความยาวประมาณ ๘-๑๖ หน้า

๑.๔ การอ้างอิงการเขียน เอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม และการใช้อักษรย่อคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด

๒. การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับมหาจุฬาวชิการ

เนื้อหาภาษาไทยที่มีคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ควรแปลเป็นภาษาไทยให้มากที่สุด (ในกรณีที่คำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นคำเฉพาะที่แปลไม่ได้ หรือแปลแล้วไม่ได้ความหมายชัดเจนให้ทับศัพท์ได้) และควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจง่าย ชัดเจน หากใช้คำย่อต้องเขียนคำเต็มไว้ครั้งแรกก่อนเนื้อหาต้องเรียงลำดับดังนี้

๒.๑ ชื่อเรื่อง (title of the article) ควรสั้น และกระชับรัด ความยาวไม่ควรเกิน ๑๐๐ ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

๒.๒ ชื่อผู้เขียน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และระบุตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี)

๒.๓ ที่อยู่ ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบัน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (บรรทัดถัดมา)

- ให้ใส่อีเมลมือถือ (ถ้ามี).....

- Received :

- Revise :

- Accepted :

๒.๔ บทคัดย่อ (Abstract) เขียนทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน ๕๐๐ คำ โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง

๒.๕ บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาค้นคว้า สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกเหตุผลนำไปสู่การศึกษางานวิชาการหรืองานวิจัย และควรอ้างอิงงานวิชาการหรืองานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ

๒.๖ วัตถุประสงค์ (Objective) ให้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

๒.๗ วิธีการศึกษา (methods) ต้นฉบับด้านศาสนา และปรัชญา รวมถึงพระพุทธศาสนาที่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ควรอธิบายรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษาที่ใช้ในการวิจัยให้ละเอียดพอที่ผู้อ่านสามารถทำการศึกษาค้นคว้าได้ รวมทั้งสถิติที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูล

๒.๘ ผลการศึกษา (Results) เป็นการเสนอสิ่งที่ได้จากการวิจัยเป็นลำดับอาจแสดงด้วยตาราง กราฟ แผนภาพประกอบการอธิบาย ทั้งนี้ถ้าแสดงด้วยตาราง ควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้น ขอบตารางด้านซ้ายและขวา หัวตารางแบบธรรมดา ไม่มีสี ตารางควรมีเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรมีเกิน ๕ ตาราง สำหรับรูปภาพประกอบควรเป็นรูปภาพขาว-ดำ ที่ชัดเจนและมีคำบรรยายใต้รูป กรณีที่จำเป็นอาจใช้ภาพสีได้ และภาพประกอบ (Figure) และตาราง (Table) ควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ ๑ ภาพ หรือ ๑ ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์ใต้ภาพหรือตาราง

๒.๙ บทสรุป (Conclusion) และข้อเสนอแนะ (recommendation) เป็นการสรุปผลที่ได้จากการวิจัย ควรมีการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หรือไม่เพียงใด และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการ หรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำผลไปใช้ประโยชน์ และการให้ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต หรือ

วิจารณ์ (Discussion) เป็นการอภิปรายผลจากข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการทดลองของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ด้วย

๒.๑๐ กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นการแสดงความขอบคุณแก่ผู้ช่วยเหลือให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพียงสั้นๆ (อาจมี หรือไม่มีก็ได้)

๒.๑๑ บรรณานุกรม (Bibliography) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด และแนวทางการอ้างอิงแนวการเขียนตำราของมหาวิทยาลัย และการอ้างอิงคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาให้ใช้ตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงตามมาตรฐานของคู่มือการทำวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สามารถสืบค้นได้จาก <http://jma.mcu.ac.th/wp-content/uploads/2019/05/ref.pdf> และการใช้อักษรย่อชื่อคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง และการเขียนบรรณานุกรม วารสารมหาจุฬาราชการ สามารถสืบค้นได้จาก <http://jma.mcu.ac.th/wp-content/uploads/2020/08/01การใช้อักษรย่อคัมภีร์-อ้างอิง-ภาษาไทย.pdf> ; https://drive.google.com/file/d/1Z5nAsdq3P8M33WCGkq5AoubO2b_kcmmB/view

๓. ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารมหาจุฬาราชการ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

๑. บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

๒. บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการไม่เข้มข้นนัก เน้นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนทั่วไป

๓. บทความวิจัย (Research article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

๔. บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือและวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

๕. ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ วิพากษ์แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

๔. การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนส่งต้นฉบับที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของรูปแบบวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิการ จำนวน ๒ ชุด พร้อมแผ่นดิสก์ ส่งด้วยตนเอง หรือทางไปรษณีย์ลงทะเบียนมาที่

กองบรรณาธิการ วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ หรือทาง e-mail : su_cha2509@hotmail.com กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) ที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

๕. การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอนพร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารเสียก่อน

๖. การอ่านประเมินต้นฉบับ

ต้นฉบับจะได้รับการอ่านประเมิน โดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย ในสาขาวิชานั้นๆ ไม่น้อยกว่า ๒ ท่าน ต่อเรื่อง ประเภทของการ Peer Review

คือ Double Blinded และส่งผลการอ่านประเมินคืน ผู้เขียนให้เพิ่มเติม แก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่ แล้วแต่กรณี

๗. ลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้ามนำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นเสียแต่ว่า จะได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัยฯ เป็นลายลักษณ์อักษร และเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์ บทความให้แก่วารสาร พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย เพียงแห่งเดียวเท่านั้น

๘. ความรับผิดชอบ

เนื้อหาต้นฉบับที่ปรากฏในวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ไม่รวมความผิดพลาด อันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์

๙. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย “บรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย” กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ (ต่อ ๘๗๗๓, ๘๗๕๖, ๘๗๗๔) (นายสุชญา ศิริธัญญกร, นายสุภฐาน สุดาจันทร์, พระมหาขวัญชัย ปุตุติวิโส)

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๑๓ ภายใน ๘๗๗๓, e-mail : su_cha2509@hotmail.com

อัตราค่าวารสาร กำหนดออกวารสารปีละ ๓ ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ ๓๐๐ บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก ปีละ ๖๐๐ บาท

๑๐. เกณฑ์ค่าใช้จ่ายวารสารมหาวิทยาลัยวิชาการ

กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ค่าตีพิมพ์บทความภาษาไทย/บทความภาษาอังกฤษ

๑.๑ คณาจารย์/ผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่	ประเภทผู้เขียน	ประเภทบทความ	ค่าตีพิมพ์
๑	อาจารย์ภายใน มจร	บทความวิชาการ	๒,๐๐๐ บาท
๒	อาจารย์ภายนอก มจร	บทความวิชาการ	๒,๕๐๐ บาท
๓	อาจารย์ภายใน มจร	บทความวิจัย	๓,๐๐๐ บาท
๔	อาจารย์ภายนอก มจร	บทความวิจัย	๓,๕๐๐ บาท
๕	ผู้ทรงคุณวุฒิ/นักปราชญ์/ผู้เชี่ยวชาญ	บทความวิชาการ หรือบทความวิจัย	ฟรีค่าใช้จ่าย

๑.๒ ประเภทนิสิต/นักศึกษา

๑) ระดับปริญญาโท

ที่	ประเภทผู้เขียน	ประเภทบทความ	ค่าตีพิมพ์
๑	นิสิตภายใน มจร	บทความวิชาการ หรือบทความวิจัย	๒,๐๐๐ บาท
๒	นิสิตภายนอก มจร	บทความวิชาการ หรือบทความวิจัย	๒,๕๐๐ บาท

๒) ระดับปริญญาเอก

ที่	ประเภทผู้เขียน	ประเภทบทความ	ค่าตีพิมพ์
๑	นิสิตภายใน มจร	บทความวิชาการ หรือบทความวิจัย	๓,๐๐๐ บาท
๒	นิสิตภายนอก มจร	บทความวิชาการ หรือบทความวิจัย	๓,๕๐๐ บาท

๒. ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิตรวจบทความภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ

ที่	ประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ	ประเภทบทความ	บทความละ
๑	ผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอก มจร	บทความภาษาไทย	๗๐๐ บาท
๒	ผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอก มจร	บทความภาษาอังกฤษ	๑,๐๐๐ บาท
๓	ผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอก มจร	บทความภาษาอังกฤษ(ด่วน)	๑,๒๐๐ บาท

แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณานำลงในวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

๑. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/น.ส.).....

๒. วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด..... ตำแหน่งวิชาการ (ถ้ามี).....

๓. สถานภาพผู้เขียน

☐ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....

โปรแกรม..... คณะ.....

☐ บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน)

๔. ขอส่ง

ต้นฉบับ (Original Article) เรื่อง.....

๕. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี)

๖. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก เลขที่

แขวง/ตำบล..... เขต/อำเภอ.....

จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์มือถือ.....โทรสาร.....

E-mail

๗. สิ่งที่มาด้วย ☐ แผ่นดิสก์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....

☐ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน ๒ ชุด

๘. หากบทความนี้ จำเป็นต้องเชิญให้ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ ๓ อ่านอีก ข้าพเจ้ายินดียอมเสียค่าใช้จ่ายเพิ่ม

และหากยังไม่ผ่านอีก ข้าพเจ้ายอมรับและไม่ขอเรียกร้องค่าใช้จ่ายทั้งหมดคืน

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

ลงนาม.....อาจารย์ที่ปรึกษา (ถ้ามี)

(.....)

วันที่...../...../.....

สมาชิกลำดับที่.....

ใบสมัครเป็นสมาชิกวารสารมหาวิทยาลัย

ที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

กราบหม้สการ/เรียน บรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัย

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย)

หรือ (ชื่อภาษาอังกฤษ)

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้)

เลขที่ ถนน..... หมู่..... ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ..... โทรสาร.....

E-mail

มีความประสงค์จะขอสมัครเป็นสมาชิกวารสารมหาวิทยาลัย กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

☐ สมาชิกประเภทรายปี ๖๐๐ บาท (รับวารสารฟรีปีละ จำนวน ๓ เล่ม)

(ไม่รวมค่าจัดส่ง, ประมาณการ ๓๐ บาท ต่อเล่ม)

☐ สั่งซื้อวารสารเป็นเล่ม เล่มละ ๓๐๐ บาท (ไม่รวมค่าจัดส่ง)

พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าได้

☐ จ่ายเงินสด

☐ โอนเงินผ่านเลขที่บัญชีธนาคารกรุงเทพ 905-002051-1

ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (หนังสือวิชาการ)

โปรดนำส่งวารสารมหาวิทยาลัย

☐ ตามที่อยู่ข้างบน

สถานที่ติดต่อ

☐ ที่บ้าน

☐ ที่ทำงาน

เลขที่ ถนน..... หมู่..... ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ..... โทรสาร.....

E-mail

ลงชื่อ.....

(.....)

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ค่าบำรุง..... พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จ

ลงวันที่ เดือน..... พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว

กระบวนการจัดทำวารสารมหาจุฬาริชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสารมหาจุฬาริชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นวารสารทางวิชาการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานบทความวิชาการหรืองานวิจัย ในลักษณะนิพนธ์ต้นฉบับ (Original Article) และเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผลงานวิจัย เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา แก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อยกมาตรฐานการเผยแพร่งานวิชาการทางพระพุทธศาสนาในประเทศให้มีคุณภาพดี เพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย จัดพิมพ์ออกเผยแพร่ปีละ ๓ ฉบับ (มกราคม - เมษายน, พฤษภาคม - สิงหาคม, กันยายน - ธันวาคม โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานจัดทำวารสารมหาจุฬาริชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยดังต่อไปนี้

๑. ประกาศรับต้นฉบับจากคณาจารย์ หรือนักวิจัย ช่วงที่ ๑ พ.ย.-ธ.ค., ช่วงที่ ๒ มี.ค.-ก.ค. ช่วงที่ ๓ ก.ค. - ส.ค.

๒. กองบรรณาธิการวารสารฯ รับบทความ ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของต้นฉบับและพิจารณาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ ๒ ท่าน

๓. กองบรรณาธิการวารสารฯ จัดส่งต้นฉบับให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาวิชานั้นๆ อ่านประเมินต้นฉบับ ไม่น้อยกว่า ๒ ท่าน ต่อเรื่อง ประเภทของการ Peer Review คือ Double Blinded

๔. ส่งให้ผู้เขียนแก้ไขตามผลการอ่านประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)

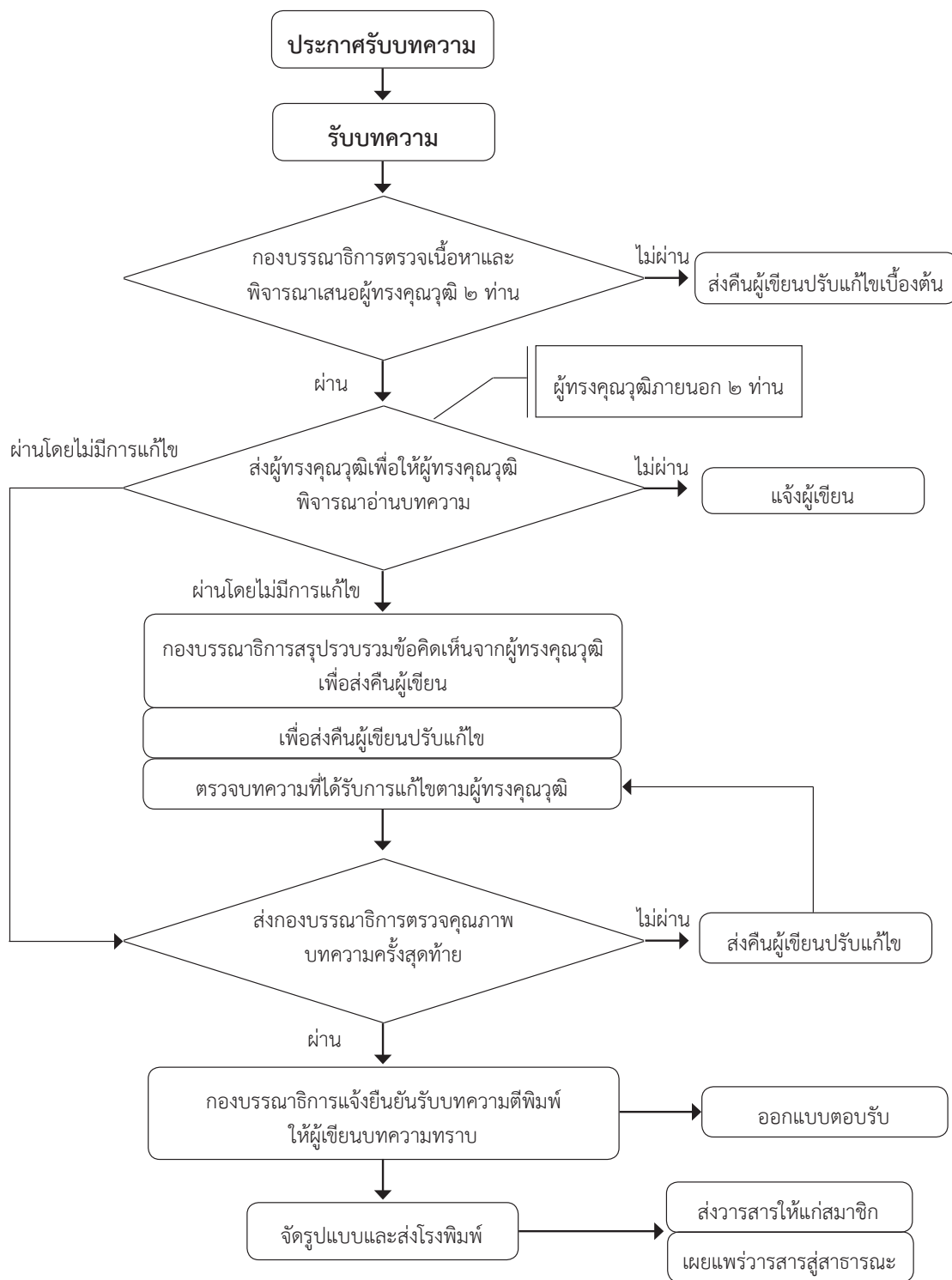
๕. กองบรรณาธิการวารสารฯ ตรวจสอบคุณภาพบทความและจัดทำเนื้อหาต้นฉบับวารสารมหาจุฬาริชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖. กองบรรณาธิการแจ้งยืนยันรับบทความให้ผู้เขียนบทความทราบ

๗. ดำเนินการจัดพิมพ์

๘. กองบรรณาธิการวารสารฯ ดำเนินการเผยแพร่วารสารฯ

หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสาร

ที่ อร ๔๐๐๐.๗/๐๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๐๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๒๕ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอแจ้งเปลี่ยนแปลงกำหนดการตีพิมพ์ ๒ ฉบับต่อปี เป็น ๓ ฉบับต่อปี

เรียน หัวหน้าศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย

ตามที่ วารสารมหาจุฬาริชาการ (Mahachula Academic Journal) ISSN 2408-1078 (Print) 2651-2440 (Online) กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นวารสารวิชาการ กำหนดออกปีละ ๒ ฉบับ คือ ฉบับที่ ๑ เดือน มกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ ๒ เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม และได้เริ่มตีพิมพ์มา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้นมา

นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๖๓ จึงขอแจ้งเปลี่ยนแปลงกำหนดการตีพิมพ์ ๒ ฉบับต่อปี เป็น ๓ ฉบับต่อปี คือ

ฉบับที่ ๑ เดือน มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ ๓ เดือน กันยายน – ธันวาคม

โดยจะพิมพ์เผยแพร่ทั้ง ๒ รูปแบบ คือ (๑) รูปแบบวารสารและ (๒) รูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น บรรณาธิการวารสารมหาจุฬาริชาการ จึงขอแจ้งเปลี่ยนแปลงกำหนดการตีพิมพ์ ๒ ฉบับต่อปี เป็น ๓ ฉบับต่อปี โดยจะเริ่มดำเนินการ ตั้งแต่วารสารมหาจุฬาริชาการ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ มกราคม – เมษายน ๒๕๖๓ เป็นต้นไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง)

บรรณาธิการ

วารสารมหาจุฬาริชาการ

หมายเหตุ: ผู้ติดต่อประสานงาน

นายสุชนา ศิริชัยกร โทร. ๐๘๖ ๙๙๘ ๙๖๙๖

